МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК ТЕЗ

ІРПІНЬ
2025

Міністерство фінансів України
Міністерство освіти і науки України
Державний податковий університет, Україна
Дрезденський університет прикладних наук, Німеччина
Університет ім. Яна Кохановського, Польща
Варшавський університет наук про життя, Польща
Університет Миколаса Ромеріса, Литва
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія
Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія
Університет Матея Бела, Словаччина
Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія
Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджан
Державний університет Молдови, Молдова

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези доповідей
ІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

26 лютого 2025 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2025

УДК 336.02(477)(06)
ББК 65.9 (4Укр) 261-18я431
Ф 59

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 11 від 25 березня 2025 року)

Науково-редакційна колегія:
Н. М. Давиденко, доктор економічних наук, професор;
О. Д. Гордей, доктор економічних наук, професор;
Г. О. Скрипник, кандидат економічних наук, доцент.

Ф 59 **Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах** [Електронне видання] : збірник тез доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, м. Ірпінь, 26 лютого 2025 року. – Ірпінь, 2025. – 595 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний репозитарій.
ISBN 978-966-337-756-8

До збірника увійшли тези доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем фінансової теорії в контексті світового досвіду та вітчизняних реалій. Висвітлено теоретичні й методичні аспекти управління державними фінансами, фінансами суб'єктів підприємництва в умовах воєнного стану, особливості й перспективи розвитку корпоративних фінансів і сучасної податкової системи України в умовах кризової економіки. Розглянуто зміни в бюджетній сфері під час запровадження воєнного стану. Досліджено питання розвитку фінансів і податкової системи в зарубіжних країнах. Збірник тез буде корисним для працівників органів державного управління, фінансової сфери, науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

Мова: українська, англійська.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів несуть автори та їхні керівники.

УДК 336.02(477)(06)
ББК 65.9 (4Укр) 261-18я431

ISBN 978-966-337-756-8
© Державний податковий університет, 2025

СПИСОК ОРГАНІЗАЦІЙ УЧАСНИКІВ

Дрезденський університет прикладних наук, Німеччина
Університет ім. Яна Кохановського, Польща
Варшавський університет наук про життя, Польща
Університет Миколаса Ромеріса, Литва
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія
Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія
Університет Матея Бела, Словаччина
Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія
Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджан
Азербайджанський державний аграрний університет, Азербайджан
Державний університет Молдови, Молдова
Білоцерківський інститут економіки та управління, Україна
Вінницький національний аграрний університет, Україна
Вінницький національний технічний університет, Україна
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, Україна
ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБІП України», Україна
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», Україна
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», Україна
Державний біотехнологічний університет, Україна
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, Україна
Державний податковий університет, Україна
Державний торговельно-економічний університет, Україна
Державний університет інфраструктури та технологій, Україна
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
Запорізький національний університет, Україна
Західноукраїнський національний університет, Україна
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», Україна
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна
Львівський національний університет природокористування, Україна

Маріупольський державний університет, Україна

Національна академія педагогічних наук України ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Україна

Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ імені В. Н. Каразіна, Україна

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Національний транспортний університет, Україна

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Національний університет харчових технологій, Україна

Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Україна

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна

Одеський національний економічний університет, Україна

ПВНЗ «Європейський університет», Україна

Поліський національний університет, Україна

Полтавський державний аграрний університет, Україна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Сумський національний аграрний університет, Україна

Сумський фаховий коледж будівництва та архітектури, Україна

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Україна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Уманський національний університет садівництва, Україна

Українська державна льотна академія, Україна

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний університет, Україна

Хмельницький національний університет, Україна

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Baykin A., Ivanova K.
Bulgaria's Euro shift experience. Guidance for Ukraine 24

Kukuladze A.
Financial Mechanisms for Global Economic Resilience:
Risks, Innovations, and Perspectives 27

Para C., Mocanu N.
Moldova's european union integration:
financial implications and economic transformation 32

Андрусів У. Я.
Інноваційні технології в інфраструктурі фондового ринку:
тенденції та ризики 39

Височанська А. В.
Потенціал інститутів спільного інвестування
на ринках капіталу: виклики та перспективи 42

Габрильчук Я. А., Тяжкороб І. В.
Соціальне банківництво як складова соціальних фінансів 45

Kovalchuk V. O.
Financial potential of Ukraine's regions in wartime 48

Краснова Т. О.
Фінансова безпека кредитного ринку 51

Мартиненко В. В., Липкань А. Ю.
Роль економічної безпеки України у формуванні
сталого розвитку в умовах повоєнного відновлення
та європейської інтеграції 55

Микитас А. С.
Фінансування відновлення інфраструктури
деокупованих територій Херсонської області:
теоретичні аспекти та реалії практики 58

Монюк Б. Р., Савків У. С.
Бізнес-план як елемент ефективного менеджменту в умовах кризи 61

Музикант В. С., Лега О. В.
Банківські ризики та їх управління в умовах військового часу 64

Оборська В. В., Жарікова О. Б.
Перспективні засоби щодо якості управління
ліквідністю комерційних банків 67

Романишина В. О., Шепиленко В. Ю.
Сучасні проблеми фінансової теорії 70

Скалецька Б. О.
Особливості та перспективи розвитку корпоративних фінансів 72

Сябро І. В.
Проблеми фінансової теорії в умовах сучасних викликів 75

Тарасенко О. Ю., Алєксєєва Т.О.
Особливості фінансової поведінки домогосподарств
у сучасних економічних умовах 78

Філіпов Д. В.
Роль банків у повоєнному відновленні України 81

Фролов А. Ю.
Аналіз тенденцій «озеленення» фінансових систем 84

Черненко В. В.
Особливості інфляції в Україні під час воєнного стану 87

Шакун Є. Д.
Методологія дослідження фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я: системний підхід 90

Яцентюк Л. А.
Класифікація суб'єктів фінансової інфраструктури 93

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Leonidze N.
Empirical review of Georgia's financial situation and prospects for improvement 96

Olaru Ș.
The impact of inflation on everyday student expenditures 100

Артамонов М. А.
Особливості управління публічними фінансами в Україні в сучасних умовах 103

Баюс Л. А.
Проблеми неефективного розподілу бюджетних коштів 106

Білоус Д., Олійник Т. І.
Політика формування економічної безпеки України 109

Боднар Т. С.
Формування ефективної системи пенсійного забезпечення військовослужбовців як складової публічних фінансів (закордонний досвід) 112

Войтович В. В.
Бюджетний дефіцит: причини, види та способи оптимізації 114

Гуменюк С. Р., Кучер Г. В.
Боргові ризики в умовах воєнного стану в Україні 117

Гуцалюк О. Г.
Європейський досвід соціального будівництва
та можливості імплементації в Україні 120

Зеленська О. О., Руснак Д. І.
Державне фінансове регулювання розвитку
туристичної індустрії: перспективи та можливості 124

Іванисько К. Ю.
Актуальні проблеми та покращення
управління публічними фінансами 127

Ковальчук О. О.
Формування державного бюджету України в умовах воєнного стану 130

Козлов Є. М.
Засоби щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів
з метою забезпечення відновлення економіки України 134

Надтока М. О.
Трансформація системи публічних закупівель України:
виклики та перспективи європейської інтеграції 137

Власова В. П., Оліхненко М. А.
Розвиток державно-приватного партнерства в транспортній галузі 140

Резніченко О. В.
Аналіз державного боргу України в умовах військового стану 143

Руденко В. С, Хома Ю. В.
Стратегічні орієнтири політики фінансової безпеки
територіальної громади 146

Рудявка Є. І.
Державна фінансова підтримка аграрного сектору
в умовах воєнного стану: проблемні питання розподілу та контролю 149

Сапріна І. В., Бухенська М. С.
Видатки на охорону здоров'я: сучасний стан та перспективи оптимізації 152

Sydorenko D. O.
The impact of martial law on budget transparency in Ukraine 155

Фесюк Д. І.
Проблеми управління публічними фінансами в Україні 159

Фурсенко О. О.
Сучасні виклики управління публічними фінансами в Україні 162

Черкесенко М. І., Жарікова О. Б.
Перспективні засоби щодо розвитку банкострахування 165

Sheludko S.
Patterns of international liquidity management
in Ukraine during the full-scale invasion 168

Шолойко А. С.
Діяльність Фонду енергоефективності в Україні
в умовах воєнного стану 171

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Guliyev E.
Comparative risk exposures of the conventional
and Islamic financial institutions 174

Jafarov J., Mammadov N.
Digital finance and agricultural competitiveness in Azerbaijan:
alignment with the EU sustainability agenda 177

Noncheva N. D., Monovoska D. D.
Sectoral applications of esg policies and their impact
on business sustainability 180

Panayot G. P.
Study On Public Interest Towards Different Supermarket Brands 184

Бабич В., Буряк А. В.
Контролінг грошових потоків 186

Бернатович Ю., Буряк А. В.
Фінансова аналітика у вартістно-орієнтованому
управлінні підприємством 188

Білецький В. Г., Макарчук О. С.
Антикризове фінансове управління підприємством 191

Басенкова Т. Г.
Фінансове забезпечення відновлення підприємництва
в аграрному секторі прикордонних громад Сумщини:
виклики, можливості та перспективи 194

Бичкова Н., Олійник А. С.
Економічна безпека підприємств аграрного сектору економіки України 197

Богдан У.
Підвищення ефективності використання
фінансових ресурсів підприємства 200

Борболюк Є. А., Томашук І. В.
Стратегічні напрями фінансування аграрного сектору
для забезпечення продовольчої безпеки:
сучасні виклики та перспективи 202

Борисов Є. І.
Класифікація бізнес-інформації, основні компоненти
та підходи до оптимізації бізнес-процесів 206

Вівсяніцька О. О., Обушний С. М.
Оптимізація фінансової стратегії логістичних підприємств
в умовах цифровізації 209

Войтович В. В., Буряк А. В.
Інструменти державної підтримки розвитку малого бізнесу 214

Волошина Т. С., Нікольчук Ю.М.
Фінансова стійкість АТ «Ощадбанк»: оцінка та засоби щодо забезпечення..... 217

Ганцяк М. О., Фомов Д. О.
Інвестиційна привабливість цифрових активів 220

Гурська Л. Л.
Забезпечення фінансової стабільності підприємств під час війни 223

Зайко Л.
Прогнозування витрат як інструмент підвищення
прибутковості підприємства 226

Заяць М. С.
Особливості фінансової реструктуризації підприємств 228

Karpinskyi Y. V.
Financial planning as a method of minimizing business crisis risks.
Vinnytsia National Technical University..... 230

Касьян А. О.
Страхова компанія як суб'єкт підприємницької діяльності..... 233

Коваль О. В.
Фінансово-маркетингові стратегії розвитку аграрних підприємств 236

Ковальчук А. М., Ткачевська А. П.
Проблеми формування цінових стратегій підприємствами
в умовах посилення конкуренції 238

Kozak V.
Implementation of a model of financial security of agro-food
market entities in the conditions of European integration processes..... 241

Копитко Ю., Буряк А. В.
Фінансово-економічна безпека в системі управління підприємством..... 245

Луцюк О. Л., **Аверчева Н. О.**
Забезпечення платоспроможності аграрних підприємств
в умовах воєнного стану..... 247

Маринова М. М.
Забезпечення фінансової стійкості підприємства
в умовах воєнного стану..... 251

Мирончук Ю. В.
Страхові інструменти мінімізації воєнних ризиків в Україні..... 254

Мірошниченко І. С.
Проблеми фінансового забезпечення авіаційних підприємств
в умовах економічної нестабільності..... 257

Мороз Р. В.
Макроекономічна нестабільність та її вплив на фінансову безпеку
суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери..... 259

Недоля Д. В.
Бізнес-стратегії компаній у сучасних умовах..... 261

Нікітчина О. О.
Проблеми управління ліквідністю підприємств в умовах війни..... 264

Осадчий М. Л.
Перспективи державно-приватного партнерства у фінансуванні
проєктів модернізації морських портів України..... 267

Остапенко Р. М.
Фінансова стійкість підприємств в умовах економічної нестабільності 270

Охай В. В.
Джерела фінансування малого бізнесу: програма «5-7-9%» 273

Павлов Д. І.
Ефективне управління персоналом як чинник впливу
на фінансову діяльність організації 277

Петричук А. С.
Склад і динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»
та оцінка його якості 280

Рубаненко І. М.
Пріоритети розвитку та напрями оптимізації
електронної комерції: міжнародний досвід
і перспективи для України 283

Русанов О. О., Бойко С. В.
Актуальні вимоги до позичальників
з програмами державних гарантій 286

Саєнко Н. В.
Фінансові ризики підприємницької діяльності
та засоби щодо їхньої мінімізації 288

Сафонік Н. П.
Рентабельність підприємств у сучасних економічних умовах:
чинники впливу та засоби щодо підвищення 291

Синиця С. В., Терещенко О. М.
Проблеми розвитку фінансів суб'єктів підприємництва 294

Страшна І. О.
Недобросовісна конкуренція й промислове шпигунство
в банківській сфері 297

Ткачук Н. М.
Власний капітал: сутність і потреба в достатності
в діяльності банку 300

Томашук І. В.
Особливості фінансової підтримки підприємств
аграрного сектору України в умовах війни 302

Цегельник В.
Методи фінансового забезпечення
інвестиційної діяльності підприємств 306

Шиманський Н. А.
Перспективи зростання страхування життя
після завершення війни в Україні 309

Яцюк О. С.
Структурно-логічна схема процедури автосанації підприємства 312

СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Masimli N.
The Impact of Long -Term Financial Sources
on Capital Structure Financing 315

Noncheva N. D., Chenkova N. G.
The integration of ESG policies into the strategic
management of modern business 317

Безкровний В. П., Жарікова О. Б.
Енергетична криза та виклики для фінансового сектору України 322

Гаценко О. І., Кисіль С. О.
Тенденції та перспективи розвитку корпоративних фінансів 325

Danylyshyn M.
Formation of liquid assets of the beet sugar sub-complex
on the basis of flow European integration processes 328

Daragan A.
Leasing financing in the renewal process of development
of agricultural business subjects 333

Клименко Г. М.
Вплив фінансових технологій на банківський сектор України 338

Клименко В. О., Гумен О. В., Мирошниченко М. М.
Страхування як інструмент управління
ризиками в корпоративних фінансах:
сучасний стан і перспективи розвитку 340

Колодій А. В., Штефан М. Є.
Вплив цифрових технологій на управління
корпоративними фінансами 343

Небесенко А. О., Козій Н. С.
Роль корпоративних фінансів у забезпеченні
сталого розвитку підприємства 346

Серпенінова Ю. С.
Інтегрована звітність як інструмент сталого розвитку 349

Скорупський К. С.
Специфіка фінансового управління виробництвом 352

Сова А. В.
Роль корпоративних фінансів у фінансовій системі держави 355

Струк Д. О., Жарікова О. Б.
Основні принципи банківського кредитування 358

СЕКЦІЯ 5. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Alifov V., Valiyev F., Garayeva S.
Tax incentives and digital transformation in agriculture:
implications for sustainable development 360

Брянська Ю. О.
Особливості розвитку фінансового ринку України 363

Деленгівська Д. А.
Податок на додану вартість у системі оподаткування України 366

Дідківська К. О.
Фіскальна політика України в умовах воєнного стану 371

Двірник Я. М., Крихівська Н. О.
Спрощена система оподаткування в Україні: особливості та виклики 374

Жабак О. В.
Податкове регулювання як інструмент стимулювання
малого підприємництва 377

Клименко А. Б.
Правовий режим ДІЯ.СІТІ як інструмент ефективного
оподаткування у сфері ІТ: досвід застосування 380

Коржинський Р. В.
Історія становлення та розвитку фінансового законодавства в Україні 384

Лесик В. В.
Роль податкових доходів у формуванні державного бюджету 387

Мінакова Є. А.
Національна стратегія доходів України до 2030 року:
виклики, реформи та перспективи 390

Москаленко М. С., Ренгач В. Р.
Оптимізація податкового навантаження
для стимулювання економічного зростання 393

Науменко О. М, Науменко О. О.
Податкова система України: виклики, недоліки
та способи реформування..... 396

Оганян А. Т.
Вплив тіньового сектору на розвиток України..... 399

Огренич Ю. О., Проноза Н. О.
Європейський та вітчизняний досвід використання
цифрових технологій у системі оподаткування підприємств 402

Осаволюк О. О.
Роль податкового комплаєнсу в забезпеченні прозорості
та підвищенні ефективності податкової системи України 408

Пилипенко Я. В.
Ефективність загальнодоступного
інформаційно-довідкового ресурсу (ЗІР)
в умовах цифрової трансформації податкових сервісів..... 411

Савон А. С.
Формування сучасної податкової системи в Україні..... 414

Синчак В. П.
Взаємодія комплаєнс-менеджера з платниками податків:
зміст і напрями 417

Соболь М. С.
Реформування податкової системи України в сучасних умовах 420

Сидорович О. Ю., Ярошович А. Ю.
Еволюція та характеристика інституційної структури
податкової системи України 423

Сидорович О. Ю., Буковський М. М.
Класифікація інструментів податкового адміністрування 426

Супрун О. О., Черненька Л. Б.
Історичний розвиток податкової системи України:
від радянського періоду до сучасності 429

Фатьянов Р. О.
Медіація в податкових спорах в умовах
воєнного стану: механізм стабілізації економіки
та підвищення інвестиційної привабливості 432

Чайкун Д. В.
Вплив цифровізації на адміністрування податків
та контроль за їх сплатою 435

Шендригоренко М. Т., Костін М. С.
Адміністрування податків в Україні:
сучасні виклики та засоби щодо вдосконалення 438

СЕКЦІЯ 6. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Ciorici I., Delia V.
Advantages and disadvantages of Central Bank Digital Currencies 441

Krumova Y. H., Dimitrov I. T.
Bulgaria – a rising star in the ICT sector 446

Mammadova A, Aliyeva T., Aliyeva Z.
Enhancing agricultural financial policy through
digital technologies: a public finance approach 452

Noncheva D. N., Baykin A.
Innovative approaches to crisis management
and economic recovery: the role of artificial intelligence 455

Suleymanova A., Rzayeva A., Gahramanov A.
The impact of digital financial instruments
on sustainable economic development 458

Акінчиць О. А.
Цифровізація страхування як чинник
трансформації економічного розвитку 461

Баюрак Д. В.
Діджиталізація контролю за видатками
місцевих бюджетів: інструменти та підходи 464

Бондаренко А. В., Шепиленко В. Ю.
Цифровізація як інструмент управління публічними фінансами 466

Grylitska A. V., Borota A. V.
Financial cybernetics: protection against threats
in the modern digital environment 468

Ботвинко О. О., Редич О. В.
Цифрова трансформація фінансового сектору
та інструментарій штучного інтелекту на платформі Oracle 472

Бурак М. П.
Слабкість аудиту фінансової звітності в середовищі клієнта 476

Бурда С. В.
Роль цифрових технологій управління публічними фінансами 478

Бурдяк М. І., Томашук І. В.
Вплив цифровізації фінансових процесів на підвищення
ефективності діяльності аграрних підприємств 481

Ваховська А. А.
Фінансовий моніторинг і протидія відмиванню грошей
через аналіз великих даних 484

Гнинюк І. І.
Цифрові інструменти для боротьби з корупцією
у сфері державних фінансів 487

Гуцул І. А.
Особливості функціонування фондових бірж в Україні..... 490

Давиденко М. А.
Перспективи розвитку ринку криптовалют в Україні 495

Дутка О. Є., Кузьмин А. М.
Цифровізація митного контролю в умовах
забезпечення фіскальної безпеки держави..... 499

Єреміч А. О., Богачов Д. О.
Цифрові інструменти у прогнозуванні бюджетних надходжень..... 502

Коваль С. Ю.
Перспективи цифровізації публічних фінансів в Україні..... 504

Кузьмак А. В., Ключка О.В.
Цифровізація страхування в Україні..... 507

Matsuka V., Horbashevska M.
Digital public finance management: global trends and local solutions..... 510

Мельниченко О. А.
Роль цифрових валют центрального банку (CBDC)
у публічних фінансах..... 513

Павленко І. Л.
Деякі аспекти цифровізації управління
публічними фінансами в умовах воєнного стану 516

Петрик Н., Агрес О. Г.
Регулювання криптовалюти на міжнародному рівні 519

Резнік В. С., Шепиленко В. Ю.
Цифрова гривня як інструмент управління державними фінансами 521

Руденко Ю. В.
Інтернет-банкінг на ринку фінансових послуг 524

Сова А. І.
Використання блокчейн-технологій
у державних фінансах: перспективи та виклики 527

Стецюк М. І.
Цифровізація пенсійного діловодства:
оптимізація процесів та зменшення витрат..... 530

Тритинник Х. І., Козій Н. С.
Вплив цифровізації на прозорість і підзвітність
у сфері публічних фінансів 533

Феденко Д. О.
Особливості організації бухгалтерського обліку
в умовах цифровізації фінансового управління:
перспективи використання візуальних конфігураторів..... 536

Федишин М. П., Журко Р. В.
Екзистенціальні виміри розвитку FinTech індустрії
в банківському секторі України 539

Шаманський А. А.
Використання штучного інтелекту
в управлінні публічними фінансами 542

Шаповалова А. Я., Плахотнік Є. Г.
Цифрова трансформація управління публічними фінансами 546

Ярова К. В.
Цифрові технології у фінансах: сучасність та перспективи 549

Гриліцька А. В., Борота А. В.
Фінансова кібернетика: захист від загроз
у сучасному цифровому середовищі 552

СЕКЦІЯ 7. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA

Вакулко А. В.
Основні аспекти технології Big Data 556

Ван Лей
Big Data як інструмент забезпечення економічної
безпеки підприємства: сучасні підходи та тенденції 559

Гайдай Н. В., Романюк О. Н.
Особливості використання Big Data в маркетингу 562

Євтушенко В. С.
Потенціал штучного інтелекту та Big Data
для прогнозування доходів і видатків 566

Качуряк І. А.
Стратегія впровадження Big Data в містах: концепція Smart City 569

Кічак Б. В.
Використання предиктивної аналітики Big Data
для прогнозування та запобігання кризових ситуацій у економіці 571

Кравченко Д. О.
Big Data в маркетингу та споживчій аналітиці:
як бізнес отримує конкурентні переваги 574

Маркова С. О.
Big Data в охороні здоров'я: персоналізована медицина
та прогнозування захворювань 576

Melnyk O.
Banking system based in the metaspace of Fintech services 579

Сиротенко А. О.
Використання технологій Big Data для оптимізації процесів
відновлення економіки України: аналітичний підхід 583

Сторожук І. А., Стойко О. Я.
Проблеми та розвиток ринку криптовалют в Україні 585

Шпомер А. М.
Використання Big Data для оптимізації інвестиційних рішень
небанківськими фінансовими установами 589

Якубовський В. С., Якубівська Д. С.
Порівняльний аналіз утиліт стиснення bzip2 та gzip 592

СЕКЦІЯ 1
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

JEL F45

BULGARIA'S EURO SHIFT EXPERIENCE. GUIDANCE FOR UKRAINE

A. Baykin, K. Ivanova,
the students of higher education of the first (bachelor) level
'Prof. D-r. Assen Zlatarov' University, Burgas, Bulgaria
Scientific supervisor: **Gigov R.,**
Assistant Professor, Dr., PhD

Resume

This research explores the opinion of the Bulgarian people towards adopting Euro as the national currency, focusing on digitally active citizens. A survey of 190 respondents revealed no clear age-based opposition to the Euro, contradicting the hypothesis that younger people support it more than the other groups of age. Instead, older respondents showed slightly greater support. Overall, the findings suggest that there is virtually no age bias to the integration process and facts. This provides with the insight to the potential need for a conduction of such research in Ukraine and other developing countries near the EU economic area.

Keywords: *Euro, Bulgaria, Ukraine, public opinion, digital society, integration.*

INTRODUCTION

The introduction of Euro for Bulgaria's national currency is a major news article of discussion [1], especially after the law for its adoption was passed in August 2024 [2]. This study examines the opinions of digitally active Bulgarians on this issue, focusing on whether age influences support for the Euro. Through an online survey [3] of 190 opinions were gathered and analyzed. The null hypothesis of the study was that there is a bias towards a higher acceptance of the Euro as the national currency by the younger parts of the population. It is the question to be answered by this study whether the hypothesis is true or false.

THE MAIN PART

This study aimed to understand how digitally active Bulgarians feel about adopting the Euro as the national currency. A survey was conducted in October 2024, with 190 respondents from different regions of Bulgaria. The goal was to see if age plays a role in shaping opinions about the Euro. The hypothesis was that younger people would support the Euro more, while older people would oppose it. However, the results surprised the researchers.

The survey asked questions like whether the Euro would improve household incomes, threaten Bulgaria's sovereignty, or make loans more accessible. Overall, 54.8 % of respondents supported the Euro, 28.7 % were against it, and 16.5 % didn't choose the side. By age, the results did not match the initial hypothesis. Younger respondents (16–20 years old) were very much against the Euro, with 41 % against it. In contrast, older respondents (40–55 years old) showed the highest support, with 68.8 % in favor. This suggests that age does not correlate with opposition to the Euro as expected.

The study also found that younger people were more afraid of the integration with Euro threatening Bulgaria's sovereignty, than the older respondents, who believed it would improve the country's global positions. Additionally, older participants were more optimistic about the Euro's economic benefits, such as easier access to loans and the possibility of a rise in salary.

The findings challenge the assumption that younger, digitally active Bulgarians are more supportive of the Euro. Instead, the data suggests that older generations may be more open to change. However, the study acknowledges its limitations, such as the small sample size and the need for more balanced representation across age groups and regions. Future research with a larger sample is needed to confirm these trends and better understand public opinion on Bulgaria's Euro adoption.

This research gives information for Ukraine as it assumes Euro adoption and similar economic reforms. By gathering together, the opinions of Bulgarian people it highlights the importance of understanding public opinions, especially across different groups of ages and regions. Ukraine can utilize this approach to conduct its own surveys, focusing on digitally active citizens throughout the Internet to find out about the support and concerns. The study also shows that the stereotypes and public thinking about the opinions of the groups of people by their age may not be always true, emphasizing the need for thorough, data-driven research. Ukraine can replicate this methodology to identify key factors influencing public attitudes and adopt policies accordingly.

CONCLUSION

This study offers a new look on Bulgaria's journey towards the integration into the Euro [3], revealing unexpected trends in public opinion, especially among younger and older generations. For Ukraine, this data may serve as a guidance for understanding the complexities of economic integration processes and public feelings. By doing similar research, Ukraine can better find its own path towards the Euro, ensuring that the policies go hand in hand with the hopes and concerns of its citizens.

LITERATURE AND SOURCES

1. Data on interest in the Euro over time / Google Trends. URL : https://trends.google.com/trends/explore?date=all&geo=BG&q=%2Fm%2F02l6h&hl=bg (last checked on January 31st, 2024).

2. Law on the Introduction of the Euro in the Republic of Bulgaria. *State Journal.* Published on 19 August 2024. URL : https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=224950 (last checked on January 31st, 2024).

3. The questionnaire of this study / Google Forms. URL : https://forms.gle/UL5Ey8qdM48SSqfH9 (last checked on January 31st, 2024).

4. Petar Ganev, article in the Institute of Market Economy. 25 years of a currency board in Bulgaria. URL : https://ime.bg/articles/25-godini-valuten-bord-v-bylgariya/ (last checked on January 31st, 2024).

УДК 336.7

FINANCIAL MECHANISMS FOR GLOBAL ECONOMIC RESILIENCE: RISKS, INNOVATIONS, AND PERSPECTIVES

Anano Kukuladze,
Master of Finance, G. D. Abuselidze, Doctor of Economics, Professor (scientific supervisor),
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

Abstract

The global economy faces increasing challenges due to geopolitical tensions, climate change, pandemics, financial crises, and rapid technological changes. Financial resilience is critical for ensuring that economies can withstand these shocks and recover efficiently. This paper explores key financial mechanisms that contribute to economic resilience, evaluates risks that threaten financial stability, and discusses innovative financial solutions that can strengthen economic sustainability. Furthermore, it presents statistical insights and visual diagrams to provide a comprehensive understanding of financial resilience in a global context.

Keywords: *Financial Resilience, Geopolitical Risks, Financial Technology (FinTech), Regulatory Frameworks, Financial Inclusion.*

Main part

Economic resilience relies heavily on financial stability, yet multiple risk factors threaten global markets.

1. **Market Volatility**: Financial markets experience frequent fluctuations due to supply chain disruptions, monetary policy changes, and investor behavior. For instance, the **CBOE Volatility Index (VIX)**, which measures market uncertainty, peaked at 82.69 in March 2020, reflecting global panic during the COVID-19 pandemic.
2. **Geopolitical Risks**: Conflicts, trade restrictions, and diplomatic tensions impact financial flows. The Russia-Ukraine conflict, for example, caused a surge in global commodity prices, pushing inflation to multi-decade highs. According to the **World Bank**, global inflation reached 8.8% in 2022, significantly higher than pre-pandemic levels.

3. **Inflation and Debt Burden**: High inflation erodes purchasing power and destabilizes economic growth. In 2023, **global debt levels exceeded 256% of GDP**, according to the **International Monetary Fund (IMF)**, raising concerns about financial sustainability.

4. **Systemic Financial Crises**: Events like the 2008 financial crisis demonstrated how weaknesses in the banking sector can lead to global downturns. A major contributing factor was excessive risk-taking and poor regulatory oversight.

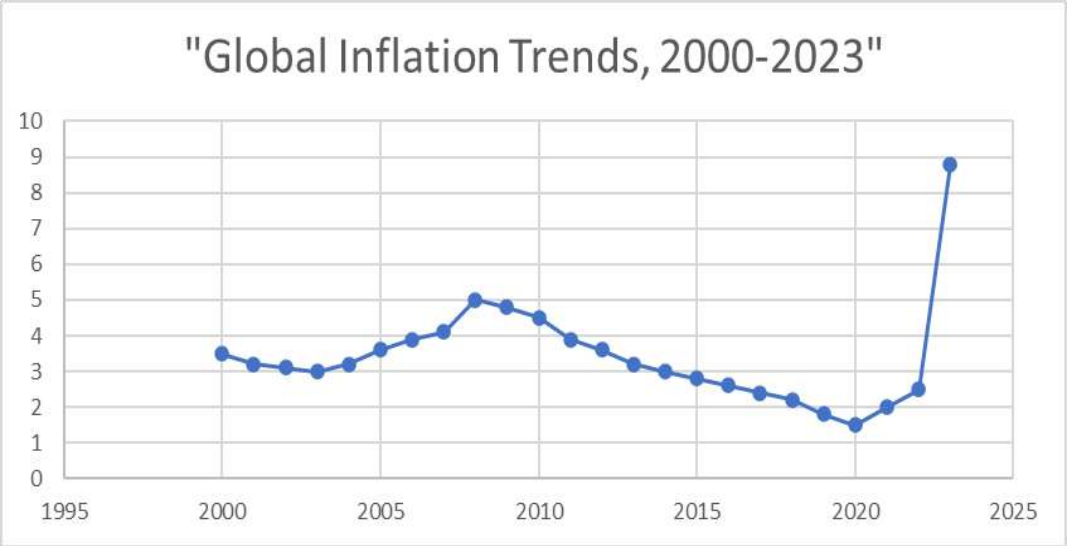

To enhance economic resilience, financial institutions and governments have adopted innovative solutions that leverage technology and sustainability-driven finance.

1. **Financial Technology (FinTech)**: FinTech innovations such as blockchain, artificial intelligence (AI), and mobile banking are improving financial access and efficiency. For example, mobile money transactions in Sub-Saharan Africa exceeded **$ 800 billion in 2022**, as reported by the **GSMA Mobile Economy Report**.

2. **Central Bank Digital Currencies (CBDCs)**: More than **100 central banks** are exploring digital currencies to enhance monetary control and financial inclusion. The **People's Bank of China** has launched the digital yuan, and the **European Central Bank** is working on the digital euro to modernize payment systems.

3. **Sustainable Finance and Green Bonds**: To address environmental challenges, sustainable finance mechanisms are expanding. The **green bond market** exceeded **$1.6 trillion in cumulative issuance** by 2023, funding renewable energy, carbon reduction projects, and climate adaptation measures.

4. **Decentralized Finance (DeFi)**: Blockchain-based DeFi platforms provide alternative financial services, reducing reliance on traditional banks. The total value locked (TVL) in DeFi protocols reached **$ 200 billion in 2021**, although volatility in the crypto market affects its stability.

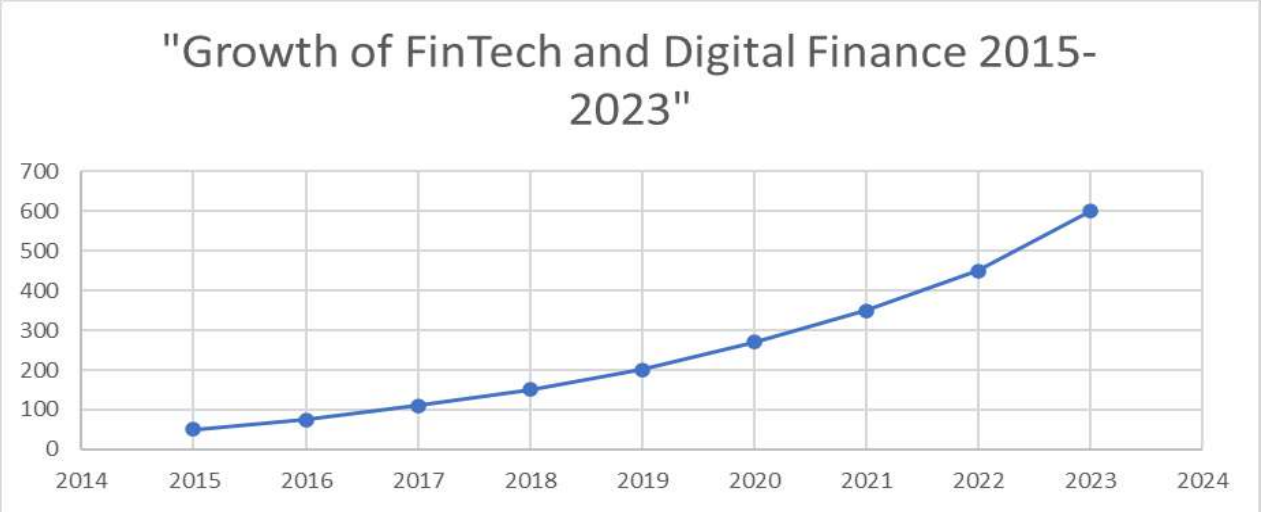

To enhance global financial resilience, policymakers and financial institutions must adopt strategic approaches that balance risk management with economic innovation.

1. **Regulatory Frameworks**: Effective regulation is essential for preventing financial instability. The **Basel III framework**, introduced after the 2008 crisis, strengthens bank capital requirements and risk management practices. However, further regulatory cooperation is required to address risks in digital assets and FinTech innovations.
2. **International Cooperation and Economic Alliances**: Global financial institutions such as the **International Monetary Fund (IMF)**, **World Bank**, and **G20** play a crucial role in economic stability. Coordinated efforts, such as the G20's Debt Service Suspension Initiative (DSSI) during the pandemic, provided financial relief to 73 low-income countries.
3. **Adaptive Monetary Policies**: Central banks must balance inflation control with economic growth. Countries that successfully managed inflation post-pandemic, such as **Switzerland and South Korea**, combined interest rate adjustments with fiscal policies to stabilize markets.
4. **Diversified Investment Strategies**: Institutional investors and governments should diversify assets across equities, bonds, commodities, and alternative investments. **Sovereign Wealth Funds (SWFs)**, such as Norway's Government Pension Fund Global, hold over **$ 1.4 trillion in diversified assets**, providing long-term economic security.
5. **Digital Transformation and Financial Inclusion**: Expanding digital finance access in emerging markets can enhance economic resilience. The **World Bank** estimates that 1.4 billion people remain unbanked, highlighting the need for mobile banking and microfinance expansion.

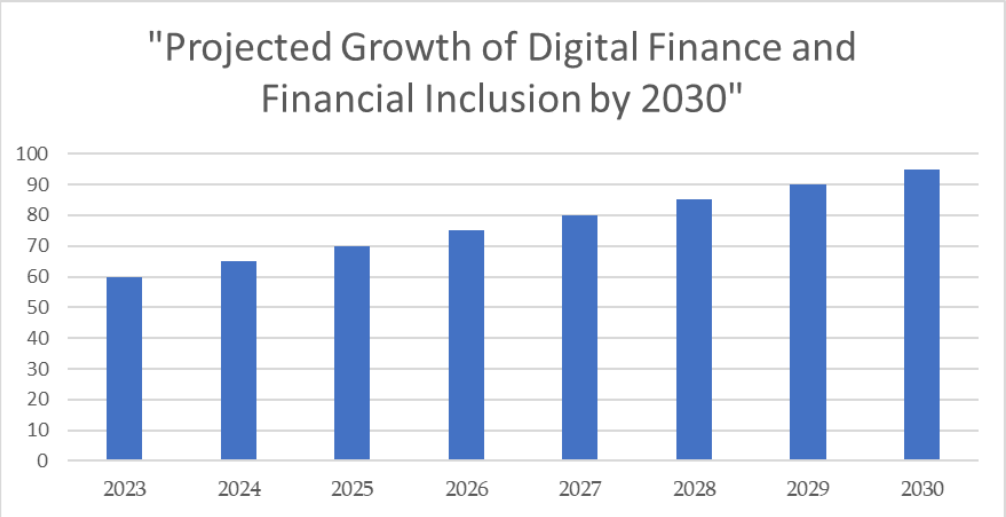

The future of global economic resilience depends on proactive financial strategies, regulatory enhancements, and technological innovations. This paper underscores the importance of risk management, sustainable finance, and digital transformation in ensuring financial stability. By combining traditional financial safeguards with modern advancements, economies can build a more robust and adaptable financial system, prepared to navigate future challenges.

This research contributes to the ongoing discourse on financial resilience, offering valuable insights for policymakers, financial institutions, and global stakeholders committed to building sustainable economic frameworks. The inclusion of statistical trends and visual diagrams provides a clearer understanding of global financial stability and its future trajectory.

REFERENCES

1. Global Economic Resilience: Building Forward Better. URL : https://rooseveltinstitute.org/wp-content/uploads/2022/09/GlobalEconomic-ResilienceBuilding-ForwardBetter_202110.pdf

2. Digital Finance and Regional Economic Resilience: Evidence from 283 Chinese Cities. URL : https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10597849/

3. Economic Resilience: A Financial Perspective. URL: https://www.uschamber.com/assets/archived/images/19_G20%2BSubmission%2Bfrom%2BBIS%2B-%2BEconomic%2BResilience_17.pdf

4. Increasing Countries' Financial Resilience Through Global Catastrophe Risk Pooling. URL : https://arxiv.org/abs/2206.13895

5. The Mobile Economy 2022 – GSMA. URL : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.gsma.com/solutions-and-impact/connectivity-for-good/mobile-economy/wp-content/uploads/2022/02/280222-The-Mobile-Economy-2022.pdf

6. World Bank Inflation Database. URL : https://www.worldbank.org/en/research/brief/inflation-database

7. Abuselidze, G., Mamaladze, L. (2020). The Impact of the COVID-19 Outbreak on the Socio-Economic Issues of the Black Sea Region Countries. Lecture Notes in Computer Science, 12253, 453–467.

8. Abuselidze, G., Slobodianyk, A. (2021). Pandeconomic Crisis and Its Impact on Small Open Economies: A Case Study of COVID-19. Advances in Intelligent Systems and Computing, 1258, 718–728.

9. Abuselidze, G., & Meladze, A. (2023). Modern state of innovative development of Georgia: challenges and prospects. Economic Science for Rural Development, 57, 177–187.

10. Abuselidze, G. (Ed.). (2024). Prospects for the Development of Innovative Economy in the Region Under the Circumstances of Global Economic and Business Challenges. 514 p. DOI : https://doi.org/10.52340/9789941994517

11. Abuselidze, G., Davydenko, N., Buriak, A., et al. (2024). Economic and Financial Security of the State: International Aspect. In: Davydenko, N. (ed). Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany. 382 p. ISBN: 978-3-9819288-9-4

12. Abuselidze, G., Davydenko, N., Buriak, A., et al. (2024). Financial Support Recovery and Development of the Economy of Ukraine. In: Davydenko, N. (ed). Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany. 384 p. ISBN: 978-3-9819288-9-2

JEL G01, E44, F34

MOLDOVA'S EUROPEAN UNION INTEGRATION: FINANCIAL IMPLICATIONS AND ECONOMIC TRANSFORMATION

PARA Cătălina,
Student, Year III, Departament of Finance and Banking, Faculty of Economic;
MOCANU Natalia,
Habilitated Doctor, Departament of Finance and Banking, Faculty of Economic
State University of Moldova

The journey toward European Union (EU) integration represents a transformative opportunity for countries aspiring to align with the economic and political values of Europe. Moldova's economy is among the poorest in Europe, with heavy reliance on agriculture, particularly wine and agricultural exports, and a weak industrial base. Governance issues, such as corruption and weak institutions, further hinder economic growth. For successful EU integration, Moldova must reform its financial institutions, ensure greater transparency, and modernize its fiscal policies to manage public debt and improve tax collection. Additionally, Moldova must diversify its economy beyond agriculture, focusing on industrial growth and infrastructure development. Though this transition will involve short-term costs, it will ultimately promote long-term economic competitiveness. Moldova's potential integration into the European Union (EU) represents a significant milestone in the country's economic and financial transformation.

Keywords: *European Union, economic integration, economic reforms, fiscal policies, structural funds, economic diversification, corruption and governance, foreign direct investment, accessibility.*

INTRODUCTION

The pursuit of European Union (EU) membership is a pivotal moment in the modern history of the Republic of Moldova. This integration is not merely a political aspiration, it represents a profound economic transformation that promises to reshape the nation's public finances, industrial landscape, and overall development trajectory. For Moldova, the EU accession process is imbued with the hope of joining a community of nations that value democracy, transparency, and sustainable development. Achieving EU accession requires a significant alignment with European

standards, comprehensive economic reforms, and strategic management of financial resources to modernize infrastructure and bolster key sectors. This transformation is seen as essential not only for improving economic indicators but also for raising the quality of life of its citizens [1].

ECONOMIC CONTEXT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Moldova is one of the less affluent countries in Europe, with an economy predominantly anchored in agriculture. For decades, the country has built its economic identity around the production and export of wine and various agricultural commodities. While these sectors have provided a foundation for the economy, they have also limited the nation's economic diversification. The industrial base remains weak, and the country has struggled to build a strong manufacturing sector. In addition to these challenges, Moldova faces persistent governance issues, including widespread corruption and inefficiencies within public institutions, which have kept the nation’s GDP per capital significantly below the European average [4].

Furthermore, the financial sector in Moldova is in urgent need of strengthening. Many experts argue that the lack of modern banking practices and limited access to credit have impeded the flow of foreign direct investment (FDI), which is essential for sustainable economic growth. This economic context has created an environment where modernization and reform are not just desirable but necessary. The reliance on traditional industries without significant investment in technology or infrastructure has left Moldova vulnerable to global economic fluctuations, and it is precisely this vulnerability that EU integration seeks to address [4; 3].

ECONOMIC BENEFITS OF EU INTEGRATION

EU accession offers Moldova several economic advantages that extend well beyond mere market access. One of the most significant benefits is the opportunity to gain access to the European single market. This access means that Moldovan products would be able to reach a broader audience with minimal trade barriers, resulting in a natural stimulation of exports and an increase in investor interest. This is particularly crucial for small and medium-sized enterprises that currently struggle to compete in global markets [2].

Moreover, EU membership would open the door to substantial structural funds. These funds are not only financial injections, they come with technical assistance and expertise to modernize infrastructure and support strategic economic sectors such as transportation, energy, and digital innovation. The infusion of such resources can help bridge long-standing economic disparities within the country, fostering regional development and creating a more balanced economic landscape. Another important benefit is the potential for enhanced economic and financial stability.

By adopting EU-aligned fiscal and monetary policies, Moldova could establish a more predictable economic environment that would encourage both domestic and foreign investments. Additionally, the rigorous standards of governance required by the EU would help increase transparency and reduce corruption, thus fostering a more competitive and attractive business climate. This transparency is critical for long-term development and for building the confidence of international investors, who are often wary of unstable or opaque regulatory environments [2].

While the benefits are substantial, the journey toward EU integration is fraught with significant financial costs and challenges. One of the primary hurdles is the cost of reform. For Moldova, adapting existing legislation, restructuring public administration, and implementing a comprehensive set of EU regulations require not only substantial financial investments but also considerable time and human resources. These changes are necessary for the effective absorption of EU funds and for establishing a robust legal and institutional framework, yet they come at a steep price [2; 3].

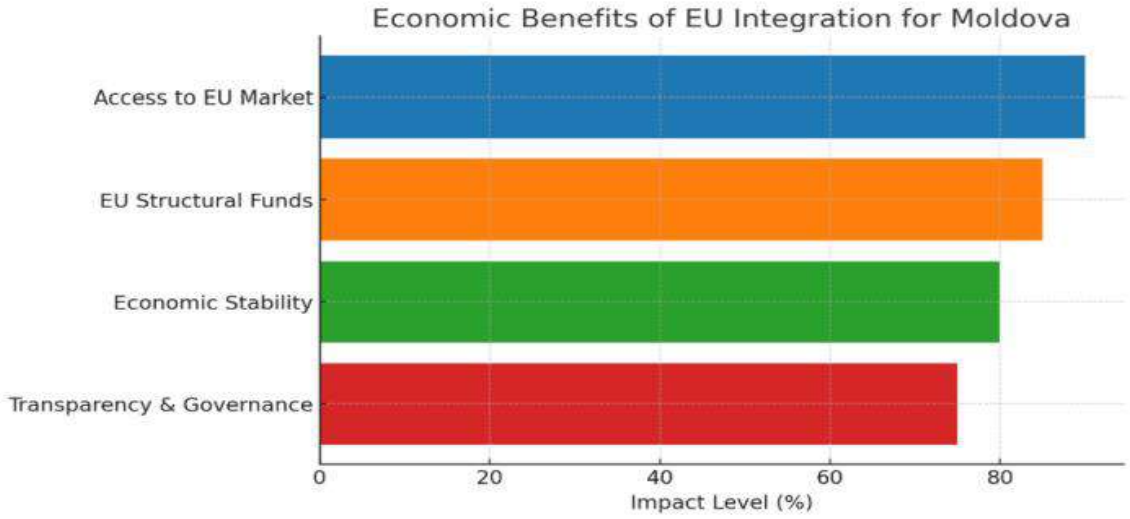

Figure 1. Economic benefits of EU integration for Moldova

Source: Author' elaboration based on [2].

FINANCIAL COSTS AND CHALLENGES

Another significant challenge is the potential increase in public debt. In order to finance the extensive reforms and investments needed to meet EU standards, Moldova may need to sustain additional debt. Although this might be a temporary problem, the hope is that the long-term economic benefits will outweigh these initial costs. However, the risk remains that if reforms are not managed efficiently, the debt could become unsustainable.

Furthermore, the economic transition from an agriculture-based system to one that is more industrialized and competitive is a complex and gradual process. This transition involves deep structural reforms that can potentially meet resistance from established sectors and communities that have long depended on the traditional economic structure. The challenge lies in balancing the immediate financial costs and social adjustments with the long-term vision of a diversified, modern economy [2].

IMPACT OF FINANCIAL AND FISCAL REFORMS

Addressing these challenges requires a strategic approach to financial and fiscal reforms. One of the critical areas is the modernization of financial institutions. By enhancing transparency and improving the efficiency of tax collection, Moldova can increase its budgetary revenues while reducing tax evasion, a long-standing issue that has restricted economic progress. Strengthening these institutions is essential for building public trust and ensuring that financial resources are used effectively [1].

Economic diversification is another crucial reform. By investing in industrial and technological sectors, Moldova can reduce its heavy reliance on agriculture and create a more resilient economic structure. This diversification is expected to generate new employment opportunities, stimulate innovation, and ultimately boost the nation's competitiveness in global markets.

Additionally, attracting foreign direct investment remains a priority. For Moldova, creating a stable and predictable business environment is key to attracting the external capital that is necessary for long-term growth. This can be achieved through targeted fiscal incentives, simplified administrative procedures, and the establishment of clear, transparent regulations. These reforms will not only attract investment but also encourage domestic entrepreneurship, contributing to a more dynamic and durableeds economy [4].

RECENT DEVELOPMENTS AND SUPPORT PACKAGES

Recent developments have underscored Moldova's commitment to EU integration, highlighting both the political will and the tangible financial support available to facilitate this process. In October 2024, the European Commission adopted a Growth Plan for Moldova, which allocated €1.8 billion through a Reform and Growth Facility for the period 2025–2027. This support package is one of the largest since Moldova's independence and is specifically designed to stimulate economic growth while driving essential reforms. Projections based on this plan suggest that if the reforms are successfully implemented, Moldova's economy could potentially double in size over the next decade. Such growth could see average salaries rise from approximately 13,500 lei to 27,000 lei by the decade's end, fundamentally transforming the economic landscape of the country [7].

In addition, in February 2025, the Council of the European Union and the European Parliament agreed on an additional support package nearing €2 billion. This package is intended to further assist Moldova in implementing necessary reforms and to ensure deeper integration into the EU's single market. These financial commitments are a testament to the EU's confidence in Moldova's potential and its strategic importance in the region [8]. To achieve this, Moldova is working to implement reforms that align with EU standards, a process emphasized by the World Bank report in November 2024. The report highlighted that for Moldova to achieve sustainable socio-economic growth, it is essential to continue with these reforms, which are crucial to meeting the requirements for EU integration [9].

One notable step in Moldova's efforts to integrate economically with the EU is its transition from the U.S. dollar to the euro as the reference currency for the official exchange rate of the Moldovan leu in January 2025. This shift signals Moldova's economic orientation towards the EU, strengthening its ties with the European economic sphere [10].

Together, these actions – the financial support package, the reforms aimed at EU standards, and the move to adopt the euro – reflect Moldova's clear commitment to its European future and its ambition to meet the criteria for EU membership by 2030.

CONCLUSION

Although the path to EU integration is filled with economic and financial challenges, the long-term benefits for Moldova's economy are undeniable. EU membership would grant Moldova access to one of the world's largest markets, boosting trade, exports, and creating new opportunities for innovation and growth. This economic integration would also provide much-needed stability, helping to address issues like inflation, currency fluctuations, and budget deficits, creating a more predictable environment for both domestic and foreign investment.

For Moldova to successfully transition, it must modernize key sectors such as agriculture, manufacturing, and services. Access to EU markets and funding would allow Moldova to modernize its agricultural practices, enhance productivity, and increase exports. The manufacturing sector would also benefit from foreign direct investment (FDI), bringing new technologies and improving efficiency. Additionally, the energy sector could see significant improvements with EU investment in renewable energy, reducing dependence on external sources and improving energy security.

However, these economic benefits depend on Moldova's ability to tackle internal challenges like corruption, weak rule of law, and regulatory inefficiencies. Strengthening the judicial system, improving business transparency, and fostering

entrepreneurship will be critical for creating a favorable environment for investment and economic growth. Furthermore, the integration process offers Moldovan workers better job opportunities, higher wages, and access to a skilled labor market within the EU.

Ultimately, EU integration represents a transformative opportunity for Moldova's economy, providing the tools to modernize key sectors, attract investment, and build a more stable and competitive economy. With the right reforms, Moldova can overcome its current challenges and secure a prosperous future for its citizens.

RECOMMENDATIONS

While Moldova faces significant challenges on its path to EU integration, the long-term benefits offer a promising future. To fully capitalize on these opportunities, the following recommendations should be considered:

Strengthen Governance and Rule of Law:

– Enhance anti-corruption measures and judicial reforms to build trust and create a fair business environment.

Modernize Public Administration and Financial Institutions:

– Adopt modern technologies to improve transparency, streamline tax collection, and increase public service efficiency.

Diversify the Economy:

– Invest in industrial, technological, and service sectors to reduce dependency on agriculture and create sustainable growth.

Attract and Sustain Foreign Direct Investment (FDI):

– Establish a stable, predictable regulatory framework with clear fiscal incentives to encourage both domestic and foreign investments.

Promote Sustainable Development:

– Integrate environmental sustainability and social inclusion into economic policies to ensure long-term prosperity.

Enhance Partnerships with EU Institutions:

– Increase cooperation with European bodies to access expertise, secure funding, and implement best practices in governance and economic management.

BIBLIOGRAPHY

Books:

1. The European Union: A Very Short Introduction, John Pinder, Simon Usherwood.

Articles:

2. Costs and Benefits of Moldova's Integration into the European Union, Iurie JOSAN, PhD in Philosophy, Associate Professor, Academy of Public Administration under the President of the Republic of Moldova.

3. The Evolution of the Integration Process as Effect of the Treaties Signed between Republic of Moldova and European Union, Ilie Mamaliga.

4. Economic Growth of The Republic Of Moldova Between Transition and Integration, Nicolae Verejan Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova ndverejan@gmail.com ORCID iD: 0009-0003-0827-2940

Websites:

5. URL : https://gov.md/ro/content/integrarea-ue-beneficii-pentru-mediul-de-afaceri-din-republica-moldova

6. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Accession_of_Moldova_to_the_European_Union

7. enlargement.ec.europa.eu

8. consilium.europa.eu

9. worldbank.org

10. reuters.com

УДК 336.761:004.738.5

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФРАСТРУКТУРІ ФОНДОВОГО РИНКУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА РИЗИКИ

У. Я. Андрусів,
канд. екон. наук, доцент,
завідувачка кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Актуальність дослідження інноваційних технологій в інфраструктурі фондового ринку зумовлена стрімким розвитком цифровізації фінансового сектору та трансформацією традиційних бізнес-моделей учасників ринку під впливом технологічних інновацій. Впровадження нових технологічних рішень створює безпрецедентні можливості для підвищення ефективності ринкових процесів через автоматизацію операцій, оптимізацію розрахунків та розширення доступу до ринку, проте одночасно формує специфічні виклики, пов'язані з кібербезпекою, регуляторними вимогами та необхідністю значних

інвестицій в технологічну інфраструктуру.

Особливої актуальності набуває дослідження впливу таких інноваційних технологій як блокчейн, штучний інтелект та хмарні обчислення на розвиток інфраструктури фондового ринку в умовах глобальної цифрової трансформації фінансового сектору та посилення конкуренції між традиційними фінансовими інституціями та фінтех-компаніями [1]. Важливим аспектом є також необхідність забезпечення балансу між інноваційністю та надійністю інфраструктурних рішень, що вимагає розробки нових підходів до управління ризиками та регулювання технологічних інновацій на фондовому ринку. Аналіз сучасних технологічних тенденцій в інфраструктурі фондового ринку демонструє активний розвиток комплексу інноваційних рішень, що трансформують традиційні підходи до організації торгівлі та розрахунків. Впровадження блокчейн-технологій у торгові та розрахункові системи забезпечує підвищення прозорості операцій, скорочення часу розрахунків та зниження операційних витрат через автоматизацію процесів верифікації та кліринг [2].

Використання технологій штучного інтелекту та машинного навчання для оптимізації торгових стратегій дозволяє учасникам ринку розробляти

більш ефективні алгоритми прийняття рішень, аналізувати великі масиви ринкових даних в режимі реального часу та прогнозувати ринкові тренди з високою точністю. Розвиток хмарних рішень створює можливості для масштабування обчислювальних потужностей, забезпечення надійного зберігання даних та швидкого доступу до інформації для всіх учасників ринку. Створення API інтеграцій між учасниками ринку формує єдиний інформаційний простір, що дозволяє автоматизувати обмін даними, стандартизувати процеси взаємодії та забезпечити безперебійність операцій. Впровадження DLT платформ для обліку прав власності революціонізує процеси реєстрації та передачі прав на цінні папери, забезпечуючи надійність, прозорість та ефективність операцій з активами.

Впровадження інноваційних технологій в інфраструктуру фондового ринку супроводжується комплексом взаємопов'язаних ризиків, що вимагають системного підходу до їх управління та мінімізації [3]. Питання кібербезпеки та захисту даних набувають критичного значення в умовах зростання кількості кібератак та ускладнення технологічних систем, що вимагає впровадження багаторівневих систем захисту, регулярного оновлення протоколів безпеки та проведення стрес-тестування інфраструктурних компонентів.

Управління операційними ризиками при автоматизації процесів ускладняється через необхідність забезпечення безперервності операцій, контролю за алгоритмічними системами та підтримки резервних механізмів виконання критичних функцій. Зростання технологічної залежності інфраструктури створює ризики системних збоїв, вимагає значних інвестицій у модернізацію систем та підвищення кваліфікації персоналу для роботи з новими технологіями.

Необхідність адаптації до регуляторних вимог створює додаткові виклики, оскільки інноваційні технології часто випереджають розвиток нормативної бази, що вимагає постійного діалогу між учасниками ринку та регуляторами для розробки адекватних правил та стандартів. Подолання інтеграційних проблем при впровадженні нових систем ускладняється через необхідність забезпечення сумісності з існуючими технологіями, стандартизації протоколів обміну даними та координації дій всіх учасників ринку. Ефективне управління цими ризиками вимагає розробки комплексної стратегії технологічного розвитку, що враховує як потенційні переваги інновацій, так і необхідність забезпечення надійності та безпеки інфраструктурних систем фондового ринку. Перспективи розвитку інфраструктури фондового ринку базуються на можливостях повної автоматизації ключових процесів, суттєвого підвищення

операційної ефективності, значного зниження транзакційних витрат, забезпечення безпрецедентної прозорості операцій та радикального прискорення розрахункових процедур.

Дослідження інноваційних технологій в інфраструктурі фондового ринку виявило фундаментальну трансформацію під впливом блокчейну, штучного інтелекту та хмарних обчислень, що підвищує ефективність ринкових операцій. Впровадження технологій супроводжується ризиками у сфері кібербезпеки та регуляторної відповідності, вимагаючи розробки систем управління ризиками. Перспективи розвитку базуються на автоматизації процесів та прискоренні розрахунків, що потребує збалансованого підходу до модернізації інфраструктури з урахуванням надійності систем та регуляторних вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сохацька О., Кухтин О. Сучасні тенденції віртуалізації світового фондового ринку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 4. С. 77–91. DOI : https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.077

2. Калач Г. М. Цифрова трансформація фондового ринку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2018. Вип. 2 (52). С. 171–177.

3. Сидор Г., Тимків А., Андрусів У. Фінансове посередництво на фондовому ринку. *Економічний дискурс*. 2023. Вип. 3–4. С. 91–97.

УДК 336.76

ПОТЕНЦІАЛ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА РИНКАХ КАПІТАЛУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

А. В. Височанська,
здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

Фінансова теорія відіграє ключову роль у розвитку ринків капіталу, формуючи фундаментальні принципи їхньої ефективності, стійкості та адаптивності. Сучасні виклики, зокрема економічні кризи, геополітична нестабільність і цифровізація, змінюють підходи до оцінки ризиків та ефективності ринків. Зростає значення поведінкових фінансів і адаптивних стратегій управління капіталом, що особливо важливо для інститутів спільного інвестування (ІСІ) в умовах фінансової турбулентності. Еволюція концепції фінансового потенціалу відкриває нові можливості для стратегічного управління ресурсами.

Фінансовий потенціал ІСІ формується через інтеграцію фінансового та інвестиційного потенціалів, що підкреслює їхню взаємозалежність у стратегічному розвитку [1]. Він визначається як здатність ефективно використовувати ресурси для досягнення економічних вигод. Оцінка управління в ІСІ включає прибутковість, ризики та стабільність активів, що сприяє глибшому аналізу їхньої ефективності [2].

Стабільність ІСІ залежить від фінансового ринку та ефективного розподілу ресурсів. Глобальні кризи та геополітичні ризики впливають на інвестиційні рішення, спонукаючи компанії в нестабільних країнах скорочувати витрати й обирати менш ризикові стратегії [3]. Прикладом є російсько-український конфлікт, який спричинив зниження прямих іноземних інвестицій через обережну політику транснаціональних корпорацій [4].

Сучасні фінансові теорії потребують перегляду моделей оцінки ризиків, прибутковості та управління активами ІСІ. Класичні підходи не враховують макроекономічну нестабільність, нові фінансові інструменти та поведінкові фактори. Розвиток адаптивних стратегій, що включають аналіз ліквідності, регуляторного впливу та інтеграцію цифрових активів, сприятиме стійкості та ефективності ІСІ в сучасних умовах.

Впровадження новітніх фінансових інструментів підвищує ефективність управління активами, сприяючи оптимізації ризиків, зменшенню витрат та розширенню фінансових продуктів. Співпраця ІСІ з приватним капіталом покращує інвестиційні результати, особливо у сфері IPO, хоча інновації вимагають балансу між розвитком і регуляторною стабільністю.

Регуляторні обмеження впливають на структуру портфелів та стратегії ІСІ, сприяючи дисциплінованому інвестуванню. В Україні нормативне середовище змінюється під впливом реформ і макроекономічної нестабільності: ринок зазнав трансформацій для зміцнення довіри [5], але воєнний стан обмежив фінансові інструменти, ускладнюючи диверсифікацію портфелів [6]. Податкові преференції знизили ефективність ІСІ, а відсутність узгодженого регулювання ускладнює залучення капіталу.

Фінансова наука трансформується під впливом регуляторних змін, технологічного прогресу та геополітичних коливань. Посилення нормативного контролю знижує ризики, але може стримувати інновації. Інтеграція цифрових активів та автоматизованих систем управління капіталом потребує оновлення теоретичних моделей оцінки ризиків і прибутковості. Геополітичні фактори, такі як санкції та зміни торговельних відносин, впливають на традиційні концепції управління активами, зумовлюючи необхідність нових підходів до глобальної диверсифікації та стрес-тестування портфелів ІСІ.

Цифровізація є ключовим напрямом адаптації ІСІ, оптимізуючи управління ризиками та активами через інтеграцію блокчейну, штучного інтелекту та аналітики великих даних [7]. Фінансові технології підвищують конкурентоспроможність та забезпечують стійкість ІСІ у змінному середовищі [8].

Цифрова трансформація впливає не лише на операційну ефективність ІСІ, а й на оцінку їх фінансового потенціалу. Еволюція фінансових стратегій та управління ресурсами стає важливим фактором забезпечення стійкості та зростання інвестиційних інститутів [1].

Подальший розвиток теорії фінансового потенціалу та вдосконалення управління ІСІ є ключовими для їхньої ефективності та конкурентоспроможності. Інтеграція традиційних методів з інноваційними фінансовими інструментами сприяє створенню стійкої інвестиційної екосистеми.

Адаптація ІСІ до економічної нестабільності та змін регуляторного середовища потребує гнучких стратегій. Використання великих даних, штучного інтелекту та блокчейну оптимізує управління активами, знижує ризики та підвищує прозорість.

Сучасне управління фінансовим потенціалом включає не лише економічні показники, а й критерії сталого розвитку. Комплексний підхід, що поєднує наукові дослідження, регуляторні ініціативи та технологічні інновації, забезпечить стійкість і привабливість ІСІ у глобальному інвестиційному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доценко, І. О. Формування фінансово-інвестиційного потенціалу підприємства з позиції стратегічного підходу. *Вісник Хмельницького Національного Університету* 2023. № 324 (6). URL : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-48

2. Theoretical and methodological foundations for the evaluation of management efficiency of joint investment institutions / Shvets, V., Tryfonova, O., Solomina, H., & Petrova, Y.. 2020. № 5. URL : https://doi.org/10.33271/NVNGU/2020-5/178

3. Tekin, H. Investment policy, geopolitical risk and the role of institutions: international evidence. *Journal of Central Banking Law and Institutions*. 2024. № 3 (3). URL : https://doi.org/10.21098/jcli.v3i3.165

4. Wang, R. The Impact of Geopolitical Stability on Foreign Investment and Transnational Corporations: A Case Study of the Russia-Ukraine Conflict. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*. 2023. № 63 (1). URL : https://doi.org/10.54254/2754-1169/63/20231395

5. Бригінець О., Василюк Д. Еволюція правового регулювання фондового ринку як чинника економічного розвитку України. *Економіка, Фінанси, Право*. 2024. № 11/2024. URL : https://doi.org/10.37634/efp.2024.11.3

6. Шишков С. Введення воєнного стану та його наслідки для українських ринків капіталу. *Український Соціум*. 2022. № 80 (1). URL : https://doi.org/10.15407/socium2022.01.063

7. Кіщак А., Трохимець О., Шелеметьєва Т. Актуальні тренди цифровізації фінансового сектору: інтеграція штучного інтелекту в управління активами. *Приазовський Економічний Вісник*. 2024. № 4 (40). URL : https://doi.org/10.32782/2522-4263/2024-4-12

8. Цифрові технології у фінансовому секторі економіки / Білявський В., Білявська Ю., Уманців Ю., Шестак Ю., Журба О., Хаванов А. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. № 4 (57). URL : https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4444

УДК 336.713

СОЦІАЛЬНЕ БАНКІВНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНИХ ФІНАНСІВ

Я. А. Габрильчук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
І. В. Тяжкороб,
д-р екон. наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Незважаючи на тяжкі часи, які переживає економіка України, питання сталого розвитку залишається на порядку денному. Адже інвестування в проекти, спрямовані на збереження довкілля, відновлення інфраструктури та розвиток соціальної сфери, є не лише інвестицією в майбутнє, а й необхідним кроком для стабілізації соціально-економічної ситуації в країни сьогодні. У цьому зв'язку процеси комунікації між надавачами капіталу та реципієнтами щодо акумуляції й інвестування фінансового капіталу полегшують фінансові посередники [1, с. 14], зокрема, комерційні банки. Вони формують екосистему ринку соціальних фінансів та відіграють провідну роль у забезпеченні ефективного функціонування ринку соціальних інвестицій шляхом створення таких фінансових продуктів, інструментів та стратегій, які відповідатимуть потребам основних інвесторів, зменшуючи при цьому фінансові ризики, інформаційні та трансакційні витрати, спрощуючи механізм оплати угод.

Так, ключовою тенденцією останніх років є зміна конкурентного підходу до банківської діяльності на «банкінг соціальної згуртованості» [2], головною метою якого є інвестування у громаду, підтримка соціальних, екологічних та етичних програм. Соціальні банки називають себе «банками з совістю». Вони намагаються інвестувати свої кошти лише в ті заходи, які сприяють створенню більшого блага для суспільства, а не в ті, які приносять окремий прибуток для небагатьох. Під час ухвалення фінансових рішень соціальні банки враховують соціальну та економічну «сталість». «Сталі» інвестиції та практика кредитування означають забезпечення кращої якості життя для максимально великої кількості людей, вплив яких зберігається протягом тривалого часу та продовжує створювати безліч позитивних ефектів ще довго після початкових інвестицій.

Варто зазначити, що основною відмінністю традиційного банкінгу від соціального банківництва є зосередженість не лише на принципі максимізації прибутку, а й на реалізації потрійного принципу «прибуток-люди-планета» [2]. Тобто соціальні банки дбають як про отримання прибутку, так і про сприяння підвищенню людського та екологічного добробуту. Саме цим «потрійним принципом» керуються банківські установи, коли вирішують, кому позичати гроші та з якою метою. Відповідно додатковими функціями соціальних банків, які роблять їх унікальними у фінансовому світі, є: відповідальність щодо надання та використання кредитів; прозорість перед вкладниками та стійкість, що передбачає інвестиції в невеликі проєкти, націлені на розвиток суспільства, навколишнього середовища та окремих людей, які можуть стати «сніжним комом» та забезпечити більший позитивний ефект з часом [2].

Зокрема, європейські соціальні банки кредитують соціально відповідальні ініціативи за значно нижчими процентними ставками, ніж звичайні банки. До таких банків відноситься Альтернативний банк Швейцарії (ABS), який прагне не менш, ніж 80 % кредитів надавати для фінансування цільових проєктів та бізнес-моделей у вибраних, так званих, «зонах підтримки». Відмітним є те, що у 2020 р. цей показник досяг рівня у 86 %. Серед таких сфер ABS виділяє: відновлювані джерела енергії; стале сільське господарство; екологічно чисту мобільність; здоров'я та догляд; життя та роботу, орієнтовану на майбутнє; освіту та культуру; бізнес-моделі, орієнтовані на майбутнє; соціальну інтеграцію; солідарний розвиток. Водночас залежно від сфери фінансування застосовуються різні умови кредитування [3].

В українському банківському секторі також наявні фінансові установи, які активно кредитують «зелені» проєкти, створюючи спеціалізовані структурні підрозділи та, навіть, здійснюючи ребрендінг цілого банку. Наприклад, Укргазбанк першим усвідомив перспективність еконапряму та, по суті, створив ринок екологічного фінансування в Україні. У 2016 р. банком була розроблена стратегія екобанкінга, для здійснення якої організовано департамент екологічного реінжинірингу та впровадження проєктів ресурсозбереження. Відтоді Укргазбанк на постійній основі фінансує такі проєкти сталого розвитку, як енергоефективна модернізація бізнесу, «зелена» енергетика та захист навколишнього середовища. Загалом екопроєкти становлять 35 % кредитного портфеля банку. Результати впровадження стратегії екобанкінгу у 2016–2020 рр. засвідчили, що популяризація різних еконапрямів дає змогу банку не тільки реалізувати обрані фінансову та іміджеву моделі розвитку, а й створює умови для модернізації українського бізнесу та підвищення його енергоефективності, а отже, і конкурентоспроможності економіки країни загалом [4].

Отже, сучасні виклики вимагають від компаній не разових соціальних або екологічних ініціатив, а системних змін у підходах до своєї діяльності, що передбачатиме послідовну реалізацію програм сталого розвитку, спрямованих на ресурсозбереження та забезпечення добробуту населення. У цьому зв'язку успішність практик зарубіжних та вітчизняних фінансових установ доводить перспективність соціального банкінгу та соціальних фінансів як інструменту для досягнення зазначених цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Wilson K. E. New Investment Approaches for Addressing Social and Economic Challenges. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*. 2014. No. 15. OECD Publishing, Paris. 41 p. URL : https://www.oecd.org/en/publications/new-investment-approaches-for-addressing-social-and-economic-challenges_5jz2bz8g00jj-en.html

2. Benedikter R. Social Banking and Social Finance. *Spice Stanford*. 2011. March. URL : https://www.researchgate.net/publication/248388817_Social_Banking_and_Social_Finance

3. Alternative Bank Switzerland. URL : https://www.abs.ch/de/foerdern

4. Талалай В. «Зелені» фінанси: як Укргазбанк став головним екобанком країни. 2020. URL : https://mind.ua/publications/20218494-zeleni-finansi-yak-ukrgazbank-stav-golovnim-ekobankom-krayini

УДК 336.26

FINANCIAL POTENTIAL OF UKRAINE'S REGIONS IN WARTIME

V. O. Kovalchuk,
graduate student (third-cycle educational and research level),
State Tax University

Over the past decade, Ukraine has faced complex geopolitical and socio-economic challenges. The events related to the occupation of part of its territories in 2014 and the full-scale armed aggression by the Russian Federation, which began on February 24, 2022, have had particularly critical consequences for the financial potential of the regions. These events have caused significant economic, demographic, and social losses, affecting the country's overall development.

The aim of this study is to analyze the impact of military actions on the financial potential of Ukraine’s regions, assess the main losses, and explore ways to restore the economy under wartime conditions.

Following the occupation of Crimea and parts of the Donetsk and Luhansk regions in 2014, Ukraine lost 7 % of its territory. Before the conflict, these regions were home to approximately 13 % of the country's population (about 2 million people in Crimea and 4 million in the occupied part of Donbas). Before the military conflict began, the occupied territories contributed 13.7 % of the country’s GDP (based on 2013 data). If these territories were permanently lost, Ukraine's total economic losses were estimated at $98.8 billion, which in 2017 amounted to 88.1 % of the national GDP.

The war that began in February 2022 has caused massive destruction of infrastructure and productive capital. The hostilities have led to:

The job cuts due to the destruction of enterprises and the shutdown of production.

Decline in household incomes, affecting purchasing power and the domestic market.

Forced displacement of millions of citizens both within the country and beyond its borders.

Decrease in the investment attractiveness of regions, making it more difficult to attract international financial resources for economic recovery.

The military actions have caused significant destruction of the economic infrastructure in regions such as Donetsk, Luhansk, Kharkiv, Kherson, Zaporizhzhia, Mykolaiv, and parts of the Kyiv region. These regions were home to key industrial enterprises, agricultural complexes, and logistics hubs, many of which were destroyed or ceased operations due to the fighting.

Some regions that remain in a relatively safe zone (such as Lviv, Zakarpattia, and Ivano-Frankivsk) have become new centers of economic activity, as a portion of businesses and the population have relocated there. Since early 2022, businesses have been moving to western Ukraine, placing additional strain on the infrastructure and labor market in these areas.

We believe that despite the challenging situation, there are potential pathways for restoring the financial potential of the country and its regions.

First and foremost, priority should be given to financing critically important infrastructure projects and engaging international financial institutions and donor organizations in regional reconstruction.

Another crucial step is the development of domestic production by supporting small and medium-sized businesses, which form the backbone of regional economies, and establishing industrial parks in relatively safe regions to create new jobs.

In the near future, tax and financial system reforms should be implemented, including tax incentives for enterprises launching production in Ukraine and easier access to preferential loans and grant programs for businesses.

Overall, the financial potential of Ukraine's regions has suffered significant losses due to military aggression, manifested in the destruction of production infrastructure, job losses, and reduced household incomes. However, even in these conditions, the country retains opportunities for economic recovery.

The key directions for stabilizing the financial potential of the regions include rebuilding critical infrastructure, supporting domestic production, implementing financial reforms, and attracting international resources. The implementation of these measures will not only help Ukraine overcome the consequences of the war but also create the foundation for the sustainable development of the national economy in the future.

LIST OF REFERENCES

1. Demianchuk O. I. Financial Potential of Ukraine’s Regions as a Basic Foundation for Their Stable Economic Development. *Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Economics"*: Collection of Scientific Papers / Ed. Board: I. D. Pasichnyk, O. I. Demianchuk. Ostroh: Publishing House of the National University "Ostroh Academy", 2014. Issue 27. P. 73–78.

2. Economy of Ukraine’s Regions in Wartime: Risks and Strategies for Ensuring Resilience: Scientific and Analytical Publication / Scientific Ed. I. Z. Storonyanska ; State Institution "M. I. Dolishniy Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine". Lviv, 2022. 70 p. (*Series "Problems of Regional Development"*). URL : http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf

3. Official Website of the State Statistics Service of Ukraine, 2024. Statistical Information. URL : http://www.ukrstat.gov.ua

УДК 336.77

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КРЕДИТНОГО РИНКУ

Т. О. Краснова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Фінансова безпека кредитного ринку – це стан його стійкості, який забезпечує здатність фінансових установ ефективно виконувати функції кредитування без загрози системних ризиків і дестабілізації економіки. Вона характеризується здатністю банків і небанківських установ забезпечувати доступність фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання та населення, зберігаючи при цьому оптимальний рівень ризиків.

Важливими ознаками фінансової безпеки є стабільність кредитних потоків, контроль за рівнем проблемної заборгованості, достатність резервів і капіталу фінансових установ, а також надійність механізмів захисту кредиторів та позичальників. Фінансова безпека кредитного ринку є ключовим фактором забезпечення економічного зростання, оскільки вона впливає на ефективність фінансових потоків та стійкість економічної системи в цілому. Вона визначається стабільністю кредитних потоків, контролем за рівнем проблемної заборгованості, достатністю резервів і капіталу фінансових установ, а також надійністю механізмів захисту кредиторів і позичальників. Дослідники також розглядають фінансову безпеку підприємств через призму інвестиційної активності та загальної стійкості кредитного ринку, підкреслюючи її роль у підтримці економічної стабільності [1].

Забезпечення фінансової безпеки кредитного ринку є складним процесом, що включає систему регуляторних, аналітичних та управлінських заходів, спрямованих на попередження кризових явищ, мінімізацію кредитних ризиків і підтримку стабільності фінансової системи. Забезпечення фінансової безпеки кредитного ринку є складним процесом, що включає систему регуляторних, аналітичних та управлінських заходів, спрямованих на попередження кризових явищ, мінімізацію кредитних ризиків і підтримку стабільності фінансової системи. Важливу роль у цьому відіграє макроекономічна стабільність та ефективне державне регулювання, які визначають здатність фінансових інституцій своєчасно реагувати на виклики, запобігати системним загрозам і

формувати довіру до кредитного ринку [2]. Вона визначається здатністю регуляторних органів своєчасно реагувати на виклики, запобігати виникненню системних загроз та сприяти формуванню довіри до кредитних інституцій. Комплексний підхід до фінансової безпеки включає аналіз макроекономічних факторів, динаміки боргового навантаження, рівня ліквідності та ефективності кредитної політики в умовах змін зовнішнього та внутрішнього середовища, що є критично важливим в умовах економічних потрясінь.

Грошова маса (М3) є ключовим індикатором грошово-кредитного ринку, що характеризує загальну кількість грошей в економіці, включаючи готівкові кошти, депозити та інші ліквідні активи. Її динаміка відображає стан фінансової системи, рівень інфляції та доступність кредитних ресурсів [3]. Нижче представлено дані про обсяг грошової маси М3 в Україні станом на січень кожного року за період 2018–2024 років (рис. 1).

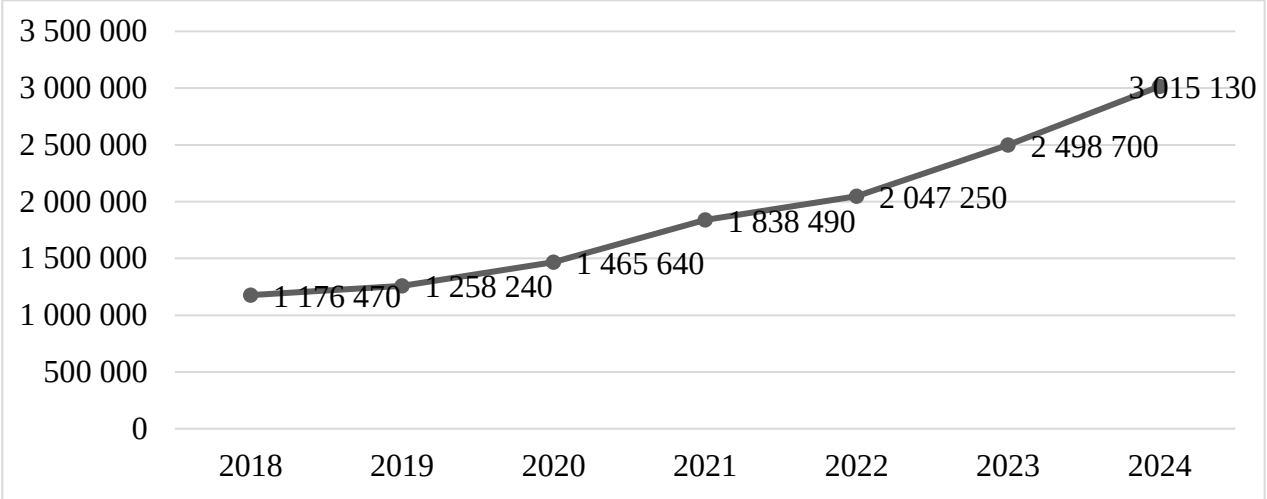

Рисунок 1. Обсяг грошової маси М3 в Україні за 2018–2024 рр., млн грн

Джерело: сформовано автором за даними [4].

Дослідження підтверджує, що зміни у грошовій масі безпосередньо впливають на рівень інфляції та доступність кредитних ресурсів. Аналіз динаміки грошової маси в Україні свідчить про її постійне зростання, що зумовлено як структурними економічними факторами, так і впливом кризових явищ. З 2018 по 2024 рік обсяг М3 зріс більш ніж у 2,5 рази, що частково пояснюється девальвацією національної валюти, високими темпами інфляції та зростанням державних видатків, зокрема в умовах військової агресії. Дані підтверджують зростання агрегату М3, що є наслідком монетарної політики та макроекономічних чинників.

Збільшення грошової маси може мати як позитивні, так і негативні наслідки для фінансової безпеки. З одного боку, воно сприяє підтримці ліквідності банківської системи та доступності кредитів для бізнесу та населення. З іншого боку, надмірне зростання М3 без адекватного економічного підґрунтя може провокувати інфляційний тиск, посилювати девальваційні очікування та знижувати довіру до національної валюти.

Перспективи фінансової безпеки кредитного ринку України в найближчі роки визначатимуться низкою ключових факторів, серед яких особливе значення мають макроекономічна стабільність, ефективність державної політики та впровадження інноваційних технологій у банківському секторі. Після успішної реструктуризації державного боргу у вересні 2024 року, що дозволило знизити прогнозований рівень державного боргу до 89,6 % ВВП, міжнародні рейтингові агентства, такі як Fitch Ratings, підвищили довгостроковий рейтинг України в національній валюті до CCC+ що свідчить про покращення фінансової ситуації в країні. [5].

Важливим напрямом зміцнення фінансової безпеки є активне впровадження цифрових технологій та інновацій у банківську діяльність. Використання фінтех-рішень, блокчейн-технологій, штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу ризиків дозволяє банкам підвищити рівень захисту фінансових операцій, покращити якість кредитного скорингу та ефективніше виявляти шахрайські дії. Диджиталізація сприяє зниженню транзакційних витрат, підвищенню доступності фінансових послуг для населення та бізнесу, а також зміцненню конкурентоспроможності банківської системи. Крім технологічного розвитку, цифрова трансформація банків передбачає посилення кібербезпеки, адже зростання обсягу онлайн-транзакцій супроводжується збільшенням кіберзагроз. Використання передових методів захисту даних, таких як багатофакторна автентифікація, біометричні системи і машинне навчання для виявлення підозрілих операцій, стає критично важливим для забезпечення фінансової стабільності. Дослідження 2024 року підкреслюють, що диджиталізація сприяє підвищенню ефективності фінансових послуг, розширенню спектра фінансових продуктів і зміцненню фінансового потенціалу банківської системи України [6]. Активне впровадження інновацій дає змогу адаптувати кредитну політику до сучасних викликів, забезпечити швидкий доступ до фінансових ресурсів і підвищити довіру клієнтів до фінансових установ.

Фінансова безпека кредитного ринку є ключовим елементом стабільного розвитку економіки, що забезпечує ефективне функціонування фінансових установ і доступність кредитних ресурсів. Аналіз динаміки грошової маси

свідчить про її суттєве зростання, що є наслідком макроекономічних змін, монетарної політики та зовнішніх викликів. Регуляторні заходи, спрямовані на підтримку стабільності кредитного ринку, є критично важливими для запобігання кризовим явищам та мінімізації ризиків. Особливу роль у забезпеченні фінансової безпеки відіграє впровадження цифрових технологій та фінансових інновацій, які підвищують ефективність банківських послуг, зменшують транзакційні витрати та зміцнюють стійкість фінансової системи до зовнішніх загроз. Разом із макроекономічною стабільністю та ефективним державним регулюванням ці чинники визначатимуть перспективи розвитку фінансової системи України в умовах глобальних економічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білошкурський М. В, Заїчко І. В., Ковернінська Ю. В. Фінансовий аналіз резервів прибутку для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. *Journal of Innovations and Sustainability.* 2023. Том 7, № 2. URL : https://is-journal.com/is/article/view/184

2. Заїчко І. В. Особливості та основні напрямки грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2023. № 4. URL : https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/95

3. Колодій А. В., Грицина О. В. Оцінка грошової маси України: стан, структура та тенденції її зміни. *Економічний вісник*. 2020. № 3. С. 67–72. URL : https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/3/EV20203_067-073.pdf

4. Національна асоціація банків України. Індикатори грошово-кредитного ринку. URL : https://nabu.ua/ua/indikatori-groshovo-kreditnogo-rinku-2.html

5. Fitch Ratings. Fitch rates Ukraine's newly restructured international bonds 'CCC'. 2024. URL : https://www.reuters.com/markets/currencies/fitch-upgrades-ukraines-local-currency-rating-ccc-2024-09-05/

6. Колодізєв О. М., Береговий В. О. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану: вплив діджитал-інструментів та інновацій. *Бізнес Інформ*. 2024. № 9. С. 335–341. URL : https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/cdf8fce0-158c-4027-89bc-894c36fe2201/content

УДК 338.2:336.7:338.1(477)

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В. В. Мартиненко,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри публічних фінансів;
А. Ю. Липкань,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет

Роль економічної безпеки України у формуванні сталого розвитку в умовах повоєнного відновлення та європейської інтеграції є однією з ключових проблем у сучасних умовах. Адже в ході глибокої трансформації суспільно-економічного середовища після військових конфліктів необхідно забезпечити надійну основу для стабільного економічного зростання та ефективного використання ресурсів. Саме економічна безпека відіграє вирішальну роль у відновленні критично важливих секторів національної економіки, підтриманні соціальної стабільності та підвищенні конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Повоєнне відновлення України потребує комплексного підходу, що має включати реалізацію державних програм підтримки бізнесу, залучення іноземних інвестицій та впровадження ефективних механізмів фінансового регулювання. Особливу увагу слід приділяти питанням інституційної спроможності держави, розвитку правової бази та боротьбі з корупцією, оскільки ці фактори визначають рівень довіри з боку міжнародних партнерів та сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату [1]. Важливою складовою цього процесу є залучення європейського досвіду, який може бути використаний для адаптації національної економічної політики до стандартів Європейського Союзу.

Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами, що є особливо актуальним для України в контексті інтеграції до європейського економічного простору [2]. Державне фінансування повинно бути спрямоване на стимулювання інновацій, модернізацію виробництва та розвиток інфраструктури, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості та добробуту населення. У цьому контексті ефективне використання міжнародної

фінансової допомоги, кредитних програм та грантів стає критичним фактором для забезпечення довгострокового зростання та стабільності. Окрім цього, важливим є створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, який є основою економічної стійкості та забезпечує робочі місця для значної частини населення.

Ключовим аспектом економічної безпеки є ефективна податкова політика, яка забезпечить стабільні надходження до державного бюджету та сприятиме розвитку підприємництва. Важливо також удосконалювати систему державних закупівель, забезпечуючи прозорість та конкурентність. Крім того, необхідно розвивати механізми фінансування стратегічних галузей, таких як енергетика, інфраструктура та високі технології, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному рівні [3]. Особливу увагу варто приділити розвитку зеленої економіки, спрямованої на скорочення викидів та впровадження екологічно чистих технологій, що відповідає європейським стандартам і сприятиме інтеграції країни у світовий економічний простір.

Лише комплексний підхід дозволить забезпечити стійке економічне зростання та гарантувати безпеку економічного середовища в довгостроковій перспективі [4]. Це вимагатиме тісної співпраці між державними установами, бізнесом та громадянським суспільством для досягнення спільної мети – сталого розвитку України в умовах європейської інтеграції. Залучення міжнародних партнерів, участь у спільних проектах та обмін найкращими практиками допоможуть підвищити ефективність економічної політики та сприятимуть впровадженню передових управлінських рішень. Успішне поєднання внутрішніх реформ і зовнішньої підтримки стане запорукою економічної стабільності та забезпечить Україні можливість інтеграції у світову економіку на рівних правах.

Одним із ключових викликів європейської інтеграції України є гармонізація її економічного та правового середовища із нормами та вимогами ЄС. Це передбачає не лише структурні реформи у фінансовому та податковому секторах, а й забезпечення відповідності стандартам у сфері екологічної політики, соціального захисту та корпоративного управління. Успішне впровадження цих змін сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України та дозволить їй стати повноправним учасником європейського ринку.

Отже, забезпечення економічної безпеки України є необхідною умовою для сталого розвитку та успішного повоєнного відновлення. Інтеграція до ЄС відкриває значні можливості для залучення ресурсів, технологій та

управлінського досвіду, що сприятиме зміцненню економічного потенціалу країни. Водночас, для досягнення цих цілей необхідно здійснити глибокі реформи, спрямовані на покращення бізнес-клімату, посилення державного контролю за фінансовими потоками та впровадження ефективних механізмів державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменюк Я., Ткачов З. Інвестиції у сталий розвиток: світова практика та перспективи для України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-62

2. Мартиненко В. В. Реалізація політики сталого розвитку в умовах фінансової децентралізації: досвід країн ЄС. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3. С. 50–56. DOI : https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.3.6

3. Мартиненко В. В. Теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 131–140. URL : https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/1150

4. Мартиненко В. В. Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації. *Економічний часопис – XXI*. 2011. Том 115, № 7–8. С. 40–43. URL : https://ea21journal.world/index.php/ea-v115-12/

УДК 338.1:330.3

ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА РЕАЛІЇ ПРАКТИКИ

А. С. Микитас,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
***Науковий керівник:* Н. О. Аверчева,**
канд. екон. наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Відновлення інфраструктури деокупованих територій України є важливим кроком у післявоєнному відновленні регіонів. Зруйнована інфраструктура – один із наслідків воєнних дій, які значно ускладнюють нормалізацію життя в постраждалих областях. Оскільки відновлення потребує значних коштів, пошук ефективних механізмів фінансування таких проєктів супроводжується рядом проблем.

Фінансування післявоєнного відновлення інфраструктури зазвичай здійснюється з різних джерел, зокрема з державного бюджету, із залученням міжнародних проєктів, приватних інвестицій. Міністерство регіонального розвитку України акцентує увагу на необхідності використання багатоканальних фінансових ресурсів, включно з державними коштами, грантами та позиками від міжнародних організацій [1].

Світовий банк і Європейський союз активно фінансують відновлення інфраструктурних об’єктів України навіть в умовах активних воєнних дій. Програми цих міжнародних організацій включають не тільки кредити, а й технічну допомогу у вигляді консультацій та експертизи [2].

Херсонська область – одна з найбільш постраждалих від війни регіонів, де необхідно докласти чимало зусиль для відновлення інфраструктури. Відновлення доріг, мостів, енергетичних і водопровідних мереж є пріоритетними завданнями. За даними Херсонської військової адміністрації, програма реконструкції фінансується з національного та місцевих бюджетів, а також за рахунок грантів і позик міжнародних організацій [3].

Міжнародна допомога відіграє ключову роль у фінансуванні відновлення інфраструктури Херсона. Програми допомоги Європейського Союзу та Світового банку включають фінансування відновлення систем водопостачання, енергопостачання та охорони здоров'я [4].

Наприклад, за даними Європейської комісії, ЄС виділив понад 50 мільйонів євро на проєкти з реконструкції доріг, систем енерго- і водопостачання, а також на відновлення об'єктів освіти та охорони здоров'я [4]. Крім того, Світовий банк затвердив програму підтримки на суму близько 100 мільйонів доларів США, включно з кредитами на відновлення транспортної інфраструктури регіону, модернізацію систем водопостачання і каналізації та зміцнення енергетичних мереж [2].

Крім того, за даними Міністерства фінансів України, на відновлення інфраструктури Херсонської області 2023 р. з державного бюджету виділено понад 2 млрд гривень. Ці кошти спрямовані на реконструкцію мостів, ремонт доріг і відновлення соціально значущих будівель, як-от школи та лікарні [5]. Загалом структура й обсяги фінансування відображені на діаграмі (рис. 1).

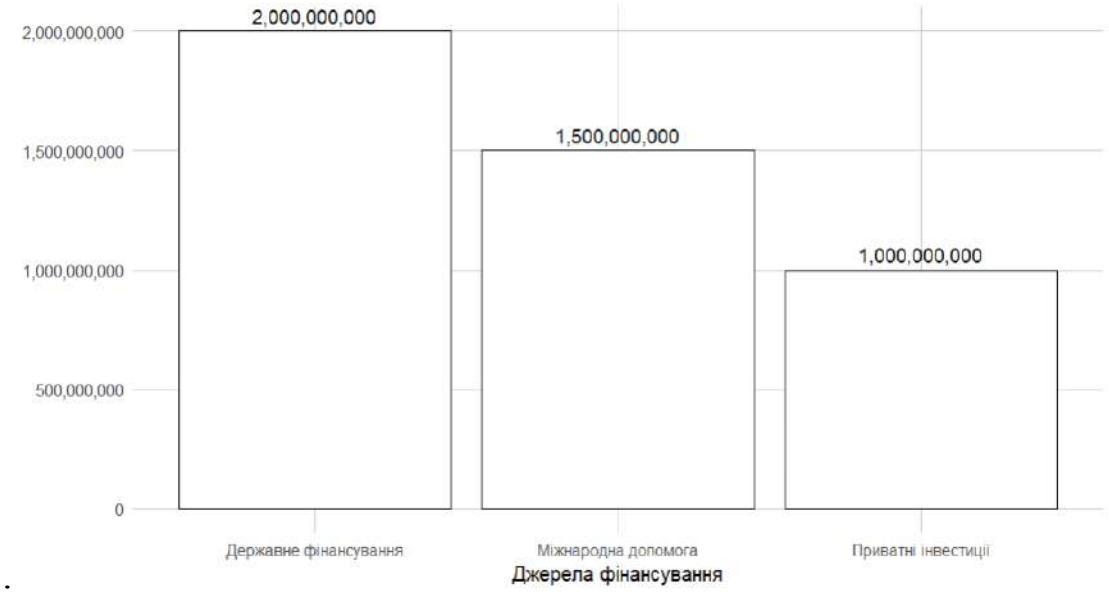

Рисунок 1. Структура фінансування для відновлення інфраструктури Херсонської області 2023 року [5]

Ці кошти і відповідні заходи допомагають відновити економічну діяльність у регіоні та створити умови для повернення місцевого населення, залучення додаткової робочої сили, адже в регіоні склалася критична ситуація на ринку праці, яка характеризується дефіцитом працівників для комунальних підприємств і приватних підприємницьких структур.

Значно ускладнюють ефективне фінансування ризики корупції, які виникають при управлінні грошовими потоками. Тому впровадження механізмів аудиту та контролю забезпечуватимуть прозорість використання фінансових ресурсів [6].

У майбутньому важливо забезпечити стале фінансування для довгострокового розвитку Херсонської області. Для цього необхідно зміцнювати співпрацю між державними органами, місцевими адміністраціями та міжнародними організаціями. Розробка стратегій залучення приватних інвестицій також є важливим фактором відновлення економіки регіону. Швидке відновлення та сталий розвиток неможливий без участі бізнесу і розвитку підприємництва, соціальна роль якого зростає у складних умовах війни і післявоєнної відбудови [3].

Отже, ефективне фінансування відновлення інфраструктури в деокупованому Херсонському регіоні – складний і багатогранний процес, що потребує залучення різних джерел фінансування. Ключовими елементами, що дають змогу швидко відновити найважливіші об'єкти інфраструктури, є як національне, так і міжнародне фінансування. Однак для забезпечення сталого розвитку регіону необхідно подолати такі проблеми, як брак фінансових ресурсів, корупційні ризики, а також створити ефективні механізми управління фінансовими потоками. Умовою забезпечення стабільності фінансування виступає активізація участі бізнес-структур у соціальних проектах і прийнятті важливих економічних рішень на рівні регіональної влади і місцевого самоврядування, збільшення обсягів і прозорості податкових надходжень до місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство розвитку громад та територій України : офіційний вебсайт. URL : https://www.minregion.gov.ua/ (дата звернення: 13.01.2025).

2. Світовий банк : офіційний вебсайт. URL : https://www.worldbank (дата звернення: 13.01.2025).

3. Херсонська обласна державна адміністрація : офіційний вебсайт. URL : https://khoda.gov.ua (дата звернення: 14.01.2025).

4. Програми фінансування відновлення / Європейський Союз : офіційний вебсайт. URL : https://ec.europa.eu/info/ (дата звернення: 14.01.2025).

5. Офіційний звіт Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/zvity (дата звернення: 16.01.2025).

6. Громадський сектор України : офіційний вебсайт. URL : https://civicspace.ua (дата звернення: 14.01.2025).

УДК 338

БІЗНЕС-ПЛАН ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ КРИЗИ

Б. Р. Монюк,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня;
У. С. Савків,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Бізнес-план є ключовим інструментом стратегічного планування компанії. Його часові рамки зазвичай становлять до п'яти років, хоча іноді цей період може бути довшим. Відмінність між стратегічним планом та бізнес-планом полягає в їхній структурі та змісті.

Стратегічний план окреслює ключові цілі компанії. Бізнес-план акцентує увагу на конкретній меті, яка стосується створення та розвитку нового бізнесу або напрямку діяльності компанії [1].

Бізнес-план на відміну від стратегічного плану, що охоплює ширший спектр організаційних стратегій, зосереджений виключно на розвитку. Крім того, він має чітко визначений часовий горизонт, а стратегічний план спрямований на довгострокову перспективу. У структурі бізнес-плану особливу увагу приділено функціональним складовим, таким як плани виробництва чи маркетингу.

Бізнес-план виконує роль інструменту комунікації та використовується для залучення інвестиційного капіталу. Він дозволяє ефективно вирішити такі завдання: визначити прогнозовані фінансові результати діяльності підприємства; обґрунтувати економічну доцільність нових напрямків розвитку; встановити строки досягнення цілей компанії; окреслити джерела фінансування для впровадження стратегічних ініціатив; забезпечити ефективний підбір кадрів для реалізації бізнес-плану [2].

В Україні впровадження бізнес-планів підприємствами є непростим завданням через типові помилки ініціаторів, які часто мають хибне уявлення про сам процес бізнес-планування. Це створює значні труднощі, оскільки якісно розроблений бізнес-план підвищує інтерес інвесторів до фінансування проєкту.

Однією з основних проблем є невідповідність між очікуваннями ініціатора та можливостями розробника бізнес-плану. Брак знань у цій сфері призводить до представлення бізнес-ідеї без достатнього економічного обґрунтування, що ускладнює ухвалення рішень інвесторами. Крім того, багато розробників приділяють надмірну увагу фінансовим розрахункам, ігноруючи важливі аспекти, як аналіз ринку, конкурентного середовища та цільової аудиторії, що знижує якість бізнес-плану та погіршує його сприйняття інвесторами.

Бізнес-план має бути корисним не лише для інвесторів, а й для внутрішніх користувачів, які забезпечують його реалізацію. Тому важливо ретельно опрацьовувати організаційний розділ, що містить чіткий план дій для досягнення поставлених цілей.

Одним із головних викликів для українських підприємств є недостатній аналіз ризиків. Часто використовуються стандартні шаблони без адаптації до конкретних умов, що призводить до помилок у прогнозуванні загроз та плануванні заходів для їхнього мінімізації. Необхідно передбачити конкретні механізми усунення або зменшення потенційних ризиків та оцінити можливі фінансові втрати у разі їх виникнення.

Кожен бізнес-проєкт повинен мати унікальний бізнес-план із детально прописаними кроками щодо реалізації обраної моделі, техніко-економічними показниками, схемами взаємодії з постачальниками та партнерами, а також прогнозами виробництва нової продукції.

Бізнес-план набуває особливого значення під час економічних криз, коли підприємства шукають альтернативні ринки збуту, що сприяє їхній стабільності та розвитку.

Бізнес-планування є обов’язковим елементом для будь-якого підприємства, незалежно від його розмірів – від початківців до великих корпорацій. Чітко розроблений бізнес-план дозволяє керівникам отримати повне уявлення про витрати та можливі проблеми під час реалізації проєкту, а також знайти шляхи їх вирішення.

В умовах сучасної економічної кризи в Україні бізнес-план має стати обов’язковим елементом підприємницької діяльності. Проте створити універсальний бізнес-план неможливо, оскільки кожне підприємство працює в унікальних умовах, має власну ринкову специфіку, цільову аудиторію, фінансові ресурси та стратегічні пріоритети.

Бізнес-план повинен враховувати конкретні аспекти, такі як галузева приналежність компанії, рівень конкуренції, характеристики потенційних клієнтів, наявні ресурси та поставлені цілі. Використання стандартизованого підходу не дозволяє врахувати всі фактори, що ускладнює ефективне управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кваша О. С., Фоміна В. В. Бізнес-планування у діяльності організації: європейські стандарти, основні методологічні підходи та базові процедури. *Економіка та суспільство.* 2017. № 12. С. 268–275.

2. Кондратюк О. М., Пшеничний В. І. Бізнес-планування в підприємницькому середовищі: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. № 26. С. 90–94.

УДК 336.7

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ТА ЇХ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

В. С. Музикант,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
О. В. Лега,
канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет

В умовах війни банки стають одними з основних елементів фінансової системи, яка забезпечує стабільність економіки країни. Однак в періоди воєнних дій банківська діяльність стикається з низкою специфічних ризиків, які можуть суттєво впливати на її ефективність і здатність підтримувати економіку в кризових умовах. Серед основних факторів, що створюють ризики для банківської системи в умовах війни, можна виділити фізичні ушкодження банківських установ, зростання кількості неплатежів, руйнування логістичних та інфраструктурних ланцюгів, а також обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків. Військові дії сприяють загостренню проблем, пов'язаних з ліквідністю, валютними коливаннями та зниженням кредитоспроможності клієнтів, що створює додаткові виклики для банків у забезпеченні стабільності.

Актуальність питання банківських ризиків у військовий час полягає в необхідності розробки адаптованих стратегій управління ризиками, що дозволяють банкам функціонувати в умовах, коли традиційні інструменти і методи стають недостатніми або неефективними. Зрозуміння природи та видів цих ризиків (табл. 1) дозволяє банкам та державним органам вживати своєчасних заходів для збереження фінансової стабільності країни навіть під час війни.

Таблиця 1

Банківські ризики у військовий час: види, вплив та методи мінімізації

Вид ризику	Опис ризику	Вплив військового часу
кредитний	Ризик втрати банком частини або всього кредиту через неспроможність позичальника виконати зобов’язання	Погіршення фінансового стану позичальників, порушення умов кредитування через економічну нестабільність
ліквідності	Ризик того, що банк не зможе виконати свої короткострокові зобов'язання через недостатність ліквідних активів	Зменшення готівки на рахунках через масові зняття коштів клієнтами та зміни в динаміці ринкових активів
зміни процентної ставки	Ризик втрати банком через зміни процентних ставок, які можуть вплинути на вартість активів і зобов’язань	Підвищення процентних ставок через інфляційні процеси або зміни в політиці центробанків
ринковий	Ризик втрати банком через зміни ринкових умов, таких як коливання валютних курсів та цін на товари	Коливання валютних курсів, що погіршує фінансовий стан банків і їхніх клієнтів, особливо при зовнішньоекономічних ризиках
операційний	Ризик втрати через недоліки або помилки в процесах, системах або людському фактор	Порушення роботи банківських систем, проблеми з кібербезпекою, обмеження в операційній діяльності через військову загрозу.
капіталу	Ризик недостатності капіталу для покриття збитків або зобов’язань банку	Зниження фінансової стійкості банків через економічні втрати, девальвацію активів і різке скорочення доходів
репутації	Ризик втрати клієнтів та доходів через негативне сприйняття банку громадськістю чи клієнтами	Негативний імідж банку через нестабільність, невиплату зобов’язань або співпрацю з державними органами, які порушують норми
країни	Ризик втрат через політичні або економічні зміни в країні, де банк здійснює свою діяльність	Економічні санкції, зміни в законодавстві, воєнні дії, що ведуть до значних фінансових втрат
законодавства	Ризик втрат через зміни в законодавстві або регулюванні, які можуть вплинути на діяльність банку	Військові чи економічні реформи можуть змінити банківське законодавство, обмежити чи збільшити операційну діяльність банків

Джерело: узагальнено на підставі [1–5].

У період військової нестабільності банківські установи стикаються з різноманітними ризиками, які потребують ретельного аналізу та ефективного управління. Важливо застосовувати надійні методи для виявлення ризиків (табл. 2), щоб вчасно адаптувати стратегії банків і мінімізувати потенційні втрати.

Таблиця 2

Методи визначення банківських ризиків та шляхи їх мінімізації
в період військового часу

Метод визначення ризику	Шляхи мінімізації ризику
Аналіз фінансових показників	Поглиблений аналіз балансу, ліквідності та прибутковості банку
Стрес-тестування	Моделювання можливих сценаріїв в умовах кризи
Оцінка кредитоспроможності	Покращення процедури перевірки позичальників, скорочення обсягу непогашених боргів
Моніторинг ринку	Використання сучасних інструментів прогнозування та аналітики для моніторингу ризиків
Оцінка макроекономічних факторів	Моніторинг та коригування стратегій в залежності від зміни макроекономічної ситуації

Джерело: узагальнено на підставі [1–5].

Ефективне визначення та мінімізація банківських ризиків у період військового часу вимагає застосування комплексного підходу. Це охоплює регулярний аналіз фінансових показників, стрес-тестування, оцінку кредитоспроможності позичальників та моніторинг ринкових та макроекономічних умов. Використання цих методів дозволяє банкам швидко реагувати на ризики та адаптувати свою стратегію, що знижує можливі фінансові втрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Л., Волкова М. Управління банківськими ризиками в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-113

2. Петик Л., Міщенко К. Оцінка банківських ризиків в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-98

3. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (вересень – жовтень 2023 року). URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-stanu-v-0

4. Павленко Л. Д., Криклій О. А. Ризики банків України та організаційна система управління ними в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 5. С. 126–132. URL : https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3186/3222

5. Вядрова Н. Формування системи ризик-менеджменту банку в умовах економіки воєнного стану: концептуальні засади. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2023. № 2 (34). С. 215–226. URL : https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-215-226

УДК 33.336.7

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАСОБИ ЩОДО ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

В. В. Оборська,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня;
О. Б. Жарікова,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Якість управління ліквідністю банків – це один із ключових показників *стабільності* та ефективності банківської системи. Вона характеризує здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання, підтримувати достатній рівень ліквідних активів та забезпечувати стійкість до зовнішніх і внутрішніх ризиків. Оцінка якості управління ліквідністю залежить від використання сучасних підходів, нормативів і методик управління фінансовими ресурсами [1].

До основних аспектів якості управління ліквідністю банків можна віднести такі [1; 2]:

– дотримання нормативів ліквідності:

– LCR (Liquidity Coverage Ratio): показує здатність банку покривати короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

– NSFR (Net Stable Funding Ratio): відображає довгострокову стабільність джерел фінансування.

Дотримання цих нормативів свідчить про якісний контроль над ліквідністю, а саме:

1. Система моніторингу та прогнозування: регулярне відстеження потоків ліквідності та управління залишками на рахунках; прогнозування потреб у ліквідності на основі аналізу історичних даних, сезонності та макроекономічних факторів.

2. Диверсифікація джерел фінансування: залучення коштів із різних джерел: депозити клієнтів, міжбанківське кредитування, зовнішні інвестиції; надмірна залежність від одного джерела може свідчити про слабкі місця в управлінні ліквідністю.

3. Ефективність управління активами і пасивами (ALM): якість управління ліквідністю залежить від того, наскільки ефективно банк узгоджує строки активів і пасивів; використання інструментів геп-аналізу (розривів між строками надходження та вибуття коштів).

4. Підготовленість до кризових ситуацій: наявність планів управління ліквідністю у випадку стресових ситуацій (стрес-тестування); резервування високоліквідних активів для покриття непередбачуваних витрат.

5. Використання фінансових інновацій: інтеграція цифрових інструментів для управління ліквідністю, таких як системи прогнозування на основі штучного інтелекту; швидка інтеграція з фінансовими партнерами через відкритий банкінг (Open Banking) [1; 2].

До ознак якісного управління ліквідністю комерційних банків можна віднести наступні: своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами та контрагентами, високий рівень довіри з боку клієнтів, відсутність панічних відтоків депозитів, стійкість до стресових економічних і фінансових умов, збалансоване зростання кредитного портфеля при збереженні стабільного обсягу ліквідних активів [1; 2; 3].

Управління ліквідністю банків України до 2025 року буде визначатися низкою внутрішніх і зовнішніх факторів, включаючи економічні реформи, глобальні тенденції у фінансовій сфері та макроекономічну стабільність [2].

Основні перспективні шляхи управління ліквідністю банків на 2025 р.:

1. Регуляторна політика НБУ. Національний банк України (НБУ) продовжує посилювати регуляцію банківського сектора, запроваджуючи вимоги до ліквідності відповідно до стандартів Базель III:

✓ LCR (Liquidity Coverage Ratio): Більшість банків вже адаптувалися до вимог короткострокового покриття ліквідності.

✓ NSFR (Net Stable Funding Ratio): Очікується, що впровадження цього показника сприятиме довгостроковій фінансовій стабільності банків.

2. Вплив цифрових технологій. Банки дедалі більше використовують фінтех-рішення для моніторингу та управління ліквідністю:

✓ Цифрові платформи: Інструменти прогнозування потоків ліквідності на основі великих даних (Big Data) та штучного інтелекту (AI).

✓ Open Banking: Відкритість даних спрощує інтеграцію з клієнтами і партнерами, що може оптимізувати управління ліквідністю.

3. Глобальні економічні тенденції. Глобальна інфляція та підвищення ставок у США та Європі впливають на доступність зовнішнього фінансування. Банкам потрібно балансувати між залученням депозитів та пошуком альтернативних джерел ліквідності [1; 2]:

✓ Диверсифікація джерел капіталу.

✓ Орієнтація на внутрішній ринок: Збільшення кількості довгострокових депозитів шляхом стимулювання довіри клієнтів.

4. Економічне середовище в Україні:

✓ Макроекономічна стабільність: Важливим фактором є низька інфляція та стабільний курс гривні.

✓ Відновлення економіки після кризи: Інвестиції у відновлення інфраструктури створюватимуть нові джерела ліквідності для банків.

✓ Залучення іноземного капіталу: Відкриття нових кредитних ліній міжнародними організаціями (МВФ, ЄБРР) зміцнить фінансову систему.

5. Ризики для ліквідності:

✓ Військовий конфлікт: Якщо збройне протистояння триватиме, це може ускладнити доступ до ліквідності.

✓ Банківські ризики: Погіршення якості активів через неплатоспроможність позичальників.

6. Очікувані результати:

✓ Зростання довіри населення до банківської системи.

✓ Активізація кредитування малого і середнього бізнесу.

✓ Інтеграція українських банків у європейську фінансову систему.

Отже, варто відмітити, українські банки мають перспективи покращення управління ліквідністю завдяки регуляторним змінам, впровадженню інновацій та стабільному макроекономічному середовищу. Водночас для реалізації цих перспектив важливо мінімізувати ризики, зокрема через тісну співпрацю з регуляторами та міжнародними партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пріоритети наукових досліджень у роки війни та повоєнної відбудови. НБУ : офіційний вебсайт. URL : Farina_pr_29.11.2024.pdf (дата звернення: 17.12.2024).

2. Ліквідність банків. НБУ : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/events/GmBdGInqGMNsrdN (дата звернення: 17.12.2024).

УДК 336.02

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ

В. О. Романишина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
В. Ю. Шепиленко,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

Сучасна фінансова теорія стикається з численними викликами, спричиненими глобалізацією, цифровізацією економіки, змінами у монетарній політиці та нестабільністю фінансових ринків. Традиційні концепції фінансів потребують адаптації до нових умов, зокрема врахування впливу кризових явищ, розвитку фінансових технологій (FinTech) та трансформації ролі держави у регулюванні фінансової системи. У зв'язку з цим виникає необхідність перегляду ключових підходів до фінансової стабільності, ризик-менеджменту та ефективності фінансових ринків.

Фінансова теорія є однією з ключових галузей економіки, яка визначає принципи, методи та інструменти управління грошовими ресурсами. Як регіональні, так і глобальні проблеми мають великий вплив на ознаки сучасної фінансової науки. Найбільший вплив на формування фінансових теорій у сучасних умовах мають наступні фактори: наявний розрив у рівнях економічного розвитку багатих та бідних держав; боротьба з бідністю та стихійними лихами, які мають непередбачуваний характер; старіння нації; екологічні кризи місцевого та глобального характерів; урбанізація [2, с. 104].

Потрібно також зважати на те, що у процесі розвитку науково-технічного прогресу, актуальними стали «FinTech інновації», які мають такі ознаки:

– на відміну від звичайних інновацій FinTech утворює не лише інноваційні продукти, а й нові моделі бізнесу в галузі фінансового посередництва та ринкових підрозділів, тобто FinTech компанії;

– діяльність FinTech інновацій радикального характеру значно змінює певні типи фінансових послуг та їх ринок загалом;

– основою FinTech є інформаційна технологія, тобто програмне забезпечення, яке також часто є інноваційним [3, с. 338–339].

Важливо наголосити на тому, що більшість проблем у теорії фінансів обґрунтовані тим, що не існує такої законодавчої бази, яка б зобов'язувала розпорядників коштів здійснювати моніторинг, аудит та контроль за використанням державних фінансів та здійснювати оцінку витрачених ресурсів. Акцент робиться на тому, що лише оцінка ефективності фінансування муніципального проєкту, зможе реально визначити дієвість використання державних коштів. Покращення системи видатків бюджету є обов'язковою умовою здійснення в державі численної кількості економічних реформ [1, с. 52].

Сучасна фінансова теорія стикається з низкою викликів, зокрема нестабільністю фінансових ринків, впливом глобалізації та розвитком фінансових технологій, а також проблемами регулювання та ризик-менеджменту. Зростає роль поведінкових фінансів у поясненні ринкових аномалій, а питання сталого фінансування набувають дедалі більшого значення. Подальший розвиток теорії вимагає адаптації до нових реалій, інтеграції міждисциплінарних підходів і вдосконалення моделей оцінки ризиків та фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасюк Д. А., Гордей О. Д. Проблеми теорії та практики публічних фінансів. *Економічні, фінансові та правові процеси в умовах цифровізації.* 2023. URL : https://dpu.edu.ua/images/2023/Photo_dlya_novyn_2023/Naukovi%20zahodi/12%20gruden%20naukovi%20zahodi/Zbirnik%20Tez_%20Miznarodna%20konfer.%2010.11.23.pdf#page=47

2. Хоменко В. О., Козій Н. С. Проблеми фінансової теорії в умовах сучасних викликів. *Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів.* 2023. URL : https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/zbirnik_nubip_02.03.23r.pdf

3. Шепиленко В. Ю. Інноваційна складова фінансового сектору економіки України: теоретичний та практичний аспект. *Theoretical Foundations in economics and management.* 2022. URL : https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/06/Monograph/ISG.2022.MONO.ECON.2.pdf

УДК 338.2

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Б. О. Скалецька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

У сучасному світі корпоративні фінанси відіграють вирішальну роль у розвитку бізнесу, підтримці конкурентоспроможності та забезпеченні фінансової стійкості компаній. З розвитком глобалізації та цифрових технологій ця сфера зазнала значних змін, які впливають на ключові процеси, прийняття рішень та управління ресурсами. Розглянемо основні особливості та перспективи, що визначають майбутнє корпоративних фінансів.

Однією з головних особливостей сучасного етапу розвитку корпоративних фінансів є цифровізація фінансових процесів. Технологічні інновації, такі як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн та автоматизація обробки даних, значно впливають на ефективність управління фінансами. Ці технології дозволяють скоротити час на обробку великих обсягів даних, знизити ризики, пов’язані з людським фактором, та підвищити точність фінансових прогнозів. Наприклад, автоматизовані системи управління грошовими потоками дозволяють компаніям швидше реагувати на зміни ринкових умов та ефективніше розподіляти ресурси [1].

Діджиталізація корпоративних фінансів відкриває перспективи для підвищення прозорості й оптимізації фінансових операцій. Завдяки технологіям компанії можуть швидше обробляти інформацію та забезпечувати більш чітку звітність перед акціонерами та інвесторами. Блокчейн-технології, наприклад, сприяють підвищенню безпеки фінансових даних і зниженню витрат на управління фінансовими транзакціями, що дозволяє уникнути шахрайства та забезпечити високу точність даних [1].

Попри значні переваги, цифровізація несе і низку викликів для корпоративних фінансів. Зростає ризик кіберзагроз, які можуть загрожувати фінансовим ресурсам компаній та їхній конфіденційній інформації. Для збереження безпеки корпоративних фінансів необхідне впровадження комплексних систем кібербезпеки, які здатні захистити компанії від втрати

даних та шахрайства. Компанії також змушені вкладати значні кошти в безпеку і навчання персоналу, щоб мінімізувати ризики, пов'язані з технологічними атаками [2].

Перспективи розвитку корпоративних фінансів також охоплюють інтеграцію сталих фінансових практик. Зростає зацікавленість у питаннях екологічної, соціальної та управлінської (ESG) відповідальності, оскільки компанії прагнуть зменшити свій вплив на довкілля та покращити соціальні стандарти. Інтеграція ESG-факторів у фінансове планування не лише сприяє збереженню ресурсів, але й позитивно впливає на репутацію компаній, підвищуючи їхню привабливість для інвесторів та клієнтів [3].

Іншою важливою особливістю сучасних корпоративних фінансів є дедалі більша орієнтація на управління ризиками та кризовими ситуаціями. У швидкозмінному економічному середовищі, де з’являються нові технології, ринки та регуляторні вимоги, компанії повинні бути готові до різних сценаріїв і мати гнучкі фінансові стратегії. Це вимагає розширення інструментів ризик-менеджменту, серед яких особливу роль відіграють аналіз великих даних та прогнозування на основі штучного інтелекту [4]. Завдяки таким інструментам компанії можуть швидше реагувати на коливання ринку, уникати фінансових втрат і ефективніше використовувати капітал.

Отже, розвиток корпоративних фінансів у сучасному світі характеризується як великими можливостями, так і значними викликами. Цифровізація, інтеграція ESG-практик та посилення уваги до ризик-менеджменту відкривають нові горизонти для підвищення ефективності та сталості бізнесу. Компанії, що активно впроваджують інноваційні фінансові підходи, не тільки покращують свою конкурентоспроможність, але й посилюють довіру серед інвесторів та клієнтів. Проте, щоб реалізувати цей потенціал, потрібно розвивати адаптивні фінансові стратегії, які враховують як технологічні тренди, так і соціальну відповідальність. Лише поєднання інноваційності, відповідального підходу до ресурсів та ефективного управління ризиками дозволить корпоративним фінансам стати ключовою підтримкою сталого розвитку бізнесу в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалий Р. В. Тенденції розвитку цифрових фінансових технологій. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 11. С. 42–44. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2021/9.pdf (дата звернення: 06.11.2024).

2. Цифрова трансформація фінансового сектору світової економіки: тенденції та ризики. С. 119–125. URL : https://www.researchgate.net/publication/361666857_cifrova_transformacia_finansovogo_sektoru_svitovoi_ekonomiki_tendencii_ta_riziki (дата звернення: 06.11.2024).

3. ESG-звітність для українського бізнесу: як побудувати ESG-матрицю? / Офіс Сталих Рішень. URL : https://ukraine-oss.com/esg-zvitnist-dlya-ukrayinskogo-biznesu-yak-pobuduvaty-esg-matryczyu/ (дата звернення: 06.11.2024).

4. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб’єкта економіки. URL : https://www.researchgate.net/publication/361762022_upravlinna_finansovimi_rizikami_pidpriemstva_ak_skladova_zabezpecenna_stalogo_funkcionuvanna_sub'ekta_ekonomiki (дата звернення: 06.11.2024).

УДК 336.02

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

І. В. Сябро,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. П. Левковець,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Національний транспортний університет

Фінансова теорія традиційно ґрунтується на передбачуваності економічних процесів, закономірностях ринкових циклів і стабільності фінансових систем. Однак сучасний світ зазнає значних трансформацій, які створюють нові виклики для фінансової науки. Глобальні економічні кризи, швидка цифровізація, геополітичні конфлікти, зміни клімату та пандемії суттєво змінюють фінансові механізми, впливаючи на традиційні моделі управління фінансами.

Адаптація фінансової теорії до цих викликів вимагає глибокого аналізу макро- та мікроекономічних процесів, застосування нових підходів до ризик-менеджменту та розробки гнучких стратегій реагування на кризи. Важливу роль у цьому процесі відіграють сучасні технології, які змінюють підходи до управління фінансовими потоками, регулювання ринків та прогнозування фінансових ризиків.

Фінансові ринки традиційно розвиваються циклічно, однак у XXI столітті цикли стали менш передбачуваними, що ускладнює моделювання економічних процесів. Глобальні економічні кризи, такі як фінансова криза 2008 року та пандемія COVID-19, засвідчили слабкість багатьох традиційних фінансових моделей.

Основні виклики фінансових моделей:

- Зростаюча волатильність фінансових ринків та посилення ризиків, пов’язаних із макроекономічними шоками.
- Зміни у монетарній політиці центральних банків, які мають значний вплив на світову фінансову систему.
- Дефіцит довіри до традиційних фінансових установ, що спричиняє підвищений інтерес до альтернативних фінансових інструментів [1].

Розвиток фінансових технологій (FinTech), штучного інтелекту (AI) та блокчейн-технологій змінює традиційну фінансову систему. Криптовалюти, смарт-контракти та децентралізовані фінансові платформи (DeFi) кинули виклик традиційним банківським моделям, що вимагає адаптації регуляторних підходів та перегляду фінансової теорії.

Важливі аспекти фінансової теорії:

- Вплив штучного інтелекту на автоматизацію фінансового аналізу та прогнозування ринкових трендів.
- Використання великих даних (Big Data) для моделювання фінансових ризиків та оцінки кредитоспроможності.
- Поява нових фінансових інструментів, таких як CBDC (цифрові валюти центральних банків), які змінюють грошовий обіг. [3]

Політична нестабільність у різних регіонах світу впливає на міжнародні фінансові ринки, створюючи додаткові ризики для інвесторів та корпорацій. Санкції, торговельні війни та регуляторні обмеження призводять до змін у структурі міжнародних фінансових потоків.

Ключові виклики міжнародних фінансових потоків:

- Зростаючий вплив санкцій на глобальні фінансові системи та необхідність диверсифікації активів.
- Посилення протекціоністських політик у міжнародній торгівлі та їхній вплив на фінансові ринки.
- Зміни у глобальній структурі фінансового регулювання через зростання ролі нових центрів економічного впливу (Китай, Індія, країни Південно-Східної Азії).

Кліматичні зміни впливають не лише на екологію, але й на фінансові ринки. Ризики, пов’язані з екологічною нестабільністю, змушують уряди та компанії переорієнтовуватися на сталі фінансові моделі.

Основні аспекти фінансових ринків:

- Зростаюча роль ESG-факторів (екологічні, соціальні та управлінські критерії) у фінансовому аналізі.
- Необхідність розробки нових механізмів фінансування екологічно стійких проектів.
- Регуляторні ініціативи щодо зниження викидів CO_2 та їхній вплив на інвестиційні рішення.

Шляхи адаптації фінансової теорії:

1. Використання адаптивних економічних моделей.
2. Інтеграція цифрових технологій.

3. Підвищення стійкості до кризових явищ.
4. Розвиток сталої фінансової системи [2].

Сучасні виклики глобальної нестабільності вимагають переосмислення традиційних підходів у фінансовій теорії. Висока волатильність ринків, швидкий розвиток цифрових технологій, геополітична нестабільність та екологічні фактори змінюють правила гри у сфері фінансів.

Адаптація фінансової науки до цих умов передбачає використання новітніх технологій, інтеграцію сучасних підходів до ризик-менеджменту та формування сталої фінансової системи. Інноваційні рішення у сфері фінансів мають забезпечити довгострокову стабільність економік і сприяти ефективному управлінню фінансовими ризиками в умовах глобальної невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки : зб. наук. праць / ред. кол. : О. О. Білик, І. В. Мельник, Н. І. Ковальчук. Вінниця : ДонНУ, 2023. 176 с.

2. Теорія фінансів : підручник / за заг. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : КНЕУ, 2020. 540 с.

3. Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів / наук. ред. В. М. Базилевич. Київ : НУБіП України, 2022. 250 с.

УДК 332.1:336.2(477)

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

О. Ю. Тарасенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів;
Т. О. Алєксєєва,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського рівня),
Маріупольський державний університет (м. Київ)

Важливість дослідження фінансової поведінки домогосподарств зумовлена зростаючою економічною нестабільністю та її впливом на макроекономічні процеси. Домогосподарства виступають фундаментальними суб'єктами економічної системи, формуючи структуру попиту, рівень заощаджень, інвестицій і обсяг споживання. Вивчення фінансової поведінки домогосподарств дозволяє розробити ефективні механізми державного регулювання, спрямовані на підтримку соціально-економічної безпеки населення, стимулювання довгострокових заощаджень і забезпечення фінансової стабільності.

Погоджуючись з автором [1], що «фінансова поведінка – це діяльність членів домогосподарств, пов'язана із розподілом та перерозподілом грошових ресурсів, в результаті чого відбувається формування відповідних фондів грошових коштів (індивідуальних та спільних фондів споживання, резервного фонду, фонду заощаджень тощо) та їх використання на певні цілі» [1, с. 20], можна зазначити, що фінансова поведінка домогосподарств відіграє важливу роль в управлінні грошовими ресурсами, забезпечуючи їх розподіл та перерозподіл відповідно до фінансових можливостей і потреб.

Загалом вибір певної моделі фінансової поведінки визначається як економічною ситуацією в країні, так і рівнем економічної культури членів домогосподарств, їхнім вихованням, рівнем соціальної відповідальності та морально-вольовими якостями. Фінансові рішення базуються на прагненні досягти оптимального співвідношення між наявними ресурсами домогосподарства та поставленими цілями. Члени домогосподарства вирішують, чи витрачати кошти, в якій мірі й на які потреби, чи спрямовувати їх на заощадження, інвестиції або позики.

Сьогоднішня фінансова поведінка домогосподарств відображає їхню адаптацію до сучасних економічних умов України. Однією з ключових проблем залишається відсутність ефективного податкового стимулювання для залучення громадян до інвестування, а підвищення податків, яке відбулось останнім часом, зростання цін на товари тощо, негативно впливає на можливості формування заощаджень домогосподарствами.

В умовах війни фінансові ризики, пов'язані з інвестуванням у нерухомість, суттєво зростають. Через активні бойові дії та руйнування інфраструктури ринок нерухомості втрачає стабільність: попит на житло скорочується, ціни можуть значно коливатися, а ризики втрати майна через знищення або пошкодження залишаються високими. Внаслідок цього багато домогосподарств відкладають рішення щодо купівлі або продажу нерухомості, а також змінюють пріоритети у розпорядженні своїми фінансовими ресурсами.

Додатковим негативним фактором є занепад малого та середнього бізнесу, що призводить до зниження доходів значної частини населення. Майже 210 000 фізичних осіб-підприємців (ФОП) закрилося в Україні у 2024 році, що стало рекордним показником за останні п'ять років [2]. Великий бізнес також зазнає втрат через скорочення виробництв, логістичні проблеми та нестабільність постачання. Це зі свого боку спричиняє зростання рівня безробіття та зниження купівельної спроможності населення.

Усі ці чинники безпосередньо впливають на фінансову поведінку домогосподарств. Зменшується рівень інвестицій у довгострокові активи, натомість пріоритет надається короткостроковим витратам, забезпеченню базових потреб і створенню фінансових резервів для непередбачуваних ситуацій. Люди стають більш обережними у витратах, схильними до заощаджень у ліквідних формах, як-от готівка або іноземна валюта, та частіше користуються фінансовою допомогою від держави чи гуманітарних організацій.

Інвестиції населення у цінні папери та інші фінансові інструменти залишаються вкрай обмеженими, але в останні роки простежується стійке зростання попиту на облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Якщо у 2017 році обсяги придбаних ОВДП населенням становили 1,47 млрд грн, то станом на жовтень 2024 року вини зросли більш ніж у 48 разів, сягнувши рівня 71,18 млрд грн [3].

Отже, війна трансформує моделі фінансової поведінки домогосподарств, змушуючи їх пристосовуватися до умов невизначеності та підвищених ризиків. Сучасні складні економічні умови висувають нові вимоги до фінансової

стратегії домогосподарств, яка все більше залежить від рівня фінансової грамотності населення. Правильний вибір фінансової стратегії стає необхідною умовою для забезпечення економічної стійкості домогосподарств. Ухвалені управлінські рішення поступово формують певну поведінкову модель на ринку фінансових послуг. Варто зазначити, що цей процес є поступовим і потребує значного часу, оскільки залежить від накопичення досвіду та постійного аналізу рішень, пов'язаних із використанням фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кізима Т. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. *Світ фінансів.* 2011. Вип. 4. С. 20.

2. Дія. Бізнес. Динаміка закриття ФОПів у 2024 році. Дослідження YouControl. URL : https://business.diia.gov.ua/news/dynamika-zakryttia-fopiv-u-2024-rotsi

3. Пшик Б. І., Другов О. О., Гудзевич У. Я. Фінансова поведінка домогосподарств в умовах економічної нестабільності в Україні: загальні тенденції та регіональні аспекти. *Електронний журнал «Ефективна економіка».* 2024. № 11. URL : https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5073/5117

УДК 35.336

РОЛЬ БАНКІВ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Д. В. Філіпов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Київський національний університет технологій та дизайну

Дослідження ролі банків у розвитку економічних систем здійснюється вченими вже впродовж багатьох років, однак це питання з позицій повоєнного відновлення країни має обмежене представлення у наукових працях. Незважаючи на те, що банки мають відігравати важливу роль у розвитку економіки, в Україні вони впродовж останніх років не були на вістрі реформ, а як результат, і до війни банки не в повній мірі виконували основні функції. Ще одна важлива обставина, яку слід враховувати є те, що роль банків в умовах економіки знань та цифрової економіки поступово змінюється, оскільки зростає значення інших фінансових посередників. Саме тому виконання банками їх основних функцій має стати основою посилення їх ролі у розвитку економіки.

Повоєнне відновлення України потребуватиме суттєвих фінансових ресурсів і роль банків у цих процесах має бути вагомою та системоутворюючою. Саме тому, дослідження ролі та функцій банків, особливо в контексті прискорення повоєнного відновлення економіки, має особливе значення.

Метою даного дослідження є узагальнення функцій банків, реалізація яких на етапі повоєнного відновлення України матиме важливе значення.

Відповідно до чинного законодавства, «банк – юридична особа, яка на підставі ліцензії має виключне право надавати банківські послуги» [1].

Наведене визначення характеризує діяльність банку на ринку в частині надання банківських послуг.

Однак роль банківської системи у розвитку економіки країни є значно масштабнішою. Її науковці, зокрема Douglas J. L., характеризує у більш яскравому світлі зазначаючи, що «банківська система функціонує як серце та кровоносна система будь-якої функціонуючої економіки, є запорукою економічного зростання та розвитку» [2].

Не є правильним досліджувати функціонування банківської системи виключно з позицій надання банківських послуг чи забезпечення ліквідності в

економіці. Beck T. R., Dottling T., Lambert та van Dijk M. розкрили роль ліквідності банків з позицій забезпечення інвестицій, а отже з позицій забезпечення економічного розвитку країни [3].

Банки через кредитування господарюючих суб'єктів сприяють збільшенню інвестицій і тим самим сприяють створенню робочих місць, а отже розвитку економіки. Той факт, для прикладу, що частка кредитів банків у забезпеченні інвестиційної активності в Україні і до війни не перевищувала 7 %, свідчить про непомірно низьку роль банківської системи. Саме тому, в процесі формування державної інвестиційної політики необхідно враховувати та створювати ті умови, які сприятимуть реалізації банками всього комплексу функцій.

Особливістю банківських систем в країнах, що розвиваються, є виконання лише окремих функцій, зокрема, забезпечення заощаджень населення та надання позик для фірм.

Weisbrod S. R., Rojas-Suárez L. досліджували банки в країнах Латинської Амери у 1980-х роках та зазначали, що роль банків була центральною і банківські позики були чи не найважливішим джерелом розвитку приватних компаній, однак позики носили короткостроковий характер. Банки розвитку в країнах Латинської Америки були переважно державними і з часом зменшували свою частку у кредитах, однак це відбувалось за рахунок зміцнення комерційних банків [4].

Allen F., Carletti E. також досліджували роль банків в економіці використовуючи приклади банків в Європі, США та Азії. Як показали дослідження банківське кредитування відносно ВВП в країнах ЄС є значним порівняно з США [5].

У період повоєнного відновлення України на банківську систему буде покладено низку завдань, які будуть виходити за межі традиційних банківських послуг. Більш значимою буде роль банків у забезпеченні інвестиційних процесів шляхом надання кредитів як для потужних підприємств, так і для малих підприємств, а особливо релокованих, чи підприємств, які зазнали прямих втрат в наслідок війни.

Комплексний підхід до розуміння банківської системи дозволяє виокремити такі її основні елементи як: центральний банк, який визначає політики в сфері банківської системи; уряд, який створює макроекономічні умови для зміцнення банків; правова та судова системи, завдання яких полягає у забезпеченні верховенства права та правовому захисті інтересів кредиторів та боржників Douglas J. L. Формування стійкої банківської системи, здатної виконувати всі

важливі для економіки функцій з позицій забезпечення її розвитку, значною мірою залежить від ефективності дії та взаємодії всіх елементів.

Серед найбільш важливих умов для активізації банків на ринку інвестицій слід вказати: контроль над інфляційними процесами, поступове зниження облікової ставки, підвищення рівня використання цифрових технологій у банках, поліпшення інвестиційного клімату країни, розширення співпраці з міжнародними організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (чинний). URL : https://ips.ligazakon.net/document/T002121?an=826109

2. Douglas J. L. The Role of a Banking System in Nation-Building, 60 Me. L. Rev. 511(2008). URL : https://digitalcommons.mainelaw.maine.edu/mlr/vol60/iss2/14

3. Beck, T, R Dottling, T Lambert and M van Dijk (2020), Liquidity Creation, Investment, and Growth. CEPR Discussion Paper 14956. URL : https://www.bayes.city.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0019/570430/Beck-et-al.-2020-CBR-WP-20-04.pdf

4. Weisbrod S. R., Rojas-Suárez L. Role of Banks in Developing Countries. International Monetary Fund, 1995, 78 p. URL : https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557755025/C2.xml

5. Allen F., Carletti E. The Roles of Banks in Financial Systems. 2012. Oxford Handbook of Banking. Pp. 37–57. URL : https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199640935.013.0002

УДК 330.322:620.9

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

А. Ю. Фролов,
канд. держ. упр., докторант кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Сьогодні в усьому світі докладаються великі зусилля для мінімізації загроз, пов'язаних з глобальною зміною клімату та погіршенням стану навколишнього середовища. В документах Організації Об'єднаних Націй, рішеннях G20 та G7 ці ризики посідають перші позиції серед викликів світового розвитку, а в політичних програмах країн світу містяться плани і стратегії поетапного переходу до нової моделі розвитку, що передбачатиме зменшення шкідливого впливу на довкілля, більш ефективне енерго- та ресурсоспоживання, відновлення природніх екосистем.

На зміну вектору глобального розвитку суттєво вплинули зобов'язання країн за Паризькою угодою, де одним з шляхів в протидії кліматичним загрозам було визначено необхідність забезпечення «узгодженості фінансових потоків із напрямом низьковуглецевого та опірного до зміни клімату розвитку» [1]. Так, міжнародні фінансові організації, банківський сектор, урядові організації більшості країн світу зосередили увагу на зеленому фінансуванні, що стало відправною точкою масштабного «озеленення» світової фінансової системи.

Втім світова фінансова система «озеленювалась» поетапно.

Спочатку, впродовж 2000–2012 років, поступово поширювалось екологічно відповідальне фінансування. Найбільш визначальними подіями цього періоду стало створення за підтримки Організації Об'єднаних Націй: а) міжнародної мережі інвесторів (Principles for Responsible Investment), які погодились дотримуватись принципів відповідального інвестування, зосереджених на екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріях (2006 рік); б) ініціативи сталих фондових бірж (United Nation's Sustainable Stock Exchanges initiative), яка сприяла інтеграції ESG-факторів у діяльності фондових бірж та учасників ринку (2009 рік).

На другому етапі, впродовж 2012–2015 років, розпочався активний розвиток «зелених» фінансових інструментів, продуктів та послуг (облігацій, кредитів,

позик), що сприяли мобілізації капіталу для підтримки переходу до сталого низьковуглецевого розвитку. Були сформовані спеціальні фінансові інститути (зелені та кліматичні інвестиційні банки і фонди), які мали мандат екологічно відповідального фінансування.

А вже на третьому етапі, починаючи з 2015 року, активізувався процес «озеленення» фінансових установ. В цей час на міжнародному рівні було прийнято новий набір із 17 цілей сталого розвитку і Паризьку угоду про зміну клімату. І оскільки фінанси вважались ключовими для реалізації цих угод, виникла потреба в оновленні підходів фінансового управління відповідно до цілей сталого розвитку, здійснення істотних змін в організаційній стратегії, фінансовій культурі тощо. Визначальний вплив на «озеленення» фінансових систем здійснювала Мережа центральних банків і наглядових органів (NGFS), яка була створена на саміті в Парижі в 2017 році. З метою мобілізації зеленого фінансування в підтримку переходу до сталої економіки NGFS ділилася передовим досвідом щодо управління екологічними та кліматичними ризиками у фінансовому секторі, що сприяло розвитку центробанків і наглядових органів [2].

Сьогодні «озеленення» фінансових систем здійснюється на двох рівнях: на глобальному (розробляються політики та уніфіковані стандарти) і на рівні окремих країн (впроваджуються найкращі практики). Водночас фінансові регулятори більшості країн прагнуть виступати лідерами у впровадженні прогресивних підходів, спрямованих на зменшення кліматичних, екологічних та соціальних ризиків для економічних систем. Активізувався процес і всередині нефінансових груп. Компанії жадають мати високі показники ESG щоб підвищувати власну конкурентоспроможність та стійкість під час фінансових криз.

Однак на міжнародному рівні політика «озеленення» фінансової системи іноді виглядає непослідовно. Впродовж 2020–2022 років країни G20 спрямували понад 1,4 трлн дол. США на підтримку секторів, що використовують викопне паливо. Здійснювалась рекордна матеріальна підтримка державних підприємств у формі субсидій, інвестицій та кредитів від державних фінансових фондів і установ. І це суттєво перевищувало стимули країн G20 в підтримці «зелених» секторів та ініціатив [3].

Так само і «озеленення» національних фінансових систем часто відбувається фрагментарно. Попри активізацію зусиль з боку міжнародних фінансових організацій, урядів і фінансових регуляторів, інститутів і фондів, інших суб’єктів, які функціонують на фінансовому ринку, національні фінансові системи все

ще не набули належного «озеленення». У багатьох країн, що розвиваються, прослідковується брак інфраструктури, необхідної для «озеленення» фінансового ринку (відсутні спеціалізовані біржи, незалежні оцінювачі та верифікатори, рейтингові агентства тощо). Регуляторна база подекуди є не «укомплектованою» (частково впроваджені кліматичні та екологічні стандарти, зелені таксономії тощо). А без впровадження надійних механізмів верифікації та моніторингу існує ризик грінвошінгу, що поширюватиме практики недобросовісного позиціонування фінансових інструментів, послуг і продуктів як «зелених» з метою отримання відповідних преференцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf

2. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Київ : Заповіт, 2019. С. 315.

3. Зелена економіка та зелені фінанси: що це та які перспективи для України. URL : https://weagro.com.ua/blog/zelena-ekonomika-ta-zeleni-finansy-shho-cze-ta-yaki-perspektyvy-dlya-ukrayiny/

УДК 336.77:35.073.5

ОСОБЛИВОСТІ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В. В. Черненко,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

Проблема інфляції залишається однією з ключових для економіки України, особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних із повномасштабними військовими діями. Інфляційні процеси впливають на всі аспекти економічного розвитку: знецінення національної валюти, зростання цін, скорочення купівельної спроможності населення та зниження інвестиційної привабливості. Тому з початком війни роль Національного банку України (далі – НБУ) у стабілізації цінової та фінансової системи набула критичного значення, що вимагає адаптації монетарних інструментів до умов високої невизначеності та зниження ефективності традиційних ринкових механізмів.

Питанням дослідження інфляції та її особливості приділяли увагу такі вчені: О. І. Качмарська, М. О. Кужелєв, Л. А. Аврамчук, Л. С. Сіднєва, А. І. Бронішевська та інші. Незважаючи на значний внесок вітчизняних науковців у дослідження проблем інфляції, сучасні умови економічного розвитку постійно змінюються. Тому необхідно постійно вдосконалювати методичні підходи до аналізу, прогнозування та управління рівнем інфляції для забезпечення економічної стабільності.

Від початку повномасштабної війни Національний банк України послідовно проводить політику, спрямовану на підтримку цінової та фінансової стабільності. Протягом минулого року регулятор здійснив низку заходів для зміцнення міжнародних резервів України, а також для забезпечення достатньої привабливості гривневих активів та курсової стабільності [3].

Інфляція є невід'ємною частиною будь-якої економічної моделі: помірна, або повзуча інфляція, виконує стимулюючу функцію, тоді як високий рівень інфляції спричиняє знецінення національної валюти та зростання цін. Індекс інфляції виступає статистично значущим показником, який безпосередньо впливає на динаміку реального валового внутрішнього продукту (ВВП) [1].

До початку війни Національний банк України застосовував антиінфляційне таргетування для стримування негативних інфляційних процесів. Однак у сучасних умовах повномасштабних військових дій, зниження ефективності ринкових механізмів та високого рівня невизначеності реалізація монетарної політики у її традиційній формі стала неможливою [2].

У табл. 1 представлено динаміку індексу інфляції в Україні за 2020–2024 роки. Дані включають показники інфляції (%), індекс інфляції (%) та їхню зміну порівняно з попереднім роком.

Таблиця 1

Динаміка індексу інфляції в Україні за період 2020–2024 років

Період	Індекс інфляції, %	Інфляція, %	Зміна
2024	102.00	2.00	-3.00 %
2023	105.10	5.10	-21.90 %
2022	126.60	26.60	+16.20 %
2021	110.00	10.00	+5.00 %
2020	105.00	5.00	+1.00 %

Джерело: дані сформовано з [4].

За період 2020–2024 інфляція мала таку динаміку:

2020–2021 роки – помірне зростання (5.00 % → 10.00 %), стабільна економічна ситуація;

2022 рік – рекордний пік інфляції (26.60 %, + 16.20 %) через можливі економічні та геополітичні потрясіння.;

2023–2024 роки – уповільнення інфляції (5.10 % → 2.00 %) завдяки стабілізаційним заходам, зменшення на –21.90 % 2023 року [4].

Отже, інфляція залишається одним із найважливіших чинників, що впливають на економічну стабільність України, особливо в умовах воєнного часу. Здійснення ефективної монетарної політики в таких умовах потребує гнучкого підходу, адаптованого до сучасних викликів. Зусилля Національного банку України щодо підтримки цінової стабільності, зміцнення міжнародних резервів та забезпечення курсової рівноваги є важливими кроками для зменшення негативного впливу інфляції на економіку.

Водночас подальший розвиток методів аналізу, прогнозування та управління інфляцією є вагомим для підвищення ефективності монетарної політики. Це сприятиме стабілізації макроекономічної ситуації, забезпеченню стійкого розвитку економіки та створенню умов для її післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л. А., Сіднєва Л. С., Бронішевська А. І. Особливості інфляції в Україні під час воєнного стану. URL : https://www.researchgate.net/publication/370309609_OSOBLIVOSTI_INFLACII_V_UKRAINI_PID_CAS_VOENNOGO_STANU (дата звернення: 28.01.2025).

2. Інфляція в Україні під час війни: аналіз динаміки та фактори впливу / New Voice. URL : https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zrostannya-spozhivchih-cin-v-ukrajini-retrospektiva-ta-prognozi-50418148.html (дата звернення: 28.01.2025).

3. Качмарська О. І., Кужелєв М. О. Особливості інфляційних процесів україни у воєнний час / DSpace Repository: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/60b9cbea-5f5f-4d75-87b9-6ab01d041d89/content (дата звернення: 28.01.2025).

4. Inflation index 2000–2024 inflation rate in Ukraine by years. 403 Forbidden. URL : https://www.prostobank.com/spravochniki/indikatory_rynka/inflation_index (date of access: 28.01.2025).

УДК 658.14/.17

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Є. Д. Шакун,
здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

В умовах воєнного стану та наростання процесів соціальної напруги в українському суспільстві актуалізується потреба наукового пошуку в царині напрацювання теоретичних положень управління фінансово-економічною безпекою медичних установ як суб'єктів господарської діяльності. Дослідження фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я потребує окреслення теоретико-методологічних засад, здатних забезпечити комплексний та системний аналіз даного феномену. У цьому аспекті актуальності набуває застосування системного підходу, що дає можливість розкрити сутність системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я та виокремити закономірності функціонування як суб'єкта господарської діяльності.

Теоретико-методологічні підходи до визначення і оцінки фінансово-економічної безпеки регіонів розглядала у своїх наукових дослідженнях Н. М. Богдан, теоретичні засади економічної безпеки підприємств – О. І. Вівчар, О. І. Гонта, І. О. Доценко, М. В. Дубина, І. П. Отенко, О. Ф. Ярошенко Аналіз специфіки системного підходу як важливої складової методології наукових досліджень представлений у працях В. І. Корбутяка, О. В. Крушельницької, О. В. Кустовської, В. Є. Юринця та ін.

Попри наявність досліджень сутності системного підходу, його методологічні можливості в аспекті дослідження теоретичних положень сутності системи фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я в умовах макроекономічної, політичної та соціальної нестабільності досліджені недостатньо.

Метою дослідження є розкриття теоретико-методологічного потенціалу системного методу в контексті дослідження системи фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я та з'ясування особливостей її функціонування.

Економічна стійкість та фінансова безпека підприємства сфери охорони здоров'я – стан, який дозволяє забезпечити його стабільне функціонування через раціональне використання фінансових ресурсів та всього комплексу наявних активів, що дозволяє забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі. При цьому елементами структури фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я виступають її функціональні складові: фінансова, технологічна, кадрова, нормативно-правова, інвестиційна, політико-управлінська. Відтак ефективність наукового дослідження фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я передбачає застосування різних наукових методів, які у комплексній взаємодії дозволять забезпечити цілісний розгляд теми.

Важливу науково-методологічну роль для дослідження фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я відіграє системний підхід. «Системний підхід – один із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем. Системний підхід сприяє формуванню відповідного адекватного формулювання сутності досліджуваних проблем у конкретних науках і вибору ефективних шляхів їх вирішення» [1, с. 5].

Погоджуємось із думкою науковців про те, що «питання забезпечення фінансово-економічної безпеки закладу охорони є комплексним і може вирішуватися лише за умови системного підходу до оцінки загального економічного, фінансового стану закладу охорони здоров'я, диверсифікації джерел надходжень, здійснення контролю за витрачанням коштів» [2, с. 191]. Такий підхід передбачає аналіз функціонування фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я як взаємодії структур, що утворюють цілісність. Фінансово-економічна безпека закладів охорони здоров'я крізь призму системного підходу також розглядається як цілісна система, що утворює складну структуру, кожен елемент якої, у свою чергу, має певне призначення і виконує специфічні функції.

До переваг системного аналізу відносимо також можливість розкриття сутності фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я через взаємодію її системних складових: фінансового стимулювання первинної медичної допомоги, фінансування спеціалізованих медичних послуг відповідно до мінливих потреб, надання специфічних послуг, що пов'язані з травмами (реабілітація), розвитку медичних технологій, підвищення рівня освіти населення тощо.

Методологічний потенціал системного підходу, таким чином, полягає у можливості на його основі врахувати всі виміри фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я у їх взаємозв'язку: стабільність доходів та їх раціональне використання, застосування інноваційних технологій та обладнання, оптимальність використання людського капіталу, ефективність нормативно-правового забезпечення та залучення інвестицій.

У цьому аспекті застосування системного підходу робить можливим багатоаспектний розгляд сфери охорони здоров'я як важливої галузі національної економіки, де формуються умови для збереження та відтворення людського капіталу, створюються робочі місця, залучаються іноземні інвестиції, посилюється інституційна спроможність фінансової системи та управління. Комплексна характеристика системоутворюючих елементів системи та виявлення між ними характеру взаємозв'язків (вертикальних чи горизонтальних), таким чином, дозволить розкрити сутність функціонування системи фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я та сприятиме побудові оптимальної моделі використання фінансових ресурсів в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : Курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.

2. Дубина М. В., Гонта О. І., Шакун Є. Д. Система фінансово-економічної безпеки закладу охорони здоров'я: сутність та особливості функціонування. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2024. № 4 (40). С. 187–201.

УДК 336.63

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Л. А. Яцентюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* В. В. Федина,**
канд. екон. наук, доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Починаючи з початку минулого століття, термін «інфраструктура», що походить від латинських слів «infra» (нижче) та «structura» (будова), використовується для позначення галузей, які сприяють безперебійному функціонуванню виробництва товарів та послуг

Якщо говорити про ринок або ринкову економіку, то інфраструктура - це система організаційно-правових та економічних відносин, які, незважаючи на своє розмаїття, утворюють єдине ціле.

Фінансова інфраструктура є ключовим елементом, що відображає тісний взаємозв'язок та взаємозалежність між економічною та фінансовою сферами. Її сутність полягає у забезпеченні належного функціонування економіки через комплекс галузей, інституцій та механізмів, що опосередковують фінансові потоки.

Фінансова інфраструктура, будучи невід'ємною складовою економічної ринкової інфраструктури, є водночас самостійним явищем зі специфічним призначенням. Вона тісно пов'язана із сутнісним наповненням фінансів, але водночас має власну структуру та функції, що забезпечують ефективність та стабільність фінансової системи.

У науковій літературі фінансова інфраструктура розглядається як складна система, що включає різноманітні елементи, кожен з яких є дуже важливим для циркуляції циркуляції капіталу, ефективного розподілу ресурсів та стабільності фінансових ринків. Вона відіграє вирішальну роль у забезпеченні умов, які сприяють залученню інвестицій, кредитування, страхування та інших фінансових операцій, що сприяють економічному зростанню та розвитку [1].

Організаційна структура фінансової інфраструктури є досить складною та багатогранною, складаючись з різних елементів - установ та інституцій, кожен з яких відіграє свою роль у забезпеченні ефективного функціонування

фінансової системи. Ці організації можуть відрізнятися за своїм призначенням, масштабом діяльності та формами власності, але всі вони разом створюють єдиний механізм, що забезпечує циркуляцію фінансових ресурсів в економіці.

Організаційна фінансова інфраструктура має три основні компоненти [2]:

– управлінський;

– інституційний;

– обслуговуюча інфраструктура.

Управлінська фінансова інфраструктура є багаторівневою системою, що включає сукупність органів, відповідальних за оперативне управління державними фінансами та регулювання діяльності інституцій фінансового, страхового ринків та ринку фінансових послуг. Організаційна фінансова інфраструктура охоплює широкий спектр учасників, включаючи як державні фінансові органи, так і фінансові служби різних рівнів – від міністерств і відомств до підприємств, організацій та установ. Ця система забезпечує координацію та контроль за фінансовими потоками, сприяючи ефективному функціонуванню фінансової системи в цілому/

Інституційна фінансова інфраструктура – це сукупність фінансових посередників, що функціонують в межах фінансового ринку та ринку фінансових послуг, та забезпечують виконання функцій з мобілізації, трансляції та акумуляції капіталу.

Обслуговуюча фінансова інфраструктура є надзвичайно важливим компонентом, що забезпечує ефективне функціонування фінансового ринку. Вона включає в себе різноманітних суб'єктів, які, не будучи безпосередньо фінансовими установами, створюють необхідні умови для діяльності ключових учасників. До її складу входять: організаційні посередники: біржі, торговельно-інформаційні системи (ТІС), торговці цінними паперами, які забезпечують платформи для здійснення фінансових операцій; суб'єкти, що забезпечують облік, зберігання та розрахунки за цінними паперами, а також інші супутні функції – депозитарії, реєстратори, клірингові центри; суб'єкти, що надають широкий спектр послуг, необхідних для ефективного функціонування фінансової системи, хоча самі по суті не є фінансовими установами – інформаційні, рейтингові та аналітичні агенції, аудиторські та консалтингові фірми, бюро кредитних історій тощо

Основне завдання обслуговуючої інфраструктури полягає в тому, щоб створити необхідні умови для діяльності основних суб'єктів фінансової інфраструктури. Її роль є допоміжною, але водночас вирішальною для ефективної роботи всієї фінансової системи і сприяє підвищенню прозорості, ефективності та стабільності фінансового ринку.

Отже, всі суб'єкти, що входять до складу управлінської, інституційної та обслуговуючої фінансової інфраструктури, відіграють вирішальну роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування фінансової системи. Відсутність окремих елементів або неналежне виконання ними своїх функцій неминуче призводить до негативних наслідків для дієздатності як самої системи, так і економіки загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чуницька І. І. Наукові орієнтири структурування інфраструктури фінансового ринку. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8036

2. Чуницька І. І. Методологічні джерела формування стратегічних пріоритетів розвитку фінансового ринку та його інфраструктурного забезпечення. *Проблеми економіки.* 2020. № 2. URL : https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-2_0-pages-374_381.pdf

СЕКЦІЯ 2
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

JEL 336.22

EMPIRICAL REVIEW OF GEORGIA'S FINANCIAL SITUATION AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

Niko Leonidze,
Master of Finance;
G. D. Abuselidze,
Doctor Of Economics, Professor (Scientific Supervisor)
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

Abstract

Georgia's economic system has experienced significant transformations over the past decade. While structural reforms and economic liberalization have contributed to growth, financial stability remains susceptible to various internal and external challenges. Economic expansion has been inconsistent, and the mobilization of domestic financial resources remains a critical obstacle to sustainable development. This study aims to conduct an empirical analysis of Georgia's financial situation, identifying key mechanisms that could strengthen the country's economic foundation and improve long-term financial resilience.

One of the defining features of Georgia's financial system is the dominance of the banking sector. Banks remain the primary financial intermediaries, providing the majority of funding to businesses and individuals. While the sector is relatively stable, challenges persist, including high interest rates, credit concentration, and limited access to finance for small and medium-sized enterprises (SMEs). These constraints hinder economic diversification and slow down the expansion of innovative industries. This study examines the structure of bank-issued loans, the financial health of borrowers, and the risks creditors face—factors that significantly impact overall economic stability.

Georgia's financial resilience is also deeply intertwined with its external trade relations. The country's key trade partners include the European Union, China, and neighboring states, yet its dependence on exports remains a vulnerability. The research highlights that Georgia's export structure is heavily reliant on raw materials and agricultural products, leaving the economy exposed to price volatility in global markets. To counterbalance these risks, it is crucial to stimulate the growth of

technologically advanced and competitive industries, allowing for a more diverse and sustainable export base.

Foreign direct investment (FDI) trends further influence Georgia's financial landscape. Recent years have seen a slight decline in FDI inflows, partially due to global economic uncertainty and regional geopolitical risks. To attract and retain investors, the country must:

- Improve the investment climate through regulatory reforms.
- Reduce bureaucratic barriers that hinder business operations.
- Foster investment diversification beyond the infrastructure and energy sectors.

Fiscal policy remains a decisive factor in Georgia's economic stability. Managing the budget deficit effectively is crucial, as the country's external debt has grown in recent years, raising concerns about economic vulnerability. A sustainable approach to public finance management is required, including:

- Strengthening debt management strategies to mitigate long-term risks.
- Enhancing tax revenue stability to reduce dependency on external borrowing.

At the same time, monetary policy plays a key role in preserving macroeconomic stability. The National Bank of Georgia has actively worked to maintain price stability, but inflation remains an ongoing challenge. Factors driving inflation include external shocks, such as fluctuations in global commodity prices, and domestic supply-demand imbalances. A more flexible and adaptive monetary policy framework is needed to counteract inflationary pressures and ensure financial stability.

The structure of Georgia's labor market reflects broader economic trends, revealing imbalances that contribute to persistent unemployment. Youth employment remains particularly problematic due to a mismatch between workforce skills and labor market demands. The slow growth of SMEs further exacerbates this issue, limiting job creation and wage growth. This research underscores the importance of workforce retraining initiatives and policies that support innovation-driven sectors, which can generate new employment opportunities and drive economic progress.

The increasing digitalization of financial services presents new opportunities for Georgia's economic development. The rapid expansion of digital banking and electronic payment systems is enhancing financial accessibility and efficiency. Furthermore, the emergence of financial technology (FinTech) companies has the potential to:

- Lower banking sector operational costs.
- Increase competition in financial services.
- Improve access to credit, particularly for SMEs and startups.

By fostering FinTech innovation, Georgia can accelerate financial inclusion and strengthen the resilience of its economic infrastructure.

Beyond traditional economic factors, sustainability and environmental considerations are becoming increasingly important in shaping Georgia's financial future. Climate risks and energy dependence pose significant long-term challenges. The transition towards a green economy—through investments in renewable energy and environmentally sustainable industries—offers a viable path to economic resilience. To achieve this, it is essential to integrate environmental priorities into economic policies and align regulatory frameworks with global sustainability standards.

Ensuring Georgia's financial and economic stability requires a multi-faceted approach that incorporates:

1. **Economic Diversification** – Encouraging innovation-driven industries and reducing reliance on primary sector exports.
2. **Support for SMEs and Startups** – Expanding access to finance and reducing regulatory burdens.
3. **Enhanced Financial Governance** – Strengthening fiscal and monetary policies to mitigate macroeconomic risks.
4. **Global Integration and Investment Climate Improvement** – Attracting diversified foreign investments and enhancing international trade partnerships.

By implementing these strategies, Georgia can achieve sustainable economic growth, improve financial stability, and strengthen its position in the global economic landscape. This study provides empirical insights into Georgia's current financial standing and offers policy recommendations that can pave the way for a more prosperous and resilient economy.

REFERENCES

1. Analysis of Georgia's Budget Revenues – Ministry of Finance of Georgia. URL : https://www.mof.ge/saxelmwifo_biujeti_wlebis_mixedvit
2. Financial Stability Report – National Bank of Georgia. URL : https://surl.li/epkjwf
3. Georgia – Economic and Financial Statistics Dossier – Statista. URL : https://www.statista.com/study/23401/georgia-statista-dossier/
4. Macroeconomic Indicators of Georgia – National Statistics Office of Georgia (GeoStat). URL : https://www.geostat.ge/en

5. World Bank – Georgia Country Overview – The World Bank Group. URL : https://www.worldbank.org/en/country/georgia

6. IMF – Georgia Economic Outlook Reports – International Monetary Fund (IMF). URL : https://www.imf.org/en/Countries/GEO

7. OECD – Georgia Economic Assessment and Policy Recommendations – Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL : https://www.oecd.org/countries/georgia/

8. FDI Trends in Georgia – United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL : https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report

9. Monetary and Banking Sector Analysis – European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL : https://www.ebrd.com/where-we-are/georgia/overview.html

10. Trade and Economic Policy Review – World Trade Organization (WTO). URL : https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/georgia_e.htm

11. Georgia's Financial Indicators – Government Finance Statistics – National Statistics Office of Georgia (GeoStat). URL : https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/91/sakhelmtsifo-finansebis-statistika

12. Abuselidze, G. (Ed.). (2024). Prospects for the Development of Innovative Economy in the Region Under the Circumstances of Global Economic and Business Challenges. 514 p. URL : https://doi.org/10.52340/9789941994517

13. Abuselidze, G., Davydenko, N., Buriak, A., et al. (2024). Economic and Financial Security of the State: International Aspect. In: Davydenko, N. (ed). Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany. 382 p. ISBN 978-3-9819288-9-4

14. Abuselidze, G., Davydenko, N., Buriak, A., et al. (2024). Financial Support Recovery and Development of the Economy of Ukraine. In: Davydenko, N. (ed). Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany. 384 p. ISBN 978-3-9819288-9-2

UDK 336

THE IMPACT OF INFLATION ON EVERYDAY STUDENT EXPENDITURES

Ștefan Olaru,
Student of the first (bachelor's) level of higher education
Moldova State University

The relevance of this study is explained by at least two factors. Firstly, students are one of the most socially disadvantaged groups of the population. The study of students' budgets reveals their financial situation and the need for social protection. Secondly, students are future professionals, and their handling of money and spending habits during their student years will affect the financial situation of graduates in the future.

Students' financial expenditures are an important aspect of their daily lives, as they affect the quality of education, social engagement and overall well-being [4]. Understanding the structure of expenses allows students to effectively plan their budget, minimise unnecessary expenses and optimally allocate available resources.

Students' financial expenses can be divided into several main categories.

For students studying on a contract basis, tuition fees are one of the largest expenses. The cost of education depends on the educational institution, speciality and country of residence. In some countries, there are scholarships, grants and financial support programmes to help reduce this financial burden.

If a student is studying in another city or country, housing costs are a significant part of their budget. The main accommodation options include [1]:

Dormitory (more affordable option, although conditions may vary);

Rented accommodation (a more expensive option, but provides more comfort and independence);

Accommodation with family or friends (in some cases free or less expensive).

Daily food costs are necessary and depend on the student's diet. Possible options include:

Cooking at home (economical option);

Eating in canteens and cafes (the average cost depends on the establishment);

Visiting restaurants and ordering food delivery (more expensive option).

Books, textbooks, notebooks, stationery, and access to paid online resources are essential for studying. Some universities offer electronic materials for free, which helps to reduce costs.

If a student lives far away from the university, he or she will need to spend money on public transport or a car. Many cities offer student discounts on transport tickets, which significantly reduces costs.

Stable access to mobile and internet is essential for learning and communication. Many students choose budget tariff plans or use Wi-Fi in educational institutions.

Students spend money on cinema, concerts, sports, travel and other leisure activities. Expenditures on entertainment can vary considerably depending on personal preferences and financial means.

Health insurance, medicines, personal hygiene and grooming products are also important expenses. In some countries, free or reduced healthcare services are available for students.

In order to manage their finances effectively, students should employ several saving strategies [2]:

Budget planning – keeping records of income and expenses allows you to control your finances and avoid unnecessary expenses.

Use student discounts – many shops, cafes, transport companies and services offer special discounts for students.

Finding alternative sources of income – part-time work, freelancing, scholarships, grants or financial aid from the state can help cover expenses.

Rational use of resources – sharing accommodation, cooking on your own, and buying used textbooks can help reduce costs.

Students' financial expenses include various categories, among which the most important are tuition fees, accommodation, food, transport costs and the cost of educational materials [3]. Rational budgeting, using discounts and finding additional sources of income can help students manage their finances effectively and minimise financial difficulties during their studies.

Knowing the main financial mistakes helps you take control of your budget and increase your savings. The main financial mistakes include the following [5].

1. Unwillingness to leave the ‘comfort zone’.

2. Lack of financial well-being among the main priorities.

3. Unwillingness to improve their financial literacy.

4. Inattention to your property and negligence of your health. For example, a timely preventive car (dental) check-up will prevent future repair (treatment) costs.

5. Excessive debts.

6. Shopping to cheer up.

7. Spending money under the influence of emotions.

8. Inability to distinguish between wants and needs.

9. Inability to resist social pressure (e.g., the desire to look ‘no worse than others’).

10. Spending money to ‘save’ money under the influence of promotions and discounts.

The main share of a student's income is made up of pocket money and scholarships. The income of such a structure can be characterised as dependent on other people and the state. Thus, knowing the main financial mistakes helps to take control of your budget and increase savings.

REFERENCES

1. Changing college students’ financial knowl-edge, attitudes, and behavior through seminar participation / Borden, L. M., Lee, S.-A., Serido, J., and Collins, D. *Journal of family and economic issues*. 2008. 29, pp. 23–40.

2. Frisancho, V. (2018). The Impact of School-Based Financial Education on High School Students andtheir Teachers: Experimental Evidence from Peru.

3. Henry, R., Weber, J. & Yarbrough, D. (2001). Money management practices of collegestudents. *College Student Journal*. 35 (2), pp. 244–247.

4. Joo, S., Grable, J. & Bagwell, D. (2003). Credit card attitudes and behaviors of college students. *College Student Journal*. 37 (3), pp. 405–419.

5. Maurer, T. W., and Lee, S.-A. (2011). Financial education with college students: Comparing peer-ledand traditional classroom instruction. *Journal of Family and Economic Issues*. 32, pp. 680–689.

УДК 336.1:338.2

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

М. А. Артамонов,
здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти,
Державний податковий університет

Сьогодні Україна, охоплена війною, зіткнулася з надзвичайно складними викликами у сфері публічних фінансів. Ці проблеми, як невід'ємний наслідок збройного конфлікту, потребують комплексного вирішення та оперативного втручання для гарантування стійкого фінансового становища країни.

Коло вітчизняних вчених, які досліджували проблемні аспекти публічних фінансів та системи управління ними, включає І. Волохову, Н. Пришву, Ю. Глущенко, С. Дяченко, С. Корецьку, В. Кравченка та ін.

Питання фінансування оборони, забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб, поновлення інфраструктури, гуманітарної допомоги та її обліку, а також специфічні податкові зміни воєнного часу досі не досліджувалися так глибоко, як того вимагає сучасна ситуація, і є надзвичайно актуальними сьогодні.

Аналіз сучасного стану керування публічними фінансами виокремлює наступні ключові аспекти:

1. Воєнна агресія зумовила значні негативні економічні наслідки, що виявилися у скороченні доходної частини економіки, зокрема за рахунок зниження обсягів виробництва та експортної діяльності. Це призвело до скорочення бюджетних надходжень через зниження економічної активності та, як наслідок, зменшення податкових та інших джерел доходів.

2. Військовий конфлікт спричинив істотне зростання фінансування сектору оборони та безпеки країни, зокрема на озброєння, забезпечення військових, навчання особового складу та військову інфраструктуру. Це зі свого боку призводить до скорочення фінансування інших сфер.

3. Під час збройного конфлікту існує потенціал для посилення корупційних проявів та зниження рівня прозорості в області публічних фінансів. Наведені чинники можуть детермінувати неефективне використання бюджетних ресурсів та спричинити спад довіри суспільства до державних інституцій [1].

НБУ продовжує регулювати міжбанківський валютний ринок, згладжуючи нестача іноземної валюти, викликаний поточними економічними умовами. Водночас НБУ стримує значні коливання курсу гривні, не допускаючи як її різкого знецінення, так і надмірного зміцнення. Умови купівлі-продажу готівкової валюти залишаться ринковими, тобто визначаються попитом і пропозицією.

Стратегічна мета НБУ – перехід до таргетування інфляції з гнучким курсом, що стане можливим за умови формування ринкових механізмів саморегулювання за умови зменшення інтервенцій НБУ [2].

Стратегічними пріоритетами реформування публічних фінансів є:

– оптимізація використання та розподіл коштів відповідно до національних пріоритетів;

– покращення якості обслуговування населення шляхом запровадження механізмів регулярної оцінки ефективності витрат та посилення інституційної відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за дотримання принципів раціонального використання ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей діяльності;

– мінімізація негативного впливу потенційних фіскальних ризиків на стан публічних фінансів;

– вдосконалення механізмів адміністрування податкових платежів;

– забезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування;

– розвиток цифрових технологій в системі управління публічними фінансами;

– підвищення рівня професійної компетентності фахівців, залучених до публічних фінансів [3].

Воєнна агресія поставила українську державу в нелегкі умови, і це значно торкнулося сфери публічних фінансів. Управління ними вимагає від уряду та НБУ оперативного реагування на постійно мінливу ситуацію, зокрема на збалансування між військовими та соціальними потребами, а також тісної співпраці з міжнародними партнерами. Успішне подолання цих викликів є ключовим чинником для забезпечення стійкості держави та перемоги у війні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник К., Русін В. Сучасні виклики та перспективи функціонування публічних фінансів. URL : http://www.puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/272 (дата звернення: 24.01.2025).

2. Глущенко Ю., Яріш О., Кононенко Ж., Лизун Р. Проблеми управління публічними фінансами в умовах військового стану в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки».* 2024. № 3 (113). С. 53–58. DOI : https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-3-7 (дата звернення: 26.01.2025).

3. Бліщук К. М. Стратегії вдосконалення управління публічними фінансами. *Ефективність державного управління.* 2021. № 2 (67). С. 119–131. URL : https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/6/5 (дата звернення: 27.01.2025).

4. Fiscal Policy Effectiveness Assessment Based on Cluster Analysis of Regions / Martynenko, V., Kovalenko, Yu., Chunytska, I., Paliukh, O., Skoryk, M., Plets, I. *International Journal of Computer Science and Network Security.* 2022. Vol. 22, n. 7. Pp. 75–84.

5. Shevchuk O. A., and Martynenko V. V. An integrated approach to assessing the level of fiscal policy decentralization. *Investment Management and Financial Innovations.* Vol. 17, no. 1. Pp. 49–63.

УДК 336.1:352

ПРОБЛЕМИ НЕЕФЕКТИВНОГО РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Л. А. Баюс,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

Бюджетна система України охоплює широке коло секторів, функцій і питань та ілюструє складну структуру управління фінансами та економічних відносин [1]. Однак на сьогодні бюджетна система має низку проблем і недоліків, які перешкоджають стабільному економічному розвитку України. Для досягнення належних економічних умов в країні важливо вирішити проблеми бюджетної системи України, оскільки вона є одним з ключових чинників соціально-економічного добробуту.

Ефективне управління бюджетними коштами є одним із ключових факторів стабільного економічного розвитку країни. Раціональний розподіл фінансових ресурсів сприяє забезпеченню соціального добробуту громадян, підтримці стратегічних державних та місцевих програм, а також стимулюванню економічного зростання [5]. Проте в Україні існує низка проблем, пов’язаних із неефективним розподілом бюджетних коштів, що негативно впливає на фінансову систему держави [4].

Однією з основних проблем є неефективне планування бюджету. Відсутність чітких стратегічних пріоритетів при формуванні державного бюджету призводить до нераціонального використання коштів. Часто фінансування отримують проєкти, які не мають реального економічного ефекту або не відповідають актуальним потребам суспільства. Крім того, нереалістичні прогнозні показники доходів та видатків спричиняють дефіцит бюджету та необхідність покривати його за рахунок запозичень [3].

Корупційні ризики є ще однією значною проблемою у сфері розподілу бюджетних коштів. Непрозорі тендерні процедури, завищені витрати на державні закупівлі та використання бюджетних коштів не за призначенням суттєво знижують ефективність фінансування. Часто спостерігається ситуація, коли бюджетні кошти спрямовуються на проєкти, які реалізуються лише формально або за значно завищеними цінами. Це призводить до втрат державних ресурсів і зниження якості державних послуг.

Бюрократія та низька якість адміністрування також ускладнюють процес ефективного розподілу фінансів. Складні процедури узгодження витрат, затримки у виділенні коштів і непрозорість бюджетного процесу створюють передумови для неефективного використання ресурсів. Крім того, існує проблема неефективного контролю за виконанням бюджетних програм, що ускладнює виявлення і виправлення фінансових зловживань [4].

Відсутність ефективного механізму оцінки використання бюджетних коштів ускладнює виявлення нераціональних витрат. Існують державні програми, що не мають чітких показників ефективності (KPI), а це робить неможливим об'єктивний аналіз їхнього впливу. Відсутність санкцій за неефективне використання коштів лише погіршує ситуацію, оскільки відповідальні особи не несуть належної відповідальності за свої рішення.

Наслідки неефективного розподілу бюджетних коштів є вкрай негативними. Передусім це сповільнення економічного розвитку країни та зростання державного боргу. Оскільки значна частина коштів витрачається нераціонально, уряд змушений залучати додаткові запозичення, що збільшує боргове навантаження на економіку. Крім того, через неефективне фінансування соціальної сфери страждає якість медичних, освітніх, інфраструктурних та інших соціальних послуг. Це негативно впливає на рівень життя громадян та соціальну стабільність у країні [2].

Для вирішення цих проблем необхідно використовувати систему електронного моніторингу, яка допоможе мінімізувати корупційні ризики та забезпечити прозорість фінансових операцій. Крім того, важливо реформувати бюджетний процес, впроваджуючи програмно-цільовий метод фінансування, який дозволить чітко визначати пріоритети державних витрат і оцінювати їхню ефективність[6].

Посилення громадського та парламентського контролю також відіграє важливу роль у підвищенні ефективності бюджетного розподілу. Залучення незалежних аудиторських компаній та проведення публічних обговорень бюджетних ініціатив дозволить уникнути корупційних ризиків і забезпечити справедливий розподіл коштів. Скорочення бюрократичних процедур та запровадження механізму оцінки ефективності державних програм сприятиме швидшому та раціональнішому використанню ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України. Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17

2. Гладченко Л. Бюджетний дефіцит і дотримання принципу збалансованості бюджетів під час війни. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 4. С. 120–127. DOI : https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-16

3. Джерелами фінансування державного бюджету у 2024 році є військові облігації, а також двосторонні кредити і гранти / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Financing_ua_v31122024.pdf

4. Неефективний держбюджет: як подолати щорічну проблему використання кошторису. URL : https://mind.ua/openmind/20261607-neefektivnij-derzhbyudzhet-yak-podolati-shchorichnu-problemu-vikoristannya-koshtorisu

5. Портал «Бюджет для громадян». Open Budget – Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/budget-literacy/budget-system/principles

6. Череп А. В., Олейнікова Л. Г., Кішко Ю. П. Проблемні питання в бюджетній системі України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9, № 1. С. 152–156 DOI : https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-25

УДК 338.2:351

ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Д. Білоус,
здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня);
Т. І. Олійник,
канд. екон. наук, доцент,
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

Економічна безпека країни повинна забезпечувати життєздатність економіки та окремих її галузей, насамперед тих, які в довоєнний період давали найбільшу частку у ВВП. Саме ці провідні галузі необхідно як найшвидше відновити, оскільки вони можуть забезпечити стрімке зростання ВВП та залучити ресурси іноземних інвесторів на терени країни. Виходячи з реальності повномасштабного вторгнення та його наслідків економіки країни питання економічної безпеки є надзвичайно актуальним. Також важливим являється питання діагностики та мінімізації впливу загроз для економічної безпеки сучасної України.

Міністерство економіки України два рази в рік проводить моніторинг і дає оцінку необхідного рівня економічної безпеки країни у відповідності із встановленими методичними рекомендаціями, які являються субіндексом на основі офіційних статистичних даних, оціночних звітах міжнародних експертів неурядових організацій та оцінках вітчизняних експертів [1].

Згідно з оціночною системою рівень економічної безпеки країни визначається відповідно до усталеної шкали:

0-0,19 –абсолютно небезпечний або мінімальний;

0,4-0,59 – небезпечний;

0,6-0,79 – помірний;

0,8-0,99 – задовільний;

1 – оптимальний.

Отже, задовільний рівень економічної безпеки має перевищувати 80 %. Рис. 1 демонструє структуру за окремими складовими рівня економічної безпеки України у період 2019–2023 рр. та динаміку інтегрального показника.

Інтегральний показник до повномасштабного вторгнення на територію України був у зоні задовільного рівня економічної безпеки і лише з початком повномасштабної війни знизився до небезпечного рівня.

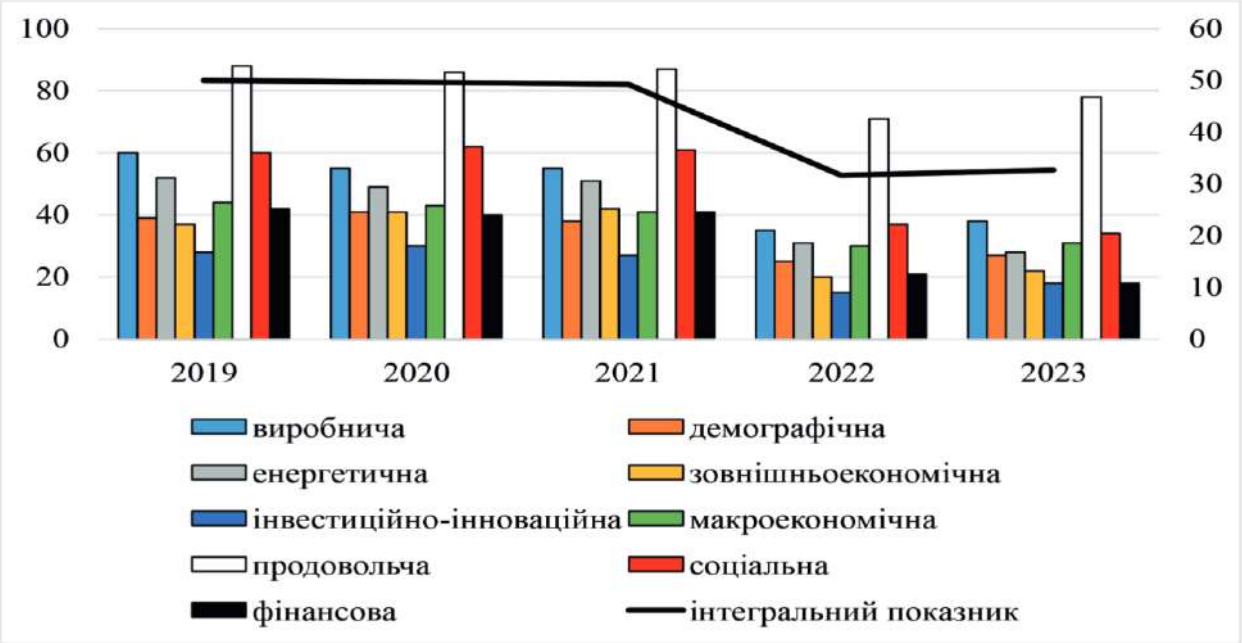

Рис. 1. Динаміка поелементної оцінки економічної безпеки України, %

Джерело: складено за даними Міністерства економіки України [2].

Відповідно до поелементної оцінки складових економічної безпеки Міністерства економіки України до 2022 р. високий рівень мали продовольча, виробнича, соціальна, енергетична, макроекономічна безпеки. Стан же 2022 р. демонструє різке зниження усіх складових показників економічної безпеки завдяки економічному спаду в країні. Найнижче значення в динаміці за інвестиційно-інноваційною безпекою, найвище значення в динаміці зберігає показник продовольча безпека [2].

Забезпечення економічної безпеки країни вимагає комплексного підходу, спрямованого на підтримку економічної стабільності, а саме:

1) диверсифікація економіки;
2) диверсифікація і створення резервних ринків постачання і збуту;
3) захист критичної інфраструктури;
4) мобілізація ресурсів для відновлення економіки;
5) розробка резервних альтернативних джерел енергії;
6) збереження людського капіталу.

За три роки війни економічний потенціал України значно знизився тому необхідно підвищити увагу на динаміку економічної безпеки і розробити механізм її підвищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерства економіки України : офіційний вебсайт. URL : https://me.gov.ua/?lang=uk-UA

2. Соколов О. Економічна безпека України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* Випуск 86, частина 1. С. 277–281.

УДК 368.914

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ (ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД)

Т. С. Боднар,
здобувач вищої освіти третього рівня,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Досліджуючи пенсійне забезпечення військовослужбовців в системі соціальних фондів публічних фінансів, варто приділити значну увагу закордонному досвіду, а саме пенсійному забезпеченню військовослужбовців країн-членів НАТО. Зокрема, С. Андрейчук [1] виділяє приклад систем пенсійного забезпечення осіб, які завершили військову службу, у таких країнах, як Великобританія, Франція та, звісно, Сполучені Штати Америки. Відповідно до британського законодавства, при виході військовослужбовця на пенсію у зв’язку із закінченням строку проходження служби, пенсіонеру виплачується разова грошова допомога в розмірі пенсійного забезпечення за 3 роки [1, с. 78]. Розмір самої ж військової пенсії визначається у твердій грошовій сумі, враховуючи військове звання військовослужбовця та вислугу років. Якщо ж термін проходження військової служби був більший за обов’язковий, розмір пенсії збільшується за кожний рік понаднормової служби. Обов'язковою умовою для отримання пенсії військовослужбовцями Королівських Збройних Сил є мінімальний період служби, який становить 16 років [1, с. 78].

Система пенсійного забезпечення осіб, які завершили службу у Збройних Силах Французької Республіки, має кілька особливостей. У Франції військовим передбачено два види пенсій: за вислугою років та по інвалідності. Військовослужбовці можуть бути звільнені з армії з різних причин: за віком, за вислугою років, через стан здоров’я, у разі дисциплінарного порушення або через безперспективність служби [1, с. 78]. Для отримання пенсії за вислугою років необхідно мати не менше 15 років служби. Розмір цієї пенсії варіюється від 60 до 80 % від основного окладу військовослужбовця. Родичі французького військового мають право на пенсію у разі його загибелі [1, с. 78].

Розмір майбутньої пенсійної виплати військовослужбовців США залежить від обраного плану для військовослужбовців ветеранів. План «Final Pay» передбачає, що пенсія призначається, виходячи з 50 % останнього посадового

окладу військовослужбовця. За кожний рік вислуги більш як 20 років, розмір пенсії збільшується на 2,5 % від посадового окладу [2, с. 89]. Планом «High-3» визначено призначення пенсії, за основу якої береться 50 % середнього посадового окладу за три будь-яких роки безперервного проходження військової служби. Кожен понаднормовий рік вислуги після 20 років військової служби, оцінюється у збільшенні розміру призначеної пенсії на 2,5 % від середнього посадового окладу [2, с. 89]. Для плану «CSB/REDUX» характерним є те, що пенсія встановлюється у розмірі 40 % середнього посадового окладу за три будь-яких роки безперервного проходження військової служби. У разі вислуги більше 20 років проходження служби розмір пенсії збільшується на 3,5 % від середнього посадового окладу [2, с. 89]. Максимальний розмір призначеної пенсії, передбачений всіма трьома зазначеними планами, не може перевищувати 75 % з розрахунку від посадового окладу [2, с. 88].

Україною укладено 24 міжнародних договори у сфері пенсійного забезпечення громадян. Проте зазначені договори врегульовують в масі своїй пенсійне забезпечення цивільних пенсіонерів. Міжнародне співробітництво в галузі пенсійного забезпечення осіб, які завершили військову службу, здійснюється виключно з пострадянськими країнами [3, с. 117–118]. Це є суттєвим недоліком у роботі на теренах міжнародних відносин. Україні необхідно заключити двосторонні міжнародні угоди з країнами-членами НАТО задля підвищення стандартів пенсійного забезпечення військовослужбовців. Це зі свого боку забезпечить покращення фінансового та соціального рівня життя військових пенсіонерів.

Підсумовуючи проведений аналіз, констатується такий факт. Безумовним є те, що задля покращення загального рівня соціального захисту військовослужбовців загалом, та пенсійного забезпечення зокрема, орієнтиром для України мають стати пенсійні програми країн-членів НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейчук С. К., Морушко О. О., Гасяк М. С. Стан пенсійного забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2021. № 2, т. 31. С. 75–80.

2. Зеленко Н., Зеленко В. Пенсійне забезпечення військовослужбовців США: уроки для України. *Галицький економічний вісник.* 2023. № 1 (80). С. 86–91.

3. Радченко Я. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців крізь призму застосування міжнародних актів. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2020. № 19. С. 116–119.

УДК 336.14

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА СПОСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ

В. В. Войтович,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

Бюджетний дефіцит є важливим показником фінансової стабільності країни. В Україні його актуальність зросла через військові витрати, інфляцію та необхідність відновлення економіки. Високий дефіцит вимагає ефективних механізмів покриття, зокрема міжнародної допомоги та оптимізації витрат. Його наслідки можуть впливати на державний борг, податкову політику та макроекономічну стабільність, тому дослідження цієї теми є важливим для державної фінансової політики.

Питання, пов’язані з аналізом дефіциту бюджету України, розглядалися у багатьох працях вітчизняних фінансистів і статистиків, зокрема: О. Я. Колісник, К. М. Федина, М. М. Колеснікова та інші. Визнаючи цінність їх внеску у розвиток методів і практики бюджетування, слід зазначити, що питання, пов’язані з дефіцитом державного бюджету, ще не до кінця досліджені.

Бюджетний дефіцит – це сума, на яку видатки бюджету перевищують доходи бюджету в певному році.

Причини бюджетного дефіциту можна пояснити рядом чинників:

• падінням рівня суспільного виробництва;

• глибокі структурно-технологічні диспропорції у виробництві, постійне виснаження природних ресурсів, падіння науково-технічного потенціалу;

• послаблення контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, постійне підвищення цін, інфляція та інші.

У країнах із фіксованою кількістю грошей в обігу можна використовувати три методи покриття дефіциту бюджету: вищі податки, випуск паперових грошей, що призводить до інфляції, та державні запозичення, що збільшує державний борг [1].

У табл. 1 наведені основні види бюджетного дефіциту.

Таблиця 1

Основні види бюджетного дефіциту

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ				
за формою прояву	*за причинами*	*за фінансування*	*за період існування*	*за місцем виникнення*
1) відкритий	1) свідомий	1) пасивний	1) стійкий	1) зовнішній
2) прихований	2) вимушений	2) активний	2) тимчасовий	2) внутрішній

Джерело: створено на основі [2].

Бюджетні дефіцити за формою виявлення можна класифікувати на явних і прихованих. Дефіцит державного бюджету офіційно затверджується законодавством України та рішеннями місцевих рад, тоді як прихований дефіцит бюджету не фіксується в жодних документах чи законах, але стає відомим пізніше через збільшення надходжень [2].

Дефіцит державного бюджету України у грудні 2024 року значно зріс через необхідність покриття витрат, і за підсумками року склав приблизно 1,771 трлн грн. Варто підкреслити, що завдяки рекордному обсягу міжнародної допомоги, отриманій у грудні, нам вдалося не лише забезпечити фінансування державного бюджету, а й створити резерви ліквідності на початок 2025 року.

Грудень традиційно є місяцем найбільших витрат, і темпи їх зростання залишаються значними (близько 25 % у порівнянні з аналогічним періодом минулого року). Проте, за підсумками року, витрати зросли досить помірно (близько 12 % за той самий період).

Основними напрямами витрат залишаються оборона, безпека та соціальні програми. Капітальні витрати продовжували зростати в грудні, переважно через військові потреби, ремонтні роботи та компенсації громадянам за пошкоджене майно [4].

З наведених даних, можемо виділити основні способи оптимізації бюджетного дефіциту України:

Підвищення ефективності державних витрат, тобто пріоритетне фінансування критично важливих секторів (оборона, соціальна підтримка).

Збільшення доходів державного бюджету, тобто розширення податкової бази через детінізацію економіки.

Оптимізація боргової політики, тобто використання пільгових міжнародних кредитів та грантів [3].

Отже, бюджетний дефіцит залишається важливою проблемою для України, особливо в умовах значних військових та соціальних витрат. Основними факторами його зростання є уповільнення економічного розвитку, інфляція та збільшення видатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний дефіцит: причини виникнення та підходи до регулювання / Studies. URL : https://studies.in.ua/bzakon/29-92-byudzhetniy-defcit-prichini-viniknennya-ta-pdhodi-do-regulyuvannya.html (дата звернення: 05.02.2025).

2. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. *Економіка та держава* : наукове фахове видання України з питань економіки. 2014. № 6. С. 26–32. URL : http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2800&i=4 (дата звернення: 05.02.2025).

3. Федина К. М., Колеснікова М. М. Бюджетний дефіцит та шляхи його подолання в Україні / Цифровий репозиторій Національного університету водного господарства та природокористування. URL : https://ep3.nuwm.edu.ua/15289/1/Ve8323%20зах.pdf (дата звернення: 05.02.2025).

4. Дефіцит держбюджету України у 2024 році сягнув близько ₴1,77 трильйона. Укрінформ – актуальні новини України та світу / Ukrinform. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3945872-deficit-derzbudzetu-ukraini-u-2024-roci-sagnuv-blizko-177-triljona.html (дата звернення: 05.02.2025).

5. Мартиненко В. В., Замота І. О. Боргова безпека України: теоретичні засади та оцінка стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2019. № 35. С. 35–39.

УДК 336.275.3:355.271(477)

БОРГОВІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

С. Р. Гуменюк,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Г. В. Кучер,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет

В умовах воєнного стану фінансова система держави, що виступає фундаментом економічної стабільності та рушієм розвитку, опиняється перед внутрішніми та зовнішніми викликами. Останні зумовлюють необхідність інституційних та фінансових трансформацій, адаптованих до геоекономічних змін та потребують новацій в управлінні системі публічних фінансів. Війна, яку Росія розпочала проти України, суттєво загострила наявні фінансові проблеми та створила додаткові боргові ризики. Російська агресія призвела до масштабних руйнувань, втрати території, виробничих потужностей, знищення інфраструктури, зростання кількості трудових мігрантів, внутрішньо переміщених осіб, біженців та значного скорочення податкових надходжень та збільшення державних видатків, що вплинуло на макрофінансовий дисбаланс.

Внутрішніх надходжень до бюджетних фондів країни не достатньо для фінансування суспільних потреб, державних завдань та функцій. Уряд активізував механізм державного запозичення для подолання фінансового дисбалансу. Світовий досвід також яскраво свідчить, що в умовах війни уряди країн активно нарощують державний борг для фінансування бюджетної, соціальної, безпекової складової функціонування державного інституту. Борговий механізм дозволяє вирішити питання покриття касових розривів при фінансуванні бюджетних витрат.

Міжнародна підтримка України у боротьбі проти російського агресора сприяє вирішенню значного кола політичних, економічних, соціальних та безпекових питань. Серед них варто виокремити пряме бюджетне фінансування у вигляді пільгових кредитів, грантів державного бюджету. Міністерство фінансів України відмічає, що головними джерелами фінансування виступали військові облігації та двосторонні й багатосторонні кредити, гранти. Обсяги такої

фінансової підтримки постійно зростали у 2022–2025 роках та станом на 28.01.2025 дорівнюють 118 320 млн дол США. У топ-5 донорів України за обсягами фінансування від міжнародних партнерів увійшли ЄС, США, МВФ, Японія, Канада. Борги перед міжнародними фінансовими організаціями та урядами іноземних держав на кінець 2024 року сформували 58 % державного та гарантованого державою боргу України [1].

Унаслідок посилення обсягів боргового фінансування державних видатків виникли ризики щодо платоспроможності України через зростаючий державний борг та руйнування економічного потенціалу. Упрожовж останніх років уряд активно працював з міжнародними партнерами щодо удосконалення управління державним та гарантованим державою боргом, зокрема покращення умов кредитування, відтермінування / замороження боргових виплат, тощо. У 2023–2024 роках Уряд успішно домовився з власниками облігацій про відтермінування виплат за суверенними облігаціями, що дозволило зберегти макроекономічну стабільність та забезпечити фінансування оборони країни. Це рішення було підтримано 97,38 % власників облігацій, що перевищило необхідний поріг у дві третини голосів.

Зниженню боргових ризиків сприяли заходи, впроваджувані Міністерством фінансів України, що забезпечили зростання середньозваженої строковості державного та гарантованого державою боргу в два рази та скороченню їх вартості в 1,5 рази. Важливу роль в мінімізації боргових ризиків відіграли запозичення 2024 р. в ОВДП, що дало змогу забезпечити рефінансування сформованого раніше боргу за ОВДП на 167 %, з них гривневих – 200 %, доларових – 115 %, євро – 83 % [1].

Завдяки міжнародній співпраці Україна змогла відстрочити виплати за єврооблігаціями, що дозволило забезпечити фінансування ключових потреб – армії, підтримки населення та макрофінансової стабільності. Одночасно зростання державного боргу, боргового навантаження, погіршення макропоказників держави формують не лише валютні, бюджетні, соціальні, але й євроінтеграційні ризики України [3]. Отримання статусу кандидата в члени ЄС дозволяє країні отримувати додаткову фінансову підтримку від Євросоюзу, але погіршення фінансово-боргових показників негативно впливає на швидкість приєднання до ЄС. В умовах повномасштабної агресії з боку росії, членство України в ЄС та НАТО є першочерговими безпековими чинниками. Удосконалення управління борговими ризиками в умовах воєнного стану становить пріоритети фінансово-бюджетної політики та потребує подальшого поглиблення міжнародної підтримки та співробітництва, врахування кращих світових практик з даних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний борг / Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/borgova-politika

2. Репко М., Самойлюк М., Томіліна М. Управління державним боргом України під час війни та післявоєнний період / Аналітичний звіт. Центр економічних стратегій. 2023. 10 травня. URL : https://ces.org.ua/management-of-the-ukrainian-public-debt/

3. Kucher G. V. Challenges on the way of European integration of Ukraine. Actual Issues of Modern Science. *European Scientific e-Journal*. 2024. № 31. Pp. 7–21. URL : https://eiid.eu/journals/esej/arc/

УДК 332:711.4:339.923

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

О. Г. Гуцалюк,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
ТДАТУ імені Дмитра Моторного

Проблема забезпечення соціальним житлом є актуальним викликом для України, особливо в умовах військових руйнувань, внутрішньої міграції та економічної кризи. Європейські країни, такі як Франція, Німеччина та Польща, мають ефективні механізми фінансування, управління та експлуатації соціального житла. Досвід цих країн може стати основою для адаптації української соціально-житлової політики, особливо з урахуванням міжнародної фінансової допомоги на відбудову України.

Для швидкого відновлення та довгострокового економічного зростання потрібні державні реформи, які вибудують основу для прискорення економічного відновлення та виправлення демографічної кризи що наростає.

Європейський Союз зі свого боку виділяє значні кошти на реконструкцію та соціальне житло для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Відповідно, аналіз європейського досвіду може допомогти оптимізувати управління цими ресурсами та створити сталі механізми підтримки житлового сектору в Україні [1].

Соціальне житло – це нерухомість, що надається населенню на пільгових умовах або за умов часткової компенсації на його придбання державою. У Європі ця система функціонує через державні фонди, муніципальні ініціативи та державно-приватне партнерство. Для України, яка наразі стикається з дефіцитом житла та необхідністю відновлення зруйнованої інфраструктури, використання таких моделей може сприяти створенню ефективної соціальної житлової політики [2].

З огляду на фінансову підтримку ЄС важливо розглянути механізми фінансування, управління та розподілу соціального житла у Франції, Німеччині та Польщі, а також порівняти їх із поточною ситуацією в Україні.

Розглянемо приклад Франції, працює система «HLM» (Habitations à Loyer Modéré), – муніципальні агентства, які керують соціальними будинками. Соціальне житло фінансується через державні субсидії та приватних інвесторів. До ключових джерел фінансування належать, податкові відрахування, кредити Банку житлового будівництва (CDC), грантова підтримка ЄС. Лояльні критерії відбору, що враховують доходи, склад сім'ї, статус ВПО та безробіття [7].

Приклад Німеччини, визначає соціальне житло, як процес державного фінансування, що реалізується у вигляді грантів, податкових пільг та дотацій забудовникам. Уряд спільно з місцевими адміністраціями фінансує будівництво та підтримку соціального житла. Основний механізм реалізації програми, державна підтримка забудовників із зобов'язанням здавати житло за пільговими ставками, та з умовою регулювання відповідного рівня новобудов, для прикладу 20 % житлового фонду Німеччини– соціальне житло [3].

Польща працює за моделлю TBS, тобто соціальне житло керується житловими кооперативами (TBS), що отримують фінансову підтримку від держави. До головного механізму реалізації такої стратегії розвитку соціального житла, можна віднести низькі ставки за іпотечними кредитами на будівництво та оренду. Держава підтримує соціальне житло через фонд господарських інвестицій та муніципальні бюджети. Зі свого боку доступ до соціального житла залежить від розміру доходу та соціального статусу громадян [5].

Аналізуючи фінансову допомогу ЄС на відбудову України у 2024 році, варто зазначити що з початку повномасштабного вторгнення, ЄС анонсував понад 50 млрд євро на відбудову та підтримку соціальних програм до 2027 року. Серед ключових механізмів підтримки, слід виокремити фонд Ukraine Facility, це спеціальна програма підтримки економічного розвитку України. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – фінансування соціальної інфраструктури та житла. Гранти на житлові програми ВПО – частина коштів виділяється для адаптації соціального житла [6]. Для наочності, наведемо основні аспекти розвитку системи соціального будівництва в розрізі порівнюваних країн (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця соціального житла
у Франції, Німеччині, Польщі та Україні

Країна	Основна модель	Джерела фінансування	Критерії надання	Частка соціального житла у загальному житловому фонді
Франція	HLM (Habitations à Loyer Modéré)	Державні субсидії, кредити, податкові пільги	Дохід, соціальний статус, ВПО, інваліди	16%
Німеччина	Sozialwohnungen	Гранти, муніципальне фінансування, пільгове оподаткування	Дохід, безробіття, багатодітні сім'ї	20%
Польща	TBS (Towarzystwo Budownictwa Społecznego)	Державні та приватні інвестиції, пільгові кредити	Дохід, соціальний статус	12%
Україна	Держпрограми ("ЄОселя", Доступне житло)	Бюджетні кошти, міжнародні інвестиції	ВПО, військові, молодь, студенти, викладачі	<5%

Джерело: складено автором на основі джерел [6; 7; 9].

Європейський досвід соціального будівництва може бути імплементований через різні механізми, головне взяти лише позитивні моменти з кожної системи та дати поштовх до їх впровадження та реалізації в Україні. Для прикладу, розширення державно-приватного партнерства (ДПП), залучення інвесторів через пільгове оподаткування та кредити.

Запровадження довгострокових соціальних орендних програм, чудовим початком в цьому напряму є впровадження механізмів фінансування за програмою Є-Оселя. Перспективним напрямком, залишається фінансування будівництва через муніципальні житлові фонди, аналог HLM у Франції або TBS у Польщі. Посилення міжнародної співпраці та ефективне використання коштів ЄС на розвиток соціальної інфраструктури.

Україна повинна використовувати досвід Німеччини, Франції та Польщі для створення сталої системи соціального житла, зокрема в часи коли фінансова допомога ЄС дозволяє закласти фундамент для якісного реформування житлової політики в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року / Кабінет Міністрів України : офіційний вебпортал. 2021. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-ekonomichnoyi-strategiyi-na-period-do2030-roku-179-030321 (дата звернення: 16.02.2025).

2. Європейська комісія. Фінансова допомога ЄС на відбудову України / EU4Ukraine. 2024. URL : https://eu4business.eu (дата звернення: 16.02.2025).

3. Міністерство фінансів Німеччини. Податкова система Німеччини та ставки оподаткування / Monito. 2024. URL : https://www.monito.com/uk/wiki/podatky-v-nimechchyni (дата звернення: 16.02.2025).

4. Податки в Німеччині: як функціонує податкова система / TimeTax. 2024. URL : https://www.timetax.pl/uk/ukraina-uk/podatky-w-nimechchyni/ (дата звернення: 16.02.2025).

5. Ставки податку на доходи фізичних осіб у Польщі / Podatki Gov Польща. 2024. URL : https://www.podatki.gov.pl/uk/zhitel-v/stavki-podatku-na-dokhodi-f-zichnikh-os-b/ (дата звернення: 16.02.2025).

6. Європейська інвестиційна програма. Фінансування соціального будівництва в ЄС та Україні / European Investment Bank. 2024. URL : https://www.eib.org/en/projects/social-housing-eu (дата звернення: 16.02.2025).

7. Французька асоціація HLM. Система муніципального соціального житла у Франції / Union Sociale pour l'Habitat. 2024. URL : https://www.union-habitat.org (дата звернення: 16.02.2025).

8. Федеральне міністерство будівництва Німеччини. Державна підтримка соціального житла в Німеччині / Bundesministerium für Wohnen. 2024. URL : https://www.bmi.bund.de/DE/themen/bauenwohnen/sozialeswohnen/soziales-wohnen-node.html (дата звернення: 16.02.2025).

9. Міністерство розвитку Польщі. Програми підтримки соціального будівництва у Польщі / Ministerstwo Rozwoju i Technologii. 2024. URL : https://www.gov.pl/web/rozwoj/budownictwo-spoleczne (дата звернення: 16.02.2025).

УДК [338.48: 330.341.1]:336(477)

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ

О. О. Зеленська,
канд. екон. наук, доцент;
Д. І. Руснак,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

В останні десятиліття в Україні, як і в багатьох інших країнах, впроваджуються активні заходи переходу на інноваційний тип управління економічним розвитком. Незважаючи на військову агресію рф, інновації все одно присутні в управлінні провідними сферами економічної діяльності, проте переважають у тих галузях, які відповідають стратегічним інтересам держави, зокрема, сфері національної безпеки та оборони. Проте Стратегія сталого розвитку Україна-2030 побудована за принципом інноваційної стратегії всіх галузей господарювання, в тому числі індустрії туризму.

Туризм належить до сфери послуг, на яку припадає близько половини світового валового внутрішнього продукту. Понад 40 % розміщених у світовій економіці прямих інвестицій припадає на торгівлю, банківські та фінансові послуги, страхування та туризм. Світова практика свідчить, що туристична індустрія з прибутковості та динамічності розвитку поступається лише видобутку та переробці нафти та газу. За даними Всесвітньої туристичної організації, туристичний бізнес забезпечує 10 % обороту виробничо-сервісного ринку, на його частку припадає 7 % загального обсягу світових інвестицій та 5 % усіх податкових надходжень [1]. Відповідно, в Україні, яка має потужний потенціал, потрібно більше уваги приділяти розвитку туризму та туристичної інфраструктури на основі інновацій, а саме створення нових туристичних продуктів, впровадження інноваційних технологій надання рекреаційних послуг та управлінських підходів і моделей.

На ступінь інноваційного розвитку індустрії туризму на сьогодні впливають такі чинники:

– співвідношення попиту і пропозиції на ринку туристичних послуг по відношенню як до внутрішнього, так і зовнішнього ринкового сегмента;

– стан та можливості розвитку наукової діяльності та можливість впровадження наукових розробок у туристичну сферу;

– рівень досконалості організаційного, нормативно-правового та фінансового механізмів розвитку туризму та туристичної інфраструктури;

– політична та економічна нестабільність;

– кадрове забезпечення функціонування організацій та підприємств індустрії туризму;

– ресурсний потенціал (наявність природних, виробничих, фінансових, науково-технічних та технологічних ресурсів).

Найбільшого поширення у сфері інновацій набуває розробка нових товарів та послуг і отримання відповідної фінансової вигоди в результаті впроваджень. Крім того, серед інновацій доцільно виокремити нові підходи у формуванні політики збуту, використання ІТ-технологій у маркетинговій діяльності. Сучасне підприємство туристичної індустрії отримає можливість автоматизувати частину своїх бізнес-процесів: інформування клієнтів, продаж, координація надання послуги, оплата та ін., що позитивно впливає на економію витрат. У цьому аспекті Україна в умовах повоєнного відновлення має всі можливості для ефективного використання свого унікального природно-рекреаційного та культурного потенціалу. Варто врахувати і той факт, що розвиток індустрії туризму створює передумови для сталого економічного зростання національної економіки, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку окремих територій та регіонів, дає змогу вирішити проблему безробіття у депресивних регіонах.

Основною причиною недостатнього розвитку туризму та туристичної індустрії є неякісна політика державного регулювання і фінансування. У більшості країн світу поширена ситуація, коли невеликі агенції зазнають тиску з боку недофінансування щодо впровадження інновацій. Незважаючи на достатньо велику кількість міжнародних організацій та спеціалізованих фондів, ця проблема не вирішується активно. В цьому випадку доцільним є впровадження заходів стратегічного управління, а саме розробка стратегії у сфері туризму із визначенням пріоритетних напрямків державного фінансування та підтримки.

Отже, будуть створені сприятливі умови для розвитку інновацій та їх впровадження на шляху до підтримки технологічної модернізації об’єктів туристичної інфраструктури. Також така проблема може бути вирішена розвитком інфраструктури нових дестинацій та природних об'єктів, розташованих на території країни. Схожі заходи сприятимуть зниженню фінансового тиску на

невеликі туристичні підприємства та нададуть поштовх для розвитку внутрішнього туризму [2]. Також стратегічна політика держави має вирішити проблему створення інноваційної інфраструктури шляхом підтримки функціонування туристичних бізнес-центрів та формування кластерів, які здатні об'єднати інтереси всіх зацікавлених сторін. Як показує практика державного регулювання розвинених країн, політика державного фінансування індустрії туризму є провідним чинником ефективності інвестиційного процесу, поліпшення інвестиційно-фінансового клімату та забезпечення гарантій приватних інвестицій. Водночас має бути сформований мотиваційний механізм та впроваджено дієві стимулюючі інструменти залучення суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахмедова О. О. Загальнотеоретичні засади реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки туристичної галузі: порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2022. Т. 33 (72), № 2. С. 144–148. URL : http://www.pubadm. vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/24.pdf

2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» : проєкт постанови Верховної Ради України. URL : http://komsport.rada.gov.ua/documents/sluhannja/73220.html

УДК 336.1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

К. Ю. Іванисько,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. П. Левковець,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Національний транспортний університет

Публічні фінанси є важливим інструментом державного управління, оскільки вони визначають можливості держави щодо забезпечення соціального розвитку та задоволення потреб громадян. Актуальні питання, пов'язані з публічними фінансами, охоплюють не лише структурні аспекти, а й відображають динамічні зміни у фінансовій політиці держави та місцевого самоврядування. Ці трансформації спричинені поступовим розвитком суспільного сектору, основна мета якого – ефективне та якісне надання суспільних благ. Оптимальне функціонування фінансової системи забезпечується завдяки використанню спеціальних фінансових інструментів, методів та механізмів, серед яких бюджетні, податкові, грошово-кредитні та інші регуляторні засоби.

Отже, публічні фінанси становлять частину економічних відносин, що пов'язані з формуванням і розподілом грошових фондів у межах фінансової системи держави та місцевих органів влади. Вони є системою фінансових відносин, які організовуються державними та муніципальними структурами для формування, управління та використання грошових фондів, необхідних для виконання функцій публічної влади.

Серед сучасних викликів у сфері управління публічними фінансами можна виокремити такі:

– недостатній рівень впровадження електронного врядування, що включає цифровізацію адміністративних послуг, проведення електронних аукціонів тощо;

– обмежений доступ до публічної інформації, що ускладнює реалізацію принципів відкритості даних і прозорості діяльності уряду, зокрема щодо фінансових операцій державного сектору;

– неефективний розподіл бюджетних коштів на забезпечення функціонування управлінських структур як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях [1].

Однією з ключових проблем у сфері організації публічних фінансів України залишається хронічний дефіцит державного бюджету. Це спричиняє недостатнє фінансування таких важливих галузей, як освіта, культура, наука, оборона тощо, що свідчить про неефективний розподіл бюджетних ресурсів. Дефіцит фінансування окремих секторів спричиняє низку соціальних труднощів, зокрема погіршення рівня освіти або неналежне забезпечення медичних послуг.

Близько третини державного бюджету спрямовується на витрати, які не мають стратегічної ваги та ефективність яких важко оцінити через відсутність прозорих механізмів контролю за використанням коштів. Особливо гостро стоїть проблема корупції та нецільового використання бюджетних ресурсів. Для вирішення цієї ситуації необхідно провести реформу публічних фінансів, яка передбачатиме реалізацію двох основних завдань:

1. Підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів через запровадження прозорих механізмів контролю, підзвітності та орієнтації на досягнення стратегічних державних цілей.
2. Запровадження дієвих інструментів контролю за витрачанням державних коштів [2].

Для покращення управління публічними фінансами в Україні потрібно зосередити увагу на таких аспектах:

1. Забезпечення відкритості та прозорості бюджетних процесів. Це охоплює надання громадськості доступу до інформації про витрати державного бюджету та інші фінансові операції уряду, а також впровадження прозорих механізмів державних закупівель для мінімізації корупційних ризиків.
2. Оптимізація процесів бюджетного планування. Державний бюджет має розроблятися з урахуванням детального прогнозування доходів і витрат, що сприятиме його більш реалістичному та стратегічному формуванню.
3. Підвищення ефективності управління державними підприємствами. Реорганізація державних підприємств має спрямовуватися на покращення їхньої ефективності та мінімізацію корупційних ризиків у їх діяльності.
4. Розширення системи контролю за використанням бюджетних коштів. Необхідно посилити механізми нагляду за державними витратами та фінансовими потоками через розширення системи аудиту та посилення відповідальності за порушення бюджетної дисципліни.
5. Реформування податкової системи. Важливим кроком є вдосконалення механізмів оподаткування та покращення системи збору податкових надходжень, що дозволить збільшити дохідну частину бюджету [3].

Отже, розглянуто основні проблеми, які виникають у процесі управління публічними фінансами, а також можливі шляхи їх розв'язання. Сучасні виклики вимагають удосконалення системи контролю за державними видатками, підвищення прозорості бюджетних процесів і впровадження ефективних механізмів фінансового планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А., Харковенко О. Особливості ефективного управління публічними фінансами в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 51. URL : https://doi.org/ 10.32782/2524-0072/2023-51-1

2. Коляда Т. А. Вплив суспільних фінансів на регіональний розвиток: теоретичний вимір. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет.* № 11 (231). С. 75–89.

3. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник.* 2021. № 3 (26). С. 131–135.

УДК 336

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

О. О. Ковальчук,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Формування державного бюджету в умовах війни є надзвичайно важливим завданням, оскільки від ефективності бюджетної політики залежить економічна стійкість країни, фінансування оборонного сектору, соціального забезпечення та відновлення критичної інфраструктури. В умовах військових дій державні витрати значно зростають, що потребує оптимізації доходів, знаходження додаткових фінансових джерел, одержання міжнародної допомоги та ефективного управління борговими зобов'язаннями.

Під державним бюджетом розуміємо сукупність фінансових відносин між державою, громадянами, підприємствами та організаціями. Основна функція – формування та розподіл централізованих фінансових ресурсів для забезпечення суспільних потреб. А саме щорічний план доходів і видатків, який складається державними органами з метою впливу на економічні процеси та підвищення їхньої ефективності.

В Україні фінансова система ґрунтується на бюджетній системі, що охоплює державний бюджет і бюджети адміністративно-територіальних одиниць. Державний бюджет України є ключовим механізмом фінансового управління країною. Він спрямовує фінансові ресурси на виконання державних завдань і реалізацію соціально-економічних програм. Крім того, державний бюджет виконує функцію контролю за фінансовою стабільністю, сприяючи економічному розвитку та соціальному добробуту.

Забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності, діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, а також функціонування охорони здоров'я, освіти та інших важливих сфер є ключовими обов'язками держави перед громадянами. Реалізація цих завдань залежить від рівня фінансування, тому кожна країна прагне створити збалансований централізований фонд фінансових ресурсів – державний бюджет.

У період воєнного стану особливу роль грає безперервне фінансування обороноздатності країни. До лютого 2022 року бюджетні витрати формувалися за програмно-цільовим методом, що враховували потреби різних суспільних сфер. Однак російське вторгнення в Україну суттєво вплинуло на розподіл державних фінансів. Від початку війни уряд зосередив увагу на забезпеченні національної безпеки та оборони, спрямовуючи кошти з резервного фонду на підтримку Збройних сил України, інших військових підрозділів, правоохоронних органів та захисних структур. Загалом було виділено понад 301,7 млрд грн на критично важливі потреби сектору безпеки та оборони, зокрема 180,7 млрд грн – для Міністерства оборони [1].

Податкові надходження залишаються головним джерелом формування бюджету України, охоплюючи значну частку в його структурі, яка в різні періоди коливалася від 50 до 86 %. Однак у 2022 році, внаслідок повномасштабного вторгнення Росії, цей показник значно знизився – на 157,327 млн грн порівняно з 2021 роком. Основними причинами стали бойові дії та економічні втрати. Водночас Україна отримала безпрецедентні обсяги міжнародної фінансової допомоги: станом на грудень 2024 року зовнішня підтримка сягнула $105,9 млрд, зокрема від Європейського Союзу ($40,5 млрд), США ($29,8 млрд) та МВФ ($11,4 млрд). Це частково компенсувало скорочення податкових надходжень і сприяло збереженню фінансової стабільності країни [2].

У період війни основними джерелами наповнення державного бюджету стали військові облігації, позики від міжнародних організацій, а також двосторонні кредити та гранти від іноземних партнерів. Бюджетні витрати відігравали ключову роль у підтримці економічної стабільності та добробуту населення.

Макроекономічні показники України на 2022–2024 роки, оприлюднені Міністерством фінансів України (табл. 1), відображають ключові тенденції, що впливають на формування державного бюджету та фінансову політику. Зокрема, ці індикатори включають номінальний і реальний ВВП, індекси споживчих та виробничих цін, середньомісячну заробітну плату, рівень безробіття, обсяги експорту й імпорту товарів і послуг, а також динаміку курсу гривні щодо долара США.

Таблиця 1

Макроекономічні показники України за 2022-2024 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022 р. +,-
	2022	2023	2024	
ВВП номінальний, млрд грн	5 368,7	5 993,9	6 651	1282,3
ВВП реальний, % р/р	3,8	4,7	5,0	1,2
Індекс споживчих цін, % грудень до грудня попереднього року	6,2	5,3	5,0	–1,2
Індекс цін виробників, % грудень до грудня попереднього року	7,8	6,2	5,7	–2,1
Середньомісячна заробітна плата, грн	15258	17159	19063	3805,0
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років за методологією МОП, % до економічно активного населення	8,5	8,0	7,8	–0,7
Експорт товарів і послуг, % р/р	6,5	7,7	7,9	1,4
Імпорт товарів і послуг, % р/р	9,2	9,4	8,6	–0,6

Джерело: складено на основі [1].

Ці показники свідчать про поступове відновлення економіки та позитивні зміни у зниженні рівня інфляції, зростанні заробітних плат і стабілізації ринку праці. Вони відіграють важливу роль у формуванні фінансових взаємовідносин та ефективному розподілі бюджетних коштів для виконання державних функцій і реалізації соціально-економічних програм.

У серпні 2023 року уряд ухвалив оновлену *«Стратегію розвитку фінансового сектору України»,* яка визначає ключові пріоритети та напрями подальшого розвитку. Серед основних завдань – відновлення та зміцнення фінансового сектору, забезпечення його безперервної роботи, відбудова інфраструктури на деокупованих територіях, а також підвищення доступності та інклюзивності фінансових послуг [3].

Попри воєнний стан та значні економічні втрати, бюджетна та банківська системи України продовжують функціонувати, державні установи виконують свої зобов’язання, а бізнес отримує підтримку та продовжує розвиватись.

Отже, у воєнний період формування державного бюджету України зазнало суттєвих змін і викликів. Пріоритетним напрямом фінансування стало забезпечення національної безпеки та оборони. З перших днів війни уряд спрямовував кошти резервного фонду на підтримку Збройних сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів та державних структур, що беруть участь у захисті країни.

Через бойові дії податкові надходження значно скоротилися, що створило ризики для наповнення бюджету. Однак суттєве зростання міжнародної фінансової допомоги частково компенсувало ці втрати. Додатковими джерелами поповнення бюджету стали військові облігації, кредити від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні позики та гранти від іноземних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство фінансів України : офіційний державний вебпортал. URL : https://openbudget.gov.ua/
2. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. URL : https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL : https://bank.gov.ua/ua/files/vCtfACbXokFnRhx

УДК 336.2

ЗАСОБИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Є. М. Козлов,
аспірант першого року навчання,
Державний податковий університет

В умовах військового стану економіка України зазнає суттєвих змін, що вимагає від уряду перегляду механізмів бюджетно-податкового регулювання. Ефективне державне регулювання стає критично важливим для підтримки фінансової стабільності, забезпечення фінансування значних військових витрат, соціального захисту та стимулювання економічного відновлення. Світовий досвід вказує на те, що найбільш дефіцитним ресурсом для відбудови економіки є гроші, яких завжди буде недостатньо для фінансування надвеликих капітальних вкладень. Відтак інструменти бюджетно-податкового регулювання мають бути спрямовані на стимулювання інвестицій у відбудову / реконструкцію основних фондів.

Зазвичай під такими заходами розуміються запровадження окремих податкових пільг. Проте будь-які податкові пільги можуть бути ефективними виключно за умови їх цільового характеру та чіткого взаємозв’язку з метою їх запровадження. Останніми роками в Україні впроваджено кілька податкових режимів для стимулювання розвитку окремих галузей, зокрема «Інвест-няня», «Індустріальні парки», «Спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах» та «Дія-Сіті» [1]. Але дуже часто податкові пільги, що являють собою звільнення від оподаткування прибутку, можуть мати негативні або навіть шкідливі наслідки. По-перше, звільнення від оподаткування збільшують можливості для уникнення та ухилення від сплати податків (наприклад, через трансфертне ціноутворення між пов’язаними фірмами з метою переміщення прибутку до звільненого від оподаткування платника податків або виду діяльності). По-друге, такі податкові пільги зазвичай не сприяють підвищенню ефективності виробництва і надають їх отримувачам неконкурентні податкові переваги. По-третє, такі податкові пільги негативно впливають на надходження до бюджету, що врешті решт призводить до підвищення податків для інших платників податків.

Окремо варто згадати про Директиву Ради ЄС 2022/2523 від 14 грудня 2022 року про забезпечення глобального мінімального рівня оподаткування для багатонаціональних груп підприємств і великих внутрішніх груп у Союзі [2]. Зазначена Директива, зокрема, передбачає можливість оподаткування прибутків міжнародних корпорацій, звільнених від оподаткування в одній країні, на рівні материнської компанії, що фактично нівелює переваги податкових пільг, заснованих на звільненні від оподаткування прибутку.

Водночас податкові стимули, що базуються на витратах, є більш ефективними, ніж звільнення від оподаткування прибутку. До таких стимулів належать прискорена амортизація, негайне списання витрат, інвестиційне вирахування та інвестиційний податковий кредит. Стимули, що базуються на витратах мають цілу низку переваг, а саме: вони надаються лише за умови фактичного здійснення інвестицій і є стимулом для цього. По-друге, вони можуть бути доступні для всіх платників податків, що сприяє підвищенню справедливості та конкуренції. По-третє, такі стимули є відповідними до розміру інвестицій, на відміну від податкових пільг, що передбачають звільнення від оподаткування прибутку, що може бути значно більшим ніж розмір інвестицій. Все це призводить до того, що такі стимули є простішими для застосування платниками податків; такі пільги легше моніторити і ними важче зловживати.

Ще одним напрямом стимулювання інвестицій може бути ініціатива ЄС DEBRA. У травні 2022 року Єврокомісія опублікувала пропозиції для гармонізації податкового режиму боргу та власного капіталу шляхом зменшення нинішнього податкового перекосу на користь боргу порівняно з власним капіталом. Один з таких заходів передбачає податкову знижку на капітал, що розраховуватиметься на основі різниці між чистим капіталом на кінець та начало поточного податкового року, помноженої на умовну процентна ставку. Це означає, що пільга надаватиметься лише на суму збільшення власного капіталу протягом певного року. Податкова знижка на капітал підлягає вирахуванню протягом 10 податкових років поспіль, якщо її розмір не перевищує 30 % від оподатковуваного доходу платника податків.

Запропонований механізм DEBRA являє собою умовне вирахування відсотків, яке дозволяє компаніям вимагати вирахування на основі розміру власного капіталу. Тобто підприємства можуть отримати умовне вирахування відсотків за інвестиції у відбудову, які були профінансовані за рахунок власного капіталу [3].

Окремо варто розглянути питання оподаткування непередбачуваних надприбутків. В Україні 2023 року тимчасово запровадили підвищене оподаткування банківських установ на рівні 50 %. Розширення цього механізму на інші галузі, що отримують надприбутки у воєнний час, може стати додатковим джерелом наповнення бюджету без шкоди для інвестиційного клімату.

Ці заходи формують основу для розробки збалансованої системи податкових стимулів, яка буде ефективною в умовах післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України (документ 2755-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 21.01.2025, підстава – v003p710-25). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 17.02.2025)

2. Council Directive (EU) 2022/2523 of 14 December 2022 on ensuring a global minimum level of taxation for multinational enterprise groups and large-scale domestic groups in the Union. URL : http://surl.li/oyfuxy (дата звернення: 17.02.2025).

3. Debt-Equity Bias Reduction Allowance (DEBRA). European Commission. URL : http://surl.li/hwuomb (дата звернення: 17.02.2025).

УДК 338.2:342.9:35.073.53

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

М. О. Надтока,
здобувач третього (наукового) рівня,
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

За результатами аналітичних даних діяльності, що опубліковані за підсумками 2024 року у системи Prozorro [1] були зафіксовані наступні показники: загальний обсяг укладених договорів за конкурентними процедурами становив 793,04 млрд грн, при цьому було укладено 379 тис. контрактів за участі 19,21 тис. державних замовників. Економічний ефект від впровадження конкурентних механізмів склав 52,6 млрд грн державних коштів. У закупівельних процедурах зареєстровано 38,26 тис. суб'єктів господарювання зі сторони постачальників. Сукупний обсяг оголошених конкурентних закупівель сягнув 1,19 трлн грн. Пріоритетними категоріями закупівель визначено продовольчі товари, будівельно-ремонтні та дорожні роботи, паливно-енергетичні ресурси. У сегменті оборонних закупівель укладено контрактів на суму 164,66 млрд грн, що дозволило досягти економії у розмірі 18,66 млрд грн.

Проблематика публічних закупівель під час воєнного стану розглядається у працях Є .В. Кильницької, С. В. Глухова, Т. В. Колодяжної, які досліджують тенденції ринку публічних закупівель [2]. Н. Ткачук та К. Дейнека [3] підкреслюють необхідність вирішення актуальних проблем та зниження потенційних ризиків. Л. О. Петрик та І. В. Бацман [4] акцентують увагу на потребі вдосконалення процесу проведення та нагляду за публічними закупівлями в умовах воєнного стану.

Аналізуючи останні тенденції у сфері державних закупівель, до уваги також був взятий та досліджений останній звіт Європейської комісії - «Україна 2024» (SWD(2024) 699 final, Брюссель, 30.10.2024) [5]. Система публічних закупівель України перебуває у критичному періоді трансформації, що зумовлено одночасним впливом двох визначальних факторів: курсу на європейську інтеграцію та безпрецедентних викликів воєнного стану. Ефективність державних витрат, прозорість закупівельних процесів та їх відповідність європейським стандартам стають ключовими напрямками інституційного реформування.

Чинне законодавство України у сфері публічних закупівель знаходиться в стані часткової адаптації до директив ЄС. Прийнята Стратегія реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки [6] визначає стратегічні орієнтири розвитку, проте потребує чіткого механізму імплементації. Воєнний стан спричинив запровадження тимчасових винятків з типової процедури закупівель, що передбачають спрощені механізми придбання критично важливих товарів та послуг.

Інституційна спроможність системи публічних закупівель характеризується низкою структурних обмежень. Серед них недостатній рівень професійної підготовки кадрів, обмеженість людських та фінансових ресурсів, а також переважання цінового критерію над якісними показниками при виборі постачальників. Позитивним аспектом є функціонування електронної системи ProZorro, яка забезпечує прозорість закупівельних процедур та спрощує доступ постачальників до тендерів.

Антикорупційний вимір системи публічних закупівель потребує суттєвого вдосконалення. Наявні механізми мають низку системних недоліків: відсутність секторальної антикорупційної стратегії, неефективність оцінки корупційних ризиків та обмежена спроможність інституцій щодо управління конфліктами інтересів. Водночас, позитивним моментом є свідчення Європейської комісії щодо відносної узгодженості з Законодавством ЄС права на захист. Про це свідчить зростання кількості скарг (з 7 939 у 2022 році до 15 255 у 2023 році), хоча водночас це може свідчити і про збільшення безпосередніх порушень.

Для підвищення ефективності системи публічних закупівель України необхідно реалізувати комплекс послідовних заходів. Пріоритетними напрямками є прискорена гармонізація законодавства з директивами ЄС, розвиток інституційної спроможності органів влади, впровадження стратегії професіоналізації кадрів, посилення антикорупційних механізмів та диверсифікація критеріїв оцінки тендерних пропозицій.

Система публічних закупівель України перебуває у важкому середовищі трансформації, що характеризується комплексними викликами інституційного, правового та операційного характеру. Ключові висновки щодо дослідження можна структурувати за такими напрямами:

– правове забезпечення: існує нагальна потреба прискореної гармонізації законодавства з директивами ЄС, зокрема в частині врегулювання тимчасових обмежень та винятків, пов’язаних з воєнним станом;

– інституційна спроможність: система публічних закупівель потребує системного посилення кадрового потенціалу, розвитку професійних компетенцій і вдосконалення механізмів внутрішнього й зовнішнього контролю;

– антикорупційний вектор: відповідне впровадження комплексної антикорупційної стратегії, підвищення ефективності управління конфліктами інтересів та забезпечення прозорості закупівельних процедур;

– цифровізація: подальший розвиток електронних систем закупівель, зокрема «ProZorro», має забезпечити максимальну прозорість та доступність тендерних процедур;

– стратегічний розвиток: реалізація Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки потребує чіткого механізму імплементації та постійного моніторингу її ефективності.

Кінцевою метою трансформації має стати формування конкурентоспроможної системи публічних закупівель, інтегрованої в європейський економічний простір, що забезпечує ефективне використання бюджетних коштів, прозорість та підзвітність закупівельних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Система «Prozorro». Новини. Підсумки державних закупівель 2024 року. URL : https://prozorro.gov.ua/uk/news/793-milyardy-cherez-prozorro-pidsumky-derzhavnyh-zakupivel-2024-roku

2. Кильницька Є. В., Глухов С. В., Колодяжна Т. В. Дослідження тенденцій ринку публічних закупівель під час дії воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2023. № 4. С. 45–51.

3. Ткачук Н., Дейнека К. Особливості та проблеми системи державних закупівель ProZorro в період воєнного стану. *Mechanism of an Economic Regulation.* 2023. № 3 (101). С. 69–72.

4. Петик Л. О., Бацман І. В. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій.* 2023. № 9.

5. Європейська комісія. Звіт, що супроводжує документ ПОВІДОМЛЕННЯ КОМІСІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ, РАДИ, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО КОМІТЕТУ ТА КОМІТЕТУ РЕГІОНІВ 2024. Повідомлення про політику розширення ЄС. «Звіт Україна 2024». (SWD(2024) 699 final, Брюссель, 30.10.2024). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0699

6. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2024 р. № 76-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#Text

УДК 625.76:338

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ

В. П. Власова,
канд. екон. наук, доцент кафедри МПУА;
М. А. Оліхненко,
здобувач третього (аспірантського) рівня вищої освіти,
Державний університет інфраструктури та технологій

Багато європейських країн мають досвід реалізації проектів в транспортній галузі за формулою державно-приватного партнерства (далі – ДПП).

Вітчизняні науковці та практики вже тривалий час вивчають цей досвід. В контексті євроінтеграційних процесів та відбудови економіки ця проблематика набула нової актуальності.

На сьогодні ДПП розглядається через призму Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року (англ. 2030 Agenda for Sustainable Development) [1]. Сталий розвиток є єдиним шляхом для вирішення складних, взаємопов'язаних і багатогранних проблем, що постають перед людством. Хоча вже пройдено половину шляху до досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), лише 12 відсотків глобальних цілей досягаються відповідно до плану. Для досягнення ЦСР до 2030 року необхідно вжити термінових і скоординованих зусиль на глобальному рівні [1]. За оцінками [2], до 2040 року глобальний сукупний дефіцит інвестицій в інфраструктуру (дороги, залізниця, порти, авіація та водні ресурси) сягне 8,3 трлн доларів США (приблизно 7,5 трлн євро). Водночас викиди транспортного сектору в еквіваленті двоокису вуглецю (CO_2e), що зросли на 70 % з 1990 року, повинні скорочуватися на 7 % щорічно з 2030 по 2050 рік [2]. Тому вітчизняні та міжнародні експерти вважають, що механізм ДПП є хорошим інструментом в контексті досягнення ЦСР.

Аналізуючи європейський досвід ДПП дійшли висновку, що наявність фінансово закритих проєктів ДПП є одним із головних показників ефективності використання механізмів ДПП в транспортній галузі [2]. За даними [3] у 2022 році в ЄС 45 угод державно-приватного партнерства досягли фінансового закриття на загальну на загальну суму 9,8 млрд євро. У вартісному вираженні ринок збільшився на 17 % порівняно з 2021 роком. Кількість проєктів зросла на 2 %

порівняно з 2021 роком. Найактивнішим ринком була Франція як за вартістю, так і за кількістю проєктів. 15 країн закрили щонайменше один проєкт державно-приватного партнерства порівняно з 14 у 2021 році. Транспорт був найбільшим сектором як за вартістю, так і за кількістю проєктів частка угод, орієнтованих на попит і прибуток, досягла 70 %, продовжуючи тенденцію зростання.

Щоб поліпшити, оновити і зробити більш екологічним транспортний сектор на європейському рівні, Європейський союз надає підтримку державам-членам шляхом спільного фінансування транскордонних проєктів у галузі транспорту та мобільності, а також окремих національних ініціатив, що мають загальне значення. Окремо хочемо сказати, що нові проєкти передбачають транскордонну співпрацю.

Державно-приватні партнерства (ДПП) відіграють вирішальну роль у зменшенні ризиків, пов'язаних з інвестуванням в інфраструктуру, побудовану на принципах циркулярної економіки, особливо в поєднанні зі змішаним фінансуванням та імпакт-інвестиціями. Принципи циркулярності включаються в національні плани дій з охорони довкілля, щоб полегшити перехід до циркулярної економіки.

Зазначимо, що циркулярні практики можуть бути інтегровані на різних етапах проєктів ДПП, включаючи проєктування, закупівлі, будівництво, експлуатацію та технічне обслуговування, тим самим сприяючи досягненню Цілей сталого розвитку.

З вищезазначеного стає зрозумілим, що найближчим часом будуть розвиватися ті ДПП проєкти які відповідають сучасним викликам. Сталий розвиток є єдиним способом вирішення складних, взаємопов'язаних і багатовимірних викликів, з якими стикається людство. Не зважаючи на те, що пройдено вже половину шляху до реалізації Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), лише 12 % із них виконуються згідно з запланованими показниками. Для досягнення ЦСР до 2030 року необхідні невідкладні та узгоджені дії на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Представники Агенції ДПП взяли участь у 8-му Міжнародному форумі ЄЕК ООН з питань державно-приватного партнерства. URL : https://pppagency.gov.ua/uk/predstavnyky-agencziyi-dpp-vzyaly-uchast-u-8-mu-mizhnarodnomu-forumi-yeek-oon-z-pytan-derzhavno-pryvatnogo-partnerstva/

2. Infrastructure Sector Strategy 2025-29 As approved by the Board of Directors on 11 December 2024. URL : file:///D:/Users/Admin/Downloads/infrastructure-sector-strategy.pdf

3. Власова В. П. Державно-приватне партнерство як механізм розвитку транспортної інфраструктури Херсонської області. *Бізнес Інформ.* 2020. № 12. С. 217–224. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-217-224

4. Market update Review of the European public-private partnership market in 2022. URL : https://www.eib.org/attachments/lucalli/20230009_epec_market_update_2022_en.pdf

УДК 336.2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

О. В. Резніченко,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

У воєнний час державний борг України відігравав важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності країни. Залучення міжнародних кредитів і допомоги допомагає фінансувати військові витрати, підтримувати соціальні зобов'язання та стабілізувати економіку. Проте стрімке зростання боргового тягаря створює значні ризики для макроекономічної стабільності, особливо щодо стійкості боргу та майбутнього обслуговування боргу.

Це питання було предметом інтенсивних досліджень з часів коронавірусної кризи та стало ще більш актуальним у нинішній час воєнного стану. Безпеку боргу України в умовах військового конфлікту аналізували такі відомі українські вчені, як Ю. А. Романовська, Л. В. Смоляр, Т. А. Коляда, Л. Я Бенч, Н. Д. Рибіна та багато інших. Із зростанням глобальних криз і збройних конфліктів необхідні подальші дослідження для оцінки збільшення державного боргу України та розуміння впливу військових подій на фінансову стабільність і управління боргом країни.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну змушує уряд адаптуватися до нових реалій, особливо у сфері державних фінансів. Високий державний борг обмежує можливості уряду здійснювати соціальну політику. Зростання витрат на утримання скорочує бюджети на соціальні програми, інфраструктурні проекти та інші важливі ініціативи.

Проблема визначення поняття «державний борг» широко досліджується як у міжнародній практиці, так і в українській науці. Такий підхід передбачає, що державний борг може бути ефективним інструментом макроекономічної політики, сприяючи розвитку промисловості, реалізації державних цільових програм та залученню державних інвестицій. [3].

За умов стрімкого зростання боргового навантаження, що дестабілізує економіку та уповільнює сталий розвиток, особливо актуальним стає питання визначення ключових загроз, пов’язаних із борговою політикою уряду. Важливо розпочати цей аналіз із оцінки динаміки державного боргу, його поточного стану та структури [2].

На рис. 1. представлено динаміку зростання державного боргу України за 2024 рік у розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу.

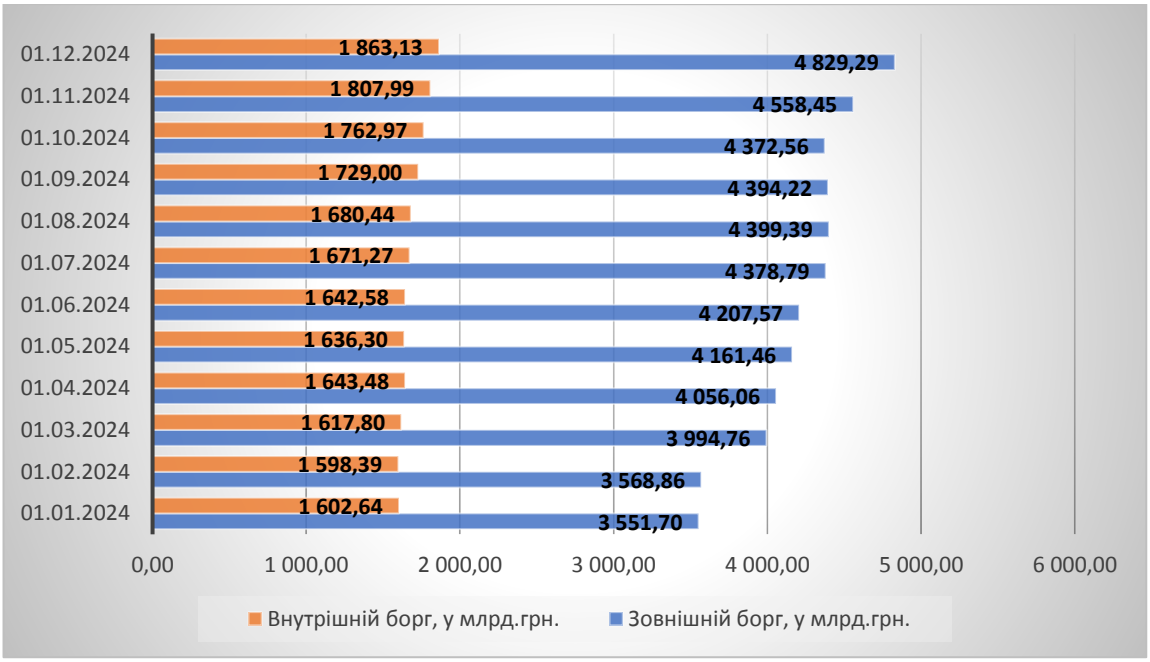

Рисунок 1. Динаміка зростання державного боргу України 2024 року
Джерело: дані сформовано з [1].

Аналізуючи динаміку внутрішнього боргу, бачимо поступове зростання з 1 602,64 млрд грн на початку року до 1 863,13 млрд грн у грудні 2024 року. Загальне збільшення становить 260,49 млрд грн, що еквівалентно 16,3 %.

Щодо зовнішнього боргу ми також бачимо тенденцію до зростання. На початку року цей показник становив 3 551,70 млрд грн, а в грудні – 4 829,29 млрд грн. Приріст становив 1 277,59 млрд грн, або 36 %.

Порівняння структури державного боргу станом на грудень 2024 року:

• внутрішній борг становить 1 863,13 млрд грн (27,8 % від загального боргу);

• зовнішній борг становив 4 829,29 млрд грн (72,2 % від загального боргу);

• загальний державний борг досяг 6 692,42 млрд грн.

Цей крок свідчить про те, що зовнішній борг зростає швидше, ніж внутрішній, можливо, через залучення міжнародної фінансової допомоги та кредитів для підтримки вітчизняної економіки [1].

Отже, державний борг України є важливим джерелом фінансування у воєнний час, але його зростання створює ризики для макроекономічної стабільності. Аналіз до 2024 року показує, що зовнішній борг зростає швидше,

ніж внутрішній, що збільшує залежність від міжнародних запозичень. Структура боргу вказує на необхідність виваженого управління та скорочення зовнішніх запозичень у майбутньому. Важливо, щоб кошти ефективно використовувалися для розвитку економіки та стимулювання внутрішнього виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боргова політика / Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/borgova-politika (дата звернення: 03.02.2025).

2. Коляда Т. А., Бенч Л. Я., Рибіна Н. Д. Державний борг України в умовах військової агресії: виклики та тенденції розвитку / Державний податковий університет. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/download/161/160/578 (дата звернення: 03.02.2025).

3. Романовська Ю. А., Смоляр Л. В. Аналіз державного боргу України / Економіка та суспільство. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3977 (дата звернення: 03.02.2025).

4. Мартиненко В. В., Замота І. О. Боргова безпека України: теоретичні засади та оцінка стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2019. № 35. С. 35–39.

УДК 336.1:322.122

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В. С. Руденко,
магістр фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку;
Ю. В. Хома,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Хмельницький національний університет

В умовах військового стану питання організації діяльності органів місцевого самоврядування та їх подальшого безпечного розвитку набувають особливої актуальності. Це спровоковано невизначеними умовами діяльності та відсутністю належних умов для сталого регіонального розвитку. З огляду на вищевказане важливо розглянути значення та структуру поняття «Фінансова безпека територіальних громад» (далі – ФБТГ).

ФБТГ – це здатність захистити власні фінансові інтереси шляхом фінансового забезпечення потреб соціального та економічного розвитку територіальної громади [1].

В основі концептуального фінансово-економічного розвитку територіальних громад (ТГ) закладено їх здатність до забезпечення фінансової безпеки. До основних характеристик ФБТО можна віднести: захист від ризиків, виконання покладених функцій відповідно до визначених потреб [3]. У літературних джерелах прослідковується взаємозв’язок ФБТО з фінансовою безпекою країни в цілому.

Відповідно до теоретичного базису до складових ФБТГ варто віднести наступні складові:

– «податкова безпека;
– бюджетна безпека;
– боргова безпека;
– інвестиційна безпека;
– банківська безпека;
– фінансових послуг небанківського характеру безпека;
– валютна безпека;
– грошово-кредитна безпека».

ФБТГ прямо залежить від інституційного середовища, яке є недосконалим за своєю природою. Варто також відзначити, що ФБТГ проявляє залежність специфіки розвитку ТГ, від публічної активності та обізнаності населення, особливості організації комунальної інфраструктури тощо. Для виявлення загроз ФБТГ часто використовують SWOT-аналіз, який вказує на сильні та слабкі сторони ТГ, виокремлюючи потенційні загрози.

Для організації належного розвитку ТГ в умовах війни важливим фактором залишається стратегія забезпечення фінансової безпеки з чітко визначеними стратегічними орієнтирами подальшого регіонального розвитку. До таких орієнтирів варто віднести [2; 4]:

– формування стратегічних пріоритетів розвитку ТГ з розмежуванням повноважень органів місцевого самоврядування;

– коригування існуючих нормативних показників фінансової безпеки з урахуванням особливостей функціонування в умовах війни;

– активне використання облігацій місцевої позики для фінансування поточних потреб без застосування механізму державних гарантій;

– створення механізму управляння ризиками, що можуть виникати в процесі діяльності ТГ;

– використання світового досвіду для удосконалення практики забезпечення ФБТГ.

З урахуванням перерахованих рекомендацій політика реалізації ФБТГ повинна мати реальною та реалізуватись на основі планових показників розвитку регіону. За умови порушення у сфері забезпечення ФБТГ варто розробити план дій, здатний забезпечити стабільну роботу органів місцевого самоврядування відповідно до стратегічного бачення регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бак Н. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. № 1 (58). С. 98–110. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34565/1/%d0%91%d0%b0%d0%ba.pdf

2. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання [Текст] : монографія / Н. В. Павліха та ін. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22187/1/Bezpeka_stal_rozv.pdf

3. Кнейслер О., Спасів Н. Стратегічні орієнтири розвитку фінансів ОТГ: імплементація світового досвіду. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 102–122. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40997/1/%D0%9A%D0%BD%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BB%D0%B5%D1%80.pdf

4. Мунько А. Ю. Фінансова безпека територіальних громад: генеза та розвиток теоретичної бази. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 4. С. 47–57. URL : https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/192/179

УДК 631.16:338.432

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗПОДІЛУ ТА КОНТРОЛЮ

Є. І. Рудявка,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Сумський національний аграрний університет

Агропромисловий комплекс (АПК) є ключовою складовою економіки України, забезпечуючи продовольчу безпеку, валютні надходження від експорту та зайнятість значної частини населення. В 2024 році аграрний сектор забезпечив 59,3 % (24,7 млрд дол. США) валютних надходжень від експорту товарів з України, проти 40,7 % (27,7 млрд дол. США) в 2021 році [1].

Однак, у період воєнного стану аграрний сектор економіки зазнає безпрецедентних викликів:

– за даними KSE, станом на лютий 2024 року повномасштабне вторгнення завдало українському агросектору збитків на суму понад 80 млрд дол. США: загальна вартість знищених активів становить 10,3 млрд дол. США (6,5 % всіх прямих збитків інфраструктури); непрямі збитки становлять 69,8 млрд дол. США [2];

– за даними Національного інституту стратегічних досліджень «потенційно забруднена вибухонебезпечними предметами територія України становить 156 тис. км^2, тобто близько 25 % від загальної площі держави» [3];

– у сільськогосподарському виробництві спостерігається дефіцит трудових та фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності.

Наразі основними механізмами державної фінансової підтримки аграріїв є: державні субсидії та дотації на виробництво продукції, зокрема тваринництва та рослинництва (фінансова підтримка на 1 га та за утримання корів); гарантійні кредити через визначені банки (програма «5-7-9%») для підтримки фермерських господарств та малого агробізнесу; компенсаційні виплати за знищену або пошкоджену аграрну техніку, посіви, склади; фінансування страхових програм для мінімізації ризиків втрат врожаю та програми грантової підтримки фермерів, які розширюють виробництво або працюють над експортною орієнтацією (агрострахування, грантові проекти ФАО і ЄС); розмінування територій [4].

Обсяги прямої державної підтримки для сільського господарства, яка здійснюється у вигляді субсидій та дотації з Державного та місцевих бюджетів України, зменшуються за період дослідження: 2018 р. – 6,3 млрд грн; 2019 р. – 5,9 млрд грн; 2020 р. – 3,97 млрд грн; 2021 р. – 4,5 млрд грн; 2022 р. – 4,6 млрд грн; 2023 р. – 1,4 млрд грн; 2024 р. – 4,2 млрд грн [4].

Попри наявність державних програм, їх реалізація супроводжується проблемами розподілу та контролю бюджетного фінансування АПК.

Серед проблем розподілу бюджетного фінансування доцільно виділити такі:

– значна частина бюджетних коштів спрямовується на підтримку великих агрохолдингів, тоді як малі та середні фермерські господарства мають обмежений доступ до фінансових ресурсів. Це спричиняє монополізацію ринку та знижує конкурентоспроможність малих виробників;

– критерії отримання субсидій та дотацій є непрозорими, що створює передумови для корупційних схем та нецільового використання бюджетних ресурсів. Відсутність чітких механізмів моніторингу спричиняє неефективне витрачання коштів;

– процедура отримання державної підтримки залишається складною та потребує значного часу, що ускладнює доступ до фінансування для малих агровиробників.

До проблем контролю за використанням бюджетних коштів належать:

– оцінка ефективності державних програм підтримки агросектору часто здійснюється без глибокого аналізу результатів їх реалізації;

– існуючі механізми контролю не завжди враховують реальні результати підтримки – чи сприяють вони зростанню виробництва, створенню нових робочих місць або покращенню технологій у сільському господарстві.

Шляхи вдосконалення розподілу та контролю бюджетного фінансування АПК:

– запровадження прозорих механізмів розподілу фінансування (використання електронних платформ для автоматизованого розподілу субсидій та дотацій; застосування незалежного рейтингового оцінювання отримувачів фінансування);

– впровадження цифрових інструментів контролю (використання блокчейн-технологій для відстеження фінансових потоків; запровадження відкритих реєстрів отримувачів державної підтримки);

– посилення державного та громадського контролю (впровадження механізмів громадського моніторингу використання бюджетних коштів;

підвищення рівня відповідальності державних органів за прийняття фінансових рішень).

Реформування бюджетного фінансування агропромислового комплексу має ґрунтуватися на забезпеченні прозорості, справедливості розподілу коштів та посиленні механізмів контролю за їх використанням. Важливими напрямами вдосконалення є цифровізація бюджетних процесів, залучення громадськості до контролю та розробка ефективних критеріїв оцінки результативності фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аутлук аграрного ринку України 2024 року / УКАБ. URL : https://ucab.ua/files/2024/2025%20Outlook.pdf

2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року / Kyiv School of Economics. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

3. Пріоритети забезпечення екологічної безпеки України в умовах російської воєнної агресії : аналіт. доп. / С. Іванюта, Л. Якушенко. Київ : НІСД, 2024. 61 с. URL : https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.11

4. Державна підтримка АПК в 2024 році, які програми і умови / Delo.ua. URL : https://delo.ua/business/derzpidtrimka-apk-v-2024-roci-analiz-vidguki-prognoz-425552/

УДК 336.5

ВИДАТКИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ

І. В. Сапріна,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
М. С. Бухенська,
старший викладач,
Білоцерківський інститут економіки та управління

У процесі сучасних суспільних викликів фокус пріоритетності змінено на забезпечення обороноздатності країни, її безпеки та оборони відповідно до оголошеного у лютому 2022 р. воєнного стану, проте актуальним питанням залишається дотримання невід'ємного і непорушного права кожної людини на охорону здоров'я.

Варто відмітити, що видатки на ОЗ здійснювалися за бюджетними програмами (програмно-цільовий метод), що відповідає практиці бюджетного фінансування за всіма сферами. Чисельність бюджетних програм є великою з урахуванням наявності як загальнодержавних, так і регіональних програм, тому визначимо основні з програм, які фінансуються з державного бюджету.

За апаратом МОЗ України було закріплено виконання і фінансування 25 бюджетних програм 2020 року. У 2021 р. кількість бюджетних програм зменшилася до 23. У 2022 р. кількість бюджетних програм зменшилася до 18. 2023 року кількість бюджетних програм збільшилася до 19. За Державною службою з лікарських засобів та контролю за наркотиками була закріплена одна програма, за НСОЗУ – дві програми. За МОЗ України було закріплено дев'ять програми у 2020 р., чотири програми у 2021 р., дві програма у 2022 р. та три програми у 2023 р. Загалом з державного бюджету фінансування за визначеними органами з управління ОЗ відбувалося за 45 бюджетними програмами, в тому числі 19 бюджетних програм фінансувалися на постійній основі (КПКВК 2301010, 2301020, 2301040, 2301070, 2301090, 2301110, 2301170, 2301180, 2301200, 2301350, 2301400, 2301410, 2301550, 2301610, 2307010, 2308010, 2308060, 2311500, 2311600).

Загальна сума видатків за бюджетними програмами, що фінансувалися на постійній основі у 2020–2023 рр. дорівнювали: 2020 р. – 117 501 млн грн, 2021 р. – 160 700 млн грн, 2022 р. – 185 247 млн грн, 2023 р. – 179 060 млн грн.

Частка видатків за бюджетними програмами, що фінансувалися на постійній основі у загальних видатках збільшилася та досягла максимальних значень: 2020 р. – 79,5 %, 2021 р. – 91,5 %, 2022 р. – 99,9 %, 2023 р. – 99,9 %.

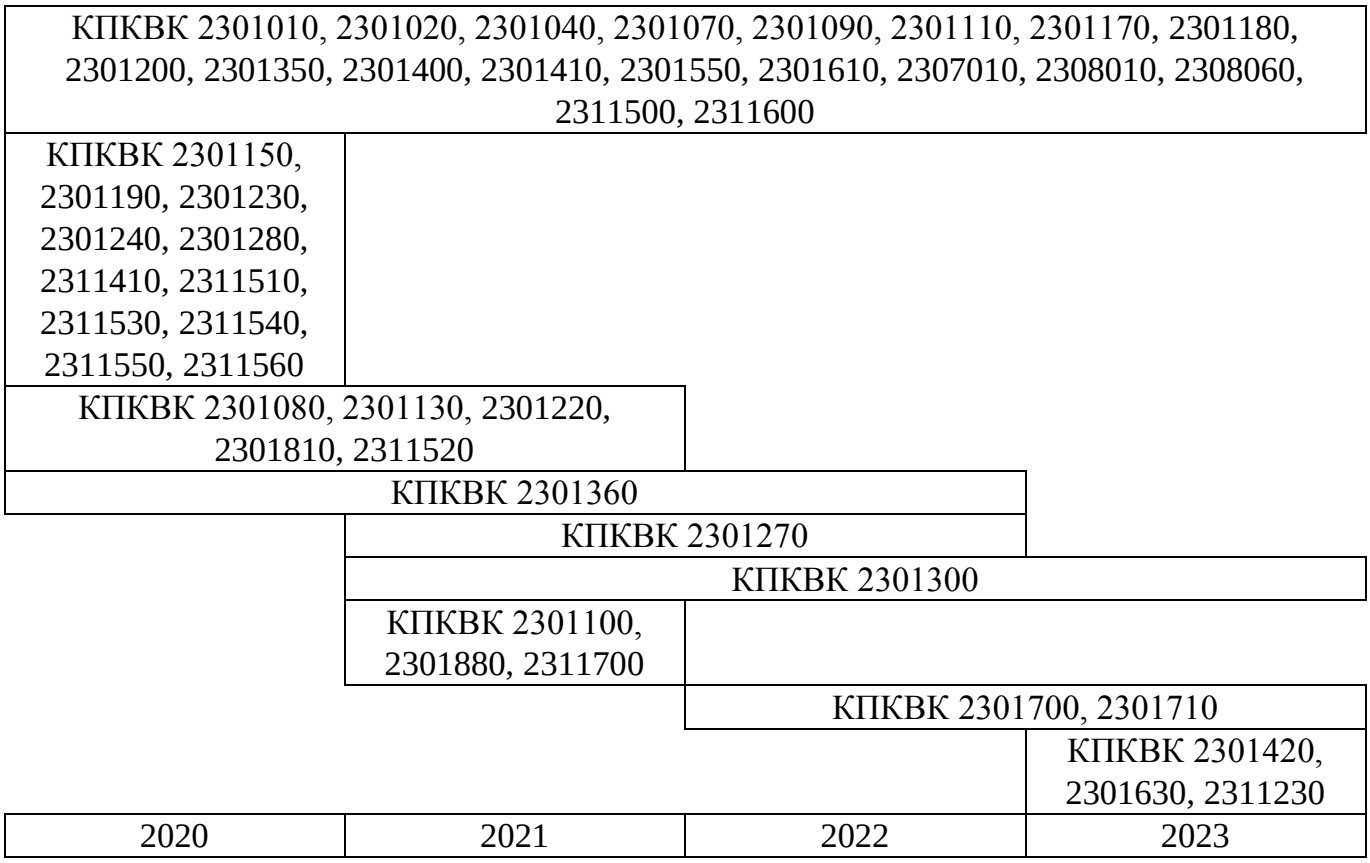

Рисунок 1. Бюджетні програми фінансування ОЗ
та їх розподіл у 2020–2023 рр.

Джерело: побудовано за даними Мінфіну України.

На період у три роки фінансувалися середньострокові бюджетні програми КПКВК 2301360 та КПКВК 2301300. Щодо бюджетних програм з короткостроковим терміном фінансування, то варто до них віднести програми більшість програм, спрямованих на фінансування боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2: КПКВК 2301150, 2301190, 2301230, 2301240, 2311530, 2311540, 2311550, 2311560. Однак частина бюджетних програм, спрямованих на фінансування боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2 мали фінансування на декілька років: КПКВК 2301270 та КПКВК 2311520.

На думку науковців (І. А. Шубенко, О. Я. Стойко), «впровадження програмно-цільового методу у сферу охорони здоров'я сприяло ефективнішому витрачанню бюджетних коштів» [1, с. 268].

Отже, проведено аналіз фінансування ОЗ за рахунок бюджетних коштів з визначенням таких тенденцій: видатки на ОЗ поступаються видаткам на оборону, громадську безпеку і порядок, освіту та соціальний захист за умови збільшення видатків і їх пріоритетності у період поширення пандемії COVID-19; видатки на ОЗ фінансуються переважно з державного бюджету через закріплення за державним бюджетом фінансування програми державних гарантій медичного обслуговування населення та утримання апаратів центральних органів влади, що відповідальні за реалізацію державної політики у сфері ОЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шубенко І. А., Стойко О. Я. Програмно-цільовий метод і проблеми його застосування в період реформування фінансування галузі охорони здоров'я. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 264–27.

UDC 336.14

THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON BUDGET TRANSPARENCY IN UKRAINE

D. O. Sydorenko,
PhD student,
State Tax University

In recent years, Ukraine has demonstrated a positive trend in budget transparency, as measured by the Open Budget Index. Its ranking improved from the 55th position in 2008 to the 23rd position in 2021. However, in 2023, as a result of the russian invasion, Ukraine dropped to the 79th position [1].

In February 2022, following the onset of the full-scale invasion, which led to territorial occupation, mass population displacement, and numerous casualties, the Ukrainian government declared martial law and suspended standard budgetary procedures. For example, the publication of certain budget reports, such as annual reports on revenues, expenditures, and public debt, was halted [2].

The Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law» permitted restrictions on access to certain budgetary information for reasons of national security. The Law of Ukraine «On Public Procurement» was initially suspended and later amended to simplify and expedite procurement procedures under martial law conditions. These procedures are now regulated by the corresponding resolution of the Cabinet of Ministers. Although these changes are positively perceived in terms of flexibility, they have been criticized for their lack of clarity and frequent amends [2].

At the onset of the invasion, access to several public registries was also restricted, including the information-analytical system «Transparent Budget» (E-data) [3]. In particular, the Ministry of Defense of Ukraine proposed restricting access to E-data information for key spending units that are state contractors in the defence sector [4].

These measures have affected the indicators of budget transparency, public oversight, and citizen participation, as recorded in the Open Budget Survey (OBS) 2023 [1]. The OBS methodology includes the assessment of transparency, accountability, and public participation in the budgetary process in accordance with international standards developed by organizations such as the International Monetary Fund, the World Bank, the Organisation for Economic Co-operation and

Development, and others. During crises, the OBS methodology does not allow for exceptions in order to maintain the comparability of data between countries. This enables an examination of the changes in budget transparency in Ukraine after the full-scale invasion.

In the years preceding the invasion, Ukraine demonstrated steady progress,

achieving a score of 65 out of 100 in 2021. Thanks to appropriate legislative initiatives on budget transparency, as well as innovative solutions such as the award-winning public procurement system Prozorro, Ukraine became a regional leader in budget openness. However, in the 2023 study, the country's score dropped to 38 points [1].

This decline is attributed to the suspension of normal budgetary procedures and the insufficient transparency in the development and presentation of decisions regarding changes in budgetary indicators. Several key budgetary documents were not published during the period covered by the Open Budget Index 2023, which ended on December 31, 2022. In addition, analysts measuring this index noted the limited opportunities for the public to interact with the legislative branch during the budget approval process and with the executive branch during its implementation.

According to the evaluation by the international Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA) program, Ukraine received the highest ratings (A) for budget transparency indicators, including budget classification, budget documentation, and public access to fiscal information [5]. However, it is important to note that the latest PEFA evaluation was conducted in 2019, prior to the full-scale Russian invasion, which, as mentioned, had a significant impact on state finances and governance, and posed new challenges for the functioning of the budget transparency mechanism.

For example, the restoration of medium-term budget planning at the local level in the country occurred with delays. While medium-term planning at the central level was suspended after the invasion in 2022 and resumed from January 1, 2024 [6], it remained suspended at the local level for another year.

A draft law on the restoration of medium-term planning at the local level was submitted to parliament in March 2024. In June 2024, the Verkhovna Rada took note of the Budget Declaration for 2025–2027 submitted by the government [7]. According to standard budgetary practices, local councils were expected to submit forecast indicators for their budgets by the end of the summer. However, this did not occur, as the aforementioned draft law was adopted and signed by the president only at the end of September 2024. Given the two-month period allocated to the Cabinet

of Ministers to align their normative legal acts with the adopted law, the possibility of returning to full medium-term budget planning at the local level will only arise in 2025 [8].

A return to proper planning is extremely important, as noted in the mentioned SIGMA report, since the accuracy of medium-term forecasts of revenues and expenditures remains low. The discrepancy between the estimated calculations and actual execution was 8.2 % in 2021 and 35.9 % in 2022 for revenues, and 15.8 % in 2021 and 93.3 % in 2022 for expenditures [2].

Thus, despite the restrictions provoked by the war, increasing the level of budget transparency remains important, particularly in view of Ukraine's integration aspirations and the necessity of maintaining the trust of international partners.

At present, there are several positive aspects that remain or have been introduced in the area of public financial transparency enhancement despite martial law:

− The continued operation of the public procurement system and the publication of data by the State Treasury indicate the preservation of elements of transparency.

− Local authorities continue to publish «public versions» of budget documents, although these are not taken into account in the OBS [1].

− In 2023, the Ukrainian government, together with international partners, launched the DREAM platform aimed at ensuring transparency and accountability in the reconstruction process, serving as an example of an innovative approach to enhancing budget transparency in Ukraine [9].

The above demonstrates the commitment and efforts of the Ukrainian government to maintain transparency in public finance even in wartime. Therefore, such initiatives should be expanded and deepened on the way to European integration and post-war recovery.

REFERENCES

1. Open Budget Survey 2023. Ukraine: International Budget Partnership. URL : https://internationalbudget.org/sites/default/files/country-surveys-pdfs/2023/open-budget-survey-ukraine-2023-en.pdf

2. Public Administration in Ukraine: Assessment of Compliance with the Principles of Public Administration / Monitoring Report of the SIGMA Program. 2023. 219 p.

3. Information-Analytical System «Transparent Budget». URL : https://edata.gov.ua

4. Assessment of Budget Transparency in Ukraine in 2023 / Maziarchuk V., Stadnyk M., Kovalenko N., Shevchenko N. / International Renaissance Foundation. Kyiv, 2024. 56 p.

5. Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA) Performance Assessment Report. Ukraine, 2019. URL : https://www.pefa.org/node/3676

6. On Amendments to the Budget Code of Ukraine Concerning the Assurance of Predictability of Budget Policy and Strengthening of Debt Sustainability : Law of Ukraine dated 27.07.2023 № 3278-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3278-20#Text

7. On approval of the Budget Declaration for 2025–2027 : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.06.2024 № 751. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-biudzhetnoi-deklaratsii-na-20252027-roky-a751

8. On amending the Budget Code of Ukraine to restore medium-term budget planning at the local level and to bring certain provisions thereof in line with the laws of Ukraine : Draft law dated 27.03.2024 № 11131. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43916

9. Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management (DREAM). URL : https://dream.gov.ua

УДК 336.1(477)(094.5)

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Д. І. Фесюк,
здобувачка фахової передвищої освіти (фаховий молодший бакалавр)
***Науковий керівник:* Л. С. Деміденко,**
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

Управління публічними фінансами є однією з ключових складових економічного розвитку будь-якої держави. В Україні ця сфера має особливе значення через складну економічну ситуацію, вплив зовнішніх і внутрішніх викликів, таких як війна, інфляційні процеси та нестабільність фінансових ринків. Ефективне управління публічними фінансами передбачає раціональний розподіл ресурсів, прозоре формування та використання бюджетів, а також дотримання принципів фінансової дисципліни. Водночас система публічних фінансів України стикається з численними проблемами, які перешкоджають її ефективному функціонуванню та вимагають негайного розв'язання.

Однією з найбільших проблем є **недостатня прозорість процесів бюджетного планування** та витрачання коштів. Незважаючи на певні кроки щодо підвищення відкритості, зокрема через створення платформи відкритих бюджетів, громадськість та експерти часто не мають повного доступу до інформації про реальний стан державних фінансів та обґрунтованість витрат. Відсутність ефективного контролю та аудиту створює умови для нецільового використання бюджетних коштів і зловживань.

Війна також створила сприятливе середовище для посилення корупції та недостатньої прозорості у використанні публічних фінансів. Це призвело до неефективного використання ресурсів та що негативно впливає на довіру до державних інституцій та уряду [1, с. 201].

Ще однією серйозною проблемою є низька ефективність бюджетних програм. Чимало державних видатків не дають бажаних результатів через недостатнє планування, слабкий контроль за виконанням програм і відсутність чітких критеріїв оцінки ефективності. У багатьох випадках кошти витрачаються формально для виконання бюрократичних процедур, а не для досягнення конкретних цілей. Це стосується як соціальних програм, так і інфраструктурних проєктів.

Окремо варто звернути увагу на проблему низького рівня фінансової грамотності серед управлінців і громадян. Ефективне управління публічними фінансами вимагає високого рівня компетентності від державних службовців та активної участі громадян у контролі за бюджетними процесами. Однак недостатнє розуміння основ фінансового управління, податкової системи та бюджетного законодавства значно ускладнює процес реформування цієї сфери.

Важливим викликом для України є впровадження сучасних інформаційних технологій у систему управління публічними фінансами. Автоматизація процесів, електронні платформи для моніторингу бюджетних витрат і підвищення прозорості фінансових операцій можуть значно підвищити ефективність управління державними ресурсами. Проте впровадження таких технологій гальмується через бюрократичні перепони, відсутність належного фінансування та недостатню кваліфікацію персоналу.

Розв’язання цих проблем потребує комплексного підходу та стратегічного планування. 29 грудня 2021 року Кабінетом Міністрів України схвалена Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки, яка передбачає зміни у проведенні бюджетно-податкової політики, ефективності адміністрування податків та раціональності бюджетних видатків, поліпшенні інвестиційного клімату, що забезпечить динамічну інтеграцію конкурентоспроможної економіки України на міжнародні ринки, зокрема ЄС [2, с. 54].

Для вирішення зазначених проблем необхідно вжити комплекс заходів, які включають: посилення боротьби з корупцією, спрощення податкового законодавства та адміністрування, підвищення податкової культури платників податків, забезпечення бюджетної прозорості шляхом публікації детальної інформації про бюджетні витрати, залучення громадськості до бюджетного процесу, зменшення залежності від зовнішнього фінансування, залучення внутрішніх інвестицій, збільшення фінансування соціальної сфери та інфраструктури, забезпечення справедливого розподілу бюджетних коштів, проведення ефективної фіскальної політики, подальше реформування системи місцевого самоврядування та фінансової децентралізації. Потрібно покращити управління державними підприємствами та організаціями. Уряд повинен здійснити реформу державних підприємств та організацій, щоб покращити їх ефективність та знизити корупційні ризики [3].

Отже, управління публічними фінансами в Україні є складним і тривалим процесом, який вимагає постійної уваги та вдосконалення. Вирішення існуючих проблем та боротьба з корупцією вимагають постійних зусиль та спільної роботи влади, бізнесу, громадськості та міжнародного співробітництва.

Корупція обмежує можливості розвитку країни, гальмує соціально-економічний прогрес та викликає втрату довіри громадян до державних інституцій. В останні роки був зроблений значний прогрес у боротьбі з її подоланням, але продовження цієї роботи залишається критично важливим для створення справедливого та прозорого суспільства, що базується на принципах державної розбудови та демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сусіденко Ю. Управління публічними фінансами України в сучасних умовах. *Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах* : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, м. Ірпінь, 22 лютого 2024 року. Ірпінь, 2024. 612 с.

2. Проблеми управління публічними фінансами в умовах військового стану в Україні / Глущенко Ю. А., Яріш О. В., Кононенко Ж. А., Лизун Р. Б. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2024. № 3 (113). С. 53–58.

3. Абдуллаєва А. Є. Харковенко О. О. Особливості ефективного управління публічними фінансами в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. № 51. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2453/2372

УДК 336.1

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

О. О. Фурсенко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Публічні фінанси становлять фундаментальний інструмент державного управління, який визначає здатність країни забезпечувати соціальний розвиток та задовольняти потреби населення. Україна, як і багато інших держав світу, стикається з численними викликами у сфері управління публічними фінансами. Ці труднощі негативно впливають на ефективність функціонування державного сектору та несуть загрозу стабільності фінансової системи.

Однією з ключових проблем виступає нестабільність державного бюджету, що посилюється відсутністю чіткої стратегії його формування та низькою результативністю у процесі розподілу і використання бюджетних ресурсів. Додатково ситуація ускладнюється існуванням корупційних практик, недостатнім рівнем прозорості та відкритості в управлінні публічними фінансами. Такі обставини порушують принципи рівності і справедливості, що є критично важливими для ефективного розподілу ресурсів всередині держави.

Проблематику даної теми висвітлено в багатьох статтях та наукових дослідженнях, авторами яких є науковці як Ю. А. Глущенко, О. В. Яріш, З. О. Володіна, В. К. Горин, К. М. Баліщук, А. В. Соколова та інші. Однак, зважаючи на постійні зміни в економічному середовищі ця тема залишається актуальною і потребує подальшого аналізу.

Публічні фінанси охоплюють сукупність фінансових відносин, які виникають у процесі збору, розподілу та використання коштів, що належать державі або іншим публічним установам. Сюди входять надходження з податків, зборів, платежів за користування державним майном та інших джерел, а також витрати на функціонування державного апарату, розбудову інфраструктури, реалізацію соціальних програм, підтримку культури, науки, оборони та інших сфер [1].

Належне управління публічними фінансами сприяє раціональнішому використанню ресурсів, що в свою чергу, підтримує стабільність фінансової

системи та стимулює економічний розвиток країни. Недостатній рівень уваги до управління публічними фінансами може спричинити нераціональне використання бюджетних коштів, послаблення довіри громадян до державних органів та створити ризики для фінансової стабільності країни.

Основними проблемами управління публічними фінансами в Україні є:

1. Низький рівень доходів населення спричиняє значний тиск на державний бюджет, оскільки зростає потреба у фінансуванні різноманітних соціальних програм. Це охоплює допомогу безробітним, пенсіонерам, людям з інвалідністю, а також інші соціальні виплати, що мають на меті підтримку найбільш вразливих верств населення. Це викликає потребу в оптимізації витрат і пошуку нових джерел фінансування соціальних програм, таких як реформування податкової системи, залучення інвестицій чи покращення ефективності використання державних ресурсів.

2. Фінансування військових потреб змусило уряд суттєво підвищити бюджетні витрати, майже подвоївши їх порівняно з доходами. Як наслідок, недотримання планових показників видатків та їхнє перевищення над доходами призводять до формування бюджетного дефіциту. Дефіцит зведеного бюджету Україні є постійним негативним явищем упродовж останніх років, але значне погіршення ситуації зафіксоване в період 2022–2023 років [2].

3. Неефективність системи контролю за використанням державних коштів ускладнює боротьбу з корупцією та забезпечення раціонального і прозорого використання бюджетних ресурсів. Недосконалі механізми нагляду та контролю створюють можливості для нецільового використання коштів, що призводить до зловживань та неефективного витрачання державних фінансів. Відсутність належного контролю також збільшує ризик корупційних схем, де кошти, які мали бути спрямовані на важливі соціальні програми чи інфраструктурні проекти, можуть не досягти своїх цільових адресатів.

Отже, для досягнення ефективної системи управління публічними фінансами контролюючим органам, відповідно до їхніх повноважень, потрібно посилити нагляд за використанням залучених державою коштів, забезпечуючи більшу прозорість та підзвітність у витрачанні державних ресурсів. Важливо також сприяти переорієнтації дефіцитного фінансування на підтримку розвитку пріоритетних галузей економіки, таких як інфраструктура, охорона здоров’я, освіта та інвестиційна діяльність, що є ключовими для забезпечення сталого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А. Є., Харковенко О. О. Особливості ефективного управління публічними фінансами в Україні 2023. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2453/2372

2. Проблеми управління публічними фінансами в умовах військового стану в Україні / Глущенко Ю. А., Яріш О. В., Кононенко Ж. А., Лизун Р. Б. URL : http://www.puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/272/258

УДК 33.347.7:368

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАСОБИ ЩОДО РОЗВИТКУ БАНКОСТРАХУВАННЯ

М. І. Черкесенко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. Б. Жарікова,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Інтеграція діяльності банків і страхових компаній в Україні сприяє підвищенню фінансової стійкості, розширенню спектру послуг для клієнтів та забезпеченню стійкого економічного зростання за рахунок синергетичного ефекту між банківськими та страховими інструментами. Ця інтеграція передбачає координацію зусиль фінансових установ через створення спільних продуктів (наприклад, банко-страхування), оптимізацію ризиків та формування стратегій, які враховують сучасні економічні виклики та тенденції цифровізації. [1; 2; 3] Глобалізація справді сприяє посиленню інтеграції між банками та страховими компаніями, що формує основу для розвитку таких інноваційних моделей співпраці, як фінансові супермаркети. Цей підхід стає актуальним у світі, включно з Україною, оскільки об'єднання фінансових послуг у межах однієї платформи дозволяє максимально задовольнити потреби клієнтів, водночас підвищуючи конкурентоспроможність компаній.

Основні аспекти, що впливають на розвиток банкострахування в умовах глобалізації:

Інтеграція фінансових послуг. Фінансові супермаркети є прикладом глибокої інтеграції банківських і страхових послуг. Це дає змогу клієнтам отримувати різноманітні продукти, зокрема кредити, депозити, страхові поліси та інвестиційні інструменти, в одному місці.

Переваги для клієнтів. Глобалізація створює потребу в комплексних рішеннях, які економлять час і ресурси клієнтів. Наприклад, через фінансові супермаркети клієнт може одночасно оформити іпотеку й страхування майна.

Стандартизація продуктів. Глобалізація стимулює уніфікацію стандартів банківських і страхових послуг, що полегшує співпрацю між міжнародними компаніями. Це зі свого боку сприяє підвищенню якості послуг.

Технологічна модернізація. Цифрові платформи відіграють важливу роль у функціонуванні фінансових супермаркетів. Використання штучного інтелекту та блокчейну забезпечує швидку обробку даних, підвищення прозорості транзакцій та зниження операційних витрат.

Розширення страхових продуктів у банківському середовищі. Банки активно впроваджують страхові послуги в рамках своїх платформ для збільшення прибутку та лояльності клієнтів. Наприклад, продаж страхових полісів при оформленні кредитів.

Юридичні та регуляторні аспекти. Необхідність гармонізації законодавства різних країн для сприяння розвитку глобальних моделей банкострахування. В Україні це означає адаптацію до європейських стандартів.

*Ризики та виклики***.** Глобалізація також приносить нові виклики, такі як необхідність захисту даних, боротьба з шахрайством та уникнення конфліктів інтересів між банками й страховими компаніями.

Фінансові супермаркети як ефективна модель співпраці:

Фінансовий супермаркет – це універсальна платформа, яка об’єднує широкий спектр фінансових послуг. Його переваги:

Перспективні шляхи розвитку банкострахування у 2025 році:

1. Інтеграція цифрових технологій. Банкострахування стає більш орієнтованим на цифровізацію. Використання штучного інтелекту, чат-ботів і Big Data дозволяє спрощувати процеси страхування, аналізувати ризики та персоналізувати пропозиції для клієнтів.

2. Мультиканальний доступ. Банки та страхові компанії активно впроваджують омніканальні платформи, які дозволяють клієнтам отримувати послуги через мобільні додатки, вебпортали, чат-боти та фізичні відділення.

3. Розвиток екосистем фінансових послуг. Створення екосистем, що об'єднують банківські, страхові та інші фінансові послуги, сприяє утриманню клієнтів і створенню нових можливостей для перехресних продажів.

4. Зелена економіка та ESG-практики. Збільшується попит на страхові продукти, орієнтовані на підтримку екологічної відповідальності (зелена іпотека, страхування від екологічних ризиків). Банкострахування, адаптоване до ESG-принципів, сприятиме залученню відповідальних інвесторів.

5. Мікрострахування та продукти для МСБ. Розробка продуктів для малого та середнього бізнесу, а також недорогих страхових послуг (мікрострахування) для залучення клієнтів із сегмента з низьким рівнем доходу.

6. Зміцнення кібербезпеки. У зв’язку зі збільшенням ризиків кіберзагроз банки та страхові компанії пропонують нові продукти, які забезпечують захист даних клієнтів та їх фінансової інформації.

7. Регуляторні зміни та стандартизація. Спрощення процедур ліцензування банків для продажу страхових продуктів, а також розробка регуляторних вимог для уникнення конфлікту інтересів сприятимуть зміцненню довіри клієнтів.

8. Навчання клієнтів. Інформування клієнтів про переваги банкострахування через освітні програми та маркетингові кампанії. Це допоможе підвищити обізнаність про нові продукти.

9. Колаборація з фінтех-компаніями. Фінтех-компанії допомагають банкам і страховикам розробляти інноваційні рішення, зокрема автоматизацію виплат, оцінку ризиків та обробку заявок. [1; 2; 3]

10. Програми лояльності. Залучення клієнтів через програми лояльності, які поєднують банківські й страхові послуги (наприклад, кешбеки за страхові поліси) [1; 2; 3].

Отже, всі ці напрями створюють умови для зростання банкострахування як важливого елемента фінансового сектору. Глобалізація сприяє трансформації моделей співпраці між банками та страховими компаніями, стимулюючи їх до створення інноваційних продуктів і впровадження нових технологій. Вивчення та розвиток концептуальних підходів до фінансових супермаркетів є важливим напрямом, що дозволяє максимально використати переваги інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Definition and Importance of Financial Stability. URL : https://www.bok.or.kr/eng/main/contents.do?menuNo=400037

2. Kateryna Cherkesenko, Olena Zharikova (2021). Integration of banks and insurance companies activities in Ukraine. *Journal of Scientific Papers "Social Development and security".* 2021. Vol 11, 02. ISSN 2522-9842. DOI 33445/sds.2021.11.2.5

3. Cherkesenko K., Zharikova O., Pashchenko O. (2021). Theoretical fundamentals of the integration process of banking institutions and insurance companies of Ukraine. *Political Science and Security Studies Journal*. 2021. Vol. 2, no. 3.

UDC 339.721-047.64(477)

PATTERNS OF INTERNATIONAL LIQUIDITY MANAGEMENT IN UKRAINE DURING THE FULL-SCALE INVASION

S. Sheludko,
Ph.D., Associate Professor, D.Sc. Candidate of the Department of Public Finance, State Tax University

One of the most critical tasks imposed on the central bank and government by the necessity of ensuring national financial security is maintaining a high level of international liquidity. In a narrow sense, international liquidity is often equated with foreign exchange liquidity, referring to the foreign currency resources available to public authorities that can be rapidly allocated to meet the demand for foreign exchange. However, the International Monetary Fund offers a broader concept, defining international liquidity as actual and potential inflows and outflows of foreign currency arising from short-term obligations and off-balance-sheet operations of public authorities [1]. This perspective highlights the dichotomy within the concept, distinguishing between “liquidity as a stock” and “liquidity as a flow”.

As global practice demonstrates, foreign exchange reserves, while not identical to international liquidity, constitute a crucial component. Therefore, the adequacy (or sufficiency) of these reserves serves as one of the most widely used indicators of a country's relative liquidity level, quantitatively measuring its capacity to respond promptly to foreign exchange demand both in the domestic market and in international capital movements. Several well-known adequacy criteria exist, including the three-month import rule, the Greenspan rule, the Reddy criterion, and the Guidotti rule. Each of these is a single-factor measure, considering only one potential source of a currency crisis. An attempt to address these limitations is reflected in the ARA EM metric, employed by the IMF to assess the adequacy of international reserves in emerging market economies [2].

This composite criterion accounts not only for the ability of reserves to partially offset short-term borrowing inflows, other official obligations, broad money supply, and export earnings but also considers the prevailing exchange rate regime and the presence of capital flow restrictions. The National Bank of Ukraine

also utilizes this metric to assess the adequacy of its international reserves. According to the central bank's calculations, from the second half of 2023 to the present, these reserves have remained within the recommended range and are expected to stay there at least until mid-2025 [3], indicating a sufficient level of international liquidity for Ukraine.

Maintaining an adequate level of foreign exchange reserves and ensuring high international liquidity becomes particularly crucial during so-called "exceptional times", especially in periods of armed conflict. However, a state's ability to meet external obligations not only nominally but also effectively and in a timely manner, as well as to sustain sufficient supply in the domestic foreign exchange market, depends not only on the absolute size of its reserve assets but also on their composition and actual (rather than declared) liquidity.

Moreover, under extreme circumstances, the rational management of a country's international liquidity should be based not only on the utilization of existing foreign exchange reserves but also on the mobilization of other available sources of foreign currency to fully or partially compensate for the state's incurred expenditures.

Since the overwhelming majority (over 90 %) of the NBU's foreign exchange reserves are denominated in various currency instruments, detailed information on their form and placement remains inaccessible. Therefore, it is reasonable to assess these reserves in terms of the share of their most liquid component – gold (Fig. 1).

The total value of gold in NBU's reserves generally increased, while its share remained relatively stable at around 5 %. However, the hypothetical capacity to conduct foreign exchange interventions by selling currency on the domestic market significantly declined after the onset of the full-scale invasion.

Given that gold prices rose by more than 25 % in 2024 alone, the increase in its volume and the preservation of its share in official reserves were largely nominal, while the need for regular foreign exchange interventions to stabilize the hryvnia exchange rate intensified [4]. Thus in 2022 the available gold reserves would have been sufficient to cover interventions for approximately one month, by 2023–2024, they would have lasted only 23 days.

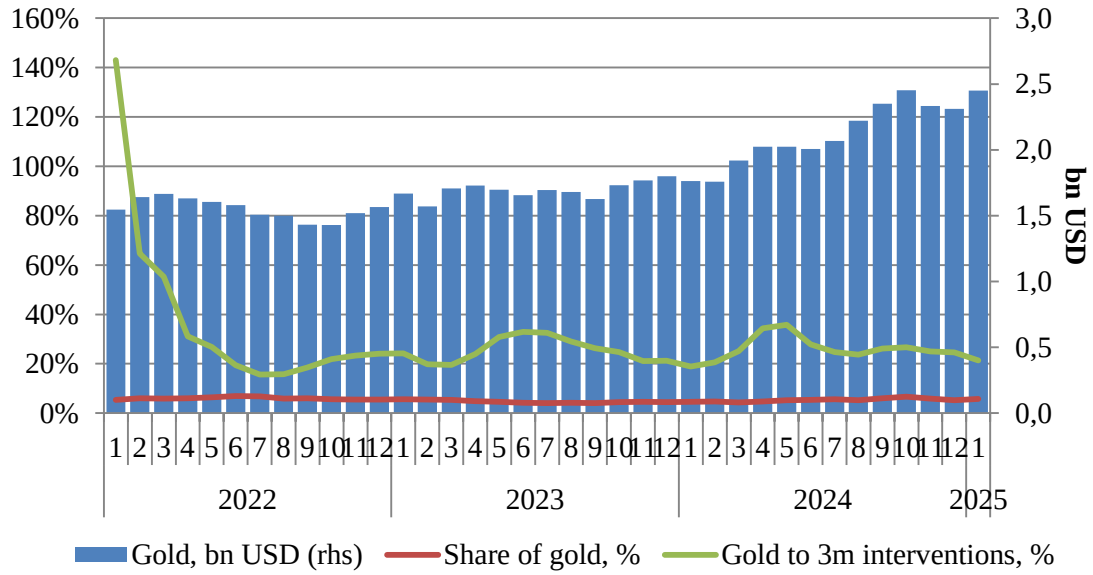

Fig. 1. Dynamics of Gold's Share in the NBU's FX Reserves, 2022–2025
Source: calculated based on data from [3–4].

Thus, the management of international liquidity in Ukraine during wartime is characterized by a significant decline in the ability to sustain regular interventions. Another critical challenge is maintaining the high liquidity of official reserves, which directly impacts the state's financial flexibility. In a context where disruptions in foreign currency flows can severely undermine the entire system of national financial security, ensuring the maneuverability of payments becomes a key priority. An important area for further research is the development of special criteria for the sufficiency of FX reserves in terms of military conflicts and other exceptional times.

REFERENCES

1. IMF (2013). International Reserves and Foreign Currency Liquidity : Guidelines for a Data Template. URL : https://surl.li/avndwp

2. IMF (2016). Guidance Note on the Assessment of Reserve Adequacy and Related Considerations. IMF Policy Paper, June. URL : https://surl.li/fsbado

3. НБУ. Інфляційний звіт. 2025. Січень. URL : https://surl.li/ykhscz

4. Samoiliuk, M. (2025). Ukraine War Economy Tracker. URL : https://surl.li/jqvqbh

УДК 336

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

А. С. Шолойко,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Одним із напрямів використання коштів Державного бюджету України є фінансування діяльності Фонду енергоефективності (далі – Фонд), програми якого спрямовані на енергомодернізацію, встановлення альтернативних джерел енергії в багатоквартирних будинках чи відновлення останніх через ушкодження в результаті бойових дій. Заявки на підтримку фінансування перерахованих заходів Фонд приймає від об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Функціонування Фонду можливе також за фінансової підтримки ЄС та уряду Німеччини [1]. Характеристика Програм Фонду енергоефективності наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика програм Фонду енергоефективності

Програма і термін дії	Потенційні заявники	Напрям підтримки	Рівень підтримки
«ЕнергоДІМ» – енергомодернізація житлових будинків (2019 – дотепер)	ОСББ	Фінансування заходів із енергомодернізації (теплоізоляція дахів, стін, заміна вікон і дверей у місцях загального користування тощо)	Відшкодування витрат на заходи із енергомодернізації у розмірі від 40 до 70 %
«ВідновиДІМ» – відновлення пошкоджених будинків (листопад 2022 – дотепер)	ОСББ	Фінансування будівельних робіт з відновлення житлових будинків, ушкоджених через бойові дії	Грант на безоплатній та безповоротній основі у розмірі 100% (70%+30%) у межах 8,8 млн грн на 1 об'єкт відновлення
«ГрінДІМ» – встановлення альтернативних джерел енергії (травень 2024 – дотепер)	ОСББ та житлово-будівельний кооператив (ЖБК)	Встановлення сонячних електростанцій (СЕС) та теплових насосів	Грант у розмірі 70% вартості обладнання, аудиту і сертифікації енергоефективності будинку

Джерело: складено на основі [1].

Як видно з табл. 1, в умовах воєнного стану було запроваджено ще дві актуальні програми, спрямовані на відновлення ушкоджених осель і вирішення енергозабезпечення через встановлення відновлюваних джерел енергії. Основні показники за програмами Фонду енергоефективності наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники за програмами Фонду енергоефективності впродовж 2019–2024 рр.

№	Назва	Всього за програмою ЕнергоДІМ (2019–2024)	Всього за програмою ВідновиДІМ (2022–2024)	Всього за програмою ГрінДІМ (2024)
1. Заявки				
1.1	Кількість проєктів, за якими подано заявку:	1099	1588	171
	а) на отримання гранту	х	1091	139
	б) про завершення робіт	х	497	32
1.2	Кількість проєктів, за якими схвалено заявку:	695	1095	126
	а) на отримання гранту	х	788	107
	б) про завершення робіт	х	307	19
1.3	Кількість проєктів, за якими здійснено виплату:			
	а) на отримання гранту	х	788	0
	б) про завершення робіт	х	307	19
1.4	Кількість завершених проєктів (ЗП)	214	307	19
2. Показники за всіма проєктами				
2.1	Заявлена вартість всіх проєктів (ВП), млн грн*	х	2070,6	207
2.2	Орієнтовна сума грантів по ВП, млн грн*	х	2039,8	191
2.3	Виплачено грантів по ВП, млн грн	1676,5	1135,7	18
2.4	Загальна площа багато-квартирних будинків у ВП, тис.м²*	х	6284,6	2034
2.5	Кількість домогосподарств у ВП, од.*	77822	97254	24424
3. Показники за завершеними проєктами				
3.1	Фактична вартість ЗП, млн грн	1289,7	420,4	28
3.2	Виплачено грантів за ЗП, млн грн	х	424,6	18
3.3	Загальна площа багато-квартирних будинків у ЗП, тис.м²	1338454,9	1657,1	265
3.4	Кількість домогосподарств у ЗП, од.	20077	29560	3253

*без урахування відхилених заявок та не прийнятих до розгляду за програмами «ВідновиДім» і «ЗеленийДім»;

**кількість проєктів за програмами «ВідновиДім» і «ЗеленийДім», за якими подано / схвалено / виплачено заявки на верифікацію (за 1 проєктом може бути подано кілька заявок на покрокову верифікацію).

Джерело: складено на основі [2].

Наразі вказані в табл. 2 проєкти, ще функціонують, зокрема на початок 2025 р. наявні невикористані кошти за програмою «ВідновиДІМ» і їх обсяг становить 126,8 млн грн [3], а приблизна кількість нових проєктів, які можуть бути профінансовані у межах програми «ГрінДІМ» нараховує 38 [4]. Отже, важливою є популяризація діяльності Фонду задля доведення інформації до зацікавлених осіб про можливості в межах існуючих програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Місія Фонду. URL : https://eefund.org.ua/pro-fond/
2. Інформація про Проєкти ДУ Фонд енергоефективності. URL : https://sites.google.com/eefund.org.ua/monitoring
3. Програма «ВідновиДІМ». URL : https://eefund.org.ua/recovery/
4. Програма «ГрінДІМ». URL : https://eefund.org.ua/greendim/

СЕКЦІЯ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

JEL G24

COMPARATIVE RISK EXPOSURES OF THE CONVENTIONAL AND ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS

Elsevar Guliyev,
Associate Professor at the International Magistrate and Doctorate Center of the Azerbaijan, State University of Economics – UNEC

Islamic finance is a way of managing money and doing business while adhering to the moral principles of Islam. It is based on the belief that money should not have any value in and of itself. In other words, you should not be able to simply make money from money. It is just a way to exchange products and services that do have a value. Islamic finance also encourages partnership and so, wherever possible, profit and risks should be shared. The key principles guiding Islamic finance (IF) activities are as follows:

Prohibition of Riba (Interest): IF do not engage in interest-based transactions but instead use profit-sharing and asset-backed financing methods.

Avoidance of Gharar (Excessive Uncertainty) and Maysir (Gambling): Transactions must be clear, transparent, and free from excessive speculation or uncertainty.

Asset-Backed and Ethical Investments: IF focus on real economic activities and avoid investments in sectors that are considered haram (prohibited), such as alcohol, gambling, or tobacco.

Risk-Sharing Mechanisms: Instead of charging fixed interest, IF use contracts such as Mudaraba (profit-sharing investment) and Musharaka (joint venture financing), where profits and risks are shared between parties.

Islamic Financial Products: IF offer a range of financial services, including banking, insurance (Takaful), and asset-based financing, using instruments such as Murabaha (cost-plus sales financing), Ijarah (financial leasing), Salam (forward sale with advance payment), Istisna (contract financing), and Sukuk equity-based financing (Islamic bonds).

Shariah Compliance: IF is supervised by a Shariah Board, composed of Islamic scholars who ensure that all products and services comply with Islamic law.

Islamic Financial Institutions (IFIs) as a Conventional Finance Institutions (CFIs) are exposed to the various types of risk depends on form of financial services offering to the customers. According to the Accounting and Auditing Organization of Islamic Financial Institutions' risk management guideline IFIs are exposed to the following range of risks:

- market risk
- rate of return risk
- credit risk
- operational risk
- equity investment risk
- liquidity risk
- currency risk
- displaced commercial risk.
- commodity risk

Identified risk types influence to IFIs and Islamic finical products and services as follows:

Table 1

Classification of the Risk Exposure of IFI Products and Services

Financing type	Contract type	Risk exposure
Sales financing	Murabaha (mark-up sale)	Market risk
	Murabaha (deferred payment)	Credit risk
	Salam (forward sale with advance payment)	Non delivery and credit risk
	Istisna (contract financing)	Non delivery and credit risk
Equity financing	Mudarabah (profit sharing investment)	Credit and market risk
	Musharaka (profit and loss sharing)	Equity investment risk
Leasing	Ijarah (operational leasing)	Market risk
	Ijarah MB (financial leasing)	Credit risk

A comparison of the aforementioned risk exposures in CFI and IFI financial products and services provides an opportunity to reveal the following findings.

Table 2

Comparative Type of Risk Exposure
of the Conventional and Islamic Finance Institutions

Islam Financial Institutions	Conventional Financial Institutions
Identical Risk Categories	
Market risk	Market risk
Credit risk	Credit risk
Operational risk	Operational risk
Currency risk	Currency risk
Commodity risk	Commodity risk
Equity risk	Equity risk
Liquidity risk	Liquidity risk
Distinct Risk Categories	
Rate of Return risk	Interest risk
Displaced commercial risk	
Equity Investment risk	

Having analyzed aforementioned risk categories it can be concluded that Islamic Financial Institutions and their activities are exposed almost to the same risk categories as their conventional competitors, however particular risks referring to the risk sharing feature of investment activities of the IFIs. These risk types are Rate of Return Risk, Displaced Commercial Risk and Equity Investment Risk. Due to prohibition of interest accrual IFIs are not exposed to Interest risk.

REFERENCES

1. CIMA “Islamic Banking and Takaful products” Dr Mohd Daud Bakar, Dr Syed Musa Alhabshi, Effendy Rahaman London, 2013.

2. “Islamic Finasial Services Industry Stability Report 2024.” Islamic Finasial Service Board (IFSB). URL : www.ifsb.org

3. “Risk Analysis for Islamic Banks.” Hennie van Creuning, Zamir Iqbal. The World Bank, 2008.

JEL G21, Q18, F64

DIGITAL FINANCE AND AGRICULTURAL COMPETITIVENESS IN AZERBAIJAN: ALIGNMENT WITH THE EU SUSTAINABILITY AGENDA

Jafar Jafarov,
Senior lecturer Niyaz Mammadov, Ph.D in Economics, Associate Prof.
Azerbaijan State Agricultural University, Azerbaijan

Abstract. This paper examines the influence of digital finance on the competitiveness of Azerbaijan's agricultural sector and explores its compatibility with the EU's sustainability policies. The study investigates the impact of digital financial tools – including mobile banking, blockchain applications, and fintech innovations – on access to finance, resource allocation efficiency, and the promotion of sustainable farming. It also identifies key obstacles such as regulatory gaps and digital infrastructure deficiencies. Drawing from EU best practices, the paper suggests measures to strengthen Azerbaijan's digital financial landscape in agriculture while ensuring alignment with international sustainability objectives.

Keywords: digital finance, agricultural competitiveness, fintech, sustainability, EU Green Deal, Azerbaijan, financial inclusion.

The expansion of digital financial services has introduced transformative opportunities for the agricultural sector by providing farmers with innovative tools to boost efficiency and profitability. The availability of mobile banking, automated payment solutions, and fintech-driven credit platforms has enhanced financial accessibility, especially for small and medium-sized enterprises in rural areas. According to World Bank data, in 2022, approximately 68 % of Azerbaijani farmers had restricted access to conventional banking services, underscoring the importance of digital financial alternatives [1].

Azerbaijan's agriculture remains a key pillar of the national economy, accounting for around 6.2 % of GDP and employing nearly 36 % of the workforce as of 2023 [2]. Despite its significance, limited financing remains a major hurdle, as traditional lending institutions impose stringent requirements that many small-scale farmers struggle to meet. Digital financial solutions, including AI-based credit assessments and blockchain-backed transactions, present an opportunity to bridge this financing gap and enhance sectoral competitiveness [3].

In alignment with the EU's sustainability framework, Azerbaijan can leverage digital financial tools to drive environmentally conscious agricultural practices. The EU Green Deal prioritizes sustainable food production, lower carbon emissions, and climate-smart farming. By integrating blockchain technology to enhance supply chain transparency and utilizing smart contracts for automated financing agreements, Azerbaijan's agricultural sector can align with international sustainability standards and improve its global market positioning [4].

However, multiple challenges hinder the adoption of digital finance in Azerbaijan's agricultural sector. Rural digital infrastructure remains underdeveloped, with only 42 % of rural areas enjoying stable internet connectivity in 2023, compared to 87 % in urban regions [5]. Additionally, the absence of a comprehensive regulatory framework for agricultural fintech solutions creates uncertainties for financial institutions and agribusinesses seeking to invest in digital solutions [6].

Insights from EU countries illustrate that successful integration of digital finance with sustainable agricultural policies requires collaboration between governments, financial bodies, and private-sector stakeholders. Estonia, for instance, has pioneered blockchain-based finance for agricultural supply chains, ensuring efficiency and security. Similarly, the Netherlands has implemented specialized digital lending models tailored to small-scale farming enterprises, significantly improving credit access. These experiences provide actionable lessons for Azerbaijan in developing a structured approach to digital finance in agriculture [7].

To enhance agricultural competitiveness while complying with sustainability goals, Azerbaijan should prioritize expanding digital infrastructure, refining fintech regulations for the agricultural sector, and fostering multi-stakeholder partnerships. Moreover, educating farmers on the benefits of digital financial tools will be crucial for maximizing adoption rates. Establishing a well-defined digital finance ecosystem will enable Azerbaijan to strengthen its agricultural sector's resilience and global competitiveness.

REFERENCES

1. World Bank. (2022). Financial Inclusion in Agriculture: Azerbaijan Case Study. Washington, DC: World Bank Publications. URL : https://www.worldbank.org/financial-inclusion-azerbaijan

2. State Statistical Committee of Azerbaijan. (2023). Macroeconomic Indicators of Agriculture. Baku: SSC. URL : https://www.stat.gov.az/agriculture-2023

3. Reinhardt, T. (2022). The Farm to Fork Strategy and the Digital Transformation of the Agrifood Sector – An Assessment from the Perspective of Innovation Systems. *Applied Economic Perspectives and Policy*. 44 (1), 437–455. URL : https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/aepp.13246

4. European Commission. (2021). The EU Green Deal and Sustainable Agriculture. Brussels: EU Publications. URL : https://ec.europa.eu/green-deal-agriculture

5. Ministry of Digital Development and Transport of Azerbaijan. (2023). Rural Connectivity and Internet Infrastructure Report. Baku: MDDT. URL : https://www.mddt.gov.az/digital-rural

6. OECD. (2019). Digital Opportunities for Better Agricultural Policies. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. URL : https://www.oecd.org/en/publications/digital-opportunities-for-better-agricultural-policies_571a0812-en.html

7. Estonian Government. (2022). Digital Transformation in Agriculture: Lessons from Estonia. Tallinn: E-Government Publications. URL : https://www.e-estonia.com/agriculture-digital-transformation

JEL M14, Q56

SECTORAL APPLICATIONS OF ESG POLICIES AND THEIR IMPACT ON BUSINESS SUSTAINABILITY

N. D. Noncheva,
assistant professor third (scientific) level;
D. D. Monovoska,
student of higher education of the first (bachelor) level
"Prof. d-r Asen Zlatarov" University, Bulgaria

Introduction

The concept of ESG (Environmental, Social, and Governance) has gained significant momentum in recent years as organizations across the globe seek to align their operations with sustainable development goals. ESG policies are multi-dimensional frameworks that address key issues concerning environmental stewardship, social responsibility, and corporate governance. As such, these policies are being increasingly integrated into business strategies across different sectors. The variability in ESG implementation is influenced by the specific sustainability challenges, regulatory environments, and competitive dynamics that each industry faces.

This article explores the sectoral applications of ESG policies and their consequential impact on business sustainability. A particular focus is placed on how these policies affect corporate strategy, financial performance, and risk management practices within industries such as finance, manufacturing, technology, and energy. We analyze the growing importance of ESG in driving corporate decision-making

and its ability to influence stakeholder engagement and long-term business viability.

1. ESG Policies in Different Sectors

1.1. Financial Sector

The financial sector occupies a central role in promoting sustainability due to its capacity to influence investment flows and credit decisions. Financial institutions, including banks, asset managers, and insurance companies, are increasingly integrating ESG factors into their risk management frameworks and investment strategies. By incorporating ESG criteria into lending and investment decisions, financial institutions not only mitigate risks associated with environmental degradation, social inequality, and governance failures but also capitalize on emerging opportunities in the green economy.

Regulatory frameworks such as the EU Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) and the US Securities and Exchange Commission (SEC) regulations play a critical role in driving transparency and accountability within this sector. These regulations mandate that financial organizations disclose their exposure to ESG risks and outline the sustainability impacts of their investment portfolios. The implementation of ESG metrics in financial analysis helps investors make more informed decisions, considering both long-term sustainability and short-term profitability [1].

1.2. Manufacturing Sector

The manufacturing sector, being one of the largest contributors to environmental degradation, faces immense pressure to align its operations with sustainability goals. Key challenges include high energy consumption, carbon emissions, resource depletion, and the generation of industrial waste. To address these challenges, many manufacturing firms are adopting circular economy principles. These include implementing closed-loop production systems that minimize waste, promote recycling, and enhance resource efficiency. Additionally, manufacturers are increasingly shifting towards energy-efficient technologies and sustainable supply chains.

Manufacturers also recognize the importance of sustainable sourcing – choosing raw materials from suppliers that demonstrate strong environmental and social governance practices. Furthermore, the growing trend of corporate social responsibility (CSR) in the sector drives companies to invest in worker welfare, community development, and ethical labor practices, which are critical elements of ESG policies. The transition to sustainable manufacturing practices also helps companies mitigate risks related to resource scarcity and environmental regulations, which are becoming more stringent globally.

1.3. Technology Sector

The technology sector is uniquely positioned at the intersection of innovation and sustainability. Digital technologies, such as artificial intelligence (AI), machine learning (ML), and blockchain, have the potential to accelerate ESG initiatives across various industries. For instance, AI can optimize resource use, while blockchain can enhance transparency and traceability in supply chains.

Tech companies are increasingly investing in green technologies, such as energy-efficient data centers, carbon-neutral cloud computing, and environmentally friendly hardware production processes. Moreover, social and governance aspects of ESG are becoming paramount in this sector, with firms focusing on ethical data practices, ensuring user privacy, and adhering to responsible AI governance.

Regulatory standards like the General Data Protection Regulation (GDPR) in the EU also shape the governance practices of technology companies by enforcing transparency and accountability in data handling.

Given the rapid pace of innovation in this sector, technology companies must remain agile and proactive in addressing ESG risks while leveraging technological advancements to foster sustainability.

1.4. Energy Sector

The energy sector is perhaps the most impacted by the transition to ESG, as it is the largest emitter of greenhouse gases. The global shift towards decarbonization has led to significant investments in renewable energy sources, such as solar, wind, and hydroelectric power. Renewable energy adoption is central to the sector's efforts to reduce dependence on fossil fuels and achieve net-zero emissions targets.

In addition to renewable energy investments, energy companies are focusing on improving energy efficiency in traditional energy systems, as well as adopting carbon capture technologies. Socially, energy companies are increasingly concerned with the impacts of energy poverty, access to clean energy, and the social implications of energy transitions. Governance practices are being enhanced to align with global sustainability standards, ensuring that energy companies meet the growing expectations of regulators, consumers, and investors.

2. Measuring ESG Performance and Impact

To evaluate the effectiveness of ESG policies and their impact on business sustainability, organizations increasingly rely on ESG rating agencies and standardized reporting frameworks. Some of the leading frameworks include the Global Reporting Initiative (GRI), the Sustainability Accounting Standards Board (SASB), and the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). These frameworks provide guidelines for companies to disclose their ESG-related risks, strategies, and performance metrics.

For example, GRI offers a comprehensive approach to measuring and reporting on a company's environmental, social, and governance activities, providing a set of standard indicators that can be used to assess sustainability efforts. Similarly, SASB focuses on industry-specific ESG metrics that allow companies to benchmark their performance against peers in the same sector. TCFD, on the other hand, emphasizes climate-related financial disclosures, helping companies understand and communicate the financial implications of climate-related risks.

These ESG frameworks not only guide organizations in their sustainability journey but also enable investors to assess companies' long-term viability and resilience in the face of environmental and social challenges. By improving

transparency, companies can enhance their relationships with stakeholders, build trust, and ultimately foster more sustainable business practices.

Conclusion

The integration of ESG policies across various sectors has become a critical driver of business sustainability. Through sector-specific applications, ESG principles help companies mitigate risks, comply with evolving regulations, and differentiate themselves in a competitive marketplace. As businesses increasingly recognize the interconnectedness of environmental, social, and governance factors, they are adapting their strategies to ensure long-term resilience.

Future research in this area should focus on developing sector-specific ESG performance metrics that can help organizations track progress more effectively. Additionally, further exploration is needed on the long-term impact of ESG policies on business resilience, particularly in industries facing complex sustainability challenges. The evolving regulatory landscape and growing consumer demand for ethical and sustainable business practices will undoubtedly continue to shape the way businesses approach ESG implementation in the years to come.

REFERENCES

1. Freeman, R. E. (1984). Strategic Management: A Stakeholder Approach. Pitman.
2. European Parliament, Directive (EU) 2022/2464. URL : www.esgnews.bg

JEL 330.332

STUDY ON PUBLIC INTEREST TOWARDS DIFFERENT SUPERMARKET BRANDS

G. P. Panayot,
a student of higher education of the first (bachelor) level
University "Prof. Dr. Asen Zlatarov", Bulgaria
Scientific supervisor: **Gigov R.,**
Assistant Professor Dr., PhD.

Try to imagine a very familiar scene from your daily life – entering a supermarket to buy a variety of products, whether that may be groceries or other household items, scanning the shelves, always looking out for any big discounts as you walk down the clean aisles and ask the helpful and cheerful staff for anything that you are unable to find.

Everything said until now could be looked at as different methods to increase client loyalty, which leads to an increase of loyal regular clients and that would in turn increase the earnings. Being able to influence public demand and tastes, and to create a lifetime connection with the regulars through the use of different tactics, would undoubtedly make it possible for any store to get ahead of its competitors, thereby emphasizing the value of client loyalty and making their trust sought after.

These tactics are a variety of things, that while seemingly unimportant at a first glance, subtly influence client behaviour. Some of these tactics have to do with the price of the product – how often does it go on sale, how big is the discount itself, how the store's prices compare to that of its economical rivals. Another similar method is the use of loyalty card that give clients additional discounts and use some kind of point system. Other methods are more closely connected to the product itself – are they produced locally or are they imported, does the store have enough variety of product brands and how high is the quality of the products. Then also of importance are the characteristics connected to the site of the retail store itself – its accessibility, the level of hygiene and cleanliness that is maintained, as well as the levels of competency and amiability of the staff working on site.

The suggested way to gather information on the effectivity of these different methods is through the use of empirical social research, the first step of which would require for surveys to be conducted with the general populace, then for the gathered

demographic data and opinions on different loyalty tactics to be analyzed and that research to be used to strengthen supermarket brand loyalty and therefore make the businesses more profitable and competitively viable in the retail store market. Except the section on demographic questions, the other questions that would be used to learn about the respondent's opinions will be put in sections that would be divided based if they are based on their comfort or their trust toward the supermarkets.

These surveys could additionally be specialized for example to only include some of the tactics; to be given to specific demographics like teenagers or the elderly; to be conducted regionally or any other variations based on these possible changes. The use of this specification would be the ability to gather more exact data on the chosen variables.

Potentially, the focus on these studies and loyalty gathering methods would help the supermarkets to expand, which could in turn create potential position and job opportunities in the sphere of retail, management and logistics and strengthen the retail store economy. But the retail store market is also in a cautious situation, due to it being filled with primarily local brands - potentially if client loyalty is weak and foreign brands enter the market and they provide a better service than the already established ones, local stores will find themselves unable to compete, be overwhelmed by their new and powerful competitors taking over the majority of the market, which would potentially lead to either bankruptcy, mergers or takeovers – local stores won't have sizeable business over their own economy.

REFERENCES

1. "Sociology of economic life" – Ivan Neikov (2018), Sibi.
2. "Economical Sociology" – John Clark (2017), Sage Publications.
3. Economical culture and economical behaviour – Maria Radeva (2017), UNWE.

УДК 657.1

КОНТРОЛІНГ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

В. Бабич,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня);
А. В. Буряк,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

Господарська діяльність кожного підприємства супроводжується рухом грошових коштів. Грошовий потік це і є відображення руху грошових коштів по надходженню і їх витрачанню.

Бланк І. в своїй тематичній монографії окреслює грошові потоки суб'єктів господарювання як сукупність розподілених по окремих інтервалах надходжень і виплат грошових засобів, що утворюються його господарською діяльністю [1].

Необхідність застосування механізму контролінгу спричинено рядом обставин, які посилились із впливом війни на теренах України [2]:

1. Потребою миттєвого реагування на зміну зовнішнього та і внутрішнього середовищ функціонування підприємства.
2. Часова нерівномірність та дисбаланс у надходженнях-видатках грошових ресурсів.
3. Відсутність, або неналежна координація операційного та стратегічного бюджетування та відповідного контролю за грошовим потоком.
4. Неефективна система інформаційно-аналітичного супроводу бізнесової діяльності тощо.

Усі ці чинники можуть спричинити неефективність фінансування виробничої та бізнесової діяльності, генерування грошових коштів в недостатньому чи надмірному об'ємі, кризу неплатежів локального чи системного характеру, неможливість провадження інвестиційної діяльності як фінансової так і реальної, погіршення фінансової стійкості, необґрунтованого збільшення потреби в позикових коштах, ускладниться забезпечення оборотними активами виробничого процесу тощо.

Отже, контролінг грошових потоків це інформаційно-аналітична система забезпечення управління фінансовими ресурсами, яка узгоджує та координує роботу підприємства та всіх його структурних ланок.

Функціональними завданнями контролінгу грошових потоків має бути:

- Запровадження системи бюджетування підприємства;
- Встановлення центрів фінансової відповідальності та підготовка персоналу до виконання завдань бюджетування в залежності від економічної характеристики їх;
- Генерація інформаційно-аналітичного забезпечення щодо управління грошовим потоком підприємства та окремих його підрозділів;
- Розробка та ухвалення системи корегування самого руху грошових ресурсів та робота по зменшенню відхилень від бюджету;
- Управління залишками грошових ресурсів.

Отже, як складова всього фінансового менеджменту господарської структури система контролінгу грошового потоку охоплює усі етапи управління та поєднує виконання всіх основних функцій за цим напрямом – організація, планування та бюджетування, аналіз, контроль та регулювання відхилень.

Стратегічне завдання з управління грошовими коштами мають бути спрямовані на максимізацію чистого грошового потоку, а з вектору оперативного регулювання то контролінг повинен бути спрямований на управління відхиленнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Управління грошовими потоками : навч. посіб. К. : Ніка-Центр, Эльга, 2009. 736 с.

2. Гриценко Л., Боярко І., Роєнко В. Контролінг грошових потоків підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2010. № 3 (105). С. 148–154.

УДК 336.61

ФІНАНСОВА АНАЛІТИКА У ВАРТІСТНО-ОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ю. Бернатович,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня);
А. В. Буряк,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

Ефективне функціонування підприємств корпоративного сектору економіки в сучасних ринкових умовах тісно пов'язано з вартістно-орієнтованим підходом до їх управління і саме робота фінансових аналітиків допоможе у її вибудові в системі фінансового менеджменту. Досягнення високих результатів роботи корпорації забезпечується тісною взаємодією усіх підрозділів і структурних ланок, що повинні ретельно дотримуватись єдиної стратегічної мети.

Об'єднавчий вплив вартістно-орієнтованого управління з метою досягнення головної мети представлено на Рис.1.

Рисунок 1. Значення вартістно-орієнтованого управління на формування стратегічної мети щодо максимізації ринкової вартості

Джерело: складено за матеріалами [2].

Оскільки головна мета кожної корпорації це максимізація її ринкової вартості то методи вартістно-орієнтованого підходу може слугувати інструментом нівілювання корпоративних конфліктів та слугувати об'єднуючим механізмом короткотермінових цілей менеджерів усіх рівнів.

Вітчизняні корпорації недостатньо готові впроваджувати принципи вартістно-орієнтованого управління, оскільки не достатньо підготовані як теоретично так і практично, не функціонує система оперативної та фінансової аналітики. Сутність вартістно-орієнтованого менеджменту ґрунтується на системі мотивації за досягнення конкретно визначеного результату. Отже, для кожної управлінської ланки має бути розроблена система індикаторів, що вказуватиме на рівень якості роботи кожного співробітника в певному часовому лагі. Звісно, що необхідно точно визначити нормативи значень цих маркерів і впровадити скорингове оцінювання роботи персоналу.

Скорингова методика на рівні окремих підрозділів повинна враховувати внесок у формування чистого прибутку корпорації, її ринкової вартості та інших ключових показників, що окреслює існуюча система контролінгу як певний нормативний показник [1]. Також вартістно-орієнтована система дозволить виявити так звану «сіру зону» де починає свою дію підвищений ризик відхилення від нормативного значення.

Особливості дії «сірої зони» при застосуванні вартістно-орієнтованого управління окреслено матеріалами рис.2.

Показники вартісно-орієнтованого управління	Нормативно-рекомендоване значення	«Сіра зона»
Абсолютні показники оцінки		
EVA (Додана економічна вартість)	Позитивне значення показника, динаміка зростання	Зміна тенденції – зменшення абсолютного значення показника на 5-10 %
MVA (Додана ринкова вартість)		
SVA (Додана акціонерна вартість)		
CVA (Грошова додана вартість)		
Відносні показники оцінки		
ROI (Окупність інвестицій)	Більше 100 % або 1	Зміна тенденції – зменшення показника, прийняття значення у розмірі 98-99 % (0,98-0,99)
RONA (Рентабельність чистих активів)	Позитивне значення показника, динаміка зростання	Зміна тенденції – зменшення абсолютного значення показника на 5-10 %
ROIC (Коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу)	Позитивне значення показника, динаміка зростання	Обмежене зростання
CFROI (Показник ефективності інвестицій, що відповідає внутрішній нормі дохідності)	> WACC (середньозваженої вартості капіталу)	CFROI = WACC
ROS (Рентабельність продаж)	Позитивне значення показника, динаміка зростання	Зміна тенденції – зменшення абсолютного значення показника на 5-10 %

Рисунок 2. «Сіра зона» у системі показників ефективності роботи корпорації

Джерело: складено за матеріалами [2].

«Сіра зона» головних показників дозволить вчасно реагувати та вносити змінити у політику управління корпорацією. Застосування ж цієї скорингової методики управління, розробленої фінансовими аналітиками згідно інтегрального показника дозволить вибудовувати дієву систему фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва.

Таким чином, скорингова система розроблена фінансовими аналітиками при вартістно-орієнтованому управлінні дозволить корпорації вийти на більш ефективний щабель господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виганяйло С. М., В'юненко О. Б. Тенденції розвитку інформаційних технологій у бізнес-аналітиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2021. Том 32 (71), ч. 1, № 1. С. 51–55.

2. Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. М. Вартісно-орієнтоване управління в системі корпоративного управління компанією. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 111–115.

УДК 338

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В. Г. Білецький,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
О. С. Макарчук,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

У сучасних умовах кожна економічна нестабільність проявляється у коливанні рівня економічної активності. Такі зміни спричинені низькими факторами, серед яких воєнні конфлікти, що впливають на споживчий попит, глобальні економічні процеси, інфляція та зміни процентних ставок, що фактично створюють значні виклики для підприємств і сприяють виникненню кризових ситуацій. Із ключових підходів для подолання такої нестабільності та забезпечення стійкості підприємства є ефективне управління фінансовими ресурсами. Сьогодні особливого значення набуває прогнозування фінансового стану підприємства та розробка комплексних заходів антикризового управління. Це є вкрай важливим завданням, особливо для організацій, які стикаються з впливом економічних труднощів, політичної нестабільності.

Антикризове фінансове управління підприємством є ключовим елементом забезпечення стійкості бізнесу в умовах нестабільного економічного середовища. Основною метою такого управління є збереження життєздатності підприємства, запобігання банкрутству та відновлення його фінансової стабільності. У межах даної теми виділимо основні аспекти, які формують основу антикризового фінансового управління. Антикризове управління включає сукупність стратегічних, тактичних і оперативних заходів, спрямованих на подолання фінансової кризи. Це системний підхід, який охоплює аналіз ризиків, оптимізацію ресурсів, контроль витрат та адаптацію до змін зовнішнього середовища.

До основних чинників, **що спричиняють фінансову кризу на підприємстві,** належать:

– зовнішні: економічні кризи, зміни законодавства, форс-мажорні обставини, зміна ринкової кон'юнктури;

– внутрішні: неефективне управління, високий рівень заборгованості, низька ліквідність, відсутність стратегічного планування.

Антикризове управління проводиться в декілька етапів [1, с 111–115; 3], а саме:

– **діагностика фінансового стану**. На цьому етапі проводять аналіз балансу, коефіцієнтів ліквідності, рентабельності, оборотності активів;

– **розробка стратегії виходу з кризи**: визначення пріоритетних напрямів дій, включаючи реструктуризацію боргів, оптимізацію витрат, диверсифікацію діяльності;

– **реалізація плану дій**: запровадження антикризових заходів, таких як скорочення витрат, пошук додаткових джерел фінансування, реорганізація бізнес-процесів;

– **моніторинг і коригування**: постійне оцінювання результатів і адаптація стратегії відповідно до змінних умов. Використовують такі і**нструменти антикризового фінансового управління**, як: ф**інансовий аналіз**: (регулярна оцінка фінансових показників, виявлення слабких місць у структурі фінансів підприємства), **реструктуризація** (реорганізація структури активів, боргів, витрат, з метою підвищення їх ефективності), **залучення інвестицій** (пошук стратегічних інвесторів або отримання кредитних ресурсів для підтримки ліквідності), **підвищення ефективності управління**: (оптимізація бізнес-процесів, вдосконалення системи внутрішнього контролю).

Ефективне антикризове управління неможливе без компетентного кризового менеджера, який володіє аналітичними, управлінськими та комунікаційними навичками. Ключовими завданнями такого фахівця є виявлення причин кризи, формування команди для реалізації антикризових заходів та забезпечення координації між усіма учасниками процесу [2, с. 111].

Успішні приклади відновлення компаній після фінансових криз демонструють важливість своєчасного реагування та ефективного використання наявних ресурсів. Наприклад, реструктуризація боргів або впровадження нових продуктів часто стають вирішальними факторами для збереження конкурентоспроможності.

Висновки. Антикризове фінансове управління є невід'ємною складовою системи управління сучасного підприємства. Воно дозволяє мінімізувати вплив кризових явищ, забезпечити адаптацію до змін ринкових умов і створити базу для стабільного розвитку. Для досягнення успіху необхідно: своєчасно ідентифікувати ознаки фінансової кризи; використовувати сучасні методи аналізу та планування, постійно вдосконалювати компетенції управлінського персоналу.

Отже, антикризове фінансове управління забезпечує підприємству можливість не лише вижити у складних умовах, але й створити передумови для його подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батрак О. В., Тарасенко І. О. Теоретична конструкція антикризового управління підприємствами: дефініція, складники, етапи, принципи. *Причорноморські економічні студії.* 2020. Вип. 52-1. С. 111–115. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2020_52(1)__19

2. Литовченко О. Ю., Топоркова О. В. Структурно-функціональна модель антикризового фінансового управління підприємством. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. 2020. Вип. 98. С. 108–114.

3. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 560 с

УДК 338.43:631:338

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ПРИКОРДОННИХ ГРОМАД СУМЩИНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Т. Г. Басенкова,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Сумський національний аграрний університет

Агропромисловий комплекс є ключовим сектором економіки Сумщини, забезпечуючи значну частину ВВП, зайнятості та експортного потенціалу регіону. Війна завдала значних збитків, зруйнувавши інфраструктуру, пошкодивши активи та порушивши логістичні ланцюги. Тому відновлення є критично важливим для економічного відродження Сумщини та забезпечення продовольчої безпеки країни.

2021 року Сумщина займала 17 місце серед областей України за розмірами економіки з обсягом валового регіонального продукту 105,3 млрд грн. Найбільшу частку складало сільське господарство – 25,3 %, промисловість – 22,3 %, обов'язкове соціальне страхування – 10,8 %, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,1 %, оптова і роздрібна торгівля та державне управління й оборона – решту. 2022 року, як наслідок повномасштабного вторгнення, економіка області скоротилася приблизно на 30 %. Найбільше негативний вплив відчули такі сектори, як: промисловість – зменшення на 32,3 %, сільське господарство – на 6,3 %, будівництво – 61,5 % та роздрібна торгівля – 19,8 %. Проте за період 2023–2024 років Сумщина змогла адаптуватися до викликів, зокрема завдяки програмам державної та міжнародної підтримки. Це реалізація таких ініціатив, як: «Доступні кредити 5-7-9%», грантові програми «є-Робота» та «Зроблено в Україні». Отже, 2023 року валовий регіональний продукт зріс на 3–4 %, а за першу половину 2024 року – на рівні 1–2 %. [1]

Державна екологічна інспекція оцінює збитки, що завдані довкіллю Сумщини внаслідок військової агресії приблизно на 2 млрд грн. Проте варто зауважити, що це сума лише матеріальних втрат, тобто забруднення повітря та засмічення земель уламками зруйнованих об'єктів, без урахування шкоди водним ресурсам, сфері тваринництва та рослинництва. Також важливо сказати і

про екологічну катастрофу, що сталася на річці Сейм у серпні 2024 року, розмір шкоди якої станом на початок 2025 року ще не оцінено. Загалом, за час повномасштабного вторгнення (2022–2024 роки) на території Сумської області було задокументовано 617 випадків негативного впливу на природу, що в грошовому еквіваленті перевищує 4,6 млрд грн, з них: за засмічення земельних ресурсів – 1,83 млрд грн, за забруднення атмосферного повітря – 0,98 млрд грн, за засмічення / забруднення водних ресурсів – 1,83 млрд грн. Однак це лише мінімальна оцінка, адже через складну безпекову ситуацію експерти не можуть проводити детальні обстеження територій, що зазнають постійних обстрілів, та оцінити всі масштаби екозлочинів. [2]

З 2024 року Сумська область стала пілотним регіоном для реалізації двох міжнародних ініціатив. Перший проєкт - Фонд відновлення українських громад, що спрямований на забезпечення продовольчої безпеки, розвитку малого та середнього бізнесу, а також підтримку регіональних кластерних об'єднань. Його фінансування становить 4,6 млн доларів США, а впровадження здійснюється Міжнародною організацією з міграції (МОМ) та Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО). У рамках цієї програми МОМ відібрала 27 мікропідприємств та 13 малих бізнесів для надання грантової підтримки. Додатково було ухвалено рішення щодо фінансування кластеру «Слобожанське коноплярство», на суму 60 тис. доларів США. Другий проєкт містить програми конкурсної підтримки дрібних сільськогосподарських виробників, організовану Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО). На участь у програмі вже зареєструвалися 1 667 фермерів, після проходження навчальних тренінгів кожен учасник отримає близько 40,5 тис. грн для розвитку їхньої господарської діяльності. [1]

Загалом відновлення земельних, лісових, водних ресурсів та аграрного сектору в цілому є складним процесом, що може включати залучення інвестицій, участь у програмах державної підтримки, міжнародну допомогу. Особисто моє бачення відновлення агросектору Сумщини є наступним. Розмінування та очищення територій від боєприпасів – найперше, що потрібно зробити. Загалом після обстеження земель Національним органом з питань протимінної діяльності очищення / розмінування потребує 84,7 га територій. Станом на кінець літа 2024 року на території Сумської області було розміновано 79 гектарів сільськогосподарських угідь на територія, що знаходяться більше 20 км від лінії кордону [3]. Наступним кроком необхідно оцінити фінансові збитки, тобто провести аудит пошкоджених сільськогосподарських угідь, ферм, техніки,

інфраструктури в цілому, проаналізувати логістичні ланцюги для збуту продукції та визначити обсяг необхідної суми коштів для відновлення. Далі варто розробити стратегію відновлення з чіткими пріоритетами. Для тимчасової підтримки аграріїв можна використати програми державної та міжнародної підтримки. Також водночас варто працювати над модернізацією систем логістики та знайти нові шляхи експорту, відновлювати зрошувальні системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Профіль Сумської області. Загальна характеристика. URL : https://gue.sm.gov.ua/images/docs/strategiya/2027/aktual/Sum_obl_prof.pdf (дата звернення: 12.02.2025).

2. Державна екологічна інспекція в Сумській області : офіційний вебсайт. URL : https://deisumy.gov.ua/ (дата звернення: 13.02.205).

3. Департамент агропромислового розвитку Сумської ОДА : офіційний вебсайт. URL : https://www.apk.sm.gov.ua/index.php/uk/ (дата звернення: 13.02.2025).

УДК 338.054.23

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. Бичкова,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
А. С. Олійник,
канд. екон. наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет

Аграрний сектор являється однією із головних складових економіки України, що відповідає за продовольчу безпеку не тільки своєї країни а й суспільства в цілому через експорт продукції. Оскільки Україна є одним із провідних світових експортерів зернових, олійних, меду, продуктів переробки та харчової промисловості то стійкість аграрного сектору і його економічної безпеки являються безпрецедентними завданням та мають безумовну актуальність під час війни. Війна докорінно змінила умови функціонування агропромислового сектору, своїми викликами створила не притаманні йому загрози й підняла питання забезпечення економічної безпеки на новий щабель.

Економічна безпека підприємства аграрного спрямування характеризує забезпечення високої ефективності господарювання та фінансової стійкості з однієї сторони, а з іншої являється запорукою економічної безпеки всієї країни.

Отже, суб'єкти господарювання аграрного сектору економіки функціонують в умовах підвищеного природнього ризику: залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва, обмеженість ресурсів в тому числі земельних, недосконала інфраструктура аграрних ринків тощо. Війна на теренах України спричинила певні особливі ризики: обстріли та мінування, забруднення тяжкими металами та хімічними сполуками земель та водойм, руйнування сталих логістичних ланцюгів тощо [1]. Дія цих негативних чинників відобразилась на динаміці фінансових результатів підприємств, а отже, на їх економічній безпеці рис. 1. Матеріали рис. 1 демонструють нестабільну динаміку фінансових результатів до оподаткування як загалом по країні, так і в розрізі окремих галузей.

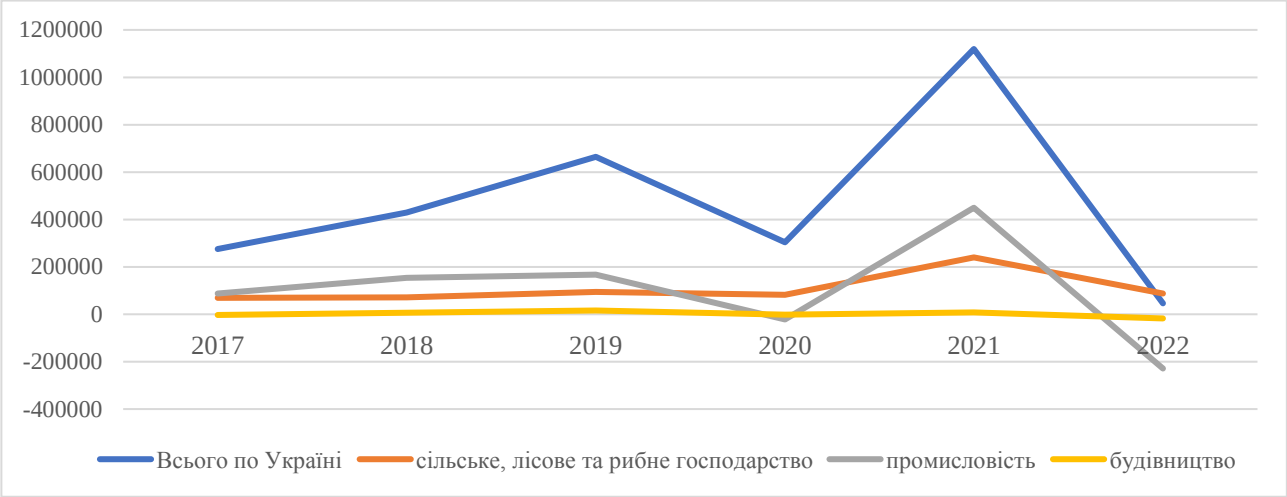

Рисунок 1. Динаміка фінансових результатів до оподаткування підприємств за основними видами економічної діяльності, тис. грн

Джерело: побудовано на основі матеріалів [2].

Підприємства сільського, лісового та рибного господарств, в період дії ковіда дали більш стійкий результат в порівнянні з іншими галузями та залишився позитивним в період повномасштабного вторгнення. Стрімке зниження фінансових результатів аграрних підприємств в 2022 р. є цілком логічним явищем з огляду на неспецифічні галузі виклики.

Для розбудови економічної безпеки підприємств аграрної галузі в довгостроковій перспективі, на нашу думку, потрібно:

– розробити державну стратегію відновлення та подальшого розвитку галузі;

– розробити і запровадити цільову програму відтворення якості біоресурсів;

– запровадити грамотну інноваційну політику галузевого відновлення та розвитку;

– впроваджувати ефективну методику управління ризиками на рівні підприємств та держави.

Визначення стратегічних підходів по забезпеченню відновлення та стійкого розвитку агропідприємств в умовах війни являється критично важливим не лише для самих суб’єктів господарювання, але й для запровадження державної політики підтримки галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство.* 2022. № 40.

2. Державна служба статистики України : вебсайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua

УДК 336

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У. Богдан,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
***Науковий керівник:* І. Дем'яненко,**
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет харчових технологій

У воєнний період економіка України зазнала значних трансформацій внаслідок прояву дії кризових факторів, що відобразилось у дестабілізації діяльності вітчизняних підприємств. В сучасних умовах господарювання значною мірою порушено механізми формування і використання фінансових ресурсів підприємств. Стабілізація і подальший успішний розвиток підприємства потребує оптимального фінансування його виробничо-господарської діяльності, а отже раціонального формування фінансових ресурсів. Не менш важливого значення набуває процес забезпечення ефективного їх використання, що сприятиме мінімізації потреби і недопущенню перевитрат фінансових ресурсів.

Ефективність використання фінансових ресурсів напряму впливає на результативні показники діяльності підприємства уможливлюючи фінансування процесів розширеного відтворення, стабілізацію підприємства та подальший розвиток. Сам процес формування фінансових ресурсів впливає на параметри ефективності їх використання. Недостатній обсяг фінансування негативно впливає на обсяги операційної діяльності, що проявляється через брак сировини і матеріалів, недостатність забезпечення іншими ресурсами в тому числі енергетичними, трудовими тощо, використанням не в повній мірі вже розміщених фінансових ресурсів у необоротні активи через зниження показників завантаження виробничих потужностей призводить до перманентного їх скорочення. Крім того, недостатність фінансових ресурсів негативно відображається і на показниках фінансового стану підприємства. Перш за все погіршується платоспроможність та фінансова стійкість підприємства. Внаслідок недоотримання прибутку як єдиного джерела приросту власних фінансових ресурсів у структурі джерел зростає частка позикових коштів. Достатній обсяг фінансування сприяє досягненню стійкого фінансового стану, підвищує

ефективність використання майна підприємства і забезпечує потреби розширеного відтворення. Іншою проблемою є наявність надлишкового фінансування, що може призвести до нераціонального використання і перевитрат фінансових ресурсів знижуючи їх ефективність, спричиняючи сповільненню відтворювального процесу та скороченню виробничої діяльності [1].

Постійно діюча система оптимізації використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання потребує відслідковування змін за рядом загальних показників. Перш за все тих, що впливають на платоспроможність підприємства. До них відносять показники групування активів за рівнем ліквідності, джерел фінансових ресурсів за термінами погашення зобов'язань. Також доцільно відслідковувати відповідність нормативам і динаміку коефіцієнтів ліквідності визначаючи тенденції розвитку процесів. Інформацію щодо стратегічних аспектів забезпечення платоспроможності підприємства надає оцінка груп показників фінансової стійкості. На ефективність використання суттєво впливає швидкість руху фінансових ресурсів та кількість оборотів, що вони здійснюють у відтворювальному процесі, тому доцільно досліджувати тенденції зміни показників ділової активності. Вплив сформованої системи використання фінансових ресурсів на фінансові результати діяльності підприємства ілюструють показники рентабельності.

Визначення напрямів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів потребує формування інформаційного забезпечення щодо їх загальної оцінки та орієнтованості на зміну умов функціонування з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства у довготривалому періоді шляхом інноватизації виробничих процесів, убезпечення діяльності та спрямованості на досягнення поставлених цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткаченко І. С., Євась Т. В., Заярнюк В. О. Підходи до формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства. *Подільський науковий вісник.* 2021. № 3–4. С. 45–49.

УДК 338.439.02

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Є. А. Борболюк,
аспірант третього (освітньо-наукового) рівня;
І. В. Томашук,
PhD, доцент,
Вінницький національний аграрний університет

Забезпечення продовольчої безпеки є ключовим завданням для будь-якої країни, оскільки воно безпосередньо впливає на соціальну стабільність та економічний розвиток. В умовах глобалізації, зміни клімату та зростання населення роль аграрного сектору набуває особливого значення. Ефективне фінансування аграрних підприємств є одним із фундаментальних факторів для досягнення стабільного виробництва, впровадження інноваційних технологій та адаптації до нових викликів (табл. 1).

Таблиця 1

Виклики та перспективи аграрного сектору

Напрями розвитку аграрного сектору	*Особливості аграрного сектору*	*Сутнісна характеристика*
Сучасні виклики продовольчої безпеки	Зміна клімату	Кліматичні зміни негативно впливають на продуктивність сільського господарства, знижують врожаї та спричиняють непередбачуваність виробництва. Зростає потреба у впровадженні кліматично стійких технологій
	Демографічний тиск	Збільшення чисельності населення вимагає підвищення обсягів виробництва продовольства, що потребує нових джерел фінансування для модернізації аграрного сектору
	Глобальні економічні ризики	Фінансові кризи, геополітична нестабільність та волатильність цін на сировину створюють додатковий тиск на аграрні підприємства

Продовження таблиці 1

Напрями розвитку аграрного сектору	*Особливості аграрного сектору*	*Сутнісна характеристика*
Джерела фінансування аграрного сектору	Банківське кредитування	Банківські кредити залишаються основним джерелом фінансування аграрних підприємств. Проте високі відсоткові ставки та складність отримання кредитів обмежують доступ багатьох підприємств до цих ресурсів
	Державна підтримка	Державні програми субсидування, гранти та пільгові кредити є важливими інструментами для підтримки сільськогосподарського виробництва. Особливу увагу слід приділити ефективності розподілу цих ресурсів
	Приватні інвестиції	Партнерство з приватними інвесторами, включаючи агрохолдинги та венчурні фонди, забезпечує доступ до інновацій та капіталу
	Міжнародна допомога	Фінансова підтримка від міжнародних організацій, таких як Світовий банк або FAO, спрямована на розвиток інфраструктури та підвищення продовольчої безпеки в регіонах із високими ризиками
Перспективи розвитку фінансування аграрного сектору	Цифровізація фінансових послуг	Використання фінтех-рішень спрощує доступ аграрних підприємств до фінансування, знижує транзакційні витрати та підвищує прозорість процесів
	Залучення зелених інвестицій	Інвестиції в екологічно стійкі проєкти, такі як органічне землеробство чи відновлювальні джерела енергії, сприяють розвитку сталого сільського господарства
	Розвиток агроінновацій	Фінансування наукових досліджень та впровадження сучасних технологій (дрони, датчики, штучний інтелект) дозволяє підвищити продуктивність та зменшити ризики

Джерело: систематизовано авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5].

Забезпечення продовольчої безпеки потребує комплексного підходу до фінансування аграрного сектору. Важливим є розвиток багатоканальної системи фінансування, що включає державну підтримку, приватні інвестиції, міжнародну допомогу та інноваційні рішення. Особлива увага повинна бути спрямована на адаптацію до кліматичних змін, впровадження інновацій та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Перспективи розвитку фінансування аграрного сектору визначатимуть рівень продовольчої безпеки як у національному, так і у глобальному масштабі.

Для оцінки фінансового забезпечення аграрних підприємств економічна наука виокремлює окремі показники, зокрема:

1). Чистий прибуток = Доходи – Витрати

2). $\text{Рентабельність продажів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Доходи від продажів}}$ x 100

3). $\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Поточні зобов'язання}}$ x 100

4). $\text{Коефіцієнт власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середній власний капітал}}$ x 100

5). $\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$

6). $\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$

7). $\text{Коефіцієнт автономії} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні активи}}$

Аналіз вищенаведених показників допомагає комплексно оцінити фінансове становище аграрного підприємства та ефективність його діяльності.

Фінансування аграрного сектору є ключовим чинником для забезпечення продовольчої безпеки, оскільки воно забезпечує необхідні інвестиції для розвитку сільськогосподарських підприємств, модернізації виробничих процесів та підвищення продуктивності. Високий рівень фінансування дозволяє аграріям впроваджувати новітні технології, знижувати витрати та підвищувати якість продукції, що зі свого боку сприяє стабільному постачанню продовольства на внутрішній та міжнародний ринок. Ефективне фінансування також допомагає подолати економічні та кліматичні ризики, що мають вплив на продовольчу безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яковюк І. В., Пасат М. О. Продовольча безпека України: виклики та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 11. С. 303–307. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/72

2. Солошенко Р. М. Напрями відновлення аграрного сектору України у післявоєнний період. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 533–541. DOI : https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.78

3. Томашук І. В., Борболюк Є. А. Значення аграрного сектора економіки у забезпеченні продовольчої безпеки України. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 58. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26

4. Томашук І. В., Томашук І. О. Оцінка фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. *Modern Economics.* 2022. № 34. С. 104–115. DOI : https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-15

5. Олійник Т. І., Жураковська А. В. АПК у забезпеченні продовольчої безпеки України як основа сталого розвитку. *Молодий вчений.* 2024. № 2 (126). С. 66–72. DOI : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-2-126-4

УДК 65.012.4:65.012.32:65.011.8

КЛАСИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ІНФОРМАЦІЇ, ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ТА ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Є. І. Борисов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Класифікація бізнес-інформації та оптимізація бізнес-процесів є ключовими аспектами ефективного управління підприємством, тому що бізнес-інформація охоплює широкий спектр даних, які можна класифікувати за різними ознаками. Зокрема, інформаційні системи підприємства складаються з таких компонентів: інформаційне забезпечення (бази даних, документообіг, звіти), технічне забезпечення (апаратні засоби, мережеве обладнання), програмне забезпечення (системне та прикладне ПЗ). математичне забезпечення (алгоритми, моделі аналізу даних.(Ці компоненти забезпечують збирання, обробку, зберігання та поширення інформації для підтримки прийняття рішень та контролю в організації). Серед науковців, які зробили значний внесок у дослідження класифікації бізнес-інформації та оптимізації бізнес-процесів, можна виділити: Майкл Хаммер та Джеймс Чампі – засновники концепції реінжинірингу бізнес-процесів, які визначили бізнес-процес як сукупність видів діяльності, що створюють цінність для клієнта. Томас Девенпорт: досліджував процесний підхід в управлінні та підкреслював важливість інформаційних технологій у реінжинірингу бізнес-процесів. Арсен Сливчук та Олексій Другов: досліджували методологічні підходи до оптимізації бізнес-процесів на основі впровадження стратегій Lean та Six Sigma [1].

Бізнес-процеси підприємства можна поділити на кілька категорій: основні процеси: спрямовані на створення продукту або послуги, що мають цінність для клієнта, допоміжні процеси підтримують основні процеси, забезпечуючи їх необхідними ресурсами та інформацією, управлінські процеси забезпечують планування, контроль та координацію діяльності підприємства та процеси розвитку, які спрямовані на вдосконалення та інновації в діяльності підприємства. Такий поділ дозволяє чітко визначити функції кожного процесу та ефективно управляти ними [2].

Оптимізація бізнес-процесів передбачає використання різних методів та підходів, серед яких: Lean (бережливе виробництво, яке спрямоване на усунення втрат та підвищення ефективності процесів, Six Sigma, яке орієнтоване на зменшення варіабельності процесів та підвищення якості продукції. Lean Six Sigma, це інтеграція двох підходів для досягнення максимального ефекту. Використання цих методів дозволяє підприємствам знижувати витрати, підвищувати якість продукції та задовольняти потреби клієнтів.

Розвиток фінансів суб'єктів підприємництва значною мірою залежить від ефективного управління бізнес-інформацією та впровадження інноваційних підходів до оптимізації бізнес-процесів. **Перспективи розвитку фінансів через управління бізнес-інформацією потрібно здійснювати через в**икористання сучасних інформаційних систем для автоматизації обліку. При цьому планування та контроль фінансових операцій сприяє зниженню операційних витрат та підвищенню точності даних [3, с. 355]. Створення систем управління знаннями сприяє ефективному обміну інформацією всередині організації, що підвищує адаптивність та інноваційний потенціал підприємства [4]. Глибокий аналіз та перебудова існуючих процесів з метою їх оптимізації та підвищення ефективності дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін на ринку та покращувати фінансові показники [5].

Впровадження зазначених підходів сприяє підвищенню ефективності фінансової діяльності суб'єктів підприємництва, забезпечуючи їх конкурентоспроможність та стійкість у сучасних умовах ринку. Впровадження інноваційних технологій має бути узгоджене зі стратегічним плануванням і бюджетною політикою підприємства. Важливо розробити ефективну систему управління бізнес-процесами, враховуючи доступні ресурси та можливі обмеження. Це дозволить компанії досягти якісно нового рівня розвитку.

Без урахування впливу інноваційних факторів, а також загального рівня розвитку інноваційної екосистеми України, неможливо забезпечити адаптацію системи управління підприємством до змін у зовнішньому середовищі. Перспективним напрямом досліджень є питання фінансування процесу впровадження інноваційних технологій у систему управління бізнес-процесами підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сливчук А. Л., Другов О. О. Методологічні підходи до оптимізації бізнес-процесів виробничого підприємства на основі впровадження стратегій LEAN та SIX SIGMA. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL : file:///C:/Users/admin/Downloads/METODOLOGICNI_PIDHODI_DO_OPTIMIZACII_BIZNES-PROCES.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

2. Сутність та класифікація бізнес-процесів підприємства. URL : https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1297177/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%201.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

3. Кладницька Т. А., Катаєва С. Б. Інноваційні методи оптимізації фінансової роботи на підприємстві. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 355–360. URL : https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1127/1079/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 13.02.2025).

4. Найчук-Хрущ М. Б., Коханович В. І. Інноваційні підходи до формування бізнес-процесів як структурного елементу інтелектуального капіталу підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL : file:///C:/Users/admin/Downloads/3371-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3284-1-10-20240213%20(5).pdf (дата звернення: 13.02.2025).

5. Шиш А. М., Ковтун І. І., Шеверя Я. В. Управління бізнес-інформацією та інноваційні підходи до оптимізації бізнес-процесів. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-11_0-pages-142_147.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 13.02.2025).

УДК 330.37:338

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

О. О. Вівсяніцька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти;
С. М. Обушний,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

У сучасних умовах ведення бізнесу фінансова стратегія логістичного підприємства є ключовим аспектом функціонування не лише самого суб'єкта господарювання, але й української економіки в цілому. Безпекові виклики широкого спектра ризиків підвищують вимоги до ефективності її розробки та впровадження. Глобалізація, цифровізація та зростання вимог споживачів зумовлюють необхідність оптимізації фінансових процесів і впровадження інноваційних підходів до управління фінансами. Основним завданням фінансової стратегії є забезпечення ефективного використання ресурсів, мінімізація ризиків та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стратегія підприємства визначається як розробка комплексу довгострокових фінансових завдань із вибором оптимальних шляхів їх реалізації. Вона є інтегральною складовою загальної стратегії організації (рис. 1) та спрямована на забезпечення стабільно високих показників прибутковості, а також на стимулювання фінансово-економічного і виробничо-господарського розвитку та посилення конкурентоспроможності підприємства.

Одним із ключових аспектів фінансової стратегії є орієнтація на максимізацію ринкової вартості підприємства, що досягається за рахунок оптимального управління фінансовими ресурсами. Важливе значення має забезпечення балансу між власним та залученим капіталом, що дозволяє зберегти фінансову стійкість і водночас підтримувати необхідний рівень інвестиційної активності. Вибір оптимального співвідношення цих джерел фінансування є стратегічним завданням, яке потребує врахування ризиків і перспектив розвитку ринку □2□.

Рисунок 1. Фінансова стратегія
в загальній стратегії розвитку підприємства □1□

Фінансова стратегія передбачає ефективне управління оборотним капіталом, що включає оптимізацію управління дебіторською заборгованістю, вдосконалення системи управління запасами та підвищення ефективності контролю за грошовими потоками. Успішне впровадження цих заходів забезпечує стабільність фінансових показників підприємства, зменшує ризики неплатоспроможності та сприяє зростанню прибутковості.

Значну увагу в сучасних умовах необхідно приділяти управлінню фінансовими ризиками. Комплексний підхід до фінансового ризик-менеджменту передбачає впровадження інтегрованих систем управління ризиками, що включають аналіз фінансових загроз, розробку заходів щодо їх мінімізації та застосування сучасних інструментів хеджування. Це дозволяє підприємствам своєчасно реагувати на можливі кризові явища та забезпечувати фінансову стабільність.

Динамічні зміни в умовах глобального ринку вимагають від підприємств постійної адаптації фінансової стратегії, врахування новітніх тенденцій та використання цифрових рішень для забезпечення стійкого розвитку. Для ефективного функціонування підприємство потребує впровадження комплексного підходу до управління фінансовими ресурсами з урахуванням сучасних світових трендів на його діяльність, оскільки збалансована фінансова стратегія дозволяє забезпечити стабільний розвиток та адаптацію до змінного ринкового середовища. Процеси цифровізації фінансового сектора сприяють цифровій трансформації підприємств, зменшуючи їх фінансові обмеження та стимулюючи

інновації. Це дозволяє компаніям прискорити впровадження цифрових технологій, процесів і бізнес-моделей.

Формування збалансованої фінансової стратегії підприємства в умовах цифровізації дає змогу забезпечити його конкурентоспроможність шляхом розширення можливостей залучення інвестицій за допомогою випуску цінних паперів, підвищення рівня фінансової грамотності персоналу шляхом ефективного використання фінансових інновацій, включаючи блокчейн-технології та цифрові платіжні системи [3].

Впровадження цифрових платформ, мобільних додатків, технологій розподіленої книги (DLT, як-от блокчейн) сприяє автоматизації процесів, покращенню доступу до фінансових ресурсів та зниженню операційних витрат. Дослідження показують, що зростання цифровізації фінансового сектору на 10 % спричиняє збільшення продуктивності підприємств на 0,1 % завдяки покращенню розподілу кредитів та оптимізації транзакцій.

Цифровізація також дозволяє підприємствам використовувати сучасні ERP-системи для підвищення прозорості фінансових операцій, управління грошовими потоками та зниження рівня фінансових ризиків. Крім того, застосування великих даних та штучного інтелекту в оцінці кредитоспроможності компаній допомагає залучати додаткові інвестиції та оптимізувати фінансові потоки [4].

Цифровізація логістичних процесів є важливим напрямом розвитку фінансового управління, оскільки дозволяє підвищити прозорість фінансових операцій, скоротити витрати та поліпшити якість прийняття управлінських рішень. Використання сучасних ERP-систем сприяє автоматизації фінансового планування, підвищує ефективність управління грошовими потоками та знижує рівень фінансових ризиків □5□.

Чинники впливу цифровізації на діяльність логістичних підприємств:

− інтеграція цифрових технологій у ланцюг постачання дозволяє зменшити витрати, підвищити ефективність та прозорість процесів;

− використання технологій штучного інтелекту та методів машинного навчання сприяє оптимізації аналізу даних, підвищує точність прогнозування попиту та вдосконалює управління запасами;

− автоматизація виробничих та логістичних процесів знижує рівень ручної праці та підвищує швидкість виконання замовлень;

− інтернет речей (IoT) забезпечує реальний моніторинг та управління всіма етапами постачання □6□.

Воєнні дії значно вплинули на логістичні процеси промислових підприємств. Основні виклики, з якими стикаються компанії в умовах війни, включають руйнування транспортної інфраструктури, перебої в постачанні сировини та необхідність швидкої адаптації логістичних маршрутів. У відповідь на ці виклики підприємства впроваджують інноваційні логістичні технології, такі як автоматизація складування, безпілотні транспортні засоби та цифрові системи моніторингу ланцюгів постачання.

Значну роль у підтримці безперервності логістичних операцій відіграє використання авангардних технологій, зокрема хмарних платформ для відстеження вантажів та роботизованих комплексів для оптимізації складування. Такі рішення не лише підвищують ефективність процесів, а й знижують витрати на управління ресурсами в умовах нестабільності □7□.

Перспективним напрямом розвитку фінансової стратегії логістичних підприємств є активне використання фінансових інновацій. Удосконалення платіжних систем, розвиток партнерства з фінтех-компаніями та застосування блокчейн-технологій сприяє підвищенню безпеки фінансових операцій та скороченню витрат на їх проведення. Інноваційний підхід до фінансової стратегії є ключовим фактором довгострокового успіху логістичних компаній у сучасних умовах глобалізації □8□.

Отже, фінансова стратегія логістичних підприємств має бути спрямована на комплексне вдосконалення управління фінансовими ресурсами, впровадження цифрових технологій та ефективне управління ризиками. Врахування сучасних тенденцій та адаптація фінансових підходів до змінного бізнес-середовища сприятиме посиленню ринкових позицій компаній і забезпечить їх стабільний довгостроковий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4 (43). С. 158–164. URL : https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/43/286.pdf

2. Штімац М., Лич В., Юрченко Ю. Процес розробки фінансової стратегії. *Проблеми теорії та практики фінансово-кредитної діяльності*. 2020. № 3 (34). С. 124–130. URL : https://www.researchgate.net/publication/346745619_FINANCIAL_STRATEGY_DEVELOPMENT_PROCESS

3. Майбутнє фінансів: цифровізація у фінансах. 2024. URL : https://weareprimegroup.com/insights/the-future-of-finance-digitalization-in-finance/

4. Бонтадіні Ф. та ін. Цифровізація фінансових послуг, доступ до фінансів і сукупна економічна ефективність / Робочі документи Департаменту економіки ОЕСР, 1818. Видавництво ОЕСР, Париж, 2024. URL : https://doi.org/10.1787/10c7e583-en

5. Відрова З., Ценіга П., Шукалова В. Бізнес-логістика та її значення в конкурентоспроможності компанії. *Бізнес-логістика в сучасному менеджменті*. 2019. URL : https://www.researchgate.net/publication/339400683_BUSINESS_LOGISTICS_AND_ITS_IMPORTANCE_IN_COMPANYS_COMPETITIVENESS

6. Фактори, що впливають на цифрову трансформацію на складність ланцюга постачання / Клут А., Шиффер М., Фріс К., König J. *Journal of Production Systems and Logistics*. 2020. № 1 (1). URL : https://doi.org/10.15488/9916

7. Інноваційні технології в логістиці промислових підприємств у період війни та повоєнної розбудови економіки України: корпоративні відносини та інтелектуальна власність / Бондар-Підгурська О. В., Коновалова Н. С., Хоменко І. І., Бакланов С. О. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 59–70. URL : https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-59-70

8. Оздемір А. Фінансовий аспект цифрової трансформації для бізнесу: шлях до сталого розвитку. *Дослідження економіки та фінансів* / ред. : С. Алпагут. Публікації Özgür, 2023. URL : https://doi.org/10.58830/ozgur.pub138.c717

УДК 338.246.025

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

В. В. Войтович,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
А. В. Буряк,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

Трансформаційний процес економіки України спричинений війною та специфічні виклики, що тиснуть на розвиток малого підприємництва наразі мають високий рівень актуальності. До повномасштабного нападу малий бізнес відігравав безпрецедентно високе значення для економіки, адже частка народу зайнята саме у малому бізнесі складала 48 % від усіх зайнятих трудових ресурсів, а це 4,3 млн українців. Деструктивні чинники війни поставили 45 % підприємств малого бізнесу під загрозу зникнення, а це посилить соціально-економічну кризу. Ми погоджуємось із А. М. Безус та К. В. Шафрановою, які в своїх працях визначили роль малого підприємництва як «істотний» фактор соціально-економічної стійкості суспільства і потребує цільової програми державної підтримки [1].

Під комплексним поняттям «державна підтримка малого бізнесу» ми розуміємо державні заходи, що сприятимуть інтересам суб'єктів підприємництва, що в результаті спонукають їх до розвитку і дадуть їм суттєві переваги, що можуть проявлятись як прямі так і приховані і здійснюється в рамках діючого законодавства, насамперед Конституцією України, Господарським та Податковим кодексами України, Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [2].

Інструменти державної підтримки цього сектору економіки наразі представлені рядом програм:

– створено цілий пакет інформаційних ресурсів, які спрощують механізм пошуку потенційних контрагентів (постачальників ресурсів та покупців), спрощують комунікації, зокрема з регіональними адміністраціями та кластерами, міжнародними організаціями;

– функціонує єдиний експортний вебпортал Дія. Бізнес, який спрощує проблеми малого бізнесу по виходу продукції на експорт;

– спрощено доступ до джерел фінансування та їх диверсифікації;

– спрощена система оподаткування малого підприємництва, ведення обліку та фінансової звітності;

– програми пільгового кредитування на стадії утворення бізнесу та подальшої діяльності малих підприємств

– надаються гарантії для кредитування, існує програма часткової компенсації відсотків;

– відновлення інфраструктури підтримки щодо дозвільних процедур;

– гарантуються права малого підприємництва при здійсненні державного контролю бізнесової діяльності;

– підготовка кадрів для малого підприємництва – курси підвищення кваліфікації;

– програми стимулювання інноваційності виробництв малого бізнесу;

– залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання державних та регіональних соціально-економічних та науково-технічних програм;

– створення програм релокації бізнесу в разі потреби тощо.

Закордонний досвід державної підтримки малого підприємництва окреслює такі головні напрями:

1. Збільшення обсягів підтримки у вигляді гарантій за кредитами МСБ.
2. Надання особливих умов щодо гарантій для стартапів.
3. Збільшення державних гарантій по експортним операціям.
4. Збільшення частки прямого фінансування МСБ.

Також країни сприяють побудові спеціалізованих урядових установ та організацій з державним чи змішаним капіталом, що координують виконання завдань в області підтримки МСБ. Так, запроваджено спеціалізовану інституцію в країнах: США – Адміністрація малого бізнесу; Японія – Агентство малих і середніх підприємств; Великобританія – Служба малого бізнесу; Канада – Мережа бізнес-послуг; Польща – Департамент ремісництва, малого і середнього підприємництва та ін. [3].

На нашу думку, пряме запозичення розробленої готової практики стимулювання розвитку діяльності малого підприємництва інших країн з більш розвинутою ринковою економікою буде неефективним щодо українських реалій, але дає змогу вивчити вектор розвитку та перспективи підтримки цього важливого сектору економіки на майбутнє. Основними напрямами державної політики підтримки розвитку малого підприємництва має бути: просвітницький, інформаційний, дозвільний, фінансово-кредитний, пільгове оподаткування, координаційний (майданчики для фахового консультування, залучення грантів, інвестицій, юридичний супровід тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безус А. М., Шафранова К. В. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні. *Вісник КНУТД.* 2016. № 3 (99). С. 7–17.

2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text

3. Карпенко Л. М., Іжа М. М., Гороховський М. В. Інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2023. № 33. С. 67–73.

УДК 336.7

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ АТ «ОЩАДБАНК»: ОЦІНКА ТА ЗАСОБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Т. С. Волошина,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Ю. М. Нікольчук,
канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Фінансова стійкість банку передбачає здатність витримувати економічні виклики, зберігаючи стабільні показники капіталу, ліквідності та платоспроможності. Вона є фундаментальною характеристикою, без якої неможливо забезпечити довгострокове функціонування банківської системи та підтримувати довіру клієнтів. У найпростішому вигляді фінансова стійкість відображає готовність банку ефективно відповідати на зміну процентних ставок, валютних курсів, рівня інфляції та загальних макроекономічних умов. Вона базується на аналізі ключових коефіцієнтів, серед яких одне з головних місць посідають показники достатності капіталу та рівня ліквідності. Саме комплексний підхід до управління цими показниками дає змогу банку вистояти за несприятливих ринкових умов [1].

АТ «Ощадбанк» за останні роки демонструє чимало аспектів, що відображають його роль як ключового гравця у фінансовому ландшафті України. Цей державний банк має стратегічне значення через велику базу клієнтів, широку мережу відділень і важливість для реалізації державних програм підтримки бізнесу та населення. Складні умови, спричинені економічною нестабільністю та конфліктними ситуаціями на території України, стали для банку серйозним випробуванням. Утім завдяки цілеспрямованим зусиллям у напрямі підтримки операційної безперервності, реструктуризації проблемних активів і поступовому відновленню довіри клієнтів «Ощадбанк» зумів зберегти критичний рівень ліквідності та збільшити базу депозитів. Успіху сприяли впровадження модернізованих підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників і посилення взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями. Із практичних показників помітне зростання капіталу, яке свідчить про достатню готовність до покриття потенційних збитків. Коефіцієнти ліквідності банку,

що відповідають або перевищують встановлені регулятором норми, вказують на збалансоване управління ресурсами. Такі результати дозволяють утримувати та примножувати довіру вкладників і партнерів навіть в умовах підвищеного ризику.

У контексті ліквідності АТ «Ощадбанк» запровадив ряд автоматизованих інструментів для моніторингу та прогнозування ліквідних ресурсів. Зокрема, банк застосовує динамічні моделі, які враховують можливі сценарії відтоку депозитів, зміну вартості міжбанківських кредитів та коливання курсів валют. Це дає змогу заздалегідь визначати потенційні розриви між активами та пасивами та вчасно вживати коригувальних заходів. Ліквідність банку підтримується також за рахунок широкого спектра фінансових інструментів, включно з облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП), що забезпечують відносно стабільне джерело доходу. «Ощадбанк» дотримується принципів міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій Базель III, які передбачають зберігання високоякісних ліквідних активів (HQLA) у відповідному розмірі. Це стає критичним інструментом захисту від несподіваних відтоків коштів із депозитних рахунків [2].

Не можна оминути увагою й роль корпоративного управління в досягненні та підтриманні фінансової стабільності. В АТ «Ощадбанк» суттєво посилено роботу комітету з управління ризиками, який відповідає за розробку внутрішніх політик і контроль за їхнім виконанням. Створені також додаткові функції внутрішнього аудиту, що дозволяє регулярно перевіряти дотримання банком встановлених процедур, виявляти потенційні порушення та вчасно коригувати процеси.

Отже, фінансова стабільність АТ «Ощадбанк» є результатом цілісного підходу до управління внутрішніми та зовнішніми викликами, а також системи цінностей, орієнтованої на довгострокову стійкість. Ретельне дотримання міжнародних стандартів та регуляторних вимог, збалансована кредитна політика, адекватне резервування, посилення корпоративного управління та інноваційна діяльність – усе це дає можливість банку ефективно функціонувати навіть у середовищі підвищеного ризику. Яскравим свідченням успіху такої політики є те, що банк, попри складні макроекономічні умови, зміг зберегти й зміцнити власну ліквідність, істотно мінімізувати обсяги проблемних активів і наростити базу клієнтів. Вчасне виявлення кредитних ризиків і оперативне реагування на ринкові коливання стали визначальними чинниками, які запобігли суттєвим втратам і підтримали здорову структуру балансу. У кінцевому підсумку,

стійкий банк не лише забезпечує виконання зобов'язань перед вкладниками та партнерами, а й виконує важливу суспільну функцію: сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, стимулює інвестиції в економіку та посилює довіру до фінансової системи загалом [3].

Досвід АТ «Ощадбанк» може слугувати орієнтиром для інших установ, які прагнуть зміцнити власні позиції на тлі сучасних викликів і невизначеностей. Поглиблене вивчення його прикладу, а також методологічних підходів до оцінювання фінансової стабільності, допомагає розробляти ефективні механізми гарантування стійкості та сприяє подальшому зміцненню всього банківського сектору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

2. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Терно-граф, 2019. 316 с.

3. Марич М. Г., Марич А. В. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. Вип. 17. URL : http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf (дата звернення: 28.01.2025).

УДК 336.7

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ

М. О. Ганцяк,
д-р філос. (PhD);
Д. О. Фомов,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки

Сучасні фінансові технології здатні не просто змінювати економічну архітектуру, а й трансформувати її відповідно до викликів та можливостей сьогодення. Зміни інвестиційного середовища, які сьогодні спостерігаються у всьому світі, не оминають Україну. Проте можливості реалізовувати інвестиційний потенціал в Україні стають дедалі важчими. Підвищені ризики, обмежений доступ до ринків капіталів, знижена економічна активність та ефективність бізнес-процесів вимагають пошуку нових каналів і інструментів для перерозподілу вільних фінансових ресурсів. Вибір інвестиційних активів на міжнародному ринку дуже широкий. Це дозволяє диверсифікувати інвестиційні портфелі, перебуваючи в будь-якому куточку світу, в тому числі й в Україні. Водночас підкреслимо, що будь-якому інвестиційному активу, чи то акція, облігація, нерухомість, валюта, притаманні ризики. Саме тому добре збалансований інвестиційний портфель має містити оптимальне поєднання активів, що відповідатиме толерантності інвестора до ризику, а також його цілям щодо зростання та доходу на певний період.

Науковці наголошують, що власні інвестиційні можливості в сучасному світі легко реалізувати в площині інноваційної системи фінансових технологій (Fintech). Інвестуючи на ринку фінансових технологій, можна здобути численні переваги, зокрема широкий доступ, зручні сервіси, можливості дистанційного управління та низьку вартість обслуговування. При цьому симбіоз фінансових технологій та фінансових послуг сьогодні трансформується в ринок фінтех, який сьогодні створює інвестиційну платформу з численними можливостями. Інвестування на ринку фінтех набуває все більшої популярності у світі та демонструє зростаючу динаміку інвестицій та кількості угод на цьому ринку. Найбільша частка інвестицій зосереджена в платіжному сегменті, інвестиційних платформах та технологіях кредитування [1].

Цифрові активи обертаються на ринку сучасних фінансових технологій і набувають усе більшої популярності. Вони включають у себе будь-які форми віртуальних активів, такі як токени, стейблкоїни та NFT. Зазвичай в якості платформи для розміщення та руху цифрових активів виступає блокчейн. Слід підкреслити, що ринок інвестування в цифрові активи та управління портфелем цифрових активів, динамічно зростає та розвивається. Якщо обсяг світового ринку управління цифровими активами у 2023 році оцінювався в 4,7 млрд дол. США, то до 2028 року очікується його зростання до 8,7 млрд дол. США, що в середньому складає 13% за рік [2].

У наш час, коли технології розвиваються з величезною швидкістю і все більше сфер життя стають цифровими, концепція цифрових активів здобуває все більшу популярність. Вони швидко перетворюються на ключовий елемент інвестиційного середовища, приваблюючи все більше учасників ринку. Інвестори шукають можливості отримати вигоду від цих активів, оскільки вони відкривають нові перспективи для росту та розвитку. Однією з найбільших переваг цифрових активів є їхній високий потенціал для забезпечення значних фінансових результатів.

Не позбавлений ринок фінтех значних ризиків зокрема, стратегічні ризики, фінансові ризики, операційні ризики, регуляторні ризики, ризики «зараження», ризик проциклічних коливань та волатильності, технологічний ризик, податковий ризик і кіберризик – ось далеко неповний перелік загроз, з якими зіштовхується інвестор на ринку фінансових технологій [3]. Водночас практики світового рівня говорять про широкі можливості диверсифікації інвестиційних портфелей за допомогою цифрових активів.

Останні дослідження показали, що венчурні капітали досягають найбільшого успіху, коли розподіляють інвестиції між різними стартапами, в тому числі інвестуючи у цифрові активи. Проаналізувавши тисячі угод, AngelList у своєму звіті «Startup Growth and Venture Returns» виявили, що інвестори можуть підвищити свою прибутковість, інвестуючи в різноманітні проєкти ще на стадії seed-раунду [4]. При цьому для ефективної реалізації інвестицій у цифрові активи не потрібно володіти професійними інвестиційними навичками, достатньо бути цифрово-грамотним інвестором. Це дозволить сформувати збалансований інвестиційний портфель з оптимальним рівнем ризику та дохідності.

Отже, попри глобалізацію економіки, існує тенденція обмежувати увагу лише класичними інвестиційними активами. Інтеграція міжнародних активів до інвестиційного портфеля сприяє реалізації можливостей для зростання на різноманітних ринках та мінімізації ризиків значних втрат у разі економічних труднощів на національному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелюк Ю. Інвестування на ринку Fintech. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 50–56. URL : https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-7

2. MarketsandMarkets. URL : https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/digital-asset-management-market-96538567.html?utm_source=globenewswire&utm_medium=referral&utm_campaign=paidpr

3. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О., Фомов Д. О. Fintech як драйвер економічного відновлення України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 10. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10402

4. Abraham Othman. Startup Growth and Venture Returns. *AngelList*. 2019. URL : https://angel.co/pdf/growth.pdf

УДК 338:124

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Л. Л. Гурська,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Бізнес є важливою складовою економічного потенціалу України, і його вплив поширюється на всі аспекти суспільного життя. Однак впродовж 2022–2024 років українські підприємства зазнають фінансових збитків через російську військову агресію проти України. Війна є одним із найбільших руйнівних чинників для підприємництва, оскільки призводить до значних фінансових втрат, руйнує інфраструктуру, порушує логістичні ланцюги та знижує платоспроможний попит населення. Підприємства змушені скорочувати або припиняти свою діяльність через нестачу ресурсів, руйнування виробничих потужностей і нестабільність ринку. Водночас, зростаючі ризики і витрати на забезпечення безпеки ускладнюють залучення інвестицій і розвиток бізнесу.

У таких складних умовах лише компанії, які швидко адаптуються до змін, здатні продовжувати свою діяльність. Вони знаходять нові стратегії для виживання, відновлення та розвитку.

З початку повномасштабного вторгнення український бізнес зіткнувся з безпрецедентними викликами через неготовність до воєнних умов та нестачу резервів. Українські підприємства пройшли кілька етапів адаптації до воєнних умов функціонування: велика кількість підприємств були змушені релокуватися чи зупинити роботу через активні бойові дії. Навіть у відносно безпечних регіонах національний бізнес зіткнувся з серйозними проблемами, а саме: фінансова нестабільність та обмежений доступ до ресурсів; падіння ринкового попиту на товари та послуги; зростання операційних витрат виробничої діяльності; дефіцит кваліфікованих працівників; зниження інвестиційної привабливості через зростаючі ризики [1].

Отже, національні виробники в умовах повномасштабної війни стикаються з численними труднощами, що вимагають інноваційних підходів та спільних зусиль держави, суспільства та міжнародної спільноти для подолання кризових викликів.

Для відновлення національного бізнесу критично важлива підтримка в забезпеченні ліквідності та адаптації до нових жорстких умов господарювання. Для післявоєнної відбудови України необхідні такі інструменти підтримки національного бізнесу:

– податкові пільги та спрощення адміністрування для підприємств, особливо в постраждалих регіонах;

– доступні кредитні програми та грантове фінансування для відновлення господарської діяльності;

– державні гарантії та страхування військових ризиків для бізнесу;

– спрощення регуляторних процедур та дозвільної системи;

– стимулювання релокації підприємств із зони активних бойових дій;

– підтримка цифровізації та технологічної модернізації бізнесу;

– сприяння виходу на нові ринки та інтеграції в міжнародні ланцюги поставок.

Потрібно впроваджувати нові стандарти та закони для забезпечення соціально-економічного розвитку, враховуючи безпекові виклики воєнного часу. Розширення фінансової підтримки бізнесу через збільшення обсягів та спрощення доступу до фінансування та запровадження грантів, пільгових кредитів та субсидій підвищить ліквідність національних виробників.

Українські виробники мають достатньо коштів або швидко ліквідних активів для забезпечення поточних операцій. Війна призводить до перерв у ланцюгах постачання, зменшення попиту на продукцію чи послуги, що може спричинити тимчасові фінансові труднощі. Тому багато підприємств диверсифікують свої ланцюги постачання та орієнтуються на нові ринки, що дозволяє знизити ризики, пов’язані з порушенням звичних каналів постачання або зменшенням попиту на продукцію. Крім того, національні виробники намагаються забезпечити активи, оскільки воєнні дії призводять до фізичних руйнувань підприємств, майна та інфраструктури. Тому потрібно мати плани щодо захисту активів і страхування від можливих збитків.

Підприємства, які здатні швидко адаптувати свої стратегії до змінюваних умов, мають більше шансів на фінансову стабільність.

Пріоритетними напрямками розвитку економіки України мають стати: відбудова критичної інфраструктури (енергетика, транспорт) із залученням міжнародного фінансування, дерегуляція та спрощення адміністративних процедур для покращення бізнес-клімату та залучення міжнародних інвестицій [2].

Війна стала каталізатором трансформації бізнесу, змусивши підприємців переосмислити традиційні підходи до виробництва, реалізації та підвищення конкурентоспроможності на ринку. Незважаючи на труднощі, українські виробники демонструють гнучкість і здатність до швидкої адаптації. Вони не лише коригують свої стратегії, а й активно шукають нові напрямки для розвитку та масштабування бізнесу, змінюючи профіль діяльності відповідно до потреб ринку та вимог часу, створюючи передумови для лідерства на післявоєнному ринку.

Отже, підтримка національного бізнесу є ключовим пріоритетом для уряду України. Підприємництво не лише задовольняє потреби суспільства під час війни, але й відіграватиме ключову роль у післявоєнному відновленні країни. Сучасний український бізнес набув унікально досвіду, демонструє здатність швидко адаптуватися до викликів, ефективно оцінювати ризики і блискавично приймати управлінські рішення, наближаючи довгоочікувану перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес під час війни: що потрібно знати. URL : https://riyako.com.ua/ua/biznes-vo-vremya-vojnyi-chto-nuzhno-znat

2. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-stanu-v-0

УДК 336

ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Л. Зайко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* І. Дем'яненко,**
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет харчових технологій

В умовах воєнного стану у більшості українських підприємств спостерігається суттєвий прояв кризових явищ, що супроводжуються зниженням платоспроможності, недостатністю фінансування внаслідок недоступності кредитування виробничих потреб та втрати власних фінансових ресурсів через збитки. Недостатність фінансових ресурсів загострює потребу вдосконалення системи їх використання і нарощення. З метою мінімізації потреб в ресурсах, забезпечення прибутковості, постійної платоспроможності, збереження ділової репутації підприємство має здійснювати обґрунтування доцільності фінансування певного обсягу витрат. Величина витрат є зазвичай динамічним показником, що визначає їх поточний розмір з урахуванням як раніше понесених, так і очікуваних або майбутніх витрат. Ризики невизначеності притаманні ринковій економіці додають непередбачуваності та суттєво ускладнюють підтримку обраних стабільних стратегій витрат. Влив зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як ринкове коливання цін та опір змінам в середині підприємства заважають обранню і застосуванню нових ефективніших методів формування витрат та шкодить швидкій адаптації до мінливих ринкових умов [1].

Динамічність змін витрат потребує їх ретельного відстеження і прогнозування. Система безперервного моніторингу витрат за загальним обсягом, елементами, точками формування і нарощення надає можливість досягти їх оптимізації і скорочення, сприяє стабільному функціонуванню підприємства та уникненню перевитрат фінансових ресурсів. Формування оптимальних витрат підприємства передбачає використання різноманітних методів і технік, що застосовуються в процесі контролю, аналізу, скорочення, прогнозування і планування. Створення адекватного механізму формування витрат підприємства сприяє усуненню проблемних місць, виявленню резервів, раціональному

використанню фінансових ресурсів, що забезпечить покращення фінансових показників, генерує потенціал розвитку підприємства та забезпечує конкурентоспроможність в майбутньому.

Успішність прогнозування витрат підприємства забезпечується оцінкою якісних і кількісних показників різних типів витрат [1]. Усвідомлення різноманіття витрат, виокремлення їх різних типів сприяє обґрунтуванню оперативних операційних рішень. Зокрема розрізняють постійні і змінні витрати. До перших відносяться передбачувані витрати, що не залежать від обсягу виробництва. Будь які зміни обсягів виробничих процесів не призводять до зміни цих витрат. До других належать ті витрати, що безпосередньо залежать від обсягу виробництва, тобто збільшуються при збільшенні обсягу виробництва, або навпаки зменшуються при його зменшенні. До змінних витрат відносять сировину, матеріали, енергетичні ресурси, вартість праці робітників, що безпосередньо виготовляють продукцію чи надають послуги тощо. Крім того витрати можна поділити на прямі і непрямі. Змінні витрати як правило є прямими оскільки чітко пов'язані з виготовленням продукції або наданням послуг. Завдяки непрямим витратам, що не пов'язані з конкретним продуктом підприємства фінансується підтримання виробничих процесів шляхом обслуговування та адміністрування тощо. Непрямі витрати не змінюються залежно від обсягів виробництва конкретного продукту але необхідні для здійснення загальної діяльності. Модель формування витрат підприємства зазвичай є індивідуальною. Застосування оптимальної моделі формування витрат призводить до економії потреби у фінансових ресурсах і полегшує їх прогнозування, що служить інструментом підвищення прибутковості діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єршова Н. Фінансове прогнозування у фокусі обліково-аналітичного забезпечення. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 5. С. 312–322.

УДК 338.12

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

М. С. Заяць,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Деструктивна дія війни на ведення бізнесу суб'єктами господарювання часто приводить до потреб фінансової санації та послідуючої реструктуризації в тому числі фінансової. Вона може слугувати як інструментом підвищення загальної ефективності діяльності (виробництва, реалізації, оптимального використання ресурсів тощо) так і адаптивності підприємства чи певного бізнесу до новостворених умов господарювання [1]. Оскільки наразі ми бачимо динамічність та високу мінливість зовнішнього середовища ведення бізнесу то підприємствам необхідно розробити програму діагностики, санації та дорожню карту фінансової реструктуризації. Для цього необхідно мати комплексний підхід до запровадження змін у систему управління підприємством, що дозволить найраціональніше використовувати його потенціал та вчасно реагувати на виклики в умовах невизначеності.

Необхідно зазначити, що універсальної моделі чи дорожньої карти фінансової санації і послідуючої реструктуризації не існує. Для кожного підприємства має враховуватись його специфіка, конкретні умови господарювання, а з дією війни навіть локаційні особливості територіальних громад розташування основних виробничо-господарських організаційних підрозділів.

Особливості фінансової реструктуризації розкривають її сутність [2]:

– вона більшою мірою охоплює зміну в структурі капіталу суб'єкта господарювання, його розміру, умов та вартості залучення, особливо через призму його боргів;

– направлена на створення оптимального портфелю за джерелами фінансування враховуючи поелементне співвідношення при якому буде максимізуватись ринкова вартість підприємства;

– результатом проведеної успішної фінансової реструктуризації буде покращена сама структура балансу через оптимізацію його пасивів та раціональна генерація та ефективне використання активів;

– фінансова реструктуризація є інструментом попередження кризових явищ через вирішення операційних проблем низької фінансової стійкості та конкурентоспроможності, неплатоспроможності та відсутності інвестиційної діяльності тощо;

– покращує координацію фінансових потоків підприємства, мінімізую понесені сукупні витрати;

– сприяє репрезентативній політиці підприємства через прозорість структури капіталу, що сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та залученню іноземних інвестицій;

– нарощує рентабельність вкладеного капіталу та збільшує ринкову вартість підприємства;

– ідея фінансової реструктуризації полягає в створенні механізму відновлення фінансової рівноваги, оптимізації усіх грошових та ресурсних потоків в середині підприємства та в групі, якщо воно належить до якогось об'єднання (кластер, холдинг, союз тощо);

– вона слугує стабілізаційним інструментом по реорганізації боргів, капіталу, ресурсів від дії деструктивних чинників внутрішнього і зовнішнього характеру.

Механізм фінансової реструктуризації працює через: прощення частини боргу; випуск цінних паперів; внесення змін до кредитних договорів; переведення зобов'язань в капітал; надання нового фінансування боржнику; передача права власності на майно боржника; залучення нового інвестора; відчуження майна боржника в разі якщо воно не під заставою; зміна топ менеджменту; реорганізація злиття, приєднання, перетворення, поділу, виділення; зміна корпоративної структури і системи корпоративного управління. Успішність проведення фінансової реструктуризації підприємства має оцінюватися зростанням його ринкової вартості та інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовічен А., Шпатакова О. Фінансова реструктуризація в умовах воєнного стану. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 326 (1). С. 227–232.

2. Клименко С., Рябенко Г., Верланов О. Менеджмент фінансової реструктуризації капіталу підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60.

UDC 338.2

FINANCIAL PLANNING AS A METHOD OF MINIMIZING BUSINESS CRISIS RISKS

Yu. V. Karpinskyi,
graduate student of the Department of Management,
Marketing and Economics of the Vinnytsia National Technical University,
Vinnytsia, Ukraine
***Scientific advisor:* O. A. Smetaniuk,**
Candidate of economic sciences, associate professor,
associate professor of the Department Management, Marketing and Economics
Vinnytsia National Technical University

In modern realities, the lack of uniform standards regarding the form, structure, and types of financial plans created by business entities is a significant challenge. The financial plan is an integral part of the business plan, serves as a tool for evaluating investment projects, and ensures the management of the operational and financial activities of the enterprise.

The main task of the financial and economic activity of any company is to maintain the stability of operations and maintain competitiveness in the modern market. When using an aggressive strategy, the goals may include expanding market presence, introducing new products and attracting additional customers. In this context, it is necessary to develop a set of measures that will not only analyze the results of past activities, but also determine the vectors of development based on short- and long-term financial planning.

The implementation of such plans will allow the enterprise to achieve the desired level of competitiveness and ensure sustainable economic growth. In addition, financial planning serves as an effective tool for reducing risks and quickly adapting to changing market conditions.

As part of planning, the enterprise forms and applies financial plans that allow predicting expected financial results. Financial planning in general involves the process of determining the volume of necessary financial and material resources, their sources of formation and directions of use, taking into account the key production and marketing indicators of the enterprise for the planning period.

To effectively solve any problem, it is important to clearly outline its key aspects and identify structural elements.

Drawing up a current financial plan is a key stage in preparing a long-term plan and assessing its performance. Each type of planning plays an important role in the formation of budgets, estimates and forecasting future results.

The financial planning process analyzes qualitative and quantitative indicators, which are integrated to determine the most effective ways to improve them. Financial planning tasks include:

Ensuring the necessary level of financial resources for production and investment activities.

Determining optimal methods of capital investment and assessing the effectiveness of its use.

Concluding profitable financial agreements with partners, banks, insurance companies, etc.

Identifying and mobilizing reserves to increase profits through rational use of resources.

Control over the formation and implementation of means of payment . Several tasks were issued for the implementation of financial forecasting: Analyze forecast documentation to determine the need for additional funds for further expansion of production. Forecast the growth of financial resources in the future period. Determine ways to effectively use financial resources. Search for new sources of financing.

In a modern market economy, an enterprise must be guided by certain principles when making financial forecasts. The main ones are: Maximizing profitability through the effective use of financial resources. Using various methods of financial planning, such as resource and target. Determining qualitative and quantitative indicators using various calculation methods, such as expert evaluation, heuristic, extrapolative and interpolative. Preparing plans taking into account different options and the balance between risk and profit. Adjusting calculations in accordance with the inflationary situation. Choosing the most effective financing methods for long-term investments.

Financial forecasting allows you to assess future trends arising from the financial activities of an enterprise, taking into account the influence of both internal and external factors. It contributes to the formation of a strategic financial course that ensures the stability and competitiveness of the enterprise in the market.

Since the main goal of any business is to achieve profit and maintain the planned level of profitability, considerable attention should be paid to planning key financial indicators. This process is based on the management of income, expenses and the formation of financial results. When drawing up an income plan, the

financial manager should take into account not only extrapolation methods, but also the results of the implementation of investment projects that affect future income. Also important is the analysis of accounts receivable indicators, in particular, an assessment of the probability of its return or write-off.

Thus, planning and forecasting are integral elements of the economic activity of the enterprise. Financial planning provides an analysis of the financial and economic condition, forecasting future financial indicators and optimizing the use of resources. These indicators help to create a structured financial plan that takes into account sales, production costs, product sales and expansion of sales markets.

REFERENSES

1. Aleskerova Y., Kolomiiets M., Karpinskyi Y. Financial planning in the enterprise as a method of minimizing financial risks. *Інфраструктура ринку.* 2024. Вип. 78. С. 53–58. DOI : https://doi.org/10.32782/infrastruct78-10

2. Aleskerova Yu., Fedoryshyna L. Analysis of the development of the financial mechanism of activity of small enterprises on the example of the farm «Iryna – O.T.». *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2023. № 3 (65). С. 134–144. DOI 10.37128/2411-4413-2023-3-9

3. Aleskerova Yu., Yavorska N., Mysholov A. Business risks and their types. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Вип. 85. С. 111–118. DOI : https://doi.org/10.32782/bses.85-20

4. Smetaniuk O., Karpinskyi Y. Management of anti-crisis management of enterprises. *Інфраструктура ринку.* 2024. Вип. 81. С. 185–190. DOI : https://doi.org/10.32843/infrastruct81-31

УДК 368.03

СТРАХОВА КОМПАНІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А. О. Касьян,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
***Науковий керівник:* Л. М. Богріновцева,**
канд. екон. наук, доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Важливе місце серед цих суб'єктів підприємницької діяльності займають страхові компанії, адже страхування стало невід'ємною частиною сьогодення для будь-якого підприємства та для звичайних громадян. Можна стверджувати, що страхові компанії є суб'єктами підприємницької діяльності, оскільки їхня діяльність відповідає основним принципам та характеристикам підприємств.

Головною метою страхових компаній, як і всіх підприємницьких установ, є отримання прибутку. Доходи страховиків формуються, як результат їхньої діяльності, яку умовно можна поділити на страхову, інвестиційну та іншу операційну діяльність.

За результатами страхової діяльності страховика, компанія отримує дохід пов'язаний безпосередньо з проведенням страхування та перестрахування. Основним джерелом отримання доходів для даного типу діяльності є страхові премії. Слід зазначити, що страхові премії будуть доходом страхової компанії лише після закінчення дії договору, у випадку якщо за вказаний період дії даного договору не відбуваються страхові випадки. Також доходи від страхової діяльності можуть утворюватися завдяки комісійним винагородам, поверненим сумам із централізованих страхових фондів, технічним резервам тощо.

Інвестиційна діяльність страхових компаній може бути джерелом як доходів, так і витрат. Даний тип діяльності страховиків включає доходи, які формуються із додаткових надходжень від розміщення тимчасово вільних коштів страхових компаній у різні інвестиційні інструменти, як-от акції, облігації або депозити.

Також страхові компанії отримують доходи від іншої операційної діяльності, яка містить різноманітні аспекти, такі як надання консультаційних послуг, реалізація активів, отримання штрафів та пені за порушення умов договорів.

Також, крім доходів, страхові компанії мають свої специфічні витрати. Ці витрати пов'язані переважно із собівартістю страхової послуги. Серед складових собівартості страхової послуги можна виокремити витрати на здійснення страхових виплат, на ведення страхової справи, а також витрати на фінансування превентивних засобів. Отже, слідує, що собівартість страхового продукту як головне джерело витрат підприємницької діяльності страховика, залежить від ризиків, суми страхових виплат, кількості страхових випадків, покриття компенсації за страховими договорами та фінансування превентивних заходів, які спрямовані на запобігання настанню страхових випадків, включаючи профілактичні заходи, що допомагають зменшити ризики для страховика [1].

Крім того, страхові компанії, як й інші суб'єкти підприємницької діяльності, підлягають державному регулюванню. Головним нормативно-правовим актом, який регулює страхову діяльність в Україні, є Закон України «Про страхування» [3]. З 2024 року набули чинності нові Закони України «Про страхування» [3] та «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [4]. Ці закони внесли низку важливих змін для страхового ринку, спрямованих на його модернізацію та спрощення процесів регулювання. Одними з ключових новацій є запровадження класів страхування та суттєве спрощення процесу отримання ліцензій для страховиків. Відтепер замість отримання окремих ліцензій для кожного виду страхування страховим компаніям потрібно буде отримати лише одну ліцензію для діяльності в певному класі страхування [2]. Це значно скорочує бюрократичні процедури та зменшує адміністративне навантаження на бізнес, дозволяючи компаніям більш гнучко та швидко реагувати на потреби ринку. Таке спрощення сприятиме підвищенню конкуренції страхових компаній на ринку, а також стимулюватиме розвиток нових продуктів та послуг у страхуванні.

Варто зазначити, що страхові компанії відіграють значну роль у підтриманні загальної стабільності економічної системи. Завдяки своїм основним функціям, страховики забезпечують безперервність діяльності як підприємств, так і фізичних осіб, мінімізуючи ризики фінансових втрат. Окрім класичних методів управління ризиками, страховики активно впроваджують новітні технології для покращення якості послуг і підвищення ефективності процесів оцінки та обробки страхових випадків. Це особливо актуально у сучасному динамічному світі, де зростає кількість нових загроз. Страхові компанії, реагуючи на виклики часу, постійно розробляють інноваційні страхові продукти, спрямовані на захист від специфічних ризиків. Отже, страхування виступає не лише інструментом захисту від традиційних ризиків, але й важливим елементом підтримки стійкості в умовах нових глобальних загроз [5].

Отже, можна зробити висновок, що роль у сучасній економіці страхування загалом, і страхових компаній зокрема, виходить за межі простого відшкодування збитків. Страхування перетворюється на комплексний механізм управління ризиками, який дозволяє компаніям та громадянам планувати своє майбутнє з більшою впевненістю та фінансовою стабільністю. Страхування сприяє не лише мінімізації фінансових втрат, але й стимулює економічний розвиток, забезпечуючи захист інвестицій та підприємницької діяльності. Крім того, страхування допомагає стабілізувати соціально-економічну ситуацію, підтримуючи фінансову безпеку населення та запобігаючи кризовим явищам у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богріновцева Л. М, Ключка О. В, Заїчко І. В. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2024. № 60. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3608

2. Онишко С. В., Богріновцева Л. М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Інтернаука. Серія: Економічні науки.* 2023. № 9. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147

3. Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1909-IX?msclkid=76cc49d6b5ac11ec81de9b33d00654e1#top

4. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14 грудня 2021 р. № 1953-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text

5. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку.* 2023. Вип. 71. С. 251–258. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/46.pdf

УДК 338.2

ФІНАНСОВО-МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. Коваль,
аспірантка,
Вінницький національний аграрний університет

Сучасні аграрні підприємства функціонують у динамічному середовищі, що характеризується нестабільністю ринків, зміною споживчих уподобань та впливом глобальних економічних факторів. У таких умовах фінансово-маркетингові стратегії набувають критичного значення для забезпечення конкурентоспроможності та стабільного розвитку аграрного сектору. Впровадження ефективних механізмів фінансування, інноваційних маркетингових підходів та адаптації до сучасних тенденцій дозволяє підприємствам підвищувати ефективність своєї діяльності та знаходити нові ринки збуту. Фінансово-маркетингова стратегія аграрного підприємства включає комплекс заходів, спрямованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та просування продукції на ринок (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові аспекти розробки фінансово-маркетингової стратегії аграрного підприємства

№	Назва напрямку	Сутнісна характеристика застосування
1.	*Фінансове планування та інвестиційна діяльність*	• Аналіз джерел фінансування аграрних підприємств (кредитування, гранти, інвестиції, державні програми підтримки)
2.		• Оптимізація структури капіталу та оцінка ризиків
3.		• Впровадження інноваційних фінансових інструментів (страхування, аграрні розписки, краудфандинг)
4.	*Маркетингові стратегії та їх адаптація до сучасних ринкових умов*	• Дослідження споживчих уподобань і формування ефективної цінової політики
5.		• Використання цифрових маркетингових інструментів (онлайн-продажі, соціальні мережі, контент-маркетинг)
6.		• Розвиток брендингу аграрної продукції та формування іміджу підприємства
7.	*Інновації та екологічна складова*	• Впровадження сталих технологій виробництва та концепції «зеленої економіки»
8.		• Розвиток органічного виробництва та вихід на міжнародні ринки
9.		• Використання smart-технологій у фінансовому та маркетинговому управлінні

Джерело: [1-4].

Ефективність фінансово-маркетингової стратегії можна визначити за допомогою ряду економічних показників, зокрема:

• *рентабельність інвестицій (ROI)* – з метою оцінки прибутковості вкладених коштів;

• *коефіцієнт рентабельності продажів (ROS)* – для визначення ефективності продажів;

• *коефіцієнт окупності інвестицій (PBP)* – розрахунок терміну повернення інвестицій;

• *коефіцієнт ефективності маркетингових витрат (ROMI)* – для аналізу ефективності маркетингових вкладень.

Фінансово-маркетингові стратегії аграрних підприємств є ключовим інструментом їхнього розвитку та конкурентоспроможності [4]. Використання сучасних підходів до фінансування та маркетингу дозволяє оптимізувати витрати, розширювати ринки збуту та забезпечувати стійке економічне зростання підприємств аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільченко Т. В. Маркетингова стратегія діяльності аграрних підприємств в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство.* 2021. Вип. 26. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-21

2. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal.* 2021. № 3 (90), vol. 4. P. 51–66. DOI 10.24412/2520-2480-2021-390-50-64

3. Томашук І. В., Томашук І. О. Оцінка фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. *Modern Economics.* 2022. № 34. С. 104–115. DOI : https://doi.org/10.31521/modecon. V34(2022)-15

4. Маркетингова діяльність в аграрних підприємствах: реалії та перспективи / Мазур К. В., Томашук І. В., Томчук О. Ф., Коваль О. В. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2024. № 2 (68). С. 60–79. DOI 10.37128/2411-4413-2024-2-4

УДК 338.5

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

А. М. Ковальчук,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки і підприємництва;
А. П. Ткачевська,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Трансформаційні процеси в умовах економіки війни спричиняють посилення конкуренції між підприємствами. У відповідь на це підприємства змушені змінювати підходи до формування та використання цінових стратегій, що впливає на просування товарів та їх доходи. Адаптація цінових стратегій необхідний крок для підтримки ефективного рівня конкурентоспроможності підприємств та їх товарів чи послуг.

Цінова стратегія – це довготривалий курс підприємства щодо встановлення цін на власну продукцію із застосуванням інструментів ціноутворення, просування на ринках та позиціонування відповідно до діючих факторів. Підприємства можуть застосовувати ряд цінових стратегій залежно від асортименту та видів продукції. Цінові стратегії є частиною функціональних стратегій підприємства та підпорядковуються корпоративній стратегії розвитку. Водночас цінові стратегії можуть використовуватись як інструменти забезпечення конкурентоспроможності товару чи послуги на відповідних ринках. Розробка цінових стратегій може бути завершальним етапом ціноутворення товарів на підприємстві. Але, на практиці багато підприємств ігнорує необхідність розробки та врахування цінової стратегії для окремих видів продукції, використовуючи узагальнені корпоративну чи маркетингову стратегії. Це призводить до скорочення попиту, зниження рівня конкурентоспроможності, занепаду товару на ринку.

Отже, підприємствам необхідно здійснювати розробку та впровадження саме цінових стратегій, що дозволить вчасно реагувати на викрики конкурентного

середовища. Ефективність застосування превентивних підходів до ціноутворення значною мірою залежить від здатності підприємств долати внутрішні та зовнішні перешкоди, які обмежують їхній потенціал. Так, сьогодні безліч чинників стримують повноцінний розвиток підприємств та їх цінового позиціонування, серед яких зростання вартості сировини та транспортування, суттєве підвищення цін на енергоносії, застарілість технологічного обладнання та недостатній рівень впровадження інноваційних методів виробництва [1].

Перевагами використання цінових стратегій є, те що в процесі їх формування відбувається глибоке розуміння цінового рівня на ринках конкретних товарів, що дозволяє підприємствам максимізувати прибуток від реалізації готової продукції та уникати переплат при закупках сировини, матеріалів та комплектуючих [2]. У сучасних умовах на вибір цінової стратегії впливають значна кількість факторів, які ґрунтуються на фінансовому аналізі підприємства та зовнішніх умовах. До них можна віднести [3]:

– конкурентне середовище та ринок: знання свого ринку, конкуренції та клієнтів;

– дослідження нових тенденцій, загроз у ланцюжках поставок і сприйняття споживачами товарів;

– витрати виробництва: скільки коштує виробництво продуктів чи надання послуг;

– моніторинг витрат та споживачів, щоб підприємство могло швидко реагувати на зміни та підтримувати довгострокову прибутковість.

Виокремлюють чотири типи стратегічних підходів до встановлення цін (рис. 1), які підприємства найчастіше використовують у своїй діяльності [2]:

– цінове лідерство – максимізація поточного прибутку шляхом утримання високих цін якомога довше;

– стратегія проникнення, яка дозволяє завоювання частки ринку та ґрунтується на збільшенні обсягу продажів та зменшенні витрат на виробництво для досягнення довгострокових прибутків;

– стратегія утримання – утримання ринкових позицій, що іноді вимагає перегляду цін для захисту від втрати конкурентоспроможності;

– лідерство за якістю – лідерство за показниками якості та ціннісної важливості та завоювання лідерства в секторах з найвищими цінами.

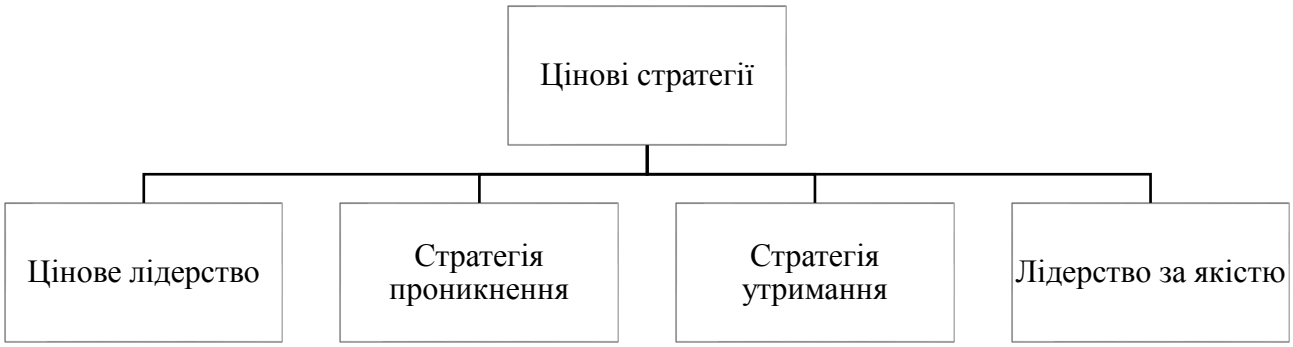

Рисунок 1. Типи цінових стратегій

Джерело: побудовано за даним [2].

Отже, цінові стратегії є важливою складовою стратегічного управління діяльністю підприємств, а їх розробка та впровадження сприяють позиціонуванню підприємства (чи його продукції) на ринках, особливо враховуючи фактори посилання конкуренції й адаптації до економіки війни та необхідність оперативного на них реагувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук А., Сафонік Н., Гейдор В. Особливості ціноутворення як інструменту підвищення ефективності діяльності підприємств у контексті використання превентивних підходів адаптації до викликів безпекового середовища. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-200

2. Бабух І., Фень К. Ціноутворення як складова маркетингового аналізу: сучасні підходи. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 280–284. URL : https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-46

3. Завербний А., Ніценко Д. Цінові стратегії підприємства: сутність, види, проблеми формування. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-2

UDC 338:658.562

IMPLEMENTATION OF A MODEL OF FINANCIAL SECURITY OF INTEGRATION PROCESSES OF AGRO-FOOD MARKET ENTITIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN

V. Kozak,
Postgraduate Student (PhD),
Tavria State Agrotechnological University

The orientation of the subjects of the agro-food market of Ukraine towards the European vector of development and the search for new sources of financing of activities encourages the leveling of the imbalance in the distribution of resources while ensuring the balance of their production and financial cycle, which, with a deficit of budget subsidies to support agribusiness, are not provided with a proper balance of payments and trade under the condition of conducting financial transactions on the foreign market. This indicates that the financial capabilities of the subjects of the agro-food market in solving complex issues and implementing national and regional programs for the development of sub-sectors of the agro-food sector do not have proper support and require high financial investments in the objective world of the natural connection of things [1; 3].

Now, under the pressure of the financial crisis that is unfolding around the Ukrainian agro-food market, we can see only isolated cases of financial assistance to individual agribusiness entities in a certain industry, since the need for financial resources and the properties of their emergence depend not only on the specifics of obligations to counterparties, but also on the cause-and-effect relationships between the processes of penetration of destabilizing factors into their economic activities. Therefore, acquiring skills in predicting the level of stabilization of financial security of agro-food market entities is becoming increasingly difficult. It is assumed that the main basis for predicting the level of stability of financial security in the context of the implementation of European integration processes in Ukraine is knowledge of the conditions for ensuring a balanced financial equilibrium in the activities of agro-food market entities. This becomes possible if we isolate the material basis of financial security in the form of a specific isolated financial system, which is filled with additional sources of financing (European financial assistance)

and consists of a set of numerical elements that have clearly expressed properties of financial resources.

Identifying the total value of a safe and stable level of financial security of agro-food market entities under the condition of a targeted movement of financial resources from European partners allows one to navigate certain time and resource constraints [4], which, with decentralized regulation of the processes of attracting and using these resources, form an optimal balance between own and borrowed capital, ensuring corporate management of the financial potential of entities with a set of accumulated reserves, which over time transform the real money supply into a capitalized amount of retained earnings [2].

Formation of a financial cluster (institutions of the agro-industrial sector and European partners), which will allow financing large-scale projects in the agro-food sector and become a new source of competitive advantages in a certain region, based on a multipolar distribution of growth points, uniformity and balance of spatial development, and will also contribute to the transformation not only of the system of factors ensuring the stability of the financial security of agro-food market entities and their location in a certain territory, but also of changing their specialization aimed at the production of products with high added value.

One of the directions of ensuring the main criteria for legally safe and stable financing of the activities of agro-food market entities is the study of indicative parameters of the relationship between indicators of the efficiency of accumulation and use of financial resources. So, the insufficient level of effective activity of agro-food market entities of Kyiv region of groups I and II is the cause of loss of equity, deterioration of the structure of financing sources, insufficient provision of economic means and other processes. At the same time, destabilization of the financial condition of agro-food market entities worsens the conditions of their functioning and leads to insolvency, a decrease in investment attractiveness and creditworthiness and, as a result, makes it impossible to attract financial resources from external sources (assistance from European partners).

The assessment of the level of stabilization of financial security of agro-food market entities of Kyiv region was carried out by an integrated method with their division into clusters based on the Euclidean distance method. The potential for financial security stability for a group of agro-food market entities is the sum of standardized coefficients for each indicator parameter, which has a distance from 0.79 to 3.62 and is distributed into five clusters. The set of threshold criteria (18 criteria) allowed us to single out 6 significant ones from them and stabilize the level of financial security of agro-food market entities in the Kyiv region (Fig. 1).

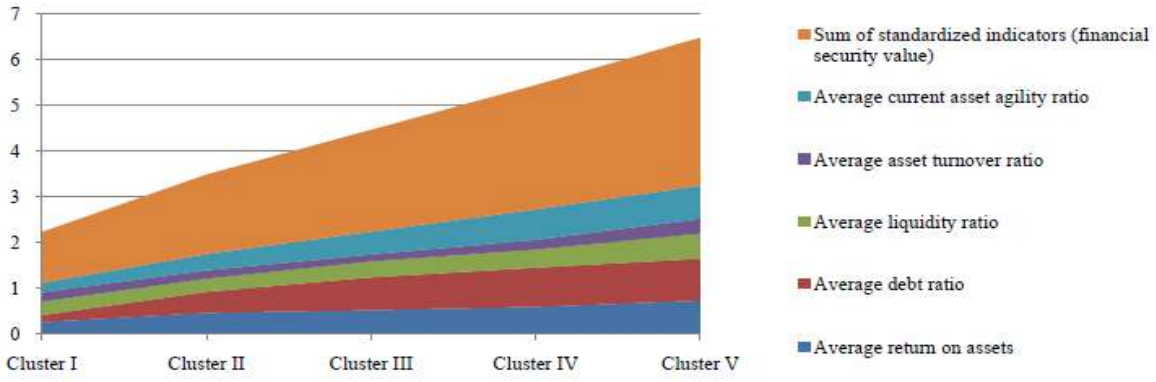

Figure 1. Clustering of agro-food market entities of Kyiv region by factors of ensuring financial security stability for 2024–2028

Source: own calculations.

A graphical interpretation of the change in the stability of the integrated level of financial security of agro-food market entities of Kyiv region for 2024–2028 is shown in Figure 2.

Figure 2. Interpretation of the dynamic trend of changes in the stability of the level of financial security of agro-food market entities in the Kyiv region for 2024–2028

Source: own calculations

Thus, the process of ensuring a stable level of financial security of the agro-food market entities of the Kyiv region faces the need to fundamentally revise the key parameters of the reproduction process of financing their activities in terms of taking into account the principles of systematicity and interdependence of the multipolar space of the agro-food market, provided that parity of financial support from European partners is taken into account. However, in this context, it is necessary to take into account their competitive positions in Ukraine and on the world agro-food markets, which will contribute to increasing the validity of the decisions made when changing the mechanism of financing the activities of Ukrainian agri-business entities on the basis of EU regulators.

REFERENCES

1. Kuprina, N. M. (2023). Transformation of the activities of agricultural enterprises in the context of stabilizing agro-industrial production and ensuring the development of subjects of the national economy of Ukraine. *Economics of the Food Industry*. 15 (3), 39–47. DOI : https://doi.org/10.15673/fie.v15i3.2746

2. Trusova, N. V., Prystemsky, O. S., Sakun, A. Zh. (2019). Financial mechanism and instruments for ensuring the sustainable development of agricultural enterprises. *Accounting and Finance*. 4 (86), 96–105. DOI : https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-4(86)-96-105

3. Financial flows and their impact on the formation of highly liquid assets of enterprises / Trusova, N. V., Prystemsky, O.S ., Melnyk, L. V., Duma, V. L. *Collection of the Tavria State Agrotechnological University named after Dmitry Motorny (economic sciences)*. 2022, 1 (45), 99–105. DOI : https://doi.org/10.31388/2519-884X-2022-45-99-105

4. Plaskova, S. (2022). Improvement of methodological tools for business analysis of the effective company's performance. *Management Sciences.* 12 (1), 32–41. DOI :10.26794/2304-022X-2022-12-1-32-41

УДК 338.2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ю. Копитко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
А. В. Буряк,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

Фінансова безпека як складова економічної безпеки являється важливим елементом формування системи управління підприємством, адже вона відповідає за стабільність, ефективність і конкурентоспроможність ведення бізнесу. Забезпечення фінансової безпеки на високому рівні сприятиме досягненню стратегічних цілей підприємства, сприятиме надійному захисту від різноманітних ризиків і дасть надійний рівень стійкості до впливу зовнішніх та внутрішніх викликів. Враховуючи важливість формування фінансово-економічної безпеки для життєдіяльності підприємства, особливо під час дії деструктивних чинників спричинених воєнним нападом на Україну вона набуває високої степені актуальності.

О. В. Базик в своїх роботах стверджує що фінансово-економічна безпека являється фундаментом забезпечення стабільності економічного розвитку підприємства. Наголошує на важливості ефективного управління підприємством безпосередньо через призму фінансово-економічної безпеки. Вона сприятиме не тільки захисту від загроз, але і спонукатиме до реалізації довгострокових стратегічних цілей підприємства. Ми погоджуємось із науковцем О. В. Базик в тому, що підприємства України повинні постійно вдосконалювати свою систему фінансово-економічної безпеки, постійно адаптуючи її до стрімко мінливих умов і появи нових викликів» [1].

Система управління підприємством, на наш погляд, це сукупність певних методів, інструментів, процесів та відповідних ресурсів, які спрямовуються на організацію діяльності суб'єкта господарювання з метою отримання його планових результатів через координацію і контроль. Ключовим елементом побудови цієї системи має виступати фінансово-економічна безпека, яка буде запорукою ефективності бізнесової діяльності підприємства. Головні завдання,

які виконує фінансово-економічна безпека у функціонуванні системи управління підприємством [2]:

– захист ресурсів;
– мінімізація ризиків;
– гарантування фінансової стабільності;
– сприяння стратегічному розвитку;
– підвищення конкурентоспроможності;
– забезпечення довіри.

Отже, фінансово-економічна безпека при управлінні підприємством відповідає насамперед за збереження ресурсів як матеріальних так і інформаційних від загроз, слугує інструментом ідентифікації економічних, фінансових, операційних, системних, ринкових ризиків та сприяє їх мінімізації; сприяє ефективному забезпеченню і використанню ресурсного потенціалу загалом; підвищує конкурентоздатність на діючих та нових ринках в разі релокації; виступає гарантом фінансової стабільності розвитку підприємства і досягненню ним стратегічних цілей; та й загалом сприяє підтримці довіри до нашого підприємства з боку суспільства, трудового персоналу, територіальних громад розміщення, контрагентів.

Отже, фінансово-економічна безпека в системі управління підприємства є складною динамічно мінливою структурою, що гарантує стійкий розвиток підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базик О. В. Фінансово-економічна безпека у забезпеченні стабільності економічного розвитку підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 15. С. 172–177.

2. Ткаченко О., Єрмілов Р., Чернуха О. Фінансово-економічна безпека як складова управління підприємством. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 110–115.

УДК 338.1

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

О. Л. Луцюк,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Н. О. Аверчева,
канд. екон. наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Стратегічно важливим аспектом сучасного розвитку аграрних підприємств є гарантування їх економічної безпеки. Досягнення високого рівня захищеності від впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз, які впливають на стабільність роботи підприємства, можливе на основі постійного моніторингу рівня платоспроможності і контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами. Тривалі воєнні дії спричиняють численні виклики для аграрного сектору України, які значно ускладнюють забезпечення стабільної діяльності і платоспроможності підприємств.

Загалом ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств значною мірою визначається двома ключовими чинниками: своєчасним фінансовим забезпеченням оборотних коштів для фінансування операційної діяльності та достатнім обсягом інвестиційних ресурсів, необхідних для підтримання належного рівня відтворення основних засобів. Тому порушення логістичних ланцюгів, зменшення попиту на продукцію, ускладнений доступ до фінансування, руйнування інфраструктури та дефіцит кваліфікованих кадрів в умовах війни спричинили зниження прибутковості і фінансової стійкості аграрного сектору економіки. Водночас нестабільна економічна ситуація і зміни в законодавчій базі створюють додаткові ризики для фінансової стабільності аграрних підприємств [1, с. 49–56].

Платоспроможність аграрних підприємств є ключовою складовою їх економічної стабільності, яка відображає здатність підприємств своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед постачальниками, кредиторами, державою та працівниками. Забезпечення платоспроможності передбачає раціональне управління оборотними коштами, підтримання належної ліквідності активів і своєчасний доступ до зовнішніх джерел фінансування.

В умовах воєнного стану на платоспроможність аграрних підприємств впливають ряд чинників (рис. 1).

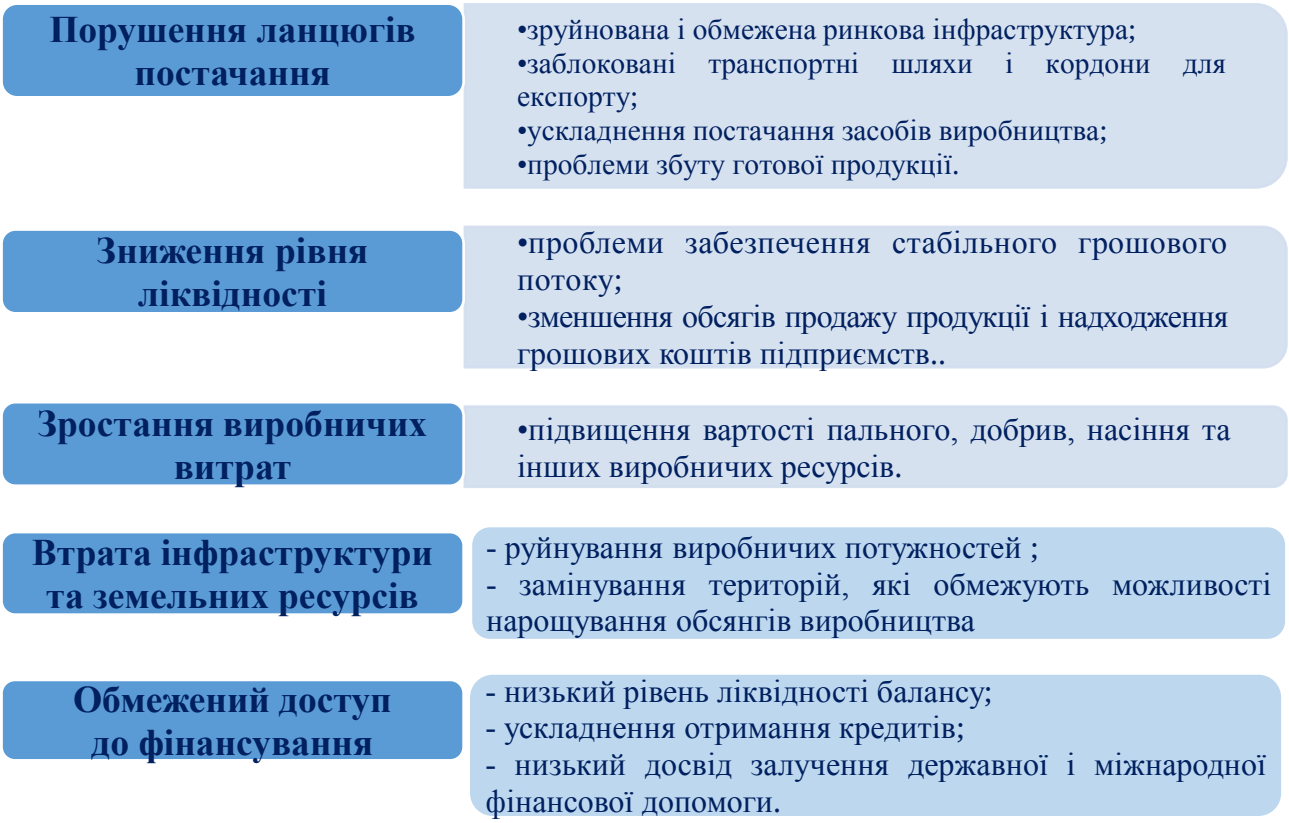

Рисунок 1. Чинники платоспроможності аграрних підприємств

Джерело: систематизовано автором за [2].

На основі статистичних даних про діяльність підприємств визначено коефіцієнти платоспроможності, порівняння яких із нормативними значеннями дозволяє провести аналіз і визначити можливості подолання негативних чинників (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень поточної платоспроможності (ліквідності) аграрних підприємств

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1. Коефіцієнт абсолютної (миттєвої) платоспроможності	0,100	0,095	0,119
2. Коефіцієнт швидкої (поточної) платоспроможності	0,935	0,907	0,930
3. Загальний коефіцієнт платоспроможності (коефіцієнт покриття)	1,910	1,840	1,920

Джерело: власні розрахунки автора за [4].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності і у довоєнний 2021 р. був на низькому рівні і не відповідав навіть мінімальному нормативному значенню – 0,1; у 2023 р. його значення зросло до 0,119. При цьому коефіцієнт поточної ліквідності перебуває в межах рекомендованої нормі і перевищує рекомендації щодо мінімального рівня (0,4–0,6). Коефіцієнт покриття також досягає рекомендованого значення (2) і за роки війни зростає від 1,840 до 1,920. Аналіз ситуації свідчить, що підприємства мають достатній рівень платоспроможності, навіть в умовах війни, однак для забезпечення фінансової стійкості необхідно продовжувати роботу над оптимізацією короткострокових зобов'язань та збільшенням абсолютної ліквідності. Ще варто враховувати, що багато аграрних підприємств перебувають на деокупованих територіях або в зоні бойових дій, забезпечити високий рівень платіжної дисципліни в таких тяжких умовах неможливо.

В умовах війни актуальними стають проблеми відновлення необхідних обсягів кредитування аграрних підприємств з метою забезпечення ефективного функціонування, розробки заходів відновлення матеріально-технічної бази та виробничих потужностей у майбутньому. З іншого боку, військові дії значно вплинули на фінансові ринки, що спричинило скорочення кількості банків, здатних надавати кредити; зниження доступності та зростання вартості кредитних ресурсів для підприємств. Зокрема, багато фінансових установ, які раніше активно кредитували аграрний сектор, скоротили відповідні фінансові продукти або повністю вийшли з ринку [3].

Отже, оптимізація можливостей забезпечення платоспроможності аграрних підприємств включає:

– державні програми підтримки аграрного сектора, які доцільно розвивати, зокрема програми пільгового кредитування, дотації на придбання критично важливих ресурсів, а також компенсацію відсоткових ставок за кредитами на технічні засоби;

– оптимізацію витрат на основі детального аналізу їх структури і скорочення до мінімально необхідного рівня (оптимізація виробничих процесів, використання комплексних агрегатів, перехід на менш енерговитратні технології та економію ресурсів);

– розширення експортних можливостей із врахуванням зменшення внутрішнього попиту, орієнтація на зовнішні ринки на основі співпраці з міжнародними організаціями, адаптації до вимог європейського ринку та створення логістичних хабів у прикордонних регіонах;

– залучення міжнародної допомоги: аграрні підприємства можуть скористатися грантами та технічною допомогою від міжнародних донорів, таких як ЄС, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд тощо, ці ресурси допоможуть підтримати платоспроможність у короткостроковій і довгостроковій перспективі;

– впровадження антикризового управління: аграрні підприємства повинні створювати антикризові команди для оперативного реагування на виклики, що виникають: моніторинг фінансового стану, розробку планів дій і мобілізацію внутрішніх резервів.

Воєнні дії спричинили значний негативний вплив на кредитний ринок, ускладнивши доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів. Руйнування інфраструктури та зменшення експортних потоків посилили потребу аграрних виробників у фінансуванні операційної діяльності за рахунок банківського капіталу. Отже, забезпечення платоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану є багатогранним завданням, яке вимагає скоординованих зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Ефективна реалізація цих заходів сприятиме збереженню фінансової стійкості підприємств і забезпеченню продовольчої безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Негрей М. В., Трофімцева О. В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна».* 2022. № 102. С. 49–56.

2. Бурковська А. В., Калнауз Д. В. Проблеми та перспективи банківського кредитування діяльності аграрних підприємств у контексті продовольчої безпеки. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18225/1/prodovolcha-bezpeka-ukrayini-2024-234-237.pdf (дата звернення: 05.12.2024).

3. Богачук М. І. Особливості кредитування сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану в Україні. *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами :* зб. матеріалів VII Всеукр. науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених [Електронний ресурс]. К. : КНЕУ, 2023. 677, [500–502] с. URL : https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8446/2023_Збірник%20конференції%20КНЕУ.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=500 (дата звернення: 05.12.2024).

4. Діяльність підприємств / Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 02.12.2024).

УДК 658

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

М. М. Маринова,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Одеський національний економічний університет

Фінансова стійкість підприємства є однією з основних умов його ефективної діяльності. У нинішньому економічному середовищі, де навіть незначні зміни можуть призвести до серйозних наслідків, питання фінансової надійності набуває надзвичайної значущості. Вона визначається не тільки здатністю підприємства залишатися життєздатним в умовах фінансових труднощів, але й його можливістю гнучко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, зберігати та посилювати свою конкурентоспроможність і розвиватися, навіть у періоди економічної нестабільності. У кризових ситуаціях, таких як війна, природні катаклізми чи інші непередбачувані події, здатність підприємств витримувати навантаження та продовжувати діяльність залежить від рівня їх фінансової стійкості. Це містить у собі не тільки наявність фінансових резервів, але й ефективне управління витратами, диверсифікацію джерел доходів і збереження ліквідності, що дозволяє своєчасно реагувати на виникаючі проблеми.

Дослідження фінансової стійкості підприємств є важливим напрямком в науці, оскільки фінансова стійкість безпосередньо впливає на стабільність та перспективи розвитку підприємства в умовах змінного ринкового середовища. Н. С. Танклевська, В. О. Мірошниченко [1] розглянули поняття фінансової стійкості підприємства в умовах цифрової економіки. М. О. Кравченко, М. А. Леонтовська [2] підкреслюють важливість системного підходу до аналізу фінансової стійкості, зосереджуючи свою увагу на підходах до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. В. Л. Волкова, М. І. Іоргачова [3] приділили увагу універсальним можливим заходам щодо забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Оскільки без дієвих заходів як у середині підприємства так й на державному рівні суттєвого покращення фінансової стійкості підприємства не відбудеться, тому в даному досліджені зосередимо саме на цьому нашу увагу та розглянемо можливі

напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. До таких напрямів можна віднести дві основні групи заходів: безпосередньо шляхи поліпшення фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану та загальні рекомендації щодо державної підтримки функціонування підприємств України під час воєнного стану. Розглянемо більш детально окреслені напрями.

Одним з основних напрямків забезпечення стійкості фінансового стану підприємства є диверсифікація джерел фінансування. Розподіл ризиків між різними фінансовими інструментами та партнерами дозволяє мінімізувати негативний вплив зовнішніх факторів. Також важливим є створення резервного капіталу, який може бути використаний у періоди зниження доходів або економічної нестабільності. Оптимізація управління оборотними активами та зобов'язаннями є ще одним важливим напрямом, ефективне використання ресурсів, скорочення дебіторської заборгованості та підвищення ліквідності дозволяють підтримувати стабільний грошовий потік і уникати дефіциту оборотних коштів.

Не менш важливою є стратегія інвестиційного розвитку, яка передбачає розширення ринків збуту, впровадження інновацій та підвищення конкурентних переваг, що сприяє не лише зростанню прибутковості, але й зміцненню позицій підприємства на ринку. Особливо важливою є стратегія страхування майнових активів підприємства, а також медичне страхування працівників, що забезпечує соціальну стабільність колективу та мінімізує фінансові ризики підприємства в разі непередбачених ситуацій. Важливим етапом є впровадження новітніх технологій, які дозволяють значно підвищити ефективність діяльності та оптимізувати використання ресурсів, що безпосередньо впливає на підвищення рентабельності підприємства. Крім того, залучення додаткового фінансування шляхом співпраці з благодійними фондами та міжнародними організаціями може стати надійним джерелом підтримки в умовах економічної нестабільності.

Для комплексного зміцнення фінансової стійкості на загальнодержавному рівні повинні бути розроблені рекомендації серед яких: запровадження системи державних субсидій, що дозволить компенсувати частину виробничих витрат; спрощення процедур доступу до податкових пільг, що знизить фінансове навантаження на підприємства. Окрему увагу треба приділити необхідності активізації міжнародної співпраці, яка передбачає залучення гуманітарної допомоги, пошук нових зовнішніх ринків збуту української продукції та розширення логістичних маршрутів для експорту. Відновлення та розвиток

інфраструктури країни є ще одним важливим чинником, що сприятиме забезпеченню сталого економічного зростання підприємств та зміцненню їх фінансової стійкості у довгостроковій перспективі.

Управління фінансовими ризиками також відіграє вирішальну роль у забезпеченні стійкості, оскільки регулярний фінансовий аналіз, прогнозування можливих загроз та розробка планів реагування дозволять зменшити ймовірність кризових ситуацій та забезпечити безперервність бізнес-процесів на підприємствах.

Отже, фінансова стійкість підприємства є ключовим фактором його довгострокового успіху та конкурентоспроможності, а комплексний підхід до підвищення фінансової стійкості підприємств, дозволить не лише знизити фінансові ризики, але й створить міцну основу для довгострокового зростання та стабільності вітчизняних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Танклевська Н. С., Мірошниченко В. О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 249–255.

2. Кравченко М. О., Леонтовська М. А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2022. Вип. 24. С. 93–98.

3. Волкова В. Л., Іоргачова М. І. Фінансова стійкість суб'єкта господарювання: можливі заходи її забезпечення. The world of modern technologies and inventions : the 4th International scientific and practical conference Vienna, Austria / International Science Group. 2023. С. 59–60.

УДК336.01:335

СТРАХОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІНІМІЗАЦІЇ ВОЄННИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Ю. В. Мирончук,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
***Науковий керівник:* Ю.Ю. Вергелюк,**
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

Питання мінімізації ризиків пов'язаних з веденням підприємницької та інвестиційної діяльності залишаються актуальними в мирні часи, а особливо – в період воєнного стану. Існує чимало фінансових та адміністративних методів їх мінімізації. В умовах ринкового господарювання передове місце серед інструментів зниження ризиків займає їх страхування. Проте, враховуючи турбулентність умов, страхові компанії не завжди готові надавати такі ризикові для власного бізнесу послуги. До того ж за звичайних умов воєнні ризики вважаються форс-мажорними обставинами та слугують підставою для відмови у страхових виплатах. Пристосовуючись до сьогодення українські страховики адаптують власний бізнес та набір послуг до вимог ринку. Українські підприємства, продовжуючи власну господарську діяльність, залучаючи зовнішнє фінансування та релокуючись, зіштовхуються з підвищеними воєнними ризиками, тому змушені відшукувати оптимальні схеми їх перерозподілу та мінімізації.

Воєнні ризики можна розглядати у двох контекстах. Перший стосується страхування будь-якої сфери від негативних наслідків ведення воєнних дій на території країни. Зокрема, йдеться про майнові види страхування: страхування автомобілів, страхування нерухомого майна, страхування у сфері АПК. Інший контекст передбачає надання страховиками послуг страхування воєнних ризиків підприємств та інвесторів. Таке страхування є пріоритетним інструментом для залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій, що важливо для відновлення економіки. Часто воєнні дії перешкоджають інвестиційному інтересу. Залучення фінансових ресурсів у період воєнних дій значною мірою залежить від доступності механізмів страхового захисту. Забезпечення страхування воєнних ризиків та впровадження інвестиційних гарантій сприятимуть зростанню довіри інвесторів, стимулюватимуть їхню активність і підвищать зацікавленість у фінансуванні проєктів у нашій державі [1].

Зважаючи на обмежену спроможність українських страховиків покривати традиційні ризики, пов'язані з війною, вітчизняні підприємства вимушені звертатися до європейських страхових посередників для перестрахування. Водночас із січня 2024 року в Україні впроваджено механізм перестрахування інвестицій за підтримки Експортно-кредитного агентства (ЕКА), що сприяє розвитку страхових інструментів для зниження воєнних ризиків. Також набув чинності Закон України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» [2], який надає українським експортним підприємствам можливість використовувати страхування для мінімізації ризиків у період воєнних дій. Серед видів страхування за якими передбачено гарантії ЕКА можна виокремити:

«страхування та перестрахування експортних кредитів, а також страхування та перестрахування від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження;

страхування та перестрахування факторингу;

страхування та перестрахування зовнішньоекономічних договорів;

страхування та перестрахування акредитивів;

страхування та перестрахування прямих інвестицій з України, а також страхування та перестрахування прямих інвестицій в Україну від воєнних» [3].

Позитивний вплив на активізацію банківських інвестиційних кредитів мало страхування воєнних ризиків, яке набуло популярності серед банківських установ. Досить активно користуються послугами страхування воєнних ризиків банківські установи під час реалізації інвестиційних кредитів. Страховий поліс у цьому разі використовується як забезпечення за кредитом. «Фінансові установи отримали можливість надавати інвестиційні кредити під страхове покриття ЕКА за умови спрямування коштів на розвиток переробної промисловості та виконання експортних контрактів. Використання механізмів ЕКА як гарантійного інструменту сприяє активізації інвестиційних процесів у країні. Водночас надання державних гарантій в умовах обмежених фінансових ресурсів викликає занепокоєння щодо зростання боргового навантаження, на що звертають увагу українські дослідники» [4].

Отже, розвиток страхування воєнних ризиків є відповіддю на зростаючий ринковий попит в умовах невизначеності. Захист підприємницьких та інвестиційних інтересів – пріоритетне завдання для сучасної держави, що сприяє залученню та ефективному впровадженню інвестицій і забезпечує макроекономічну стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхування воєнних ризиків в Україні / Полінкевич О., Тринчук В., Клапків Ю., Чеботарьов Є., Зелениця І. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 11. С. 44–51. URL : https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.44

2. Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків : Закон України від 22.11.2023 № 3497-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text (дата звернення: 17.02.2025).

3. Приймак І., Тимків Н. Страхування інвестицій від воєнних ризиків: сутність, необхідність та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-18

4. Verheliuk Y., Hantsiak M. Державні гарантії в контексті забезпечення боргової безпеки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2024. Вип. 2 (14). С. 95–102. URL : https://doi.org/10.32750/2024-0210

УДК 336:338:656.7

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

І. С. Мірошниченко,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності,
Українська державна льотна академія

Авіаційна галузь є однією з ключових складових транспортної системи кожної країни та відіграє важливу роль у глобальній економіці. Вона забезпечує міжнародні перевезення пасажирів і вантажів, стимулює розвиток туризму, сприяє інтеграції ринків та є важливим драйвером економічного зростання. Однак в умовах економічної нестабільності авіаційні підприємства стикаються з низкою фінансових проблем, які значно впливають на їх діяльність та конкурентоспроможність.

Авіація України та світу наразі переживає серйозні виклики, обумовлені глобальними кризами, економічними рецесіями та значною нестабільністю ринків. Скорочення пасажиропотоку через пандемію COVID-19, вплив військових дій на території України та економічні кризи створили безпрецедентні труднощі для фінансового функціонування авіаційних підприємств [1].

Крім того, проблема розвитку авіаційних перевезень має багатофакторний характер. Вона залежить не лише від зовнішніх умов, таких як економічна ситуація чи міжнародна конкуренція, але й від внутрішніх структурних проблем, таких як незбалансованість між складовими галузі, брак сучасних літаків, низька конкурентоспроможність, відсутність стійких бізнес-моделей і стратегій, складна взаємодія між авіаперевізниками, аеропортами, регуляторами і суміжними секторами, яка створює бар'єри для зростання [2].

Обмежений доступ до фінансових ресурсів є критичною проблемою для підприємств, особливо в авіаційній галузі, яка потребує значних капіталовкладень [3]. Основні виклики, пов'язані з цим, охоплюють:

– придбання або оренда сучасних літаків вимагає значних коштів, які через низьку доступність кредитів або інвестицій стають майже недосяжними;

– підвищення вартості фінансування, а саме: зростання відсоткових ставок і вимог до застави ускладнює можливість залучення коштів на вигідних умовах;

– через високі ризики потенційні інвестори обережно ставляться до авіаційної галузі, особливо під час економічної нестабільності чи політичних ризиків.

Для подолання цих проблем можна розглянути такі шляхи: оптимізація внутрішніх витрат підприємств для підвищення ліквідності, запровадження державних програм підтримки фінансування галузі, залучення міжнародних інвесторів і фінансових установ через створення прозорих умов, використання альтернативних джерел фінансування, наприклад, випуск корпоративних облігацій.

Отже, стале фінансове забезпечення авіаційних підприємств є основою для підтримки операційної діяльності, оновлення авіапарку, інвестування у технології та виконання міжнародних стандартів. Без належного фінансування авіаційні підприємства стикаються з ризиком банкрутства, втратою конкурентних позицій на ринку та зниженням рівня якості послуг.

Так, проблеми фінансового забезпечення авіаційних підприємств в умовах економічної нестабільності є комплексними та потребують системного підходу до їх вирішення. Ефективне управління витратами, залучення нових джерел фінансування, співпраця з державою та міжнародними партнерами, а також впровадження інновацій є ключовими напрямами, які дозволять забезпечити стабільність та конкурентоспроможність авіаційної галузі. Реалізація цих заходів сприятиме відновленню авіаційної індустрії та її інтеграції у глобальну економіку навіть в умовах нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбаль Н. І., Радченко Я. П. Стан та перспективи розвитку авіатранспортної галузі України в умовах євроінтеграції, постпандемії та війни. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2023. № 1 (9). С. 249–260. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31282/menedzhment -253-264.pdf

2. Висоцька М. П. Аналіз та перспективи розвитку авіатранспортної галузі України. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 160–168. URL : https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1549/1493

3. Мірошниченко І. Проблеми утримання конкурентних переваг вітчизняними підприємствами в умовах криз. *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17 жовтня 2024 року. К. : ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ, 2024. С. 448–450. URL : https://warn-erasmus.eu/wp-content/uploads/2024/11/5_warn_-conference_17102024.pdf

УДК 338.24

МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Р. В. Мороз,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня,
Уманський національний університет садівництва

Сучасні умови функціонування економіки України, які характеризуються загальною невизначеністю та підвищеним рівнем ризику продукують чисельні загрози для суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери.

Серед сукупності ризиків та складових безпеки суб'єктів господарювання, які набувають особливої актуальності є макроекономічні ризики та фінансова безпека, що перебувають у тісному зв'язку та доповнюються фінансовими ризиками які продукуються макроекономічною нестабільністю та погіршують рівень фінансової безпеки. Погоджуємося з визначеннями українських дослідників: «Фінансовий ризик – це ймовірність настання певних фінансових явищ або процесів, здатних призвести до погіршення фінансового стану суб'єкта господарювання. До фінансових ризиків макрорівня, тобто макрофінансових ризиків, належать інфляційний, валютний, податковий, бюджетний, кредитно-депозитний та ін.» [1, с. 111].

Макроекономічна нестабільність реалізується через зміну економічної кон'юнктури за коливання як номінального ВВП (2021 р. – 5 450 849 млн грн, 2022 р. – 5 239 114 млн грн, 2023 р. – 6 627 961 млн грн), так і реального ВВП (2021 р. – 4 363 582 млн грн, 2022 р. – 3 865 780 млн грн, 2023 р. – 5 518 062 млн грн). Негативний вплив на фінансову безпеку суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери мають цінові коливання, що реалізуються як підвищення цін на основу сировину та матеріали, а також сільськогосподарську продукції та продукцію, отриману в результаті переробки. Індекс споживчих цін набував високих значень (2021 р. – 110,0 %, 2022 р. – 126,6 %, 2023 р. – 105,1 %, 2024 р. – 112,0 %), що мало негативний вплив на фінансову безпеку суб'єктів господарювання та безпеку загалом. Доповненням до інфляційного ризику є ризик валютний, що вказує на високий рівень коливань валютного курсу за основними валютами та підвищення валютного курсу з одночасною девальвацію національної валюти.

Макроекономічна нестабільність, незбалансованість публічних фінансів призвело до посилення фіскальних ризиків: податкового та бюджетного. Податковий ризик для суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери полягає у збільшенні ставок основних податків (єдиний податок для платників четвертої групи спрощеної системи оподаткування, земельний податок, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб тощо) або ускладнення податкового адміністрування, наприклад, зміна підходів до зупинку реєстрації податкових накладних з податку на додану вартість. Бюджетний ризик для суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери полягає у обмеженні або повного припинення фінансування програм державної підтримки сільського господарства та переробної промисловості у світлі інших ризиків і загроз розвитку суспільства.

Кредитно-депозитний ризик для суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери пов'язаний не лише з макроекономічною нестабільністю, а й волативністю фінансових ринків та змінами відсоткових ставок під впливом зміни облікової ставки НБК, умов кредитування та управління ризиками комерційних банків.

Отже, сучасні умови функціонування економіки України, які характеризуються загальною невизначеністю та підвищеним рівнем кон'юнктурного, валютного, податкового, бюджетного ризиків продукують чисельні загрози для безпеки суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко С. В., Драган О. О. Декомпозиція макрофінансових ризиків аграрних підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* 2017. № 22. Вип. 7. С. 111–115.

УДК 338.248

БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Д. В. Недоля,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **В. П. Власова,**
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри МПУА,
Державний університет інфраструктури та технологій

Головною метою бізнес-стратегії є досягнення конкурентної переваги, що дозволяє визначити шляхи довгострокового розвитку, орієнтуючись на цілі на 5, 10 і більше років.

Бізнес-стратегії розробляють для розв'язання завдань, пов'язаних зі зростанням, інноваціями, технологічними змінами, дотриманням нормативних вимог та управлінням ризиками, що визначають напрямок розвитку компанії [1].

Проведені авторами наукові дослідження дозволили узагальнити досвід розробки бізнес-стратегій різними компаніями та окреслити основні тенденції.

Сучасні бізнес-стратегії спрямовані на оптимізацію ключових бізнес-процесів. Насамперед нове стратегічне планування повинно включати кілька сценаріїв: оптимістичний, песимістичний, реалістичний і сценарій найгіршого випадку. Усі плани повинні передбачати обов'язковий контроль та аналіз витрат і доходів.

При розробці стратегічних планів необхідно враховувати викладені ряд чинників.

Передусім важливо розуміти потенціал змін, які приходять з цифровізацією та невизначеністю. Лідери мають адаптуватися до нових умов цифрового середовища, щоб будувати стійкі організації, які зможуть забезпечити стабільний розвиток і створювати високу цінність у майбутньому.

Важливо впровадити тактичну оптимізацію витрат, використовуючи традиційні підходи та стратегії скорочення витрат, орієнтовані на цільові операційні моделі, а також інтегрувати інноваційні рішення наступного покоління (Індустрія 4.0) [2], що дозволить розробити індивідуальні економічно трансформаційні стратегії для ефективного розв'язання операційних проблем, пов'язаних із транзакціями, реструктуризацією та стратегічними змінами.

Успішна цифрова трансформація є ключовим чинником ефективного лідерства в бізнес-стратегії, оскільки вона допомагає будувати організації, які здатні адаптуватися до майбутніх викликів та забезпечувати результативність стратегічних рішень і роботи менеджерів.

Компаніям важливо, але не завжди просто, визначити та розробити стратегію хмарних технологій, інтегруючи її з бізнес-стратегією та забезпечуючи максимальну вигоду від цифрової трансформації, зокрема, зосереджуючись на найбільш вигідних для компанії рішеннях.

Хмарні технології стають ключовим драйвером розвитку бізнесу, дозволяючи віддалено розробляти додатки, безпечно зберігати дані та створювати аналітичні моделі для підтримки прийняття рішень. Але справжнього успіху неможливо досягти без якісної хмарної стратегії.

В українських реаліях важливо розробити сценарії подолання енергетичної кризи [3]. Вони можуть включати різні стратегії та підходи, які варіюються від короткострокових до довгострокових рішень. Забезпечення енергетичної незалежності компанії – це тема окремого дослідження, тому ми лише акцентуємо на важливість цього напрямку.

Перегляд кадрової стратегії має включати не лише економічну ефективність, але й стратегічний підхід до створення адаптивних, інноваційних та конкурентоспроможних команд, здатних працювати в глобалізованому та цифровому середовищі.

Оптимізація витрат на маркетинг. Реклама та брендинг впливають на дохід, тому необхідна нова маркетингова стратегія, яка буде адекватною до конкретної ситуації.

Розглядати різні варіанти фінансування бізнесу, а саме міжнародні гранти, безвідсоткові кредити та програми державної підтримки, краудфандинг, щоб забезпечити розвиток та зменшити фінансовий тягар.

Отже, потрібно активно шукати нові ринки збуту та не боятися диверсифікації, ці кроки є важливими складовими стратегії компанії, які знижують залежність від певних ринкових сегментів і допомагають зменшити ризики. Крім того, важливо інвестувати в інновації, розвивати нові продукти та послуги, що відповідають актуальним трендам і потребам споживачів. Комплексний підхід до географічного та продуктового розширення дозволяє сформувати гнучку і адаптивну бізнес-модель, яка здатна швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Харчук О. Г., Власова В. П. Причини стратегічних змін та адаптивні можливості протистояння їм в процесі реалізації стратегії. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2023. № 1 (38). URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/vipusk-38-2023

2. Шевчук І., Депутат Б. Економічний аспект використання хмарних технологій у діяльності органів публічної влади та бізнес-структур. *Економіка та суспільство* 2022 № 31. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/689/662

3. Власова В. П., Тарновська І. В., Недоля Д. В. Бізнес-стратегія підприємства в умовах турбулентного зовнішнього середовища. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 42. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-85

УДК 338.1

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

О. О. Нікітчина,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Поліський національний університет

Складні політичні, соціальні та економічні умови, в яких нині функціонують вітчизняні суб'єкти господарювання, спричиняють дестабілізацію усталених взаємозв'язків усіх зовнішніх та внутрішніх складових господарських процесів. Ведення бізнесу в умовах війни характеризується передусім невизначеністю та непередбачуваністю, що не дозволяє об'єктивно планувати та прогнозувати розвиток. Сукупність вказаних негативних чинників спричиняє потребу в об'єктивній оцінці нагальних проблем утримання ліквідності й платоспроможності, як ключових параметрів фінансової стійкості.

Ліквідність підприємства визначається його здатністю покривати свої зобов'язання за допомогою активів, які можуть бути перетворені у грошову форму в строки, що відповідають термінам погашення цих зобов'язань [2]. Високий рівень такої здатності дозволяє підприємству швидко реагувати на кризи. Ліквідність підприємства забезпечує безумовну платоспроможність, яка узгоджена за термінами реалізації активів і погашення заборгованості та у відповідних їх обсягах [1].

Під платоспроможністю розуміється здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами, постачальниками, працівниками та державою [2]. Вона визначає фінансову стійкість компанії та її можливість продовжувати діяльність без ризику банкрутства, що забезпечується наявністю високоліквідних активів.

В умовах воєнного часу процес управління ліквідністю та платоспроможністю ускладнюється додатковими ризикогенними чинниками, які мають невизначену ймовірність настання й прояву. Однак ретельно підібрані та системні заходи здатні забезпечити достатні або й високі результати щодо рівня фінансової стійкості підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми й перспективи управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в умовах війни

Проблемний аспект	Заходи	Очікуваний результат після вжиття рекомендованих заходів
Коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідностей	Моніторинг залишків оборотних активів	Підвищення спроможності підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок ліквідних активів
Частка оборотних коштів у загальній сумі активів	Оптимізація запасів	Підвищення гнучкості в управлінні ліквідними активами, збільшення частки активів, які сприяють отриманню доходу
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Комунікації з кредиторами	Зниження боргового навантаження та підвищення стабільності
Співвідношення довгострокових активів до довгострокових пасивів	Оптимізація джерел фінансування	Збалансоване управління фінансовими ресурсами, яке сприяє підвищенню економічної стійкості
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	Перегляд умов співпраці	Забезпечення балансу грошових потоків
Коефіцієнт оборотності та тривалість обороту оборотних активів	Розширення каналів збуту	Підвищення ефективності використання оборотного капіталу
Собівартість реалізованої продукції	Оптимізація собівартості	Зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності на ринку

Джерело: власні дослідження.

Щоб збільшити коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності потрібно проводити детальний аудит запасів та інших матеріальних цінностей, що повільно реалізуються або є надлишковими для підприємства, аналізувати структуру активів, контролювати частку ліквідних і довгострокових активів. На основі отриманих оцінок варто розробляти план зі збільшення частки високоліквідних активів. Також, доречно переглядати умови та домовленості з постачальниками щодо співпраці на більш вигідних умовах для підприємства.

Для збільшення частки оборотних коштів у загальній сумі активів потрібно оптимізувати рівень запасів, сировини та матеріалів шляхом впровадження методів прогнозування попиту. Це дозволяє уникнути перевищення запасів, сприяє зниженню витрат на їх зберігання та підвищенню оборотності.

Для оптимізації коефіцієнта концентрації залученого капіталу варто регулярно проводити переговори з кредиторами щодо змін умов кредитування – зниження відсоткових ставок або реструктуризації боргів. Особливої уваги у період воєнних загроз заслуговують альтернативні джерела фінансування, зокрема інвестиції та гранти.

Жорсткий контроль за забезпеченням відповідності фінансування довгострокових активів шляхом залучення довгострокових пасивів сприяє знаходженню оптимального співвідношення довгострокових активів до довгострокових пасивів, що свідчитиме про відсутність ризику банкрутства.

Варто визначити пріоритетність оплати зобов'язань – розраховуватись з більш критичними кредиторами та відтермінувати менш важливі платежі для покращення ліквідності. Доцільно прогнозувати як дебіторську, так і кредиторську заборгованість, щоб запобігти ризику неплатоспроможності. Регулярно проводити аналіз показників кредиторської та дебіторської заборгованостей, частка оборотних активів у загальній сумі активів, щоб мати змогу швидше реагувати на проблемні чинники.

Висновки. Отже, ліквідність і платоспроможність підприємства слугують ключовими індикаторами його фінансової стійкості і для ефективного їх управління необхідно здійснювати безперервний та системний комплекс управлінських процедур: оптимізувати активи, контролювати дебіторську та кредиторську заборгованість, використовувати альтернативні джерела фінансування та скорочувати витрати. Ефективне управління ліквідністю й платоспроможністю забезпечить підприємствам адаптацію до економічних викликів, покращить їхню конкурентоспроможність і фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. № 43.

2. Лопатовська О., Пономарьова К. Сучасна методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. С. 222–223.

УДК 656.615:338.49(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ФІНАНСУВАННІ ПРОЄКТІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ

М. Л. Осадчий,
аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет

Перспективи державно-приватного партнерства у фінансуванні проектів модернізації морських портів України відкривають нові можливості для розвитку інфраструктури та зміцнення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку морських перевезень. Українські морські порти є ключовими транспортними вузлами, через які проходить значна частина зовнішньоторговельного обороту держави. Проте багато з них потребують суттєвих інвестицій у модернізацію, зокрема оновлення інфраструктури, впровадження сучасних технологій і підвищення ефективності управління [1]. У цьому контексті державно-приватне партнерство (ДПП) стає одним із найефективніших інструментів для реалізації подібних проєктів, поєднуючи ресурси держави та приватного сектору.

ДПП є інноваційною формою співпраці, яка дозволяє залучити приватні інвестиції до проєктів, що мають стратегічне значення для держави. В українських реаліях цей механізм стає особливо актуальним у зв'язку з обмеженими можливостями державного бюджету та необхідністю залучення значних фінансових ресурсів для модернізації портової інфраструктури [2]. Завдяки ДПП можна забезпечити фінансування будівництва нових терміналів, реконструкції причалів, модернізації систем енергопостачання та впровадження цифрових рішень, таких як автоматизація управління вантажопотоками. У результаті це сприятиме збільшенню пропускної спроможності портів, скороченню часу обробки вантажів та підвищенню їхньої екологічності.

Один із ключових аспектів перспективності ДПП у фінансуванні проектів модернізації морських портів України полягає у можливості залучення міжнародних інвесторів. Провідні світові компанії з управління портами, такі як DP World, Hutchison Ports і APM Terminals, мають багатий досвід роботи в умовах ДПП та готові інвестувати в українську портову галузь за умови

створення сприятливого інвестиційного клімату. Співпраця з такими компаніями дозволяє не лише отримати фінансові ресурси, а й перейняти найкращі практики управління, що сприяє підвищенню ефективності роботи портів. Крім того, міжнародні інвестори зацікавлені у довгострокових проєктах, що забезпечує стабільність фінансування та стале економічне зростання.

Важливим чинником успішності ДПП у портовій галузі є наявність прозорої та зрозумілої нормативно-правової бази. В Україні вже зроблено певні кроки у цьому напрямі, зокрема ухвалено Закон України «Про концесію», який регулює порядок передачі об'єктів у концесію приватним партнерам [3]. Завдяки цьому закону було реалізовано кілька успішних проєктів, таких як концесія морського порту «Ольвія» та спеціалізованого порту «Херсон». Ці приклади демонструють, що ДПП може бути ефективним інструментом для модернізації портової інфраструктури навіть у складних економічних умовах. Однак для масштабнішого використання цього механізму необхідно вдосконалювати законодавство, зокрема забезпечити більшу гнучкість у виборі моделей партнерства, спростити процедури узгодження проєктів та підвищити захист прав інвесторів [4].

Ще одним важливим аспектом перспективності ДПП є створення сприятливих умов для залучення приватного капіталу. Це передбачає забезпечення макроекономічної стабільності, боротьбу з корупцією, спрощення процедур регулювання та створення чітких механізмів розподілу ризиків між державою та приватним партнером. Успішна реалізація таких заходів сприятиме підвищенню довіри інвесторів та збільшенню обсягів приватних інвестицій у портову галузь [5]. Крім того, важливою є підтримка з боку міжнародних фінансових інституцій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC), які можуть надавати кредити, гарантії та технічну допомогу для реалізації проєктів ДПП.

Отже, державно-приватне партнерство має значний потенціал для фінансування проєктів модернізації морських портів України. Його реалізація сприяє залученню інвестицій, впровадженню інновацій, покращенню інфраструктури та інтеграції країни у міжнародні логістичні системи. Для успішної реалізації цієї стратегії необхідно забезпечити сприятливе інституційне середовище, прозоре законодавство, ефективний розподіл ризиків та активну підтримку з боку міжнародних партнерів. Реалізація проєктів ДПП стане важливим кроком на шляху до сталого розвитку портової галузі та зміцнення позицій України на світовому ринку морських перевезень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осадчий М. Л. Інституційно-економічні механізми розвитку інфраструктури господарювання морських портів України. *Ефективна економіка.* 2024. № 11. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.104

2. Сментина Н., Клєвцєвич Н. Роль ДПП у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2018. № 5 (194). С. 39–45.

3. Осадчий М. Л. Сучасні інституціональні особливості розвитку водного транспорту України. *Економіка та суспільство.* 2024. № 67. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-135

4. Осадчий М. Л. Пріоритети стратегічного розвитку транспортно-інфраструктурних підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2024. № 7–8 (320–321). С. 166–174. DOI : https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-7-8-320-321-166-174

5. Клєвцєвич Н. А. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального розвитку. *Економіка та суспільство.* 2017. № 9. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/41.pdf

УДК 658.14

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Р. М. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет

Економічна нестабільність створює значні виклики для фінансової стійкості бізнесу. Скорочення попиту призводить до зниження продажів і прибутків, жорсткіші умови кредитування ускладнюють доступ до фінансів, затримки платежів клієнтів та інфляційне зростання витрат виснажують фінансові ресурси компаній. Для адаптації підприємства повинні ефективно управляти грошовими потоками, зменшувати витрати, оптимізувати процеси та впроваджувати технології, що підвищують операційну ефективність.

Успішні стратегії забезпечення фінансової стабільності під час кризових періодів включають постійний контроль фінансових показників, диверсифікацію джерел доходу та клієнтської бази, інвестування в інновації й технологічні рішення. Важливим є аналіз рентабельності бізнес-напрямків, скорочення зайвих витрат і впровадження ефективних маркетингових інструментів. Розробка антикризових планів дозволяє оперативно реагувати на зміни ринку та мінімізувати фінансові ризики.

Для підвищення фінансової стійкості компанії можуть створювати резервні фонди, які забезпечуватимуть ліквідність у складні періоди. Ефективне управління заборгованістю, зокрема зменшення кредитного навантаження та використання альтернативних джерел фінансування, таких як венчурні інвестиції чи державні гранти, має ключове значення. Автоматизація та оптимізація бізнес-процесів сприяють зниженню витрат і підвищенню продуктивності, що є критично важливим у періоди економічних труднощів.

Багатогранний підхід охоплює не лише контроль фінансів, а й стратегічне управління ризиками. Компанії можуть впроваджувати жорсткіші фінансові процеси, такі як аналіз ефективності витрат, скорочення зайвих витрат та оцінка рентабельності окремих підрозділів. Використання сучасних технологій сприяє оптимізації логістики, автоматизації фінансових операцій і покращенню управління ресурсами, що робить бізнес більш гнучким до змін ринку.

Підприємства також можуть досліджувати можливості стратегічного партнерства та виходу на нові ринки, зменшуючи залежність від одного сегмента. Розширення асортименту продукції чи послуг, удосконалення цінової політики та персоналізовані маркетингові стратегії дозволяють залучати нових клієнтів і підвищувати конкурентоспроможність. Водночас важливо знаходити баланс між інвестиціями в розвиток і контролем витрат, щоб забезпечити фінансову стабільність [1].

Фінансова стійкість також залежить від роботи з персоналом. Інвестування в розвиток кваліфікації співробітників, створення згуртованої команди та впровадження мотиваційних програм здатні підвищити продуктивність і ефективність. Бізнес, який приділяє увагу навчанню та адаптації працівників, має більше шансів успішно подолати кризові ситуації.

Моніторинг ринкових тенденцій і економічних прогнозів має важливе значення. Аналітичні дані дозволяють передбачати потенційні фінансові ризики та формувати стратегії для їх уникнення. У періоди нестабільності особливу роль відіграють гнучкість і швидкість прийняття рішень.

Зниження боргового навантаження є одним із ключових факторів фінансової стійкості. Зменшення залежності від кредитів сприяє покращенню грошових потоків і створює більше можливостей для інвестування. Перегляд умов кредитування, пошук більш вигідних фінансових інструментів і впровадження лізингових схем допомагають ефективно оптимізувати боргові зобов'язання.

Захист грошових потоків вимагає постійного контролю дебіторської заборгованості, скорочення строків оплати рахунків і використання автоматизованих систем обліку платежів. Прогнозування фінансових потоків дозволяє раціонально планувати витрати й уникати касових розривів. Інструменти управління фінансами, такі як програмне забезпечення для бюджетування та фінансового планування, забезпечують компаніям гнучкість і стійкість.

Крім фінансових заходів, важливим є клієнтоорієнтований підхід. Орієнтація на потреби споживачів, підвищення рівня сервісу та підтримка довгострокових відносин допомагають забезпечити стабільний дохід і зменшити вплив економічних коливань. Компанії, які швидко реагують на запити клієнтів і адаптують свої послуги до змін ринку, мають більше шансів на успішне функціонування.

Інвестування в цифрову трансформацію сприяє зміцненню фінансової стабільності. Автоматизовані системи обліку, штучний інтелект для прогнозування фінансових показників і хмарні технології для управління бізнесом дозволяють

зменшити витрати, ефективніше використовувати ресурси та підвищити продуктивність. Бізнес, що активно впроваджує сучасні технології, здатен швидше адаптуватися до змін і знижувати ризики.

Регулярний аналіз фінансового стану компанії є ключовим для її стабільного розвитку. Оцінка бюджету, перевірка ефективності витрат, аналіз основних фінансових показників і пошук шляхів для оптимізації допомагають своєчасно реагувати на виклики та уникати кризових ситуацій.

Розробка антикризових планів дозволяє мінімізувати вплив економічних коливань. Завчасне моделювання різних сценаріїв дає змогу бізнесу краще підготуватися до викликів і використати нові можливості для зростання.

Отже, фінансова стабільність компанії в умовах економічної нестабільності залежить від ефективного управління ресурсами, впровадження інновацій, стратегічного планування та гнучкості в реагуванні на ринкові зміни. Компанії, які дотримуються цих підходів, мають більше шансів не лише зберегти свої позиції, а й посилити їх на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онофрійчук О., Антонюк С., Підгрушний В. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). URL : https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-112-121

УДК 336.25

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: ПРОГРАМА «5-7-9%»

В. В. Охай,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Малий бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки, сприяючи зростанню зайнятості, інновацій та конкурентоспроможності. Однак одним із головних викликів для підприємців є доступ до фінансових ресурсів, необхідних для започаткування, розширення та стійкого функціонування бізнесу.

Джерела фінансування малого бізнесу є ключовим фактором його успішності, оскільки впливають на можливості розвитку, оновлення технологій та вихід на нові ринки. В умовах нестабільної економічної ситуації, військового стану та обмеженого доступу до кредитних ресурсів в Україні особливо важливо залучати різноманітні фінансові інструменти, включаючи банківські кредити, державну підтримку, міжнародні гранти.

Зазначимо, що ***мале підприємство*** - це невелике виробництво, кероване незалежним власником, яке не займає провідну роль у своїй галузі і зазвичай має невеликий штат працівників.

Розвиток малих підприємств є важливою складовою економічного та соціального розвитку країн, адже малий бізнес сплачує податки, що наповнюють наш бюджет або надають робочі місця на своєму підприємстві. З однієї сторони розвиток малого бізнесу залежить від сфери економічної діяльності, видів товарів та послуг, що надаються, конкуренції на ринку тощо. А з іншої – достатності джерел фінансування, їх видів та умов надання.

Основні джерела фінансування малого бізнесу поділяються на внутрішні, тобто власні джерела, та зовнішні. Детальніша класифікація наведена на рис1. Зовнішні фінансові ресурси є залученими або позиченими. Різниця між ними проста: позичені ресурси залучені на умовах платності, цільового використання і головне – їх потрібно повертати. В той час, як залучені не завжди потрібно повертати. Це, можуть бути різні внески засновників, допомога держави або кошти, що надійшли бізнесу за грантовою системою.

Більш детальніше розглянемо програму «Доступні кредити 5-7-9%» для малого бізнесу. «Доступні кредити» були призначені для інвестицій у бізнес, проте пандемія Covid-19 змінила ситуацію й уряд розширив програму. Впродовж 2022 року програма «Доступні кредити 5-7-9%» відігравала ключову роль у підтримці всього бізнесу [1]. В 2022 та 2023 роках програму змінювали та доповнювали, наприклад, розширили перелік напрямів кредитування.

Рисунок 1. Джерела фінансування малого бізнесу

Джерело: складено автором на основі джерела [4].

Загалом це працює таким чином: бізнес бере кредит, держава компенсує частину ринкової ставки кредиту, а підприємець платить лише 5, 7 або 9 відсотків річних. З початку 2024 року бізнес отримав 247 46 пільгових кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» на загальну суму 93,1 млрд гривень [2]. Найчастіше кредитуються підприємства, що працюють в сільському господарстві, переробній промисловості, сфері гуртової та роздрібної торгівлі.

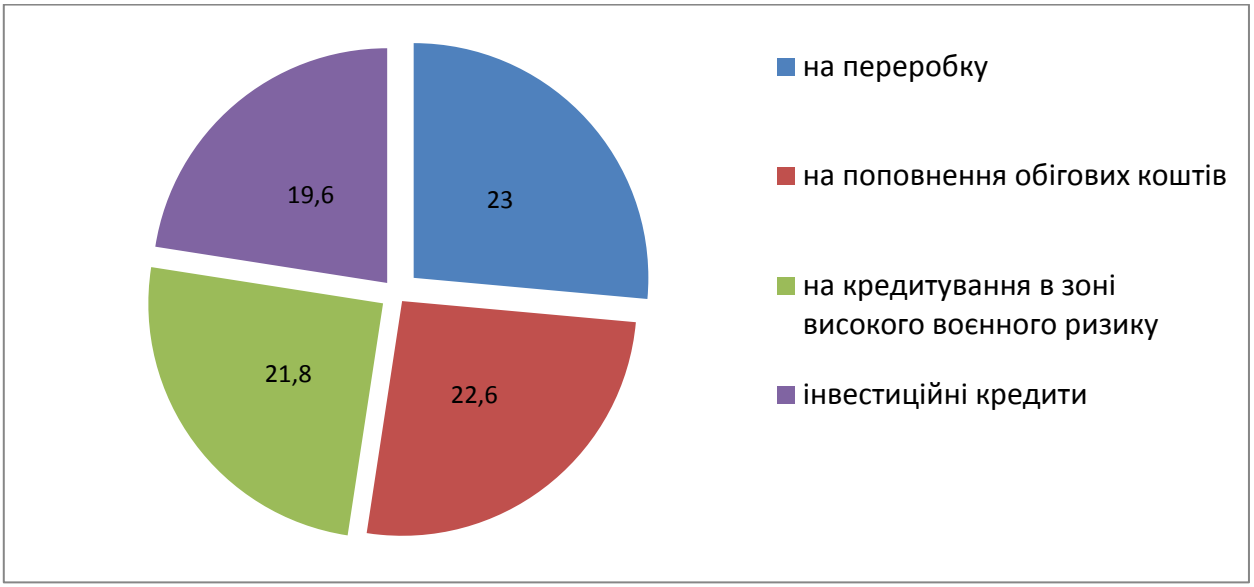

Рисунок 2. Виконання програми «Доступні кредити 5-7-9%», у млрд грн

Джерело: складено автором за даними сайту Міністерства економіки України [2].

Оскільки програма спрямована на підтримку бізнесу та підприємців шляхом надання доступних кредитних ресурсів, починаючи з 24 лютого 2022 року, зростання кредитного портфелю за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» показало позитивну динаміку. Кількість договорів на 2025 рік за різними напрямами або збільшувалося, або залишалися на тому самому рівні.

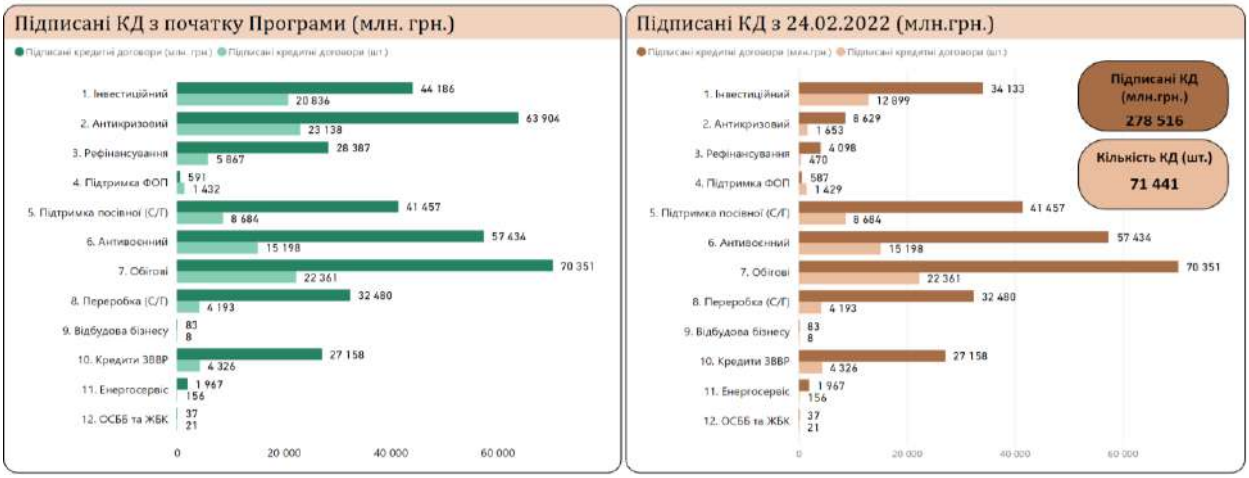

Рисунок 3. Кредитний портфель за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» [3]

Також варто відмітити, що найбільший обсяг кредитів припадає на інвестиційні програми, що свідчить про спрямованість програми на довгостроковий розвиток бізнесу. Значна частина кредитів спрямована на підтримку посівної кампанії та сільського господарства в цілому, що є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки країни. Програма також

передбачає окрему категорію антивоєнних кредитів, спрямованих на підтримку бізнесу в умовах воєнного стану.

Розвиток малого бізнесу відіграє велику роль у розвитку економіки в цілому. Вагомим місцем у вирішенні проблем його фінансування повинна займати держава. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» допомагає у підтримці українського бізнесу під час воєнного стану. Завдяки програмі підприємці мають доступ до доступних кредитних ресурсів, що сприяє збереженню робочих місць, відновленню економічної діяльності та розвитку країни загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. НБУ : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/
2. Міністерство економіки України : офіційний вебсайт. URL : https://me.gov.ua/
3. Фонд розвитку підприємництва : офіційний вебсайт. URL : https://bdf.gov.ua/
4. Бедринець М. Д., Сурженко А. В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [текст] : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2016. 352 с.

УДК 331.101.3

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ

Д. І. Павлов,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Національна академія педагогічних наук України
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

Управління персоналом є ключовим елементом успішної діяльності будь-якого підприємства. Ефективна система управління кадрами забезпечує підвищення продуктивності праці, оптимальне використання трудових ресурсів та сприяє економічному розвитку організації. У сучасних умовах, особливо враховуючи виклики, пов'язані з воєнним станом в Україні, питання управління персоналом набувають особливої актуальності.

Персонал підприємства – це сукупність фізичних осіб, які перебувають у трудових відносинах з організацією та виконують різноманітні функції для досягнення її цілей. До персоналу підприємства належить особовий склад працівників, тобто робітники та службовці суб'єкта господарювання або певного виробничого об'єднання [2, с. 163–167].

Управління персоналом охоплює процеси планування, набору, відбору, оцінювання, розвитку та мотивації працівників. Основними принципами управління персоналом є науковість, системність, плановість, єдність розпорядництва та колегіальності, а також адаптивність до змін зовнішнього середовища.

Система управління персоналом складається з кількох підсистем. Перша з них – планування та прогнозування персоналу, яке охоалює визначення потреби в кадрах, аналіз ринку праці та розробку кадрової політики. Друга – набір та відбір персоналу, що охоплює пошук кандидатів, проведення співбесід та оцінювання відповідності кваліфікаційним вимогам. Наступними є оцінювання та розвиток персоналу, що включає атестацію працівників, організацію навчання та підвищення кваліфікації, а також мотивація та стимулювання – розробка систем оплати праці, преміювання, надання соціальних пільг. Завершує систему

управління трудовими відносинами забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату та вирішення конфліктів [3].

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на ринок праці та управління персоналом. Основними проблемами, з якими стикаються підприємства, є дефіцит кваліфікованих кадрів, висока плинність персоналу, зниження мотивації працівників та необхідність адаптації до нових умов роботи. Для подолання цих викликів рекомендується розробка антикризових програм управління персоналом. Це може включати впровадження гнучких графіків роботи, дистанційної зайнятості, програм психологічної підтримки. Підвищення мотивації працівників також залишається важливим аспектом: запровадження додаткових стимулів, таких як бонуси за досягнення в умовах кризи, а також забезпечення соціальних гарантій. Інвестування в навчання та розвиток персоналу є ще одним ефективним заходом, зокрема, через організацію тренінгів та адаптацію навчальних програм до сучасних реалій. Особлива увага приділяється забезпеченню безпеки працівників шляхом розробки планів евакуації, забезпечення засобами індивідуального захисту та інформування про дії в надзвичайних ситуаціях [1].

У сучасних умовах стратегічне управління персоналом набуває особливого значення. Воно передбачає довгострокове планування та врахування тенденцій розвитку ринку праці. Впровадження інформаційних технологій, таких як автоматизація HR-процесів і використання HRM-систем, допомагає оптимізувати управлінські процеси. Розвиток організаційної культури сприяє згуртованості колективу, підвищує лояльність працівників. Гнучкість організаційних структур, зокрема перехід до матричних або проектних структур, дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Забезпечення безперервного навчання персоналу створює умови для постійного професійного розвитку та підтримує конкурентоспроможність працівників на ринку праці.

Отже, ефективне управління персоналом є запорукою успішної діяльності підприємства, особливо в умовах нестабільності та кризових явищ. Поєднання теоретичних знань з практичними заходами, адаптація до сучасних викликів та впровадження інноваційних підходів дозволить підприємствам не лише зберегти, але й примножити свій кадровий потенціал, забезпечуючи стійкий розвиток та конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. URL : https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni (дата звернення: 28.12.2024).

2. Гордєєва-Герасимова Л. Ю. Управління персоналом підприємства: теоретичний аспект. 2023. № 12 (124). С. 163–167.

3. Рублівська А. О. Система управління персоналом на підприємстві. URL : https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/185.pdf

УДК 336.71

СКЛАД І ДИНАМІКА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА ОЦІНКА ЙОГО ЯКОСТІ

А. С. Петричук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* І. А. Шубенко,**
канд. екон. наук, доцент,
Поліський національний університет

Основним джерелом доходів банку є кредитна діяльність тому для удосконалення кредитного портфеля використовують його аналіз, який допомагає знайти та оцінити кредитний ризик. Розглянемо структуру кредитного портфелю для АТ КБ «ПриватБанку». Аналізуючи, табл.1. можна сказати, що надані кредити зростали з кожним роком: у 2021 році темп приросту становив 4,21 %, у 2022 році він знизився до 3,26 %, але у 2023 році зріс до 9,75 %.

Таблиця 1

Структура кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанку»
за 2021–2023 рр., млн грн

Показники	2021 р.	Темп приросту %	2022 р.	Темп приросту %	2023 р.	Темп приросту %
Надані кредити	242568	4,21	250496	3,26	274917	9,75
Надані кредити (без резерву на очікування кредитні збитки)	68218	23,98	68084	–0,2	92019	35,16
Кредити юридичним особам	18537	26,41	28133	51,77	35491	26,15
Кредити фізичним особам	516555	22,4	43222	–16,33	60147	39,16
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	2069	–4,25	1175	76,08	809	–31,15
Заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель	163513	–0,5	167931	2,7	170042	1,26
Прострочена заборгованість за кредитами	174551	–2,53	178561	2,29	180487	1,08
Резерви під очікувані кредитні збитки	174350	–1,99	182412	4,42	182898	0,27
Питома вага прострочених кредитів у кредитному портфелі	71,96	х	71,28	х	65,65	х

Джерело: розраховано автором на основі даних [1; 2; 3].

Це вказує на пожвавлення попиту на кредити внаслідок відновлення економіки після пандемії COVID-19, а також адаптацію банківської системи до нових політико-економічних умов. Щодо кредитів юридичним та фізичним особам тут спостерігається значне зростання порівняно із 2022 роком у 2023 році кредити юридичним особам збільшились на 7 358 млн грн таке зростання пов'язано із збільшенням потреби кредитування для бізнесу, кредити юридичним особам збільшились 16 925 млн грн. Збільшився попит населення на споживчі та іпотечні кредити. Прострочена заборгованість за кредитами зросла незначно в кожен рік: у 2021 році темп приросту становив – 2,53 %, у 2022 – 2,29 %, а у 2023 – 1,08 %. Це може свідчити про поступове покращення якості кредитного портфеля або поліпшення процедур збору боргів. Щодо питомої ваги прострочених кредитів у кредитному портфелі знижувалася: з 71,96 % у 2021 році до 65,65 % у 2023 році. Тенденція спаду є позитивною, адже відбулося зниження частки проблемних кредитів.

За результатами дослідження встановлено, що у 2023 році середній бізнес та фізичні особи є ключовими клієнтами ПриватБанку, оскільки отримали найбільші суми кредитів. Приватні особи, які взяли кредити на суму від 1 до 100 мільйонів гривень, отримали 2 490 млн грн. Для фізичних осіб з кредитами менше 1 мільйона гривень видано значно більше – 52 462 млн грн. Середньому бізнесу в рамках МСП (малого та середнього підприємництва) видано 15 564 млн грн. Показники якості кредитного портфелю банку, що вивчається наведені у табл. 2. Кредитний портфель фізичних осіб демонструє значну частку проблемної заборгованості (близько 21 % знецінених кредитів). Це може свідчити про необхідність перегляду умов кредитування фізичних осіб або підсилення контролю за платежами. Кредитний портфель фізичних осіб демонструє значну частку проблемної заборгованості (близько 21 % знецінених кредитів). Ситуація в сегменті МСП викликає ще більше занепокоєння, адже майже половина прострочених кредитів вважається знеціненими. Відсутність даних про юридичні особи може бути пов'язано із тим, що або прострочені кредити відсутні, або їхня частка незначна.

Таблиця 2

Показники якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанку» 2023 року, млн грн

Показники	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом
Прострочені або не знецінені кредити				
Прострочені менше ніж 30 днів	–	180	34	–
Прострочені від 31 до 90 днів	–	405	19	–
Всього	–	585	53	–
Знецінені кредити				
Прострочені менше ніж 30 днів	–	61	15	–
Прострочені від 31 до 90 днів	–	64	11	–
Всього	–	125	26	–

Джерело: розраховано автором на основі [3].

Отже, проаналізувавши кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанку» можна сказати, що значну частку кредитного портфелю займають кредити фізичним особам. Спостерігається коливання показників надання кредитів, що можна пояснити тим, що в період 2021–2023 років відбувалося зменшення попиту на кредити серед населення та бізнесу разом. Щодо прибутковості та якості кредитного портфелю можна сказати, він є прибутковим. Деякі проблеми банк має із знеціненими та простроченими кредитами, адже значна частка кредитів в сегменті МСП є знеціненими кредитами. Але поступово відбувається зменшення цього показника, що вказує на підвищену увагу до даного сегменту кредитів. В цілому діяльність АТ КБ «ПриватБанку» є важливою в економіці країни тому виходячи із аналізованих показників, банк веде успішну кредитну політику та має досить високу прибутковість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Консолідований річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2021 р. URL : https://surl.li/mcovvu (дата звернення: 03.11.2024).
2. Консолідований річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 р. URL : https://surl.li/ktcidi (дата звернення: 03.11.2024).
3. Консолідований річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2023 р. URL : https://surl.li/xoajhk (дата звернення: 03.11.2024).

УДК 004.738.5:339:658.86(477)

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

І. М. Рубаненко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Електронна комерція (e-commerce) є однією з найбільш динамічних сфер світової економіки, що активно розвивається завдяки цифровізації, зміні споживчих уподобань і вдосконаленню технологій. Л. К. Гліненко, Ю. А. Дайновський визначили основні глобальні тенденцій: впровадження AI у бізнес-процеси дозволяє персоналізувати рекомендації товарів, покращувати підтримку клієнтів через чат-боти та автоматизувати логістику [1, с. 88]. В. Я. Капцош вважає, що у багатьох країнах частка покупок через смартфони перевищує 50 % загального обсягу онлайн-продажів. Використання цифрових гаманців (Apple Pay, Google Pay, PayPal), криптовалют та BNPL-сервісів («купуй зараз – плати потім») стає все більш популярним [2, с. 116]. Бізнеси розширюють присутність у різних каналах продажу (вебсайти, мобільні додатки, маркетплейси, соціальні мережі). Завдяки логістичним сервісам (DHL, FedEx, AliExpress Standard Shipping) міжнародні продажі стають доступними навіть для малого бізнесу. У багатьох країнах активно впроваджуються ініціативи щодо зменшення вуглецевого сліду e-commerce, наприклад екологічна упаковка та оптимізація логістичних процесів. Провідні платформи США (Amazon, eBay, Walmart) активно використовують AI для персоналізації покупок і оптимізації ланцюгів постачання. Високий рівень довіри до онлайн-платежів завдяки жорсткому регулюванню (PCI DSS, GDPR). Активний розвиток технологій дронів та безпілотної доставки. Лідер у сфері мобільної комерції, Китай: понад 90 % онлайн-покупок здійснюються через мобільні додатки (WeChat Pay, Alipay, JD.com). Інноваційний підхід до live-commerce (торгівлі через онлайн-стріми). Високий рівень автоматизації складської логістики (розумні склади Alibaba, JD Logistics). В Індії розвиток e-commerce здійснюється завдяки широкій цифровій трансформації та державним програмам (Digital India), використання локальних платіжних систем (UPI, Paytm) та значна частка покупок здійснюється у соціальних мережах (WhatsApp Business, Instagram Shops).

Н. Є. Кузьо, Н. С. Косар, І. І. Мельниченко вважають, що, попри значний розвиток українського e-commerce, є ряд викликів, які потребують вирішення для подальшого зростання галузі. Серед яких логістика та інфраструктура: покращення логістичних ланцюгів, розширення можливостей доставки (наприклад, Китаю та США): впровадження автоматизованих складів та безпілотної доставки для зниження витрат. [3, с. 28]. Платіжні системи та фінансові інструменти: розширення використання цифрових гаманців (Google Pay, Apple Pay) та локальних FinTech-рішень (наприклад, Monobank, Приват24), впровадження BNPL (купівля в розстрочку онлайн) та мікрофінансування для малого бізнесу та захист даних і боротьба з шахрайством на рівні законодавства (посилення кібербезпеки). Регулювання та законодавство повинно бути в напряму адаптації стандартів безпеки до рівня GDPR для захисту персональних даних, спрощення митного регулювання для кросбордерної торгівлі, впровадження спеціальних податкових режимів для e-commerce бізнесів. Діджитал-маркетинг здійснюється через розвиток live-commerce (прямі ефіри з продажами, як у Китаї), використання штучного інтелекту та великих даних для персоналізації покупок та інтеграція e-commerce у соціальні мережі (Instagram Shopping, TikTok Shop). Освіта та кадри потрібні для запуску державних та приватних програм з навчання підприємців e-commerce, підтримка стартапів у сфері e-commerce через гранти та інвестиційні фонди та створення спеціалізованих навчальних курсів із діджитал-маркетингу, логістики, фінансових технологій [4, с. 295]. Щодо компаній, які активно впроваджують електронну комерцію в Україні, можна зазначити: Fozzy Group – одна з найбільших торгово-промислових груп України, яка впровадила електронний документообіг за допомогою сервісу WhiteDoc, що дозволило автоматизувати внутрішні бізнес-процеси та покращити комунікацію між відділами. «ОптімусАгро Трейд» – агропромислова компанія, яка перейшла на електронний документообіг, обравши платформу Star.Docs від Київстар. Це дозволило значно скоротити час на підписання договорів та покращити мобільність менеджерів. Нова Пошта – найбільша логістична компанія в Україні, яка активно підтримує розвиток електронної комерції, надаючи послуги швидкої та надійної доставки для інтернет-магазинів та їх клієнтів. Ці компанії демонструють успішні приклади впровадження електронної комерції та цифрових технологій, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та ефективності на ринку. Україна має значний потенціал для розвитку електронної комерції, але для його реалізації необхідні структурні реформи та запозичення кращого

світового досвіду. Оптимізація логістики, цифровізація платежів, впровадження ефективного законодавчого регулювання та розвиток інноваційних маркетингових стратегій допоможуть зміцнити позиції вітчизняного e-commerce та сприятимуть його конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гліненко Л. К., Дайновський Ю. А. Стан і перспективи розвитку електронної торгівлі України. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. С. 87–93.

2. Капцош В. Я. Стан та особливості розвитку інтернет-торгівлі товарами в міжнародному вимірі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 13, ч. 1. С. 115–119.

3. Кузьо Н. Є., Косар Н. С., Мельниченко І. І. Електронна комерція в Україні: сучасний стан, галузеві особливості та організаційні форми. *Маркетинг і цифрові технології.* 2021. Том 5, № 1. С. 27-41.

4. Ковтун Т. Д., Матвієнко А. П. Сучасний стан і перспективи розвитку світового та вітчизняного ринків електронної комерції. *Бізнес Інформ.* 2020. № 4. С. 295–303.

УДК 336.7

АКТУАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ПОЗИЧАЛЬНИКІВ З ПРОГРАМАМИ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ

О. О. Русанов,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня;
С. В. Бойко,
канд. екон. наук, доцент,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки

Запровадження нових інструментів та форм державної підтримки реального сектору економіки передбачає фінансову підтримку суб'єктів підприємницької діяльності з метою зростання рівня їх економічної активності у період економічної кризи чи загальної невизначеності, забезпечення зайнятості населення, забезпечення податкових надходжень прямих та непрямих податків та інших позитивних ефектів зайнятості.

Фінансова підтримки суб'єктів господарювання повинна базуватися на ризик-орієнтованому підходу, що передбачає надання фінансової допомоги кредитоспроможним суб'єктам господарювання і неприпустимим є надання фінансової допомоги за умови мінімальної ймовірності їх повернення.

Ризик-орієнтований підхід за програмами державних гарантій доцільно реалізовувати з визначення відповідного класу кредитоспроможності позичальниками. Відповідальність за оцінку кредитоспроможності покладено на банк-кредитора, що керується відповідним нормативним забезпеченням Кабміну України та НБУ: постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 723 [1] та постанова НБУ від 30.06.2016 № 351 [2].

Клас, згідно з постановою НБУ від 30.06.2016 № 351, «для юридичних осіб – не нижче 8, для фізичних осіб, які є суб'єктами господарювання, для провадження підприємницької діяльності – не нижче 4, для юридичних осіб за кредитами під інвестиційний проект на підставі встановлених критеріїв – не нижче 4» [2].

Отже, клас позичальників юридичних осіб не нижче 8 вказує на максимальну доступність позичальників до залучення кредитів під державні

гарантії та впровадження ризик-орієнтованого підходу вимагає перегляду класів позичальників та підвищення до 6–7 класу в короткостроковій перспективі та 5–6 класу в середньостроковій перспективі для недопущення витрат публічних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі : постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 723 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 472). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#Text

2. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text

УДК 658.14:005.334

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАСОБИ ЩОДО ЇХНЬОЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Н. В. Саєнко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Р. М. Бугріменко,**
д-р екон. наук, професор,
Державний біотехнологічний університет

Фінанси суб'єктів підприємництва відіграють ключову роль у забезпеченні економічного зростання, створенні робочих місць та підвищенні конкурентоспроможності країни. Однак розвиток фінансового забезпечення підприємницької діяльності стикається з численними проблемами, що стримують ефективність функціонування бізнесу

Підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиками, серед яких фінансові займають особливе місце. Вони можуть впливати на стабільність бізнесу, його прибутковість та перспективи розвитку. У сучасних умовах глобалізації та нестабільної економічної ситуації питання управління фінансовими ризиками стає особливо актуальним. Розглянемо основні види фінансових ризиків:

1. Кредитний ризик. Кредитний ризик виникає через можливу неспроможність контрагентів або клієнтів виконати свої фінансові зобов'язання перед підприємством. Це може призвести до втрати доходів, нестачі оборотного капіталу та погіршення фінансової стабільності бізнесу. Зокрема, несвоєчасна оплата рахунків клієнтами може призвести до касових розривів, що ускладнює фінансування операційної діяльності.

2. Валютний ризик. Для підприємств, які працюють на міжнародних ринках, зміни валютних курсів можуть впливати на собівартість продукції, прибутковість контрактів та загальну фінансову стабільність. Для підприємств, які працюють на міжнародних ринках, зміни валютних курсів можуть впливати на собівартість продукції, прибутковість контрактів та загальну фінансову стабільність. Коливання валютних курсів можуть призводити до значних втрат при імпорті сировини або експорті продукції.

3. Інфляційний ризик. Інфляція може знецінювати фінансові ресурси підприємства, підвищувати витрати на матеріали, зарплати та інші операційні витрати, що негативно позначається на фінансовій діяльності. Зростання рівня інфляції зменшує купівельну спроможність грошей, що може спричинити підвищення собівартості продукції та зниження маржі прибутку. Крім того, інфляційні процеси можуть ускладнювати прогнозування витрат та цінову політику підприємства, що веде до додаткових фінансових ризиків.

4. Ліквідний ризик. Проблеми з ліквідністю виникають у разі недостатності грошових коштів для покриття поточних зобов'язань, що може спричинити фінансову кризу в підприємстві та ускладнити його діяльність. Низька ліквідність може призвести до затримки виплат постачальникам, невиплати заробітної плати працівникам і неможливості виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами.

5. Ризик зміни податкового законодавства. Нестабільність податкового законодавства та можливі зміни у ставках податків можуть створювати додаткове фінансове навантаження на підприємців та ускладнювати довгострокове фінансове планування. Зміни у податковому кодексі можуть призводити до зростання витрат підприємства, необхідності перерозподілу фінансових ресурсів або навіть перегляду бізнес-моделі.

З метою зменшення фінансових ризиків підприємства можуть використовувати різні стратегії, такі як розподіл джерел фінансування, впровадження страхових механізмів, активне хеджування валютних коливань та оптимізація фінансового планування. Крім того, регулярний моніторинг ринкових умов і вдосконалення фінансового менеджменту допомагають знижувати потенційні загрози та забезпечувати стійкість бізнесу в довгостроковій перспективі. Пропонуються такі способи мінімізації фінансових ризиків:

1. Диверсифікація джерел фінансування. Підприємствам варто залучати різні джерела фінансування, як-от банківські кредити, інвестиції, державні гранти та краудфандинг, щоб уникнути залежності від одного фінансового каналу.

2. Використання страхових механізмів. Страхування фінансових ризиків, таких як страхування кредитів, майна та бізнес-перерв, може допомогти зменшити потенційні втрати та забезпечити стабільність діяльності.

3. Хеджування валютних ризиків. Компанії, які здійснюють міжнародну діяльність, можуть використовувати фінансові інструменти, такі як форвардні контракти, опціони та ф'ючерси, для зниження валютних ризиків.

4. Оптимізація фінансового менеджменту. Планування фінансових потоків, контроль за витратами та використання аналітичних інструментів допомагають уникнути кризових ситуацій і підвищують стійкість підприємства.

5. Регулярний моніторинг ринкового середовища. Систематичний аналіз ринкових тенденцій, макроекономічних факторів та політичних змін дозволяє підприємствам вчасно реагувати на потенційні загрози та коригувати свої фінансові стратегії.

Отже, фінансові ризики є невід'ємною частиною підприємницької діяльності, однак їх можна успішно мінімізувати за допомогою ефективних стратегій управління. Використання диверсифікації джерел фінансування, страхування, хеджування валютних ризиків та оптимізація фінансового менеджменту дозволяють підвищити стійкість бізнесу до зовнішніх загроз. Так, належне управління фінансовими ризиками сприяє стабільному розвитку підприємництва та забезпечує його довготривалу конкурентоспроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугріменко Р. М. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7 червня 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2024. 453, [48–49] с. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.11912717

УДК 330.3

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ: ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ЗАСОБИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ

Н. П. Сафонік,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки повітряного транспорту, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

В умовах нестабільності економічного середовища, технологічних змін і глобальних викликів підприємства змушені адаптуватися до нових реалій, шукаючи ефективні шляхи підвищення прибутковості. Формування стійких джерел доходу, оптимізація витрат і впровадження інноваційних підходів до управління стають необхідними умовами забезпечення стабільного розвитку підприємств. Дослідження факторів, що визначають рівень рентабельності, а також пошук ефективних шляхів її зростання є актуальним завданням для підприємств, орієнтованих на довгостроковий успіх.

Аналіз динаміки показників рентабельності операційної та всієї діяльності підприємств свідчить про суттєві коливання, зумовлені як глобальними економічними кризами, так і внутрішніми дисбалансами. Особливо різке падіння рентабельності у 2022 році є наслідком повномасштабного вторгнення, що призвело до порушення виробничих процесів, втрати ринків збуту та зростання витрат на забезпечення діяльності (рис. 1). Попри певне відновлення у 2023 році, показники залишаються нестабільними, що підкреслює важливість дослідження факторів, які впливають на рентабельність підприємств.

В умовах сучасних економічних і безпекових викликів, зокрема внаслідок війни та геополітичної нестабільності, аналіз факторів, що впливають на рентабельність підприємств є важливим для розробки стратегій забезпечення їх прибутковості та підвищення конкурентоспроможності. На цей показник впливає широкий спектр факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники, такі як макроекономічна ситуація, рівень конкуренції, державне регулювання та глобальні економічні тенденції, формують загальні умови здійснення діяльності підприємств. Водночас внутрішні фактори, включаючи ефективність управління, структуру витрат, технологічний рівень та кадрову політику, визначають здатність підприємства адаптуватися до викликів ринку [1; 2; 4].

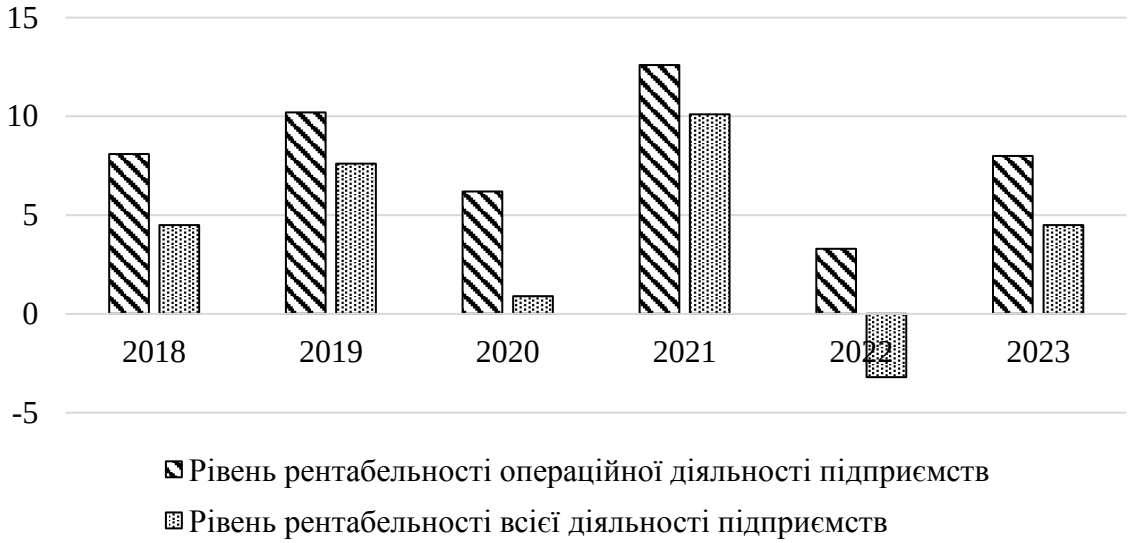

Рисунок 1. Зміна показників рентабельність операційної
та всієї діяльності підприємств в Україні за 2018–2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними [3].

Отже, рентабельність підприємств у сучасних економічних умовах є динамічним показником, що залежить від взаємодії численних факторів. Для її зростання необхідно не лише реагувати на зміни ринку, а й активно формувати власну стратегію розвитку, спрямовану на підвищення ефективності управління, раціональне використання ресурсів та адаптацію до викликів середовища. Одним із ключових напрямів забезпечення стабільної рентабельності є інноваційний розвиток, що повинен передбачати цифровізацію бізнес-процесів, модернізацію виробництва та впровадження нових технологій. Використання сучасних управлінських методик та автоматизація дозволяють оптимізувати витрати, підвищити продуктивність та покращити якість продукції чи послуг. Також важливим є ефективне фінансове управління, яке повинно бути націлене на раціональне планування доходів і витрат, контроль за ліквідністю та пошук альтернативних джерел фінансування. Гнучкість у прийнятті управлінських рішень, а також здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища дають підприємствам змогу мінімізувати ризики та підтримувати стабільний рівень прибутковості. Особливу увагу потрібно приділяти людському капіталу, адже кваліфіковані та мотивовані працівники є основою успіху будь-якої діяльності. Інвестування в освіту персоналу, створення сприятливих умов праці та формування корпоративної культури, орієнтованої на розвиток, сприяє не лише підвищенню продуктивності, а й довгостроковій стійкості підприємства.

Загалом рентабельність підприємств у сучасних реаліях залежить від здатності до адаптації, інноваційного підходу та стратегічного бачення. Поєднання цих елементів дає змогу не лише зберегти конкурентні позиції, а й забезпечити стійке зростання навіть в умовах економічних і геополітичних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власюк Н. І. Вплив макроекономічних чинників на формування та використання прибутку підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2021. № 62. С. 68–74.

2. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики / Круглова О., Козуб В., Козуб С., Наумова Т., Акімова Н., Твердохліб. К., 2023. Том 1 (48). С. 193–205.

3. Державна служба статистики України : офіційний вебсайт. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

4. Сафонік Н. П. Стратегічні орієнтири забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2024. Випуск 107. С. 33–42. DOI : https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-107-03

УДК 35.073:338.48

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

С. В. Синиця,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. М. Терещенко,
викладач,
Сумський фаховий коледж будівництва та архітектури

Розвиток підприємництва є ключовим фактором сталого розвитку суспільства. Створивши нові робочі місця та стимулюючи інновації, підприємницький сектор сприяє підвищенню рівня життя населення та соціальній стабільності.

Для успішного функціонування в умовах невизначеності підприємствам необхідно розробляти гнучкі стратегії розвитку. Збереження досягнутих результатів та забезпечення безперервного процесу виробництва вимагає від бізнесу постійного аналізу ринків збуту, як зовнішніх так і внутрішніх.

Під час військового стану діяльність суб'єктів господарювання здійснюється не лише за рахунок власних фінансових ресурсів, а й за рахунок залучених та запозичених. На ці кошти суб'єкти підприємницької діяльності самостійно організовують підтримку свого виробництва товарів або надання послуг. В свою чергу це несе великі ризики втрати бізнесу та не отримання прибутку.

На сьогодні суб'єкти підприємництва представлені широким спектром організаційно-правових форм: від індивідуальних підприємців до великих корпорацій. Незалежно від свого розміру та структури, вони мають спільну мету – отримання прибутку через ефективне використання ресурсів.

Динамічне і нестабільне зовнішнє середовище створює значні виклики для українських підприємств. Незважаючи на певні позитивні тенденції, підприємницький сектор досі не досягнув свого повного потенціалу. Авжеж, фінансова криза завдала значної шкоди підприємствам, обмеживши їхні можливості для розвитку.

Зміна фінансових показників підприємств демонструє прямий зв'язок між наявністю достатніх фінансових ресурсів та ефективністю їх діяльності. Дефіцит фінансування призводить до зниження виробничих потужностей,

скорочення доходів, зростання заборгованості та, як наслідок, погіршення фінансового стану підприємств.

Отже, проблеми фінансування суб'єктів підприємництва є багатогранними та визначаються як внутрішніми факторами, так і зовнішніми впливами. Серед найбільш поширених проблем можна виділити війна в країні, обмеженість власних коштів, нестійка податкова система, недостатній рівень фінансової грамотності підприємців та інше.

На сьогодні мале підприємництво є провідною складовою економіки країни, за допомогою якої наповнюється державний бюджет країни. Тому держава повинна впроваджувати заходи для підтримки середнього та малого бізнесу, а саме:

– розробити механізми відшкодування коштів по інвестиційним проектам, що залучили середні та малі суб'єкти підприємництва з місцевого або державного бюджетів, а також за рахунок міжнародних донорів;

– розробити на законодавчому рівні безвідсоткові ставки по кредитам для малого бізнесу;

– залучати на місцевому рівні безробітних з метою надання одноразової грошової допомоги на створення власної справи;

– інше.

Однією з основних проблем розвитку підприємництва в країні є обмеженість власних коштів підприємств, особливо середніх та малих. Це призводить до необхідності залучення зовнішнього фінансування, яке часто є дорогим і недоступним для них. Відсоткові ставки по кредитам дуже високі, а також жорсткі вимоги банків до забезпечення та складні процедури кредитування ускладнюють доступ підприємств до банківських кредитів. Крім того, нестабільність економічного середовища, військовий стан, політичні ризики та непередбачуваність законодавства створюють додаткові бар'єри для інвестування в українські підприємства.

Однак, незважаючи на існуючі проблеми, є і певні перспективи для розвитку фінансів підприємств. Так, зростання цифрової економіки та розвиток нових технологій відкривають нові можливості для оптимізації фінансових процесів.

На сьогодні малий бізнес, що функціонує під час війни, показує стійкість, підтримку та незламність українського народу.

В кризових умовах суб'єкти господарювання проводять свою діяльність у зонах бойових дій на власний ризик, а це призводить до втрати кадрового потенціалу, порушення ланцюгів реалізації продукції та економічній нестабільності підприємства.

Без підтримки держави та допомоги з боку міжнародних партнерів не можливо забезпечити успішну адаптацію малого бізнесу до реалій сьогодення.

Державна підтримка підприємництва, спрямована на створення сприятливого бізнес-клімату, може стимулювати інвестиції та сприяти розвитку підприємництва.

Отже, перспективи розвитку фінансів підприємств залежать від багатьох факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Для забезпечення стійкого фінансового стану підприємствам необхідно постійно працювати над підвищенням своєї ефективності, адаптуватися до змін ринку та залучати додаткові фінансові ресурси. Держава зі свого боку за допомогою міжнародних партнерів повинна створювати умови для підтримки середнього і малого бізнесу в країні.

УДК 336.7

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ Й ПРОМИСЛОВЕ ШПИГУНСТВО В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

І. О. Страшна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
***Науковий керівник:* В. В. Федина,**
канд. екон. наук, доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Банківська сфера є важливою складовою фінансової системи кожної держави, оскільки вона забезпечує економічну стабільність, підтримує розвиток підприємств і сприяє збереженню коштів населення. Зі зростанням конкуренції у банківському секторі дедалі частіше виникають випадки застосування недобросовісних методів боротьби, які не лише порушують етичні норми бізнесу, а й суперечать чинному законодавству. Особливе місце серед таких негативних явищ займають недобросовісна конкуренція та промислове шпигунство, які завдають значної шкоди як банківським установам, так і стабільності фінансової системи в цілому.

Ці явища мають безпосередній вплив на діяльність банківських установ, оскільки можуть призвести до втрати клієнтів, затримок у наданні послуг, а також зниження довіри до банківських послуг. Як наслідок, виникають репутаційні ризики, що тягнуть за собою значні фінансові збитки для фінансових установ і підривають довіру до стабільності всього фінансового сектору. Серед найпоширеніших прикладів таких правопорушень можна виділити поширення неправдивої або маніпулятивної інформації, несанкціоноване використання комерційної інформації, а також кібератаки на інформаційні системи банків [1]. В умовах сучасної цифровізації, коли інформація є одним із найцінніших активів, здатність фінансових установ ефективно захищати свої дані від таких загроз стає ключовим фактором їх конкурентоспроможності.

Особливістю недобросовісної конкуренції у банківській сфері є її багатогранність і різноманіття методів. Вона може проявлятися через переманювання клієнтів і співробітників, незаконне отримання конфіденційної інформації, компрометацію керівництва установи або навіть через вплив з

боку кримінальних елементів. Основною метою таких дій є прагнення зміцнити свої позиції на ринку шляхом ослаблення конкурентів. Причинами таких порушень можуть бути як економічні чинники, наприклад, високий рівень конкуренції, так і соціальні, такі як корупція, недостатній рівень підготовки кадрів або ж тінізація економіки.

Однією з найбільш небезпечних форм недобросовісної конкуренції є промислове шпигунство, що полягає в незаконному отриманні конфіденційної таємниці конкурентів. Основними цілями такого шпигунства є отримання стратегічної та тактичної інформації для випередження конкурента, досягнення конкурентної переваги і навіть усунення конкурента з ринку [2]. Такі методи є особливо шкідливими для банків, оскільки стосуються конфіденційних фінансових даних, які можуть вплинути на репутацію і довіру клієнтів.

Серед поширених методів промислового шпигунства у банківському секторі можна виділити наступні [2]:

- обманне запрошення співробітників конкурентів на роботу для отримання інформації;
- переговори під виглядом співпраці, спрямовані на викрадення даних;
- підкуп співробітників конкурентів або використання агентів для викрадення комерційної таємниці;
- використання технічних засобів, як-от звукозаписна апаратура, лазерні мікрофони, засоби для зламу інформаційних систем.

Відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» недобросовісна конкуренція визначається як «будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [1]. Це визначення підкреслює необхідність дотримання етичних норм і законодавчих вимог у конкурентній боротьбі. У банківській сфері таке регулювання має особливе значення, оскільки будь-які незаконні дії можуть спричинити серйозні наслідки як для окремих установ, так і для стабільності всієї фінансової системи.

До найбільш поширених правопорушень в банківській сфері відносяться: неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів чи упаковки, що може вводити в оману клієнтів; несанкціоноване використання товарів або послуг інших банків; копіювання зовнішнього вигляду фінансових продуктів або послуг конкурентів; порівняльна реклама, що спрямована на дискредитацію конкурентів; підкуп працівників конкурентів чи клієнтів з метою здобуття інформації або залучення клієнтів [3].

Такі дії не тільки підривають довіру до банківських установ, а й створюють серйозні ризики для стабільності фінансової системи.

Враховуючи швидкий розвиток інформаційних технологій, держава та фінансові установи повинні впроваджувати новітні заходи безпеки, зокрема, посилення кіберзахисту, співпрацювати з міжнародними регуляторами та підвищувати рівень етичної освіти в банківському секторі. Тільки комплексний підхід дозволить забезпечити ефективну боротьбу з недобросовісною конкуренцією та промисловим шпигунством, що є необхідним для підтримання стабільності і довіри до банківської системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР : станом на 16 жовт. 2020 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 09.12.2024).

2. Родзінський І. Методи і технічні засоби промислового шпигунства. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4576/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B4%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf (дата звернення: 09.12.2024).

3. Посилено вимоги до порівняльної реклами та розширено види нечесної підприємницької практики / Liga Zakon. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/191584_posileno-vimogi-do-porvnyalno-reklami-ta-rozshireno-vidi-nechesno-pdprimnitsko-praktiki (дата звернення: 09.12.2024).

УДК 336.711.6

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ: СУТНІСТЬ І ПОТРЕБА В ДОСТАТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Н. М. Ткачук,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

В умовах військового стану формуються надзвичайно несприятливі умови для функціонування банківської системи. Спроможність банківської системи виконувати основні функції залежить від наявності достатніх обсягів власного капіталу для здійснення кредитування економіки країни. Крім того «достатність капіталу» може слугувати індикатором, який характеризує рівень довіри населення до банківської системи. Тому проблема достатності капіталу на сучасному етапі розвитку. Саме тому питання достатності власного капіталу в діяльності банківських установ набуває актуальності у світовій та вітчизняній практиках.

Вимоги стосовно «достатності капіталу» в роботі банківських установ висуваються відносно до власного капіталу банку. Власний банківський капітал включає до свого складу матеріальні та нематеріальні активи, грошові кошти, які перебувають у власності банківської установи. Обсяг власного капіталу має відповідати законодавчим вимогам, в процесі операційної діяльності використовується для отримання фінансових результатів (прибутку), забезпечення фінансової стійкості та ліквідності [1].

У банківській термінології «достатність капіталу» в літературних джерелах трактується неоднозначно. У світовій практиці «достатність капіталу» порівнюють з поняттям «адекватність капіталу», який трактується як здатність банківської установи відповідати вимогам клієнтів та кредиторів з точки зору наявності вільних фінансових ресурсів (грошових коштів). Такий підхід спрямований на комплексну оцінку фінансової стійкості як окремого банку, так і банківської системи в цілому.

Незважаючи на відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття «достатність власного капіталу», варто наголосити на спільних рисах: це обсяг власного капіталу, який спрямований забезпечити здатність банку здійснювати поточну діяльність незалежно від можливих ризиків. Універсальним показником «достатності» є обсяг власного капіталу, який здатний сприяти зростанню

прибутковості банківської установи за мінімальних втрат ліквідності та репутації. Зважаючи на викладений матеріал, варто сформувати такі пропозиції до формування «достатнього власного капіталу» [2]:

– захист інтересів клієнтів. Банківські установи накопичують на власних рахунках великі обсяги капіталу, які формуються за рахунок вкладень на депозитних та поточних рахунках. У разі виникнення кризових явищ (банкрутства) банківська установа повинна мати такий рівень власного капіталу, який дозволить виконати всі зобов'язання перед вкладниками не зважаючи на наслідки;

– підтримка репутації на належному рівні. Вибір потенційних клієнтів суттєво залежить від рівня довіри до банківської системи, тому важливим є достатність капіталу для реалізації поточної політики;

– забезпечення захисту від ризиків. У процесі основної діяльності банківські установи повинні зіставляти потенційні ризики з можливими фінансовими результатами та наявними резервами;

– створення передумов до запобігання високої концентрації капіталу. Конкуренція у банківській сфері передбачає запобігання накопиченню капіталу в одних банках через спеціальні фінансові механізми;

– захист від банкрутства. «Достатність капіталу» банку дозволяє адекватно реагувати на кризові явища та процеси, які можу спровокувати банкрутство;

– наявність достатнього рівня власного капіталу дозволяє скоротити витрати держави на забезпечення страхування;

– розвиток суспільства. Перерозподіл частини вартості валового внутрішнього продукту через банківську систему дозволяє збільшити рівень соціально – економічного добробуту суспільства.

«Достатність власного капіталу» виступає дієвим інструментом управління банку, який здатний забезпечити фінансову стійкість та надійність. Цей показник дозволяє покривати поточні витрати за рахунок власного капіталу, створюючи передумови для подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тиркало Р. І., Ткачук Н. М. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання : монографія. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2010. 328 с.

2. Вовчак О. Д., Дмитренко І. Б. Оцінка достатності капіталу банку в умовах ринкової невизначеності: теорія і практика : монографія. Львів : Університет банківської справи, 2021. 259 с.

УДК 336.64:336.5

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

І. В. Томашук,
PhD, доцент,
Вінницький національний аграрний університет

В умовах війни аграрний сектор України потребує значної фінансової підтримки, оскільки він зазнає великих втрат через руйнування інфраструктури, погіршення доступу до ресурсів, порушення логістичних ланцюгів і зниження виробничих можливостей. Однак у відповідь на ці виклики уряд України, міжнародні організації та фінансові інституції створили різні програми та інструменти підтримки аграріїв. Внаслідок бойових дій багато аграріїв втратили техніку, що використовувалася для обробки землі та збирання врожаю. Український уряд через Міністерство аграрної політики та продовольства України започаткував програму компенсації за знищену або пошкоджену техніку. Вона передбачає відшкодування вартості пошкоджених сільськогосподарських машин, що дозволяє аграріям відновлювати свою технічну базу.

Через обстріли, замінування земель та інші наслідки війни аграрії понесли значні втрати в урожаях. В Україні була започаткована програма компенсації за втрати продукції, яка частково покриває збитки від недоотриманих врожаїв. Водночас в Україні здійснюється фінансування аграрних підприємств через Український фонд підтримки підприємництва (УФПП), який надає пільгові кредити для аграріїв на закупівлю техніки, матеріалів для сільськогосподарських робіт і відновлення зруйнованої інфраструктури. Ці кредити мають низькі ставки та довгі терміни погашення, що дозволяє підприємствам адаптуватися до умов війни.

Крім того, в Україні активно працює Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка пропонує аграрним підприємствам кредити за зниженими ставками для відновлення бізнесу після пошкоджень, а також для запуску нових виробничих ліній. Вона дозволяє отримувати кредити на довгостроковій основі для відновлення технічної бази, закупівлі пального та органічних добрив. З початку 2024 р. 12 729 агрогосподарств отримали майже 100 млрд грн банківських кредитів на розвиток. З них за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» – 8 511 господарств профінансовано на 44,8 млрд грн (рис. 1–2) [5].

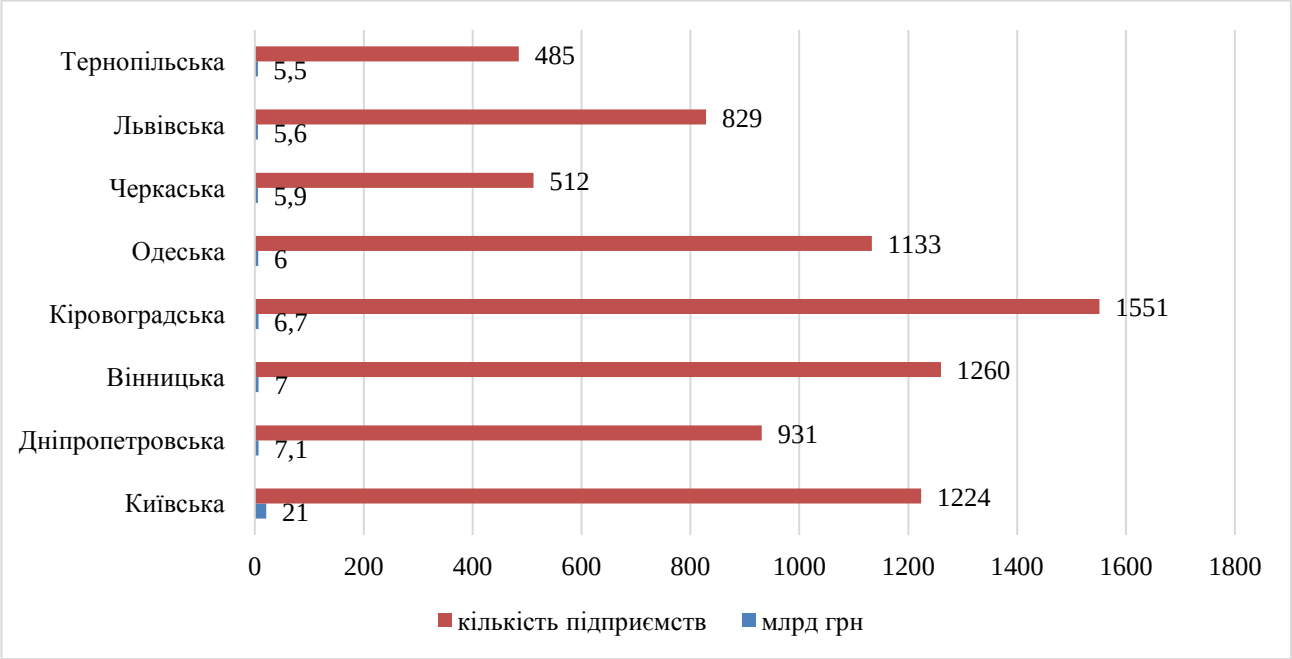

Рисунок 1. Перелік областей, де аграрії отримали найбільший обсяг кредитів за різними програмами 2024 року

Джерело: [5].

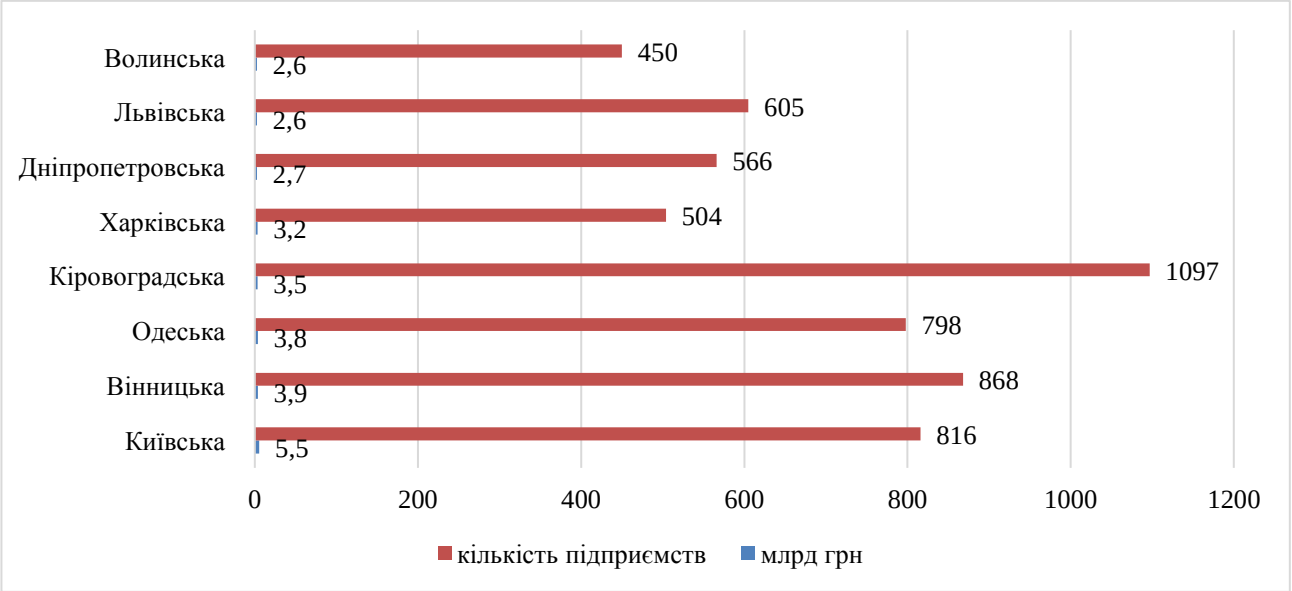

Рисунок 2. Перелік областей, де аграрні підприємства отримали найбільше фінансової підтримки за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», 2024 р.

Джерело: [5].

В умовах війни уряд України разом з міжнародними партнерами надає гранти для розвитку сільських територій, включаючи інфраструктуру, відновлення агропідприємств та створення нових виробничих потужностей [1]. Такі гранти

сприяють відновленню сільського господарства, допомагають створювати нові робочі місця та відновлювати постраждалі регіони [4]. Міжнародні організації, такі як Світовий банк, Європейський Союз, а також гуманітарні організації, активно залучаються до підтримки українських аграріїв, зокрема:

- Світовий банк надає кредити на відновлення інфраструктури та надає фінансові ресурси для відновлення сільськогосподарських підприємств.
- Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) здійснює програму надання насіння, добрив та технічної допомоги фермерам.

В умовах війни ризик втрат через стихійні лиха або бойові дії значно зростає, тому уряд запропонував пільгове аграрне страхування, яке допомагає фермерам компенсувати частину збитків від втрат урожаю або техніки [2].

На підтримку аграрних підприємств, уряд затвердив Програму відновлення зруйнованих інфраструктур [3], яка включає відшкодування коштів на відновлення зруйнованих складів, елеваторів, зрошувальних та інших об'єктів інфраструктури, що забезпечують безперервний процес виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Оскільки війна впливає на експорт сільськогосподарської продукції, Україна здійснює заходи для підтримки аграріїв, сприяючи відновленню морських та залізничних шляхів, а також створює пільгові умови для експортерів через зниження податків і зборів.

Підтримка аграрного сектору в умовах війни є важливим елементом економічної стабільності України. Програми державної підтримки, міжнародні фінансові ініціативи, пільгове кредитування та страхування сприяють відновленню та розвитку агропідприємств, що важливо для продовольчої безпеки країни. Однак для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору необхідно постійно адаптувати ці програми до нових викликів, що виникають у зв’язку з війною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тітов Д. В., Олексієнко В. В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск 63. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4177/4108 ; DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125

2. Шалигіна І. В., Рибіна Л. О. Підтримка фінансової безпеки підприємств аграрного бізнесу в період їх адаптації до сучасних реалій. *Інфраструктура ринку.* 2023. Випуск 71. С. 259–264. DOI : https://doi.org/10.32782/infrastruct71-45

3. Томашук І. В., Томашук І. О. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64

4. Кубай О. Г., Заставнюк О. А. Удосконалення фінансово-економічної безпеки в системі антикризового управління аграрного підприємства. *Агросвіт.* 2022. № 4. С. 68–77. DOI 10.32702/2306-6792.2022.4.68

5. Business. URL : https://export.gov.ua/news/dostupni-kredyty-5-7-9-448-mlrd-hrn-otrymaly-ahrarii-z-pochatku-2024-roku (дата звернення: 03.01.2025).

УДК 332.12

МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В. Цегельник,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Важливим елементом успішної діяльності підприємств являється їх інвестиційна діяльність. Здійснення операцій як реального так і фінансового інвестування вимагає від підприємства відповідного фінансового забезпечення.

Класичний підхід до тлумачення поняття «фінансове забезпечення» дає В. Опарін, які визначають його як провадження фінансової діяльності за допомогою таких ресурсів, як власних та залучених [1].

Наразі існує п’ять науково-методичних підходів до розуміння сутності цього поняття – ресурсний, структурний, витратний, функціональний, системний.

Отже, «фінансове забезпечення» передбачає генерацію та послідуюче й використання необхідного обсягу фінансових ресурсів для повного задоволення потреб підприємства, і здійснюється використанням певних методів їх залучення, через механізм діагностики та встановлення оптимально граничних потреб та ефективності їх застосування.

Успіх будь-якого інвестиційного проєкту в більшій мірі залежить від джерела його фінансування. Методи фінансування інвестиційної діяльності та ризики, що виникають при їх залученні представлені табл. 1.

Таблиця 1

Методи фінансування інвестиційної діяльності

Метод	Тип ресурсів	Ризики
1	2	3
Зовнішні	«Довгострокові банківські кредити, форфейтинг»	зростання кредитної ставки за банківські кредити, недоотримання прибутку в майбутньому, несвоєчасного погашення заборгованості»
	«Емісія корпоративних облігацій»	низький попит на цінні папери або його відсутність, недоотримання прибутоку, дефіциту оборотних коштів для погашення облігацій
	«Бюджетне фінансування»	неефективного використання коштів, санкції та штрафи за нецільове використання фінансових ресурсів

Продовження таблиці 1

1	2	3
Зовнішні	«Інвестиційний лізинг»	зростання митних ставок та тарифів
	«Інвестиційний селенг»	недоотримання прибутку в майбутньому
	«Кошти фізичних осіб»	недоотримання прибутку в майбутньому
	«Емісія акцій»	втрати контролю над підприємством
	«Емісія інвестиційних сертифікатів»	відсутність попиту на інвестиційні сертифікати, ризик недоотримання очікуваного прибутку
	«Іноземні інвестиції»	втрати економічної безпеки держави
Внутрішні	«Чистий прибуток»	недоотримання прибутку, небажання власників використовувати прибуток на інвестиційні цілі, виникнення конфліктів між власниками
	«Довготермінові вкладення, термін яких минає в поточному році»	недоотримання прибутку, втрати альтернативних джерел інвестування
Змішані	«Змішане фінансування»	неоптимального комбінування джерел фінансування
	«Інвестиційні податкові пільги (інвестиційний податковий кредит, інноваційна знижка)»	зміни законодавства або мораторію на застосування пільг
	«Венчурне фінансування»	втрати ділової репутації
Інноваційні	«Краудфандинг»	недостатності початкового капіталу
	«Краудлендінг»	зростання відсоткової кредитної ставки, недоотримання прибутку

Джерело: сформовано автором на основі [2].

Згідно із систематизацією методів фінансування табл. 1 два перші класифікаційні різновиди є традиційними і широко вживаються вітчизняними підприємствами.

Третій різновид методів фінансування неоднозначний. Він містить в собі як найпоширеніший елемент «класичне змішане фінансування», що має самий низький рівень ризиковості, оскільки він передбачає високу степінь диверсифікації джерел, але потребує певної ретельної технічної роботи по оцінюванню вартості залучення з кожного з них. І високо ризиковий елемент «венчурне фінансування». Венчурні інвестори вкладають ресурси у стартапи, тобто у проєкти з невисокою вартістю на початку, але грандіозний потенціал в довгостроковій перспективі.

Четвертий різновид відрізняється від усіх попередніх методом залучення – публічний відкритий збір коштів через інтернет-платформи. Краудфандинг не передбачає повернення коштів, отже, це меценацтво, а краудлендинг має усі ознаки банківського кредитування (поверненість, платність, чітка строковість).

Безумовно, усі типи методів фінансування розглянуті в табл. 1 мають свої позитивні та негативні сторони, але результуючим при їх виборі є степінь ризиковості залучення представлена в третій колонці.

Отже, питання інвестиційної діяльності підприємства та її гідного фінансового забезпечення залежить від методів, що використовують для його реалізації, які потрібно добирати у відповідності до прийнятної степені ризиковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. 2-ге вид., доп. та перероб. К. : КНЕУ, 2004. 240 с.

2. Стефанович Є. А. Інвестиційні проєкти та джерела їх фінансування. *Інвестиції: практика та досвід.* 2010. № 20. С. 8–12.

УДК 368.91

ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Н. А. Шиманський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* І. А. Шубенко,**
канд. екон. наук, доцент,
Поліський національний університет

Страхування життя є важливим інструментом фінансового захисту населення, який поєднує страхові та інвестиційні функції. В Україні цей сегмент ринку має значний потенціал, але водночас стикається з численними проблемами. Розглянемо ключові виклики, що стримують розвиток страхування життя, та перспективи його зростання, що показано у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз проблем і рішень для розвитку страхування життя в Україні

Категорія	Проблеми	Можливі рішення
Фінансова грамотність	Незнання суті страхування життя та його переваг	Проведення освітніх програм і просвітницьких кампаній серед населення
Економічні фактори	Низька платоспроможність громадян через інфляцію та економічні кризи	Економічна стабілізація та підвищення рівня доходів населення
Довіра до ринку	Негативний досвід минулих банкрутств страхових компаній	Підвищення прозорості діяльності компаній, впровадження незалежного моніторингу
Регуляторне середовище	Недостатній контроль за діяльністю страховиків	Вдосконалення законодавства, посилення державного нагляду
Інвестиційний дохід	Обмежені можливості для вигідного інвестування страхових премій	Розширення спектра доступних надійних фінансових інструментів
Політична нестабільність	Військові ризики, які впливають на умови страхування	Розробка страхових продуктів, що враховують ризики воєнних дій
Технології	Низький рівень цифровізації ринку страхових послуг	Розробка онлайн-платформ, мобільних додатків, автоматизація оформлення полісів
Страхові продукти	Відсутність адаптованих до сучасних умов продуктів	Створення гнучких і короткострокових страхових програм

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2].

Політична та економічна нестабільність також серйозно впливає на розвиток ринку страхування життя. Постійні кризи, інфляція та знецінення гривні, а наразі і війна значно обмежують платоспроможність громадян. У таких умовах страхування життя відходить на другий план, поступаючись базовим потребам, таким як харчування, комунальні послуги та медичне обслуговування. Ще однією важливою проблемою є низький рівень довіри до страхових компаній. Минулі випадки банкрутств страховиків та відмов у виплатах залишили негативний слід у свідомості українців. Регуляторна база, хоча й постійно вдосконалюється, все ще потребує вдосконалення. Нечіткі правила та слабкий контроль створюють прогалини для недобросовісних гравців ринку, які негативно впливають на репутацію всієї галузі.

Додатковим викликом є обмеженість інвестиційних можливостей страховиків. У накопичувальних програмах страхування життя інвестиційний дохід відіграє важливу роль, проте через нестабільність фінансового ринку та обмежений вибір надійних інструментів інвестування страхові компанії стикаються з труднощами в забезпеченні привабливих умов для клієнтів.

Крім того, рівень цифровізації ринку залишається низьким. Хоча деякі компанії активно впроваджують онлайн-сервіси, багато хто все ще використовує застарілі підходи до обслуговування клієнтів, що ускладнює доступ до страхових продуктів.

Незважаючи на ці проблеми, ринок страхування життя в Україні має значні перспективи. Впровадження освітніх програм для підвищення фінансової грамотності населення може допомогти змінити ставлення до страхування. Інформаційні кампанії, організовані страховими компаніями та державою через державного регулятора, здатні підвищити рівень обізнаності про переваги страхування життя. Інтеграція страхування з державними програмами відкриває нові можливості. Цифровізація ринку є ще однією перспективною сферою розвитку. Онлайн-платформи, мобільні додатки та автоматизація процесів укладення договорів здатні залучити більше клієнтів, особливо серед молоді. Розширення спектра страхових продуктів також відіграє важливу роль. Гнучкі програми страхування, що враховують сучасні потреби громадян, такі як короткострокові поліси чи покриття військових ризиків, можуть стати привабливими для ширшої аудиторії. Вдосконалення регуляторної бази сприятиме підвищенню довіри до страхового ринку. Чіткі стандарти діяльності, посилення контролю за виконанням зобов'язань страховими компаніями та прозора звітність забезпечать стабільність і передбачуваність ринку. Економічне відновлення

країни після війни створить сприятливі умови для зростання страхування життя. Зі збільшенням доходів населення попит на страхові послуги зі страхування життя також зростатиме.

Особливу увагу слід приділити накопичувальному страхуванню. В умовах нестабільності державної пенсійної системи такі програми можуть стати альтернативою для забезпечення фінансової стабільності осіб у літньому віці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дума В. В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*. 2022. No 2 (63). С. 160–166.

2. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634

УДК 005.915:[005.334.4+005.591.6]

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ПРОЦЕДУРИ АВТОСАНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

О. С. Яцюк,
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Автосанація – це система заходів фінансового, економічного, виробничого, техніко-технологічного, організаційно-правового, соціального характеру, які необхідно здійснити керівництву, власникам і працівникам підприємства із використанням внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування з метою відновлення фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоздатності в довгостроковому періоді, а також збереження контролю власників над підприємством [1–2].

Важливим завданням на шляху активізації застосування процедури автосанації є розробка та застосування якнайширшого переліку оздоровчих заходів. Поряд з необхідністю упорядкування та розширення переліку оздоровчих заходів, пріоритетною, на думку автора, є проблема створення такої системи оздоровчих заходів, яка була б орієнтована на їх відбір у відповідності з напрямами усунення причин кризи.

Як зазначає Л. О. Лігоненко, відповідність пропонованих оздоровчих заходів та джерел їх фінансування проблемам, які обумовили виникнення кризової ситуації, є одним із чотирьох основних скринінгових стандартів або критеріїв відбору таких заходів при формуванні програми санації чи автосанації господарюючого суб'єкта (поряд із відповідністю економічним інтересам і стратегічним цілям підприємства, ресурсному забезпеченню і можливості практичної реалізації заходів, а також глибині розвитку кризи та часовим обмеженням антикризового процесу) [3, с. 339.]. Орієнтація суб'єкта автосанації на використання зазначеного скринінгового стандарту не дозволить йому зосереджуватися виключно на наслідках кризових явищ, їх зовнішніх проявах, оскільки є запорукою виявлення та усунення глибинних причин кризи господарюючого суб'єкта.

Практика проведення та фінансування автосанаційних заходів підтверджує припущення автора, що саме подолання причин кризи в процесі автосанації є

гарантією того, що криза не повториться в найближчому майбутньому [4–6]. Отже, між причинами кризових явищ, змістом санаційних заходів та джерелами їх фінансування існує тісний взаємозв'язок, врахування якого визначає ефективність процедури фінансового оздоровлення.

Згідно з доведеною вище наявністю діалектичного взаємозв'язку між окремими етапами фінансового оздоровлення (зокрема, виявленням причин кризи, розробкою напрямів їх усунення, визначенням способів подолання кризових явищ, тобто вибором автосанаційних заходів та вибором джерел їх фінансування), автором розроблено структурно-логічну схему автосанаційної процедури (рис. 1).

Рисунок 1. Структурно-логічна схема автосанаційної процедури
Джерело: розроблено автором.

Оскільки, відповідно до наведеного рисунка, вихідним етапом автосанаційної процедури є виявлення причин виникнення та розвитку кризових явищ, то успішна реалізація автосанаційної процедури можлива виключно при застосуванні заходів, адекватних причинам кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яцюк О. С. Автосанація підприємства: історико-філософський генезис. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу* (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»). Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. Вип. 1 (27). С. 76–89. URL : https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-1(27)-76-89

2. Яцюк О. С. Потенціал фінансування автосанації підприємства як основний структурний елемент його автосанаційної спроможності. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу* (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»). Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. Вип. 2 (28). С. 85–95. URL : https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-2(28)-85-95

3. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 580 с.

4. Петренко В. Бюлетень з питань фінансової реструктуризації підприємств. *Інформаційний вісник проєкту з фінансової реструктуризації за сприяння АМР США.* 2001. № 8. Квітень.

5. ВАТ «Галичцукор» планують запустити восени. *Інформаційний портал Івано-Франківщини. Економіка*. 2005. 22 березня.

6. Yatsiuk O. S. Financial Security Management of Autosanation Measures at the Enterprise: An American Company Experience. *Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення: виклики та перспективи* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. С. 160–162.

СЕКЦІЯ 4
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

JEL G32

THE IMPACT OF LONG -TERM FINANCIAL SOURCES ON CAPİTAL STRUCTURE FINANCING

Narmin Masimli,
PhD candidate,
Azerbaijan State University of Economics (UNEC)

Abstract. This paper analyzes the impact of long-term financial sources in capital structure of the companies. The findings highlight the importance of long-term financial sources in optimizing the capital structure and ensuring financial sustainability.

Keywords: *long-term financial sources, capital structure, financial stability, credit, bonds, risk, tax.*

The optimization of capital structure is a critical aspect of financial management. The combination of debt and equity financing influences financial stability, investment capacity, and corporate growth. According to Myšková and Hájek [5], financial sustainability ensures that firms can meet their obligations while optimizing capital efficiency. Long-term financial sources are shares and bonds issued by companies, as well as loans provided to enterprises by banks for strategic investments and expansion [1].

A dialectical approach is used to analyze the interdependencies of long-term financial sources within the capital structure. Data is drawn from financial reports, academic sources, and market trends.

Long-term financial sources contribute to financial stability and low level of the risk exposure. Equity capital provides permanent financing without debt obligations but may dilute ownership. Debt capital includes loans and bonds, offering lower financing costs but creating repayment obligations. Hybrid instruments such as convertible bonds and preference shares blend equity and debt features [3].

The choice of financial sources depends on internal factors such as financial stability, risk level, and company size, as well as external factors like market conditions, legal framework, and interest rates [6]. Strategic investment in long-term

financing fosters growth and economic resilience. Effective financial management enhances profitability and ensures sustainable business development [4].

The role of long-term financing in economic growth is significant. Long-term financial sources enable businesses to undertake large-scale projects, expand production, and innovate technologically. Companies with a stable capital structure tend to be more resilient to financial crises and external shocks. Financial strategies that integrate long-term debt financing lead to stronger corporate sustainability and risk reduction [2]. Described advantages can be justified as follows:

1. Long-term bank loans and bonds have the lowest annual interest rate than short term loans.
2. Lowest annual interest rate reduces the Weighted Average Cost of Capital (WACC) of the company that is beneficial and cost saving.
3. Long-term annual interest rate provides tax shield for company and allow to reduce tax burden.
4. Long term financial resources ensure flexibility for the management of company in the process of making investment decisions.

Challenges in financing capital structure of the small and medium businesses in Azerbaijan comprises high-annual interest rates, limited local capital market, and regulatory gaps. Moreover, insightful financial management plays an important role in efficient running of the capital structure of the company by identifying an optimal proportion of own capital and debt.

REFERENCES

1. Adinda Purnama Sari, Fitria Lestari Pujiastuti, Harry Setiawan, Indrayani, Damsar, Muammar Khaddaf. Sources of long-term funding. 2023, p. 591–593.

2. Ahmadov M. A. (2017). Modern problems of financial management. *Journal of Finance and Accounting*. Baku, N: 6, p. 52–56.

3. Guliyev E. N., Masimli N. A. Practical aspects of the capital structure. 2022, p. 208–215.

4. Lazaridis I., Tryfonidis D. (2016). Relation ship between working capital management and profita bility of listed companies in the Athens stock ex change. *Journal of Financial Management and Analy sis*. P. 26–25.

5. Myšková, R., Hájek, P. Comprehensive assessment of firm financial performance using financial ratios and linguistic analysis of annual reports. *J. Int. Stud.* 2017, 10, p. 96–108.

6. Directions for improving capital structure in companies in modern times / Valiyeva T., Maharramov Sh., Suleymanova Ay., Rzayeva A., Masimli N. 2022, p. 12–14.

JEL M14, Q56

THE INTEGRATION OF ESG POLICIES INTO THE STRATEGIC MANAGEMENT OF MODERN BUSINESS

N. D. Noncheva,
assistant professor third (scientific) level;
N. G. Chenkova,
student of higher education of the first (bachelor) level,
"Prof. d-r Asen Zlatarov" University, Bulgariaa

Introduction

In the context of a global economy and increasing pressure for sustainable development, ESG (Environmental, Social, Governance) policies are becoming an integral part of the strategic management of organizations. They integrate environmental, social, and governance aspects aimed at compliance with regulatory requirements, risk reduction, and increased competitiveness. The importance of ESG policies is determined by their ability to support sustainable development, attract investors, and enhance financial efficiency.

1. What are ESG policies?

ESG policies cover three main components:

- **Environmental aspect**: includes measures to reduce carbon emissions, protect natural resources, and manage waste.
- **Social aspect**: related to employee health and safety, equality, and community support.
- **Governance aspect**: covers ethical practices, transparency, and risk management.

2. Strategic Role of ESG Policies

Integrating ESG practices into business strategies is key to achieving long-term sustainability and financial stability. Key benefits include:

- Reducing operating costs through energy efficiency.
- Improving reputation and trust among stakeholders.
- Optimizing risk management related to climate change and social instability.

3. ESG and Financial Performance

The integration of ESG (Environmental, Social, and Governance) policies into corporate strategies has demonstrated a significant correlation with enhanced financial

performance. Companies that adopt ESG principles benefit from improved operational efficiency, cost savings, and risk mitigation, ultimately leading to superior financial outcomes.

Table 1

Connection between ESG indicators and financial results

ESG Category	Financial effect	Sample result
Ecological	Reduced operating costs	Reducing energy costs by 15 %
Social	Improved employee and customer loyalty	Increased employee satisfaction by 20 %
Management	Reducing regulatory and legal risks	Reduction of fines and sanctions by 30 %

From an environmental perspective, investments in carbon footprint reduction, energy efficiency, and sustainable waste management translate into lower operational expenses. The transition to renewable energy sources and the implementation of circular economy principles reduce dependency on non-renewable resources and lower production costs over time. Companies that proactively manage environmental risks are also better positioned to comply with tightening regulatory frameworks, avoiding potential fines and legal liabilities.

Socially responsible practices have a direct impact on employee engagement, talent retention, and consumer loyalty. Organizations that prioritize employee well-being, diversity, equity, and inclusion (DEI) initiatives tend to experience higher workforce productivity and reduced turnover rates. A satisfied and motivated workforce fosters innovation and contributes to long-term profitability. Additionally, companies that align with ethical labor practices and corporate social responsibility (CSR) programs strengthen their brand reputation, leading to increased customer trust and market differentiation. Consumers increasingly favor brands that demonstrate social and environmental responsibility, influencing purchasing decisions and driving revenue growth.

Governance mechanisms that ensure transparency, ethical decision-making, and sound risk management practices create investor confidence and stability. Firms with strong ESG governance frameworks exhibit lower financial volatility and greater resilience during economic downturns. Institutional investors, particularly ESG-focused funds, prioritize organizations with robust sustainability practices, resulting in improved access to capital and favorable financing conditions. Numerous empirical studies indicate that ESG-aligned firms experience higher market valuations and superior long-term shareholder returns [1; 2].

4. Regulatory Framework of ESG Policies

Regulatory frameworks play a pivotal role in shaping ESG adoption by establishing standardized reporting guidelines, accountability mechanisms, and compliance requirements. The European Union has been at the forefront of ESG regulation, introducing comprehensive policies aimed at fostering transparency and sustainable finance.

Regulation (EU) 2020/852, known as the EU Taxonomy, provides a classification system that defines which economic activities can be considered environmentally sustainable. This regulation aims to combat greenwashing by ensuring that businesses accurately disclose their sustainability initiatives and environmental impact. It sets criteria for sustainable investments, guiding financial institutions and investors toward environmentally responsible decisions.

Directive (EU) 2022/2464, or the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), mandates rigorous ESG reporting standards for large companies and listed SMEs. It expands upon the previous Non-Financial Reporting Directive (NFRD) by requiring organizations to disclose detailed sustainability information, including climate-related risks, social impact assessments, and corporate governance structures. Companies subject to the CSRD must align their reporting with recognized ESG frameworks such as the Global Reporting Initiative (GRI) and the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) [3].

Beyond the EU, regulatory efforts are intensifying worldwide. The U.S. Securities and Exchange Commission (SEC) has proposed enhanced climate disclosure rules, while the International Sustainability Standards Board (ISSB) is developing a global ESG reporting standard. These initiatives underscore the growing importance of regulatory compliance in driving ESG integration across industries.

5. Impact of ESG on Sustainability and Competitiveness

The adoption of ESG practices is increasingly recognized as a critical driver of corporate sustainability and competitive advantage. Organizations that integrate ESG principles into their core business strategies benefit from long-term resilience, stakeholder trust, and enhanced financial performance.

Sustainability is no longer a peripheral concern but a fundamental business imperative. Companies that proactively address climate change, resource efficiency, and social responsibility are better positioned to navigate emerging risks and seize new market opportunities. Sustainability-oriented firms experience lower supply chain disruptions, reduced regulatory risks, and increased investor interest, contributing to overall business stability.

From a competitive standpoint, ESG-aligned firms differentiate themselves by demonstrating leadership in ethical and responsible business practices. Consumers, particularly younger generations, prefer brands that align with their values, driving demand for ESG-compliant products and services. A strong ESG profile also enhances employer branding, attracting top talent in an era where job seekers prioritize organizational purpose and sustainability commitments.

Additionally, ESG-driven innovation fosters business transformation. Companies investing in clean technologies, circular economy models, and sustainable supply chains gain a first-mover advantage in emerging green markets. Sustainable business practices lead to cost efficiencies, increased operational effectiveness, and new revenue streams, positioning ESG leaders ahead of competitors.

6. Challenges in ESG Implementation

Despite the numerous advantages of ESG integration, companies face several challenges in effectively implementing these practices. One of the primary obstacles is regulatory complexity and fragmentation. Different jurisdictions impose varying ESG disclosure requirements, creating inconsistencies that complicate compliance efforts for multinational corporations. Harmonizing ESG reporting standards on a global scale remains a work in progress.

Another challenge lies in measuring and quantifying ESG impact. While financial metrics are well-established, ESG performance indicators lack universal standardization. Companies struggle to assess the tangible benefits of their ESG initiatives, particularly in social and governance domains. The lack of reliable data and comparable benchmarks impedes effective decision-making and investor evaluation.

Small and medium-sized enterprises (SMEs) face disproportionate challenges in ESG adoption due to limited resources and expertise. Unlike large corporations, SMEs may lack dedicated sustainability teams, making it difficult to implement complex ESG frameworks. The financial burden of ESG compliance, including data collection, auditing, and reporting, poses additional barriers to widespread adoption among smaller firms.

Finally, short-term financial pressures can deter organizations from fully embracing ESG principles. While ESG investments yield long-term value, initial costs associated with sustainability initiatives–such as green infrastructure, renewable energy transitions, and employee training programs–may be perceived as financial constraints. Shifting corporate mindsets from short-term profit maximization to long-term sustainability requires a fundamental cultural transformation.

Conclusion

The integration of ESG policies into corporate strategy is not merely a regulatory necessity but a strategic imperative for sustainable business success. ESG-driven organizations benefit from enhanced financial performance, improved stakeholder relationships, and long-term resilience against environmental, social, and governance risks.

The evolving regulatory landscape underscores the necessity for transparent ESG reporting and accountability. The EU Taxonomy and CSRD exemplify the global shift toward stringent sustainability requirements, compelling companies to align their operations with recognized ESG frameworks. As regulatory pressures intensify, businesses that proactively adopt ESG principles will gain a competitive edge in an increasingly sustainability-conscious market.

Moreover, ESG fosters corporate innovation, operational efficiency, and market differentiation. Companies that invest in sustainable technologies, ethical governance, and responsible business practices not only mitigate risks but also unlock new growth opportunities. The growing demand for ESG-aligned investments further reinforces the financial viability of sustainability-oriented strategies.

However, challenges persist in ESG implementation, particularly regarding regulatory harmonization, impact measurement, and SME adoption. Addressing these barriers through policy coherence, technological advancements, and stakeholder collaboration is essential for driving ESG adoption across industries.

Future research should focus on refining ESG performance metrics, quantifying financial returns on sustainability investments, and exploring sector-specific ESG best practices. As ESG policies continue to evolve, businesses that embrace sustainability as a core strategic pillar will contribute to a more responsible, resilient, and competitive global economy.

REFERENCES

1. Eccles, R. G., & Krzus, M. P. (2018). The Integrated Reporting Movement. John Wiley & Sons.

2. Khan, M., Serafeim, G., & Yoon, A. (2016). Corporate Sustainability: The Accounting Review, 91 (6), 1697–1724.

3. European Parliament, Regulation (EU) 2020/852. URL : www.eur-lex.europa.eu

4. World Economic Forum (2020). Measuring Stakeholder Capitalism: Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation.

УДК 33.336.711

ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

В. П. Безкровний,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня;
О. Б. Жарікова,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

В наслідок військової агресії росії по відношенню до України сталось явище, яке не притаманне для розвиненого суспільства. Йдеться про енергетичну кризу, яка виникла в результаті пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури (відключення світла по всій території країни, перебої у виробництві електроенергії). Аналітичні дані свідчать, що протягом 8 місяців 2024 року на енергетичну інфраструктуру країни було направлено 400 ракет та безпілотників. Це спричинило тимчасове зниження енергетичних потужностей, проте уряду вдалось достатньо швидко відновити втрачені енергетичні потужності [1; 2].

Внаслідок тривалих атак росії та захоплення критичних об'єктів в Україні пошкоджено приблизно половина високовольтних підстанцій та значна частина електромережі. Відносно серйозних пошкоджень зазнала тепломережа, введено в дію 18 великих ТЕС і понад 800 котелень. Економічні втрати були величезними, перевищивши 11,4 мільярда доларів лише в енергетичному секторі до середини 2024 р. За оцінками експертів, вартість реставраційних робіт становитиме приблизно 30 млрд доларів. [1; 3]

Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) оцінює піковий попит на електроенергію взимку 2024 р. прогнозують дефіцит електропостачання Експерти прогнозують, що дефіцит енергетичної сфери не вдасться повністю перекрити, проте за рахунок відновлення частини електростанцій та імпорту з Європейського Союзу вдасться частково стабілізувати ситуацію. Перебої в електропостачанні можуть створити проблеми у сфері централізованого водопостачання.

За умов військового стану Україна змушена була акумулювати значні обсяги боргових ресурсів для забезпечення поточних функцій та обороноздатності.

Реструктуризація державного боргу призвела до затримок у погашенні облігацій державної позики, у результаті чого окремі підприємства зазнали фінансових втрат, що в свою чергу сприяло погіршенню їх поточного стану [1; 2; 3].

Енергетичні компанії продовжують боротися зі зменшенням доходів через економічний спад, спричинений війною, а також додатковими витратами на ремонт інфраструктури та вивезення сміття. Як наслідок, енергетичні компанії України мають велику заборгованість, а державні субсидії на опалення створюють серйозне навантаження на державні фінанси.

Енергетична криза стала серйозною проблемою також і для освітнього сектору України. Це пояснюється тим, що школам потрібно оновити свою інфраструктуру, щоб продовжувати працювати під час відключень електроенергії. Онлайн-навчання також було неможливим під час відключень електроенергії, що привело до значного зростання попиту на акумуляторні системи та сонячні панелі. Деякі геополітики зазначають, що найбільший вплив енергетичної кризи може відбутися взимку 2024 р., оскільки пошкоджена енергетична інфраструктура не зможе належно обігріти українські будинки.

За даними Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), найбільше постраждають теплоелектростанції в районах, розташованих поблизу лінії зіткнення. Харківська область у березні 2024 р. «втратила кілька великих теплоелектростанцій, зокрема Харківську ТЕЦ-5 та Зміївську ТЕЦ. З подібними проблемами стикаються й інші охоплені війною регіони: Донецька, Запорізька, Сумська, Чернігівська, Миколаївська». Навіть Київ стикається зі значними прогнозованими ризиками, незважаючи на роботу трьох великих ТЕС [3].

Європейські трейдери використовували лише невелику частину величезних сховищ природного газу в Україні після атак росії цього року. Підвищений ризик і відсутність цінових стимулів зробили ці об'єкти менш привабливими. Україна має найбільші підземні сховища в Європі і минулого року запропонувала компаніям ЄС місце для зберігання надлишкового газу до зими. Минулого року Україна забезпечила приблизно 10 млрд кубометрів додаткових газових сховищ, а європейські компанії напередодні зимового сезону накопичили понад 2 млрд кубометрів газу. Україна також пропонує стимули, такі як низькі тарифи на зберігання для європейських трейдерів зацікавлених у продовженні використання її газової інфраструктури [3].

Отже, Україна розпочала інтеграцію до континентальної європейської енергосистеми. Це з’єднання дозволило Україні отримати доступ до 1,7 гігават імпортованих потужностей та функцій аварійної підтримки після відключення

від російських та білоруських електромереж. Ця інтеграція є особливо важливою, оскільки вона серйозно вплинула на внутрішню теплову інфраструктуру України. Оскільки система центрального опалення (ЦО) в Україні занепадає, проте досвід європейських країн доводить, що він є найбільш ефективним, якщо містить інноваційні технологічні рішення та стимулюється державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська правда. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/12/686934/ (дата звернення: 21.12.2024).

2. Економічна правда. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/12/686934/ (дата звернення: 21.12.2024).

3. НБУ : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 21.12.2024).

УДК 336.64

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

О. І. Гаценко, С. О. Кисіль,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. П. Левковець,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Національний транспортний університет

Розвиток корпоративного сектору є ключовим чинником стабільного функціонування економік різних країн. Саме корпоративний бізнес має найбільший потенціал щодо залучення інвестицій і використання різних фінансових джерел.

Корпоративні фінанси передбачають ефективне управління грошовими потоками для досягнення стратегічних та оперативних завдань. Це охоплює планування, контроль за формуванням та розподілом фінансових ресурсів, а також моніторинг їх використання [3].

В Україні корпоративний сектор відіграє провідну роль у забезпеченні ресурсами як державних, так і приватних фінансових операцій, що обумовлює необхідність дослідження та вдосконалення корпоративних фінансів.

Завдяки фінансовій спеціалізації створюються умови для довгострокового розвитку підприємств, що підвищує їхню конкурентоспроможність і сприяє досягненню ключових корпоративних цілей. Фінансові ресурси, які постійно циркулюють у процесі господарської діяльності підприємств, є матеріальним носієм фінансів компаній.

Аналізуючи джерела фінансування підприємств у різних країнах, можна помітити, що частка інвестицій, отриманих за рахунок продажу акцій чи акціонерного капіталу, є невеликою – лише 4,8 % у світовому масштабі. У країнах ОЕСР цей показник становить 2,7 %, а в Україні – 5,6 % [2].

Одним із основних джерел зовнішнього фінансування бізнесу є банківське кредитування, яке значно варіюється залежно від країни – від 3,9 до 79,6 %. В Україні цей показник становить 18,5 %, що наближене до рівня пострадянських держав (Казахстан – 19,2 %, Латвія – 20,1 %, Литва – 18,6 %). Водночас у багатьох європейських країнах цей рівень у рази вищий, наприклад, у Швеції – 35,5 %, Угорщині – 37,3 %, Чехії – 55,1 %. У високорозвинених країнах ОЕСР середнє значення цього показника досягає 46,6 %.

Це свідчить про значні ризики в банківському секторі України, високі відсоткові ставки за кредитами та обмежену доступність банківського фінансування для вітчизняного бізнесу [2].

Фінансовий ринок України наразі характеризується нестабільністю, що проявляється у коливаннях цін, зростанні інфляції та знеціненні національної валюти. Фінансові інновації тісно пов'язані з впровадженням сучасних інформаційних технологій. Водночас розробка нових фінансових продуктів сприяє появі прогресивних фінансових технологій.

До фінансових інновацій належать як нові методи проведення фінансових операцій, так і вдосконалені фінансові інструменти, технології, інститути та ринки. Головною метою їх використання є ефективний перерозподіл фінансових ресурсів. З розвитком інформаційних технологій також збільшуються ризики банківського шахрайства, тому фінансові установи активно працюють над захистом клієнтів від витоків даних та інших загроз.

Біометричні системи безпеки дозволяють автоматично ідентифікувати особу на основі її фізичних або поведінкових особливостей. Очікується, що новітні методи верифікації клієнтів та біометричні технології будуть динамічно розвиватися, ширше застосовуватися в банківській сфері та набувати все більшого поширення.

Інтернет речей (IoT) поступово інтегрується у фінансовий сектор. Наприклад, бразильський банк Bradesco надає можливість клієнтам прив'язати банківський рахунок до свого автомобіля, що дає змогу автоматично оплачувати проїзд платними дорогами. Водночас американський US Bank пропонує API для «розумних лампочок», які реагують на зміни в обліковому записі клієнта, вмикаючись при кожній фінансовій операції. У свою чергу, новозеландський банк ASB розробив цифрову скарбничку, що допомагає дітям накопичувати реальні цифрові кошти. [1]

В Україні Альфа-Банк представив фінансового асистента Sense, який аналізує витрати користувача та надає персоналізовані рекомендації на основі його фінансової активності. Цей додаток може нагадувати про необхідність погашення боргів або здійснення регулярних платежів. [3]

Сучасні банки активно шукають інноваційні рішення для створення розумного програмного забезпечення, яке б допомагало клієнтам ефективно керувати своїми фінансами. Серед таких розробок – платформи для дистанційної ідентифікації під час онлайн-платежів, маркетплейси фінансових продуктів та послуг, а також технологічні платформи на основі розподілених реєстрів і

хмарних технологій, що сприяють ефективній взаємодії учасників ринку в цифровому середовищі.

Розвиток корпоративних фінансів спрямований на впровадження інновацій, посилення ролі сталого фінансування та ефективне використання новітніх технологій. Для успішної адаптації до сучасних викликів компаніям необхідно модернізувати свої фінансові стратегії, використовуючи цифрові інструменти, альтернативні джерела фінансування та міжнародні фінансові ринки. У майбутньому корпоративні фінанси залишатимуться ключовим елементом забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Bank Group. Enterprise surveys. URL : http://www.enterprisesurveys.org/data/exploretopics/finance#-13

2. Зимовець В. В., Терещенко О. О. Корпоративні фінанси як домінанта фінансової науки. *Фінанси України*. 2021. № 9. С. 78–95.

3. Руденко В. В. Корпорації в Україні та за кордоном: сутність і характерні ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. № 4. С. 145–148.

UDC 336.1

FORMATION OF LIQUID ASSETS OF THE BEET SUGAR SUB-COMPLEX ON THE BASIS OF FLOW EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Danylyshyn Mykhailo,
Postgraduate Student (PhD),
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

The development of the beet sugar sub-complex of Ukraine in an integrated European environment largely depends on the rational and effective use of highly liquid assets, because they are the main component in complex and dynamic financial and economic relations that reflect flow processes in the formation of effective activities of the entities of this sub-complex. It is through the management of financial flows that it is possible to ensure the optimization of the flow process in the economic activities of the entities of the beet sugar sub-complex. A clear idea of the consistency of incoming and outgoing flows both in terms of volumes and in terms of individual intervals of the reporting period allows you to ensure the synchronism and rhythm of the movement of financial resources in order to ensure the liquid solvency of the entities of the beet sugar sub-complex.

From the position of the real process of the movement of financial flows, it is necessary to study the directions of receipt and withdrawal of financial resources. The movement of financial resources always precedes the movement of material resources, therefore, in the process of their movement; they can change their form and separate from material resources. The results of investment and financial and credit policies, as well as production, functioning of tax and budget systems affect the volume of financial resources of the enterprise. Creating a single process aimed at achieving effective management of the subjects of the beet sugar sub-complex, the movement of financial resources forms a kind of financial flows. The financial resources of the subjects of the beet sugar sub-complex have the property of changing as a result of transfer payments, production activities, and at the same time they can be considered as a certain moving stock, which generates the existence of a financial flow by its changes.

In view of the existence of various sources of formation of financial resources of the subjects of the beet sugar sub-complex and their relationship with economic

agents in the financial market, it is important to realize the process typology of the emergence of financial flows by the degree of ability to transform into cash flows over a certain period of time. Such a conventional distribution of the relevant financial markets (credit, insurance, stock, securities market, currency markets) is determined by the ability to quickly transform assets into highly liquid ones due to their constant movement [1].

Varieties of financial flows by the sources of their formation determine the versatility of forms and directions of development of the financial potential of the subjects of the beet sugar sub-complex, as well as the specificity of its use. That is, it is worth distinguishing financial flows based on the formation and use of financial resources, where first of all it is advisable to distinguish credit financial flows and investment financial flows, which are characterized by various financial instruments that are transformed under the influence of European integration processes in the country and which may change over time [5].

It is worth noting that the management of financial flows of the entities of the beet sugar sub-complex is considered as the most important link in the management of the entire beet sugar sub-complex and in particular its financial potential. Financial flows of the entities of the beet sugar sub-complex can be defined as flows of financial resources that are caused by the movement of working capital or as flows of financial resources that mediate the movement of assets of the entity of the beet sugar sub-complex. That is, the management and analysis of financial flows should be considered taking into account the financial, operational and investment activities of the entities of the beet sugar sub-complex [3].

It is necessary to take into account that the emergence of new banking products and digital instruments has determined new financial relations of the subjects of the beet sugar sub-complex on the interbank market, where financial flows are simultaneously a means of cross-border settlements in the process of the latter's economic activity.

The need to focus on such specific characteristics of the movement of financial resources as continuity and systematicity, which are caused by the peculiarities of the functioning and management of financial flows of individual settlements in the beet sugar sub-complex. In addition, financial relations accompanied by the corresponding financial flows arise due to the mobility inherent in financial resources [4].

From an economic point of view, the concept of flow is a quantity that is measured in the movement of a certain asset over a certain period of time and which

has an inherent dimension. At the same time, it is also the volume of a certain asset, which is associated with the concept of "stock" and characterizes it for a certain period of time. However, "the change in stock can be calculated only at a certain moment, since its value has no time length. In turn, the value of the change in flow has a time dimension and can be calculated only as a turnover for a period. It should be noted that the level of the flow variable refers to a certain time moment, and the main difference between it and the stock is that the flow cannot be calculated without taking into account the corresponding time period, while the stock, on the contrary, can. However, these two quantities are in a dialectical relationship and influence each other, since the existence of one quantity determines the development of the other and vice versa [6].

It is worth noting that no entity of the beet sugar sub-complex as a system can function in isolation without exchange flows. Therefore, in the process of managing the movement of financial resources, when considering the mutual influence of different flows, it is advisable to apply various approaches from management theory. It is worth paying attention to the resource and system approaches, which take into account the presence of material flows and the need to coordinate different flows with the stability of the financial flow, and also reflect the complexity of management between different flows from the point of view of the unity of the beet sugar sub-complex development system [6]. That is, the flow can be considered as a tool for managing and describing the formation of the financial potential of the beet sugar sub-complex. To achieve the set goals of the entities of the beet sugar sub-complex, it is necessary to implement a significant number of operations for the complex management of the flow of individual resources, which in general has the following properties: the implementation of all operations is possible only taking into account internal and external factors; The transformation of one type of resource into another ensures the implementation of operations and is always associated with the partial or full consumption of a resource; a resource that is formed during the execution of an operation as a result of the transformation of resources and is the result of an operation; any operation requires a resource for its implementation, and it can be used by several operations at the same time.

The ability of the subjects of the beet sugar sub-complex to ensure a stable production process and pay their own obligations at the expense of their financial resources is characterized as monetary relations. Such relations, as a rule, are associated with the corresponding payments for one economic operation and are unilateral, that is, from the payer to the recipient of funds. In turn, economic

relations characterize the overall result of all financial and economic activities of the enterprise and are usually bilateral. In our opinion, financial and cash flows together materialize financial and credit relations, in addition, it is the financial flow that materializes economic relations in the formation, distribution and use of financial resources that accumulate in various forms in the financial potential [2].

The movement of various financial resources generates financial flows and causes changes in the requirements, rights, and obligations of the subjects of the beet sugar sub-complex. Given these circumstances, it can be assumed that the financial flow expresses the interaction between participants in economic relations, which includes intermediaries, markets, national financial institutions and EU institutions that provide financial services, for the implementation of management decisions and their feasibility by the subjects of the beet sugar sub-complex. It is worth noting that the "financial flow" has boundaries, namely: spatial and temporal, which are associated with the development of economic relations in certain periods of time, the use of appropriate financial instruments to materialize the movement of financial resources; qualitative boundary of inter-categorical economic relationships [7].

Thus, the formation of liquid assets of the beet sugar sub-complex depends on financial flows, which are provided with the preferences of the European integration process in the country with the identification of the main characteristics of cash flows as objects of transformation of financial resources, which are interconnected with various sources of their formation to achieve a certain economic result in a period of time.

REFERENCES

1. Blank, I. O., Sytnyk, G. V., Andriets, V. S. (2017). Enterprise Finance Management : Textbook. Kyiv : Kyiv. National Trade and Economics University.

2. Gudz, O. E. (2007). Sources of Formation of Financial Resources of Agricultural Enterprises. *Accounting and Finance of the Agricultural Industry*, 3 (5), 100–106.

3. Zelisko, I. M. (2012). Financial Flows of Integration Agrarian Formations: Theoretical Aspect. *Economics of the Agricultural Industry*, 6, 85–90.

4. Klymchuk, S. V. (2006). Directions of Cash Flow Assessment as a Determinant Component of Financial Stability. *Economics of the Agricultural Industry*, 9, 52–58.

5. Korneev, V. V. (2003). Credit and investment flows of capital in financial markets : monograph. K. : NDFI.

6. Trusova, N. V., Prystemsky, O. S., Melnyk, L. V., Duma, V. L. (2022). Financial flows and their impact on the formation of highly liquid assets of enterprises. Collection of the Dmitry Motorny Tavria State Agrotechnological University (economic sciences), 1 (45), 99–105.

7. Trusova, N. (2016). Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*, 161 (9–10), 61–65.

UDC 336.77:338.43

LEASING FINANCING IN THE RENEWAL PROCESS OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL BUSINESS SUBJECTS

Daragan Andrii,
Postgraduate Student (PhD),
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

The effective and stable functioning of Ukrainian agribusiness subjects is a guarantee of the country's food security and political stability in society. The effectiveness of their activities depends on the implementation of a strategy for neutralizing financial risks while increasing the value of their own financial resources. However, in conditions of martial law, agribusiness subjects face a shortage of sources of self-financing in economic turnover (profit, depreciation deductions), which does not allow timely solving the problem of restoring fixed capital due to the lack of expanded modernization of production facilities. The weighted average price of bank lending is too burdensome for agribusiness subjects, which is rapidly increasing in the face of economic instability in the country [1]. Therefore, updating and increasing the value of fixed capital of agribusiness subjects requires the search for new tools, mechanisms and forms of financing that would ensure the necessary inflow of financial resources to increase the level of technical potential, which is an integral part of production potential and the basis of technical innovations in the agricultural sector. After all, it is well known that no matter how perfect the technology of the self-financing system of production potential for increasing fixed capital is, it will remain ineffective until the investment component of financing through leasing operations is involved.

In the world economy, leasing ranks second in terms of financing after bank lending. As a financial service, leasing today acts as one of the factors increasing the competitiveness of agricultural business entities, increasing their production efficiency and, as a result, strengthening their positions in the domestic and world markets. Leasing financing in Ukraine is still in the process of formation and is determined by the level of economic stability of the state, the state of development of banking infrastructure, the nature of financial and credit policy, national, legal and other factors [6].

According to the scientific approach, leasing should be considered through financial and credit relations, which occur according to the following scheme: one party (potential lessee), who does not have sufficient financial resources to purchase property or who only needs its temporary use, turns to the second party (potential lessor) with a request to purchase the necessary property from a third party (seller) and provide this property to the lessee for temporary use and possession [4].

In such a system of financial and credit relations, the emphasis is on the implementation of property relations, because "the peculiarity of leasing financing is that, on the one hand, it contributes to the formation of additional value of long-term assets that are transferred to private ownership as means of production, and on the other hand, it leads to a reduction in credit risks by changing the weighted average price of the credit resource to the leasing resource" [4]. At the same time, in the process of leasing financing, there is an interaction of three groups of relations: rental, trade and investment. Therefore, to understand the property and financial essence of leasing transactions, these relations need to be considered only comprehensively [3]. The uniqueness of this system is manifested in the originality of the role of each participant in the leasing agreement and the peculiarities of the relationship between the parties to these relations. For example, the status of the lessor, who is simultaneously the buyer of the leasing property, is quite specific. It should also be taken into account that the lessee, who does not participate in signing the purchase and sale agreement, nevertheless plays an active role in these relations, indicating the necessary property and determining its seller.

Leasing as a type of financial and investment activity is aimed at finding and attracting free financial funds, investing them in elements of long-term assets and further transferring these assets for temporary use on a paid basis [5]. Such specificity of leasing characteristics is associated with its flexibility, adaptability to systemic changes in the leasing business, which is interconnected by the financial and credit mechanism of banking institutions with the involvement of leasing companies in this process, as well as the acquisition of special property relations when choosing an investment object and its conditions.

In fact, leasing is a departure from credit with the involvement of new financial institutions and some complication of the structure (scheme) of the transaction, while simplifying the receipt of equipment by the end consumer and offering him more favorable conditions. The reason for the widespread use of leasing lies in a number of advantages of this financing instrument compared to a classic loan [2; 6]: leasing provides for a 100 percent loan and, as a rule, does not

require immediate payment. When buying real estate in a traditional way, the company must cover about 15% of the costs, and therefore is forced to use its own financial resources; it is usually easier to conclude a leasing agreement than to take out a loan, which requires strict conditions and other repayment terms (especially financially, that is, independently). This is especially true for small and medium-sized agricultural business subjects; a leasing agreement is more flexible than a loan. A loan always has a limited amount and repayment terms. During leasing, an agricultural business subject can calculate its income and, together with the lessor, consider an appropriate financing option; it is much easier for an agricultural business entity to conclude a leasing agreement than a loan – after all, the equipment itself is the collateral for the transaction; the risk of equipment wear and tear lies entirely with the lessor; it allows an agricultural business subjects that does not have the necessary funds to begin implementing a large project; lease payments paid by an agricultural business subject are fully attributed to production costs; does not increase the debt on the balance sheet of the agribusiness subject and does not affect the ratio of own and attracted investments, i.e. does not affect the ability of the agribusiness subject to obtain additional credit; the leasing market is more resistant to exchange rate fluctuations than credit.

At the same time, the creation of grounds for comparing the effectiveness of leasing financing with the effectiveness of lending is justified by the legality of implementing leasing projects through commercial banks. In such conditions, leasing financing has special features that significantly distinguish it from other types of business through banking structures. Among them: the presence of an intermediary who assumes the responsibilities of the property owner; the type of property leased is determined by the lessee in agreement with the lessor and is mainly represented by fixed capital objects for production purposes; the term of leasing property, as a rule, correlates with the depreciation period of this property. In the classical sense, leasing is a long-term transaction; the possibility of buying out the leasing object at its residual value; a wide range of participants (the number depends on the type of leasing agreement); the leasing agreement is secured by property – the object of leasing [5].

The dynamics of the development of leasing financing of agricultural business subjects are influenced by: the spread of global integration processes, i.e. the interpenetration of economies of different countries and the spread of new progressive management methods on this basis; the development of innovations and digitalization of the banking system; the need to adapt to structural changes in the

branches of the agricultural sector. Therefore, leasing financing for agricultural business subjects becomes a field of interaction of the above factors that motivate its development and form the financial and credit mechanism underlying it. The financial and credit mechanism is presented in leasing relations as a set of forms and methods of creating and effectively using financial and credit resources, which is based on a term basis in order to ensure the needs and interests of agricultural business subjects, intermediary structures, leasing companies and banking institutions. Its part, which is implemented in the field of leasing relations, is the financial and credit mechanism of leasing business in the agricultural sector. This mechanism is implemented on the basis of two economic methods: regulation and management. A special place in the operational management system should be given to the financial strategy of the leasing business of the agricultural sector, the main goal of which is to increase the resource support of the production potential of agricultural farms.

The real effect of leasing financing of agricultural business entities for banking institutions is determined by the accumulation during the life cycle of the leasing process, the payment portfolio through the following actions [1]: receiving interest and commission income from financing leasing activities. Since the leasing services market is the second largest after the credit market, the participation of banking institutions in this segment contributes to a significant increase in the loan portfolio; there is no need to analyze the financial and economic activities of each tenant, which simplifies the implementation of retail leasing transactions without much effort.

REFERENCES

1. Andros, S. V. (2024). Leasing as an effective financial instrument for the development of agrarian business entities. *Economics: realities of the time*, 4 (74), 111–121.

2. Andros, S. V. (2024). Financial mechanism for the functioning of agro-industrial complex enterprises and ensuring the availability of credit resources. *Economics: realities of the time,* 2 (72), 13–23.

3. Goncharova, N. V. (2016). Leasing as a form of effective support for small businesses. *Current problems of the economy*, 2, 7–12.

4. Sabluk, R. P., Kravchuk, O. V. (2011). Financial leasing: status and development prospects. *Problems of the economy*, 4, 121–123.

5. Shevchenko, O. G., Lyakhova, O. O. (200). Leasing – an alternative to bank lending. *Banking*, 4 (34), 31–34.

6. Mol-Gómez-Vázquez, A., Hernández-Cánovas, G., Koëter-Kant, J. (2019). The use of leasing in financially constrained firms: an analysis for European SMEs, *Czech Journal of Economics and Finance (Finance a uver), Charles University Prague, Faculty of social sciences*, 69 (6), 538–557.

УДК 336.71:004.9

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Г. М. Клименко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Ю. В. Ковернінська,**
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Значущість дослідження впливу фінансових технологій пояснюється їхнім динамічним розвитком, який докорінно змінює банківську сферу. Інновації, такі як мобільні платежі, онлайн-кредитування та цифрове керування активами, створюють серйозну конкуренцію для традиційних фінансових установ. Вони сприяють підвищенню доступності банківських послуг для широкого кола користувачів, зокрема тих, хто раніше не мав змоги ними скористатися. Водночас зростає ризик кіберзагроз, витоку конфіденційної інформації та фінансового шахрайства, що потребує особливої уваги до захисту банківських рахунків і платіжних карток.

Стрімкий розвиток технологій має значний вплив як на економіку так і на банківський сектор зокрема. Банківська галузь є ключовою для розвитку та функціонування країни, і відповідно, вкрай важливо забезпечувати її ефективний розвиток. FinTech представляє собою «термін для інтеграції технологій, таких як програмне забезпечення, мобільні додатки та інші форми технологій, і фінансів для надання кращих фінансових послуг клієнтам та підприємствам» [1]. Однією з основних переваг впровадження фінансових технологій у банківську діяльність є зменшення кількості фізичних відділень банків, що відбувається не через економічні труднощі, а завдяки процесам цифровізації [2]. «Згідно з даними НБУ, кількість банківських відділень зменшилася з 5 138 у 2023 році на 5 011» [3].

Фінансові технології сприяють підвищенню ефективності операційної діяльності банківських установ, оптимізуючи внутрішні процеси та скорочуючи операційні витрати. Діджиталізація фінансових послуг зумовлює трансформацію традиційних бізнес-моделей, сприяючи переходу до більш автоматизованих і

клієнтоорієнтованих підходів. Крім того, активний розвиток фінтех-компаній та необанків підсилює конкурентний тиск на класичні фінансові установи, стимулюючи їх до впровадження інноваційних рішень.

Безконтактні платежі та цифрові гаманці на основі NFC, QR-кодів і сервісів Apple Pay, Google Pay, PayPal забезпечують швидкі та безпечні транзакції, зменшуючи потребу у фізичних грошах. Відкритий банкінг (Open Banking) сприяє інтеграції банків із зовнішніми фінансовими сервісами, що дозволяє створювати персоналізовані фінансові продукти, автоматизовані сервіси управління рахунками та аналітичні інструменти. Штучний інтелект і аналіз великих даних покращують оцінку кредитоспроможності, автоматизують обслуговування через чат-боти та мінімізують шахрайські ризики. Фінтех стимулює краудфандинг і P2P-кредитування, що дозволяє підприємцям залучати інвестиції напряму, а фізичним особам – отримувати позики без банків. Блокчейн і криптовалюти підвищують прозорість і швидкість транзакцій, а впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) може змінити фінансову систему. RegTech автоматизує моніторинг операцій і звітність, допомагаючи банкам дотримуватись нормативних вимог і знижувати витрати на контрольні процедури.

Отже, FinTech не лише трансформує банківську сферу, а й відкриває нові можливості для фінансових установ та їхніх клієнтів. Завдяки активному розвитку цифрових технологій банки можуть покращувати якість обслуговування, знижувати операційні витрати та впроваджувати гнучкі фінансові продукти, що відповідають сучасним викликам цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Труш У. О. Вплив фінансових технологій (FinTech). 2024. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54144fa6-8f32-423b-9ce6-d0c60cd503b5/content

2. Худолій Ю. С. Фінансових технологій на показники розвитку банківської системи України. 2023. URL : https://research.maup.com.ua/assets/files/conferency/innovacijni-metodi-upravlinnya-2.pdf#page=531

3. Аналіз даних НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

УДК 368

СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСАХ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В. О. Клименко, О. В. Гумен, М. М. Мирошниченко,
здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Уманський національний університет садівництва

У сучасному бізнес-середовищі ефективне управління ризиками є ключовою складовою успішної діяльності компаній. Одним із найбільш дієвих інструментів у цій сфері є страхування, яке забезпечує фінансовий захист бізнесу від непередбачуваних обставин та мінімізує втрати, пов'язані з ризиками.

Корпоративні фінанси, як складова системи економічного управління компанією, потребують впровадження механізмів, що дозволяють не лише прогнозувати можливі загрози, але й ефективно реагувати на них. Страхування, виконуючи функцію перерозподілу ризиків, сприяє фінансовій стабільності та довгостроковому розвитку компаній.

Відтак дослідження сучасних особливостей використання страхових інструментів у корпоративних фінансах, аналіз їх ролі у системі управління ризиками та окреслення перспектив розвитку страхування в умовах глобалізації та динамічних економічних змін набувають особливого значення.

Варто зауважити, що страхування є ключовим інструментом, який дозволяє компаніям управляти фінансовими ризиками, захищаючи їх від непередбачуваних збитків. Воно відіграє важливу роль у зменшенні невизначеності, забезпеченні фінансової стабільності та сприяє довгостроковому плануванню.

Основними функціями страхування у корпоративних фінансах є:

- Захист активів компанії від втрат через пошкодження або знищення (наприклад, страхування майна, обладнання).
- Управління операційними ризиками, пов'язаними з перервами у бізнес-процесах (страхування перерв у діяльності).
- Фінансовий захист персоналу, зокрема страхування життя та здоров'я працівників.
- Захист від зовнішніх ризиків, таких як політична нестабільність або валютні коливання [1–2].

Сучасний страховий ринок є важливою складовою фінансової системи, що виконує ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та захисті інтересів фізичних і юридичних осіб. В умовах глобалізації та стрімких технологічних змін страховий ринок переживає значну трансформацію, спрямовану на задоволення потреб клієнтів у більш складному та непередбачуваному середовищі.

На сьогодні страховий ринок демонструє тенденцію до впровадження інноваційних рішень, таких як цифрові платформи, автоматизація страхових процесів і персоналізація страхових продуктів. Ці зміни сприяють підвищенню доступності страхових послуг, ефективності управління ризиками та довіри споживачів.

Водночас ринок стикається з низкою викликів: зростанням конкуренції, адаптацією до нових регуляторних вимог, впливом економічних криз та необхідністю враховувати зміни клімату. Усе це формує нові перспективи для розвитку страхових компаній та посилення їхньої ролі в економіці.

Перспективи розвитку страхування в корпоративних фінансах пов’язані із розширенням спектра страхових послуг, інтеграцією з іншими фінансовими інструментами та підвищенням обізнаності бізнесу щодо його переваг. У цій статті досліджуються основні напрями розвитку страхування в корпоративному секторі, ключові виклики та можливості для підвищення його ефективності.

Отже, ефективне використання страхування як інструменту управління ризиками є важливим аспектом фінансового планування в корпоративному секторі. У сучасних умовах компанії мають широкий спектр можливостей для інтеграції страхування в свої фінансові стратегії, що сприяє підвищенню їхньої стійкості та конкурентоспроможності.

Страхування відіграє ключову роль у системі управління ризиками корпоративних фінансів, забезпечуючи фінансовий захист бізнесу та сприяючи його стійкості в умовах економічної невизначеності. Сучасний стан страхового ринку демонструє значний потенціал для подальшого розвитку, особливо в напрямках цифровізації, кіберстрахування та адаптації до нових викликів, таких як зміна клімату та глобалізація бізнес-процесів.

Для компаній страхування стає не лише засобом зниження ризиків, але й інструментом підвищення довіри інвесторів, захисту активів та мотивації персоналу. Однак для максимального використання потенціалу страхових послуг необхідно подолати такі бар’єри, як обмежена обізнаність керівників, висока вартість страхування та недостатній розвиток інноваційних продуктів.

Отже, інтеграція страхування у фінансові стратегії компаній має стратегічне значення для їхнього довгострокового розвитку. Подальші дослідження та практичні заходи мають бути спрямовані на вдосконалення страхового ринку, що дозволить бізнесу більш ефективно управляти ризиками та забезпечувати стійке зростання в умовах динамічних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прокопчук О. Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / ред. кол. : О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, ч. 2 : Економічні науки. С. 6–16. DOI 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16

2. Цифрові трансформації та інноваційні рішення на ринку страхових послуг України / Прокопчук О. Т., Харенко А. О., Гумен О. В., Мирошниченко М. М., Клименко В. О., Жарун Р. Ф. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / ред. кол. : О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 105, ч. 2 : Економічні науки. С. 106–115. DOI 10.32782/2415-8240-2024-105-2-106-115

УДК 004:658.15

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ

А. В. Колодій,
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
М. Є. Штефан,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет природокористування

Цифрові технології кардинально змінюють підходи до управління корпоративними фінансами, зумовлюючи зростання рівня автоматизації, прозорості та ефективності фінансового менеджменту. Інноваційні рішення, як-от блокчейн, штучний інтелект (AI), машинне навчання (ML), хмарні сервіси та великі дані (Big Data), забезпечують якісно новий рівень контролю за фінансовими потоками та ризиками. Разом із цим зростає потреба у розробці ефективних механізмів кібербезпеки та відповідності нормативним вимогам [3].

Оцифрування фінансового менеджменту у компаніях включає впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку, використання аналітики великих даних для прогнозування фінансових результатів, а також застосування штучного інтелекту для управління ризиками. Дослідження показують, що компанії, які впроваджують цифрові технології, досягають вищої точності прогнозування, що сприяє більш ефективному розподілу ресурсів [2].

Хмарні технології також суттєво впливають на управління корпоративними фінансами, спрощуючи доступ до фінансової інформації та забезпечуючи швидкий обмін даними. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли компанії працюють у міжнародному середовищі та потребують оперативного прийняття рішень [3].

Одним із ключових аспектів цифрової трансформації є підвищення рівня транспарентності корпоративних фінансів. Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати фінансову звітність, що зменшує вплив людського чинника та забезпечує більшу точність даних. Блокчейн-технології сприяють надійному збереженню фінансової інформації та підвищують довіру інвесторів до компаній.

Дослідження свідчать, що компанії, які відкрито публікують фінансову звітність і використовують цифрові платформи для комунікації зі стейкхолдерами, мають більший доступ до інвестиційних ресурсів. Водночас, рівень транспарентності у корпоративному секторі залишається недостатнім, що зумовлює потребу в подальшій гармонізації нормативних вимог відповідно до міжнародних стандартів [1; 2].

Попри численні переваги, цифровізація фінансів супроводжується значними викликами. Основні загрози включають ризики кібербезпеки, втрату конфіденційності даних, необхідність відповідності регуляторним вимогам та складність адаптації підприємств до нових технологічних рішень. Наприклад, впровадження блокчейну вимагає значних ресурсів та технічної експертизи, що може бути бар'єром для малого та середнього бізнесу [3].

Законодавче регулювання також не завжди встигає за розвитком цифрових технологій, що створює правові ризики для компаній. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці нових стандартів фінансової звітності та методик оцінки цифрових активів.

Подальший розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для вдосконалення управління корпоративними фінансами. Очікується активне впровадження автоматизованих фінансових радників, використання алгоритмів машинного навчання для аналізу фінансових потоків та інтеграція цифрових платформ у глобальні фінансові системи. Ці зміни сприятимуть підвищенню ефективності управління та зниженню транзакційних витрат.

Перспективним напрямом є розвиток цифрових валют центральних банків (CBDC) та інтеграція фінансових технологій у систему міжнародних розрахунків. Це створить умови для більшої фінансової стабільності та зниження витрат на транскордонні операції [2].

Отже, цифрові технології мають значний вплив на корпоративні фінанси, сприяючи автоматизації, підвищенню прозорості та оптимізації фінансових процесів. Впровадження штучного інтелекту, блокчейну та хмарних технологій змінює підходи до управління фінансовими ризиками та фінансової звітності. Водночас успішна цифровізація потребує вирішення питань безпеки даних, адаптації нормативної бази та підготовки спеціалістів нового покоління [3].

Тому для успішної цифровізації корпоративних фінансів потрібно розвивати нормативно-правову базу, удосконалюючи законодавство для гармонізації з міжнародними стандартами та підвищення рівня захисту даних. Важливим аспектом є інвестиції у кібербезпеку, що сприятиме мінімізації ризиків кібератак та витоків інформації.

Варто також приділити увагу розробці та впровадженню освітніх програм, які забезпечать підприємства кваліфікованими фахівцями у сфері цифрових фінансів. Крім того, необхідно створювати умови для стимулювання цифрових інновацій, зокрема через підтримку фінансових стартапів і розвиток технологічних рішень для корпоративного сектору.

Автоматизація фінансового менеджменту шляхом застосування штучного інтелекту та аналітики великих даних сприятиме підвищенню ефективності фінансових операцій, зниженню витрат і посиленню конкурентоспроможності компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрові технології в системі забезпечення транспарентності корпоративних фінансів / Захаркіна Л., Бойко А., Небаба Н., Чумаченко О., Шевченко В. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2023. № 4. С. 298–304. URL : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-44

2. Фісуненко Н. О. Теоретичні аспекти розвитку цифрових трансформацій управління бізнесом компаній. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління.* 2023. Вип. 3 (40). URL : https://doi.org/10.32782/easterneurope.40-13

3. Школьник І. О., Дзюба В. В. Транспарентність фінансової діяльності корпоративних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2854/277

УДК 336

РОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

А. О. Небесенко,
здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня;
Н. С. Козій,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

В умовах сьогодення економічної нестабільності та глобальних викликів сталий розвиток компаній стає одним із ключових факторів їхнього довгострокового успіху. Важливу роль у цьому процесі відіграють корпоративні фінансові системи, адже саме фінансові ресурси забезпечують реалізацію стратегічних ініціатив, інноваційних проектів та програм сталого розвитку.

Корпоративні фінанси охоплюють управління фінансовими потоками, інвестиціями, капіталом, а також ризиками, що не тільки дозволяє компаніям ефективно працювати в короткостроковій перспективі, але й закладає основи для стабільного зростання. Ефективне управління фінансами допомагає збалансувати економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності компанії, що лежить в основі концепції сталого розвитку.

У сучасних компаніях функцію корпоративних фінансів виконує насамперед фінансовий директор (CFO) та підпорядковані йому підрозділи. Згідно з висновками класика німецької економічної школи Е. Гутенберга, мистецтво керування фінансами полягає в тому, щоб врівноважити поточний, очікуваний і запланований обсяг ділової активності з фінансовими можливостями підприємства [1].

Насамперед вони повинні не лише керувати витратами і ризиками, забезпечувати фінансування та інвестиції, але й бути стратегічним драйвером для вартісно-орієнтованого зростання компанії. Вирішальною тенденцією у сфері фінансових послуг і передумов якісного виконання своїх завдань є тісна співпраця з операційними підрозділами, а також розуміння різних бізнес-процесів, що вони забезпечують [2].

Також варто зазначити, що корпоративні фінанси відіграють важливу роль у мінімізації ризиків, що можуть загрожувати стабільності компанії. У

сучасному нестабільному економічному середовищі ефективне керування ризиками може допомогти уникнути значних фінансових втрат і забезпечити гнучкість у реагуванні на зовнішні виклики.

Одним із джерел корпоративних фінансів є випуск і розміщення власних акцій серед акціонерів та збільшення статутного капіталу. Компанії повинні розподіляти свої фінансові ресурси таким чином, щоб не лише генерувати короткострокові прибутки, але й створювати довгострокову цінність для зацікавлених сторін. Це передбачає собою стратегічне фінансове планування, покращення структури капіталу, зниження фінансових ризиків та запровадження механізмів корпоративного управління, що сприятимуть прозорості та відповідальності. Тому потрібно докладати зусиль для залучення достатнього обсягу коштів шляхом спрямування частини прибутку на виплату дивідендів та підвищення ліквідності акцій. Збільшення оборотного капіталу зменшує фінансовий розрив, тобто різницю між необхідним і наявним капіталом, і забезпечує незалежність компанії від зовнішніх джерел фінансування.

Прикладом ще одного ризику є кредитний ризик, що необхідно контролювати. Він виникає, коли контрагент не виконує свої фінансові зобов'язання перед підприємством. Тому для того, щоб зменшити такі ризики компанії використовують кредитний аналіз, кредитне страхування та чіткі умови надання товарних та фінансових кредитів діловим партнерам [3].

Отже, роль корпоративних фінансів у забезпеченні сталого розвитку підприємств є дуже важливою. Здатність компанії зростати, адаптуватися до мінливих ринкових умов та реалізовувати екологічні та соціальні ініціативи визначається її фінансовою спроможністю. Сталий розвиток компаній вимагає гармонійного поєднання економічної ефективності, екологічної відповідальності та соціальної стабільності, і цей баланс досягається завдяки ефективному управлінню корпоративними фінансами.

Особливо важливим є управління ризиками, що становлять загрозу фінансовій стабільності компанії. Використання механізмів диверсифікації, хеджування валютних ризиків, оцінка кредитоспроможності контрагентів та встановлення систем внутрішнього контролю можуть допомогти зменшити потенційні збитки і, також, підвищити фінансову стійкість компанії.

В умовах глобалізованому та конкурентному середовищі саме фінансова грамотність та стратегічне використання фінансових ресурсів визначає майбутнє компаній, їхню здатність до інновацій та відповідальне ставлення до суспільства і довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Терещенко О. О., Бабяк Н. Д. Інноваційний розвиток корпоративних фінансів: тенденції та перспективи. 2020. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/Financial_economical_department/kkorp%20fin/Monograph_corfin_.pdf

2. Стадник В. В., Васильченко З. О. Фінансова стратегія підприємства. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 340 с.

3. Савчук В. П. Управління фінансовими ризиками підприємства. Харків : Фактор, 2023. 296 с.

УДК 657.92

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ю. С. Серпенінова,
канд. екон. наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет

Сталий розвиток передбачає баланс між економічним зростанням, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. У цьому контексті інтегрована звітність (далі – ІЗ) стає важливим інструментом для забезпечення прозорості діяльності компаній, дозволяючи враховувати не лише фінансові показники, але й екологічні та соціальні аспекти [1].

Інтегрована звітність є еволюційним етапом у корпоративній звітності, який поєднує традиційні фінансові дані з нефінансовими аспектами. Основні принципи ІЗ визначені Міжнародною радою з інтегрованої звітності (IIRC) та включають: стратегічну орієнтованість – відображення довгострокових планів розвитку компанії; взаємозв'язок фінансових та нефінансових показників; орієнтацію на створення вартості для всіх зацікавлених сторін [2]. ІЗ сприяє підвищенню відповідальності компаній у питаннях сталого розвитку, включаючи соціальну відповідальність, охорону довкілля та прозорість фінансових потоків [3].

У країнах ЄС інтегрована звітність активно підтримується на законодавчому рівні. Наприклад, Директива 2014/95/ЄС встановлює вимоги до обов'язкового розкриття нефінансової інформації для великих компаній. Додатково, Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) та EU Taxonomy Regulation визначають стандарти подання звітності зі сталого розвитку [4].

Дослідження великих транснаціональних корпорацій, як-от Microsoft та Apple, демонструє, що інтегрована звітність дозволяє компаніям контролювати вплив своєї діяльності на довкілля та суспільство. Так, наприклад, Microsoft скоротила викиди CO_2 на 30 % та інвестувала $471 млн у екологічні проєкти [5]. Apple знизила рівень викидів на 40 % з 2015 року, зосереджуючись на використанні «зелених» технологій [6].

В Україні інтегрована звітність досі не є обов'язковою, але її впровадження активно розвивається серед провідних компаній. Такі компанії, як ДТЕК, Укргазбанк, Нафтогаз, Енергоатом, уже застосовують підходи інтегрованої звітності. Згідно із ESG Transparency Index рівень розкриття нефінансової інформації українських компаній зріс на 6,5 % з 2019 по 2020 рр. [3].

Так, ІЗ є важливим інструментом досягнення сталого розвитку, оскільки дозволяє компаніям прозоро звітувати про свою діяльність, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти.

Незважаючи на значні переваги, компанії стикаються з рядом викликів при впровадженні ІЗ, серед яких відсутність єдиних стандартів та необхідність значних ресурсів для збору і аналізу даних. Основними перешкодами для розвитку ІЗ в Україні є відсутність законодавчої бази, яка б вимагала обов'язкової інтегрованої звітності.

ІЗ є потужним інструментом сталого розвитку, що сприяє підвищенню ефективності управління, прозорості та відповідальності бізнесу перед суспільством. Її подальший розвиток залежить від вдосконалення регуляторної бази, міжнародних стандартів та активної участі бізнес-спільноти у процесі інтеграції фінансової та нефінансової звітності. Також це передбачає подальше удосконалення стандартів та розвиток цифрових технологій для автоматизації процесу збору інформації.

Для успішного впровадження ІЗ в Україні необхідно гармонізувати законодавство з директивами ЄС щодо нефінансової звітності; підвищити обізнаність компаній щодо переваг ІЗ; залучати міжнародний досвід і адаптувати його до українських реалій.

Подяка. *Статтю підготовлено в рамках проєкту «Transparency. Accountability. Responsibility. Governance. Europe. Trust. Sustainability» 101085395 – TARGETS – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH. Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук В. М. Інтегрована звітність: ретроспектива і перспектива в Україні. *Облік і фінанси*. 2019. № 1. С. 20–27. DOI : https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-20-27

2. Інтегрована звітність провідних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності у ЄС та Україні: кейс-стаді та бенчмарк-аналіз / Макаренко І., Серпенінова Ю., Олексіч Ж., Костенко О., Пуговкіна Ю. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023, 7 (1), 12. DOI : https://doi.org/10.51599/is.2023.07.01.12

3. Шкромида В., Шкромида Н., Гнатюк Т. Інтегрована звітність у контексті інформаційного забезпечення ключових стейкхолдерів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. № 2 (18). С. 23–30. DOI : https://doi.org/10.15330/apred.2.18.23-30

4. Luhova, O., & Pisochenko, T. (2021). Formation of integrated reporting in the context of sustainable development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7 (2), 129–138. DOI 10.30525/2256-0742/2021-7-2-129-138

5. Features of the coherent presentation of information in order to prepare integrated corporate reporting / Prodanova, N., Savina, N., Dikikh, V., Enina, Y., Voronkova, O., & Nosov, V. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2020. DOI : https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(54)

6. Singh, J., Sadiq, M., & Kaur, K. (2019). Integrated reporting: challenges, benefits and the research agenda. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 7 (8), 1–16 URL : https://www.ijicc.net/images/vol7iss8/7801_Singh_2019_E_R.pdf

УДК 658.15

СПЕЦИФІКА ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

К. С. Скорупський,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
ПВНЗ «Європейський університет»

Сучасні виробничі підприємства функціонують в умовах нестабільного економічного середовища, що характеризується коливаннями ринкової кон'юнктури, зростанням вартості ресурсів, інфляційними процесами, технологічними змінами та глобальними кризовими явищами, зокрема війною. У таких умовах ефективне фінансове управління відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості виробничих процесів, оптимізації витрат, підтримці ліквідності та інвестиційної привабливості підприємств. Відтак обґрунтування специфіки фінансового управління виробництвом набуває особливої актуальності та сприятиме формуванню ефективних управлінських рішень, що дозволять виробничим підприємствам зберегти конкурентоспроможність, забезпечити стабільний фінансовий стан та успішно функціонувати навіть у кризових умовах.

Фінансове управління виробництвом є складним процесом, що охоплює планування, організацію, контроль та аналіз фінансових потоків підприємства для забезпечення його стабільної діяльності, ефективності використання ресурсів та довгострокової конкурентоспроможності [1].

Мета фінансового управління виробництвом – забезпечення стабільного фінансування виробничої діяльності, підвищення її ефективності та прибутковості шляхом оптимального використання фінансових ресурсів, зменшення фінансових ризиків і забезпечення фінансової стійкості підприємства. Це досягається шляхом розробки стратегічних і тактичних фінансових рішень, спрямованих на зростання капіталу, раціональне управління витратами та підтримку інноваційного розвитку виробничої сфери.

Ефективне фінансове управління виробництвом передбачає чітке розуміння сьогодення та стратегічне бачення майбутнього. Відтак виділяють три основні його компоненти [2]:

1. Фінансовий аналіз і прогнозування: Насамперед необхідним є розуміння поточного стану виробничого підприємства, що передбачає ретельний аналіз фінансового стану, показників ефективності та ринкових тенденцій.

2. Бюджетування та управління витратами. Ефективне фінансове управління вимагає складання надійного бюджету, який узгоджується з цілями підприємства та ринковими тенденціями галузі.

3. Оцінка інвестицій і управління капіталом. Детальна оцінка потенційних інвестицій має вирішальне значення для забезпечення продуктивного використання капіталу та досягнення прибутку від інвестицій.

Специфіка фінансового управління виробничими підприємствами визначається низкою характеристик, які впливають на ухвалення управлінських рішень. Вважаємо, що до цих характеристик варто віднести такі:

1) виробничі підприємства потребують значних фінансових вкладень у придбання основних засобів, модернізацію обладнання, інфраструктуру та інноваційні технології, що зумовлює необхідність довгострокового фінансового планування та обґрунтування інвестиційних рішень;

2) фінансове управління у виробництві значною мірою зосереджене на контролі витрат та їх мінімізації без зниження якості продукції, зокрема на зниженні витрат на сировину та матеріали шляхом вибору ефективних постачальників, оптимізації виробничих процесів завдяки автоматизації та цифровізації, а також раціональному використанні трудових ресурсів та впровадженні гнучких форм оплати праці;

3) фінансове управління виробництвом потребує ефективного контролю за оборотними активами, зокрема управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю, що дозволяє уникати дефіциту сировини або надмірних витрат на її зберігання;

4) для розширення виробництва підприємствам необхідно залучати різні джерела фінансування, включаючи власний капітал, позикові кошти, державні гранти та підтримку та інноваційні джерела (венчурний капітал, краудфандинг);

5) виробничі підприємства стикаються з численними ризиками, зокрема коливання цін на сировину та енергоресурси, зміни валютного курсу при імпорті матеріалів або експорті продукції, нестабільність попиту та необхідність швидкої адаптації виробничих планів, тому фінансове управління виробництвом має передбачати використання інструментів хеджування ризиків, страхування, антикризового планування та стратегічного резервування коштів.

6) фінансові рішення у виробництві впливають на стратегічні аспекти розвитку підприємства, а саме інновації, розширення ринку, диверсифікацію продукції, тому фінансове управління виробництвом повинно враховувати довгострокову перспективу та забезпечувати баланс між короткостроковими фінансовими результатами й майбутнім розвитком;

7) в умовах воєнного стану фінансове управління набуває ще більшої значущості, оскільки підприємства стикаються з порушенням логістичних ланцюгів, зростанням витрат на безпеку, скороченням інвестиційної активності та нестачею кваліфікованої робочої сили, тому у таких умовах критично важливо переглянути фінансові стратегії для швидкої адаптації до змін, забезпечити фінансову гнучкість за рахунок диверсифікації доходів і джерел фінансування, а також оптимізувати витрати та впроваджувати антикризові заходи.

Отже, специфіка фінансового управління виробництвом полягає у високій капіталомісткості, необхідності оптимізації витрат, ефективному управлінні оборотними активами, виборі джерел фінансування, управлінні ризиками та стратегічному плануванні. В умовах кризових явищ, зокрема війни, підприємства мають адаптувати свої фінансові стратегії для забезпечення безперервності виробництва та фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Patel G. Finance and production. URL : https://www.linkedin.com/pulse/finance-production-gaurang-patel

2. Firica K. Effective Financial Management in Manufacturing. URL : https://www.linkedin.com/pulse/effective-financial-management-manufacturing-cristina-firica-mba

УДК 336:338.1

РОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

А. В. Сова,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний торговельно-економічний університет

В умовах глобальних економічних, технологічних і соціальних змін XXI століття корпоративні фінанси стають одним із ключових сегментів фінансової системи держави, адже переважно саме вони забезпечують створення, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів у національній економіці. Корпоративні фінанси є важливим джерелом інвестицій, які стимулюють розвиток стратегічних галузей, створення робочих місць і модернізацію виробництва, що в підсумку сприяє економічному зростанню та фінансовій стабільності держави.

Завдяки корпоративним фінансам держава отримує значний дохід у вигляді податків, які формують основу надходжень бюджету. Крім того, корпорації виступають активними учасниками фінансового ринку, сприяючи його розвитку через емісію цінних паперів, залучення кредитів та укладання інвестиційних угод. Також корпоративні фінанси відіграють ключову роль у зміцненні національної конкурентоспроможності. Ефективне управління фінансами компаній дозволяє їм успішно конкурувати на міжнародних ринках, залучаючи іноземний капітал, який, у свою чергу, позитивно впливає на платіжний баланс держави та забезпечує приплив валютних надходжень.

Однією з основних тенденцій сьогодення є посилення впливу цифровізації на фінансовий сектор. Використання великих даних, автоматизація процесів і застосування штучного інтелекту дозволяють корпораціям оптимізувати фінансові операції, аналізувати ризики та ухвалювати більш обґрунтовані управлінські рішення. В майбутньому роль цифрових фінансових платформ і технологій стане ще більш значущою, забезпечуючи прозорість, швидкість і безпеку фінансових транзакцій – вже нині достатньо кількох секунд для кардинальної зміни умов динамічного середовища. Водночас стейкхолдери в Україні можуть отримати повну інформацію про діяльність акціонерного товариства в попередньому періоді лише через 4 місяці після закінчення року [1, с. 57].

Отже, існує потреба подальшого переосмислення змісту управління фінансами підприємства, з огляду появи нових поглядів на особливості корпоративних фінансів [2, с. 19].

Актуальним залишається питання сталого розвитку, яке стає важливим аспектом фінансового планування та інвестування. Компанії все частіше зобов'язуються враховувати екологічні, соціальні та управлінські (ESG) критерії у своїй діяльності, що сприяє не лише позитивному іміджу, але й залученню інвесторів, які надають перевагу сталим бізнес-моделям.

Ще однією перспективною сферою є інтеграція корпоративних фінансів з інструментами ризик-менеджменту. У нестабільних умовах сучасної економіки управління фінансовими ризиками набуває особливого значення, що вимагає розробки нових моделей оцінки ризиків, здатних враховувати не лише економічні, а й політичні, технологічні та кліматичні чинники.

Основні результати впливу корпоративних фінансів на фінансову систему держави відображено на рис. 1.

Варто зазначити, що посилення глобалізації та економічної інтеграції відкриває для компаній нові можливості для залучення капіталу. Однак це також підвищує конкуренцію на міжнародному рівні, змушуючи підприємства шукати нові шляхи підвищення ефективності управління фінансами, впроваджувати інноваційні фінансові інструменти та диверсифікувати джерела фінансування. В умовах діючого воєнного стану, основним викликом для українських корпорацій виявилися не прямі руйнування, а глибокі соціально-економічні наслідки. Важливою умовою успішного відновлення є здатність бізнесу швидко адаптуватися до змінених умов, включаючи переорієнтацію на нові ринки або диверсифікацію продукції [4].

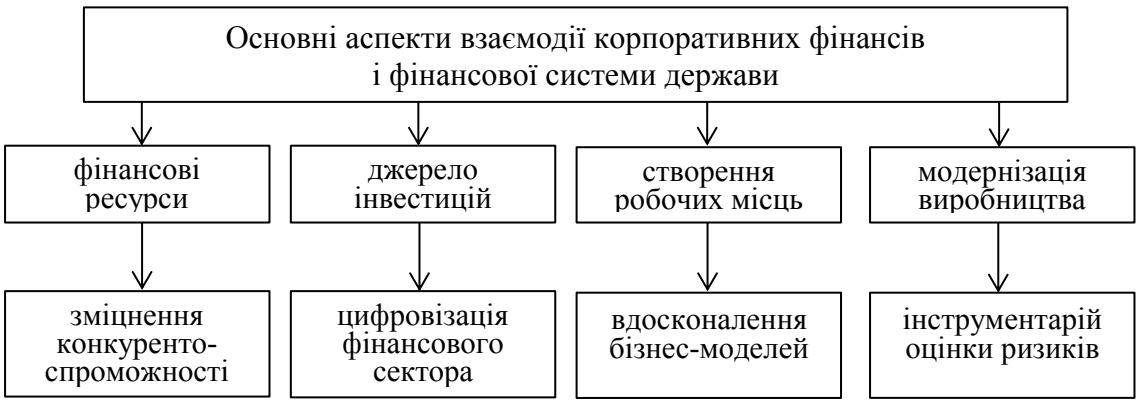

Рисунок 1. Корпоративні фінанси як елемент фінансової системи держави
Джерело: складено на основі [3].

Отже, розвиток корпоративних фінансів буде залежати від здатності компаній адаптуватися до нових викликів, активно впроваджувати технологічні інновації та враховувати глобальні тенденції. Водночас збереження балансу між економічною доцільністю, соціальною відповідальністю та екологічною стійкістю стане основою для формування стратегії сталого зростання в умовах майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоцька І. А. Транспарентність корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 5–6. С. 54–58. URL : https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.5-6.54

2. Блакита Г., Ситник Г. Корпоративні фінанси: детермінанти успішного управління. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2019. Вип. 126 (4). С. 16–30. URL : https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(126)02

3. Юрій Е. О., Ковальчук Н. О. Корпоративні фінанси : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. 438 с.

4. Алексін Г. О. Стратегії підтримки переміщеного бізнесу в умовах збройної агресії та природного лиха в системі корпоративних фінансів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 12. URL : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-08-04

УДК 33.347.7

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Д. О. Струк,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. Б. Жарікова,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кредитна діяльність комерційних банків ґрунтується на дотриманні принципів, які визначають основні умови функціонування банківського кредитування. Ці принципи покликані стимулювати розвиток підприємств-позичальників, зміцнювати внутрішній фінансовий оборот і забезпечувати безперервний рух позичкового капіталу [1–2].

Принципи банківського кредитування – це основні правила, положення й умови, яких повинні дотримуватися комерційні банки при здійсненні кредитних операцій. Ці принципи визначаються сутністю, роллю і функціями кредиту й соціальним середовищем, в якому функціонує банк. Реалізація принципів кредитування є базовою основою кредитного процесу. До основних принципів банківського кредитування належать: платність, повернення, строковість, цільове використання й забезпеченість, як показано на рисунку 1 [1–2].

Рисунок 1. Принципи банківського кредитування
Джерело: [1–2].

Принцип платності при банківському кредитуванні передбачає обов'язок позичальника не тільки повернути отримані кошти, а й оплатити право на їх використання. Цей принцип реалізується через механізм нарахування відсотків по кредиту, який виступає в якості ціни кредитних ресурсів. Завдяки цьому принципу банк прокриє свої витрати і отримає прибуток. Заборонено надавати безвідсоткові кредити, за винятком випадків, передбачених законом [1–2].

Принцип повернення кредиту означає, що позичальник зобов'язаний повернути кошти, надані в тимчасове користування. Це посилює зобов'язання щодо повернення кредитних ресурсів [1–2].

Принцип терміновості полягає в тому, що кредит повинен бути повернутий протягом терміну, зазначеного в договорі, який є максимальним терміном використання кредитного фонду. Дотримання цього принципу є обов'язковою умовою для подальшого кредитування. Якщо позичальник не в змозі своєчасно погасити кредит або відсотки, банк може почати примусове стягнення заборгованості, якщо це передбачено договором.

Принцип цільового використання кредиту означає, що кредитні ресурси повинні використовуватися виключно на певні цілі, пов'язані з тимчасовими фінансовими потребами позичальника. Реалізація цього принципу дозволяє банкам приймати обґрунтовані рішення про можливість і доцільність надання кредитів, гарантуючи їх зворотність [1–2].

Принцип забезпечення кредиту підкреслює необхідність захисту майнових прав банку в разі, якщо позичальник не виконує свої зобов'язання. Умови забезпечення кредиту визначаються учасниками правовідносин і прописуються в кредитному договорі. Це дозволяє банкам мінімізувати ризики і забезпечити фінансову стабільність, що особливо важливо в часи економічної нестабільності. Принцип забезпечення кредиту передбачає, що вартість забезпечення відповідає сумі боргу, що дозволяє банку захиститися від можливих втрат у разі банкрутства позичальника [1–2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наглядова статистика / Національний банк України : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення: 30.11.2023).

2. Уряд схвалив стратегічні напрями діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategichni-napryami-diyalnosti-bankiv-derzhavnogo-sektoru-na-period-voyennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennya-ekonomiki (дата звернення: 10.11.2023).

СЕКЦІЯ 5
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

JEL H25, Q18

TAX INCENTIVES AND DIGITAL TRANSFORMATION IN AGRICULTURE: IMPLICATIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Vusal Alifov,
PhD in Economics, Senior Lecturer;
Farid Valiyev,
Senior lecturer;
Sevinj Garayeva,
Assistant,
Azerbaijan State Agricultural University, Azerbaijan

Abstract. This paper explores how tax incentives serve as a catalyst for digitalization in the agricultural sector and their impact on sustainable growth. It investigates the role of fiscal policies, including tax exemptions and financial support mechanisms, in fostering the integration of modern technologies such as precision farming, blockchain-based logistics, and AI-driven resource management. The study also identifies key obstacles hindering the widespread application of these technologies, such as regulatory challenges and infrastructural limitations, with a particular emphasis on Azerbaijan. Drawing on successful international case studies, the paper outlines policy recommendations to optimize tax frameworks and support digital transformation in agriculture.

Keywords: *tax policy, digital agriculture, fiscal incentives, financial access, smart farming, Azerbaijan, sustainability.*

Tax policies significantly influence investment patterns in agriculture, particularly when it comes to digital adoption. Governments worldwide implement fiscal measures such as tax reductions, exemptions, and grants to incentivize the uptake of digital solutions. These include advanced irrigation techniques, automated machinery, and blockchain-enabled supply chain tracking. In Azerbaijan, tax incentives for agritech initiatives and government-supported digital farming programs are being introduced to modernize the sector and improve operational efficiency [1].

The benefits of digitalization in agriculture are multifaceted. Enhanced technological integration enables precision monitoring, minimizes resource wastage, and improves economic viability. Digital financial tools facilitate greater access to funding for small-scale farmers, while AI-driven analytics optimize crop planning and market forecasting. Case studies from the Netherlands and the United States highlight how aligning tax policies with digital agriculture initiatives has boosted productivity and environmental responsibility [2].

Despite its advantages, the transition to digital farming faces several barriers. Rural connectivity remains a significant limitation, restricting access to cloud-based solutions and smart farming technologies. Furthermore, inconsistencies in tax policy application and bureaucratic complexities create difficulties for agribusinesses seeking to benefit from these incentives. Azerbaijan's agricultural sector is also affected by unclear regulatory procedures, which reduce the efficiency of tax-based incentives aimed at digital transformation [3].

Another pressing concern is cybersecurity in digital agriculture. As financial operations and farm-related data become increasingly reliant on digital platforms, the risk of cyber threats escalates. Reports indicate a 19 % rise in cybersecurity incidents within Azerbaijan's agricultural sector in 2022, highlighting the need for improved security policies and stronger digital governance frameworks [4].

Countries that have successfully integrated tax incentives into their agricultural policies provide valuable insights. Estonia's e-government infrastructure simplifies tax procedures, allowing farmers to seamlessly access subsidies and financial benefits. Australia's targeted tax relief for digital investments has fast-tracked the deployment of AI-powered agricultural management tools. These experiences demonstrate that Azerbaijan could significantly benefit from synchronizing its fiscal policies with its digital agriculture strategy to ensure long-term sustainability and economic resilience [5].

To unlock the full potential of tax incentives in fostering agricultural digitalization, Azerbaijan must prioritize regulatory reforms, invest in digital infrastructure in rural areas, and strengthen public-private partnerships. A well-defined tax policy that simplifies administrative procedures and clarifies eligibility criteria will encourage greater engagement with digital initiatives. Additionally, promoting financial literacy among farmers will ensure that available tax benefits translate into meaningful technological advancements, enhancing the sector's adaptability and long-term stability [6].

REFERENCES

1. Khanna, M. (2021). Digital Transformation of the Agricultural Sector: Pathways, Drivers, and Policy Implications. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 43 (1), 205–230. URL : https://www.researchgate.net/publication/346316399_Digital_Transformation_of_the_Agricultural_Sector_Pathways_Drivers_and_Policy_Implications

2. Reinhardt, T. (2022). The Farm to Fork Strategy and the Digital Transformation of the Agrifood Sector – An Assessment from the Perspective of Innovation Systems. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 44 (1), 437–455. URL : https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/aepp.13246

3. OECD (2019). Digital Opportunities for Better Agricultural Policies. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL : https://www.oecd.org/en/publications/digital-opportunities-for-better-agricultural-policies_571a0812-en.html

4. Soma, T., & Nuckchady, B. (2021). Communicating the Benefits and Risks of Digital Agriculture Technologies: Perspectives on the Future of Digital Agricultural Education and Training. *Frontiers in Communication,* 6, 762201. URL : https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2021.762201/full

5. Rose, D. C., & Chilvers, J. (2018). Agriculture 4.0: Broadening Responsible Innovation in an Era of Smart Farming. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 2, 87. URL : https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/ fsufs.2018.00087/full

6. Estonian Government. Digital Transformation in Agriculture: Lessons from Estonia, 2022. URL : https://www.e-estonia.com/agriculture-digital-transformation

УДК 336.76

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ю. О. Брянська,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. В. Москаленко,**
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

Останнім часом фінансовий ринок має всі передумови для перетворення на ефективний механізм, що сприяє залученню інвестицій для економічного розвитку. Основною перешкодою для його розвитку в Україні його залишається дефіцит фінансових вкладень та відсутність системного підходу до реформування [1, с. 41]. Фінансовий ринок – це система економічних відносин, що забезпечує обіг фінансових активів, таких як ціни, валюти, кредити та інші фінансові інструменти. Він являє собою сукупність соціально-економічних відносин, пов'язаних із перетворенням тимчасово вільних фінансових ресурсів на позичковий капітал і цінні папери.. Цей процес відбувається через фінансово-кредитні установи, ґрунтуючись на механізмах попиту і пропозиції [2, с. 15].

В Україні розвиток фінансового ринку розпочався з моменту здобуття незалежності, зокрема із впровадження акцій та депозитних сертифікатів. Тому очевидно, що за відносно короткий період сподіватися на суттєві позитивні зміни не варто**.** Оскільки сучасний стан фінансових систем у розвинених державах є наслідком багаторічної, поступової роботи. Наразі інвестування в держави з перехідною економікою виглядає досить перспективним, оскільки такі країни володіють значним потенціалом для економічного зростання [3].

Фінансовий ринок України відзначається значною нестабільністю, що проявляється у низькому рівні фінансового посередництва та високих втратах фінансових ресурсів. Основними факторами такої нестабільності є фінансові кризи, пандемія, війна, різкі валютні коливання, що суттєво впливають на ситуацію у фінансовому секторі також впливають додаткові чинники, зокрема низький рівень фінансової обізнаності населення, слабка активність у сфері депозитів та значна частка непогашених кредитів. Основною причиною цього

є недовіра громадян до банківських установ і обережне ставлення до впровадження нових фінансових інструментів та послуг [3].

Фінансовий ринок також можна структуризувати за видом фінансових активів. Відповідно до цього підходу більшість вітчизняних експертів виділяють такі його сегменти: ринок цінних паперів, страховий ринок фінансових послуг, валютний ринок, ринок капіталу, грошовий ринок та нерухомості, ринок землі, а також ринок дорогоцінних металів й антикваріату. Важливо зазначити, що ключовою особливістю внутрішнього фінансового ринку є концентрація значної частини фінансових ресурсів у руках комерційних банків, фондових біржах і страхових компаній. Найбільш активними учасниками фінансового ринку України залишаються комерційні банки [4, с. 5].

Однією з головних проблем фондового ринку залишається його прозорість. Наразі понад 91 % угод із купівлі-продажу цінних паперів здійснюються поза біржами, що ускладнює доступ потенційних інвесторів до необхідної інформації та порушує принципи чесної конкуренції. У таких умовах емітенти цінних паперів втрачають можливість підвищення вартості своїх акцій, що негативно впливає на їхній розвиток та залучення капіталу [1, с. 39]. Для вирішення проблеми на фінансовому ринку потрібно проводити заходи для покращення фінансової системи, виконувати моніторинг з діяльності фінансових установ і створювати ефективне функціонування фінансової системи [2].

Банки є центральним елементом фінансового ринку України, забезпечуючи кредитування, інвестиції, платіжні системи та фінансову стабільність. Розвиток банківського сектору залежить від макроекономічної стабільності, міжнародної співпраці та впровадження інноваційних технологій. Фінансовий ринок і банківський сектор відіграють головну роль у розвитку економіки та стикаються з рядом проблем, які обмежують їх ефективне функціонування. Основні негативні аспекти пов’язані з економічною нестабільністю, високими ризиками та низьким рівнем довіри населення й інвесторів. Розвиток банківського сектору та фінансового ринку України гальмується через макроекономічні ризики, низьку довіру до фінансових установ, нестабільність національної валюти, слабку інвестиційну активність і високу вартість кредитів. Для покращення ситуації потрібні комплексні реформи, зокрема покращення бізнес-клімату, зміцнення банківської системи й розвиток фондового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якимчук І. О. Розвиток фінансового ринку в Україні. URL : https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6d1bd4cf-1fe4-4d9e-8395-bb68fb1cdc49/content

2. Ганзюк С. М. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий ринок» / Дніпровський державний технічний університет. 2024. URL : https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/36/7-36-kl73.pdf

3. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. 2023. Випуск 50/2023. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2380

4. Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/92.pdf

5. Богданюк Т., Равлюк Т. Сучасний розвиток фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози. URL : https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34912/2/FMZKPNES_2021_Bogdanyuk_T-Features_and_problems_of_79-81.pdf

УДК 364:3.322

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ

Д. А. Деленгівська,
студентка групи ОД-14
***Науковий керівник:* К. О. Маліновська,**
канд. екон. наук, викладач,
«ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

Податок на додану вартість (далі – ПДВ) є критично важливим елементом фіскальної системи України, що забезпечує значну частину надходжень до державного бюджету та впливає на економічну стабільність країни. В умовах євроінтеграційних прагнень України та необхідності адаптації національного законодавства до європейських стандартів, питання ефективності та справедливості функціонування ПДВ набуває особливої актуальності.

Однак, незважаючи на численні реформи та зміни, що відбулися в податковому законодавстві за роки незалежності, ПДВ в Україні продовжує генерувати значний суспільний резонанс та залишається об'єктом гострої дискусії серед експертів, підприємців та громадян.

Актуальність дослідження ПДВ в Україні зумовлена низкою факторів, серед яких:

По-перше, необхідність забезпечення стабільних та достатніх надходжень до державного бюджету в умовах економічних викликів та соціальних потреб. Ефективне функціонування ПДВ є запорукою фінансової стійкості держави та її здатності виконувати свої функції.

По-друге, важливість створення сприятливого податкового середовища для розвитку підприємництва та інвестиційної діяльності. Прозора та справедлива система ПДВ сприяє залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та економічному зростанню.

По-третє, необхідність боротьби з тіньовою економікою та ухиленням від сплати ПДВ, що завдає значних збитків бюджету та створює нерівні умови для ведення бізнесу.

По-четверте, необхідність удосконалення механізму відшкодування ПДВ, що є критично важливим для підтримки експортерів та забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

І наостанок, питання соціальної справедливості та пропорційності ПДВ, оскільки цей податок є регресивним за своєю суттю та найбільше впливає на споживачів з низькими доходами.

У зв'язку з цим дослідження проблем функціонування ПДВ в Україні та пошук шляхів їх вирішення є вкрай актуальним та має важливе значення для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

В Україні діє основна ставка ПДВ на рівні 20 %. Однак існують також знижені ставки, які застосовуються до певних товарів та послуг. Наприклад, ставка 7 % застосовується до постачання лікарських засобів та медичних виробів, а ставка 0 % діє для експорту товарів та послуг [3; 4].

ПДВ має суттєвий вплив на економіку країни. З одного боку, він є важливим джерелом надходжень до бюджету, забезпечуючи фінансування державних витрат та соціальних програм. З іншого боку, високі ставки ПДВ можуть спричиняти підвищення цін на товари та послуги, що впливає на споживчу спроможність населення та може призводити до тіньової економіки [3].

За офіційними джерелами, а саме Державної казначейської служби України [1], можемо сформулювати таку таблицю та її дані.

Таблиця 1

Динаміка непрямих податків та їх роль у формуванні доходів бюджету за 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. до 2021 р, %	2023 р. до 2022 р.,%
Доходи зведеного бюджету, млн грн	1662242,7	2124797,1	2671998	27,83	25,74
Податкові доходи бюджету: Обсяг в доходах бюджету, млн грн	1453804,1	1847417,1	1203544,1	27,08	–34,85
Частка в доходах бюджету, %	87,46	86,95	45,04	-0,58	–48,22
Непрямі податки: Обсяг в бюджетних доходах, млн грн	716789,5	925572,4	601772,1	29,13	–35
Частка в бюджетних доходах, %	43,12	43,56	22,52	1,02	–48,31
Частка в податкових доходах бюджету, %	49,31	50,11	49,99	1,62	–0,24

Джерело: [1; 2].

Як свідчать дані таблиці, доходи зведеного бюджету України сума доходів зведеного бюджету з 2021 по 2023 рік зросла на 1 009 755,3 млн грн, або на

52,81 %. Вона дозволяє оцінити роль непрямих податків у формуванні доходів бюджету та їх динаміку протягом зазначеного періоду. З таблиці видно значне зростання доходів зведеного бюджету та податкових надходжень протягом 2021–2023 років. Темпи приросту як доходів, так і податкових надходжень, значно збільшилися у 2023 році порівняно з попередніми роками. Частка непрямих податків у доходах зведеного бюджету також має тенденцію до зростання.

2022 року доходи зведеного бюджету України зросли на 27,83 % порівняно з 2021 роком, а 2023 року – на 25,74 % порівняно з 2022 роком. Це свідчить про позитивну динаміку надходжень до бюджету. У цьому ж році податкові надходження також збільшилися на 27,08 %. Однак у 2023 році спостерігається значне зменшення податкових надходжень на 34,85 %. Це може бути пов'язано зі змінами в економічній ситуації, податковому законодавстві або іншими факторами. Непрямі податки відіграють важливу роль у формуванні доходів бюджету. У 2022 році їх обсяг зріс на 29,13 %, але у 2023 році також спостерігається зменшення на 35,00 %. Частка непрямих податків у доходах бюджету залишається відносно стабільною, коливаючись близько 43–50 %. Проте у 2023 році спостерігається значне зниження цієї частки до 22,52 %. Це може свідчити про зміну структури доходів бюджету або зменшення споживання товарів і послуг, на які нараховуються непрямі податки.

Таблиця 2

Динаміка непрямих податків, зокрема ПДВ та їх роль
у формуванні доходів бюджету за 2021–2023 рр. [1; 2]

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2022 р. до 2021 р., млн грн	2023 р. до 2022 р., млн грн
Доходи зведеного бюджету, млн грн	1490258	1787396	2671998	297138	884602
Податкові доходи бюджету: – обсяг в доходах бюджету, млн грн	1296853	1542572	2308757	245719	766185
– частка в доходах бюджету, %	87,02	86,3	86,4	–0,72	0,1
Непрямі податки: – обсяг в бюджетних доходах, млн грн	728547	861278	1319467	132731	458189
– частка в бюджетних доходах, %	48,89	48,1	49,4	–0,79	1,3
– частка в податкових доходах бюджету, %	56,17	55,83	57,15	–0,34	1,32
Зокрема: **ПДВ**					
Темпи приросту, %	25,6	18,2	52	–	–
Частка в бюджетних доходах, %	38,7	39,2	40,1	0,5	0,9

Джерело: [1; 2].

Як видно з даних таблиці 2 за період 2021–2023 рр. спостерігається значне зростання загальних доходів бюджету – з 1 490 258 млн грн у 2021 році до 2 671 998 млн грн у 2023 році. Це свідчить про позитивну динаміку формування доходів держави.

Така сама тенденція спостерігається і з динамікою податкових доходів, їх підвищення у 2023 році у порівнянні із 2022 роком становила 766 185 млн грн, або 34,85 %. У 2022 р. у порівнянні із 2021 р. доходи збільшились на 245 719. Аналогічну ситуацію можна спостерігати і за всіма непрямими податками, сума за якими за 3 роки зросла на 590 920 млн грн, або на 55,21 %.

Їх частка в доходах бюджету залишається стабільно високою – близько 86–87 %, що свідчить про значну роль податків у формуванні бюджетних надходжень. Обсяг надходжень від непрямих податків також демонструє зростання – з 728 547 млн грн у 2021 році до 1 319 467 млн грн у 2023 році. Їх частка в доходах бюджету коливається близько 48–49 %, а частка в податкових доходах становить близько 56–57 %. Це підкреслює важливість непрямих податків для формування доходів держави.

У складі непрямих податків окремо виділено ПДВ. Його темпи приросту є досить високими – 25,6 % у 2021 році та 52 % у 2023 році. Частка ПДВ у бюджетних доходах також зростає – з 38,7 % у 2021 році до 40,1 % у 2023 році. Це свідчить про значну роль ПДВ у формуванні доходів бюджету та його позитивну динаміку.

У загальному за період 2021–2023 рр. спостерігається позитивна динаміка зростання доходів зведеного бюджету України, що обумовлено збільшенням як загальних податкових надходжень, так і надходжень від непрямих податків, зокрема ПДВ. Непрямі податки, й особливо ПДВ, відіграють важливу роль у формуванні доходів бюджету, їх частка є значною й має тенденцію до зростання.

Удосконалення системи оподаткування ПДВ є важливим завданням для України на шляху до економічного зростання та інтеграції з Європейським Союзом. Зокрема, потрібно впроваджувати нові технології для адміністрування податку, підвищувати прозорість та ефективність контролю, а також здійснювати реформи, спрямовані на зниження рівня тіньової економіки.

ПДВ є потужним інструментом економічної політики, який має великий вплив на розвиток країни. Завдяки впровадженню ефективних заходів боротьби з ухиленням від сплати податків та вдосконаленню системи адміністрування, Україна може забезпечити стабільне зростання доходів бюджету та сприяти економічному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна казначейська служба України : офіційний вебсайт. URL : https://www.treasury.gov.ua/

2. Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/

3. Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. URL : https://tax.gov.ua

4. Законодавство України про ПДВ. URL : da.gov.ua/laws/show/2755-17

УДК 336.26

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

К. О. Дідківська,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Воєнні дії суттєво вплинули на економічну ситуацію в Україні, спричинивши падіння ВВП, зниження податкових надходжень та значне зростання державних видатків. В таких умовах ефективна фіскальна політика стає важливим інструментом адаптації економіки до кризових умов, підтримки бізнесу та забезпечення соціальної стійкості.

Значна частина бюджетних ресурсів спрямовується на оборону, відновлення критичної інфраструктури та допомогу постраждалому населенню. Водночас важливим викликом є збалансування державних фінансів, уникнення надмірного зростання державного боргу та забезпечення фінансової дисципліни.

Дослідження фіскальної політики під час воєнного стану проводили науковці: Т. Г. Бондарук, В. С. Мельниченко, М. Тимоць, Ж. С. Шило [1–5].

Фіскальна політика – це система заходів держави у сфері формування, розподілу та використання бюджетних ресурсів для забезпечення макроекономічної стабільності, економічного розвитку та соціального добробуту. За умов надзвичайного стану вона набуває критичного значення, оскільки повинна не лише забезпечити фінансування оборонних потреб, а й підтримати економіку, соціальний захист населення та стійкість державних фінансів.

Сфера оподаткування- найважливіша складова державного регулювання в економічній системі України. Податкова система є провідною у стимулюванні економічного зростання, розвитку різних галузей економіки та суспільного життя. Вона залишається стабільним джерелом наповнення державного бюджету, забезпечуючи фінансову основу для функціонування держави [2].

У зв’язку з повномасштабним російським вторгненням в Україну та економічними труднощами, спричиненими війною, державна підтримка місцевих бюджетів набуває особливого значення. За даними Державної казначейської служби України, у січні-жовтні 2022 року касові видатки державного бюджету склали 1978,6 млрд грн, що майже вдвічі більше, ніж за аналогічний період

2021 року (1070,5 млрд грн). Збільшення витрат обумовлене потребою у фінансуванні сектору національної безпеки й оборони, а також наданні соціальної допомоги населенню та бізнесу [3].

Повномасштабне вторгнення Росії негативно вплинуло на економіку України, що призвело до скорочення податкових надходжень у першій половині 2022 року. Суттєве скорочення економічної діяльності, запровадження податкових пільг для підтримки бізнесу та зміни в оподаткуванні імпорту стали основними причинами зменшення доходів бюджетів усіх рівнів. Війна спричинила кризу, яка змусила державу шукати шляхи для стабілізації фінансової системи та забезпечення життєдіяльності країни в умовах воєнного стану [4].

У воєнний період фіскальна політика України зосередилася на фінансуванні оборони та соціальних видатків, включаючи нові програми підтримки та чинні соціальні виплати. Зростання витрат на обслуговування держборгу та соціальні програми підтримало споживчий попит, пом’якшуючи економічний шок від війни. Водночас фінансування інших бюджетних видатків скоротилося, особливо капітальних, що призвело до спаду інвестицій. У результаті дефіцит Держбюджету України за 2022 рік сягнув рекордних 17,6 % ВВП, значно перевищивши показники попередніх кризових періодів [4].

Податкова політика України має орієнтуватися на довгострокову перспективу, сприяючи макроекономічній стабільності та фінансовій стійкості бюджету. Соціально-економічна стабільність стане досяжною, якщо держава враховуватиме успішний досвід провідних країн світу. У найближчі роки головним завданням бюджетної політики має стати фінансова підтримка реформ, спрямованих на створення нової моделі економічного розвитку. Це дозволить забезпечити сталий економічний прогрес і підвищити добробут населення [5].

Фіскальна політика України в умовах воєнного стану відіграє вирішальну роль у забезпеченні економічної стабільності, підтримці бізнесу та фінансуванні оборонних потреб. Для ефективного функціонування державних фінансів необхідно здійснити комплексні заходи з її удосконалення, а саме:

– надання податкових пільг для стратегічно важливих підприємств;

– спрощення адміністрування податків та зниження податкового навантаження для малого і середнього бізнесу;

– розширення податкової бази через детінізацію економіки;

– розширення електронних сервісів для платників податків;

– використання сучасних технологій для контролю за державними фінансами;

– посилення контролю за використанням бюджетних коштів через цифровізацію та автоматизацію фіскального контролю;

– зміцнення правоохоронних механізмів щодо ухилення від сплати податків та корупційних схем у фінансовому секторі.

Реалізація цих заходів сприятиме фінансовій стабільності України, підвищенню ефективності державного управління та забезпеченню стійкого економічного розвитку в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шило Ж. С. Податкова система України в умовах дії воєнного стану: недоліки та перспективи. Серія «Економічні науки». 2024. Вип. 1 (105). С. 317–327. URL : https://doi.org/10.31713/ve1202429 (дата звернення: 26.01.2025).

2. Мельниченко В. С. Сучасна система податків України та її основні недоліки. Асоціація фінансового права України. *Податкова система: сучасні виклики* / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2024. С. 136–142. URL : https://afl.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/Zbirnik-30-richchya-pidruchnika.pdf#page=136 (дата звернення: 26.01.2025).

3. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика в умовах воєнного стану як фактор економічного розвитку територій. *Ефективна економіка.* 2022. № 12. С. 1–18. URL : https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.2 (дата звернення: 05.02.2025).

4. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика України як чинник сталого розвитку територій в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. № 3 (25). С. 57–67. URL : https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286686 (дата звернення: 05.02.2025).

5. Тимоць М. Податкова політика як основа формування бюджету України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* Івано-Франківськ, 2024. Вип. II (94). URL : http://herald.chite.edu.ua/content/download/archive/2024/v2/8.pdf (дата звернення: 27.01.2025).

УДК 347.73:336.222

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Я. М. Двірник,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Н. О. Крихівська,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Спрощена система оподаткування відіграє важливу роль у підтримці малого та середнього бізнесу, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Адже зменшення податкового навантаження і спрощення податкового адміністрування вивільняє час для розвитку підприємницької справи та стимулює підприємницьку активність. Підприємці, які працюють за спрощеною системою оподаткування, стикаються з меншою кількістю податкових перевірок, що знижує ризик непередбачених витрат та штрафів.

Вітчизняна спрощена система оподаткування характеризується особливостями [1], які роблять її відмінною від інших систем у світі. Серед яких варто виділити:

– Три групи платників єдиного податку. Спрощена система в Україні поділяє платників податків на три групи залежно від обсягу доходів та кількості найманих працівників, що дає можливість підприємцям обрати групу, яка найбільше відповідає їхнім бізнес-потребам.

– Фіксовані ставки податку. Для кожної групи платників єдиного податку встановлені фіксовані ставки, що забезпечує простоту та передбачуваність податкових зобов’язань.

– Можливість переходу між групами платників. Платники податків можуть переходити між групами залежно від зміни обсягу їхньої діяльності, тим самим забезпечуючи гнучкість у виборі оптимального податкового режиму.

– Відсутність податку на додану вартість (далі – ПДВ) для певних груп. Платники єдиного податку першої та другої груп звільнені від обов’язку сплачувати ПДВ, що зменшує податкове навантаження та спрощує адміністрування податків.

– Зміни у період воєнного стану. У зв'язку з воєнним станом в Україні були внесені зміни до спрощеної системи оподаткування, зокрема тимчасове зниження податкових ставок та спрощення адміністрування податків для підтримки бізнесу в умовах кризи.

Як бачимо, особливості застосування спрощеної системи оподаткування надають значні переваги для малого та середнього бізнесу. Проте для повного розуміння цієї системи, важливо також розглянути виклики та обмеження, з якими стикаються підприємці та податкові органи. Серед основних викликів доцільно виокремити:

– Обмеження для деяких видів діяльності. Спрощена система оподаткування має певні обмеження для окремих видів діяльності, що може стати перешкодою для розвитку бізнесу в цих сферах.

– Нерівномірне оподаткування. Спрощена система оподаткування може створювати нерівномірне податкове навантаження між різними категоріями платників податків, що може викликати соціальну несправедливість та економічні диспропорції.

– Недосконалість законодавства та регуляторна нестабільність. Недосконалість законодавства та регуляторна нестабільність є одним із ключових викликів, з якими стикається спрощена система оподаткування в Україні. Часті зміни в податковому законодавстві створюють невизначеність для бізнесу, що ускладнює довгострокове планування та здійснення підприємницької діяльності. Підприємці змушені постійно адаптуватися до нових вимог та змін, що збільшує адміністративні витрати та знижує ефективність бізнес-процесів.

– Ризик зловживань. Спрощена система оподаткування може бути використана для ухилення від сплати податків або легалізації тіньових доходів, а також для зниження податкового навантаження шляхом приховування доходів або необґрунтованого заниження прибутків. Сюди можна віднести маніпуляції з обліком та звітністю, використання фіктивних підприємств або трансакцій для мінімізації податкових зобов'язань.

Для ефективної боротьби із викликами спрощеної системи оподаткування необхідно впроваджувати комплексний підхід. По-перше, варто працювати над забезпеченням стабільності та передбачуваності податкового законодавства, проводячи консультації з бізнесом перед внесенням змін і запроваджуючи чіткі та зрозумілі норми. По-друге, необхідно посилити контроль за дотриманням податкового законодавства та запровадити ефективні механізми виявлення і

запобігання зловживанням, зокрема щодо посилення прозорості фінансових операцій і підвищення якості законодавства та регулювання. По-третє, важливо забезпечити рівномірне розподілення податкового навантаження, переглянувши податкові ставки та створивши справедливі умови оподаткування для всіх категорій платників податків. Крім того, вагомим аспектом у напрямі подолання обмежень щодо застосування спрощеної системи оподаткування є необхідність підвищення рівня інформаційної підтримки та освітніх програм для підприємців, щоб забезпечити їх обізнаність про можливості та вимоги спрощеної системи оподаткування. Комплексний підхід до вирішення цих проблем допоможе забезпечити стабільність, ефективність і справедливість спрощеної системи оподаткування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755 (зі змінами та доповненнями). URL : https://tax.gov.ua/nk/

УДК 336.02

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

О. В. Жабак,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

Мале підприємництво відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності держави, особливо в умовах воєнного часу. Завдяки своїй гнучкості та здатності оперативно адаптуватися до економічних змін, малий бізнес має конкурентну перевагу порівняно з іншими суб'єктами господарювання. Його функціонування сприяє реалізації важливих соціально-економічних завдань, зокрема створенню нових робочих місць, збільшенню доходів державного бюджету та підвищенню платоспроможності населення. Крім того, швидке реагування на споживчий попит сприяє зростанню прибутковості малого бізнесу.

В Україні система податкового регулювання малого підприємництва має низку особливостей, які сприяють його швидкому розвитку. Спрощена процедура реєстрації та мінімізація бюрократичних бар'єрів дозволяють підприємцям оперативно розпочинати діяльність. Це відіграє особливу роль для малого бізнесу, забезпечуючи йому гнучкість у прийнятті рішень та швидку адаптацію до змін ринкового середовища.

У період війни спрощена система оподаткування продемонструвала свою ефективність у підтримці малого бізнесу. Запроваджені урядом податкові пільги сприяли збереженню діяльності підприємств навіть за складних економічних умов. Проте їхнє скасування у серпні 2023 року спричинило значне скорочення кількості малих підприємств, що підкреслює необхідність продовження державної підтримки бізнесу в умовах кризи. Водночас застосування податкових пільг мало негативний вплив на бюджетні надходження. Крім того, законодавчі прогалини у поєднанні з пільговими умовами призвели до переходу середніх і великих підприємств на спрощену систему оподаткування, що порушило здорову конкуренцію на ринку.

Податкове регулювання малого підприємництва відіграє критично важливу роль, особливо в умовах економічної нестабільності. Податкова політика охоплює застосування різних регуляторних інструментів (рис. 1), спрямованих на стимулювання розвитку підприємницької діяльності в країні.

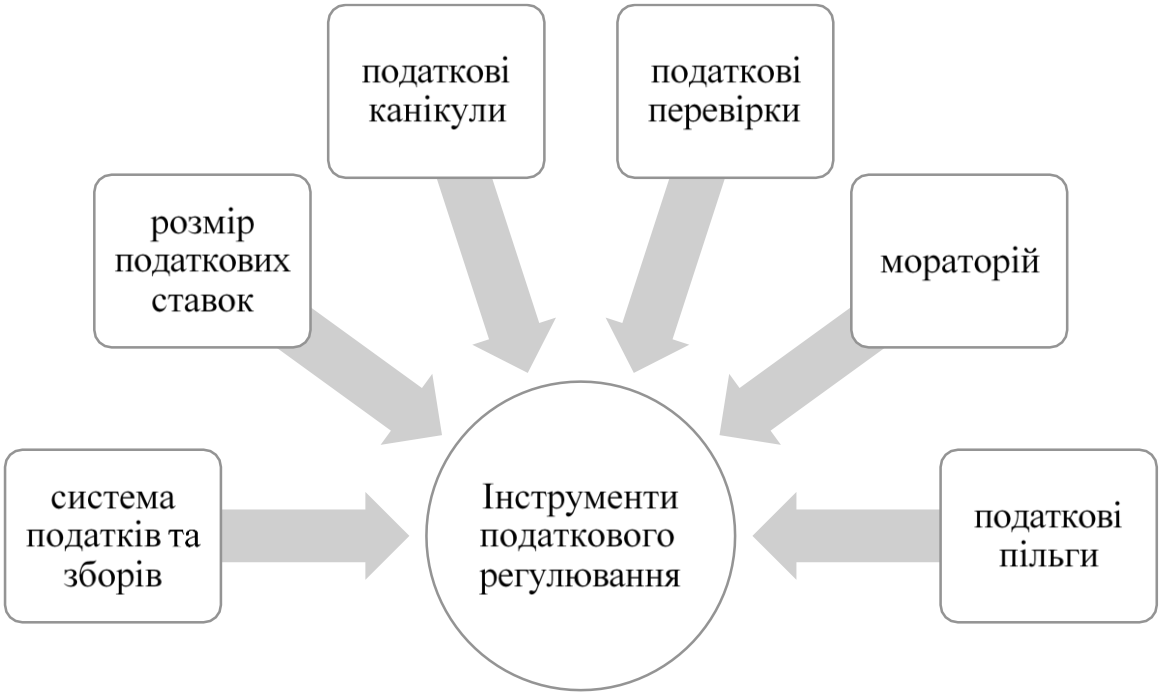

Рисунок 1. Інструменти податкового регулювання малого підприємництва [2]

Податкове регулювання малого підприємництва в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та сприянні розвитку країни. Ефективне податкове стимулювання створює сприятливі умови для ведення бізнесу, підвищує його конкурентоспроможність і сприяє адаптації до динамічних ринкових умов, що зі свого боку позитивно впливає на економічне зростання.

Система податкового регулювання малого підприємництва в Україні включає дві моделі оподаткування: загальну та спрощену. Загальна система є універсальною, оскільки не встановлює обмежень щодо обсягу доходу чи кількості найманих працівників. Спрощена система, у свою чергу, поділяється на чотири групи, кожна з яких має власні умови та податкові ставки. Така структура робить її привабливою для малого бізнесу завдяки зниженню податкового навантаження та спрощеній процедурі звітності.

Малий бізнес відіграє важливу роль в економіці України, забезпечуючи значну кількість робочих місць і сприяючи економічному зростанню та добробуту населення. Однак останні роки стали для нього серйозним випробуванням:

спочатку пандемія COVID-19, а згодом – повномасштабне вторгнення, під час якого російська агресія призвела до руйнування критичної та промислової інфраструктури. Це суттєво ускладнило ведення бізнесу навіть без додаткового державного навантаження [1].

Сучасна система оподаткування малого підприємництва в Україні залишається неефективною через нерівномірний розподіл податкового навантаження, що призводить до значних втрат як для держави, так і для бізнесу. Прогалини в законодавстві дають змогу середнім і великим підприємствам мінімізувати податкові зобов'язання, що сприяє зростанню тіньової економіки. Для покращення податкового регулювання малого бізнесу необхідно вдосконалити механізми податкового контролю, орієнтуючись на ризик-орієнтований підхід. Це дозволить зменшити адміністративний тиск на малі підприємства та зосередити увагу на виявленні реальних порушень.

Впровадження державної та міжнародної підтримки є важливим чинником для започаткування та розвитку малого бізнесу. Проте для його подальшого зростання необхідне створення сприятливих умов з боку держави, зокрема впровадження збалансованої та справедливої податкової системи. Така система повинна враховувати специфіку діяльності малих підприємств, сприяти їхньому сталому розвитку та забезпечувати рівні можливості для всіх учасників ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чижова Т. В. Діяльність суб'єктів малого підприємництва в умовах фіскалізації бізнесу. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2022. № 1 (87). С. 69–76. URL : http://www.psaejrnl.nau.in.ua/journal/1_87_2022_ukr/12.pdf

2. Фролова Н. Л. Сучасний стан і перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах коронакризи. *Економічна наука.* 2021. № 19. С. 16–21.

УДК 336.221:004.8

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ДІЯ.СІТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У СФЕРІ ІТ: ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ

А. Б. Клименко,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У сучасних умовах розвитку національної економіки сфера інформаційних технологій (далі – ІТ) набуває все більшого значення у зміцненні експортного потенціалу та залученні іноземної валюти. До цієї галузі традиційно відносять суб'єктів господарювання, що займаються комп'ютерним програмуванням, консультуванням з питань інформатизації, обробкою даних тощо. Питанню вивченню перспектив, тенденцій розвитку підприємств ІТ-сфери в Україні, та проблемних аспектів цієї сфери, приділяли уваги багато вітчизняних вчених: В. Ю. Барвінок, Л. М. Ганущак-Єфіменко, І. А. Кораблінова та інші.

Варто зазначити, що саме сфера ІТ є однією із тих галузей економіки, яка має максимальну концентрацію особливого ресурсу – інформації та знань (патентованих та непатентованих розробок, програмних продуктів та баз даних, комерційної таємниці, ноу хау тощо), які мають практичну (комерційну) цінність, і приносять підприємству дохід або прибуток. Зважаючи на вищезазначене, у ІТ-сфері зосереджена значна кількість підприємств, основною цінністю та активами яких є інновації та інтелектуальний капітал. У зв'язку з цим перед суб'єктами господарювання у сфері інформаційних технологій постають важливі питання управління, зокрема: спрощення процедур документального оформлення передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності, юридичне закріплення результатів інтелектуальної діяльності за підприємством (роботодавцем, замовником), забезпечення безпеки інтелектуального капіталу та, що особливо важливо, запровадження справедливої й прозорої системи оподаткування цієї діяльності.

В останні роки зазначені питання враховувались шляхом поточної організації і плануванні діяльності підприємств ІТ-сфери, що нерідко призводило до побудови непрозорих схем господарювання, використання засобів податкової мінімізації при оподаткуванні доходів фахівців.

Відповідно, незважаючи на певну позитивну динаміку галузі, вона має коло прихованих проблем. Серед важливих питань оподаткування ІТ-компаній спеціалісти виділяють: високі ставки податку з доходів та єдиного соціального внеску, що тривалий час призводило до непрозорого оподаткування сум доходів фізичних осіб-виконавців, при використанні схем взаємодії компанії з фізичними особами-підприємцями, породжувало зі свого боку ризики ідентифікації прихованих трудових відносин, коригування витрат при перевірках податковим органом, як таких, що не відповідають принципу ділової мети тощо. Крім того, для підприємств, які зацікавлені інвестувати отриманий прибуток в розвиток і розширення бізнесу, сплата податку на прибуток з повної її суми (а не розподілених дивідендів) виступала додатковим стримуючим фактором. Ці питання досліджувалися у роботах З. П. Двуліт, А. О. Романюк [6], О. Єремян, Н. Стефанович [7], Н. М. Левченко, О. М. Силенко, С. О. Артюх [9] та інших.

Зокрема, для усунення відповідних неврегульованостей у 2021 році чинне законодавство було доповнено новелами регулювання відносин у ІТ-сфері, які було імплементовано Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [2]. Законом регулюється питання застосування спеціального правового режиму Дія.Сіті, суб'єктом (резидентом) якого може стати юридична особа, та взаємодії такої особи з найманими працівниками та виконавцями (гіг-спеціалістами). Перші компанії стали набувати статус резидента Дія.Сіті 15.02.2022. І станом на сьогодні (тобто через три роки з моменту початку практичної реалізації проєкту), відповідно до інформації, розміщеної на вебсайті Міністерства цифрової трансформації України [3], вже більше 1 800 компаній обрали режим Дія.Сіті.

Одночасно із запровадженням спеціального Закону, окремі положення та зміни, були внесені і до Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI [1], та інших законодавчих актів. Ці зміни спрямовані саме на оптимізацію підходу до оподаткування, зниження податкового навантаження, виводу відносин між підприємствами та її найманими працівниками та підрядниками із тіні.

За результатами трьох років практичного застосування спеціального правового режиму Дія.Сіті, необхідно зазначити про наступні проміжні результати його застосування для оподаткування підприємств галузі, та їх ефект:

– Побудова прозорих схем взаємовідносин. За умови виконання умов щодо чисельності працівників та гіг-спеціалістів та їх винагороди, резиденти спеціального правового режиму Дія Сіті набули можливості застосування

пільгового оподаткування доходів працівників та винагород гіг-спеціалістів за ставкою податку з доходів 5 % та фіксованого розміру єдиного соціального внеску 22 % від мінімальної заробітної плати. Істотне зниження двох платежів – податку з доходів та єдиного соціального внеску стало стимулом для багатьох підприємств відмовитись від непрозорих схем прихованої зайнятості на користь працевлаштування фахівців або оформлення гіг-контрактів.

– Податкове стимулювання реінвестиції прибутку. Підприємствам надано можливість застосування спеціального режиму оподаткування прибутку (аналог податку на виведений капітал), що дозволяє уникнути оподаткування прибутку відповідно до даних фінансової звітності у випадку спрямування його на розвиток підприємства.

Водночас, як показує практика трьох років застосування, зазначені вище аспекти пільгового оподаткування, доповнені більш чітким правовим регулюванням взаємовідносин щодо створення та передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності, взаємовідносин з виконавцями робіт тощо, стають одним з позитивних чинників, спрямованих на стимулювання подальшого розвитку компаній у галузі інформаційних технологій.

На сьогодні невирішеними (недостатньо врегульованими) все ще залишаються наступні питання оподаткування діяльності резидентів Дія.Сіті:

– оподаткування сум допомоги по тимчасовій непрацездатності та сум оплачуваної перерви (наразі позиція Державної податкової служби з цього питання є мінливою);

– оподаткування податком на додану вартість операцій з забезпечення обладнанням гіг-спеціалістів для виконання робіт;

– можливість застосування пільгової ставки податку з доходів для сум компенсацій, які виплачуються гіг-спеціалісту та працівнику за прийняття зобов'язання про невчинення конкурентних дій та нерозголошення інформації та інші.

Отже, подальше врегулювання зазначених питань, усунення прогалин в оподаткуванні компаній ІТ-галузі, які є резидентами спеціального режиму Дія.Сіті, дозволить максимально ефективно використовувати наявні ресурси, підвищити конкурентоспроможність програмних продуктів та послуг, досягти позитивного соціального ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-V. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 20.02.2025).

2. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text (дата звернення: 20.02.2025).

3. Міністерство цифрової трансформації України : офіційний вебсайт. URL : https://city.diia.gov.ua/registry/resident (дата звернення: 20.02.2025).

4. Барвінок В. Ю. Сучасні тренди та проблеми ІТ-сектора в Україні: підготовка та міграція ІТ-фахівців. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 4. С. 90–102.

5. Ганущак-Єфіменко Л. М. Особливості розвитку підприємництва в ІТ-сфері України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 10 (184). С. 55–67.

6. Двуліт З. П., Романюк А. О. Тенденції та перспективи удосконалення системи оподаткування галузі інформаційних технологій в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 11.

7. Єремян О., Стефанович Н. Аналіз систем оподаткування суб'єктів ІТ-бізнесу в Україні: переваги та недоліки. *Галицький економічний вісник.* 2024. Том 87, № 2. С. 107–115.

8. Кораблінова І. А., Кульбацька Н. М. Актуальні проблеми дослідження ІТ-ринку України. *Ефективна економіка*. 2017. № 12.

9. Левченко Н. М., Силенко О. М., Артюх С. О. Механізм оподаткування доходів ІТ-бізнесу та вектори його удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід: Аналіз. Прогнози. Коментар*. 2018/1. № 4. С. 99–104.

УДК 347.73

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Р. В. Коржинський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
юридичного факультету,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Фінансове право має багату історію становлення, що призвело до його виокремлення в окрему галузь права. Процес формування та розвиток фінансового права разом із податковою системою є складним і тісно пов'язаним із суспільним розвитком. Для точної характеристики фінансового законодавства доцільно застосовувати хронологічний підхід, який дозволяє детально проаналізувати особливості кожного етапу його розвитку.

На думку С. М. Голубки, для хронологічного аналізу розвитку фінансового законодавства його слід поділити на такі періоди: Княжа доба, литовсько-руська доба, козаччина і Гетьманщина, перебування України під владою Російської імперії (XIX–XX ст.) та радянська Україна [1, с. 8].

З огляду на історичний розвиток України, становлення фінансового законодавства доцільно розглядати з часів Київської Русі. У Руській Правді зазначено, що фінанси були основою як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Київські князі часто використовували їх для переконання та укладання угод. У Руській Правді та літописах зазначено, що у 907 році під час походу Олега на Константинополь, візантійці вирішили відкупитися, сплативши викуп у розмірі 12 гривень за кожен руський човен, що загрожував їхній території [2, с. 49].

Подібний спосіб відкупу, залежний від чисельності війська, не був новим. Під час походу князя Ігоря на Візантію візантійці відкупилися, сплативши значну суму, після чого руси відступили, а згодом уклали мир [2, с. 49]. Літописи не вказують прямо, що сума залежала від кількості воїнів, але це припущення обґрунтоване відсутністю інших пояснень. Подібні випадки були численними, що зробило військові дії основним джерелом наповнення казни Київської Русі [2, с. 50].

Після монгольських нападів на Русь в XIII–XIV ст., територія сьогоднішньої України зазнала важких наслідків, внаслідок чого й постраждало фінансове

право та законодавство. Наступним періодом розвитку фінансового законодавства є період перебування України під протекторатом Литовсько-руської держави, де основними нормативними актами стали Литовські статути 1529, 1566, 1588 років, які містили норми фінансового права. Основними джерелами доходів в цей період були військові дії та торгівля [1, с. 9].

Важливим етапом розвитку фінансового законодавства України був період під владою Російської імперії. У XVIII–XIX століттях, в умовах централізації управління, відбулося реформування податкової системи. У 1724 році Петро I замінив подвірне оподаткування на подушне, яке поширилося на Україну в останній чверті XVIII століття. Цей податок сплачували всі чоловіки, крім дворян, духовенства та держслужбовців, і він залишався основною формою прямого оподаткування цілих півтора століття. Його впровадження завершило інтеграцію України до імперії. За Петра I також проведено реформу карбування монет, що заклала основи єдиної грошової системи. У XVIII столітті сформувалася структура державного бюджету з централізованим обліком доходів і видатків [3, с. 18–19].

Важливу роль в історії розвитку фінансового права також відіграли Катерина II, Павло I та Олександр I, але, на жаль, їхня діяльність не була такої значною для України. Тому, на думку О. Г. Козинець, Петро I є особою, яка найбільше вплинула на розвиток фінансового законодавства для України [3, с. 18–19].

Фінансове законодавство СРСР формувалося відповідно до централізованої планової економіки. У 1921 розпочалася політика НЕПу, внаслідок цього було впроваджено податок на прибуток і стабілізовано фінансову систему після громадянської війни. Також було засновано Госбанк РСФРР для регулювання грошового обігу на всій території СРСР, включаючи Україну. У 1930-х роках було проведено банківську реформу: централізовано кредитну систему, ліквідовано комерційні банки, встановлено контроль Госбанку над фінансами [4, с. 168–169].

Під час Другої світової війни мобілізація фінансів включала державні позики та зростання непрямих податків. Після війни грошова реформа скасувала карткову систему, вилучила надлишкові гроші з обігу та стабілізувала економіку, а девальвація карбованця спростила грошовий обіг [4, с. 169–170]. У 1991 році розпад СРСР призвів до втрати контролю над республіканськими бюджетами та ослаблення централізованого управління. Україна почала формувати власне фінансове законодавство, що стало важливим кроком до незалежної фінансової політики.

Отже, дослідивши етапи становлення та розвитку фінансового законодавства в Україні, можна зробити висновок, що цей процес був складним і тривалим. Хронологічний та періодичний аналіз розвитку фінансового законодавства має велике значення, адже він дозволяє виявити проблеми, які виникали у законодавстві на різних етапах. Це сприятиме уникненню подібних труднощів у майбутньому та загальному вдосконаленню законодавства у сфері фінансової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубка С. М. Типологія досліджень національних фінансів. *Актуальні проблеми економіки.* Київ, 2012. № 7. С. 8–15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_7_2

2. Настюк А. А. Фінанси Київської Русі перед прийняттям Християнства. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму.* Київ, 2016. № 3–4. С. 49–54. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_3_10

3. Козинець О. Г., Козинець І. Г. Податкова система України в XVII–XVIII ст. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* Дніпро, 2019. № 2. С. 16–19. URL : http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/6.pdf

4. Андрущенко Г. С. Етапи становлення та розвитку бюджетного законодавства України. *Європейські перспективи.* Київ, 2018. № 3. С. 166–174. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2018_3_27

УДК 366.22

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

В. В. Лесик,
здобувачка фахової передвищої освіти,
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

Податкові доходи є основним джерелом фінансових ресурсів для держави, забезпечуючи стабільність економічного розвитку, фінансування соціальних програм та підтримку функціонування державного апарату.

Податкові доходи бюджету є ключовою складовою системи державних фінансів, що забезпечує стабільне функціонування економіки та реалізацію державної політики. Вони відіграють визначальну роль у формуванні бюджетних ресурсів, є однією з форм економічних відносин з розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту відповідно до потреб фінансування видатків бюджету та державного регулювання відносин економічних процесів.

Фінансуванні державних витрат і підтримці макроекономічної стабільності. Оптимальна організація податкових надходжень сприяє забезпеченню соціально-економічного розвитку країни, зміцненню фінансової стійкості держави та підвищенню рівня добробуту населення.

На сучасному етапі податкові доходи набувають ще більшого значення у зв'язку із складним економічним становищем, в якому опинилася Україна через воєнну агресію. В умовах зростаючих видатків на оборону, нестачу коштів на забезпечення виконання соціальних програм, відновлення зруйнованої інфраструктури та підтримкою національної економіки, податкова політика відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової самодостатності держави. За цих умов роль податкових надходжень значно підвищується поряд із іншими джерелами доходів, зокрема допомоги урядів інших країн.

Аналіз доходів бюджету дозволяє оцінити фінансову стійкість держави, тобто визначити, наскільки ефективно акумулюються ресурси для забезпечення державних видатків, а також виявити структурні особливості джерел доходів Державного бюджету, зокрема за видами податків, а також оцінити вплив кожного з них на економіку держави.

У таблиці 1 представлені дані щодо джерел доходів Державного бюджету та їх структури за 2021–2023 рр.

Таблиця 1

Доходи Державного бюджету України за 2021–2023 рр., млрд грн

Види доходів	2021 р.		2022 р.		2023р.		2023 р. до 2021 р.	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Податкові доходи	1 107 ,1	85,3	979,8	53,14	1 203,5	45,00	96,4	8,70
Неподаткові доходи	175, 4	13,52	346,3	19,38	991,6	37,10	816,2	У 4 р. >
Доходи від операцій з капіталом	0,3	0,03	0,6	0,03	0,1	-	-0,2	-69,50
Кошти від закордонних країн і міжнародних фондів	1,3	0,10	481,1	26,92	433,4	16,20	432,1	У 33 р. >
Цільові фонди	0,2	0,02	0,1	0,01	0,4	0,10	0,2	106,40
Офіційні трансферти	12,6	0,97	9,5	0,53	42,9	1,60	30,3	241,20
Всього доходів Державного бюджету	1 296,9	100	1 817,4	100	2 671,9	100	1 375,0	106,03

Джерело: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/ [1].

Як свідчать дані таблиці, доходи Державного бюджету у 2023 р. у порівнянні із 2021 роком зросли на 1 375,0 млрд грн, або на 106,03 %. Найбільшу частку серед джерел доходів займають податкові доходи, на які припадає від 85,3 % у 2021 р до 45 % у 2023 р. Скорочення частки податкових доходів у 2022 та 2023 роках пов’язані з негативним впливом воєнної агресії, що розв’язана російською федерацією на території України, який проявляється у загальному економічному спаді, руйнуванні економічної інфраструктури, зупинки багатьох підприємств та скорочення виробництва. Значне скорочення доходів від податків потребує пошуку інших джерел фінансування бюджету.

Зокрема, значно збільшилася частка неподаткових доходів. Неподаткові доходи за 2021–2023 роки зросли на 816,2 млрд грн або у 4 рази, що може бути пов'язано з одноразовими платежами, конфіскацією активів або іншими фінансовими механізмами. Частка неподаткових доходів зростає через міжнародну допомогу, прибутки державних підприємств, конфіскацію активів та збільшення митних і адміністративних зборів.

З 2022 року для України критично важливою підтримкою стала міжнародна допомога. Якщо у 2021 році її частка у доходах бюджету становила 0,1 %, то у 2022 році вона зросла до 26,9 %. Загалом за досліджуваний період її обсяги зросли у 33 рази.

Офіційні трансферти у 2023 році зросли у 4,5 разів, що може вказувати на збільшення бюджетних субсидій і програм підтримки.

Доходи від операцій з капіталом у 2023 році стали від'ємними, що може свідчити про економічні втрати або зниження доходів від продажу активів.

Аналіз показує, що хоча податкові надходження зростають, їхня частка в загальних доходах бюджету може зменшуватися через збільшення міжнародної допомоги, офіційних трансфертів та неподаткових надходжень. Це свідчить про необхідність удосконалення податкової політики, розширення податкової бази та підвищення ефективності адміністрування податків.

Отже, податкові доходи є основним джерелом наповнення бюджету України, забезпечуючи фінансування державних видатків, соціальних програм та інфраструктурних проєктів. Вони сприяють економічній стабільності, розвитку країни та підтримці державних функцій. Ефективна податкова система є ключовим фактором для забезпечення фінансової незалежності та стійкого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доходи Державного бюджету України за 2021–2023 роки. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/

2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (редакція станом на 01.01.2025). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

3. Петричко М. М., Братюх В. П., Михальчинець Г. Т. Сучасний стан доходів Державного бюджету. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА».* 2023. Випуск 2 (35). С. 332–339.

УДК 336.2:330.34(477)

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ДОХОДІВ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ: ВИКЛИКИ, РЕФОРМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Є. А. Мінакова,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* І. В. Шепель,**
канд. екон. наук,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Податкова система є одним із ключових елементів економічної політики держави, що забезпечує наповнення бюджету та регулює соціально-економічні процеси. В Україні податкова система зазнала значних змін протягом останніх десятиліть у процесі переходу до ринкової економіки та адаптації до європейських стандартів. У цій роботі розглянуто основні етапи становлення податкової системи України, її сучасний стан та перспективи розвитку. Передумови прийняття Національної стратегії доходів України до 2030 р. зумовлені кількома ключовими факторами (табл. 1), це необхідність забезпечення фінансової стабільності держави (зростання державного боргу та дефіциту бюджету вимагає ефективнішого управління доходами, потреба в стабільних та прогнозованих надходженнях для фінансування соціальних і економічних програм).

Таблиця 1

Передумови прийняття Національної стратегії доходів України до 2030 р.

Показник	2021	2022	2023	2024 (прогноз)	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)
Дефіцит держбюджету (% до ВВП)	3,6	17,6	31,1	20,6	11,9	7,4
Видатки держбюджету (% до ВВП)	24,7	52,1	52,5	43,3	33,4	28,4
Податкові надходження (% до ВВП)	20,3	18,3	18,5	20,6	19,0	19,2

Джерело: складено автором на підставі [1].

Ці показники відображають основні економічні передумови для прийняття Національної стратегії доходів України до 2030 р. У 2021 р. дефіцит державного бюджету становив лише 3,6 % ВВП, але через кризові явища, зокрема війну, зріс до 17,6 % у 2022 р. та 31,1 % у 2023 р. Прогноз свідчить про поступове зменшення дефіциту: до 20,6 % у 2024 р., 11,9 % у 2025 р. та 7,4 % у 2026 р. До 2022 р. державні видатки вони були відносно стабільними (24,7 % ВВП у 2021 р.). У 2022 р. різко зросли до 52,1 % через воєнні потреби, у 2023 р. залишалися високими (52,5 %). Надалі очікується скорочення: 43,3 % у 2024 р., 33,4 % у 2025 р. та 28,4 % у 2026 р. Коливання податкових надходжень наступні: у 2021 р. вони становили 20,3 % ВВП, під час війни у 2022–2023 рр. знизилися до 18,3–18,5 % через падіння економічної активності, прогнозоване відновлення: 20,6 % у 2024 р., 19,0 % у 2025 р. та 19,2 % у 2026 р. Потрібно зменшувати дефіцит шляхом підвищення податкових надходжень та контролю видатків, важливо підтримувати економічне зростання**,** щоб забезпечити стале зростання бюджетних надходжень, необхідні реформи у фіскальній політиці для підвищення ефективності оподаткування та зменшення тіньової економіки. Гармонізація податкової політики з європейськими стандартами направлена на виконання міжнародних зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з ЄС та впровадження принципів прозорого та справедливого оподаткування. Крім того, потрібно здійснювати боротьбу з тіньовою економікою та ухиленням від сплати податків (велика частка тіньового сектору економіки (за оцінками понад 30 % ВВП). Заходи спрямовувати на необхідність ефективного контролю за сплатою податків та зменшення корупційних ризиків.

Розвиток цифрових технологій у сфері податкового адміністрування здійснювати шляхом автоматизації процесів збору податків та митних платежів, використання Big Data та штучного інтелекту для покращення податкового моніторингу, створення сприятливих умов для бізнесу та інвестицій, спрощення податкового законодавства та зменшення адміністративного навантаження, запровадження стимулів для інноваційного розвитку та залучення іноземного капіталу. Національна стратегія доходів до 2030 р. спрямована на стабільність, прозорість та ефективність податкової політики, що є ключовими факторами сталого економічного розвитку України. Реформування спрощеної системи оподаткування має спрямовуватися на повернення її основної функції – підтримку мікро- та малого бізнесу (стартапів), а також на усунення можливостей для ухилення від оподаткування, які використовують середні та великі компанії. Зокрема, варто мінімізувати випадки застосування спрощеної

системи для зменшення податкового навантаження або приховування оборотів, зокрема від реалізації нелегально ввезених чи вироблених товарів. Крім того, необхідно створити економічно невигідні умови для використання спрощеної системи, як механізму підміни трудових відносин цивільно-правовими договорами. Загалом реформа повинна сприяти розвитку малого підприємництва в Україні та запобігати спотворенню конкуренції великими компаніями, які зловживають перевагами спрощеної системи.

Реформування спрощеної системи оподаткування (ССО) має відбуватися лише після зміни принципів роботи податкових органів, щоб усунути ризики посилення тиску на бізнес і корупційних зловживань. Тому першочерговим завданням є впровадження ризик-орієнтованої системи контролю, яка працюватиме із знеособленими даними, дозволяючи ідентифікацію конкретного платника лише за наявності ознак порушень. Національна стратегія доходів України (НСДУ) передбачає, що реформа ССО можлива лише після функціональної перебудови роботи податкових органів, зокрема через удосконалення процедур, технічних засобів та забезпечення безпеки використання податкової інформації. У найближчій перспективі податкова система України буде орієнтована на подальшу гармонізацію з податковими стандартами ЄС, впровадження прозорих механізмів адміністрування податків через цифрові технології та спрощення податкового законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія доходів до 2030 року / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 17.02.2025).

УДК 336.7

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

М. С. Москаленко, В. Р. Ренгач,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. П. Левковець,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Національний транспортний університет

Податкова система є важливим інструментом державного регулювання економіки. Вона виконує дві ключові функції: регулятивну, яка впливає на економічні процеси, та фіскальну, що забезпечує наповнення бюджету. Баланс між цими функціями відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки.

На сьогодні в Україні податкова система характеризується значним податковим навантаженням як на бізнес, так і на громадян. Це створює перешкоди для інвестиційної діяльності, ускладнює ведення підприємницької діяльності та знижує купівельну спроможність населення. Як результат, темпи економічного зростання залишаються низькими.

Одним із шляхів оптимізації податкового навантаження є впровадження гнучкої системи оподаткування, що враховує особливості економічних циклів та специфіку різних галузей. Наприклад, надання податкових пільг інноваційним і експортно орієнтованим підприємствам може сприяти розвитку стратегічно важливих секторів економіки. Водночас необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю за використанням таких преференцій, щоб запобігти можливим зловживанням.

Основні напрями оптимізації податкового навантаження:

1. Зниження ставки податку на прибуток підприємств, що сприятиме залученню інвестицій та стимулюванню економічного зростання.

2. Зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці, що дозволить роботодавцям створювати нові робочі місця та підвищувати рівень заробітних плат.

3. Оптимізація системи оподаткування доходів фізичних осіб, що допоможе збільшити реальні доходи населення та активізувати споживчий попит.

4. Запровадження ефективних податкових стимулів сприятиме розвитку пріоритетних секторів економіки та залученню інвестицій.

5. Спрощення податкового адміністрування допоможе зменшити адміністративні витрати для бізнесу та підвищити рівень податкової дисципліни [1].

Важливим аспектом також є зниження адміністративного навантаження на платників податків через спрощення процесу податкової звітності та автоматизацію податкового адміністрування. Використання сучасних цифрових технологій, таких як електронне декларування та блокчейн, підвищить прозорість податкової системи та знизить ризики ухилення від сплати податків.

Аргументи на користь оптимізації податкового навантаження:

1. Стимулювання інвестицій – зменшення податкового тиску на прибуток підприємств сприятиме зростанню капіталовкладень, модернізації виробничих потужностей та впровадженню інновацій. Це покращить конкурентоспроможність економіки України та сприятиме її структурним перетворенням.

2. Створення нових робочих місць – зниження податкового навантаження на фонд оплати праці мотивуватиме роботодавців до розширення штату. Це сприятиме скороченню рівня безробіття та підвищенню рівня життя населення.

3. Збільшення споживчого попиту – скорочення податків на доходи фізичних осіб підвищить купівельну спроможність громадян, що стимулюватиме внутрішній попит, зростання обсягів виробництва та розвиток внутрішнього ринку.

4. Легалізація економічної діяльності – високе податкове навантаження сприяє розвитку тіньової економіки, коли підприємства уникають сплати податків. Оптимізація податкової системи сприятиме детінізації економіки та збільшенню надходжень до бюджету.

5. Приваблення іноземних інвесторів – прозора та стабільна податкова система з помірним податковим навантаженням є ключовим чинником для залучення міжнародного капіталу. Це сприятиме економічному розвитку країни та її інтеграції у світову економіку [1].

Міжнародний досвід доводить, що країни з помірними та стабільними податковими ставками демонструють швидші темпи економічного розвитку. Наприклад, реформи в країнах Балтії, спрямовані на спрощення податкових режимів, сприяли активному залученню інвестицій і розвитку підприємництва.

Отже, удосконалення податкового навантаження в Україні може стати важливим чинником для стимулювання економічного зростання. Воно має

ґрунтуватися на зменшенні податкового тиску, цифровізації процесів адміністрування податків та використанні найкращих міжнародних практик. Ефективна реалізація цих заходів сприятиме зміцненню економіки, підвищенню рівня добробуту населення та формуванню довіри до податкової системи.

Оптимізація податкової політики є необхідною передумовою для економічного розвитку України. Вона сприятиме активізації інвестиційної діяльності, створенню нових робочих місць, зростанню купівельної спроможності населення та поступовій детінізації економіки. Водночас важливо зберегти баланс між фіскальною та регуляторною функціями податкової системи, щоб забезпечити стабільність бюджетних надходжень і належний рівень державних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дахно І. І. Оптимізація податкового навантаження в Україні: теоретико-методологічні аспекти. Харків : Право, 2021.

УДК 336.221

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, НЕДОЛІКИ ТА СПОСОБИ РЕФОРМУВАННЯ

О. М. Науменко,
викладач економічно-облікових дисциплін;
О. О. Науменко,
здобувач фахової передвищої освіти,
ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

Податкові відносини в Україні регулюються Податковим кодексом України, Митним кодексом України, законами України, Конституцією України, міжнародними договорами та указами Президента України, постановами Верховної Ради України, декретами Кабінету Міністрів України тощо.

Податок є одним із найскладніших елементів податкової системи, що закінчується використанням у своїй економічній та юридичній категорії. Його головною ознакою є обов'язковість, ст. 67 Конституції України [1].

Основними функціями податків є:

1. Фіскальна функція – забезпечує надходження коштів до державного бюджету. Завдяки їй держава отримує додаткові ресурси для виконання своїх завдань: фінансування освіти, медицини, армії, соціального забезпечення, розвитку інфраструктури тощо.

2. Регулююча функція – доповнює фіскальну функцію і використовує як інструмент регулювання державної економіки. За допомогою податкової політики держава може стимулювати або обмежувати розвиток певних галузей, запроваджуючи податкові пільги або підвищуючи податкові навантаження. Наприклад, зниження податкових ставок для малого бізнесу сприяє його розвитку, тоді як підвищення акцизних податків на шкідливі товари (алкоголь, тютюн) дозволяє не тільки збільшити надходження до бюджету, а й регулювати рівень їх споживання.

3. Контрольна функція – передбачає нагляд за правильністю та сплатою податків платниками. Виконання цієї функції дозволяє державі виявляти ухилення від оподаткування, тіньові доходи, схеми мінімізації податків та вживати заходи для боротьби з податковими правопорушеннями. Завдяки контрольній функції забезпечується стабільність фінансової системи країни та рівномірний розподіл податкового нарахування між платниками.

Отже, дані прогресують важливу роль у функціонуванні держави, не лише забезпечуючи її фінансовими ресурсами, а й впливаючи на економічні показники.

Відповідно до ст. 8 Податкового кодексу України (ПКУ) в Україні діє дворівнева система оподаткування**,** загальнодержавні та місцеві податки та збори [3].

Одним із ключових механізмів податкового контролю є податкові перевірки держави, які дозволяють контролювати правильність виявлення податкових порушень, недотримання податкової дисципліни та ухилення від оподаткування.

Відповідно з Податковим кодексом України податкові перевірки є:

1. Камеральна перевірка. Така перевірка виконується автоматично та без додаткового повідомлення платника.
2. Документальна перевірка – може бути плановою або позаплановою, а також проводиться виїзним або невиїзним способом.
3. Фактична перевірка. Основна мета – контроль за розрахунками готівкою, правильністю ведення касових операцій, оформленням трудових відносин із працівниками.
4. Електронна перевірка. Дає змогу податковим органам швидко отримувати та аналізувати інформацію про фінансові операції підприємств.

Права та обов’язки контролюючих органів визначені у ст. 20 Податкового кодексу України. Податкове законодавство також встановлює відповідальність за порушення податкових норм, яка ґрунтується на принципі невідворотності покарання, адміністративного та кримінального законодавства.

Проблеми податкової системи України на багаторічний процес розвитку, податкова система України залишається недосконалою. Частини змін та доповнень до законодавства створюють правову невизначеність і породжують ліцензії у сфері оподаткування.

Основні недоліки податкової системи включають:

- відсутність єдиного комплексного податкового закону;
- домінування фіскальної політики над стимулюючою та соціально-економічною функцією – збиранні податків і наповненні бюджету, тоді як податкова політика повинна також стимулювати розвиток бізнесу, інвестиційну активність, створення робочих місць та соціальний захист населення;
- спрощений податковий режим для малого бізнесу;

- високі витрати на адміністрування окремих податків з доходами, які вони приносять у бюджет;
- недосконале законодавче регулювання оподаткування доходів від інтелектуальної власності та незалежної професійної діяльності.

Податкова система України потребує подальшого вдосконалення, особливо у сфері правового регулювання. Проблеми, що забезпечують у її реалізації, зумовлені недосконалістю чинного податкового законодавства, частинами змін нормативних актів та відсутністю єдиної стратегії податкової політики. Додатковий розвиток податкової системи має бути спрямований на спрощення податкового адміністрування, усунення податків у законодавстві та створення справедливих умов для всіх категорій платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Слаблюк Н. С. Податкова система України: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2019. № 1. С. 87–89.

3. Податковий кодекс України : Закон України від 2 жовтня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17

УДК 330.101.541

ВПЛИВ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ

А. Т. Оганян,
студент,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Проблема існування тіньового сектору є чи не в кожній державі, але в кардинально різних пропорціях. Чим вище ступінь тінізації економіки, тим значніше «білий» сектор просідає, з чого виходить неспроможність регуляторних та правоохоронних інституцій над контролем поточної економічної ситуації. Як показує практика, то держави, що мають високу частку тіньового сектору характеризуються помітною диспропорція за доходами у населення, а також дефіцитністю державного бюджету з низькою інвестиційною привабливістю країни.

Тіньова економіка – це вся будь-яка діяльність, що приховується від контролю, моніторингу та оподаткування, тому точних даних по ній бути не може.

Превалюючі види діяльності у тіньовому секторі економіки України:

- Здійснення готівкових операцій без попереднього оподаткування;
- Свідоме затаювання правдивої інформації про грошові операції, шляхом маніпуляції даними;
- Виплата зарплати без обліку – у «конвертах»;
- Псевдо-інвестиції із закордону в Україну, щоби відмити кошти;
- Неофіційний збут – «підприлавковий»;
- Офшори;
- Напівлегальний бізнес – «сірий» [1].

Обсяги тіньової економіки України відносно ВВП за різними підрахунками становлять приблизно від 20 до 40 %, що збігається із розрахунками Міністерства економіки України за 2024 рік [2].

У всесвітньому контексті тіньовий сектор економіки складає в середньому від 5 до 10 % ВВП. Причому нормальним рівнем вважають, частка якого не переважає 15 %.

Складова тіньового бізнесу є майже в усіх секторах економіки України. Наприклад, у добувній промисловості, з його сумнозвісними продажами бурштину із Волині, Житомирщини, Рівненщини та Київщини на чорних ринках, де сам мінерал майже повністю видобовується нелегально у масштабах від 120 до 300 тонн на рік із залученням понад 10 тисяч осіб. Збувається він відповідно, приносячи до 300 мільйонів доларів США, з яких жоден цент не був оподаткований [3].

У період великих потрясінь України, як 90-ті роки, фінансові кризи, революції, початок війни на Сході та початок нової повномасштабної фази війни РФ на Україну тіньова економіка зростає. Причинами виступають: підвищення податків, втрата майна внаслідок воєнних дій та втрата постійного місця роботи, що зачепила мінімум 5 млн українців.

Зазвичай за таких умовах саме тіньовий сектор і рятує населенню з невеликим достатком.

Тіньова економіка більш гнучка та динамічна, ніж легальна. Вона має здатність швидко заповнювати ніші в економіці та створювати додаткові робочі місця, насичувати ринок товарами і послугами, збільшувати доходи частини населення.

Але першочерговою проблемою є її негативний вплив на національну економіку, потім вже і на свідомість громадян, які не вбачають ніякої загрози в несплаті податків та реєстрації бізнесу. Але внаслідок існування тіньового сектору зменшуються доходи державного бюджету, зростає зовнішній внутрішній борг країни та послаблюються позиції на міжнародній арені.

Тому така діяльність є не тільки нелегальною, а навіть антидержавною на рівні із колабораціонізм і державною зрадою, що не лише шкодить розбудові фінансових інституцій і ринків, а й криміналізації громадськості, втягуючи її протиправні дії відносно держави.

Отже, тіньова економіка в поєднанні з організованою злочинністю і корупцією становлять загрозу для економічної та національної безпеки держави. Тіньова економіка деформує свідомість людей, привчає ігнорувати встановлені державою правила.

Щоб досягти результату в протидії тіньовому бізнесу, потрібні будуть радикальні реформи у регуляторних та правоохоронних органах, але в свою чергу потрібно створити належні умови для підприємців щоби стимулювати їх виходити із тіні за пільгових умов та налаштувати довіру суспільства до держави [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетман О. На яких схемах тіньової економіки держава втрачає найбільше? *Економічна правда.* 2024. 31 жовтня. URL : https://epravda.com.ua/columns/2024/10/31/721290/ (дата звернення: 19.02.2025).

2. У Мінекономіки підрахували, яка частина української економіки перебуває «в тіні» / Finance.ua. URL : https://news.finance.ua/ua/u-minekonomiky-pidrahuvaly-yaka-chastyna-ukrains-koi-ekonomiky-perebuvaye-v-tini

3. Максіменцев М. Культурно-психологічні фактори злочинності у сфері надрокористування / Харківський національний університет внутрішніх справ. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_04_2018/pdf/40.pdf

4. Рівень тіньової економіки у 2024 році / Міністерство економіки України. URL : https://news.finance.ua/ua/u-minekonomiky-pidrahuvaly-yaka-chastyna-ukrains-koi-ekonomiky-perebuvaye-v-tini (дата звернення: 19.02.2025).

УДК 336.221:004.9(477:4)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Ю. О. Огренич,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку;
Н. О. Проноза,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Запорізький національний університет

В умовах сьогодення використання цифрових технологій відіграє ключову роль у різних сферах та існує безліч факторів, які підкреслюють важливість їх впровадження. По-перше, впровадження цифрових технологій сприяє ефективності роботи та оптимізації бізнес-процесів. Це зі свого боку робить бізнес більш глобальним і доступним. Електронна торгівля, віртуальні конференції, онлайн маркетинг дозволяють автоматизувати процеси, що призводить до підвищення продуктивності праці та зменшення витрат і ризиків. По-друге, в умовах зростання числа загроз важливим питанням є вдосконалення системи кіберзахисту та використання сучасних технологій для їх запобігання. Це сприяє сталому розвитку, мета якого є моніторинг екологічних показників, вдосконалення енергоефективності та впровадження розвитку «розумних» міст.

У сучасному світі перед підприємствами постало завдання підвищення ефективності, продуктивності, автоматизації сплати податків і застосування цифрових технологій сприяє досягненню цих цілей. Також підприємства, які використовували інноваційні рішення, стають конкурентоспроможними та можуть займати провідні позиції на ринку.

Країни Європи почали впроваджувати та використовувати цифрові технології в системі оподаткування в різний час. Загалом перехід до цифровізації у податковому адмініструванні став широко поширеним протягом двох останніх десятиліть (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові події та тенденції у розвитку цифрових технологій у системі оподаткування в країнах ЄС

Період	Тенденція розвитку
Ранні 2000-ті	Багато європейських країн почали впроваджувати електронне подання звітності та електронні системи податкового адміністрування
Середина 2000-х	Деякі країни ЄС розширили використання цифрових технологій у сфері оподаткування, включаючи впровадження електронних систем оподаткування підприємств
Початок 2010-х	Активне впровадження ініціатив: цифрові платіжні системи, електронні системи податкового адміністрування, використання аналітики та статистики, штучний інтелект для контролю за оподаткуванням
Сьогодення	Спостерігається зростання тенденцій щодо використання розширених технологій, такої як блокчейн – для покращення прозорості та недоступності для фальсифікації фінансових транзакцій

Джерело: складено на основі [5].

Європейські країни вже досить давно розробляли цифрові технології в системі оподаткування підприємств. Такі ініціативи спрямовані на полегшення процесів оподаткування, підвищення контролю, уникнення можливостей ухилення від сплати податків. За останні роки Європейська комісія активно працює над ініціативами, що спрямовані на цифрову трансформацію в різних галузях, включаючи оподаткування, фінанси та слід виділити такі головні тенденції: електронне подання звітності (спрощує процеси обробки і збирання інформації); електронний кабінет платника податків (дозволяють підприємствам подавати податкові декларації, сплачувати податки); цифрові платіжні системи (дозволяють зручно, швидко та без перешкод проводити будь-які транзакції); використання аналітики та штучного інтелекту для аналізу фінансової інформації та виявлення порушень податкового законодавства; електронні системи обліку транзакцій (для обліку та моніторингу фінансових транзакцій) [5].

Одним з яскравих прикладів використання цифрових технологій саме в оподаткуванні за кордоном є система електронного звіту та електронних податкових послуг в Естонії, де була впроваджена широка система цифрового оподаткування [3]. Ця технологія полегшує взаємодію платників податків з податковими органами, адже система дозволяє подавати платникам свої податкові декларації через електронні кабінети та використовувати електронні

рахунки. Уряд Естонії розробив мобільні додатки для оподаткування, де можна слідкувати за своїми податковими зобов'язаннями, відстежувати та аналізувати їх. З 2014 року в Естонії існує програма е-резидентства [3], яка дозволяє іноземцям отримати цифровий ідентифікаційний документ, що надає доступ до естонських е-сервісів та інфраструктури. Враховуючи дані рис. 1 можна відзначити, що відбувається незначне скорочення податкових надходжень до державного бюджету ЄС протягом 2022–2023 рр.

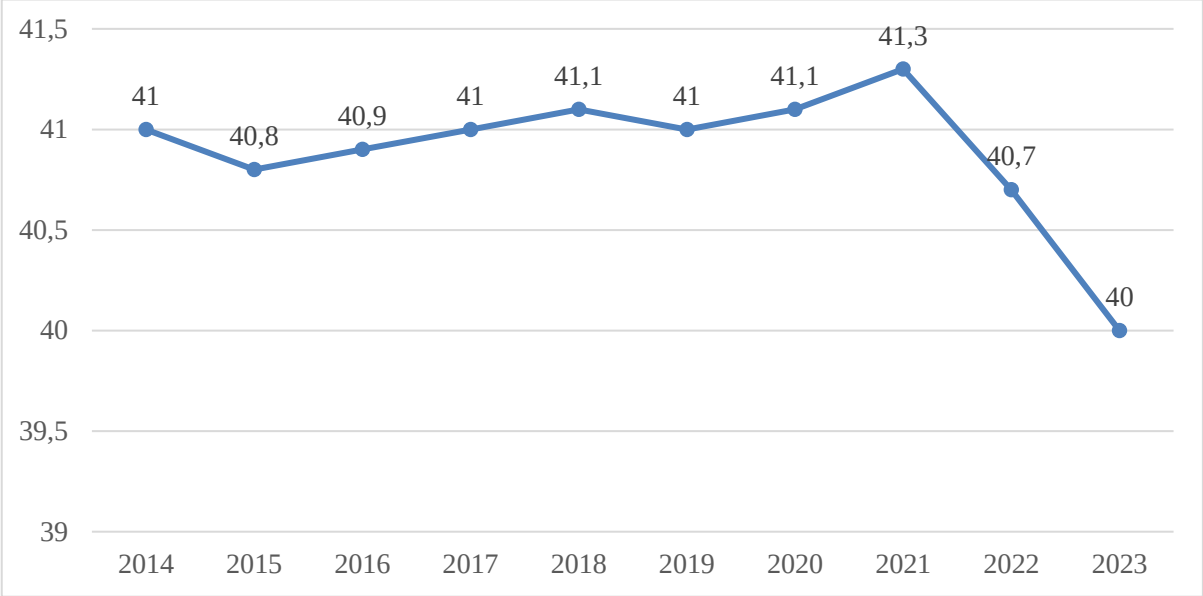

Рисунок 1. Загальний дохід від податків і соціальних внесків в ЄС і зона євро у 2014–2023 рр. (% ВВП)

Джерело: складено на основі [6].

Кожна країна має свої власні особливості та шляхи цифрової трансформації у сфері оподаткування, що можна пояснити декількома факторами: технічна інфраструктура, правова база, готовність бізнесу та загальна стратегія країни щодо цифрового розвитку.

Україна розпочала перші кроки до використання цифрових технологій у системі оподаткування підприємств на початку 2000-х років (табл. 2).

Таблиця 2

Ключові події та тенденції в розвитку цифрових технологій у системі оподаткування підприємств в Україні

Період	Тенденція розвитку
2000-ті роки	Електронна звітність.
2010-ті роки	Електронні касові апарати (ЕКАП) – в Україні було впроваджено систему ЕКАП, що спрямована на зменшення тіньової економіки та збільшення контролю над операціями з коштами. Така ініціатива допомагає зберегти повну інформацію по операціях, електронні чеки та забезпечує прозорість
2010-ті роки	Електронна система оподаткування – робить облік не лише зручним, але й безпечним
2010-ті роки	Платіжні системи та інтернет-банкінг – ефективність здійснення електронних платежів та повний моніторинг фінансової історії
2015 рік	Цифрова каса – обов'язкове впровадження цифрових касових апаратів, що сприяє автоматизації обліку готівкових операцій та зменшення ризику фіскальних порушень
Сьогодення	Електронне Урядування та E-Government – уряд України активно впроваджує електронні урядові послуги для полегшення доступу громадян до публічних послуг, зменшення бюрократії та покращення прозорості; цифрова трансформація бізнесу тощо

Джерело: складено на основі [2].

Враховуючи вищезазначене, доцільно проаналізувати динаміку податкових надходжень (рис. 2). За результатами дослідження спостерігається скорочення податкових надходжень за 2022 р. щодо 2021 р. на 14,21 %, але відбулося їх зростання у 2023 р. щодо 2022 р. на 26,72 %, у 2024 р. порівняно з 2023 р. на 36,86 %.

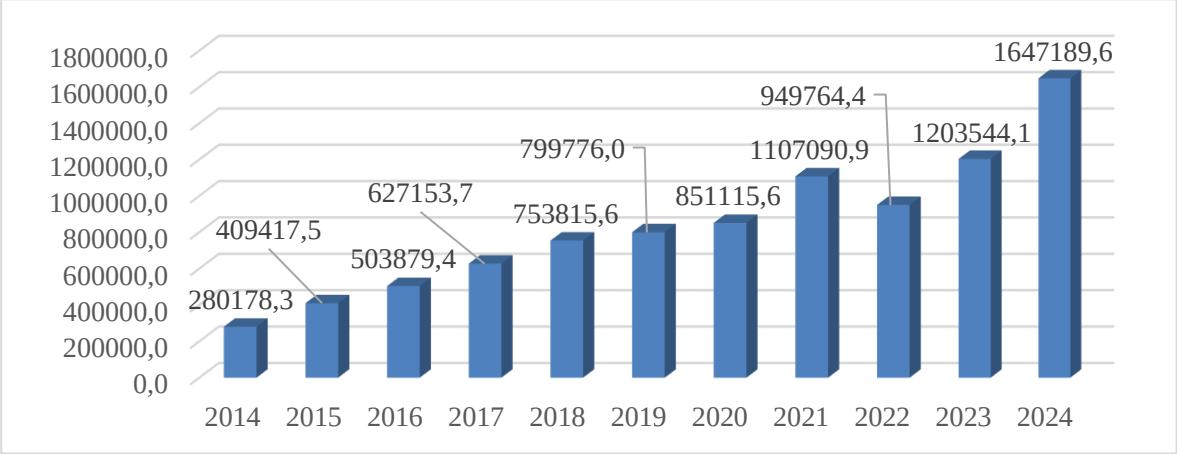

Рисунок 2. Динаміка податкових надходжень до державного бюджету України за 2014–2024 рр., млн грн

Джерело: складено на основі [1].

Використання цифрових технологій в оподаткуванні має безліч переваг для уряду та підприємств. Цифрові технології допомагають автоматизувати багато операцій, що робить процес оподаткування більш ефективним та швидким. Електронні системи можуть обробляти великий обсяг даних в реальному часі. Для бізнесу основною перевагою є зменшення витрат та часу через автоматизацію процесу сплати податків та збільшення рівня безпеки. Отже, використання цифрових технологій може покращити ефективність та прозорість системи сплати податків. Україна активно розвивається в галузі цифрових технологій, адже за останні роки з'явилось багато інноваційних IT-компаній, стартапів та освітніх ініціатив. Крім того, уряд сприяє розвитку інформаційних технологій. Наприклад, було створено підсистему ІКС «Адміністративне та судове оскарження» для підвищення оперативності при виконанні судових рішень (рис. 3).

Впровадження цифрових технологій у системі оподаткування підприємств дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу податкової інформації, що робить систему більш ефективною [7]. Крім того, цифрові технології дозволяють підприємствам ефективніше взаємодіяти з податковими органами через електронні платформи та системи. Це може спростити процес подання звітності, зменшити адміністративні витрати підприємств та сприяти більшій прозорості в процесі сплати податків.

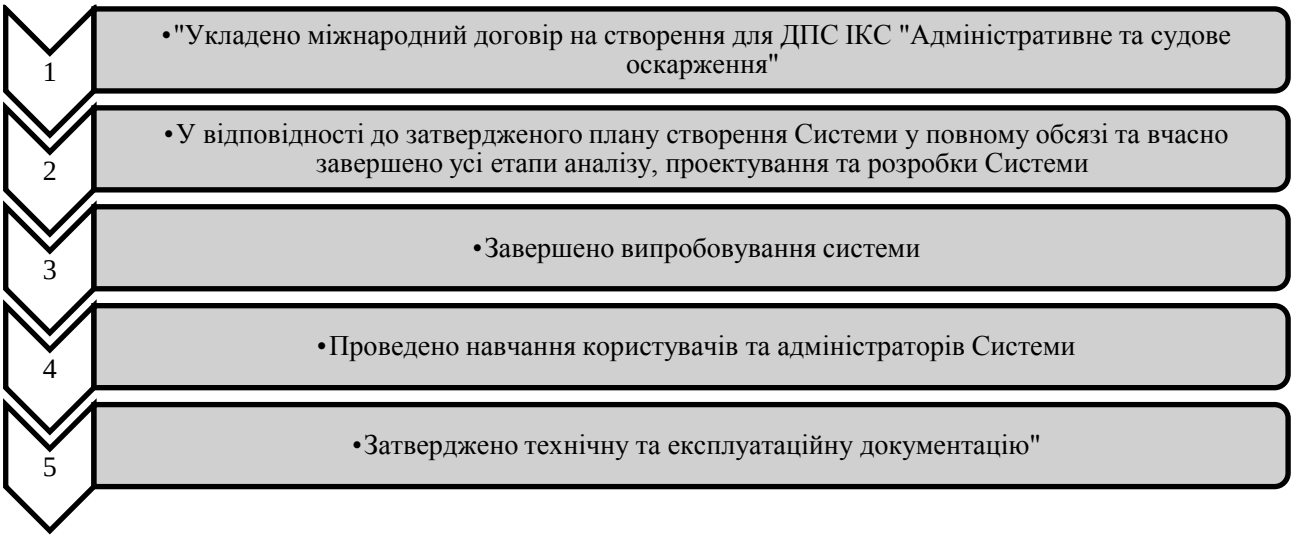

Рисунок 3. Етапи створення підсистем
ІКС «Адміністративне та судове оскарження»

Джерело: складено на основі [4].

Отже, впровадження цифрових технологій у системі оподаткування підприємств дозволить підвищити ефективність, точність та прозорість систем, сприяючи розвитку бізнесу та створюючи сприятливе середовище для економічного зростання. Все це дозволить мінімізувати випадки ухилення від сплати податків та посилити контроль за використанням податкових пільг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доходи державного бюджету України / Міністерство фінансів України. URL : https://minfin.com.ua/ (дата звернення: 04.02.2024).
2. Якобчук В. П., Богоявленская Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 476 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Yakobchuk_V_P/Istoriia_ekonomiky_ta_ekonomichnoi_dumky.pdf (дата звернення: 04.02.2024).
3. Електронне урядування в Естонії: досвід та технології / Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення в Україні. URL : https://www.ukrinform.ua/ (дата звернення: 04.02.2024).
4. Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua/ (дата звернення: 04.02.2024).
5. Вітчизняний та зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : збірник матеріалів науково-практичної конференції / ред. С. А. Чукут, О. В. Завгоська. Київ, 2008. 128 с. URL : https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Vitchiznyanij-i-zarubizhnij-dosvid-vprovadzhennya-elektronnogo-uryaduvannya.pdf (дата звернення: 04.02.2024).
6. Eurostat. Tax revenue statistics. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics (Last accessed: 04.02.2024).
7. Огренич Ю. О., Кравченко Д. С. Значення фінансової стабільності для інноваційного розвитку підприємств в умовах цифровізації економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Т. 28, вип. 4 (98). С. 12–20.

УДК 347

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО КОМПЛАЄНСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

О. О. Осаволюк,
аспірант Київського університету інтелектуальної власності та права,
Національний університет «Одеська юридична академія»

В умовах воєнного стану економіка України зазнає значних випробувань, зокрема через зниження податкових надходжень, збільшення тіньового сектору та необхідність забезпечення стабільного фінансування Збройних сил України й соціальних виплат. У цьому контексті запровадження системи податкового комплаєнсу набуває особливого значення як інструмент підвищення прозорості та ефективності податкової системи. Воєнний стан значно загострив проблему ухилення від сплати податків, адже частина бізнесу перейшла в «тінь» або працює без належного обліку. З 2020 по 2023 рік збільшилися обсяги порушення митних правил та контрабанда – із 70–120 до 120–167 млрд грн; зарплати у конвертах – зі 110–150 до 115–230 млрд грн [1].

Податковий комплаєнс як система добровільного дотримання податкових норм і запобігання порушенням допомагає мінімізувати можливості для ухилення від сплати податків, підвищити рівень відповідальності підприємств перед державою та забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження.

Війна підкреслила необхідність конструктивної взаємодії між державою та бізнесом. Запровадження податкового комплаєнсу сприяє створенню чітких і прозорих правил гри, що дозволяє підприємствам працювати легально та без страху перед надмірним адміністративним тиском або корупцією. Це зі свого боку зменшує конфлікти між бізнесом і податковими органами, підвищує податкову дисципліну та полегшує ведення бізнесу в складних умовах. Інвестори та міжнародні донори уважно оцінюють податкову політику країни перед ухваленням рішень про фінансову підтримку або вкладення капіталу. Впровадження податкового комплаєнсу гарантує прозорість податкових процесів, зменшує ризики корупції та несправедливого оподаткування, підвищує привабливість України для інвесторів, що критично важливо для післявоєнного відновлення.

Забезпечення прозорого та ефективного функціонування податкової системи через комплаєнс сприяє поліпшенню адміністрування податків, скороченню бюджетних втрат через ухилення від сплати податків, а також оптимізації фіскальної політики в умовах війни та подальшої відбудови. В умовах воєнного стану податковий комплаєнс стає не просто частиною податкової політики, а важливим інструментом збереження економічної стабільності. Його впровадження допоможе забезпечити сталий потік податкових надходжень до бюджету, підвищити рівень довіри бізнесу до держави, мінімізувати корупційні ризики та створити передумови для швидкого відновлення економіки після війни.

Впровадження податкового комплаєнсу в Україні стикається з низкою суттєвих викликів, які ускладнюють процес його ефективної реалізації.

По-перше, корупція залишається однією з головних перешкод. За даними дослідження, проведеного у 2023 році, корупція була визначена як ключовий системний виклик для бізнесу, навіть в умовах війни, з показником 25,9 %. Корупційні практики підривають довіру платників податків до податкових органів та створюють нерівні умови для підприємств.

По-друге, складність податкового законодавства є значним бар'єром. Те ж дослідження виявило, що 23 % опитаних вважають складність законів та нормативно-правових актів серйозною проблемою. Часті зміни та заплутаність податкових норм ускладнюють їх розуміння та дотримання, особливо для малого та середнього бізнесу.

По-третє, труднощі з дотриманням податкового законодавства також є важливим викликом. Близько 19,5 % респондентів зазначили проблеми з дотриманням податкових норм як суттєву перешкоду [2].

Це може бути пов'язано з недостатньою обізнаністю підприємців щодо податкових вимог або з браком ресурсів для забезпечення відповідності.

Крім того, недосконаліть системи адміністрування податків та низький рівень цифровізації податкових процесів ускладнюють ефективне впровадження комплаєнсу. Відсутність сучасних технологічних рішень призводить до затримок та помилок у податковому адмініструванні, що знижує ефективність системи загалом.

Отже, запровадження ефективної системи податкового комплаєнсу може стати дієвим інструментом у боротьбі з тіньовою економікою в Україні. Підвищення прозорості податкових процесів сприятиме зменшенню можливостей для ухилення від оподаткування. Чіткі та зрозумілі податкові процедури, а

також автоматизація процесів знижують ймовірність корупційних дій та сприяють виявленню нелегальної діяльності. Створення сприятливих умов для легального ведення бізнесу стимулює підприємців виходити з тіньового сектору. Зменшення адміністративного тиску, спрощення податкових процедур та забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку підвищують мотивацію до офіційної реєстрації та сплати податків. Впровадження системи управління податковими ризиками дозволяє податковим органам ефективніше ідентифікувати та контролювати потенційні порушення. Це сприяє зниженню рівня тіньової економіки через посилення контролю та запобігання ухиленню від оподаткування. Податковий комплаєнс може стати ключовим елементом у стратегії детінізації економіки України, забезпечуючи прозорість, справедливість та ефективність податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моісєєв В. Податківці та експерти говорять про скорочення тіньової економіки України. URL : https://thepage.ua/ua/economy/skorochennya-tinovoyi-ekonomiki-ukrayini

2. Курілов Є. Про дослідження з питань дотримання (комплаєнсу) податкового законодавства в Україні у 2021 та 2023 роках. URL : https://azones.law/analytics/pro-doslidzhennya-z-pytan-dotrymannya-komplayensu-podatkovogo-zakonodavstva-v-ukrayini-u-2021-ta-2023-rokah

УДК 336.225:004.738.5

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАГАЛЬНОДОСТУПНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВОГО РЕСУРСУ (ЗІР) В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВИХ СЕРВІСІВ

Я. В. Пилипенко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **І. В. Шепель,**
канд. екон. наук, доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

В умовах цифрової трансформації податкових сервісів, ЗІР відіграє ключову роль у взаємодії суб'єктів господарювання з державними органами влади. Завдяки цьому сервісу платники податків можуть отримувати необхідну інформацію швидко та зручно, не виходячи з дому чи офісу. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (далі – ЗІР) є важливим інструментом для громадян, що надає широкий спектр можливостей, роблячи отримання необхідної інформації максимально зручним та доступним. ЗІР допомагає зорієнтуватися в складній системі оподаткування та отримати відповіді на питання, що цікавлять. Також на Загальнодоступному інформаційно-довідковому ресурсі можна ознайомитись із ставками податків та зборів, податковим календарем, приєднатися до сервісу отримання інформації про останні зміни в податковому законодавстві, ознайомитись із переліком адміністративних послуг; отримати інформацію про Центри обслуговування платників та багато іншого [1]. Користуватися цим сервісом досить просто: достатньо ввести запит «ЗІР» або «Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс» у будь-якій пошуковій системі. Крім того, розроблено зручні мобільні додатки для платформ Android та iOS, які можна завантажити та встановити на свій смартфон або планшет з відповідного магазину додатків.

ЗІР постійно розвивається та вдосконалюється, враховуючи актуальні інформаційні потреби платників податків. Розробники регулярно оновлюють ресурс, додаючи нові функції, покращуючи інтерфейс та розширюючи базу знань. Завдяки цьому ЗІР завжди залишається актуальним та корисним інструментом для отримання податкової інформації. Для облікових працівників,

які щодня мають справу з податками, використання ЗІР надає швидкий та зручний доступ до актуальної та достовірної податкової інформації, що дозволяє: економити час та ресурси, зменшити навантаження на податкові органи, скоротити час на пошук інформації та підвищити професійну компетентність.

Відповідно до статистичних даних за 2025 рік до Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу надійшло 125 539 звернень. Найбільша кількість звернень була зареєстрована за допомогою телефонного зв'язку – 105 876, через чат – 18 850 та електронною поштою – 778. Ця статистика свідчить про те, що ЗІР є популярним та затребуваним ресурсом серед платників податків. Телефонний зв'язок залишається найбільш популярним способом звернення, що може свідчити про потребу в особистому спілкуванні та отриманні консультацій у режимі реального часу. Проте зростає також популярність звернень через чат та електронну пошту, що свідчить про розвиток онлайн-сервісів та бажання платників податків отримувати інформацію швидко та зручно.

Аналіз тематики звернень до контакт-центру ДПС у січні 2025 р. дає змогу виокремити ключові питання, які найбільше цікавили платників податків. Звернення розподілилися наступним чином: Єдиний податок, РРО – 18,8 тис. (15,0 %); екологічний податок, рента облік платників – 7,2 тис. (5,7 %); місцевий податок, держмито, ЗЕД, оскарження рішень – 5,5 тис. (4,4 %); права, обов'язки, відповідальність платників – 7,5 тис. (5,9 %); запис в електронну чергу до ЦОП – 20,7 тис. (16,4 %); акцизний податок, ліцензування, податковий борг – 3,5 тис. (2,8 %); ПДФО, військовий збір, ЄСВ – 19,3 тис. (15,4 %); податок на прибуток – 3,5 тис. (2,8 %); податок на додану вартість – 14,8 тис. (11,8 %); обробка електронної звітності 18,3 тис. (14,6 %); електронні довірчі послуги – 5,2 тис. (4,1 %); інші, зокрема усні звернення громадян, сервіс «Пульс» – 1,2 тис. (1,1 %) [2]. У 2025 р. спостерігається значне зростання звернень до контакт-центру ДПС з боку суб'єктів господарювання порівняно з 2024 р. Кількість звернень, здійснених за допомогою телефонних дзвінків, електронної пошти та чатів, збільшилася в середньому на 20 %. Збільшення кількості звернень до контакт-центру ДПС є позитивним сигналом, оскільки свідчить про те, що суб'єкти господарювання прагнуть отримувати своєчасну та достовірну інформацію з питань оподаткування. Це сприяє підвищенню податкової дисципліни та зменшенню кількості помилок у податковій звітності. Отже, загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективної взаємодії між платниками

податків та державою в умовах цифрової трансформації податкових сервісів. Він є не просто довідковим сайтом, а й важливим елементом інфраструктури, що сприяє підвищенню податкової грамотності, спрощенню процедур та зменшенню адміністративного навантаження на бізнес і громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс від ДПС / Краматорська міська рада : офіційний вебсайт. URL : https://krm.gov.ua/zagalnodostupnyj-informatsijno-dovidkovyj-resurs-vid-dps-diznavajtes-vidpovidi-na-najaktualnishi-pytannya-pro-podatky/ (дата звернення: 17.02.2025).

2. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. Державна податкова служба України. Статистичні дані щодо роботи контакт-центру ДПС у січні 2025. URL : https://zir.tax.gov.ua/main/statistic/ (дата звернення: 17.02.2025).

УДК 336.221

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

А. С. Савон,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
***Науковий керівник:* С. О. Кучеркова,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Становлення податкової системи України після здобуття незалежності було складним і багатоетапним процесом. Перші роки характеризувалися відсутністю чіткої концепції та необхідністю оперативного реагування на економічні виклики. У цей період було запроваджено основні податки, такі як податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість та акцизний збір. Важливим етапом стало реформування податкової системи наприкінці 1990-х років, спрямоване на спрощення податкового законодавства та зменшення податкового тиску на підприємства [1].

У 2000-х роках відбулася гармонізація податкового законодавства з європейськими стандартами, особливо у сферах ПДВ та акцизного оподаткування. Активно впроваджувалися електронні сервіси для платників податків, що підвищило прозорість та ефективність адміністрування. Прийняття Податкового кодексу України у 2010 році стало важливим кроком у систематизації податкового законодавства, хоча його положення потребували подальшого вдосконалення [2].

З 2014 року податкова система зазнала значних змін через економічну кризу та військовий конфлікт. Було підвищено ставки деяких податків, розширено базу оподаткування та посилено контроль за дотриманням законодавства. Паралельно розпочалися реформи, спрямовані на децентралізацію фінансових ресурсів та розширення повноважень місцевих органів влади у сфері оподаткування [3].

Чинна податкова система України має переваги, такі як широка база оподаткування, стабільність надходжень до бюджету та автоматизація процесів

адміністрування, що зменшує корупційні ризики. Однак існують і недоліки: високий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці, складність та нестабільність законодавства, а також недостатня ефективність боротьби з ухиленням від сплати податків [4].

Однак податкова система України має недоліки, що негативно впливають на економіку та інвестиційний клімат. Високе податкове навантаження на фонд оплати праці стримує створення робочих місць і сприяє тіньовій зайнятості. Складність і нестабільність законодавства ускладнюють підприємницьку діяльність та підвищують бізнес-ризики. Недостатня боротьба з ухиленням від сплати податків і тіньовою економікою призводить до втрат бюджету й нерівної конкуренції [4].

Існують проблеми з адмініструванням податків, зокрема ПДВ, що сприяє зловживанням і корупції. Податкову систему необхідно спростити, стабілізувати та адаптувати до міжнародних стандартів, зокрема у сфері боротьби з розмиванням бази оподаткування. Важливо забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження та стимулювати інновації й інвестиції [4].

Реформування податкової системи є необхідним для забезпечення сталого економічного розвитку та покращення інвестиційного клімату. Основними напрямами реформ мають стати спрощення законодавства, зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці, підвищення ефективності адміністрування та посилення боротьби з ухиленням від сплати податків. Важливо також забезпечити стабільність законодавства та передбачуваність податкової політики [5].

Для стимулювання економічної активності та створення нових робочих місць потрібно поступово зменшувати ставку єдиного соціального внеску (ЄСВ), а в ПДФО ввести прогресивну шкалу та одночасно розширювати базу оподаткування за рахунок детінізації економіки. Варто також переглянути систему пільг та преференцій з метою їх оптимізації та усунення можливостей для зловживань. Впровадження сучасних інформаційних технологій та електронних сервісів для платників податків дозволить спростити процедури сплати податків та зменшити адміністративні витрати [5].

Посилення боротьби з ухиленням від сплати податків має стати одним з пріоритетних завдань податкової реформи. Необхідно посилити контроль за трансфертним ціноутворенням, боротися з використанням офшорних схем для виведення прибутків з-під оподаткування та впроваджувати міжнародні стандарти у сфері обміну податковою інформацією. Важливим є також підвищення рівня

податкової культури та свідомості громадян щодо необхідності сплати податків для забезпечення фінансування державних послуг та соціальних програм [4].

Висновки. Формування сучасної податкової системи в Україні є тривалим і складним процесом, що потребує постійного удосконалення та адаптації до змін економічного середовища. Чинна податкова система має як переваги, так і суттєві недоліки, які негативно впливають на економічний розвиток країни. Для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України необхідно здійснити комплексне реформування податкової системи, спрямоване на її спрощення, стабілізацію та адаптацію до міжнародних стандартів, а головне пропонується ввести прогресивну шкалу ПДФО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Етапи становлення і розвитку податкової системи України. URL : https://vuzlit.com/2323404/etapi_stanovlennya_rozvitku_podatkovoyi_sistemi_ukrayini?utm_source=chatgpt.com

2. Білий А. І. Реформа податкової системи в Україні. *Оцінка ефективності та перспективи реалізації.* URL : https://www.rusnauka.com/13_NBG_2015/Economics/15_191119.doc.htm?utm_source=chatgpt.com

3. Витяг з програми економічних реформ України на 2010–2014 рр. URL : https://www.apteka.ua/article/236352?utm_source=chatgpt.com

4. Кміть В. М. Податкова система та її роль у формуванні бюджету України. URL : http://global-national.in.ua/archive/8-2015/209.pdf

5. Рудюк Л. В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку податкової системи України. *Вісник університету «Україна».* 2019. № 6 (27). URL : https://ekonomics.com.ua/s22-retrospektivniy-analiz-stanovlennya-ta-rozvitku-podatkovoyi-sistemi-ukrayini?utm_source=chatgpt.com

УДК 336.221

ВЗАЄМОДІЯ КОМПЛАЄНС-МЕНЕДЖЕРА З ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ: ЗМІСТ І НАПРЯМИ

В. П. Синчак,
д-р екон. наук, професор,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

В умовах чинної Національної стратегії доходів до 2030 року (далі – НСД 2030), однією зі стратегічних цілей визначено податкове адміністрування. Із його реформуванням передбачено впровадити цілісну систему управління комплаєнс-ризиками (податковими ризиками). Для реалізації означеного напряму НСД 2030 передбачені зміни в організаційній структурі податкової служби. Їх практична реалізація вже розпочалася. Ідеться про призначення комплаєнс-менеджерів у складі головних управлінь державної податкової служби у відповідних областях.

Нагадаємо, що з прийняттям Закону України № 3813-IX [1] вказані посадові особи закріплюються за платниками податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства (далі – ВРДДПЗ). По суті, комплаєнс-менеджер, як нами вже узагальнювалося раніше, – *це посадова особа податкової служби відповідальна за взаємодію з платниками податків.* Саме для них встановлюються особливості в адмініструванні податків і зборів на період воєнного стану. Власне, законодавче призначення податкових контролерів і покладення на них відповідальності за взаємодію з платниками податків, вже слід вважати одним із різновидів особливостей в податковому адмініструванні.

Саме з цим постає ряд питань щодо змісту та напрямів взаємодії комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ. Особливо актуалізується окреслене питання у період обмежених фінансових ресурсів, спричинених війною. Тоді як від повноти та вчасності сплати податків залежить фінансування оборони. Тому налагодження дієвої взаємодії з платниками податків є необхідним напрямком у роботі комплаєнс-менеджера. Однак її зміст і напрями здійснення поки-що залишаються поза увагою вітчизняних дослідників. Потребує напрацювань і змістовного доповнення нормативно-правова база щодо реалізації ініціатив і встановлення меж у

процесі обміну податковою інформацією між комплаєнс-менеджером та платниками податків із ВРДДПЗ під час їхнього взаємодіяння.

Відразу варто зазначити, що за Законом № 3813-IX [1], взаємодія комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ пов'язується, насамперед, з податковим консультуванням. По суті, *під взаємодією комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ*, як нами вже наголошувалося раніше, *варто розуміти процес консультування платника податків з питань, пов'язаних з виконанням його податкових обов'язків*.

Звісно, для забезпечення якісного податкового консультування, а відтак і дотримання взаємодії, спочатку повинен відбутися обмін релевантною податковою інформацією. Саме від її змістової відповідності, що непросто забезпечити в умовах мінливого податкового законодавства, буде залежати якість консультування. До того ж з погляду психології [2], яка розглядає обмін як ключовий термін у визначенні взаємодії, його також пов'язують із «інформацією» [2], з «думками й ідеями» [2].

Відтак поряд із консультуванням комплаєнс-менеджером платника податків із ВРДДПЗ, як поняттям, з'являється два важливих терміни, що можуть поглибити його зміст. По перше, процес, на якому ми, власне, й наголошуємо вище. І, по-друге, обмін, зокрема податковою інформацією, думками, ідеями. Останні, по суті, постануть у переліку питань, які виникатимуть під час консультування комплаєнс-менеджером платників податків із ВРДДПЗ.

Тому і «процес консультування», і «порядок обміну податковою інформацією, думками й ідеями» повинні бути більш деталізованими. Причому і перший із них, і другий мають бути прозорими та регулюватися додатковими нормативно-правовими актами. Ідеться про їх прийняття на рівні центрального органу виконавчої влади, що розробляє державну податкову політику. В іншому випадку заходи спрямовані на усунення комплаєнс-ризиків, можуть спричинити появу й інших. Означеної всебічності для їх запобігання якраз і бракує у чинному ПК України. Як, власне, і тлумачення понять «комплаєнс-менеджер» і «взаємодія комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ».

З огляду на зазначений аналіз, пропонується розширити зміст зазначеного вище поняття «взаємодія комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ». Тож *під взаємодією комплаєнс-менеджера з платниками податків із високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства слід розуміти процес обміну податковою інформацією під час консультування платника податків з питань, пов'язаних з виконанням його податкових обов'язків.*

Відтак із наведеного виділяємо два основних напрями, які, на нашу думку, повинен забезпечувати комплаєнс-менеджер у роботі з платниками податків із ВРДДПЗ. По-перше, здійснювати консультування щодо виконання податкових обов'язків, означеною групою осіб. Причому в нормативно-правових актах, які вище пропонується прийняти, слід чітко прописати перелік податкових обов'язків за якими надаватиметься консультування. Мовиться про обов'язки платників податків (стаття 16 ПК України) і податкові обов'язки (пункт 14.1.221 статті 14 ПК України).

По-друге, здійснювати фахову комунікацію з платниками податків із ВРДДПЗ, яка останніми буде обраною (в усній формі через засоби дистанційного зв'язку, зокрема і формат відео режиму). Тому комплаєнс-менеджер має бути висококваліфікованим фахівцем у питаннях оподаткування та морально підготовленим до означених видів комунікацій.

Налагодження дієвої взаємодії комплаєнс-менеджера з платниками податків із ВРДДПЗ є необхідним напрямом у роботі податкової служби. Водночас акцент варто зміщувати на поширення такої взаємодії у післявоєнний період, що визначає напрям нових наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства : Закон України від 18 червня 2024 року № 3813-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-20#Text (дата звернення: 23.01.2025).

2. Психологічна енциклопедія. Взаємодія це... URL : https://www.psykholoh.com/post/%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F-%D1%86%D0%B5 (дата звернення: 02.02.2025).

УДК 336.2

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

М. С. Соболь,
здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти,
Державний податковий університет

У зв’язку з економічною нестабільністю та воєнним станом ефективна податкова система є критично важливою для забезпечення надходжень до державного бюджету, фінансування державних програм та виконання соціальних зобов'язань.

Доходи державного бюджету України значною мірою залежать від податкової системи. Однак постійні зміни в податковому законодавстві, хоча і спрямовані на вдосконалення системи, все одно створюють значні незручності для платників податків та змушують їх постійно відслідковувати та аналізувати законодавство. Це свідчить про те, що стабільність податкової системи наразі є проблематичною.

Проблематику сучасного стану податкової системи України та шляхів її удосконалення досліджували такі науковці, як Л. В. Трофімова, Ю. М. Мельничук, Л. Н. Бурко, В. Л. Андрущенко, Г. А. Білецька, В. І. Антипов, В. В. Буряковський, С. І. Юрія та інші.

Дослідження впливу війни на економіку та податкову систему країни тривають, проте все ще необхідно провести більш глибокий аналіз довгострокових наслідків. Це включає вивчення специфіки податкових стимулів для відновлення економіки, особливостей оподаткування та компенсації для окупованих територій, а також оцінку довгострокових перспектив європейської інтеграції.

Розвиток податкової системи України в умовах війни є складним і багатогранним процесом. Воєнний конфлікт значно змінив економічну ситуацію в країні, що вимагає оперативного реагування на нові виклики та коригування податкової системи для підтримки обороноздатності та фінансової стабільності країни у майбутньому [1].

Військові дії, зруйнована інфраструктура, вимушене переселення людей і порушення економічних зв'язків призводять до скорочення виробництва і зниження доходів підприємств та сімей, що зі свого боку негативно відображається на податкових надходженнях.

Україна прагне до європейської інтеграції і має привести свою податкову систему у відповідність до вимог ЄС, зокрема до відповідних директив [3].

Проте, зважаючи на різницю в економічному, соціальному та політичному розвитку, просто копіювати європейські моделі податків неможливо. Потрібно враховувати реалії України і розробляти рішення, які будуть адаптовані до наших умов.

Основними проблемами модернізації податкової системи України є:

– нерівномірний розподіл податкового навантаження;

– нестабільне та складне фіскальне законодавство;

– складні та трудомісткі процеси складання та подання податкової звітності;

– недосконала система електронної звітності, часті збої в роботі серверів;

– сумнівні штрафи, санкції та надмірні перевірки [2].

З метою комплексного вдосконалення податкової системи України необхідно здійснити податкові реформи, які охоплюють такі аспекти:

– поетапне впровадження європейських правових норм в Україні;

– використання новітніх технологій для автоматизації податкових процесів;

– підвищення економічної привабливості України для ведення бізнесу;

– стимулювання іноземного інвестування через систему пільг для певних видів діяльності.

Отже, податкова система України потребує термінового реформування для вирішення таких проблем, як складна та суперечлива нормативно-правова база, нестабільне податкове законодавство, надмірний державний контроль, дублювання повноважень та відсутність ефективних механізмів заохочення бізнесу та іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрченко О., Скрипник С., Гринюк О. Нові податкові обмеження: вплив на діяльність суб'єктів господарювання. *Наукові перспективи.* 2022. С. 249–258.

2. Лещенко Р. М. Суть та поняття податкової системи України. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2021. № 6. С. 96–100.

3. Чернюк Т. В. Системи оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2022. № 2. С. 258–262.

4. Fiscal policy effectiveness assessment based on cluster analysis of regions / Martynenko V., Kovalenko Y., Chunytska I., Paliukh O., Skoryk M., & Plets I. *International journal of computer science and network security.* 2022. Vol. 22 (7), pp. 75–84.

5. Мартиненко В. В. Макроекономічні фактори модернізації фіскальної політики України. *Фінансовий простір.* 2019. № 1 (33). С. 147–157.

УДК 336.2

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

О. Ю. Сидорович,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С. Юрія;
А. Ю. Ярошович,
здобувач освітнього ступеня доктор філософії,
Західноукраїнський національний університет

Історія розвитку податкових інститутів в Україні сягає давнини. Різноманітні форми оподаткування, які виникали в межах нашої держави продовж тривалого періоду історичного розвитку, свідчать про багату та унікальну історію становлення податкової системи нашої держави. Податкова система України від моменту проголошення до сьогодення пройшла значний шлях розвитку, зумовлюючись змінами в політичному, економічному та соціальному житті країни та ознаменовуючись процесами формування податкового інститутогенезу, інституційного становлення, реформування та адаптації до змінюваних екзогенних та ендогенних умов. Попередньо нами уже здійснювались авторські дослідження еволюційних етапів розвитку інституційної структури податкової системи України (табл. 1), однак перебіг сучасних процесів обумовив формування оновленої хронології податкового інститутогенезу нашої держави.

Таблиця 1

Хронологія розвитку інституційної структури податкової системи

Етап	Характеристика процесів
1	2
перший етап: (1991–1993 рр.)	*формування інститутів оподаткування* (початковий етап, де має місце генерування та кількісне наповнення елементів інститутів, які утворюють нову структуру)
другий етап (1994–1999 рр.)	*побудова стійких податкових механізмів*
третій етап (2000–2010 рр.)	*корегування параметрів і механізмів оподаткування* (етап становлення, що охоплює період від виникнення елементів інституціональної системи до перетворення її в цілісність, коли нова структура взаємодії поширюється по всьому фіскальному простору держави, має місце диференціація елементів інститутів та ускладнення зв'язків між ними)

Продовження таблиці 1

1	2
четвертий етап (2011–2014 рр.)	*уніфікація механізмів оподаткування* (досягнення цілісності (етап зрілості), зумовлена структурно–організаційною тотожністю елементів інститутів оподаткування та їх глибокою уніфікацією з інституціональними структурами глобального фіскального простору)
п'ятий етап (з 2015 р., по лютий 2022 року)	*трансформаційні перетворення інститутів оподаткування* (етап, що характеризується трансформаційним корегуванням параметрів функціонування інститутів як системи в якісно нове ціле «вищого рівня»)
шостий етап (з лютого 2022 року донині)	*адаптація до нових викликів* воєнного стану, підтримки економіки та фінансування оборонних потреб держави

Джерело: складено автором на основі [1, с. 179–181].

Повномасштабне вторгнення рф на територію незалежної України ознаменували собою саму гостру форму прояву гібридної стратегії росії з використанням військових, економічних, політичних, економічних та інших заходів знищення української держави. В цьому контексті, завдання реформування інститутів оподаткування стало визначальним чинником забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності нашої держави, підтримання її євроінтеграційного вектору розвитку, забезпечення її базових соціально-економічних та оборонних потреб. Означені перетворення ознаменували собою шостий етап розвитку інституційної структури податкової системи України.

Основною метою інституційних метаморфоз інституційної структури податкової системи в умовах війни є забезпечення стабільного функціонування держави, що здійснюється шляхом:

інституційного забезпечення (оперативного внесення змін та доповнень до норм податкового та іншого законодавства для адаптації до умов воєнного стану; прийняття законодавчих норм, спрямованих на підтримку суб'єктів господарювання, зокрема шляхом запровадження податкових пільг, спрощення процедур та зменшення податкового навантаження; забезпечення чіткого та зрозумілого правового регулювання в умовах невизначеності для платників податків;

посилення ролі окремих інституцій (зокрема, зміцнення функцій та повноважень Державної податкової та митної служб України для забезпечення

ефективного збору податків та контролю за їх сплатою; посилення координації між контролюючими органами та іншими органами державної влади для забезпечення виконання завдань, пов'язаних з оподаткуванням в умовах повномасштабного вторгнення; забезпечення належного рівня кібербезпеки та захисту інформації в умовах підвищеної загрози кібератак);

інституційної адаптації податкових процесів до умов військового стану (спрощення податкових процедур та зменшення адміністративного навантаження на платників податків; перехід на електронний документообіг та дистанційне обслуговування платників податків для мінімізації контактів та зменшення ризиків, пов'язаних з воєнними діями; забезпечення можливості для платників податків отримувати консультації та роз’яснення щодо застосування податкового законодавства в умовах воєнного стану);

посилення заходів превенції податкових та митних правопорушень (боротьба з ухиленням від сплати податків та іншими порушеннями податкового законодавства); *посилення міжнародної співпраці та*

координації зусиль з контролюючими органами інших країн (активізація співпраці з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та отримання допомоги у сфері оподаткування; забезпечення виконання міжнародних зобов’язань України у сфері оподаткування).

Резюмуючи, відмітимо, що інституційна структура податкової системи нашої держави постійно зазнає змін та адаптацій відповідно до потреб та викликів, які виникають перед країною, однак, ефективність її функціонування є критично важливою для забезпечення фінансової стабільності держави та її здатності протистояти агресору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорович О. Ю. Хронологія і перспективи розвитку вітчизняних інститутів оподаткування. *Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 11–12 травня 2017 р. / ТНТУ ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2017. С. 179–181.

УДК 336.22:004

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

О. Ю. Сидорович,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С. Юрія;
М. М. Буковський,
здобувач освітнього ступеня доктор філософії,
Західноукраїнський національний університет

Сучасний світ зазнає стрімкого розвитку та широкого поширення інформаційних технологій шляхом запровадження нових інформаційних, комунікаційних та сервісних технологій в усіх сферах функціонування суспільства, що зумовлює відповідні соціальні, економічні та культурні зміни соціуму, зокрема в сфері фіску. Започаткування використання цифрового інструментарію в процесах державотворення не здійснювалося одномоментно, оскільки цьому передувала тривала наукова, практична підготовка та глибока трансформація зумовлена переходом від використання переважно ручних та паперових процесів до автоматизованих та цифрових.

Поява концептуальних досліджень інструментів податкового адміністрування датуються 1960–1970-ми роками (*коли мало місце започаткування процесів автоматизації та комп'ютеризації подачі податкових декларацій, появи перших баз даних для зберігання податкової інформації*); набувають значного поширення у 80-ті (*коли відбулося впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, автоматизація звітності в фіскальних органах та початок використання електронних платіжних систем*), та 90-ті роки минулого століття (*з поширенням електронного декларування, побудовою індивідуальних онлайн-кабінетів платників податків та вебсайтів фіскальних органів, запуском інформаційно-комунікаційних мереж передачі інформації між податковими органами, банківськими інституціями та платниками податків*); та стрімке поширення з 2020-х років (*на основі бурхливого розвитку мобільних технологій та соціальних мереж, запуску систем електронної комунікації між фіскальними органами та платниками податків в режимі реального часу, запровадження алгоритмів ризик-*

менеджменту, зростання співпраці та обміну інформацією податкових органів різних країн, використання штучного інтелекту і машинного навчання в процесі здійснення податкового контролю, запровадження чат-ботів та віртуальних помічників тощо).

Безумовно, у фаховій літературі існує декілька підходів до класифікації інструментів податкового адміністрування, однак вони різняться часом появи фахового дослідження та типу чи різновиду інструментарію податкового адміністрування, який був поширеним у визначений період часу. На нашу думку, сучасну класифікацію інструментів податкового адміністрування можна сформувати на основі різноманітних груп критеріїв, враховуючи функції, методи впливу, характер застосування та інші аспекти (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інструментів податкового адміністрування

Класифікатор	Різновид
1	2
За функціями податкового адміністрування	**Облікові інструменти с**прямовані на збір, обробку та зберігання інформації про платників податків та їхні податкові зобов'язання. До них належать: ідентифікація платників податків (реєстрація, присвоєння ідентифікаційних номерів); ведення податкових реєстрів та баз даних; прийом та обробка податкової звітності; облік сум нарахованих, обчислених і сплачених податків та податкових платежів
	Контрольні інструменти забезпечують контроль за дотриманням податкового законодавства та правильністю обчислення та сплати податків і включають: податкові перевірки (камеральні, документальні, фактичні); моніторинг фінансових операцій; застосування штрафних санкцій за порушення; адміністративні стягнення
	Інформаційні інструменти забезпечують інформаційну взаємодію між податковими органами та платниками податків, до них належать: надання консультацій та роз'яснень; проведення інформаційних кампаній; створення інформаційних ресурсів (вебсайти, call-центри); електронні сервіси та особисті кабінети платників
	Превентивні інструменти спрямовані на забезпечення своєчасного та повного погашення податкової заборгованості, охоплюють систему заходів з превенції податкових правопорушень індивідуального і суспільного рівня, нарахування пені та штрафів за несвоєчасну сплату; застосування заходів примусового стягнення (арешт рахунків, майна); реструктуризація податкової заборгованості

Продовження таблиці 1

1	2
За методами впливу	**Адміністративні** базуються на владних повноваженнях суб'єктів податкового адміністрування та передбачають обов'язкове виконання встановлених правил та процедур (наприклад, контролю, реєстрації, ліцензування, патентування тощо)
	Економічні створюють економічні стимули для добровільної сплати податків (наприклад, податкові пільги, податкові кредити) чи антистимули (штрафні санкції) за порушення податкового законодавства та ухилення від сплати податків
	Інформаційно-роз'яснювальні спрямовані на підвищення податкової культури та свідомості платників податків (наприклад, інформаційні кампанії, організація семінарів та тренінгів для платників, проведення консультацій)
	Психологічні спрямовані на формування позитивного ставлення до обов'язку сплати податків та підвищення податкової культури на основі усвідомлення необхідності виконання податкового обов'язку
	Соціальні враховують соціальні норми та цінності, що впливають на поведінку платників податків з метою формування суспільної позиції, нетерпимої до антифіскальної поведінки платників податків, забезпечення прозорості та відкритості діяльності податкових органів
За характером застосування	**Прямі** безпосередньо регулюють податкові відносини
	Непрямі впливають на податкові відносини опосередковано через інші сфери діяльності (наприклад, інформаційні кампанії, освітні програми)
За ступенем автоматизації	**Традиційні (паперові) інструменти** охоплюють використання паперових документів та ручної обробки інформації
	Цифрові інструменти ґрунтуються на використанні інформаційних технологій та електронних сервісів для автоматизації податкових процесів
За рівнем управління	**Інструменти державного рівня** застосовуються на рівні держави та регулюються законодавством
	Інструменти місцевого рівня застосовуються на рівні місцевих органів влади та регулюються місцевими нормативними актами (наприклад, встановлення місцевих податків та зборів)

Джерело: складено авторами.

Загалом податкове адміністрування є не чим іншим, як сукупністю заходів, процедур та інструментів, що використовуються органами управління оподаткуванням для дотримання норм податкового законодавства з метою досягнення економічних, соціальних, фіскальних цілей держави шляхом організації збору податків та податкових платежів, контролю за їх нарахуванням, обліком та сплатою, здійсненням системи заходів щодо протидії ухиленню від оподаткування, а також забезпечення взаємодії між державою та платниками податків.

УДК 336.221.4.(477) (091)

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ВІД РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ ДО СУЧАСНОСТІ

О. О. Супрун,
фаховий молодший бакалавр;
Л. Б. Черненька,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Історія податкової системи України є невід'ємною частиною її економічного та політичного розвитку. Протягом століть вона зазнавала численних змін, залежно від історичних умов та соціально-економічних трансформацій. Від перших спроб організації оподаткування в князівські часи до централізованої радянської системи, а потім до реформ незалежної України податкова система країни відображає важливі етапи розвитку держави. Трансформація податкової системи, зокрема через прийняття нових податкових кодексів та реформування податкового адміністрування, стала важливою частиною процесу інтеграції України до світового економічного простору. Однак цей шлях не був без перешкод, і на кожному етапі розвитку країна стикалася з новими викликами: необхідністю боротьби з корупцією, удосконаленням інститутів державного управління, а також забезпеченням стабільності економічної системи. Вивчення історії податкової системи України дає змогу зрозуміти не тільки еволюцію економічної політики, а й шляхи подолання соціально-економічних труднощів, з якими стикалася країна на шляху до своєї незалежності та економічного зростання.

Україна пройшла кілька етапів становлення своєї податкової системи, які розпочались ще в часи Радянського Союзу і завершились у період незалежності. У середині 20-х років були запроваджені різні форми оподаткування для колгоспів, одноосібних господарств і куркулів. Водночас сама податкова система не виконувала основну функцію наповнення бюджету, оскільки більшість виробництва контролював уряд, і значні надходження йшли від державних монополій. З 1936 року починається етап змін у сільськогосподарському оподаткуванні, зокрема, запроваджуються нові механізми, які стали

обчислюватися за фактично отриманим прибутком, що сприяло покращенню результатів у сільському господарстві. Проте найбільші зміни відбулися після 1961 року, коли було запропоновано відміну податків для населення, хоча в реальності все ж були внесені корективи до податкового навантаження. З початком перших економічних реформ у 1986–1987 роках розпочався процес розвитку приватного підприємництва та кооперативного руху, що вимагало впровадження нових податкових механізмів і дозволу на індивідуальну трудову діяльність. Після здобуття незалежності України в 1991 році розпочався процес формування національної податкової системи. У 1991 році був прийнятий Закон «Про систему оподаткування», що визначив основи оподаткування та започаткував введення нових податків, таких як податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи підприємств і акцизний збір. Паралельно відбувалися зміни у вже існуючих податках, зокрема прибутковому податку з громадян і місцевих зборах. Надалі, з метою удосконалення податкової політики, були прийняті важливі закони, що забезпечили стабільність податкової системи та розвиток нових механізмів оподаткування. У 2010-х роках в Україні почалась підготовка до створення Податкового кодексу, який був ухвалений 2 грудня 2010 року. Одним з ключових етапів цього процесу стало впровадження значних змін у податкову систему, спрямованих на спрощення її структури та зменшення податкового навантаження. Під час реформи було скорочено кількість податків і зборів, що суттєво зменшило бюрократичні бар'єри для бізнесу і зробило систему більш прозорою. Зокрема, з’явились нові механізми стимулювання економічної активності та залучення інвестицій, що дозволило зробити податкову систему більш справедливою і ефективною. Проте зміни, зокрема, у ставках та базах оподаткування, також вимагали від бізнесу більшої адаптації до нових правил гри. Ці кроки стали частиною масштабної податкової реформи, що мала на меті забезпечити економічну стабільність і зростання, а також створити сприятливі умови для розвитку підприємництва в Україні [1].

Починаючи з 2022 року, податкова система України пережила значні виклики, обумовлені військовими діями на сході країни та повномасштабним вторгненням Росії в лютому 2022 року. В умовах війни уряд України змушений був адаптувати податкову політику, щоб забезпечити стабільність фінансів країни та підтримати бізнес в умовах надзвичайного стану. Однією з основних змін стало введення широкомасштабних податкових канікул та спрощених податкових режимів для підприємств, які постраждали від війни, зокрема для малого та середнього бізнесу. Для збереження робочих місць було

запроваджено знижені ставки податків та можливість відстрочки платежів, а також створення нових механізмів для підтримки економічної активності в регіонах, що зазнали найбільших руйнувань. Водночас в умовах військового стану значна частина податкових надходжень була перенаправлена на фінансування оборонних потреб, що потребувало постійних змін у податкових механізмах. Було значно збільшено фінансування сектору безпеки, що вимагало розробки нових шляхів залучення доходів до державного бюджету. З 2022 по 2025 роки податкова система України адаптувалася до умов війни, зокрема через податкові канікули для бізнесу та перенаправлення надходжень на оборону. Запроваджено спрощені режими для підтримки економіки, автоматизацію податкових процесів і залучення інвестицій [2].

Незважаючи на важкі перешкоди, які постали перед Україною, зокрема війною, економічними труднощами та викликами в управлінні, податкова система країни продовжує адаптуватися та змінюватися відповідно до нових реалій. У складних умовах війни податкова політика стала важливим інструментом не лише для забезпечення фінансової стабільності, а й для підтримки бізнесу, збереження робочих місць та стимулювання економічної активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія / Волощук М. Г., Матьола І. І., Карабін Т. О., Білаш О. В. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36756.pdf

2. Томнюк Т. Л. Податкова система : навчальний посібник. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с. URL : http://chteiknteu.cv.ua/ua/content/download/nayka/monography/tomnjuk_2022

УДК 336.22

МЕДІАЦІЯ В ПОДАТКОВИХ СПОРАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МЕХАНІЗМ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Р. О. Фатьянов,
*аспірант Київського інституту інтелектуальної власності та права,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Податкові спори є одним із чинників, що впливають на економічну нестабільність, особливо під час воєнного стану. Вони можуть спричиняти затримку надходжень до бюджету, що зі свого боку зменшує фінансові можливості держави для забезпечення оборони та соціальних ініціатив. Крім цього, нестабільність у сфері податкових відносин може відлякувати потенційних інвесторів, що негативно позначається на економічному розвитку країни. У період воєнного стану податкові суперечки загострюються. Зміни у податкових нормах, які запроваджуються для підтримки економіки та зміцнення обороноздатності, нерідко викликають непорозуміння між підприємцями та фіскальними органами. Це призводить до збільшення навантаження на судову систему та може затримувати вирішення важливих фінансових питань.

За таких обставин особливого значення набуває медіація як спосіб врегулювання податкових конфліктів, оскільки стабільність економіки та конструктивна співпраця між державою і платниками податків є вкрай важливими. В умовах кризи податкові суперечки можуть значно ускладнювати діяльність підприємств, спричиняти фінансові втрати та додатково навантажувати судові установи. У цьому аспекті медіація виступає як ефективна альтернатива судовому вирішенню спорів, що дозволяє швидко та гнучко усувати розбіжності між податковими органами та суб'єктами господарювання. Податкова медіація – це спосіб вирішення податкових спорів між податковими органами та платниками податків, що ґрунтується на принципах презумпції правомірності рішень і добросовісності платника податків, дозволяє вирішувати податкові спори на етапі досудового розгляду за участю медіатора [1, с. 325].

Однією з основних переваг використання медіації є зменшення навантаження на судову систему, що набуває особливої актуальності у воєнний

період, коли державні установи функціонують у режимі дефіциту ресурсів та обмеженого часу. Медіація забезпечує ефективну взаємодію між сторонами спору, сприяючи запобіганню його загостренню та допомагаючи досягти компромісу, що враховує інтереси всіх учасників.

Важливим чинником є зміцнення довіри до податкової системи. Використання відкритих і конструктивних методів врегулювання суперечок сприяє зростанню впевненості підприємств у справедливості податкових відносин, що позитивно позначається на дотриманні податкової дисципліни. У перспективі це сприяє зменшенню кількості податкових конфліктів, що можуть виникати через неточності або нерозуміння законодавчих норм.

Медіація також є ефективним способом уникнення додаткових фінансових втрат, оскільки дозволяє підприємствам мінімізувати ризики застосування штрафних санкцій та зменшити витрати на судові розгляди. Це особливо критично для бізнесу в умовах воєнного часу, коли економічна нестабільність та фінансові труднощі стають серйозними викликами. Забезпечення фінансової стійкості компаній під час кризи сприяє збереженню робочих місць, продовженню економічної діяльності та зниженню ризику банкрутства.

Широке впровадження медіації у сфері податкових спорів сприяє загальній стабілізації економічної ситуації. Запобігання затяжним конфліктам, оперативне вирішення податкових питань і досягнення балансу між інтересами держави та підприємців створюють сприятливі умови для залучення інвестицій та подальшого розвитку економіки. Медіація як форма переговорів і посередництва є більш зручним та зрозумілим механізмом для іноземних інвесторів у порівнянні з довготривалими судовими процесами. Саме тому розвиток податкової медіації є позитивним сигналом для інвесторів про покращення інвестиційного середовища в країні. Це набуває особливого значення в умовах воєнного стану, коли важливо забезпечити ефективне управління наявними ресурсами та підтримку економічної активності [2].

Отже, застосування медіації у сфері податкових спорів відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, особливо в період воєнного стану, коли можливості держави обмежені, а необхідність раціонального використання ресурсів зростає. Податкові конфлікти можуть негативно впливати на надходження до бюджету, що, у свою чергу, може знижувати рівень фінансування оборонних і соціальних програм. Крім того, невизначеність у податковій політиці та велике навантаження на судову систему можуть відлякувати потенційних інвесторів, що уповільнює розвиток економіки.

Використання медіації як альтернативного методу врегулювання податкових суперечок дає змогу швидко вирішувати спори між податковими органами та бізнесом, значно скорочуючи часові та фінансові витрати. Це також сприяє зниженню навантаження на судові органи, що є надзвичайно важливим у кризові періоди. Прозорість та ефективність механізмів медіації підвищують рівень довіри підприємців до податкової системи, що, у свою чергу, сприяє дотриманню податкових зобов'язань та зменшенню кількості суперечок у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шушакова І. К., Грабова І. Д., Дем'янова І. В. Податкова медіація як інструмент вирішення податкових спорів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 318–325.
2. Мягкий А. Медіація у податкових спорах – цивілізований шлях пошуку компромісу / Координата: Платформа стратегічної та законотворчої аналітики. URL : https://coordynata.com.ua/mediacia-u-podatkovih-sporah-civilizovanij-slah-posuku-kompromisu

УДК 336.2:004.7

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ЇХ СПЛАТОЮ

Д. В. Чайкун,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Ю. В. Ковернінська,**
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасних умовах цифровізація відіграє ключову роль у трансформації податкового адміністрування та контролю за сплатою податків. Використання інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності діяльності податкових органів, мінімізації людського фактору, автоматизації процесів та зниженню рівня податкових правопорушень.

З огляду на глобальні тенденції цифрової трансформації дослідження впливу цифровізації на адміністрування податків є надзвичайно актуальним. Це дозволяє оцінити ефективність сучасних інструментів податкового контролю та розробити рекомендації щодо їх подальшого удосконалення в умовах цифрової економіки.

Використання цифрових технологій в Україні має значний потенціал для розширення можливостей у різних сферах. Уряд визнає важливість цифрової трансформації податкової системи та активно впроваджує відповідні заходи. Запроваджено низку електронних податкових сервісів, зокрема електронне подання звітності та електронний кабінет. Електронне подання звітності дає змогу платникам податків подавати декларації, сплачувати податки, отримувати інформацію про податкову заборгованість, що сприяє зниженню адміністративних витрат і мінімізації ризику помилок. Електронний кабінет є комплексом інформаційно-телекомунікаційних систем центрального органу виконавчої влади, що відповідає за впровадження державної податкової політики. Він забезпечує взаємодію платників податків із державними, зокрема контролюючими, органами щодо реалізації податкових прав та обов’язків [3]. Використання кабінету дозволяє зручно подавати звітність, сплачувати податки та отримувати необхідні консультації. Це сприяє зниженню адміністративного навантаження як для платників податків, так і для податкових органів.

Штучний інтелект та обробка даних мають суттєве значення в управлінні податковими процесами, оскільки дають змогу аналізувати великі обсяги інформації, виявляти тенденції та ідентифікувати можливі ризики. Це сприяє ухваленню обґрунтованих рішень у сфері оподаткування. Штучний інтелект дозволить автоматизувати перевірку податкових декларацій, виявляти схеми шахрайства, а також виконувати розрахунок податкових зобов'язань і стягнення заборгованості.

Блокчейн-технології в податковому адмініструванні забезпечують надійний захист даних і підвищують прозорість податкових операцій. Їхнє впровадження знижує ризики шахрайства та сприяє зміцненню довіри до податкової системи.

Мобільні застосунки. Розробка мобільних додатків для платників податків надає можливість оперативно та зручно отримувати доступ до даних про податкові зобов'язання, здійснювати обчислення податків та виконувати необхідні дії з будь-якого гаджета [1].

Додаток «Дія» дає змогу громадянам здійснювати податкові платежі, подавати декларації для фізичних осіб – підприємців, які працюють за спрощеною системою оподаткування, отримувати виписки щодо доходів і сплачених податків. Крім того, користувачі можуть переглядати власний податковий статус та актуальну інформацію про фінансові розрахунки з бюджетом. Сервіс також автоматично сповіщає про наближення термінів сплати, наявність податкових зобов’язань чи виникнення заборгованості [2].

Сучасні цифрові рішення активно інтегруються в податкову систему України, що сприяє покращенню ефективності адміністрування, посиленню прозорості процедур та зміцненню довірчих відносин між державними органами та платниками податків. Прогнозується, що цей процес продовжуватиметься, що дозволить подальше вдосконалення податкової інфраструктури.

Отже, цифрові технології мають вирішальне значення для оновлення системи податкового адміністрування та моніторингу сплати податків. Впровадження електронних сервісів, штучного інтелекту, блокчейн-технологій і мобільних застосунків значно підвищує ефективність діяльності податкових органів, зменшує адміністративне навантаження та мінімізує ризики шахрайства. У майбутньому розвиток цифрових технологій сприятиме підвищенню прозорості податкової системи, зміцненню довіри громадян до державних органів і покращенню якості податкового адміністрування в умовах цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лагодієнко Н., Якушко І. Розвиток системи оподаткування в умовах цифрової трансформації національної економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2021. № 5. URL : https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3467

2. Податки в декілька кліків: на Дії з'являться нові послуги для бізнесу / Дія : офіційний вебсайт. URL : https://diia.gov.ua/news/podatki-v-dekilka-klikiv-na-diyi-zyavlyatsya-novi-poslugi-dlyabiznesu

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

УДК 336.22 (477)

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАСОБИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ

М. Т. Шендригоренко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів;
М. С. Костін,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Маріупольський державний університет

Система адміністрування податків в Україні відіграє фундаментальну роль у забезпеченні економічної стабільності, виконанні бюджетних зобов'язань та реалізації стратегічних завдань державної політики. В умовах численних викликів ця система стикається з серйозними проблемами, обумовленими як внутрішніми, так і зовнішніми факторами.

Одним із найгостріших викликів є військові дії, які суттєво вплинули на економічну активність. Руйнування інфраструктури, зменшення виробничих потужностей та зростання тіньової економіки призвели до значного скорочення податкових надходжень. Ці чинники обмежують базу оподаткування, створюючи додатковий тиск на систему адміністрування податків [1].

Іншим важливим викликом є цифровізація економіки. Розвиток онлайн-торгівлі, цифрових активів і дистанційних послуг змінює традиційні форми ведення бізнесу, що вимагає адаптації податкових органів до нових реалій [2; 3]. Ефективний облік і контроль доходів, які генеруються у цифровому середовищі, стають обов'язковими для збереження прозорості та справедливості системи оподаткування.

Тіньова економіка залишається актуальною загрозою для податкової системи. Значний обсяг операцій здійснюється поза офіційними каналами, що ускладнює контроль і знижує рівень податкових надходжень.

Отже, боротьба з тіньовою економікою є одним із ключових завдань для підвищення ефективності податкового адміністрування.

Міжнародна інтеграція є ще одним викликом для системи адміністрування податків. Імплементація стандартів BEPS, гармонізація законодавства з вимогами

ЄС і забезпечення обміну податковою інформацією дозволять покращити прозорість та ефективність системи, але водночас вимагають значних ресурсів для модернізації.

Інституційна слабкість податкових органів також обмежує ефективність адміністрування податків. Відсутність належного фінансування, застаріла технічна база та недостатня кваліфікація працівників суттєво знижують їхню спроможність виконувати завдання належним чином.

З урахуванням зазначених викликів, визначено напрями вдосконалення адміністрування податків:

1. Цифровізація податкових процесів. Вважаємо, що впровадження сучасних автоматизованих систем збору, аналізу і моніторингу даних із використанням технологій Big Data, штучного інтелекту та блокчейн дозволить забезпечити прозорість податкових процесів і мінімізувати ризики помилок.
2. Реформування податкового контролю. Перехід від репресивних до консультативно-превентивних методів сприятиме зменшенню конфліктів між податковими органами і платниками податків. Проведення роз'яснювальної роботи та підтримка сумлінних платників допоможуть підвищити рівень добровільної сплати податкових платежів.
3. Забезпечення прозорості та відкритості. Публічний доступ до податкової інформації, регулярна звітність податкових органів і залучення громадськості до моніторингу зменшать корупційні ризики та сприятимуть зростанню довіри до системи оподаткування.
4. Сприятливі умови для малого і середнього бізнесу. Пільгове оподаткування, спрощення звітності та надання фінансових стимулів сприятимуть розвитку підприємництва, що своєю чергою збільшить податкову базу.
5. Модернізація технічної бази податкових органів.
6. Спрощення податкового законодавства. Зменшення кількості податків і створення зрозумілої нормативно-правової бази дозволить знизити адміністративне навантаження на платників податків і підвищити рівень їхньої лояльності.
7. Міжнародна співпраця. Участь України у глобальних ініціативах, таких як обмін податковою інформацією та впровадження міжнародних стандартів адміністрування, дозволить ефективно протидіяти ухиленню від оподаткування в транскордонному середовищі.
8. Боротьба з тіньовою економікою. Розширення сфер застосування електронних касових апаратів, посилення відповідальності за порушення податкового законодавства та моніторинг фінансових операцій забезпечать скорочення тіньового сектору економіки.

Отже, адміністрування податків в Україні потребує системного підходу, що включає впровадження інституційних, технічних і нормативних змін. Реалізація зазначених заходів дозволить не лише стабілізувати податкові надходження до бюджету, але й сприятиме створенню умов для економічного зростання, зміцнення міжнародної співпраці та підвищення довіри громадян і бізнесу до податкової системи. Це стане запорукою сталого розвитку та процвітання України в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформа податкового адміністрування в Україні: результати та перспективи. Аналітичний звіт / Міністерство фінансів України. Київ : Мінфін, 2024. URL : https://mof.gov.ua (дата звернення: 25.01.2025).

2. Цифровізація податкового адміністрування: результати впровадження IT-технологій / Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. 2024. URL : https://tax.gov.ua (дата звернення: 25.01.2025).

3. Білоус В. Г., Шевчук А. І. Система адміністрування податків у контексті цифровізації економіки. *Науковий вісник Університету державної фіскальної служби України*. 2023. № 4 (74). С. 21–30.

СЕКЦІЯ 6
ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

УДК 336.7

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF CENTRAL BANK DIGITAL CURRENCIES

Ciorici Iurii,
student, cycle 1, gr. FB232A;
Vîrlan Delia,
student, cycle 1, gr. BA241A,
Moldova State University

I. Introduction

In the context of global digital modernization, regulators in many countries are intensively involved in the research and implementation of Central Bank Digital Currencies (CBDCs). Central Bank Digital Currencies are digital forms of money, the distinctive feature of which is their support by the country's central bank. The Bank for International Settlements defines CBDCs as a liability of (or a claim on) the central bank, denominated in the national unit of account that is different from balances in traditional reserve or settlement accounts [1]. CBDCs exist only in electronic form. Unlike cryptocurrencies, CBDCs are strictly regulated, which promotes transparent use and circulation of this currency, helps strengthen the sustainability of the national financial system and increase the financial inclusion of the population.

The purpose of this study is to highlight, based on investigation of international experience, the main advantages and disadvantages of Central Bank Digital Currencies.

II. Results and discussions

Although the CBDC concept is generally identical worldwide, its implementation is nevertheless influenced by specific features of each country, such as its level of economic development, stability and sustainability of the financial system, legislative framework, etc. Central banks conduct serious research to ensure the maximum level of stability, efficiency, sustainability and trust when implementing CBDCs. This has resulted in the creation of different forms of

CBDCs. As of today, based on global practice, three main types of CBDCs are being developed:

– *Retail CBDC,* which is a type of digital currency available for the public use, enabling instant purchases via the central bank or authorized digital wallets.

– *Wholesale CBDC,* used by the different types of financial institutions for providing robust and efficient interbank settlements.

– *Hybrid CBDC,* which integrates retail and wholesale schemes, is used by individual customer transactions and payments made at the interbank level.

While CBDCs and cryptocurrencies both represent digital forms of value, they differ in terms of issuers, regulatory norms, capital and technologies (table 1).

Table 1

Differences between CBDCs, crypto-assets, and stablecoins

	Central bank digital currency (CBDC)	Virtual currency (Crypto-assets and stablecoins)
The issuer	Government, the Central banks	An unspecified person
Level of centralization	Legal tender (fiat money), centralized, regulated currency	Non-fiat, decentralized currency
Capital	There is no upper limit, supply and demand will be regulated by controlling the amount of currency	Some have limited circulation and cannot be issued without restrictions
Technology	Block chain technology and distributed ledger technology are used to record transaction data	Block chain technology is used to record transaction data, each data has security and anonymity characteristics, and the data will not be tampered with

Source: Elaborated by authors based on [3].

Most modern digital currency issuance projects are aimed at creating technology-neutral money. This factor determines the fact that many of them (though not necessarily all) use Distributed Ledger Technology as well as blockchain technology. A wide range of factors, one of which may be their declared capitalization, typically determines the issuance volumes of crypto-assets and stablecoins. In the case of CBDCs, issuance volumes are defined by the fact that this currency is a central bank liability, and its growth will significantly impact money supply, the inflation, and other economic indicators.

In today's world, a wide range of factors contribute to the acceptance of digital currencies (figure 1).

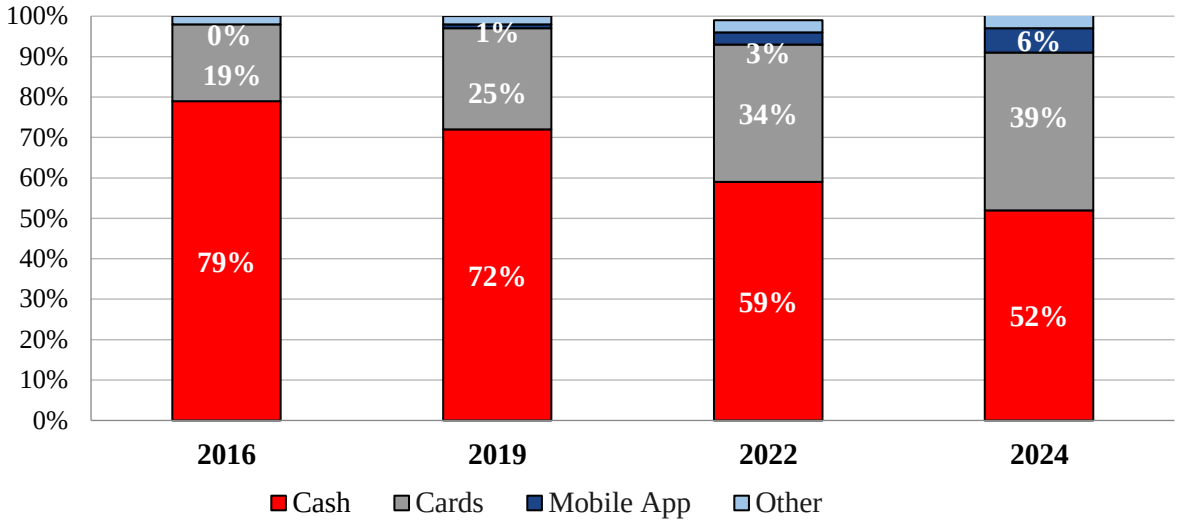

Figure 1. The preconditions for CBDCs development, 2016–2024

Source: Elaborated by authors based on ECB, ING.

The main reasons for CBDCs development are: the declining use of cash from 2016 to 2024 and the increasing role of digital payment methods. In 2016, cash accounted for 79 % of transactions, but by 2024, it has dropped to 52 %. Meanwhile, card payments and mobile app transactions increased significantly. This shift highlights the growing digitalization of payments, which is one of the key drivers behind the development of CBDCs. As reliance on cash declines, CBDCs could provide a secure and state-backed alternative to existing digital payment methods.

Around the world, Central Banks are at different stages of exploring digital currencies. As of early 2024, 119 countries worldwide, accounting for 95 % of global GDP, research and develop CBDCs. CBDCs undergo a testing phase in 17 countries, including Switzerland, Australia, China, and South Korea. The official launch of retail CBDCs has been carried out by the Bahamas (in 2020), Nigeria (in 2021), and Jamaica (in 2022).

Among the countries pushing forward with CBDC initiatives, Ukraine stands out for its significant progress in exploring digital currency solutions. Ukraine began exploring the possibility of issuing CBDC back in 2016. They conducted pilot projects in 2018, 2019, and 2021, testing transaction feasibility, digital wallets, and even programmable salary payments. In 2021, the government passed a law officially allowing the National Bank of Ukraine (NBU) to issue a CBDC and equating it to physical cash. By late 2022, the NBU presented a draft concept for an electronic hryvnia (e-hryvnia) covering retail payments, virtual assets, and cross-border transfers, and registered its trademark. Another pilot project was implemented in 2023, likely aiming to refine technical and operational details for a future rollout. The NBU’s vision includes integrating the e-hryvnia with the country’s developing

crypto ecosystem, but ongoing geopolitical factors influence on this project implementation [5].

The European Union is in the process of launching a digital euro as a type of CBDC. The primary reasons for implementing CBDC in the European Union include: promoting financial inclusion, enhancing cost efficiency, increasing payment speed, improving the financial stability, safety and robustness of payments, increasing national defenses against money laundering, counterfeiting, creating a single European payment system/wallet for the digital euro [4]. In June 2023, the EU Commission presented an important legislative initiative as a part of "Digital euro package" aimed at establishing a legal framework for a digital euro that complements cash. Besides secure, accessible digital payments, this document, officially titled "Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the establishment of the digital euro", protects the legal tender status of physical euros to ensure their continued acceptance. The ECB concluded its research phase (2021–2023) and is currently in a preparatory phase (2023–2025), refining the technical and design aspects. Importantly, the digital euro aims to supplement cash instead of substituting it, guaranteeing that individuals can utilize different types of payment methods [6].

According to investigations, the main challenges for CBDC introducing in the European Union are: the rate of digital euro; the legal norms, including EU legislative framework on payments; the technological and infrastructure development and security risks; the modernization of the banking sector; the implementation costs [2].

Conclusion

The modern world is going through a new phase of digital evolution, with central banks exploring CBDCs as a means to improve payment systems and increase financial inclusion. The main advantages of CBDC implementation comprise better control of monetary policy, simplification of tax collection, faster transactions, lower costs, greater efficiency, high level of security, growth of cross-border transactions, decrease of illicit activities. At the same time, there are some disadvantages in CBDC project such as: potential negative effects on financial stability, cybersecurity risks, privacy concerns, needs for significant investments in infrastructure and technologies, and problems with cross-border transactions. When implementing CBDC in each of the countries initiating this project, special attention should be paid to its individual characteristics, such as the level of education of the population, local traditions, trust in innovation, the level of development of infrastructure and legislative framework, and only in this case will CBDC be able to provide maximum benefits with a minimum of negative effects.

BIBLIOGRAPHY

1. BIS Central bank digital currencies and fast payment systems: rivals or partners? Papers No 151. December 2024.

2. Cipollone P. The implementation of CBDCs by central banks: challenges, risks and opportunities. Conference "Central Bank Digital Currencies: Threat or Opportunity?" London School of Economics, October 28th.

3. Guley A., Koldovskyi A. Digital Currencies of Central Banks: Advantages and Disadvantages. Financial Markets, Institutions and Risks, 2023. Volume 7, Issue 4.

4. ING. The digital euro project is making progress, European banks should pay attention. 10 February 2025.

5. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analytical%20Report%20on%20E-hryvnia.pdf?utm_source=chatgpt.com

6. URL : https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.pr231018~111a014ae7.en.html?utm_source=chatgpt.com

УДК 339.5

BULGARIA – A RISING STAR IN THE ICT SECTOR

Y. H. Krumova,
PhD Student of Economics and Management;
I. T. Dimitrov,
PhD, Professor,
"Prof. Dr Asen Zlatarov" University – Burgas, Bulgaria

Introduction and background of the study

With a legacy of excellence in technological development [1], [2], [3], the ICT sector in Bulgaria has emerged as a dynamic and competitive force in the national economy. Offering a range of services, the sector caters to the diverse needs of global clients and demonstrates a remarkable growth potential. The success of the ICT sector in Bulgaria can be attributed to a combination of internal and external factors [4]. Internally, the sector benefits from the availability of highly skilled, technically diverse, and multilingual professionals, who number over 70,000 in the country. Externally, the sector leverages its geographical proximity and cultural affinity to Western Europe, which enables effective communication and collaboration with international partners and customers.

Additionally, the Bulgarian ICT market has seen a 300 % increase in revenue over the past seven years, with the software business being particularly strong [5]. It has shown consistent growth and resilience, even during the COVID-19 crisis, when it increased its revenues by 10 % in 2020, while the nation's GDP fell by 5.5 % [6]. The sector also has a strong export orientation, with more than 80 % of its revenues coming from foreign markets, mainly the EU and the US. In this article, we will focus on Bulgaria's rising position in the ICT sector and explore the factors that contribute to its success and growth.

The Talent Pool in Bulgaria

The technical talent pool in Bulgaria is one of the country's main advantages for the ICT industry, and it is continuously increasing [7]. Bulgaria has a modern and reliable IT infrastructure, with high-speed internet, broadband penetration, and cloud computing capabilities. Notably, Vivacom, which secured the "Fastest Mobile Network in Europe" distinction for the period Q1–Q2 2020 [8], ranks as one of three

primary mobile network operators within the country, alongside A1 and Telenor. As of 2020, internet usage reached 69.2 % amongst individuals aged 16–74 [9] and 78.9 % within households [10], indicating widespread adoption of digital connectivity across the population. The majority of the IT professionals are located in the capital city of Sofia, which hosts more than 60 % of the IT companies in the country. Other major IT hubs are Plovdiv, Varna, and Burgas, which have a combined share of about 20 % of the IT companies [11].

Bulgaria has a strong educational system that supports the development of IT talent. The country witnessed the graduation of 10,800 individuals with ICT degrees between 2015 and 2019, yielding an average of 2,160 graduates annually. This number includes graduates in computer science, software development, mathematics and statistics [12]. Moreover, the country has long traditions in mathematics and informatics competitions, which are among the best tools to identify and develop the intellectual abilities of young people in the country [13]. Bulgaria is a cofounder and regular participant in the International Mathematics Olympiad (IMO) since its start in 1959, and the originator and the first host of the International Olympiad in Informatics (IOI) in 1989 [14]. There are also private educational organizations that offer courses and certifications in various IT fields, such as Telerik Academy, SoftUni, and Software University.

Bulgaria has a culture of innovation and entrepreneurship, with a vibrant startup ecosystem and a supportive community of IT experts, mentors, investors, and events. The country also has a high proficiency in English, as well as cultural similarities with Western Europe and the US, which facilitates communication and collaboration with global clients and partners. In 2021, more than 70 % of students in upper secondary general education and more than 60 % of the students in vocational education studied two or more foreign languages as compulsory subjects or as compulsory curriculum options [15]. All this ranks Bulgaria 12th in the world and 2nd in Europe in terms of the quality of software developers [16].

In addition, the sector capitalizes on its low labour cost and favourable taxation, which make Bulgaria an attractive destination for IT investments and outsourcing [17]. The country also has an EU membership, which provides access to the European market and legal framework for businesses. According to the 2023 Global Services Location Index, Bulgaria ranks 25th, highlighting the competitiveness of the Bulgarian services sector. Moreover, it stands as one of the most financially attractive countries in the EU due to its low costs, tax incentives, and business-friendly environment [18].

Exploring Bulgaria's Competitive Edge

Outsourcing to Bulgaria is gaining popularity due to its strategic location, convenient time zone, and attractive business conditions in terms of low corporate and labour taxes compared to Western Europe and North America. The emergence of foreign software development centres in Bulgaria has been influenced by factors such as cost considerations, return migration, and the search for highly qualified graduates [19]. Bulgaria has the lowest total compensation per hour worked in the EU. The hourly labour cost in Bulgaria was 8.2 euros (8.83 USD) compared to the highest cost of 50.7 euros (54.61 USD) in Luxembourg. Bulgaria exhibits a service-oriented economic structure, with the service sector accounting for almost 60 % of the national GDP [20]. This emphasis on services transcends into the outsourcing industry, which constitutes a crucial and increasingly valuable segment within the national economic landscape. In addition, Bulgaria's tax incentives, have been found to be significant for certain sectors, such as textiles, in attracting Foreign Direct Investment [21]. Notably, the country features the lowest corporate income tax rate within the European Union, standing at 10 % [22]. This policy translates to potentially reduced tax burdens for companies operating in the ICT sector. The logistics sector in Bulgaria is also evolving, with a shift towards more value-added services and a focus on preventing negative environmental impacts [23].

In addition, collaborative efforts between industry and academia have led to a flourishing software engineering research landscape [24]. Bulgaria exhibits a high national emphasis on educational attainment, reflected in a sizeable portion of its population possessing tertiary education. This is particularly evident within the ICT workforce, where approximately 75 % of employees held tertiary qualifications in 2022. This figure surpasses the average across EU member states, and positions Bulgaria as the 9th highest-ranking EU member state in terms of ICT skill level [25]. Further, the introduction of “Computer Modelling” as a core subject in Bulgarian primary could prepare kids for the jobs of the 21st century, which require digital literacy and computational thinking skills [26]. This aligns with the overall digitalisation of the Bulgarian education system, characterized by changes in the teaching of IT implemented over the past five years [27]. These studies present evidence for the recent transformations in Bulgarian computer education, particularly at the primary and vocational levels. This includes a growing emphasis on integrating computational thinking skills into primary school curricula and on enhancing digital literacy across vocational programs.

Another benefit of outsourcing to Bulgaria is its geographical and cultural proximity to European and US companies. Situated at the crossroads of Europe and Asia, Bulgaria occupies a strategic geopolitical position, serving as a vital "bridge" between these regions on numerous business and political fronts. This is further enhanced by the convenient time zone and geographical proximity to major European capitals, all of which are accessible within a 3-hour flight distance, fostering seamless travel and communication. Additionally, Bulgaria's cultural landscape exhibits significant parallels with Western Europe and the United States, evident in social customs and business practices. This shared understanding facilitates effective communication and collaboration with international clients and partners, further enhancing Bulgaria's attractiveness as a business destination. However, while geographical and cultural proximity may potentially contribute to ICT outsourcing, the findings suggest that effective communication and trust remain critical determinants of successful partnerships. The success of IT outsourcing partnerships in Bulgaria is contingent upon factors such as the level of achievement of partnership goals, top management commitment, effective communication, and trustful sharing of information and knowledge [28].

Conclusion

Bulgaria's ICT sector exhibits impressive growth and resilience, solidifying its position as a prominent contributor to the national economy. This exponential trajectory can be attributed to a confluence of internal and external drivers. Notably, multilingual and technically adept professionals comprise the sector's human capital backbone. Additionally, geographical proximity to Western Europe and the US, coupled with favourable labour costs and tax structures, fosters an investment-friendly climate. Furthermore, EU membership grants access to a vast market, while a robust educational system with established traditions in mathematics and informatics cultivates a talent pipeline. These compelling attributes position Bulgaria as a prime destination for IT investments and outsourcing, propelling it as a wellspring of innovation within the global ICT landscape.

REFERENCES

1. Stefanov R., Boeckholt P., Pontikakis D. POINT Review of Industrial Transition of Bulgaria. Luxembourg, 2021. Report No. 978-92-76-32322-8

2. Duque R., Collins M., Abbate J., Azambuja C., Snaprud M. History of ICT. In Shrum W., Benson K., Bijker W., Brunnstein K., editors. Past, Present and Future of Research in the Information Society. Boston, MA: Springer, 2007. Pp. 33–45.

3. Đorđević N. Emerging Europe. [Online]. 2021 [cited 2021 October 10. URL : emerging-europe.com/after-hours/how-the-pravetz-82-introduced-a-generation-of-bulgarians-to-the-computer/

4. Chen Y., Qu L. The Impact of ICT on the Information Economy. *4th International Conference on Wireless Communications, Networking and Mobile Computing*. 2008: p. 1–4.

5. International Trade Administration. Leading Sectors for US Exports & Investments. 2024.

6. BASSCOM. Annual Report On the State of the Software Sector in Bulgaria. Research. Sofia : CBN – Pannoff, Stoytcheff & Co, 2023.

7. Questers. IT Industry Report. Market Research. London : Questers, 2021.

8. Ookla. Europe's fastest mobile network. 2020.

9. National Statistical Institute. Individuals regularly using the Internet (Every day or at least once a week). Sofia, 2020.

10. National Statistical Institute. Households with Internet access at home. Sofia, 2020.

11. NCube. Bulgarian IT Industry: An Overview [Online]. 2022 [cited 2022 July 20. URL : ncube.com/bulgarian-it-industry-an-overview

12. AIBEST. AIBEST Annual Report. Sofia, 2020.

13. Hristova P., Atanasova D. The Role of Competition Informatics When Training Qualitative Software Specialists. *12th International Technology, Education and Development Conference Proceedings.* 2018: p. 8816–8825.

14. Institute of Mathematics and Informatics. Mathematics and Informatics Competitions Scene in Bulgaria. Sofia, 2007.

15. Eurostat. Foreign language learning increases among EU students. Luxembourg, 2021.

16. HackerRank. HackerRank Research. 2016.

17. Dimitrova S. Bulgaria – Information and Communications Technologies. [Online]. 2024 [cited 2024 January 2. URL : trade.gov/country-commercial-guides/bulgaria-information-and-communications-technologies

18. Sethi A., Llanos J., Lele R., Redensek V., Singh A. Global Services Location Index. 2023.

19. Micek G. Investigating the emergence of software development centres in Central and Eastern Europe. *Geographia Polonica.* 2009: p. 21–33.

20. National Statistical Institute. GDP and GVA by economic sectors and regions with data for 2022. Sofia, 2022.

21. Bitzenis A. Did financial incentives affect Foreign Direct Investment (FDI) inflows in Bulgaria. *South-Eastern Europe Journal of Economics.* 2003: p. 65–84.

22. Gorcheva T. Foreign Investment in Bulgaria. *World Economy and International Relations.* 2001: p. 103–108.

23. Banabakova V. Tendencies in the Development of Logistics Services. *International Journal Knowledge.* 2019 March: p. 219–225.

24. Nikolov R., Ilieva S. A model for strengthening the software engineering research capacity. Proceedings of the 2008 international workshop on Software Engineering in east and south europe. 2008 May: p. 107–110.

25. Eurostat. Distribution of ICT specialists by Education attainment level (%). Luxembourg, 2022.

26. Tuparova D. Teaching of computer programming in Bulgarian primary school. *International Convention on Information and Communication Technology, Electronics and Microelectronics.* 2019: p. 836–840.

27. Karadimitrova R. Outline the teaching of computing in England and the teaching of information technologies and computer modelling in Bulgaria. *Annual Scientific-Methodical Magazine.* 2020: p. 46–52.

28. Alexandrova M. IT outsourcing partnerships: Empirical research on key success factors in Bulgarian organizations. *Journal of Contemporary Management Issues.* 2012: p. 31–50.

JEL G21, Q14

ENHANCING AGRICULTURAL FINANCIAL POLICY THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES: A PUBLIC FINANCE APPROACH

Aynur Mammadova,
Senior lecturer;
Tarana Aliyeva,
Senior lecturer;
Zuleykha Aliyeva,
Assistant,
Azerbaijan State Agricultural University, Azerbaijan

Abstract. This study explores the impact of digital technologies on agricultural financial policy, with a strong emphasis on Azerbaijan's public finance system. The paper evaluates how digital payment solutions, block chain-based financial transactions, and artificial intelligence-driven credit assessments are reshaping access to capital, increasing financial transparency, and optimizing government-backed financial aid programs for the agricultural sector. The research highlights both the opportunities presented by digital transformation and the barriers that must be overcome, including regulatory limitations, technological infrastructure deficits, and cybersecurity risks. Furthermore, comparative insights from global best practices offer policy recommendations for Azerbaijan's sustainable agricultural finance development.

Keywords: *digital finance, agricultural policy, public finance, artificial intelligence, Azerbaijan, financial sustainability.*

The agricultural sector in Azerbaijan has long faced structural financial constraints, with limited access to credit, high operational risks, and dependency on outdated transaction systems. The introduction of digital financial tools has significantly improved efficiency in financial transactions, allowing farmers to access government subsidies more easily while reducing bureaucratic hurdles. According to the Central Bank of Azerbaijan, as of 2023, over 65 % of agricultural financial transactions are now conducted digitally, compared to just 40 % in 2019 [4]. Block chain-based platforms are also emerging, providing farmers with secure,

verifiable payment records and contract management systems, which reduce fraud and financial mismanagement risks [3].

The potential of digital technologies in agricultural finance is evident in AI-driven financial analytics, which offer more accurate risk assessments for smallholder farmers. This allows banks and financial institutions to make informed lending decisions, thereby reducing non-performing loan rates in the sector. In many developed economies such as the Netherlands and Canada, AI-based credit evaluation has led to a 30 % increase in loan accessibility for small farms [2]. By adapting similar models, Azerbaijan can address the financing gap in its rural economy and enhance financial inclusion [3].

However, digital transformation in Azerbaijan's agricultural finance sector faces several challenges. One of the most pressing issues is the uneven distribution of digital infrastructure, particularly in remote rural areas. While urban centers enjoy high-speed internet and modern fintech services, many villages lack reliable digital connectivity, preventing widespread adoption of mobile banking and digital transactions [3]. Furthermore, despite recent regulatory reforms, the lack of a clear legislative framework for block chain-based financial services poses uncertainty for investors and financial institutions. Addressing these policy gaps through targeted legislative efforts can accelerate the transition toward a more transparent and efficient financial ecosystem [5].

Cybersecurity is another major concern in the adoption of digital finance within agriculture. As financial transactions increasingly move to online platforms, the risk of cyberattacks and data breaches rises. In 2022, Azerbaijan experienced a 22 % increase in cyber-related financial fraud cases [5], demonstrating the need for stronger security measures in digital financial services. Implementing robust cybersecurity policies and educating stakeholders on digital financial risks will be essential in ensuring a secure transition to digital agriculture finance.

Comparing Azerbaijan's approach to global best practices, countries like Estonia and Australia have successfully integrated digital finance into their agricultural policies by investing heavily in fintech infrastructure and establishing regulatory sandboxes for innovation [4]. Estonia's e-Residency program, for example, has facilitated seamless cross-border financial transactions, while Australia's AgriDigital platform has transformed commodity trading through block chain. Azerbaijan can benefit from these experiences by fostering partnerships with international fintech firms and adopting adaptive policy measures tailored to its agricultural finance needs [2].

To fully leverage digital technologies in agricultural financial policy, Azerbaijan must invest in digital infrastructure expansion, create clear regulatory frameworks, and enhance digital literacy among farmers. Ensuring secure and efficient digital transactions will require collaboration between government institutions, private financial entities, and international organizations. By implementing these measures, Azerbaijan can build a resilient and modern agricultural finance system, contributing to long-term economic sustainability and rural development.

REFERENCES

1. Bahur N. V. Instruments of financial stimulation of the development of regions and communities during decentralization. *Efficient Economy*. 2020. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8191

2. Yegorov I. Digital finance in the agricultural sector: Challenges and prospects. *Journal of Agricultural Policy*. 2021. 15 (2), 89–105. URL : https://www.agpolicyjournal.com/article/2021-15-2-89

3. Hasanov R., Mammadova L. The role of fintech solutions in Azerbaijan's agricultural economy. *Baku Economic Review*. 2022. 7 (1), 45–60. URL : https://www.bakueconomicreview.az/2022-7-1-45

4. Central Bank of Azerbaijan. Annual Report on Digital Financial Services Development in Azerbaijan. 2023. URL : https://www.cbar.az/

5. Mammadov S. The Future of Fintech in Azerbaijan's Rural Development. *Baku Financial Review*. 2022. 9 (2), 32–50. URL : https://www.bakufinancialreview.az/2022-9-2-32

JEL O33

INNOVATIVE APPROACHES TO CRISIS MANAGEMENT AND ECONOMIC RECOVERY: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

D. N. Noncheva,
third (scientific) level;
A. Baykin,
the students of higher education of the first (bachelor) level,
'Prof. D-r. Assen Zlatarov' University, Burgas, Bulgaria

Introduction

Artificial intelligence (AI) is a transformative force that reshapes industries, economies, and crisis management strategies. OpenAI, a pioneering organization in AI research and development, demonstrates a unique governance structure that balances centralized oversight with decentralized innovation teams. Its contributions through technologies such as GPT, DALL-E, and Codex have significantly influenced various sectors, including economic decision-making, workforce optimization, and strategic recovery efforts [1].

This paper analyzes OpenAI's management framework and its relevance to crisis recovery strategies. By exploring its leadership approaches, organizational model, and industry impact, we draw insights into how AI-driven models can enhance crisis preparedness and economic resilience. Additionally, the study highlights best practices in innovation management applicable to rebuilding economies in the aftermath of crises.

1. OpenAI's Management Structure and Leadership

OpenAI operates through a hybrid governance model, consisting of:

- **OpenAI Inc.** – A nonprofit entity ensuring ethical AI development and oversight.
- **OpenAI Global, LLC** – A capped-profit subsidiary focusing on commercial AI applications [2].

The organization is governed by a Board of Directors responsible for strategic direction and ethical compliance. Key figures, including the CEO, play a pivotal role in balancing AI advancement with safety and regulatory concerns [3].

OpenAI's leadership approach integrates:

- **Centralized Decision-Making** – Strategic control at the executive level ensures consistency and adherence to ethical standards.
- **Decentralized Innovation** – Autonomous teams drive research and product development, fostering agility and rapid innovation cycles [4].

This hybrid model enables OpenAI to navigate complex industry challenges while maintaining technological leadership.

2. AI Innovations and Their Economic Impact

OpenAI has introduced several groundbreaking AI models, each influencing different economic sectors:

- **GPT (Generative Pre-trained Transformer)** – Revolutionizing content creation, data analysis, and decision support systems [5].
- **DALL-E** – Advancing visual content generation through AI-driven image synthesis.
- **Codex** – Enhancing software development efficiency through AI-generated coding assistance [6].
- **OpenAI API** – Facilitating AI integration into enterprise applications, driving digital transformation [7].

Strategic partnerships, such as OpenAI’s collaboration with Microsoft, have expanded AI adoption across industries, reinforcing the role of AI in economic restructuring and market stabilization.

SWOT Analysis of OpenAI [8]

Strengths	Weaknesses
Strong leadership and vision	Dependence on key figures
Cutting-edge AI innovations	Internal governance conflicts
Ethical focus and policies	Bureaucratic challenges
Strategic partnerships (Microsoft)	Talent retention issues
Opportunities	Threats
Expansion into the other industries	Regulatory restrictions
New collaborations and markets	Rising competition from tech giants
Enhanced AI safety measures	Public skepticism about AI ethics

3. AI in Crisis Recovery and Economic Resilience

AI-driven solutions can significantly contribute to crisis recovery by:

- **Enhancing Decision-Making** – AI models analyze vast datasets to support policymakers and organizations in crisis response planning.
- **Optimizing Resource Allocation** – Predictive analytics facilitate efficient distribution of financial and logistical resources.
- **Supporting Decentralized Governance** – AI enables distributed decision-making frameworks, improving organizational agility and responsiveness.
- **Driving Innovation in Key Sectors** – AI-powered automation accelerates economic recovery in industries affected by crises.

Historical examples illustrate the role of AI in post-crisis environments. While Ukraine's economic rebuilding efforts provide a contemporary reference, similar strategies have been applied in past financial crises and disaster recovery scenarios worldwide.

4. Conclusion

OpenAI exemplifies an adaptive management model that balances innovation with governance. Its AI-driven advancements offer valuable insights into crisis management and economic recovery, emphasizing the need for strategic flexibility, decentralized decision-making, and continuous innovation. The broader implications of AI in crisis recovery suggest that organizations and governments should integrate AI solutions to enhance resilience and adaptability in uncertain environments.

REFERENCES

1. Matrix Organizational Structure, Source: Fundamentals of Management. Author: Assoc. Prof. Stoyan Tranev, Avangard Prima Sofia, 2019.
2. List of Directors, Source. URL : openai.com/our-structure/
3. Organizational Units Diagram, Source. URL : openai.com/our-structure/
4. Dall-E, Source. URL : openai.com/index/dall-e/
5. OpenAI Codex, Source. URL : openai.com/index/openai-codex/
6. Will Kenton. How to Perform a SWOT Analysis, Investopedia, updated June 29, 2024.
7. OpenAI keeps losing executives. Here's everyone who left so far this year, Article by Britney Nguyen on qz.com, September 24, 2024.
8. A Survey of Artificial General Intelligence Projects for Ethics, Risk, and Policy, URL : https://gcrinstitute.org/papers/055_agi-2020.pdf

JEL G21, O33

THE IMPACT OF DIGITAL FINANCIAL INSTRUMENTS ON SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

Aysel Suleymanova,
PhD candidate;
Amalya Rzayeva,
PhD candidate;
Alif Gahramanov,
Senior lecturer,
Azerbaijan State Agricultural University, Azerbaijan

Abstract. This study investigates the transformative role of digital financial instruments in ensuring sustainable economic progress. The paper examines how technological innovations in finance, such as digital banking, blockchain-based transactions, and mobile payments, facilitate financial inclusion, economic stability, and efficiency. The research emphasizes the necessity of digital finance in increasing accessibility, reducing transaction costs, and strengthening financial resilience, particularly in emerging economies, with a special focus on Azerbaijan.

Keywords: *digital financial instruments, fintech innovations, economic growth, financial accessibility, blockchain applications, mobile finance, sustainability.*

The rapid integration of digital financial instruments has led to significant changes in economic structures by enhancing efficiency and access to financial services. Innovations such as blockchain, mobile payment solutions, and decentralized finance (DeFi) have contributed to minimizing financial exclusion and increasing economic participation. Studies suggest that digital finance fosters economic growth by improving credit access and optimizing capital allocation [1].

A mixed-method approach is utilized to assess the influence of digital finance on economic sustainability. The research draws from financial reports, regulatory policies, and global trends to measure the impact of digital financial tools.

One of the primary advantages of digital financial instruments is their ability to bridge the gap for unbanked and underbanked populations. Mobile banking applications and peer-to-peer lending services remove traditional credit access barriers, while blockchain technology ensures enhanced transparency and security in transactions [2].

The effectiveness of digital finance relies on key determinants, including technological infrastructure, regulatory frameworks, and cybersecurity provisions. Governments and financial institutions must implement stringent data protection measures and introduce policies that foster innovation while mitigating associated risks [3].

In terms of economic sustainability, digital finance supports long-term investment, enhances financial stability, and minimizes transactional inefficiencies. Enterprises adopting digital financial tools can better allocate resources, improve operational performance, and reduce reliance on cash transactions, ultimately promoting tax compliance and reducing corruption risks [4].

Azerbaijan has made notable progress in digital financial adoption, with initiatives like the expansion of electronic payment systems, the development of digital banking services, and government-backed fintech projects. The Central Bank of Azerbaijan has introduced regulatory frameworks to support digital payments and improve financial literacy. However, challenges remain, including limited digital infrastructure in rural areas, cybersecurity risks, and the need for greater fintech investment.

To fully leverage digital finance, Azerbaijan should prioritize policies that encourage fintech innovation, improve digital literacy programs, and enhance regulatory support for digital financial services. Encouraging collaborations between the government, private sector, and international organizations could further boost the adoption and effectiveness of digital finance in the country.

Comparative analysis with international markets indicates that advanced economies employ cutting-edge fintech solutions, such as AI-powered financial advisory services and real-time payment systems. Developing nations, including Azerbaijan, can adopt these best practices by implementing supportive policies that encourage widespread use of digital financial services.

Digital financial instruments have the potential to reshape economic development by promoting financial inclusion, reducing inefficiencies, and fostering investment. Establishing robust regulatory frameworks, leveraging technological advancements, and implementing financial literacy programs are essential to maximizing the benefits of digital finance in emerging markets.

REFERENCES

1. Demirgüç-Kunt A., Klapper L., Singer D., Ansar S., Hess J. The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution. World Bank, 2018. URL : https://globalfindex.worldbank.org/

2. Arner D. W., Barberis J., Buckley R. P. The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm? University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2015/047, 2016. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id= 2676553

3. Zetzsche D. A., Buckley R. P., Arner D. W., Barberis J. Regulating a Revolution: From Regulatory Sandboxes to Smart Regulation. *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*. 2017. 23 (1), 31–103. URL : https://ir.lawnet.fordham. edu/jcfl/vol23/iss1/2/

4. Gomber P., Koch J.-A., Siering M. Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions. *Journal of Business Economics*. 2017. 87 (5), 537–580. URL : https://link.springer.com/article/10.1007/s11573-017-0852-x

5. Central Bank of Azerbaijan. Annual Report on Digital Financial Services Development in Azerbaijan, 2023. URL : https://www.cbar.az/

УДК 368.01

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХУВАННЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

О. А. Акінчиць,
здобувач наукового ступеня доктор філософії
Науковий керівник: **О. І. Панченко,**
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Сучасна економіка характеризується швидкими темпами розвитку інформаційних технологій, що спричиняє суттєві трансформації у різних секторах економіки та страховій галузі зокрема. Цифровізація стає ключовим чинником, що змінює підходи до управління ризиками, взаємодії з клієнтами та ведення бізнесу загалом. Інновації у сфері страхування сприяють не лише оптимізації внутрішніх процесів, але й створенню нових продуктів та послуг, що відповідають сучасним вимогам страхового ринку України. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу впливу цифрових технологій на економічний розвиток та визначення перспектив до інтеграції інноваційних рішень у страхову сферу.

З використанням цифрових технологій значно розширюються можливості аналітики та управління ризиками. Цифрові технології, зокрема Big Data та штучний інтелект, дозволяють страховим компаніям більш точно аналізувати ризики, прогнозувати збитки та розробляти персоналізовані продукти для клієнтів. Це сприяє зниженню витрат на обробку даних та підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній. Також результатом цифровізації є оптимізація операційної діяльності та підвищення ефективності. Впровадження цифрових платформ сприяє автоматизації багатьох операційних процесів: від обробки заявок до виплати страхового відшкодування. Це дозволяє знизити операційні витрати, прискорити процес взаємодії з потенційними страхувальниками та забезпечити оперативну реакцію на їх потреби.

Цифрові канали комунікації та мобільні додатки стають основним засобом взаємодії між страховими компаніями та їх клієнтами. Це дає змогу забезпечити більш зручний доступ до страхових послуг, підвищити рівень задоволення клієнтів та залучити нові сегменти споживачів. У результаті

цифровізація страхування стимулює розвиток суміжних секторів економіки, зокрема інформаційних технологій, фінансових послуг та аналітики. Сприяння інтеграції інноваційних технологій дозволяє створювати нові ринки, що сприяє загальному економічному зростанню. Крім того, цифрові рішення сприяють залученню інвестицій у високотехнологічні проекти, що позитивно впливає на розвиток національної економіки.

Проте, незважаючи на численні переваги, цифровізація супроводжується певними викликами. До них належать загрози кібербезпеки, ризики витоку конфіденційної інформації, а також проблеми, пов’язані з недостатньою цифровою грамотністю деяких груп населення. Для мінімізації ризиків необхідно вдосконалювати системи захисту персональних даних та розробляти інформаційно-просвітницькі кампанії.

Отже, можна зробити висновок, що цифровізація страхування є потужним чинником для трансформації економічного розвитку. Водночас для максимізації позитивного впливу цифрових технологій на страхування:

по-перше, потрібно інвестувати у розвиток інформаційної інфраструктури. Підвищення рівня цифровізації вимагає модернізації ІТ-систем як великих, так і малих страхових компаній;

по-друге, варто розробляти та впроваджувати нормативно-правову базу, що регулює цифрові процеси. Створення відповідних стандартів та нормативів у страховій дозволить ефективно управляти ризиками, пов’язаними з використанням цифрових технологій;

по-третє, необхідно підвищувати рівень цифрової грамотності серед населення. Проведення спеціалізованих тренінгів та освітніх програм допоможе знизити рівень кіберризиків та сприятиме більш швидкому прийняттю страхових інновацій.

Отже, цифровізація страхування виступає впливовим чинником трансформації економічного розвитку. Вона не лише оптимізує операційні процеси та знижує витрати, але й відкриває нові можливості для інновацій та зростання конкурентоспроможності на ринку. Проте впровадження цифрових технологій супроводжується певними ризиками, зокрема у сфері кібербезпеки та захисту даних. Для досягнення максимального ефекту від цифровізації необхідно впроваджувати комплекс заходів, спрямованих на розвиток цифрової інфраструктури, удосконалення нормативно-правової бази та підвищення рівня цифрової грамотності населення. Успішна інтеграція цифрових технологій у страхову галузь може стати потужним драйвером економічного зростання та забезпечити стабільний розвиток фінансового сектору у глобальному масштабі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Digital Transformation in Financial Services / World Economic Forum. 2020. URL : https://www.weforum.org/reports/digital-transformation-in-financial-services

2. The Future of Insurance: Digital Disruption and Innovation / Accenture. 2021. URL : https://www.accenture.com/us-en/insights/insurance/digital-transformation

3. Аналітичний звіт щодо цифровізації фінансового сектору. Національний банк України : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/analytical/reports/digitalisation

УДК 352:340

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПІДХОДИ

Д. В. Баюрак,
студент
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Впровадження сучасних ІТ-систем для бюджетного планування та моніторингу. У квітні 2023 року заступник Мінфіну України з питань цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації виступив із доповіддю на тему «Цифрові інструменти в процесі планування та контролю виконання бюджету. Електронна взаємодія бюджетниками та видатковими підрозділами» на внутрішній зустрічі керівників. Учасникам конференції розповіли про нові ІТ-інструменти для бюджетного планування та контролю за виконанням бюджету.

Розвиток внутрішнього контролю та громадського нагляду. Підсилення громадського контролю та внутрішнього аудиту в органах місцевого самоврядування сприяє підвищенню підзвітності місцевих бюджетів. На основі аналізу наукових праць визначено базовий підхід до розуміння систем державного споживання та державних закупівель. Не дивно, що глобальна автоматизація та цифровізація фіскальних процесів вимагає якісних змін у політиці державних видатків. Визначено основні напрями впливу інноваційних цифрових парадигм на прозорість та ефективність державних видатків. Значну увагу приділено впровадженню системи електронних державних закупівель ProZorro. Встановлено актуальність її впровадження у вітчизняну практику витрачання бюджетних коштів, проаналізовано принципи та процедури реалізації. Узагальнено динаміку державних закупівель в Україні. Робляться висновки щодо переваг електронних систем, серед яких прозорість і справедливість, стимулювання конкуренції та недискримінації учасників торгів, зниження рівня корупції та підвищення ефективності заощадження бюджетних коштів для розвитку суспільного добробуту.

Використання цифрових технологій для управління державними видатками. Диджиталізація управління видатками держави забезпечує ефективність використання бюджетних коштів шляхом впровадження нових технологій. Питання оцінки ефективності заходів контролю на місцевому рівні є особливо важливим стосовно децентралізації та реформи державних органів фінансових органів Аналіз критеріїв оцінки ефективності державного фінансового менеджменту в місцевих бюджетах призводить до конкретних факторів ефективності ДФК та формує бачення автора загальних показників щодо ефективності управління фінансами На основі фактичних показників національного менеджменту України автори використовують розроблену методологію для оцінки ефективності DFC на місцевому рівні та оцінки ефективності як на державному, так і на місцевому рівні.

Висновок. Використання цифрових технологій у контролі за місцевими бюджетами сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних видатків. Поєднання сучасних ІТ-інструментів, громадського контролю й уніфікації правової бази забезпечить більш ефективне та раціональне управління бюджетними коштами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У Мінфіні представили нові ІТ-інструменти для бюджетного планування та моніторингу виконання бюджету. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/u-minfini-predstavyly-novi-it-instrumenty-dlia-biudzhetnoho-planuvannia-ta-monitorynhu-vykonannia-biudzhetu

2. Синютка Н. Г., Курило О. Б. Державні витрати в епоху цифрових технологій. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16485/semi12019-49-54.pdf

3. Воленко В. Г. Оцінка ефективності державного фінансового управління виконанням місцевих бюджетів. URL : https://journals.dpu.kyiv.ua/public/site/6_2020/5.pdf

УДК 336.1:004.02

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

А. В. Бондаренко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
В. Ю. Шепиленко,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

Публічні фінанси – це система суспільних відносин, що пов’язані з формуванням, розподілом, перерозподілом, акумулюванням, використанням публічних коштів, контролем за ними, з приводу надання доступу та користування суспільними благами, задоволення громадських потреб, шляхом реалізації делегованих повноважень у громадянському суспільстві [1].

Цифровізація процесів управління публічними фінансами є важливою складовою, оскільки вона допомагає забезпечити прозорий доступ до інформації про бюджетні надходження та витрати, дозволяє точніше прогнозувати надходження до бюджету, полегшити збір та адміністрування податків.

Ефективність управління публічними фінансами в ринковій економіці, яка зараз функціонує у багатьох розвинених країнах світу, реалізується через систему «Електронний бюджет». Вона сприяє підвищенню рівня довіри до бюджетних інститутів, формуванню їх нової якості, а також забезпечує автоматизацію ключових процесів управління публічними фінансами, як-от:

- бюджетне планування, що базується на прозорих і доступних алгоритмах;
- управління доходами та видатками держави, що дозволяє ефективно розподіляти фінансові ресурси відповідно до пріоритетів суспільства;
- контроль за державним боргом, який передбачає оптимізацію боргового навантаження та раціональне використання запозичених коштів;
- управління фінансовими активами та грошовими потоками, що підвищує ліквідність і зменшує ризики;
- оптимізація процесів закупівель, яка забезпечує їх прозорість і конкурентність;
- ефективне використання нефінансових активів та управління кадровими ресурсами, що сприяє підвищенню результативності діяльності державних інституцій.

Крім того, система «Електронний бюджет» покращує якість бухгалтерського та управлінського обліку завдяки впровадженню єдиних стандартів і автоматизованих рішень, а також підсилює механізми фінансового контролю шляхом створення аналітичних інструментів для моніторингу та оцінки ефективності використання бюджетних коштів.

Вона також дозволяє забезпечити інтеграцію із сучасними інформаційними технологіями, як-от Big Data, штучний інтелект і блокчейн, що створює передумови для подальшої цифровізації управління публічними фінансами. Це дозволяє забезпечити не лише ефективне управління ресурсами, а й підвищити рівень відповідальності та прозорості діяльності державних органів, формуючи основу для стійкого економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Публічні фінанси. URL : https://karazin.ua/nauka/scientific-collaboration/finansy/publichni-finansy/

2. Ріппа М. Б. Цифровізація управління публічними фінансами. *Восьмі Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія* : збірник наукових праць. 2022. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46263/1/%D0%A0%D1%96%D0%BF%D0%BF%D0%B0%20%D0%9C.pdf

УДК 336.7

FINANCIAL CYBERNETICS: PROTECTION AGAINST THREATS IN THE MODERN DIGITAL ENVIRONMENT

A. V. Grylitska,
PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Public Administrationof;
A. V. Borota,
applicant for higher education of the second (master's) level
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Companies and organizations have always been a target for criminals, and with the development of technology, crimes against them have become even more widespread. Since technology can greatly simplify work and help solve problems that arise in the process, its use in different areas of human activity is inevitable. Finance is no exception. Today, we can conduct most financial transactions remotely from a computer or smartphone. As cybercrime continues to pose a growing threat to financial stability, macro- and microeconomies, and business in general, there is a great need to research cybersecurity tools and techniques in all areas, including finance. Financial institutions are aware of the methods, tools and technologies to protect their data, finances and confidential information of their clients, but first and foremost, clients themselves must know the possibilities and methods of protection, because knowing the possibilities of modern protection of various aspects of digital life, we will protect ourselves from the threats posed by global digitalization.

The category of “financial security” is a complex and multifaceted concept and is defined separately at the level of the country, regions, industries, and enterprises. At the legislative level, the concept of “financial security” is defined by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine No. 1277 “On Approval of Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine” dated 29.10.2013 as part of the country's economic security. At different levels of management, financial security has specific content and characteristic properties [1] Table 1 shows the concept of “financial security” by different scholars.

Table 1

The concept of "financial security" by different scholars

#№	Author(s)	Definition
11.	M. Yermoshenko	the state of the financial and credit system, characterized by balance, resistance to negative influences, both internal and external, and the ability to ensure the effective functioning of the national economic system and economic growth [2]
22.	B. Shlemko and I. Binko	a balanced state of the financial and credit sphere of the state, characterized by the quality of the system of financial instruments, technologies and services, resistant to internal and external negative factors and able to protect national financial interests, provide resources that provide the population and business entities and ensure the stable development and functioning of the system as a whole [3]
33.	V. I. Kutsyk and A. I. Bartysh	the process of managing and managing possible risks, securing and protecting the entity from threats to sustainable and stable development, meeting the conditions for the current and strategic development of the enterprise [4]
44.	O. Baranovsky	a certain level of a citizen, household, enterprise, region, state, society, interstate entities of provision with financial benefits sufficient to meet their needs and fulfill existing obligations [5]
55.	Z. V. Varnaliy	the level of protection of financial interests of citizens and entities at all levels of financial relations, the level of provision of sufficient financial goods to meet their needs [6]

Thus, if we consider the financial security of an enterprise, according to the legislative definition of this concept, financial security should be considered as a state of the financial system of a business entity, in which all the necessary financial conditions for its stable development are organized, and which ensures endurance and resistance to financial shocks, risks and imbalances resulting from the impact of the external environment, as well as the creation of conditions for the formation and preservation of the integrity and unity of the financial system, taking into account factors of internal and external [7].

Financial security is a complex and multifaceted concept that combines the actual level of provision of entities with financial resources at all levels of financial relations, protection of financial interests and risk management activities. Each of the studied terms has its own weight and deserves recognition, because only in combination and in-depth study of the concept of "financial security", it is possible to clearly understand its essence and comprehend the problems that may arise in the

activities of a business entity and, accordingly, to identify opportunities for preventing and eliminating problems before they begin. Financial cybersecurity is a relatively new concept that became widespread during the COVID-2019 pandemic and is still spreading. The general lack of cyber literacy among customers of financial institutions often leads to disappointing results and losses. According to an IBM report, human error is one of the top three causes of data breaches, accounting for 23 % of breaches. Employees' mistakes can take different forms - they can fall victim to phishing, social engineering attacks, suffer DDoS attacks, or install a program containing malware [8].

Firstly, you need to keep your focus on the foundation: conduct an evaluation of risks to determine what controls you already have in place. If you find security gaps, you need to start analyzing and assessing possible risks. This evaluation should cover basic cyber hygiene measures such as multi-factor authentication and verification, separate administrative credentials, email security, scheduled patch programs, firewall/perimeter controls, and host-based detection and response software. Of course, it is worthwhile to enlist external help: that is, when budgeting, be sure to allocate funds to fix problems that may arise.

Therefore, it is necessary to study the organization's negative experience in the field of cybersecurity and proactively implement an “arsenal” of measures, funds and external assistance to protect itself from risks. Involve colleagues in such work, as a diverse view will help find more options for solving problems.

LIST OF REFERENCES

1. Financial security of the country and the enterprise: definition, interrelation and risks of ensuring. *Electronic scientific professional edition: Economics and Science.* 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2020.pdf
2. Yermoshenko M. M. Financial security. Kyiv, 1998. 73 c.
3. Shlemko V. T., Binko I. F. Economic security of Ukraine: the essence and directions of ensuring : a monograph. Kyiv, 1997. 143 c.
4. Kutsyk V. I., Bartysh A. I. Financial security of the enterprise as an independent object of management: problems of ensuring. Lviv : Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine, 2011. 255 c.
5. Baranovskyi O. I. Financial security : monograph. Kyiv, 1999. 338 c
6. Economic security : a textbook / edited by Z. S. Varnaliy. Kyiv : Znannya, 2009. 647 c.

7. On Approval of the Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine : Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine of 29.10.2013 No. 1277. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13

8. Financial cybersecurity: how companies can protect confidential data: CyberTisha Project. URL : https://cybercalm.org/novyny/finansova-kiberbezpeka-yak-kompaniyam-zahystyty-konfidentsijni-dani/ (accessed: February 06, 2025).

УДК 004.8:336

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПЛАТФОРМІ ORACLE

О. О. Ботвинко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. В. Редич,
канд. екон. наук, доцент, науковий керівник,
Державний податковий університет

Сучасний розвиток інформаційних технологій значно трансформує управління публічними фінансами та сприяє цифровізації більшості державних послуг. Цифровізація управління публічними фінансами – це процес впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації, підвищення прозорості та ефективності державного фінансового управління. Він охоплює широкий спектр процесів та інструментів, зокрема системи електронних платежів, податковий облік, відкриті бюджети, автоматизовані системи моніторингу державних видатків, використання хмарних технологій для обробки фінансових даних. Основною метою цифровізації є забезпечення ефективного розподілу державних коштів, мінімізація фінансових ризиків і посилення підзвітності перед громадськістю.

В Україні також відбуваються процеси цифрової трансформації фінансового сектору та розвиток інфраструктури відкритих даних, незважаючи на несприятливі умови. Зокрема, Україна впродовж останніх років займає лідируючі позиції у європейському рейтингу «Зрілість відкритих даних» [1]. Державний портал відкритих даних data.gov.ua та додатки, які розроблені із використанням його ресурсів, сприяють публічному моніторингу надходжень до бюджету та використання державних коштів. Це такі ресурси, як «Єдиний веб-портал використання публічних коштів: Spending», «Державний веб-портал бюджету для громадян: Open Budget», «Офіційний майданчик державних тендерів: Prozorro», «Державна цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням: Dream» та багато ін. Дані вебпортали вже показали практичну ефективність у запобіганні корупції, неефективному використані бюджету,

активному залученні громадськості в життя держави, автоматизації процесів та підзвітності. Процеси відкриття фінансової інформації для суспільства сприяють розвитку електронного урядування, рівень якого оцінюється показником E-Government Development Index на рівні ООН. У 2024 році Україна в цьому рейтингу зайняла 17 місце по Європі та 30 місце у світі. Це великий крок уперед порівнюючи з показниками 2020 року – 37 місце в Європі та 69 місце у світі [2].

Сучасні фінансові технології на сьогодні поєднують активне використання інструментарію штучного інтелекту, аналітику великих даних (Big Data), децентралізовані фінанси на основі блокчейну. Хмарні платформи стають надійною основою для державних і недержавних фінансових установ, оскільки забезпечують швидкий захищений доступ до даних, спрощують інтеграцію між різними системами. Накопичені в державних установах великі обсяги даних можуть використовуватись для аналізу бюджетних потоків, прогнозування доходів і витрат, виявлення фінансових ризиків, нових закономірностей та є основою для використання штучного інтелекту та машинного навчання.

Інформаційна інфраструктура Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Національного банку України, інших центральних відомств України у значні мірі базується на програмних продуктах корпорації Oracle. Сьогодні програмні засоби Oracle інтегрують функціонал штучного інтелекту (далі – ШІ), який у недалекому майбутньому буде мати вирішальне значення для підвищення ефективності в управлінні державними фінансами. У поєднанні із генеративними мовними моделями (GPT), вбудований у інформаційних системах ШІ дозволить створювати аналітичний контент, імітуючи людське розуміння, створюючи програмний код, здійснювати аналіз та прогнозування.

Генеративний ШІ – це не просто обробка чисел. Він може перетворити дані на практичні ідеї. Можливості штучного інтелекту є значним прогресом у фінансовому прогнозуванні для кращого планування бюджету та розподілу ресурсів. Швидкість, з якою можна виконувати ці функції, є революційною, тобто інформація може бути оброблена та доступна для прийняття рішень у потрібний час [3]. У таблиці 1 подано огляд інструментів Oracle Cloud Infrastructure із вбудованим функціоналом ШІ (AI), який можна використовувати у фінансових установах.

Таблиця 1

Інструмент	Характеристика	Застосування в управлінні публічними фінансами
Oracle Cloud Infrastructure (OCI) Generative AI	Використовує моделі штучного інтелекту для автоматизації аналітики, обробки запитів і прогнозування. Дозволяє створювати розумні чат-боти, автоматизувати фінансову звітність і виявляти аномалії у витратах	Автоматизація звітності, аналіз ефективності бюджетних витрат, виявлення корупційних схем
Oracle Analytics Cloud (OAC)	Поєднує AI-аналітику та великі дані для створення прогнозів, візуалізації даних і генерації автоматичних висновків. AI допомагає швидко аналізувати фінансові показники	Прогнозування бюджетних доходів і витрат, оцінка економічних ризиків, моніто-ринг виконання бюджету
Oracle Digital Assistant (ODA)	Інтелектуальні чат-боти для автоматизації взаємодії з громадянами та держслужбовцями. Використовує Generative AI для обробки запитів, надання фінансових консультацій та аналізу великих масивів даних	Автоматизація консультацій для громадян щодо податкових питань, контроль бюджетних процесів, спрощення звітності державних установ
Oracle AI Services (Document Understanding AI, Anomaly Detection AI)	Автоматизує обробку документів, розпізнає важливу фінансову інформацію та аналізує транзакції на предмет аномалій і можливих махінацій	Автоматизація обробки податкових звітів, виявлення шахрайських схем у державних закупівлях, аудит фінансової документації
Oracle Blockchain Platform	Використовує блокчейн та AI для забезпечення прозорості державних транзакцій, цифровізації фінансових процесів та автоматичного контролю витрат	Контроль державних закупівель, підвищення прозорості бюджетних витрат, запобігання корупції в державному секторі

Джерело: сформовано авторами на основі [3].

Оскільки ШІ нещодавно зазнав значного розвитку, він перебуває на початковій стадії впровадження в операційній діяльності державних установ. Важливо, що інтеграція його у прикладних системах орієнтована на обробку операційних даних, Big Data та прикладну аналітику. У фінансових сферах, де ІТ-технології вже використовуються, впровадження ШІ дозволить удосконалити наявні операційні процеси шляхом інтеграції нових технологій в існуючі алгоритми [4]. Розглянутий функціонал ШІ, що використовується Oracle, може підвищити ефективність управління публічними фінансами, стати невід'ємною частиною сучасного державного управління, сприяти підвищенню прозорості, ефективності та підзвітності бюджетних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Редич О. В. Зрілість відкритих даних України, країн вишеградської четвірки та країн кандидатів у члени ЄС. Порівняльний аналіз і перспективи. *Інтернаука : міжнародний науковий журнал. Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 5. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8907

2. UN E-Government Knowledgebase. URL : https://surl.li/wuglft

3. Generative AI Capabilities / Oracle Україна. URL : https://www.oracle.com/ua/artificial-intelligence/generative-ai/

4. Unleashing the Power of AI in Public Finance. URL : https://surl.li/sqpmpl

5. Using Artificial Intelligence in Public Financial Management. URL : https://surl.li/aalcuc

УДК 657.1

СЛАБКІСТЬ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СЕРЕДОВИЩІ КЛІЄНТА

М. П. Бурак,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

Еволюція комп'ютерних систем сприяє нарощування виробничих та торгових потужностей у переважній більшості фірм. Цифровізація обліку не є винятком та застосується у всіх сферах бухгалтерського обліку, та робить заміну технології обробки інформації.

За умови не змінності загальної мети, завдання провести, основні аудиторські процедури. Наявність відмінного комп'ютерного середовища різко вплине на процес здійснення аудитором системи обліку фірм та супутніх йому методів контролю.

Зовнішній аудит фінансової звітності має проводитися із наявністю професійного скептицизму в умовах перемінності процесів обробки інформації із бухгалтерського обліку та має місце особливості відображення інформації, котрі можуть бути викривлені з тих чи інших причин. Такі особливості випливають із вимог до знань аудитора, та їх застосування техніки в роботі, а також знанні інформаційних технологій у більш розширеному вираженні.

На сьогодні програмне забезпечення в роботі зовнішнього аудитора відображено пакетами досить скромно і проблемно-орієнтований на широкий спектр робіт.

Поділ на рівні застосування автоматичної роботи можна поділити так:

– заповнення робочих документів, надсилання запитів, підсумування результатів аудиту;

– ознайомлення і обробка інформації в правовій базі;

– встановлення рівня суттєвості, аудиторських вибірок, розрахунок аудиторського ризику.

Зазвичай аудитори використовують прості, всім знайомі офісні програми «Майкрософт Ворд» та «Ексель», а спеціальні аудиторські програми не мають масового характеру та зроблені під конкретну компанію чи групу компаній.

Спеціалізовані інтернет ресурси та довідники нормативної бази пов’язані із діяльністю клієнта та їхнього обліку є представлені у широкому доступі за попередню передоплату[2].

Комп’ютерних програм з автоматичного опрацювання облікових даних у переважаючій кількості більше, ніж аналогічних програм, які б полегшили роботу зовнішніх аудиторів аудиту, оскільки ці функції вимагають доступу до інформації та запобігання їх витоку. Це, зокрема, пояснює аномально низький рівень їх використання в роботі аудитора.

Практичні аспекти перевірок аудиторських фірм наочно показують, що передумови скорочення затрат часу полягає у тому аби звести на мінімум рутинні задачі та аналізувати лише принципово ризикові сегменти [2].

Статистика аудиторських фірм Львівської області показує, що постійними користувачами спеціалізованими програмами є великі іноземні компанії, котрі можуть це собі дозволити фінансово та інтегрувати під алгоритми та скрипти їхньої роботи.

Передумовами створення такого продукту, стає в першу чергу необхідність у гострій економії часу, бо такі перевірки потребують залучення команди людей, а інколи і зовнішніх експертів [3].

Щоб він міг стати масовим, необхідно інтегрувати його під різні мови різних країн або звести до однієї всім зрозумілої(англійської). Фінансова сторона повинна вивчатися враховуючи доходи та витрати аудиторських фірм на ринках окремих регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : https://zakon.rada. gov.ua/laws/main/index

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України : вебсайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text

3. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/ ?op=1&z=5827

УДК 336.1

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

С. В. Бурда,
студентка
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Сучасні цифрові технології, що ґрунтуються на штучному інтелекті та аналізі великих даних, активно змінюють різні сфери соціально-економічного життя суспільства, впливаючи на процеси управління, бізнесу, освіти та комунікації. Однак цифровізація поки що лише частково вплинула на систему управління публічними фінансами, хоча саме ця сфера має значний потенціал для впровадження технологій четвертої промислової революції. Дослідження фокусується на практичних аспектах цифровізації публічних фінансів та надає рекомендації щодо впровадження цифрових технологій у бюджетний процес. Оцінюється вплив цифрових рішень на публічні фінанси, розвиток GovTech – цифрової трансформації державного управління в фінансовій сфері, а також аналізується готовність світових економік до цифрових змін у GovTech та роль України в цьому процесі.

Особлива увага приділена питанням забезпечення прозорості бюджетного процесу та залучення громадян до формування бюджету. Проаналізовано основні технології четвертої промислової революції та можливості їх впровадження в управлінні публічними фінансами. У висновках підкреслено необхідність покращення прозорості бюджету, активної участі громадян у фінансовому управлінні, а також застосування великих даних, машинного навчання, штучного інтелекту та смарт-контрактів у процесі бюджетування.

В Україні процес цифровізації державних послуг та внутрішніх бізнес-процесів у державних установах відбувається швидкими темпами, що сприяє впровадженню реформ, необхідних для інтеграції в Європейський Союз. Європейський Союз активно підтримує Україну у гармонізації політики з acquis ЄС, розширенні інфраструктури, розробці нових програмних рішень та

підготовці фахівців. Однією з ключових ініціатив є програма EU4PFM, яка співпрацює з державними установами в сфері публічних фінансів і сприяє зміцненню їхнього потенціалу для цифрової трансформації.

Основною метою цієї трансформації є об'єднання ІТ-ресурсів у сфері управління державними фінансами, що дозволить зменшити витрати на технічне обслуговування та більш ефективно використовувати інфраструктуру, кадрові й адміністративні ресурси. За оцінками, близько 70 % ІТ-бюджетів держустанов йде на операційну діяльність, і ці витрати можна зменшити завдяки централізації та більш ефективному управлінню ресурсами. Замість нинішньої децентралізованої моделі буде запроваджена нова система управління ІТ, яка забезпечить кращу взаємодію між ІТ-підрозділами, підвищить контроль за ІТ-проєктами, а також полегшить інтеграцію цифрових рішень і введення єдиних ІТ-стандартів.

Процес консолідації ІТ-ресурсів є складним і може тривати кілька років, особливо в установах, які займаються обробкою фінансових операцій на рівні держави. Однак досвід інших країн свідчить, що подібні ініціативи можуть дати суттєві переваги. В Україні важливим кроком на цьому шляху стало затвердження Кабінетом Міністрів Стратегії цифрової трансформації управління державними фінансами до 2025 року. Ця стратегія передбачає об'єднання інформаційних ресурсів і функцій Мінфіну та центральних органів виконавчої влади з акцентом на використанні хмарних технологій. У її межах було засновано Комітет з управління ІТ у сфері державних фінансів, який відповідає за контроль впровадження цифрових ініціатив і розподіл фінансування від міжнародних партнерів на ІТ-проєкти.

Цифровізація фінансового управління стикається з низкою проблем, зокрема недостатнім контролем над ІТ-проєктами, низьким рівнем автоматизації бізнес-процесів, розрізненістю інформаційних систем, високими витратами на утримання ІТ-рішень, неналежним захистом даних і браком кваліфікованих спеціалістів у сфері ІТ. У межах реалізації ІТ-стратегії Мінфіну державна установа «Відкриті публічні фінанси» здійснює адміністрування основних інформаційних ресурсів і сервісів Міністерства фінансів України. Очікуваний результат цифрової трансформації – створення єдиної інформаційно-комунікаційної системи, що гарантуватиме всебічний захист даних, технологічну незалежність і доступ до інформації в режимі реального часу. Підвищена прозорість даних сприятиме зростанню довіри громадян до фінансових установ, покращенню якості державних послуг і підвищенню ефективності взаємодії

між відомствами. Крім того, буде впроваджена єдина політика інформаційної безпеки, яка мінімізує вплив людського чинника на обробку фінансових даних. Від початку повномасштабного вторгнення росії Міністерство фінансів України спільно з EU4PFM реалізує ряд заходів для покращення цифрової інфраструктури. Серед основних ініціатив – закупівля серверного та мережевого обладнання для безперебійної роботи ІТ-систем, забезпечення віддаленого доступу для працівників Мінфіну, створення інформаційної системи для планування та моніторингу бюджету, а також впровадження ключових положень ІТ-Стратегії Мінфіну.

Отже, Міністерство фінансів України відповідає за управління відповідною інфраструктурою, що в майбутньому дозволить знизити витрати установ УДФ і оптимізувати використання їхніх ІТ-ресурсів. Хоча ці ініціативи є складними та довготривалими, їх реалізація має вирішальне значення, особливо в умовах війни. Завдяки підтримці Європейського Союзу програма EU4PFM активно сприяє реформуванню фінансової системи України. Україна вже продемонструвала свою спроможність долати виклики, а цифрова трансформація фінансового управління сприятиме підвищенню його ефективності, прозорості та відповідності європейським стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Current Trends in the Digital Technologies Development and their Impact on Public Finances. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/view/162

2. Public finance management reform: digitalization as a tool for bringing processes to a new level of management. URL : https://biz.nv.ua/ukr/amp/ukrajina-v-yes-yaki-pitannya-dopomozhe-virishiti-programa-eu4pfm-i-chogo-vzhe-dosyagnuto-50378696.html

УДК 330.341.42:336.13

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. І. Бурдяк,
аспірант третього (освітньо-наукового) рівня;
І. В. Томашук,
PhD, доцент,
Вінницький національний аграрний університет

Аграрний сектор є однією з ключових галузей економіки, що забезпечує продовольчу безпеку країни та створює значну частку валового внутрішнього продукту. У сучасних умовах економічного розвитку цифровізація стала невід'ємною частиною трансформації бізнес-процесів, у тому числі й фінансового управління. На думку М. Руденко, для аграрних підприємств інтеграція цифрових технологій у фінансові процеси є перспективним інструментом для підвищення ефективності та забезпечення сталого розвитку [1].

Цифрові технології дозволяють автоматизувати облік та складання фінансової звітності, що значно знижує кількість помилок, скорочує час виконання операцій та підвищує прозорість даних [2]. Системи управління фінансами, такі як ERP (Enterprise Resource Planning), забезпечують централізоване управління та аналіз фінансових показників у режимі реального часу. А. М. Бортнік вважає, використання електронних платіжних систем дозволяє аграрним підприємствам швидко та безпечно здійснювати фінансові операції, оптимізуючи управління грошовими потоками [5]. Це сприяє зменшенню витрат, пов’язаних із традиційними банківськими послугами, та забезпечує кращу ліквідність.

Цифровізація фінансових процесів включає автоматизацію процесів отримання кредитів. Платформи фінансових технологій (FinTech) дозволяють аграрним підприємствам отримувати фінансування на більш вигідних умовах через онлайн-платформи. Крім того, аналіз великих даних (Big Data) сприяє більш точній оцінці кредитоспроможності.

Цифровізація фінансових процесів дозволяє [3]:

– скоротити витрати, адже автоматизація процесів зменшує адміністративні витрати та витрати на паперову документацію;

– підвищити продуктивність, тобто, співробітники можуть зосередитися на стратегічних завданнях замість рутинних операцій;

– покращити управління ризиками, де аналіз даних у режимі реального часу дозволяє краще прогнозувати ризики та приймати обґрунтовані рішення.

Попри численні переваги, цифровізація фінансових процесів стикається з низкою проблем, серед яких [4]:

– низький рівень цифрової грамотності персоналу;

– висока вартість впровадження сучасних технологій;

– нестабільність інфраструктури у сільській місцевості (інтернет-зв'язок).

У табл. 1 представлено SWOT-аналіз впливу цифровізації фінансових процесів на підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, сильні сторони якого виокремлюють покращення прозорості фінансових операцій.

Таблиця 1

SWOT-аналіз впливу цифровізації фінансових процесів
на підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств

Сильні сторони (Strengths):	**Слабкі сторони (Weaknesses):**
– Підвищення ефективності фінансових операцій через автоматизацію. – Зниження витрат та економія часу на адміністративні процеси. – Покращення прозорості фінансових операцій	– Високі витрати на впровадження цифрових технологій. – Низький рівень цифрової грамотності серед працівників. – Залежність від стабільної інфраструктури (інтернет-зв'язок, технічна підтримка)
Можливості (Opportunities):	**Загрози (Threats):**
– Розширення доступу до фінансових ресурсів через FinTech-платформи. – Вихід на нові ринки завдяки інтеграції цифрових рішень. – Розробка програм державної підтримки для цифровізації аграрного сектору	– Кіберризики та загроза втрати даних. – Нестабільність економічного середовища. – Відсутність належної нормативно-правової бази для регулювання цифрових фінансових процесів

Джерело: систематизовано авторами.

Цифровізація фінансових процесів є важливим інструментом підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств. Інтеграція цифрових технологій сприяє оптимізації фінансового управління, скороченню витрат та підвищенню конкурентоспроможності. Для успішного впровадження цифровізації необхідно вирішувати інфраструктурні та кадрові проблеми, а також забезпечити доступ до сучасних технологій для підприємств аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руденко М. Вплив цифровізації сільськогосподарських підприємств на розвиток сільських територій. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 2. С. 137–144.

2. Гудзь О. Є., Федюнін С. А., Щербина В. В. Диджиталізація, як конкурентна перевага підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 3 (29). С. 12–19.

3. Бурдяк М. І., Томашук І. В. Загальні аспекти застосування цифрових технологій у діяльності аграрних підприємств. *Управління змінами та інновації.* 2023. № 7. С. 12–18. DOI : https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-2

4. Коляденко С. В., Дзісь О. В., Гайдей В. Л. Перспективні напрями цифровізації аграрних підприємств у контексті економічної безпеки. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск 59. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3441/3369 ; DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-84

5. Бортнік А. М. Цифрова трансформація бізнес-моделі підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2020. № 47. С. 16–31. DOI 10.33111/sedu.2020.47.016.031

УДК 336.71.078:004.73

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ І ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ ГРОШЕЙ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ВЕЛИКИХ ДАНИХ

А. А. Ваховська,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Сучасне фінансове середовище характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, що дозволяють не лише оптимізувати операції, але й створювати нові можливості для виявлення підозрілих схем легалізації злочинних доходів. Одним із ключових напрямків є використання аналізу великих даних (Big Data) для автоматизації процесів фінансового моніторингу та протидії відмиванню грошей, потенціал цифрової трансформації, так і виклики, пов'язані з інтеграцією новітніх технологій у систему AML (Anti-Money Laundering) [2; 3].

Глобалізація фінансових ринків та постійне зростання обсягів електронних транзакцій створюють сприятливі умови для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом [1]. Традиційні методи виявлення підозрілих операцій часто не здатні оперативно аналізувати мільйони даних, що надходять з різних джерел. У цьому контексті інтеграція алгоритмів машинного навчання, штучного інтелекту та технологій блокчейн дозволяє не тільки скоротити час виявлення аномалій, але й знизити рівень хибних спрацьовувань, що є надзвичайно важливим для сучасної фінансової безпеки [2].

Для забезпечення високоефективного фінансового моніторингу практично застосовуються технологічні рішення, такі як машинне навчання та алгоритми штучного інтелекту, блокчейн-технології, Data mining та інтеграція даних з різних джерел [2].

Розробка алгоритмів, здатних виявляти аномалії у величезних обсягах транзакційних даних, дозволяє автоматизувати процес ідентифікації підозрілих операцій. Наприклад, система, що аналізує дані в режимі реального часу, може у випадку виявлення нетипового шаблону негайно сповістити відповідні служби для подальшого розслідування.

У провідних банках США використовується платформа FinCEN Query, яка дозволяє ефективно відслідковувати підозрілі операції та формувати звіти для правоохоронних органів [1].

Використання технології розподіленого реєстру дозволяє забезпечити прозорість та незмінність інформації про транзакції. Це сприяє не тільки зменшенню ризику фальсифікацій, а й спрощує аудит фінансових операцій.

Деякі європейські фінансові установи впровадили блокчейн для реєстрації транзакцій, що дозволило знизити ризики подвійного обліку та фіксації хибних даних [2].

Створення єдиної інформаційної платформи, яка об'єднує дані з банків, державних служб та відкритих джерел, дає змогу аналізувати фінансову активність суб’єктів у комплексі. Це сприяє побудові точних моделей прогнозування ризиків та швидкому реагуванню на зміну ситуації на ринку [3].

В Україні впровадження єдиної державної інформаційної системи дозволило оптимізувати процес обміну даними між державними органами, що відповідають за фінансовий моніторинг [5].

Досвід таких організацій, як FinCEN (США) та рекомендації FATF, підтверджує, що інтеграція інноваційних технологій у систему фінансового моніторингу дозволяє суттєво покращити оперативність та точність виявлення підозрілих операцій. Наприклад, FinCEN використовує платформу FinCEN Query, яка аналізує мільйони звітів про підозрілі операції, що дозволяє ефективно реагувати на нові виклики [1].

Зарубіжний досвід організації фінансового моніторингу також включає використання алгоритмів для прогнозування ризиків та побудови інтегрованих систем обміну інформацією між державними та приватними структурами [3].

В Україні активно впроваджується цифрова трансформація фінансової системи, зокрема, через модернізацію нормативно-правової бази та застосування новітніх інформаційних технологій. Розробка єдиних державних інформаційних систем, підвищення кваліфікації працівників суб’єктів фінансового моніторингу та посилення співпраці з міжнародними організаціями є ключовими аспектами цього процесу. В умовах воєнного стану та зростаючих кібератак особлива увага приділяється оперативному аналізу даних та адаптації ризик-орієнтованих підходів [4].

Попри очевидні переваги, впровадження технологій аналізу великих даних існують і проблеми. Недостатня інфраструктура, проблеми сумісності різних систем та необхідність обробки величезних обсягів даних вимагають значних інвестицій у розробку та модернізацію програмного забезпечення. Забезпечення конфіденційності персональних даних та відповідність нормативно-правовим вимогам є складовими успішної інтеграції цифрових рішень.

Недостатня кваліфікація спеціалістів у сфері аналізу даних та кібербезпеки може стати перешкодою для ефективної роботи систем фінансового моніторингу [3; 4; 5].

Ці аспекти потребують комплексного підходу, що включає не лише технологічні рішення, а й системні зміни в організаційній структурі та підвищення рівня співпраці між державними органами та приватним сектором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. FinCEN Query: Enhancing AML Effectiveness / FINCEN. Washington, DC : U.S. Department of the Treasury, 2018. URL : https://www.fincen.gov/ (дата звернення: 04.02.2025).
2. Іваненко С. Застосування машинного навчання в системах фінансового моніторингу / Інститут фінансових досліджень. Харків : Інститут фінансових досліджень, 2021. URL : https://www.fintechresearch.ua/ (дата звернення: 04.02.2025).
3. Петренко А. Цифрова трансформація фінансових систем: виклики та можливості. Львів : Львівський університет, 2020.
4. Сидоренко В. Кібербезпека та захист даних в банківській сфері. Київ : Економічна думка, 2019.
5. Мельник І. Інформаційні системи фінансового моніторингу в Україні: державний досвід. Київ : Державна служба фінансового моніторингу, 2022. URL : http://www.finc.gov.ua/ (дата звернення: 04.02.2025).

УДК 004.89

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

І. І. Гнинюк,
студент
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Цифрові інструменти для боротьби з корупцією є технологічними рішеннями, спрямованими на підвищення Відкритості та раціональності використання державних ресурсів.

Вони включають електронні реєстри, платформи для подання декларацій, системи електронних закупівель та інші механізми, які мінімізують людський фактор і зменшують можливості для корупційних дій.

Перехід державних послуг в онлайн-формат значно знижує контакт між громадянином та чиновником, що, своєю чергою, зменшує ризик корупційних проявів. Український сервіс «Дія» є наочним прикладом цього підходу.

Він надає громадянам можливість отримувати доступ до адміністративних послуг через інтернет, що забезпечує більшу відкритість і підконтрольність процесів.

За понад п’ять років цифровізація стала одним із головних інструментів у боротьбі з корупцією.

Система електронних закупівель також відіграє ключову роль у боротьби корупції. Її використання для державних закупівель підвищує прозорість процесів та зменшує можливості для корупційних схем. Українська система Prozorro дозволяє відстежувати всі етапи закупівель, надаючи доступ до інформації для всіх зацікавлених сторін. Це забезпечує відкритість та підзвітність у використанні державних коштів.

Штучний інтелект ШІ є додатковим ефективним засобом протидії корупції. Обробка значних масивів даних дає змогу автоматично обробляти інформацію, виявляти підозрілі фінансові операції та передбачати ризики корупційних дій.

У деяких країнах ШІ використовується для аналізу декларацій державних службовців, виявлення невідповідностей між їхніми доходами та витратами, що сприяє запобіганню корупційним практикам.

Крім того, технологія блокчейн набуває популярності як засіб забезпечення прозорості та незмінності даних. Використання блокчейну у державних реєстрах та транзакціях дозволяє створити систему, де будь-які зміни фіксуються і стають видимими для всіх учасників, що ускладнює приховування корупційних дій.

Застосування цифрових технологій у державних фінансах сприяє покращенню управління ресурсами. Автоматизований збір та аналіз даних дає змогу швидше виявляти та реагувати на можливі порушення, забезпечуючи більш ефективний контроль за використанням бюджетних коштів.

Співпраця між державними органами та впровадження спільних цифрових ініціатив є важливим кроком у боротьбі з корупцією. Наприклад, підписання меморандуму між НАБУ та Міністерством цифрової трансформації України сприяє обміну інформацією та впровадженню сучасних ІТ-інструментів для підвищення ефективності слідчих дій та запобігання корупційним ризикам при переведенні публічних послуг в електронну форму.

Важливо зазначити, що успішна реалізація цифрових інструментів у боротьбі з корупцією потребує не лише технічних рішень, але й належної нормативно-правової бази, а також підготовки кадрів, здатних ефективно використовувати ці технології. Лише комплексний підхід забезпечить максимальний ефект від впровадження цифрових рішень у сфері державних фінансів.

Отже, цифрові інструменти для боротьби з корупцією є неодмінною частиною сучасного світу. Вони допомагають спрощувати та контролювати процеси управління, зберігати дані про закупівлі та продажі, завдяки чому корупція в нашій країні контролюється набагато краще.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифровізація – найпотужніший інструмент мінімізації та запобігання корупції / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2024. URL : https://nazk.gov.ua/uk/tsyfrovizatsiya-najpotuzhnishyj-instrument-minimizatsiyi-ta-zapobigannya-koruptsiyi-golova-nazk/

2. Україна в ООН представила свої результати боротьби з корупцією та цифрові інструменти доброчесності / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2024. URL : https://nazk.gov.ua/uk/ukraina-v-oon-predstavyla-svoi-rezultaty-borotby-z-koruptsieyu-ta-tsyfrovi-instrumenty-dobrochesnosti/

3. Цифрові технології у боротьбі з глобальною корупцією / ResearchGate. 2024. URL : https://www.researchgate.net/publication/370398540_CIFROVI_TEHNOLOGII_U_BOROTBI_Z_GLOBALNOU_KORUPCIEU

4. Десять головних досягнень TI Ukraine за десять років роботи / Transparency International Ukraine. 2024. URL : https://ti-ukraine.org/news/desyat-golovnyh-dosyagnen-ti-ukraine-za-desyat-rokiv-roboty/

УДК 336.7

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

І. А. Гуцул,
канд. екон. наук, доцент

Розвиток інвестиційних процесів в економіці України та подальше впровадження ринкових реформ неможливі без формування ефективно функціонуючого фондового ринку, який сприятиме реалізації національних інтересів і зміцненню економічного суверенітету країни. На цьому етапі фондовий ринок України перебуває у процесі становлення та значно поступається рівнем розвитку фондовим біржам розвинених країн. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження сучасних умов, особливостей і тенденцій розвитку інфраструктури фондового ринку України.

Фондовий ринок України є складною системою, що охоплює широкий спектр учасників і фінансових інструментів. Його структура та функціонування відіграють важливу роль у розвитку національної економіки та визначають рівень інвестиційної привабливості країни [2].

Структура фондового ринку України включає кілька ключових елементів. Одним із них є емітенти – юридичні особи, що здійснюють випуск цінних паперів, таких як акції та облігації, з метою залучення фінансових ресурсів. До цієї категорії належать акціонерні товариства, державні підприємства, муніципальні утворення та інші юридичні особи.

Інвестори, які виступають покупцями цінних паперів, поділяються на дві основні групи: індивідуальних та інституційних. Індивідуальні інвестори – це фізичні особи, що вкладають власні кошти у фінансові активи з метою отримання прибутку або збереження капіталу. Інституційні інвестори включають пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди та інші фінансові установи, які здійснюють вкладення значних обсягів капіталу.

Важливу роль на фондовому ринку відіграють професійні учасники, які забезпечують його функціонування. Серед них варто виділити брокерів, що виступають посередниками у здійсненні операцій з купівлі-продажу цінних паперів від імені своїх клієнтів, а також дилерів, які здійснюють аналогічні операції, проте за власний рахунок. Депозитарії виконують функцію обліку

прав власності на цінні папери, тоді як клірингові центри забезпечують проведення розрахунків за угодами з купівлі-продажу фінансових активів.

Регулювання діяльності фондового ринку України здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), яка є державним органом, відповідальним за встановлення правил функціонування ринку, контроль за його учасниками та забезпечення стабільності фінансової системи [3].

Щодо фінансових інструментів, що обертаються на українському фондовому ринку, вони представлені різними видами цінних паперів. Зокрема, акції є одним із ключових інструментів, що підтверджують право їх власника на частку у власності акціонерного товариства, а також на отримання дивідендів.

Фондовий ринок України має ряд особливостей, що відрізняють його від ринків розвинених країн. Однією з головних характеристик є порівняно невеликі обсяги торгів, що зумовлено обмеженим колом учасників ринку та недостатньою ліквідністю фінансових інструментів.

Ще однією особливістю є обмежена кількість емітентів, представлених на біржі, що значно звужує інвестиційні можливості та обмежує вибір для потенційних інвесторів.

Український фондовий ринок також характеризується високою волатильністю, що зумовлено як внутрішніми економічними факторами, так і зовнішньополітичними ризиками. Це створює додаткові труднощі для довгострокових інвестицій та стабільного розвитку фінансового середовища.

Ще однією важливою проблемою є недостатня інформованість інвесторів. Низький рівень фінансової грамотності населення суттєво ускладнює розвиток фондового ринку, оскільки обмежує можливості залучення нових учасників та знижує загальний рівень довіри до фінансових інструментів.

Фондовий ринок України має значний потенціал для розвитку, проте його зростання стримується низкою проблем, які потребують комплексного вирішення. Детальніше розглянемо основні чинники, що негативно впливають на функціонування ринку, а також перспективи його подальшого розвитку.

Однією з ключових проблем є низький рівень довіри інвесторів. Політична нестабільність, поширені корупційні явища, недостатня прозорість діяльності компаній та валютні коливання створюють невизначеність, що відлякує як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

Ще одним стримувальним чинником є обмежена кількість ліквідних цінних паперів. В Україні представлена порівняно невелика кількість компаній із високою ліквідністю, що ускладнює диверсифікацію інвестиційних портфелів і знижує привабливість ринку для потенційних інвесторів.

Недостатня інфраструктура фондового ринку також є суттєвою проблемою. Відсутність сучасних торгових платформ, розвинених клірингових і розрахункових механізмів створює додаткові бар'єри для активного функціонування ринку.

Низький рівень фінансової грамотності населення ще більше ускладнює залучення приватних інвесторів. Більшість громадян не мають достатніх знань про фондовий ринок та його можливості, що обмежує потенціал внутрішніх інвестицій.

Важливим зовнішнім фактором, який впливає на фондовий ринок України, є геополітична ситуація. Світові фінансові кризи, економічні санкції та коливання цін на сировинні ресурси можуть суттєво впливати на рівень капіталізації ринку та поведінку інвесторів.

Попри ці виклики, фондовий ринок України має перспективи для зростання, за умови реалізації низки важливих заходів. Передусім необхідне проведення економічних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією, підвищення рівня прозорості бізнесу та забезпечення макроекономічної стабільності.

Важливим напрямом розвитку є вдосконалення інфраструктури ринку, зокрема створення сучасних торгових систем, оптимізація клірингових і депозитарних процесів, а також впровадження нових фінансових інструментів. Це сприятиме підвищенню ліквідності та конкурентоспроможності українського фондового ринку.

Також потрібно зосередитися на підвищенні рівня фінансової грамотності населення. Проведення освітніх програм, інформаційних кампаній та створення доступних інвестиційних продуктів сприятиме розширенню кола інвесторів і зростанню довіри до фондового ринку.

Перспективним напрямом є інтеграція України в міжнародні фінансові ринки. Поглиблення співпраці з іноземними біржами, адаптація до міжнародних стандартів і залучення іноземного капіталу сприятимуть зміцненню позицій вітчизняного фондового ринку.

Окремо варто зазначити важливість державної підтримки. Розробка сприятливого податкового режиму, спрощення процедур лістингу та стимулювання інвестиційної активності сприятимуть зростанню ринку та його подальшій інтеграції у світову фінансову систему.

Однією з вагомих причин низької активності на українському фондовому ринку є недостатній рівень фінансової грамотності населення. Багато

потенційних інвесторів не володіють необхідними знаннями щодо механізмів заробітку на операціях із цінними паперами, що суттєво знижує інтерес до ринку.

Водночас фондовий ринок активно використовується державою для фінансування дефіциту бюджету. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), 88 % загального обсягу угод припадає на операції з державними облігаціями, тоді як частка угод із акціями становить лише 2 %.

Серед основних недоліків українського фондового ринку фахівці виокремлюють кілька ключових проблем. По-перше, надто обмежений спектр доступних фінансових інструментів значно ускладнює диверсифікацію інвестиційних портфелів і звужує можливості для інвестування. По-друге, якість цінних паперів, що перебувають в обігу, залишається низькою, що впливає на довіру з боку інвесторів. Крім того, ринок характеризується недостатньою ліквідністю та високою волатильністю лістингових цінних паперів, що підвищує ризики для інвесторів. Додатковою проблемою є відсутність у біржовому обігу цінних паперів іноземних емітентів, активи яких розташовані в Україні, що обмежує доступ інвесторів до міжнародного капіталу [1].

Важливу роль у розвитку фондового ринку відіграє Національний банк України, особливо в контексті лібералізації валютного регулювання та спрощення доступу до іноземних цінних паперів. Наразі для придбання іноземних активів інвестори змушені отримувати індивідуальні валютні ліцензії, що значно ускладнює та уповільнює процес виходу іноземних фінансових інструментів на український ринок.

Крім того, необхідне вдосконалення механізму виведення іноземних інвестицій у разі продажу цінних паперів безпосередньо в Україні. Спрощення цих процедур сприятиме залученню міжнародного капіталу, підвищенню ліквідності ринку та створенню сприятливих умов для його подальшого розвитку.

Отже, хоча фондовий ринок України стикається з численними проблемами, його поступова інтеграція у міжнародну фінансову систему та вдосконалення нормативно-правового регулювання можуть сприяти його подальшому розвитку та підвищенню інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босак А. О., Дойнік Ю. В. Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2021/nov/25547/nzmened-290-303.pdf

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 19.06.2020 № 738-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text1

3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України. URL : http://www.nssmc.gov.ua/news/insights/

УДК 336.1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

М. А. Давиденко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Процеси цифровізації та швидкий розвиток інформаційних технологій спричиняють значні зміни в різних сферах суспільного життя, зокрема і у фінансовому секторі. Одним із новітніх фінансових інструментів сучасності є криптовалюти, які відіграють дедалі важливішу роль у глобальній економіці. Їхнє активне впровадження у фінансову систему, включаючи застосування технології блокчейн у банківському секторі, сфері торгівлі та державному управлінні, зумовлює зростання наукового інтересу до дослідження механізмів функціонування та ринкової поведінки цих активів.

Криптовалюти все частіше розглядаються як інструмент хеджування ризиків, зокрема як засіб захисту від інфляційних процесів, що є особливо актуальним для країн із нестабільною економікою. Дослідження ринкових циклів криптовалют дозволяє визначити оптимальні моменти для купівлі та продажу, сприяючи ефективному управлінню фінансовими активами та збереженню капіталу.

Майже кожна людина зараз знає, чи хоч чула що це таке. Світова ринкова капіталізація криптовалют на сьогодні становить $3,8 трильйонів, а це приблизно 4,4 % всіх грошей у світі [3]. Безумовно, криптовалюти можуть використовуватися як засіб розрахунку, однак доцільніше розглядати їх як інвестиційний актив із високим потенціалом зростання.

Ринок криптовалют являє собою децентралізовану цифрову екосистему, у межах якої відбуваються операції з купівлі, продажу та обміну цифрових активів. Відсутність централізованого контролю, використання технології блокчейн та значна волатильність формують унікальні характеристики цього ринку, що підвищують його інвестиційну привабливість. Постійний розвиток ринку криптовалют сприяє залученню як інноваційних стартапів, так і традиційних інвесторів, що свідчить про його перспективність у фінансовій сфері [1].

Діяльність великих корпорацій на ринку криптовалют може мати значний вплив на його динаміку та подальший розвиток. З огляду на те, що такі фінансові гіганти, як BlackRock, управляють значною часткою світового капіталу, їхні інвестиційні рішення формують очікування та поведінку багатьох потенційних інвесторів. Масове накопичення активів під контролем великих фінансових установ може істотно змінювати структуру ринку та впливати на його волатильність.

Значні обсяги придбань Bitcoin та Ethereum через спотові ETF BlackRock свідчать про довіру компанії до довгострокових перспектив цих цифрових активів. Така стратегія відповідає загальній тенденції зростання інституційних інвестицій у сферу криптовалют, що обумовлено потенціалом високої прибутковості навіть за умов ринкових коливань. Рішення BlackRock щодо розширення позицій у Bitcoin та Ethereum може стати сигналом для інших інституційних інвесторів, сприяючи підвищенню стабільності ринку та стимулюванню подальшого притоку капіталу.

Ця тенденція заслуговує на детальний аналіз, оскільки свідчить про зростаюче визнання криптовалют як повноцінного фінансового активу та їхню інтеграцію в традиційні інвестиційні портфелі. BlackRock, як одна з найбільших компаній з управління активами у світі, відіграє важливу роль у формуванні ринкових очікувань, уважно відстежуючи дії учасників ринку та впливаючи на загальні настрої інвесторів.

Стратегічне придбання Bitcoin та Ethereum під час періодів спаду на ринку вказує на прагнення компанії скористатися зниженими цінами для формування довгострокових позицій з очікуванням подальшого зростання вартості активів. Такий підхід узгоджується з глобальною тенденцією серед інституційних інвесторів, які все частіше розглядають криптовалюти як перспективний інструмент диверсифікації портфелів та джерело потенційного прибутку.

Чинником, що суттєво сприяв зростанню вартості біткоїна, стала активна участь BlackRock у криптовалютному ринку. Серед усіх спотових ETF на біткоїн, запущених у січні, саме фонд iShares Bitcoin Trust демонструє стабільне лідерство за чистим припливом капіталу, перевищивши позначку $10 млрд під управлінням у короткі строки. Значна частка великих інвесторів розпочала активне інвестування в біткоїн у червні 2023 року, що збіглося із заявою BlackRock про участь у процесі запуску першого спотового біткоїн-фонду.

Провідні світові корпорації, як-от Tesla, MicroStrategy, PayPal та Visa, активно інвестують у криптовалютні активи, що підтверджує зростаюче визнання цифрових валют серед великих фінансових гравців. Наприклад, у 2021 році компанія Tesla здійснила купівлю біткоїна (BTC) на суму 1,5 мільярда доларів, що спричинило підвищений попит на цей актив і суттєво вплинуло на його ринкову вартість [4].

Інституційні інвестори, зокрема хедж-фонди та пенсійні фонди, регулярно здійснюють операції з криптовалютами, що впливає на їхню цінову динаміку. Велика капіталізація цих інституційних гравців може відігравати ключову роль у формуванні волатильності ринку. Таким чином, інвестиційні стратегії великих компаній і фінансових установ впливають не лише на цінові тенденції криптовалют, а й на загальну стабільність або нестабільність крипторинку.

В Україні також спостерігається поступове посилення регулювання криптовалютного ринку. Протягом тривалого часу стрімке зростання цього сегмента залишалося поза увагою регуляторних органів. Однак у вересні 2021 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про віртуальні активи», що стало першим кроком до створення правового поля для цифрових активів [2].

Подальші перспективи розвитку криптовалютного ринку в Україні пов’язані, зокрема, із впровадженням криптовалютних деривативів та кредитних контрактів, розвитком механізму первинної пропозиції монет (ICO) для залучення фінансування стартапів, а також можливим випуском цифрової валюти Національним банком України (CBDC) на основі блокчейн-технологій.

Перспективний розвиток ринку криптовалют визначатиметься сукупністю факторів, серед яких ключову роль відігравatимуть регуляторна політика, технологічний прогрес та рівень суспільного сприйняття. Формування чітких і збалансованих нормативно-правових умов може сприяти інституціалізації криптовалют, зниженню ризиків, пов’язаних із їхнім використанням, а також забезпеченню стабільності ринку.

Подальше вдосконалення блокчейн-технологій, зокрема підвищення масштабованості, швидкості транзакцій та енергоефективності, сприятиме розширенню сфер застосування цифрових активів та їхній інтеграції у традиційну фінансову систему. Водночас зростання рівня довіри та фінансової грамотності серед населення стане важливим чинником поширення криптовалют як засобу платежу та інвестиційного активу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геселева Н. В., Данченко Я. О. Перспективи використання криптовалюти: Thesis. 2018. URL : https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10120

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Tex

3. Стан і перспективи розвитку криптовалют в Україні. URL : https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/ files/1802/18sk_kvs.pdf

4. A short history of cryptocurrencies / Kriptomat. URL : https://kriptomat.io/cryptocurrencies/history

УДК 339.5:004.62:336.02:336.26

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

О. Є. Дутка, А. М. Кузьмин,
здобувачі освітнього ступеня доктор філософії,
Західноукраїнський національний університет

Запорукою високого рівня національної безпеки держави, її економічної стабільності, політичної та суспільної згуртованості, фінансової спроможності є фіскальна безпека, «як важливий фактор соціально-економічного розвитку держави, виступаючи індикатором ефективності фіскальної політики, що регулює податкові ставки та бюджетні витрати» [1]. Складові фіскальної безпеки охоплюють широкий спектр проявів від мобілізації податків та податкових платежів, управління податковою та митною політикою до управління фінансовими ресурсами, рівнем протидії антифіскальній поведінці платників податків та мінімізації ризиків, які можуть негативно вплинути на фінансову систему держави на кшталт порушення митних правил та контрабанди товарів.

Очевидним є те, що фіскальна безпека будь-якої держави в значній мірі залежить від ефективності митного контролю, рівня його відповідності сучасним передовим практикам та цифровим технологіям, здатності протидіяти митним правопорушенням та злочинам. Як слушно зазначає вітчизняна науковиця З. Луцишин, «сучасна складна система фіскальної безпеки передбачає не лише набір інструментів, але й послідовні заходи, спрямовані на запобігання втраті доходів бюджету... Процедура внутрішнього аудиту фіскальної системи включає перевірку ключових аспектів, оцінку цілісності та правильності їх застосування, а також аналіз їх адекватності наявним ризикам» [2]. До сучасних ризиків і загроз фіскальній безпеці держави в частині реалізації митного контролю можемо віднести такі:

а) глобалізаційні перетворення що характеризуються посиленням національних економік, а відповідно і їх фінансових систем від екзогенних чинників на кшталт зростання транснаціональної економічної злочинності та ускладнення системи заходів для попередження та протидії фінансовим злочинам;

б) політична нестабільність та збройні конфлікти, які зумовлюють дестабілізацію фінансової системи та відтік капіталу з окремих юрисдикцій, а також зростання витрат на оборону тощо;

в) рівень цифрової безпеки, дотримання якої може ускладнюватись через появу нових фінансових інструментів та цифрових платформ, які можуть використовуватись як база для здійснення фінансових злочинів, а також зростання різного типу кіберзагроз та необхідності здійснення системи заходів для їх попередження і нейтралізації;

г) недостатнє технічне забезпечення та цифрова нерівність зумовлена тим, що не усі учасники зовнішньо-економічної діяльності та міжнародної торгівлі можуть мати рівний доступ до цифрових технологій, що може створювати нерівні умови для ведення бізнесу;

д) недостатній рівень кваліфікації персоналу структурних підрозділів митних органів у частині роботи з новими інформаційними продуктами та цифровими інструментами;

е) неможливість здійснення окремих митних процедур через необхідність адаптації окремих норм митного законодавства України до європейського.

У сучасному глобалізованому світі, де показники міжнародної активності є важливим індикатором місця держави на світовій арені, ефективність здійснення митного контролю відіграє дуже важливу роль в дотриманні фіскальної безпеки держави, на основі захищеності її фінансових інтересів у тому числі за рахунок дієвого функціонування інструментів та форм митного контролю, забезпечення надходження фінансових ресурсів до казни держави та протидії фінансовим злочинам і контрабанді товарів.

Цифровізація є одним з потужних інструментів трансформаційних перетворень на усіх рівнях, та має важливий вплив на рівень ефективності здійснення митного контролю, сприяючи оптимізації митних формальностей, скороченню рівня трансакційних витрат та втрат, підвищенню рівня фіскальної безпеки держави. В умовах євроінтеграційного поступу України в світовий та європейський економічний простір, цифровізація та модернізація митного контролю є критично важливим чинником забезпечення фінансової конкурентоспроможності України в глобальному вимірі та досягнення її фіскальної безпеки.

Для нейтралізації ймовірних ризиків і загроз фіскальній безпеці України в частині забезпечення цифрової ефективності митного контролю необхідним вбачаємо здійснення наступних заходів:

– фінансова підтримка на рівні держави та інвестування в розвиток цифрової інфраструктури державних інституцій, зокрема митниць через створення сучасних інформаційних систем накопичення, обробки й обміну інформації та забезпечення доступу до них для учасників міжнародної торгівлі в межах встановлених цілей і завдань;

– посилення заходів кібербезпеки на основі розробки та впровадження на практику ефективних механізмів захисту інформаційних систем від кібератак;

– сприяння розвитку цифрової грамотності учасників міжнародної торгівлі держави, забезпечення можливості їх взаємодії з цифровими платформами та підвищення їх обізнаності про кібербезпеку;

– удосконалення системи взаємодії та комунікації з інформаційними системами митних органів зарубіжних країн, участь у міжнародних проектах та програмах щодо протидії фінансовим злочинам та контрабанді;

– адаптація національного законодавства до норм законодавства, яке відповідає вимогам цифрової епохи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Edwards R. W. (2007 and 2019). Financial Soundness Indicators: Experience with the Coordinated Compilation Exercise and Next Steps: Background Paper (IMF Working Paper WP 101807). Washington : International Monetary Fund. URL : http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/text.pdf

2. Луцишин З. О., Катрич О. Д. Реалії фіскальної безпеки держав в сучасних умовах взаємопов’язаності світової економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* Вип 20, т. 2 С. 299. DOI : https://doi.org/10.15330/apred.2.20.291-301

УДК 336:658

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ПРОГНОЗУВАННІ БЮДЖЕТНИХ НАДХОДЖЕНЬ

А. О. Єреміч, Д. О. Богачов,
студенти
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Цифрові інструменти відіграють ключову роль у сучасному прогнозуванні бюджетних надходжень, допомагаючи державним органам оперативно та точно аналізувати фінансові потоки. На відміну від традиційних методів, які базуються на статистичних даних і експертних оцінках, цифрові технології забезпечують глибший аналіз, автоматизовану обробку інформації та можливість адаптуватися до змін у реальному часі.

Одним із ключових інструментів є великі дані (Big Data) та аналітичні платформи, які дозволяють урядам збирати та обробляти величезні обсяги фінансової інформації. Використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту допомагає виявляти закономірності в податкових надходженнях, прогнозувати зміни у фінансових потоках та оцінювати потенційні бюджетні ризики. Наприклад, системи штучного інтелекту можуть аналізувати вплив економічних криз на бюджетні надходження або оцінювати ефективність нових податкових ініціатив ще до їхнього впровадження.

Важливим елементом цифровізації бюджетного прогнозування є хмарні технології, які забезпечують миттєвий доступ до даних та їхню синхронізацію між фінансовими установами. Це дозволяє державним аналітикам швидко отримувати актуальну інформацію про податкові надходження та витрати, що робить процес прийняття рішень більш ефективним. Крім того, автоматизовані фінансові моделі дозволяють створювати сценарії розвитку подій і гнучко реагувати на зміни в економічному середовищі.

Перспективною технологією у бюджетному прогнозуванні є блокчейн, який підвищує прозорість державних фінансів. Завдяки розподіленому реєстру транзакцій можна запобігти корупції, забезпечити відкритість бюджетних процесів і гарантувати точність обліку фінансових потоків. Це також сприяє зростанню довіри громадян до державного управління фінансами.

Переваги цифрових інструментів у прогнозуванні бюджетних надходжень очевидні: підвищена точність аналізу, швидкість обробки даних, прозорість фінансових процесів та можливість прогнозувати економічні ризики. Однак існують і виклики, зокрема необхідність захисту даних, забезпечення кібербезпеки, адаптація законодавства до цифрових технологій та навчання державних службовців роботі з новітніми фінансовими інструментами.

У майбутньому цифровізація бюджетного прогнозування стане ще більш глибокою, що дозволить державам швидше реагувати на економічні зміни, зменшувати ризики бюджетного дефіциту та забезпечувати ефективне управління фінансовими ресурсами. Інтеграція цифрових фінансових систем на міжнародному рівні сприятиме глобальній стабільності та розвитку економік різних країн.

Цифрові інструменти відіграють вирішальну роль у сучасному прогнозуванні бюджетних надходжень, забезпечуючи точність, швидкість і прозорість фінансових процесів. Використання великих даних, штучного інтелекту, хмарних технологій та блокчейну дозволяє не лише ефективно аналізувати поточні фінансові потоки, а й прогнозувати майбутні економічні зміни, мінімізуючи ризики для державного бюджету.

Попри значні переваги цифровізації, існують виклики, пов’язані із захистом даних, кібербезпекою та необхідністю підготовки фахівців для роботи з новими технологіями. Однак поступове впровадження цифрових рішень у сферу публічних фінансів відкриває перспективи для більш ефективного управління державними ресурсами та сприяє економічній стабільності. Подальший розвиток цифрових фінансових систем зробить бюджетний процес більш гнучким, прогнозованим і підзвітним, що позитивно вплине як на державний сектор, так і на суспільство загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моделювання ефективності фінансової системи в умовах цифровізації податкової політики. URL : https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/161

2. Цифрові технології та інструменти забезпечення фінансової безпеки бізнесу. URL : https://shorturl.at/PcOF2

3. Повоєнне відновлення України: нові ринки та цифрові рішення. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf

4. Цифровізація податкової системи. URL : https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf

УДК 658.1:338.22(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

С. Ю. Коваль,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Цифровізація управління публічними фінансами є важливою частиною стратегії розвитку сучасної економіки. Вона дозволяє забезпечити більш ефективне використання державних ресурсів, підвищити прозорість фінансових операцій і сприяти боротьбі з корупцією. Для України, яка переживає трансформаційні зміни, цифровізація є важливим інструментом для підвищення довіри громадян до уряду, поліпшення адміністрування бюджету і впровадження новітніх технологій у фінансовій сфері. Цей процес є важливим для забезпечення ефективності публічних фінансів у складних економічних умовах глобалізації та криз. Зокрема, цифровізація допомагає створити більш прозорі механізми управління фінансами й боротися з неефективним використанням бюджетних коштів.

Цифровізація публічних фінансів активно досліджується в наукових колах. О. О. Солодовнік, К. І. Докуніна та Н. О. Максіменцева, М. Г. Максіменцев, виділяються серед основних авторів, які акцентують увагу на різних аспектах цієї теми. О. О. Солодовнік і К. І. Докуніна розглядають використання блокчейн-технологій, які дозволяють знизити ризики корупції та забезпечити безпеку фінансових операцій в публічному секторі [1]. Н. О. Максіменцева та М. Г. Максіменцев вважають, що штучний інтелект і великі дані допомагають прогнозувати бюджетні надходження і оптимізувати витрати, що важливо для ефективного управління державними коштами [2].

Україна активно впроваджує цифрові інструменти в управлінні публічними фінансами. Платформи, як-от «Прозорий бюджет», дозволяють громадянам отримувати в реальному часі інформацію про розподіл бюджетних коштів, що підвищує рівень довіри до уряду і сприяє активному контролю за державними витратами. Завдяки електронному адмініструванню податків, громадяни та підприємці можуть зручно подавати податкові декларації і сплачувати податки, що зменшує бюрократичні бар’єри і корупційні ризики [3]. Ініціативи, як-от

платформи відкритих даних, сприяють прозорості управління публічними коштами та дозволяють громадянам краще розуміти, як використовуються державні фінанси. Проте, незважаючи на значні досягнення, цифровізація публічних фінансів в Україні стикається з проблемами, такими як низький рівень цифрової грамотності населення та збільшення кіберзагроз.

Одними з перспективних технологій для цифровізації публічних фінансів є блокчейн, штучний інтелект та великі дані. Блокчейн дозволяє забезпечити прозорість фінансових операцій і захист даних, що має важливе значення для боротьби з корупцією. В Україні вже реалізовано пілотні проєкти з використання блокчейну в державних закупівлях, що дозволяє знизити можливості для зловживань. Блокчейн (англ. Blockchain; block – блок, chein – ланцюг) – це розподілена база даних, яка складається з «ланцюжка блоків», пристрої зберігання блоків не підключені до загального сервера, база даних дозволяє контролювати достовірність транзакцій без нагляду будь-яких фінансових регуляторів [4]. Штучний інтелект дозволяє точніше прогнозувати бюджетні надходження і витрати, а також виявляти потенційні фінансові ризики, що дає змогу урядам оперативно реагувати на зміни в економічній ситуації. Великі дані допомагають зібрати та аналізувати величезні обсяги фінансової інформації, що підвищує ефективність процесу планування бюджету та виявлення фінансових проблем на ранніх етапах. Цифрові технології, як-от великі дані, штучний інтелект та інше, є важливими інструментами підвищення ефективності управління публічними фінансами [5].

Багато країн активно використовують цифрові інструменти в управлінні публічними фінансами. Наприклад, Естонія є однією з найбільш передових країн у цій сфері, де е-урядування забезпечує доступ до майже всіх державних послуг онлайн, а блокчейн активно застосовується для забезпечення прозорості фінансових операцій. Швеція та Данія використовують автоматизацію та аналітику великих даних для прогнозування податкових надходжень і оптимізації бюджетних витрат, що дозволяє зменшити бюрократію і покращити управлінські процеси. Сінгапур використовує штучний інтелект для розробки ефективних фінансових стратегій і антикризового управління.

Цифровізація в Україні стикається з кількома серйозними викликами. Одним з них є проблема кібербезпеки, оскільки збільшення кількості цифрових фінансових операцій призводить до зростання ризиків атак хакерів. Для забезпечення безпеки даних необхідно постійно вдосконалювати систему кіберзахисту. Також важливо створити правову базу для використання нових

технологій, таких як блокчейн і штучний інтелект, в державному управлінні. Крім того, для успішної цифровізації потрібно підвищити рівень цифрової грамотності серед громадян і державних службовців.

Отже, цифровізація управління публічними фінансами є важливим кроком до створення прозорої та ефективної фінансової системи України. Впровадження інноваційних технологій, як-от блокчейн, штучний інтелект і великі дані, дозволяє покращити процеси управління публічними коштами і інтегрувати Україну в міжнародну економічну спільноту. Для досягнення успіху в цифровізації необхідно вирішити існуючі проблеми, зокрема підвищити цифрову грамотність, забезпечити кібербезпеку і розробити правову базу для використання новітніх технологій у публічному управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солодовнік О. О., Докуніна К. І. Технологія блокчейн: суть і перспективи використання в системі державних фінансів України. *Бізнес Інформ.* 2021. № 3. С. 126–131. URL : business-inform-2021-3_0-pages-126_131.pdf

2. Максіменцева Н., Максіменцев М. Штучний інтелект у публічному Управлінні: переваги цифрових технологій та загрози суверенному інформаційному простору. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2024. № 2. С. 111–125. URL : https://www.researchgate.net/publication/378525811_stucnij_intelekt_u_publicnomu_upravlinni_perevagi_cifrovih_tehnologij_ta_zagrozi_suverennomu_informacijnomu_prostoru

3. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз.* 2022. Том 32, № 4. С. 127–134. URL : https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/2933/6565657166

4. Легомінова С. В., Кочура Т. О. Блокчейн-технологія як результат інноваційних трансформацій в умовах цифровізації економіки країн. *Бізнес Інформ.* 2019. № 11. С. 259–264. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-11_0-pages-259_264.pdf

5. Збірник наукових праць Державного податкового університету: Електронне наукове видання. 2023. № 2. С. 82–120. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/download/162/161

УДК 336.3

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

А. В. Кузьмак,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. В. Ключка,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

У сучасному світі цифровізація проникає в всі сфери суспільного життя, трансформуючи способи взаємодії, ведення бізнесу та надання послуг. Аналіз сучасного страхового ринку, показує високий рівень впровадження технологічних інновацій та зростання усвідомлення важливості цифрових трансформацій серед учасників ринку. Цифровізація страхування відіграє важливу роль в покращенні ефективності, прозорості і доступності страхових послуг. Впровадження технологічних рішень як-от страхових калькуляторів, електронних полісів, онлайн-оплати та онлайн-консультації надають страховим компаніям значні конкурентні переваги.

Основним завданням трансформації страхового ринку є задоволення потреб клієнтів забезпечуючи їм зручний доступ до послуг, персоналізовані пропозиції та швидке регулювання. Активне впровадження цифрових технологій дозволяє залучати клієнтів віком до 40 років, які не зацікавлені в традиційних страхових компаніях. Сучасна трансформація страхового ринку спрямована на перехід до онлайн-страхування та інтеграцію InsurTech-стартапів [1]. Саме тому з 2023 року відбувається значне зростання кількості споживачів, які дають перевагу цифровим каналам для взаємодії зі страховими компаніями.

Цифрові технології дозволяють страховим компаніям використовувати персоналізовані стратегії для кожного клієнта, що значно підвищує лояльність і задоволення. Основна ідея цієї стратегії – адаптація пропозицій, послуг і контенту відповідно до конкретних потреб і очікувань клієнтів. Вона базується на систематичному й цільовому підході, що включає використання аналітики даних, алгоритмів машинного навчання, персоналізованих рекомендацій і спеціальних пропозицій [2].

Персоналізований підхід стає визначальним фактором конкурентоспроможності страховиків, що дозволяє створювати більш точні

та актуальні пропозиції на основі аналізу великих даних і поведінкових характеристик клієнтів. Використання гіперперсоналізації, адаптивних страхових продуктів та автоматизованих консультацій забезпечує якість взаємодії з клієнтами та знижує рівень відмов від страхових послуг.

Використання InsurTech-стартапів дає змогу страховим компаніям стати більш гнучкими, конкурентоспроможними та готовими до викликів цифрового світу [3]. У процесі цифровізації страхового ринку в Україні основними тенденціями є інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання для покращення сегментації клієнтів, перехід до електронних полісів, активне застосування мобільних додатків, використання блокчейн-технологій для забезпечення безпеки даних і зниження ризиків шахрайства, а також розвиток співпраці між страховими компаніями та InsurTech-стартами, що розвивають платформу бізнес-процесів.

Цифрова трансформація страхового сектору України є ключовим чинником його конкурентоспроможності та подальшого розвитку. Однак для ефективної цифрової трансформації необхідно подолати низьку проблем, серед якої законодавчі обмеження, недостатня кібербезпека та потреба в значних інвестиціях. Створення сприятливих умов сприятиме активному впровадженню цифрових технологій у бізнес-середовище [4]. Цифрова трансформація страхового ринку України є складним, проте перспективним напрямком, що може зробити галузький з найтехнологічніших у світі.

Отже, цифрове перетворення страхового ринку України створює перспективи для зростання галузі, збільшення підвищення продуктивності, рівня сервісу та конкурентних переваг компаній. Практика провідних страхових корпорацій світу підтверджує, що персоналізація значно впливає на задоволеність клієнтів, а застосування аналітичних технологій, штучного інтелекту та блокчейну ефективніше керувати ризиками й запобігати шахрайству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панченко О., Садчикова І. Вплив цифрових технологій на розвиток страхового бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. С. 291–301. URL : https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-291-301

2. Ковальчук С. В., Кобець Д. Л. Застосування алгоритмів машинного навчання у маркетинговій стратегії підприємства в умовах цифрової економіки. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2024. № 75. С. 74–80.

3. Конопляникова М. Персоналізація як стратегія лояльності в електронній комерції. *Товари та ринки* : міжнародний науковий практичний журнал. 2024. № 49 (1). С. 4–26. URL : https://doi.org/10.31617/2.2024(49)01

4. Соболева-Терещенко О., Броніцька К. Фінансова стратегія страхових компаній в умовах впровадження законодавчих змін регулювання учасників фінансового ринку. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2019. № 2 (4). С. 68–79. URL : https://doi.org/10.32750/2019-0207

UDC 351

DIGITAL PUBLIC FINANCE MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND LOCAL SOLUTIONS

V. Matsuka,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and finance Mariupol State University;
M. Horbashevska,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Finance Mariupol State University

Public finance management plays a key role in ensuring the stability of the state economy, the effective use of budgetary resources, and the creation of transparent conditions for financial flows.

Digitalization of public finance management involves the implementation of information technologies to automate and improve processes such as budgeting, accounting, expenditure monitoring, taxation, and public debt management. The main advantages of digitalization are: transparency and accountability; efficiency and speed of processes; fight against corruption; improvement of management decisions [3].

To achieve the above-described advantages, various technologies are used, including: e-government systems, blockchain, artificial intelligence (AI), and cloud technologies [2].

The world experience of digitalization of public finances demonstrates that the introduction of new technologies contributes to increasing the transparency, efficiency and accountability of financial systems. Leaders in this field, such as Estonia, Singapore, Sweden and other countries, show that the use of blockchain, artificial intelligence, open data and integrated platforms allows not only to improve financial management, but also to strengthen citizens' trust in the state. Ukraine, in turn, has every chance to adopt the best global practices and take a worthy place among digital leaders [4].

Estonia is one of the world leaders in digital governance, including public finance management. The implemented X-Road system allows for the integration of all government databases, ensuring fast and secure exchange of information between departments. Citizens can view their tax data, file declarations and pay taxes in minutes through a special electronic platform.

Singapore is widely using artificial intelligence (AI) to manage its public finances. The VITAL platform is a centralized system that integrates accounting, procurement management, and financial monitoring functions. With the help of AI, the government analyzes the effectiveness of public spending and forecasts possible economic risks.

Sweden is widely implementing open data principles, allowing citizens to access information about government spending, budget programs, and taxation. The electronic system "Minmyndighet" allows you to track how taxpayers' money is spent, down to the smallest detail.

China is actively developing blockchain technology in the field of public finance. For example, the city of Shenzhen has created a blockchain-based platform for electronic accounting of tax revenues and tracking expenses.

The United States is actively using Big Data-based analytical systems to manage the government budget. For example, the Data.gov platform provides access to the federal government's financial data, allowing citizens and researchers to analyze budget expenditures and evaluate the effectiveness of government programs.

South Korea is one of the world leaders in the use of integrated digital platforms for public finance management. The D-Brain system allows for real-time monitoring of the state budget, management of tax revenues, and financial analysis.

Ukraine is also making progress in digitalizing public finances. The ProZorro public procurement system is an example of the successful use of digital technologies to ensure transparency and reduce corruption. In addition, the Diia platform is gradually integrating financial services, such as electronic declaration and taxation, making processes more convenient for citizens and businesses [1].

Despite numerous advantages, the digitalization of public finances is accompanied by challenges: cybersecurity, insufficient level of digital literacy, financing of digital transformations, resistance to change [4].

Despite the challenges, the digitalization of public finance management has significant potential for further development.

LIST OF SOURCES USED

1. DIGITAL TECHNOLOGIES OF PUBLIC FINANCE MANAGEMENT: TAX ASPECT / Glushchenko O., Khmelkov A., Khmelkov A., Dyachek O., Gromov S. *Efficient Economy.* 2024. No. 3. URL : https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.11

2. Krynitsa S. Strategies for digitalization of the public finance management system in Ukraine: analysis and prospects. Acta Academiae Beregsasiensis. *Economics.* 2024. No. 6. P. 307–321. URL : https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-307-321

3. Matsuka V., Horbashevska M. DIGITAL TECHNOLOGIES OF FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 4–5 березня 2024 р. Київ : Академія праці, соціальних відносин та туризму / за заг. ред. : Н. В. Писаренко, І. С. Чорнодіда. Київ : Вид-во АПСВТ, 2024. С. 77–79.

4. Theoretical and Methodological Foundations for the Use of Digital Technologies in Ukraine through the Implementation of EU Experience : collective monograph / edited by Cherep A. V., Dashko I. M., Ohrenych Yu. O., Cherep O. H. Zaporizhzhia : publisher of FOP Mokshanov V. V., 2024. 246 p. URL : https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/24080

УДК 336.74

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ (CBDC) У ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСАХ

О. А. Мельниченко,
студентка
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Цифрові валюти центральних банків (далі – CBDC) становлять потужний фінансовий інструмент, який може повністтю трансформувати систему публічних фінансів. Вони здатні посилити контроль над грошовими потоками, підвищити ефективність державних витрат, а також сприяти розширенню фінансової інклюзивності. Їх впровадження має потенціал для зміцнення стабільності національної економіки, вдосконалення механізмів фіскальної політики та покращення взаємодії між державою, громадянами та бізнесом.

Вплив на ефективність публічних фінансів. Цифрові валюти центрального банку мають потенціал зробити державні фінанси більш прозорими та ефективними завдяки таким ключовим аспектам: Оптимізація державних виплат. Впровадження цифрової валюти дозволяє урядам здійснювати соціальні виплати, пенсії, субсидії та іншу фінансову допомогу населенню у режимі реального часу. Це мінімізує потребу в посередниках, зменшує ризики корупції та підвищує загальну швидкість і точність транзакцій. Автоматизація податкових процесів. Використання CBDC сприяє спрощенню податкового адміністрування, полегшує збір податків і знижує рівень ухилення від оподаткування. Крім того, це забезпечує більш точне прогнозування доходів бюджету, що підтримує стабільність економічного планування. Зниження витрат на обслуговування готівки. Запровадження CBDC допомагає суттєво скоротити витрати на друк, зберігання та транспортування готівкових коштів, а також ефективно знижує ризики, пов’язані з обігом фальшивих банкнот.

Вплив на монетарну політику. Запровадження цифрових валют центрального банку може значно посилити здатність регулятора управляти грошовими потоками та формувати економічні тенденції: Оптимізація управління

інфляційними та дефляційними процесами. CBDC дають змогу центральному банку швидше реагувати на економічні зміни, регулюючи швидкість обігу грошей або встановлюючи цільові процентні ставки для цифрових активів. Посилення ефективності кредитних механізмів. Використання цифрових валют створює передумови для гнучкішого регулювання ставок і підтримання ліквідності в банківській системі, що сприяє стимулюванню економічного розвитку. Запровадження програмованих грошей. Держава отримує можливість задавати чіткі рамки для використання CBDC, наприклад, направляти кошти винятково на певні категорії витрат. Це значно підвищує адресність і результативність державної фінансової підтримки.

Завдяки своїй цифровій природі CBDC дозволяють здійснювати ретельний моніторинг переміщення фінансових ресурсів, що значно обмежує можливості приховування неправомірної діяльності. Запобігання незаконній обробці коштів. Можливість оперативного відстеження підозрілих транзакцій сприяє ефективнішій боротьбі з відмиванням грошей та покращенню інструментів фінансового моніторингу. Виклики та ризики, пов’язані з упровадженням CBDC через очевидні переваги впровадження CBDC, цей процес супроводжується низькою істотних викликів і потенційних ризиків: Загроза порушення конфіденційності. Використання цифрової валюти може надати державним органам доступ до даних про всі фінансові операції громадян. Це може створити ризики зловживання владою, що вимагає пошуку оптимального балансу між прозорістю та захистом персональних даних. Уразливість до кіберзагроз.

Цифрові платіжні платформи залишаються чутливими до хакерських атак і кібератак глобального масштабу, тому необхідна розробка ефективних та інноваційних механізмів забезпечення кібербезпеки. Міжнародний вимір та геополітичні наслідки застосування CBDC мають потенціал значно впливати на динаміку міжнародної економіки та геополітичний баланс: Підтримка монетарного суверенітету. Унезалежнення від зовнішніх платіжних систем і зниження рівня доларизації економік потенційно посилить здатність країн забезпечувати свій економічний суверенітет. Глобальна конкуренція цифрових валют. Держави, які першими успішно інтегрують CBDC у свої економічні процеси, отримають ключові стратегічні переваги на світовому рівні, що сприятиме їх економічному зміцненню. Прискорення міжнародних розрахунків. Упровадження CBDC здатне суттєво знизити транзакційні витрати й оптимізувати час виконання транснаціональних платежів, тим самим посилюючи економічну взаємодію між країнами та корпораціями на глобальному ринку.

Цифрові валюти центральних банків (CBDC) мають значний потенціал для трансформації системи публічних фінансів, сприяючи підвищенню її А ефективності, прозорості та інклюзивності. Їх впровадження може сприяти оптимізації управління державними фінансовими ресурсами, зміцненню фінансової стабільності та створенню більш справедливого механізму оподаткування. Однак для успішної реалізації CBDC потрібно забезпечити розробку комплексних механізмів, спрямованих на гарантування інформаційної безпеки, формування чіткої правової бази та захист персональних даних. Такий підхід є критично важливим для мінімізації потенційних ризиків і запобігання можливим загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Central Bank Digital Currency's Role in Promoting Financial Inclusion. URL : https://www.imf.org/en/Publications/fintech-notes/Issues/2023/09/22

2. What are central bank digital currencies and what could they mean for the average person. URL : https://www.weforum.org/stories/2023/10/what-are-central-bank-digital-currencies-advantages-risks/

3. Central Bank Digital Currencies (CBDCs) and democratic values. URL : https://www.oecd.org/en/publications/central-bank-digital-currencies-cbdcs-and-democratic-values_f3e70f1f-en.html

УДК 336.1:004

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

І. Л. Павленко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Повномасштабне вторгнення росії проти України завдало значної шкоди як приватному бізнесу, так і національній економіці загалом. В умовах зниження купівельної спроможності населення та обмежених можливостей держави щодо покриття всіх витрат через фіскальні механізми підвищується роль ефективного управління публічними фінансами. Тому одним із ключових інструментів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів держави є цифровізація процесів управління.

Значення цифровізації зростає з кожним днем, і це обумовлено ключовими чинниками:

– Зменшення витрат та бюрократії – автоматизація процесів скорочує адміністративні витрати та прискорює їх виконання.

– Підвищення ефективності ухвалення рішень – аналітичні цифрові інструменти можуть швидше обробляти масивні дані та приймати обґрунтовані рішення.

– Зручність для громадян – цифрові системи спрощують оформлення документів і створюють їх передачу доступною в інтерактивному форматі.

– Збільшення рівня довіри до державних інституцій – електронні системи дають можливість громадянам відстежувати рух бюджетних коштів на рівні громади, області чи всієї країни.

Варто зазначити, що цифровізація управління фінансами також підвищує інвестиційну привабливість підприємств та націлена на зміцнення їхньої фінансової стійкості. Впровадження інноваційних фінансових механізмів дозволяє ефективніше управляти грошовими потоками та залучати додаткові фінансові ресурси для розвитку бізнесу [1; 2].

Попри численні переваги, цифровізація державного управління має і певні труднощі впровадження:

– відсутність єдиної хмарної бази даних, яка б забезпечувала доступ державним та місцевим органам влади одночасно;

– можливість модернізації інформаційних систем для інтеграції та синхронізації даних органів управління публічними фінансами;

– проблеми з узгодженістю розвитку інформаційних систем центральних органів влади, що впливають на ефективність їхньої взаємодії [3].

Дослідження фінансових ресурсів, їх ролі в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств, а також механізмів внутрішнього фінансового моніторингу підтверджують, що впровадження цифрових технологій значно підвищує ефективність управління фінансовими потоками як у державному секторі, так і на рівнях підприємств [4]. Для кращого розуміння потенціалу цифровізації в управлінні державними фінансами варто розраховувати на ключові сучасні тенденції в цій сфері (таблиця 1) [5].

Таблиця 1

Основні тенденції у сфері цифровізації управління публічними фінансами

Тенденції	Переваги
Збільшення значення ролі технологій на основі блокчейну	Зростання рівня безпеки фінансових операцій, забезпечення вищого рівня прозорості, зниження корупційні ризиків
Посилення процесу автоматизації обліку доходів та витрати	Прискорення здійснення обробки фінансових документів та зменшення адміністративних витрат
Поширення застосування технології Big Data	Значне спрощення здійснення аналізу величезної кількості фінансових операцій

В Україні вже впроваджено низку ініціатив, спрямованих на цифрову трансформацію управління фінансовими ресурсами держави:

1. Нормативно-правове забезпечення: Закон України «Про відкритість використання публічних коштів»; розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року»; Закон України «Про публічні закупівлі».

2. Запуск та розвиток електронної системи публічних закупівель Prozorro [3].

3. Схвалення стратегічного плану цифровізації Державної митної служби [6].

В умовах війни ефективне управління державними фінансами є критичним завданням. Цифровізація дозволяє оптимізувати використання бюджетних коштів, підвищити прозорість та зменшити корупційні ризики. Водночас

цифровізація фінансів має велике значення не тільки для державного сектору, але й для підприємницької діяльності. Дослідження показують, що ефективніше управління фінансовими потоками підприємств сприяє їх стійкості, інвестиційній привабливості та довгостроковій фінансовій стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Заїчко І. Д. Роль фінансових ресурсів в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств. *Академічні візії.* 2024. Вип. 27. URL : https://surl.li/raraco
2. Заїчко І. В., Заїчко І. Д., Заїчко В. І. Внутрішній фінансовий моніторинг грошових потоків підприємства. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій.* 2024. № 1 (13). С. 118–130.
3. Про нас / Prozorro : вебсайт. URL : https://prozorro.gov.ua/about
4. Білошкурський М. В., Заїчко І. В., Ковернінська Ю. В. Фінансовий аналіз резервів прибутку для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. *Журнал інновацій та сталого розвитку.* 2023. Том 7, № 2. URL : https://surl.li/olllku
5. Криниця С. О. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні: аналіз та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. Облік та фінанси*. 2024. № 6. С. 307–321.
6. Мінфін схвалив стратегічний план цифровізації Держмитслужби / Міністерство фінансів України : вебсайт. URL : https://bit.ly/3CNdewF

УДК 336.748

РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Н. Петрик,
студент 3-го курсу факультету управління, економіки та права;
О. Г. Агрес,
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування

Однією з найактуальніших проблем сучасної світової економіки є відсутність ефективного механізму регулювання операцій із криптовалютами на міжнародному рівні, що створює суттєві загрози та виклики для глобальної фінансової стабільності. Водночас варто підкреслити, що цифрові активи можуть бути використані у незаконній діяльності, що сприяє зростанню кількості фінансових злочинів та формуванню додаткових ризиків для національної безпеки. Оскільки міжнародні фінансові ринки відіграють ключову роль у функціонуванні світової економіки, розвиток криптовалютного сегмента безпосередньо впливає на їхню стабільність і подальшу еволюцію. Дослідження наслідків інтеграції криптовалют у міжнародні фінансові процеси є важливим науковим завданням, результати якого можуть слугувати основою для розробки ефективних механізмів регулювання цього сектору на глобальному рівні.

Криптовалюта стала одним із ключових фінансових інструментів сучасного світу, що впливає на розвиток економіки, фінансових ринків та регуляторної політики держав. Регулювання криптовалюти є складним завданням, оскільки країни мають різні підходи до визначення її правового статусу та механізмів контролю.

Регуляцію криптовалюти у світі можна розділити на три основні моделі:

І. Жорстке регулювання та заборона (Китай, Алжир, Марокко) – криптовалютні транзакції заборонені, а діяльність, пов’язана з цифровими активами, переслідується законом.

ІІ. Помірковане регулювання (ЄС, США, Японія) – криптовалюти є цифровими активами та інструментами фінансів які регулюється через ліцензування бірж, вимоги до боротьби з відмиванням грошей (AML) і фінансового моніторингу.

ІІІ. Ліберальний підхід (Швейцарія, Сальвадор) – легалізація криптовалюти, підтримується їх інтеграція у фінансову систему.

Регулювання криптовалютного ринку в провідних юрисдикціях

У США криптовалюти розглядаються як товари або цінні папери залежно від їхнього функціоналу. Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) здійснює контроль за ринком, як-от Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) регулює криптовалютні деривативи. Європейський Союз впроваджує регламент MiCA (Markets in Crypto-Assets), що встановлює єдині правила для криптовалютних компаній, включаючи ліцензування та механізми захисту інвесторів. У Китаї криптовалютні операції повністю заборонені, проте країна активно розвиває цифровий юань (CBDC).

В Японії криптовалюта була офіційно визнана законним платіжним інструментом у 2017 році. Відповідні положення щодо її використання закріплені в японському законодавстві про платіжні послуги, яке встановлює регулюючі норми для цієї сфери. При цьому Японська фінансова служба (FSA) наголосила на потребі посилення контролю за діяльністю криптовалютних бірж і ринкових операцій [1, с. 9].

Відмітимо, що жорстке регулювання обмежує розвиток криптоіндустрії, проте сприяє захисту споживачів та зменшенню фінансових ризиків. Водночас надмірне обмеження може призводити до витоку капіталу в юрисдикції з м'якшими правилами. Помірковане регулювання сприяє стабільному розвитку ринку, залученню інвесторів та забезпеченню прозорості операцій.

Глобальні тенденції свідчать про посилення регулювання криптовалютного ринку, створення міжнародних стандартів контролю та розвиток CBDC. Очікується, що регулювання буде орієнтоване на захист інвесторів, боротьбу з шахрайством та забезпечення фінансової стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменюк І., Білик Т. Вплив криптовалюти на міжнародні фінансові ринки. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 7–12.

УДК 342.951

ЦИФРОВА ГРИВНЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

В. С. Резнік,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
В. Ю. Шепиленко,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

Сучасні цифрові технології створюють нові можливості для ефективного управління державними фінансами, підвищення прозорості бюджетних операцій та оптимізації податкової політики. Одним із ключових елементів цифровізації фінансового сектору є цифрові валюти центральних банків (CBDC – Central Bank Digital Currency), які активно розробляються багатьма країнами світу. В Україні перспективним інструментом у цьому напрямку є цифрова гривня, яка може змінити підходи до управління державними фінансами, сприяти детінізації економіки та забезпечити надійний контроль над бюджетними потоками. Досвід міжнародних фінансових організацій та успішні приклади впровадження CBDC у різних країнах свідчать про потенціал таких інновацій у зміцненні макроекономічної стабільності.

Розвиток цифрових валют розпочався із запровадження криптовалют, таких як Bitcoin та Ethereum, які базуються на технології блокчейн. Утім, через відсутність централізованого регулювання та належної системи прозорості криптовалюти не змогли стати ефективним фінансовим інструментом на рівні державних фінансів. На зміну їм прийшли CBDC, які мають низку ключових характеристик, зокрема: централізоване регулювання з боку центральних банків, високий рівень прозорості фінансових операцій, можливість інтеграції у державні платіжні системи, а також здатність зменшувати ризики корупції та ухилення від сплати податків. За даними Банку міжнародних розрахунків, понад 130 країн світу розглядають можливість впровадження CBDC [1].

Цифрова гривня – це електронна форма національної валюти України, яка існує виключно в цифровому середовищі та перебуває під контролем Національного банку України (НБУ). Вона є законним платіжним засобом, що може використовуватися для розрахунків між фізичними та юридичними

особами, а також державними установами. Основними функціями цифрової гривні є оптимізація податкових платежів та державних трансфертів, підвищення ефективності бюджетних операцій, зменшення витрат на обіг готівки та посилення фінансового контролю та моніторингу грошових потоків [2].

Впровадження цифрової гривні сприятиме удосконаленню державної фінансової політики через автоматизацію податкової системи, що дозволить здійснювати автоматичні податкові платежі при фінансових операціях, мінімізуючи адміністративне навантаження на Державну податкову службу України. Також цифрова валюта здатна забезпечити прозорість державних витрат, оскільки всі платежі будуть підлягати моніторингу, що допоможе уникнути нецільового використання бюджетних коштів. Крім того, цифрова гривня може спросити управління державним боргом, дозволяючи уряду ефективніше планувати боргові виплати за допомогою програмованих смарт-контрактів, а також сприятиме оптимізації соціальних виплат, зменшуючи ризики затримок і шахрайства.

Попри численні переваги, цифрова гривня також має ряд потенційних викликів. До основних з них можна віднести:

– кібербезпеку, оскільки цифрова інфраструктура потребує захисту від кібератак і несанкціонованого доступу [3];

– юридична невизначеність, що потребує розробки нової нормативно-правової бази для ефективного регулювання цифрової валюти;

– обмежену кількість потенційних користувачів електронної гривні, оскільки вона обертається лише в межах національної платіжної системи «Простір»;

– потенційний вплив на банківський сектор, оскільки впровадження цифрової гривні може змінити роль комерційних банків у фінансовій системі.

Розвиток CBDC у різних країнах дозволяє оцінити ефективність цифрових валют у державному управлінні. Китай активно впроваджує цифровий юань для роздрібних платежів та бюджетних виплат [4]. Європейський Союз розглядає концепцію цифрового євро з метою забезпечення фінансової стабільності [5], а Нігерія вже запустила eNaira для розширення доступу населення до фінансових послуг [6].

Очікується, що цифрова гривня дозволить оптимізувати державне фінансове управління, зменшити рівень тіньової економіки завдяки повній прозорості операцій та сприятиме економічному зростанню за рахунок розширення цифрових фінансових послуг. Вона є перспективним інструментом цифровізації

державних фінансів, який здатен підвищити ефективність податкової системи, бюджетного управління та державних витрат. Впровадження цієї технології потребує ретельної підготовки, правового регулювання та розвитку цифрової інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bank for International Settlements. The Future of Payments: Central Bank Digital Currencies. 2021. URL : https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap116.pdf
2. Цифрова гривня – концепція майбутнього / Національний банк України : офіційний вебсайт. 2022. URL : https://bank.gov.ua/digital-hryvnia
3. International Monetary Fund. Digital Currencies and Cybersecurity. 2023. URL : https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/05/15/Digital-Currencies-and-Cybersecurity
4. People's Bank of China. Digital Yuan Pilot Program. 2023. URL : https://www.pbc.gov.cn/en/3688006/3710203/index.html
5. European Central Bank. Digital Euro: A New Era of Finance. 2023. URL : https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/html/index.en.html
6. Central Bank of Nigeria. eNaira: The Future of Payments. 2023. URL : https://www.cbn.gov.ng/enaira

УДК 336.71:004.738.5

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ю. В. Руденко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* В. Ю. Шепиленко,**
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

Інтернет-банкінг займає важливе місце в системі фінансових послуг, пропонуючи користувачам зручний і ефективний засіб керування своїми фінансами. Завдяки стрімкому розвитку технологій та постійному вдосконаленню систем безпеки, цей вид банкінгу став невід'ємною частиною сучасного суспільства. Інтернет-банкінг дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції та керувати рахунками через Інтернет, використовуючи веб-інтерфейси або мобільні додатки.

Цей вид банківських послуг надає клієнтам не лише зручний доступ, але й постійний контроль над своїми фінансовими ресурсами, роблячи інтернет-банкінг незамінним інструментом в сучасному світі. Провідні банки України, як-от ПриватБанк із сервісом Приват24 та Monobank [1], пропонують широкий спектр послуг, охоплюючи перекази коштів, оплату рахунків, відкриття депозитів і навіть кредитування через зручні мобільні додатки. Безпека інтернет-банкінгу підтримується багаторівневими засобами шифрування і сучасними заходами безпеки, що забезпечує високу надійність та ефективність банківських операцій в Україні.

За твердженням А. Семенога, О. Пахненко та А. Шалди [2], ключову роль у забезпеченні доступності онлайн-банкінгу в країні відіграють необанки. Це цифрові банки, які поєднують інноваційні технології, інтернет-доступ та електронне надання банківських послуг, роблячи їх більш зручними та доступними для населення.

О. Клебан, М. Томашівська, Г. Марутяк та О. Тур [3] також підкреслюють переваги інтернет-банкінгу в Україні, зазначаючи їхню більшу зручність для користувачів. Одним із головних чинників привабливості таких банків є нижчий рівень комісій за користування послугами, а в деяких випадках – їх повна відсутність.

Більшість провідних банків пропонують інтернет-банкінг з подібним набором функцій. До найпоширеніших послуг даного виду банківських послуг відносять:

- моніторинг клієнтів банку власних і кредитних ресурсів, зокрема перевірка поточного стану рахунків та облік транзакцій у будь-який проміжок часу за умови наявності доступу до мережі «Інтернет»;
- можливість оплати різного спектру послуг: придбання товарів та послуг, оплата мобільного зв'язку та телебачення, податків та штрафних санкцій;
- швидкий переказ коштів між власними картками, переказ коштів між рахунками різних банків, поповнення електронних гаманців, автоматичне налаштування оплати кредитів;
- здатність клієнта банку і дистанційному режимі відкривати поточні, кредитні та депозитні рахунки;
- використання банківських послуг в будь-якій точці світу на безоплатній основі за умови наявності мережі «Інтернет».

Крім переваг для клієнтів, інтернет-банкінг приносить значну вигоду й банкам. Транзакції через інтернет-банкінг є дешевшими, ніж у відділеннях, що скорочує витрати на утримання персоналу та кас, а також зменшує необхідність у готівкових операціях. Це підвищує прибутковість банків і робить інтернет-банкінг важливою конкурентною перевагою. Розвиток системи інтернет-банкінгу є необхідністю для українських банків у сучасних умовах.

В епоху цифрових технологій інтернет-банкінг став не просто опцією, а необхідністю для сучасних фінансових установ. Завдяки своїй зручності, доступності та підвищеній безпеці, інтернет-банкінг забезпечує клієнтів комплексними банківськими послугами з будь-якої точки світу у будь-який час. Його вплив на ринок фінансових послуг є безпрецедентним, адже переваги інтернет-банкінгу виходять далеко за межі традиційних банківських відділень.

Для українських банків розвиток і впровадження інтернет-банкінгу є не просто конкурентною перевагою, а засобом виживання на сучасному ринку. Він дозволяє успішно скорочувати витрати, підвищувати прибутковість та забезпечувати клієнтів найвищим рівнем обслуговування. Інтернет-банкінг також сприяє формуванню прозорої та ефективної банківської системи, яка здатна відповідати на виклики сучасної економіки.

Отже, послуга інтернет-банкінгу залишатися важливим інструментом у формуванні майбутнього ринку фінансових послуг, створюючи нові можливості для кожного учасника, проте для подальшого успішного розвитку ринку фінансових послуг важливо продовжувати інвестувати у технології та забезпечення безпеки інтернет-банкінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Monobank Universal Bank ПАТ «Універсал Банк» : офіційний вебсайт. URL : https://www.monobank.com.ua/about

2. Семеног А. Ю., Пахненко О. М., Шалда А. А. Необанки в Україні: особливості, тренди та перешкоди розвитку. *Modern Economics.* 2023. № 39. С. 131–137.

3. Виникнення та перспективи розвитку необанкінгу в Україні / Клебан О., Томашівська М., Марутяк Г., Тур О. *Вісник Львівського національного аграрного університету.* 2020. № 27. С. 117–120.

УДК 336.7

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСАХ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

А. І. Сова,
Національний університет біоресурсів та природокористування України

У сучасному світі цифрових технологій блокчейн стає однією з найбільш обговорюваних інновацій, спочатку застосовуваною в криптовалютах, а потім і в інших сферах, зокрема в державних фінансах. Блокчейн дозволяє створювати прозорі, безпечні та ефективні механізми управління фінансами, що є критично важливим для сучасних урядів, які прагнуть покращити довіру громадян до фінансових інститутів та знизити ризики шахрайства. Це технологія, яка дозволяє зберігати дані у розподіленій, децентралізованій базі, де інформація не може бути змінена без консенсусу учасників мережі, забезпечуючи тим самим її безпеку, прозорість і незмінність. Відсутність єдиного контролера, використання криптографії для захисту даних і автоматизація через смарт-контракти дозволяють створити систему, яка значно знижує людський фактор, підвищує ефективність і довіру до фінансових операцій [3].

Блокчейн має великий потенціал для полегшення процесу державних платежів і грошових переказів. Виплата пенсій, соціальних виплат та зарплат може бути значно прискорена завдяки автоматизації та використанню смарт-контрактів, що забезпечують їх коректне та своєчасне виконання. Це дозволяє уникнути людських помилок та значно знижує витрати на адміністрування платежів. Крім того, впровадження цієї технології може сприяти зниженню корупції та підвищенню прозорості фінансових операцій. Завдяки запису всіх транзакцій у блокчейн, вони стають доступними для громадян та органів контролю, що створює механізм для негайного виявлення будь-яких спроб фальсифікацій або маніпуляцій із бюджетними коштами. Це дозволяє побудувати більш ефективну і відкриту систему управління фінансами. Блокчейн також здатен оптимізувати бюджетний процес і державні закупівлі, де використання технології смарт-контрактів забезпечує прозорість і знижує ризики корупційних схем. Усі витрати та контракти виконуються автоматично, що значно спрощує процеси планування і витрачання державних коштів. Крім того, технологія може допомогти в забезпеченні фінансової інклюзії, надаючи доступ до

фінансових послуг тим, хто не має доступу до традиційних банківських інститутів, зокрема в сільських і віддалених районах, дозволяючи здійснювати безпечні фінансові операції без необхідності бути клієнтом банку [2].

Однак впровадження блокчейн-технологій у державні фінанси пов'язане з рядом викликів. Насамперед це технічні та інфраструктурні бар'єри. Впровадження нових технологій вимагає значних інвестицій у створення серверних потужностей, програмного забезпечення та навчання персоналу. Багато країн можуть зіткнутися з труднощами у створенні необхідної інфраструктури, особливо в умовах обмежених ресурсів. Крім того, блокчейн є децентралізованою системою, що не підпорядковується єдиному національному законодавству, і це створює правові проблеми, зокрема щодо юрисдикції, відповідальності та захисту прав громадян. Відсутність єдиної міжнародної нормативно-правової бази ускладнює регулювання таких фінансових операцій. Інші складнощі стосуються захисту конфіденційності. Хоча блокчейн є безпечним, його відкритий характер може призвести до втрати конфіденційності особистих даних. Тому для вирішення цього питання необхідно розробити додаткові механізми для захисту приватної інформації у блокчейн-системах. Крім того, блокчейн може стикнутися з опором з боку традиційних фінансових установ, таких як банки, які можуть втратити свою роль у процесах платежів і зберігання коштів, що викличе конфлікти інтересів. Не менш важливим є питання витрат на впровадження цієї технології. Початкові витрати на створення інфраструктури, інтеграцію з іншими державними системами та навчання персоналу можуть бути значними, що може стати бар'єром для багатьох урядів.

Проте вже сьогодні є приклади успішного використання блокчейн-технологій у державних фінансах. Естонія, наприклад, є однією з перших країн, що впровадила блокчейн у державний сектор. Уряд цієї країни використовує блокчейн для створення електронних громадянств, захисту медичних та податкових даних, а також для автоматизації державних послуг, що дозволяє знизити витрати на адміністрування та підвищити прозорість. Китай зі свого боку активно розвиває національну цифрову валюту, яка заснована на блокчейн-технологіях. Це дозволяє уряду краще контролювати фінансові потоки та покращити ефективність монетарної політики. Швейцарія також є однією з країн, яка тестує блокчейн у фінансових операціях, зокрема для забезпечення прозорості в банківській сфері та зниження ризиків шахрайства [1].

Отже, використання блокчейн-технологій у державних фінансах має великий потенціал для покращення прозорості, безпеки та ефективності фінансових операцій. Водночас для успішного впровадження цієї технології необхідно подолати низку технічних, правових і економічних викликів. Однак правильний підхід до впровадження блокчейну може значно змінити спосіб управління державними фінансами, роблячи цей процес більш доступним, прозорим і захищеним від корупційних загроз. Технології, які сьогодні здаються новими та експериментальними, завтра можуть стати стандартом для фінансових операцій урядів по всьому світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив технології блокчейн на фінансовий сектор глобальної економіки. URL : https://surl.li/fvhaaj

2. Технологія блокчейн: суть і перспективи використання в системі державних фінансів України. URL : https://surl.li/nemang

3. Застосування технологій блокчейн у фінансових розрахунках. URL : https://surl.li/qlpsxb

УДК 352/354:004

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПЕНСІЙНОГО ДІЛОВОДСТВА: ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ТА ЗМЕНШЕННЯ ВИТРАТ

М. І. Стецюк,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

На сьогодні цифровізація чинить значний вплив на всі аспекти державного управління та суспільного життя, зокрема і на системи пенсійного діловодства. У зв'язку із демографічними змінами, а саме старінням населення, збільшується кількість пенсіонерів і створюється додаткове навантаження на пенсійну систему. У такій ситуації, діджиталізація допомагає впорядкувати процеси пов'язані із діяльністю пенсійних фондів та зменшити адміністративні витрати, що є ключовим для забезпечення фінансової стабільності системи [1].

Крім того, сучасні підходи до управління державними фінансами вимагають прозорості, ефективності та підзвітності. Впровадження цифрових технологій у пенсійне адміністрування дозволить забезпечити доступ до своєчасних та точних даних про стан пенсійних схем, що сприятиме ухваленню більш обґрунтованих управлінських рішень.

Економічні труднощі, такі як економічна нестабільність та обмеженість ресурсів, вимагають максимально ефективного використання бюджетних коштів. Оцифрування зменшує витрати на паперовий документообіг, архівування та оплату праці персоналу, а вільні кошти можуть бути перенаправлені на вирішення інших завдань публічної організації.

Варто вказати, що одним із важливих етапів цифровізування пенсійного діловодства став запуск веб-порталу Пенсійного фонду України, який дозволив громадянам отримати зручний доступ до пенсійних послуг онлайн. Сервіс дозволяє користувачам подати заяву на призначення пенсії, запит на отримання е-документів, завести електронну справу, перевірити свій страховий стаж, отримати е-трудову книжку, контролювати свої пенсійні виплати. Цифрові платформи дозволяють моніторити весь процес нарахування та виплати пенсій у режимі реального часу, що забезпечує більшу прозорість і знижує ризики корупції або несанкціонованих маніпуляцій з пенсійними коштами [2]. Вебпортал допомагає зробити пенсійну систему більш ефективною та доступною для громадян шляхом усунення бюрократичних бар'єрів, скорочення термінів розгляду заяв та адміністративних витрат. Завдяки цифровим системам

громадяни можуть самостійно перевіряти стан своїх пенсійних накопичень, що сприяє підвищенню довіри до системи пенсійного забезпечення [3].

Автоматизація рутинних завдань, як-от обробка документів, нарахування пенсій та створення звітів, може значно скоротити час, необхідний для їх виконання, а також мінімізувати ризики помилок, пов'язані із людським фактором. Використання електронного документообігу дозволяє позбутися паперових архівів, що не лише звільняє простір, але й знижує витрати на зберігання документів. Надання доступу до пенсійних даних онлайн та надання послуг дистанційно спрощує взаємодію між громадянами та пенсійними фондами, роблячи її більш зручною та ефективною.

Оцифрування пенсійних записів може допомогти побудувати сучасну податкову систему шляхом автоматизації збору пенсійних внесків та посилення контролю за їх надходженням. Поєднання інформації про пенсійні внески з податковими даними може покращити процес адміністрування податків та зменшити рівень ухилення від їх сплати [1].

Цифровізація пенсійного діловодства є ключовим елементом загальної стратегії оцифрування фінансового менеджменту. Це забезпечує інтеграцію даних з різних інформаційних систем і сприяє більш ефективному використанню бюджетних коштів, прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, а також підвищує прозорість та підзвітність у цій сфері. Крім того, цифрові технології надають можливості для застосування BigData, що дозволяє аналізувати дані про пенсійні системи, прогнозувати їхній розвиток та приймати стратегічні рішення на основі цих даних. Аналіз великих масивів даних також може допомогти виявити тенденції та закономірності в пенсійному секторі, що допоможе розробити більш ефективні програми підтримки пенсіонерів та конкретні заходи для вдосконалення цієї системи.

Незважаючи на очевидні переваги оцифрування пенсійного діловодства, існують певні виклики. Насамперед це значні витрати на впровадження. Впровадження цифрових технологій вимагає значних коштів у придбання обладнання, розробку програмного забезпечення, навчання персоналу, оплату праці адміністраторам. Крім того, регулярне обслуговування та оновлення цифрової інфраструктури є значним бюджетним тягарем.

Ще одним ключовим викликом є питання кібербезпеки. Використання цифрових інструментів збільшує ризик кіберзагроз і можливих витоків персональних даних. Тому особливу увагу слід приділяти захисту інформації. Розробка та інтеграція надійних механізмів кіберзахисту та захисту персональних даних громадян має вирішальне значення для забезпечення конфіденційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оцифрування паперових пенсійних справ. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3708156-oleg-subenok-menedzer-proektiv-itkompanii-medirent.html

2. Інформація про виконання заходів щодо усунення (мінімізації) оцінених корупційних ризиків у діяльності Пенсійного фонду України та його органів на 2021–2023 роки, за 2022 рік. URL : https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2023/02/Tablytsya-zahodiv_PFU_uzagalnena-za-2022-rik.pdf

3. Що таке вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України та як ним користуватися. URL : https://ternopilcity.gov.ua/dergavni-strukturi/ternopilske-informue/nadannya-elektronnih-poslug-pensiynim-fondom-ukraini/28650.html

УДК 336

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПРОЗОРІСТЬ І ПІДЗВІТНІСТЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Х. І. Тритинник,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Н. С. Козій,
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

Цифрові технології змінили багато аспектів життя, включаючи комунікацію, освіту, економіку, охорону здоров'я, бізнес та навколишнє середовище, трансформували економіку, запровадили нові галузі, автоматизацію бізнесу та зміни у способах ведення бізнесу, і багато в чому мали значний вплив на соціально-економічний розвиток. Цифрові технології уможливили розвиток електронної комерції, онлайн-банкінгу, цифрових валют, дистанційної роботи та інших інновацій, які змінили традиційні бізнес-моделі та створили нові економічні можливості.

Цифрові технології в сфері публічних фінансів сприяють підвищенню ефективності та прозорості державних послуг. Вони допомагають збільшити мобілізацію доходів, покращити ефективність витрат, а також посилити фіскальну прозорість і підзвітність. Цифровізація удосконалює процеси прийняття рішень, підтримує міжнародні стандарти, трансформує управлінські системи та покращує послуги для платників податків. Під час пандемії COVID-19 країни з оцифрованими системами могли оперативно надати фінансову допомогу вразливим домогосподарствам і бізнесу [1].

Однією з основних складових цифровізації публічних фінансів є створення електронних систем для управління бюджетом. В Україні реалізовано кілька таких систем, як, наприклад, система «Електронний бюджет», яка дозволяє здійснювати планування, виконання та моніторинг бюджетних витрат в реальному часі.

Важливою частиною цифровізації публічних фінансів є система прозорих державних закупівель. Платформа ProZorro, яка працює в Україні, є прикладом ефективного використання технологій для забезпечення прозорості в процедурі закупівель. Це дозволяє зменшити можливості для корупції, забезпечити

змагальність та доступ до інформації для всіх учасників. Україна зробила значний крок у напрямку відкритості бюджетних даних. Платформи відкритих даних, як-от OpenDataBot або портал «Відкритий бюджет», дозволяють громадянам і громадським організаціям моніторити використання державних коштів, а також контролювати ефективність витрат [2].

Цифровізація також має значний вплив на підзвітність державних органів та посадовців у використанні публічних фінансів. Цифрові інструменти дозволяють забезпечити більш точну та своєчасну звітність про використання бюджетних коштів. Завдяки інтегрованим інформаційним системам, дані можуть бути оновлені в режимі реального часу, що сприяє швидкому реагуванню на недоліки та порушення. Інтернет-платформи дають змогу громадянам брати участь у моніторингу та контролі за використанням публічних фінансів. Наприклад, громадські організації можуть використовувати відкриті дані для оцінки ефективності витрат, виявлення помилок та корупційних схем, а також публічно вимагати змін. Ще дозволяє громадськості стежити за процесами бюджетного планування та виконання. Всі зміни у бюджеті та витратах можуть бути оприлюднені онлайн, що дозволяє підвищити підзвітність органів влади [3].

Попри численні переваги, цифровізація публічних фінансів в Україні стикається з тим, що не всі державні органи та громадяни мають достатній рівень цифрових навичок для ефективного використання нових технологій. Цифровізація також ставить під загрозу безпеку фінансових даних. Ризики кібератак можуть вплинути на надійність цифрових систем і довіру до них. Не всі регіони країни мають однаковий доступ до сучасних цифрових технологій, що може обмежувати можливості для широкого застосування електронних систем у державних фінансах.

Подальша цифровізація публічних фінансів в Україні повинна включати в себе розширення доступу до інформації, розвиток систем моніторингу та забезпечення високого рівня кібербезпеки. Важливо також підвищувати цифрову грамотність серед працівників державних органів та населення загалом [4].

Отже, цифровізація публічних фінансів в Україні є потужним інструментом для забезпечення прозорості та підзвітності. Вона дозволяє зменшити корупційні ризики, підвищити ефективність використання державних ресурсів і забезпечити громадський контроль за витратами бюджету. Однак для досягнення максимальних результатів необхідно подолати існуючі проблеми та виклики, зокрема забезпечити рівний доступ до цифрових технологій для всіх громадян та підвищити рівень кібербезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бліщук К. М. Стратегії вдосконалення управління публічними фінансами. *Ефективність державного управління*. 2021. № 2. URL : https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240248

2. Дем'янишин В., Лободіна З., Костецький В. Напрями розвитку інформаційних технологій в управлінні публічними фінансами, державними фінансовими ресурсами та фінансовою безпекою суб'єктів господарювання державного сектору. *Інноваційна економіка.* 2023. № 1. URL : http://inneco.org/index.php/innecoen/article/view/1037

3. Криниця С. О. Поняття та сутність цифрової трансформації у публічних фінансах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 3–4. URL : https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-3-4-316-317-63-70

4. Криниця С. О. Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. *Збірник наукових праць Державного податкового університету.* 2023. № 2. URL : https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2023.82-120

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ КОНФІГУРАТОРІВ

Д. О. Феденко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Цифровізація стала ключовим трендом у багатьох сферах сучасної економіки, зокрема й у бухгалтерському обліку. В умовах постійного розвитку технологій і зростання обсягів оброблюваних даних підприємства стикаються з викликом адаптації традиційних облікових систем до нових реалій. Використання візуальних конфігураторів у бухгалтерському обліку відкриває нові перспективи для підвищення ефективності, прозорості й аналітичних можливостей облікових процесів.

Візуальні конфігуратори є інтерактивними інструментами, які дозволяють користувачам формувати, аналізувати та відображати фінансову інформацію в доступній та зручній формі. Їхнє впровадження значно полегшує виконання складних завдань, таких як складання фінансових звітів, аналіз витрат чи прогнозування грошових потоків. Головна перевага таких інструментів полягає в їхній здатності адаптуватися до індивідуальних потреб підприємства, що дає змогу створювати облікові моделі, які відповідають специфіці діяльності організації.

Одним із ключових аспектів використання візуальних конфігураторів є їх інтеграція з іншими цифровими платформами. Наприклад, такі конфігуратори можуть бути частиною більш масштабних систем управління підприємством, які забезпечують автоматичне отримання даних із різних джерел, їхню обробку та представлення у зрозумілому вигляді. Це не лише знижує ризики помилок, пов'язаних із ручним введенням даних, але й прискорює процес прийняття управлінських рішень [1].

Цифровізація також створює умови для більш глибокого аналізу даних, зокрема через використання Big Data. Візуальні конфігуратори можуть працювати

з великими масивами даних, автоматизуючи пошук закономірностей і формування прогнозів. Це дає змогу підприємствам вчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та покращувати свої фінансові показники.

Не менш важливим є вплив таких інструментів на прозорість облікових процесів. Завдяки можливості налаштовувати та демонструвати дані у реальному часі, керівництво компанії, інвестори та інші зацікавлені сторони отримують доступ до повної й актуальної інформації. Це сприяє підвищенню довіри до фінансової звітності та покращенню співпраці між різними учасниками фінансового процесу.

Водночас використання візуальних конфігураторів потребує адаптації організаційної структури бухгалтерських служб і навчання персоналу. Інтеграція таких інструментів вимагає від бухгалтерів не лише знань у сфері фінансового обліку, але й навичок роботи з програмним забезпеченням, аналітичними платформами та візуалізацією даних [2].

В умовах сучасної економіки, яка характеризується стрімкими технологічними змінами, важливим завданням стає трансформація бухгалтерського обліку відповідно до вимог цифровізації. Використання візуальних конфігураторів дозволяє зробити цей процес більш гнучким і ефективним. Завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу та можливості налаштування, ці інструменти дозволяють спростити складні процеси, забезпечуючи точність і своєчасність фінансової інформації.

Крім того, візуальні конфігуратори спрощують взаємодію між різними підрозділами підприємства. Завдяки тому, що фінансова інформація відображається у візуальній формі, управлінці, які не є фахівцями з бухгалтерського обліку, можуть легко зрозуміти основні фінансові показники й приймати зважені управлінські рішення. Це сприяє підвищенню загальної ефективності підприємства й покращенню внутрішньої комунікації [3].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що візуальні конфігуратори стають важливим інструментом у цифровізації фінансового управління. Їхнє використання дозволяє значно покращити ефективність облікових процесів, знизити витрати на обробку даних і забезпечити прозорість фінансової інформації. Перспективи їх впровадження в Україні багатообіцяючі, особливо з урахуванням активного розвитку цифрових технологій у публічному та приватному секторах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій компанії / Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації.* 2022. Випуск 1–2. С. 29–40.

2. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка.* 2021. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301 (дата звернення: 25.01.2025).

3. Шмигель О. Є. Модернізація бухгалтерського обліку в контексті сучасного розвитку цифрової економіки. *Інноваційна економіка.* 2023. № 1 (93). С. 94–98.

УДК 336.7

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ FINTECH ІНДУСТРІЇ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

М. П. Федишин,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича;
Р. В. Журко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Роль фінансових технологій банківського сектору для кожної держави є пріоритетним напрямом розвитку, адже визначає її місце і роль у міжнародній фінансовій системі. Активне використання фінансових технологій у банківському секторі України сприяє автоматизації проведення фінансових операцій, підвищенню клієнтоорієнтованості і забезпеченню фінансових потреб держави і суспільства загалом. У загальному розумінні поняття фінансові технології (FinTech) в банківському секторі – це фінансові (банківські) послуги, в процесі користування якими застосовуються сучасні цифрові технології передачі інформації та спілкування [1]. Можна сказати, що це сукупність різних комп'ютерних програм і ботів, що допомагають збільшувати фінансову активність користувача та супроводжують його фінансову діяльність. FinTech представлений на багатьох фінансових ринках світу, але найактивніша ніша – це країни що розвиваються, адже саме вони приносять максимальну кількість нововведень у даний вид цифрової банківської індустрії.

Основним проявом екзистенції є свобода, свобода дій і вибору. Саме таке твердження тотожне до темпів розвитку FinTech індустрії в банківському секторі України. У своєму понятті екзистенціалізм – це філософський напрям, що визначає основою буття – свободу, яка визначається як відповідальність за результат свого вибору [2]. Екзистенціалізм виділяє, що об'єкт відповідає за свої дії лише тоді, коли має свободу волі, вибору і засобів для їх реалізації.

Сьогодні досить важко уявити окремі сфери суспільного життя без використання фінансових технологій. Більшість користувачів фінансовими технологіями, маючи свободу вибору і реалізації своїх банківських продуктів, рекомендують своїм друзям і знайомим користуватися тим самим. Світова

пандемія, широкомасштабна війна не стали баластом у розвитку FinTech індустрії в банківському секторі, а навпаки, надали йому ширші можливості для зростання. Лідерами в цьому є банки, що впроваджують в своїй діяльності послуги цифрових платежів (Digital Payments) та чат-бот консультування основане на роботі штучного інтелекту [3].

Віртуалізація FinTech індустрії в банківському секторі стимулювала появу нових фінансових інструментів для надання фінансових послуг, зокрема: необанкінг, криптовалюта, Robo-Advising та інші. Водночас екзистенціальна протидія буденним банківським продуктам наростає, оскільки коли споживачі отримують нові і зручні для них фінансові послуги, все що було до цього представлене на ринку фінансових послуг перестає бути конкурентним. Український фінансовий ринок знаходиться на ранніх стадіях впровадження FinTech послуг, але банки та їх аутсорсингові компанії все більше удосконалюють сферу фінансових послуг, створюючи нові фінансово-інноваційні центри в нашій країні.

Приведемо нижче основі тренди розвитку FinTech індустрії в банківському секторі України [4; 5]:

– інтеграція новітніх фінансових інструментів у пропозиції FinTech компаній, що обслуговують банки, для розширення сфери діяльності до суміжних напрямів, як обробка платежів і інші;

– завдяки створенню простішого цифрового адаптування споживачів і рентабельному доступу до інвестиційних програм, банки використовують альтернативні інвестиційні платформи для примноження капіталу. Така фінансова екосистема альтернативних інвестиційних рішень повинна складатися із підприємств-постачальників аналітичних даних, самих постачальників аналітичних даних, виконувачів програмних рішень та онлайн-платформи, де рішення можуть бути реалізовані;

– заміщення традиційних банків, необанками, які, на відміну від традиційних банків, що мають фізичні фронт-відділення, працюють повністю в онлайн форматі і у хмарному середовищі;

– розвиток технології блокчейн, що заміщає собою процес міжнародних переказів коштів, який є тривалим, складним і дорогим процесом, але дана технологія блокчейн-платежів спрямована на вирішення даної проблеми завдяки підвищенню швидкості та безпеки міжнародних платежів з меншим витратам на них.

Як бачимо, екзистенціальні виміри розвитку FinTech індустрії в банківському секторі України мають досить перспективні результати стати передовими в галузі і зайняти провідне місце серед інших представлених на фінансовому ринку. Бажання споживачів бути вільними у своєму виборі, чим користуватися і які технології використовувати, це те, що змушує банківський сектор розвиватись дуже високими темпами. Сама сутність FinTech передбачає взаємозв'язок двох складових, перша – це інноваційні рішення, що базуються на технологіях традиційного фінансово-банківського сектору, а друга – це побудова нових бізнес-моделей надання інноваційних фінансових послуг. Розвиток і провадження FinTech індустрії вказує на те, що формується новий сегмент фінансових ринків з новими підходами до використання фінансових можливостей банківського сектору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Худолій Ю. С., Халєвіна М. О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. *Проблеми економіки.* 2021. № 1. С. 134–142. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-134-142

2. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с. ; 24 см. ISBN 966-531-128-X

3. Батрак О. В. Стратегії розвитку фінансового сектора та фінансової індустрії в Україні на інноваційних засадах. *Інтернаука* : міжнародний науковий журнал. Серія : Економічні науки. 2021. № 9 (53). С. 106–113.

4. Демчишак Н., Радик В. Розвиток цифрової інфраструктури та блокчейн-технологій в Україні. *Інноваційна економіка.* 2020. № 3–4. С. 188–194.

5. Звіт «ФінТех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог». Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору» та інноваційного парку UNIT.City. 2018. URL : http://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf (дата звернення: 19.09.2021).

УДК 338:004.89

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

А. А. Шаманський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* О. Й. Лесько,**
професор кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту,
Вінницький національний технічний університет

Використання штучного інтелекту (далі – ШІ) [1; 2] в управлінні публічними фінансами може суттєво трансформувати спосіб ведення державного фінансового управління.

За допомогою алгоритмів машинного навчання штучний інтелект може ідентифікувати закономірності та залежності, які можуть бути неочевидними для аналітиків. Це допомагає виявляти потенційні ризики або можливості, які можуть бути втрачені при традиційному аналізі.

ШІ може надати рекомендації, засновані на аналізі даних, допомагаючи урядовцям ухвалювати обґрунтовані, даними рішення, що можуть підвищити ефективність та результативність управління.

ШІ може використання аналітичних інструментів на базі штучного інтелекту в управлінні публічними фінансами дійсно може значно покращити якість управлінських рішень, завдяки кільком перевагам:

Штучний інтелект може обробляти великі обсяги даних значно швидше, ніж це здатна зробити людина, забезпечуючи миттєвий доступ до важливої інформації, необхідної для прийняття рішень.

ШІ може використовуватися для створення прогнозних моделей, що дозволяють передбачати майбутні тенденції або наслідки певних фінансових рішень, даючи можливість урядам краще планувати свою політику.

Системи на базі ШІ можуть адаптуватися та вчитися на основі нових даних, що дозволяє їм ставати тільки кращими з часом в ідентифікації ризиків або можливостей.

Застосування цих інструментів дозволяє значно підвищити якість управління публічними фінансами, зробивши процеси більш відповідальними та ефективними, а також сприяє більшої прозорості та відкритості у використанні державних ресурсів.

Використання ШІ в управлінні публічними фінансами може також залучати до покращення співпраці та координації між різними урядовими відомствами та інституціями, а також між урядом і громадянами. ШІ може допомогти інтегрувати бази даних різних державних органів, створюючи єдину систему, яка дозволяє швидко обмінюватися інформацією та реагувати на виклики. Це забезпечує більшу координацію дій. Інтеграція баз даних різних державних органів може включати різні типи систем, які зберігають важливу інформацію, необхідну для функціонування держави і обслуговування громадян. До таких баз даних належать: реєстри населення, які містять особисті дані громадян, як-от імена, адреси, дати народження; податкові бази даних, що відслідковують податкові зобов'язання та платежі громадян та компаній; бази даних соціального забезпечення з інформацією про соціальні виплати, пенсії, та інші види допомоги; медичні бази даних, які включають медичні записи, інформацію про лікування та вакцинацію; освітні бази даних з даними про студентів, вчителів, освітні програми та результати іспитів; транспортні реєстри, які містять інформацію про транспортні засоби, водійські права, історію порушень.

Інтеграція таких баз даних дозволяє поліпшити співпрацю між різними відомствами, підвищити ефективність обробки інформації та забезпечити легший доступ до даних для державних службовців та громадян. Це сприяє кращій координації між різними секторами управління та може вести до швидшого та більш точного прийняття рішень на різних рівнях.

Завдяки платформам, керованим ШІ, можливо збільшити участь громадськості в процесі управління публічними фінансами. Такі системи можуть збирати зворотний зв'язок від громадян.

ШІ може допомогти урядам більш ефективно реагувати на кризові ситуації, наприклад, природні катастрофи чи економічні кризи, швидко аналізуючи ситуацію та визначаючи оптимальні шляхи дій. Штучний інтелект може допомогти точніше прогнозувати податкові надходження та потреби в фінансуванні різних програм, забезпечуючи більш раціональне й ефективне розподіл бюджетних коштів. ШІ може виявляти незаконні фінансові операції або підозрілі патерни поведінки, що допоможе у боротьбі з корупцією та недобросовісним використанням публічних ресурсів.

Ці підходи демонструють, що впровадження ШІ може трансформувати управління публічними фінансами, забезпечуючи більшу відкритість, ефективність і залучення громадян у процес управління державними ресурсами.

Штучний інтелект може бути використаний для моніторингу і аналізу державних закупівель, ідентифікації незвичайних відхилень у цінах або умовах контрактів, що може свідчити про потенційні порушення чи корупційні ризики. Автоматизовані системи можуть також сприяти забезпеченню дотримання законодавства та стандартів прозорості. ШІ може допомогти в аналізі ринкових умов, прогнозуванні відсоткових ставок і оптимізації стратегій з управління державним боргом. Це забезпечить краще управління борговими зобов'язаннями і може допомогти уряду уникнути потенційних фінансових криз. Штучний інтелект може аналізувати потреби населення та ефективність соціальних програм, допомагаючи урядам більш цільово розподіляти ресурси, забезпечувати більш точне цільове фінансування та покращувати результативність соціальної підтримки.

Розробка інтерактивних платформ, де громадяни можуть висловлювати свої думки, голосувати за бюджетні ініціативи або стежити за виконанням державних програм, може підвищити цивільну участь і довіру до уряду.

На ринку існує багато програмних продуктів, які підтримують цифровізацію управління публічними фінансами, використовуючи технології штучного інтелекту та аналітику даних. Система планування SAP Public Sector Solutions ресурсів підприємства спеціально розроблена для потреб державного сектора. Вона допомагає управляти фінансами, логістикою, людськими ресурсами та іншими аспектами державного управління. Oracle Public Sector пропонує комплексні хмарні рішення для управління бюджетом, фінансами, активами, персоналом і більше, що дозволяє органам влади підвищити ефективність та прозорість. Інструмент бізнес-аналітики IBM Cognos дозволяє урядовим установам аналізувати фінансові дані, створювати звіти та прогнози, щоб краще розуміти та керувати публічними фінансами. Хмарна ERP-система Microsoft Dynamics 365 for Finance and Operations допомагає управляти фінансовими операціями, людськими ресурсами та іншими бізнес-процесами в органах державного управління. Рішення Accela Finance & Budgeting, яке допомагає місцевим урядам краще управляти фінансуванням, бюджетуванням та фінансовим плануванням, забезпечуючи більшу прозорість та відповідальність. Платформа Palantir Gotham, яка дозволяє інтегрувати, управляти та аналізувати великі обсяги даних. Часто використовується урядовими агентствами для аналізу даних з метою національної безпеки та управління публічними ресурсами.

Ці та інші програмні продукти допомагають забезпечувати ефективне управління публічними фінансами, покращуючи при цьому прозорість, швидкість обробки інформації та здатність до стратегічного планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lee, K.-F. AI Superpowers: China, Silicon Valley, and the New World Order, 1st ed. Boston, MA, USA : Houghton Mifflin Harcourt, 2018, pp. 272.

2. Agrawal, A. Gans, J. and Goldfarb, A. Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. Boston, MA, USA : Harvard Business Review Press, 2018, 272 p.

УДК 330.336:1

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

А. Я. Шаповалова, Є. Г. Плахотнік,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Н. П. Левковець,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Національний транспортний університет

Цифрова трансформація управління державними фінансами є одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи державного адміністрування в умовах сучасного технологічного розвитку. Запровадження новітніх інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності фінансових процесів, забезпечує прозорість державних витрат і покращує контроль за бюджетними потоками.

Серед ключових аспектів цифровізації фінансового управління можна виділити автоматизацію бюджетного процесу, що передбачає застосування електронних платформ для планування, розподілу та моніторингу державних коштів. Використання електронних платежів і цифрових фінансових інструментів дає змогу знизити витрати на фінансові операції та прискорити проведення розрахунків. Інтеграція блокчейн-технологій підвищує прозорість фінансових транзакцій і мінімізує ризики корупції, а використання штучного інтелекту та аналітики великих даних дозволяє покращити прогнозування та ухвалення управлінських рішень [3].

Однак процес цифровізації державних фінансів супроводжується низкою викликів. Зокрема, важливим питанням залишається кібербезпека та захист конфіденційних фінансових даних, що потребує створення надійних механізмів безпеки. Крім того, існує дефіцит кваліфікованих фахівців, що вимагає впровадження навчальних програм для підготовки професійних кадрів у сфері цифрових технологій. Інституційні та законодавчі обмеження також можуть уповільнювати цифрову трансформацію, що потребує адаптації нормативної бази до реалій цифрової економіки.

Майбутній розвиток цифровізації у сфері державних фінансів включає створення інтегрованих цифрових платформ для фінансового управління, що

об’єднають різні фінансові системи в єдину екосистему. Використання технологій машинного навчання та нейромереж сприятиме автоматизації прийняття рішень, а впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) забезпечить швидкість і безпеку державних фінансових операцій [2].

Отже, цифровізація державних фінансів є важливим елементом модернізації управління, що сприяє підвищенню прозорості, ефективності та підзвітності фінансових процесів, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на економічний розвиток країни. Окрему увагу варто приділити цифровим методам контролю та аудиту державних витрат. Автоматизовані системи збору та аналізу фінансових даних дозволяють швидко виявляти невідповідності, підвищуючи рівень довіри до управління державними фінансами. Технології штучного інтелекту можуть ефективно ідентифікувати шахрайські схеми та запобігати корупційним ризикам.

Окрему роль у процесі цифровізації відіграє розвиток фінансової інклюзії. Завдяки цифровим платформам і мобільним застосункам громадяни отримують зручний і швидкий доступ до фінансових послуг, що сприяє зростанню економічної активності та покращенню рівня добробуту населення.

Отже, цифрова трансформація державного фінансового управління не тільки підвищує його ефективність, а й відкриває нові перспективи для громадян і бізнесу. Подальший розвиток цієї сфери залежатиме від ступеня впровадження інноваційних технологій та адаптації нормативно-правової бази до викликів цифрової економіки.

Запровадження цифрових інструментів у систему державних фінансів є важливим кроком до створення прозорого та ефективного управління. Розвиток цифрових технологій дозволяє оптимізувати фінансові процеси, забезпечити дієвий контроль над бюджетними ресурсами та сприяти їх раціональному використанню [1].

Подальше вдосконалення цифрових платформ фінансового управління передбачає інтеграцію різних фінансових систем у єдину цифрову екосистему, що покращить взаємодію всіх учасників фінансового процесу. Використання штучного інтелекту, машинного навчання та нейромереж сприятиме автоматизації прийняття рішень, мінімізуючи вплив людського фактору та підвищуючи точність прогнозування.

Не менш важливим аспектом цифровізації є забезпечення надійного рівня кібербезпеки та захисту фінансових даних. Створення ефективних механізмів безпеки є необхідним для запобігання кіберзагрозам і захисту конфіденційної інформації [4].

Подальший розвиток цифрових технологій у сфері державного фінансового управління потребує комплексного підходу, спрямованого на створення сприятливих умов для інновацій та вдосконалення законодавчої бази відповідно до сучасних вимог цифрової економіки. Лише так можна досягти максимальної ефективності й прозорості в управлінні публічними фінансами та сприяти сталому економічному розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабічева І. Г., Кужель О. В. Цифрова трансформація державного управління: виклики та можливості для України. *Публічне адміністрування*. 2021. № 1. С. 47–55.

2. Коваленко О. В. Розвиток цифрових платформ для управління публічними фінансами: міжнародний досвід та перспективи для України. *Економіка України*. 2022. № 10. С. 143–147.

3. Петренко В. М. Вплив цифрових технологій на ефективність використання бюджетних коштів. *Фінанси України*. 2023. № 5. С. 87–91.

4. Сидоренко І. П. Кібербезпека та захист даних в умовах цифровізації публічних фінансів. *Інформаційна безпека*. 2021. № 2. С. 23–29.

УДК 366.7

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСАХ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

К. В. Ярова,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

У сучасних умовах цифрові технології відіграють ключову роль у розвитку фінансового сектору, забезпечуючи його ефективність, доступність та безпеку. Інноваційні фінансові рішення, такі як блокчейн, штучний інтелект, великі дані, мобільний банкінг та фінтех-платформи, сприяють автоматизації фінансових процесів, зниженню витрат та підвищенню рівня персоналізації фінансових послуг.

Стрімка цифровізація фінансів відкриває нові можливості для бізнесу, держави та громадян, проте водночас ставить перед суспільством нові виклики, пов’язані з кібербезпекою, регулюванням цифрових активів та збереженням фінансової стабільності. Крім того, важливим є питання цифрової фінансової інклюзії, що забезпечує доступ до сучасних фінансових послуг широкому колу населення, зокрема у віддалених регіонах.

Національний банк України (НБУ) затвердив «Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року», оскільки розвиток фінансових технологій є ключовим фактором модернізації фінансового сектору та підвищення його конкурентоспроможності [1]. Ця програма визначає конкретні напрями та цілі розвитку фінансових технологій в Україні, зокрема стимулювання інновацій, цифровізацію фінансових послуг і створення відкритого фінансового середовища.

Український фінтех-сектор активно розвивається, пропонуючи різноманітні платформи та сервіси для споживачів і бізнесу. Основними на сьогодні фінтех-платформами в Україні є [2]:

– *monobank* — перший український мобільний банк без фізичних відділень, запущений у 2017 році. Він надає широкий спектр банківських послуг через мобільний додаток, включаючи відкриття рахунків, кредитування та платежі. Станом на січень 2024 року кількість користувачів monobank перевищила 7,9 мільйонів;

– *EasyPay* — одна з найбільших небанківських платіжних систем в Україні, заснована у 2007 році. Система дозволяє здійснювати платежі онлайн та через мережу з понад 15 500 терміналів по всій країні. EasyPay надає послуги оплати комунальних послуг, поповнення мобільних рахунків та інших фінансових операцій;

– *CEX.IO* – платформа для купівлі, продажу та торгівлі криптовалютами, що підтримує понад 90 різних цифрових активів. Вона надає послуги зберігання та заробітку на криптовалютах, забезпечуючи користувачам безпечний та зручний доступ до крипторинку;

– *LetyShops* – найбільший кешбек-сервіс в Україні, який дозволяє користувачам отримувати часткове повернення коштів за покупки в інтернет-магазинах. Сервіс співпрацює з великою кількістю ритейлерів, надаючи вигідні умови для шопінгу;

– *MyCredit* – сервіс онлайн-кредитування, що працює на українському ринку з 2016 року. Він надає швидкі мікрокредити без необхідності відвідувати фізичні відділення, використовуючи сучасні скорингові системи для оцінки платоспроможності клієнтів;

– *Sense Bank* – один з провідних комерційних банків України, який активно впроваджує цифрові технології. Банк пропонує мобільний додаток Sense SuperApp, що надає широкий спектр банківських послуг онлайн. У 2022 році Sense Bank був визнаний «Банком року в Україні» за версією The Banker;

– *Platon* – українська процесингова компанія, заснована у 2012 році, яка надає послуги обробки платежів для учасників європейського та українського ринку електронної комерції. Компанія співпрацює з провідними українськими банками та забезпечує безпечні онлайн-платежі для бізнесу та споживачів.

Отже, Україна активно розвиває цифрову економіку, і фінансові технології відіграють ключову роль у цій трансформації. Попри виклики, зокрема пов’язані з війною, країна демонструє високий рівень цифровізації та впровадження інновацій, а саме:

– подальше зростання необанків (monobank, sportbank, izibank);
– використання блокчейну у фінансових операціях та державних реєстрах;
– впровадження цифрової гривні (e-hryvnia);
– використання AI для фінансової аналітики та управління ризиками;
– автоматизація фінансових сервісів (чати-боти, AI-консультанти);
– подальше впровадження NFC-платежів, криптовалют та DeFi;
– розвиток технологій кіберзахисту через зростання загроз кібератак;

- впровадження нових стандартів безпеки для цифрових платежів;
- автоматизація податкових та фінансових процесів;
- залучення міжнародних інвестицій у фінтех.

З огляду на вищевикладене зазначимо, що Україна має всі передумови для того, щоб стати регіональним лідером у сфері фінансових технологій і цифрових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року / НБУ : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku
2. Fintech Insider. URL : https://fintechinsider.com.ua/

УДК 336.7

ФІНАНСОВА КІБЕРНЕТИКА: ЗАХИСТ ВІД ЗАГРОЗ У СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

А. В. Гриліцька,
канд. екон. наук, доцентка;
А. В. Борота,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Підприємства та організації завжди були мішенню для злочинців, а з розвитком технологій, злочини проти них набули ще більших оборотів. Оскільки технології дозволяють значно спростити роботу та допомогти у вирішенні проблем, які виникають у її процесі, їх застосування у всіх сферах людської діяльності стає неминучим. Фінанси не є винятком. Сьогодні ми можемо проводити більшість фінансових операцій віддалено з комп'ютеру чи смартфону. Оскільки кіберзлочинність продовжує становити зростаючу загрозу фінансовій стабільності, макро- та мікроекономіці та загалом бізнесу, існує надзвичайна потреба у дослідженні засобів та методів кібербезпеки в усіх сферах, зокрема і у фінансах. Фінансові установи обізнані у методах, інструментах та технологіях для захисту своїх даних, фінансів та убезпеченні конфіденційної інформації своїх клієнтів, але в першу чергу самі клієнти мають знати можливості та методи захисту, адже знаючи можливості сучасного захисту різних аспектів цифрового життя, ми можемо убезпечити себе від загроз, що несе за собою глобальна цифровізація.

Категорія «фінансова безпека» є складним та багатогранним поняттям та розкривається на рівні країни, регіонів, галузей, підприємств. На законодавчому рівні поняття «фінансова безпека» визначено наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» в контексті складової економічної безпеки країни. На різних рівнях управління фінансова безпека має специфічне наповнення та характерні властивості [1] В таблиці 1 наведено поняття «фінансова безпека» різними науковцями.

Таблиця 1

Поняття «фінансова безпека» різними науковцями

№	Автор (и)	Визначення
1	М. Єрмошенко	стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [2]
2	В. Шлемко та І. Бінько	такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю й якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для усіх суб'єктів господарювання і населення, а в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [3]
3	В.І. Куцик та А.І. Бартиш	діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та росту власного капіталу в поточній та стратегічній перспективі [4]
4	О. Барановський	рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, підприємства, регіону, держави, суспільства, міждержавних утворень фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань [5]
5	З.В. Варналій	захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань [6]

Отже, з точки зору фінансової безпеки підприємства, розглядаючи цю категорію крізь призму законодавчого визначення поняття «фінансова безпека», доцільно розглядати як стан фінансової системи суб'єкта господарювання, за якого створюються необхідні фінансові умови для його стабільного розвитку, забезпечується його стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, викликаних впливом факторів зовнішнього середовища, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи, зважаючи на фактори внутрішнього впливу [7].

Фінансова безпека – складне та багатогранне поняття, що поєднує у собі як і фактичний рівень забезпечення суб'єктів фінансовими ресурсами на всіх рівнях фінансових відносин, захищеність фінансових інтересів та діяльність з управління ризиками. Кожен з досліджених термінів має свою вагу та заслуговує на визнання, адже тільки в поєднанні та глибокому дослідженні поняття «фінансова безпека», можна чітко зрозуміти його суть та осягнути проблематику, яка може виникати у діяльності суб'єкта господарювання і, відповідно, виділити можливості для попередження та усунення проблем ще до їх початку. Фінансова кібербезпека відносно нове поняття, що набуло широкого поширення під час пандемії COVID-2019 та поширюється й досі. Загальна необізнаність клієнтів фінансових установ у кіберграмонтості часто призводить до невтішних результатів та втрат. Відповідно до звіту компанії IBM, однією з трьох основних причин витоків даних є людські помилки, які спричинили 23% порушень. Помилки працівників можуть мати різну форму — вони можуть стати жертвами фішингу, атак з використанням методів соціальної інженерії, зазнати DDoS-атак, встановити програму, що містить шкідливе програмне забезпечення [8].

Перш за все необхідно зосередитись на основах: провести оцінку ризиків, щоб визначити, які засоби контролю та можливості ви маєте на місці. Після виявлення прогалин почніть виправляти недоліки. Ця оцінка повинна охоплювати базові заходи кібергігієни, такі як багатофакторна автентифікація, окремі адміністративні облікові дані, безпека електронної пошти, програми запланованих виправлень, брандмауер/контроль периметра, а також програмне забезпечення для виявлення та реагування на основі хостів. Безперечно, варто залучити зовнішню допомогу: тобто при складанні бюджету обов'язково виділіть кошти на усунення проблем, що можуть виникнути.

Отже, необхідно досліджувати негативний досвід організації у сфері кібербезпеки та наперед впроваджувати «арсенал» заходів, коштів та зовнішньої допомоги для убезпечення себе від ризиків. До такої роботи залучати колег, адже різносторонній погляд допоможе знайти більше варіантів рішення проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. П'ятницька Г. Т. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Електронне наукове фахове видання: Економіка і наука.* 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2020.pdf

2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека. Київ, 1998. 73 с.

3. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. Київ, 1997. 143 с.

4. Куцик В. І., Бартиш А. І. Фінансова безпека підприємства як самостійний об’єкт управління: проблеми забезпечення. Львів : Науковий вісник НЛТУ України, 2011. 255 с.

5. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія. Київ, 1999. 338 с.

6. Економічна безпека: навчальний посібник / за ред. З. С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13

8. Фінансова кібербезпека: як компаніям захистити конфіденційні дані : проєкт «Кібертиша». URL : https://cybercalm.org/novyny/finansova-kiberbezpeka-yak-kompaniyam-zahystyty-konfidentsijni-dani/ (дата звернення: 06.02.2025).

СЕКЦІЯ 7
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA

УДК 303.722

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЇ BIG DATA

А. В. Вакулко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Цифрові технології активно впроваджуються в усі сфери, від промисловості до освіти та науки. Розвиток цифрової економіки сприяє зростанню попиту на інформацію, яка стає ключовим ресурсом. Сучасну епоху називають епохою Big Data, оскільки сучасні технології, як штучний інтелект та інтернет речей, формують основу четвертої промислової революції [3].

У цифрову епоху великі дані (Big Data) стали важливим явищем, що цікавить експертів різних галузей. Попри те, що назва вказує на великий обсяг інформації, це лише одна з характеристик. Big Data відображає сучасні тенденції в інформаційних технологіях [5].

Сфера великих даних (Big Data) швидко розвивається та набула широкого застосування в бізнесі, відіграючи ключову роль у розвитку компаній. Вона передбачає обробку значних обсягів інформації, що перевищують можливості традиційних методів. Завдяки Big Data з'являється можливість отримувати глибше розуміння об'єктів аналізу.

Big Data – це кардинально новий підхід до аналізу даних, який, на відміну від традиційних методів, обробляє всю доступну інформацію одночасно і в режимі реального часу. Це забезпечує глибше та повніше розуміння ситуації, аналізуючи дані в їхньому вихідному стані, без попередньої обробки [6].

Джерелами Big Data є різноманітні потоки інформації, включаючи: корпоративні дані (архіви та внутрішню інформацію компанії), дані з вимірювальних приладів (датчики інтернету речей, аудіо- та відеореєстратори, розумні пристрої та мобільні гаджети) та інформацію з інтернету (соціальні мережі, форуми, блоги, вебсайти та ЗМІ) [2].

У сучасному світі, де інформація є критично важливим ресурсом, великі дані стали необхідним інструментом для багатьох компаній. Спочатку цей потужний підхід почали використовувати ІТ-компанії, банки та телекомунікаційні

фірми. Нині аналітика Big Data є ключовим елементом стратегії будь-якої великої організації.

Важливою перевагою технології Big Data є її універсальність у роботі з різними типами інформації з численних джерел. Ці дані можуть бути структурованими, частково структурованими або зовсім неструктурованими. Для опису організації даних у конкретному додатку або категорії програм застосовується модель даних, яка визначає типи даних, їхні структури, операції та обмеження [5].

Ефективне використання Big Data, що включає збір, обробку та аналіз даних може забезпечити вирішальний успіх бізнесу. Завдяки розвитку інформаційних технологій, Big Data стали доступні не тільки великим корпораціям, але й малому та середньому бізнесу. Тому навіть вузькоспеціалізовані компанії та сервісні підприємства можуть отримати значні переваги від використання Big Data для оптимізації бізнес-процесів та розвитку.

Впровадження Big Data дозволило компаніям не тільки автоматизувати певні бізнес-процеси та підвищити продуктивність праці, але й трансформувати їхнє інформаційне середовище. Тепер вони мають можливість отримувати актуальну статистику в реальному часі [4].

Застосування Big Data в інформаційній безпеці надає компаніям можливість глибше розуміти загрози та ефективніше їм протидіяти. Аналіз усього спектру даних, від стану обладнання до мережевого трафіку, дозволяє своєчасно виявляти та запобігати кібератакам. Враховуючи специфіку бізнес-процесів кожної компанії та відсутність універсального рішення, розробка індивідуального алгоритму аналізу даних є необхідною. Для успішного впровадження Big Data потрібна участь висококваліфікованих фахівців [1].

Отже, у сучасній цифровій епосі Big Data є критично важливими для успіху бізнесу. Вони дозволяють компаніям обробляти великі обсяги інформації для прийняття рішень, автоматизувати процеси та підвищити продуктивность. Big Data є універсальними та підходять для різних сфер та масштабів бізнесу. Їхнє значення особливо важливе для інформаційної безпеки, де вони допомагають боротися з кіберзагрозами. Проте успіх залежить від кваліфікованих спеціалістів та адаптації технології до потреб компанії. Big Data є потужним інструментом, але потребує грамотного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Big Data для бізнесу: як технології Великих даних допомагають розвиватися / Kyivstar Business Hub. Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/big-data-dlya-biznesu-yak-tehnologiyi-velikih-danih-dopomagayuti-rozvivatisya (дата звернення: 12.02.2025).

2. Sources of Big Data: Where does it come from? / upGrad blog. URL : https://www.upgrad.com/blog/sources-of-big-data/ (date of access: 12.02.2025).

3. Top 12 Big Data Trends and Future Predictions / Intellias. URL : https://intellias.com/future-big-data-trends/ (date of access: 12.02.2025).

4. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М., Птащенко О. В. Цифрова економіка : підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 520 с. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/53208/1/Цифрова%20економіка.pdf

5. Шкирта І. М., Лазар В. Ф. Технологія Big Data: сутність, можливості для бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* Мукачево, 2019. С. 51–56. URL : https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2019_Issue_2(12)_51-56.pdf

6. Що таке Big Data та приклади застосування Kyivstar Business Hub / Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/shho-take-big-data (дата звернення: 12.02.2025).

УДК 004.67:338.2

BIG DATA ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Ван Лей,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник: **К. С. Зайченко,**
канд. екон. наук, доцент кафедри підприємництва і торгівлі,
Національний університет «Одеська політехніка»

Сучасні умови життєдіяльності суспільства характеризуються доволі стрімким розвитком цифрових технологій та глобалізацією економіки, що визначає процес забезпечення економічної безпеки підприємств як один із найбільш стратегічно важливих. Нові виклики, які формуються під їх впливом, зокрема зростання рівня конкуренції, кіберзагрози, нестабільність фінансових ринків та ризики шахрайства суттєво впливають на стабільність та ефективність виконання більшості бізнес-процесів підприємств. Водночас розвиток технологій обробки великих даних (Big Data) створює нові та додаткові можливості задля управління ризиками та зміцнення рівня їх економічної стійкості. Саме Big Data дозволяє проводити прогнозування потенційних загроз, виявляти неточності та неспівпадіння у фінансових потоках, більш оперативно аналізувати великі обсяги інформації та оптимізувати управлінські рішення в цілому.

Спостерігається прямий зв’язок: чим більше технологій застосовується, тим важливішим стає питання кібербезпеки [1]. Дійсно, зі збільшенням кількості технологій, які використовуються в різних сферах діяльності суспільства, зокрема підприємницькій, фінансовій, державному управлінні, відзначається зростання і ризику кіберзагроз. Щодо обсягів даних, то чим більше їх кількість генерується, обробляється та передається, тим більше можливостей для здійснення неправомірних дій з боку третіх осіб, а саме хакерські атаки, крадіжка даних тощо.

За оцінками аналітиків німецької онлайн-платформи Statista, яка спеціалізується на зборі, обробці та візуалізації даних, очікується подальше зростання обсягу ринку Великих даних. На цьому позначаються тенденції, які вже починають впливати безпосередньо на сам обсяг ринку [2]:

1) збільшення обсягу та різноманітності даних призводить до суттєвого прогресу в обробці та розвитку периферійних обчислень (Edge Computing);

2) потреби у зберіганні великих даних стимулюють інноваційний розвиток хмарних та гібридних хмарних платформ, зростання «озер даних» (Data Lakes);

3) різке зростання впровадження передової аналітики, машинного навчання та інших технологій штучного інтелекту;

4) розвиток наборів практик, процесів і технологій, що об'єднують інтегрований і орієнтований на процеси погляд, на дані з автоматизацією та методами гнучкої інженерії програмного забезпечення задля постійного вдосконалення в області аналітики даних (DataOps).

Щодо першої тенденції, варто відзначити, що у сучасних умовах генеруються великі масиви інформації, починаючи з інтернету речей та мобільних пристроїв та закінчуючи промисловими датчиками. Уже традиційні підходи до обробки, що передбачають централізоване зберігання та аналіз на визначених хмарних сервісах чи дата-центрах, доволі часто зустрічаються з проблемами затримки роботи мережі, її перевантаженням та ризиками безпеки загалом. Для вирішення вище відзначених викликів, доволі активно розвивається концепція периферійних обчислень, що дозволяє проводити обробку даних безпосередньо на пристроях або на проміжних вузлах мережі, без необхідності постійно передавати великі обсяги інформації на віддалені сервіси.

Щодо другої тенденції, зростання обсягів даних стимулює топ-менеджмент шукати нові більш ефективні рішення для їхньої обробки та управління, що призводить до збільшення актуальності концепції «озера даних». Перевагою таких сховищ є те, що вони дозволяють зберігати неструктуровані та структуровані дані в їхньому початковому вигляді. Гібридні хмарні платформи, які поєднують приватні та публічні хмари, стають найбільш оптимальним вибором для підприємств, які прагнуть підтримувати власну гнучкість, при цьому забезпечуючи високий рівень його безпеки.

Третя тенденція є ключовим трендом цифрової трансформації, адже підприємства все більше використовують дані технології для автоматизації процесів, прогнозування тенденцій і підвищення ефективності прийняття рішень. Зазначимо, що машинне навчання дозволяє аналізувати великі обсяги даних у режимі реального часу, що є особливо актуальним для промисловості, медицини та фінансового сектору. Усе це допомагає підприємствам не лише розуміти поточні процеси, а й будувати точні прогнози майбутнього розвитку.

Четверта тенденція формує підґрунтя для постійного вдосконалення аналітики. Поєднання процесного підходу з аналітичними технологіями дозволяє підприємствам більш оперативно отримувати інсайти та оптимізувати власну операційну діяльність. Процеси автоматизації та методології, зокрема DataOps та MLOps, збільшують рівень ефективності обробки даних, зменшуючи при цьому ризики помилок. Ця тенденція формує нові стандарти управління даними та покращення аналітичних процесів.

Отже, Big Data відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки підприємств, дозволяючи при цьому більш оперативно проводити аналіз великих обсягів даних, виявляти ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Подальший розвиток технологій Big Data відкриває нові можливості, що направлені на вдосконалення системи економічної безпеки, що є невід'ємною складовою успішного управління підприємством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайченко К. С. Діджиталізація економік та суспільства: світові тенденції. *Актуальні проблеми економіки.* 2023. № 9 (267). URL : https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/09/09.23._topic_Kateryna-S.-Zaichenko-21-30.pdf

2. Bashynska I., Zaichenko K. Global trends in digitalization and smartization of economies and society. Improvement of the directions of development of Ukraine in the conditions of the modern world situation : collective monograph. Kharkiv : SH SCW «New route», 2023. P. 76–89. URL : https://www.newroute.org.ua/mon15/

УДК 316.004

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA В МАРКЕТИНГУ

Н. В. Гайдай,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ;
О. Н. Романюк,
д-р тех. наук, професор,
Вінницький національний технічний університет

Стратегічні напрями інформатизації та використання Big Data [1–4] в маркетингу включають кілька напрямків. Важливим є збір та обробка великих даних, що включає використання новітніх технологій для збору даних з різних джерел, як-от соціальні мережі, вебсайти, мобільні додатки, інтернет речей та інші. Обробка та аналіз цих даних дозволяє компаніям ефективно аналізувати поведінку споживачів, прогнозувати їхні потреби та персоналізувати маркетингові кампанії. Новітні технології для збору даних з різних джерел дозволяє збирати дані з пристроїв, сенсорів та об’єктів, підключених до інтернету, таких як смарт-годинники, фітнес-браслети, автомобілі, побутова техніка, сенсори в будівлях тощо. Дані з соціальних мереж дозволяють моніторити вподобання користувачів, їхні відгуки, коментарі та тенденції в обговореннях. Вебскрейпінг – це технологія для автоматизованого збору інформації з вебсайтів, що дозволяє витягувати структуровані дані з вебсторінок. Мобільні додатки збирають дані про місцезнаходження користувачів, їхню активність і взаємодії, дозволяючи брендам створювати персоналізовані пропозиції. GPS та геолокаційні технології використовуються для збору даних про місцеположення користувачів та їхні переміщення, що допомагає розробляти таргетовану рекламу. Вебаналітика дає змогу збирати дані про взаємодію користувачів з вебсайтами.

Big Data [1–2] допомагає в прогнозуванні трендів та поведінки споживачів. Це дає змогу виявляти зміни в уподобаннях клієнтів і прогнозувати попит на продукти або послуги, що прогнозування трендів та поведінки споживачів є важливим аспектом у маркетингу, оскільки дозволяє компаніям ефективно планувати свої стратегії та адаптувати продукти та послуги до змінюваних умов ринку. Це передбачає використання аналітичних інструментів та методів

для виявлення патернів і закономірностей в даних, отриманих з різних джерел, таких як соціальні мережі, онлайн-платформи, історія покупок та взаємодій споживачів з брендами. Прогнозування трендів включає в себе аналіз поточних змін у споживчих перевагах, вплив культурних, соціальних і економічних чинників на поведінку покупців, а також вивчення сезонних коливань попиту на продукцію. За допомогою машинного навчання та великих даних, компанії можуть передбачити, які продукти або послуги будуть популярні в майбутньому, яким чином споживачі будуть реагувати на маркетингові кампанії, а також оптимізувати свої ціноутворення і стратегії продажу. Отже, прогнозування трендів і поведінки споживачів дозволяє зменшити ризики, пов'язані з невизначеністю на ринку, підвищити ефективність маркетингових кампаній і створити продукти, що точно відповідають вимогам і очікуванням цільової аудиторії.

Важливим є напрямок є персоналізація маркетингових кампаній, коли на основі аналізу даних створюються індивідуальні пропозиції, а також використовуються рекомендаційні системи для пропонування продуктів, що відповідають інтересам споживачів. Персоналізація маркетингових кампаній полягає в адаптації рекламних і маркетингових матеріалів до індивідуальних потреб і уподобань конкретних споживачів або сегментів ринку. Вона базується на аналізі даних, зібраних з різних джерел, таких як історія покупок, взаємодії з вебсайтами та соціальними мережами, а також демографічні та поведінкові характеристики. Використовуючи ці дані, компанії можуть створювати персоналізовані пропозиції, що відповідають інтересам і потребам кожного споживача, підвищуючи ймовірність конверсії та лояльності. Це містить у собі персоналізацію контенту на вебсайтах, створення індивідуальних електронних листів, що враховують попередні взаємодії з брендом, а також налаштування рекламних кампаній, що орієнтовані на конкретні групи споживачів. Крім того, персоналізація дозволяє підвищити ефективність маркетингових заходів, оскільки компанії можуть точніше визначити цільову аудиторію, зменшити витрати на нерелевантні рекламні кампанії та забезпечити більш високу якість обслуговування клієнтів, створюючи позитивний досвід взаємодії з брендом.

Оцінка ефективності маркетингових заходів є важливою складовою частиною будь-якої маркетингової стратегії, оскільки дозволяє вимірювати успішність впроваджених кампаній і коригувати стратегії для досягнення кращих результатів. Для цього використовуються різні методи та показники, які допомагають з'ясувати, наскільки маркетингові заходи відповідають

поставленим цілям і чи принесли вони очікуваний ефект. Одним з основних інструментів є аналіз рентабельності інвестицій, що вимірює співвідношення витрат на маркетингову кампанію до отриманих прибутків, що дозволяє оцінити, чи окупилися витрачені кошти. Також використовуються показники, такі як конверсія, показник кліків у цифрових кампаніях, обсяг продажів, кількість нових клієнтів, рівень залучення та утримання клієнтів. Крім того, для оцінки ефективності маркетингових заходів проводяться опитування та аналіз відгуків клієнтів, що дозволяє зрозуміти рівень задоволення та лояльності споживачів.

Оптимізація взаємодії з клієнтами дозволяє покращити досвід споживачів і забезпечити лояльність до бренду. Це передбачає використання різноманітних інструментів і підходів для створення ефективної комунікації, яка відповідає індивідуальним потребам кожного клієнта. Основним етапом оптимізації є створення точних клієнтських профілів на основі збору й аналізу даних про їхню поведінку, історію покупок, вподобання та взаємодії з брендом. Це дає змогу сегментувати аудиторію та персоналізувати пропозиції, що підвищує ймовірність успіху маркетингових кампаній. Крім того, важливим аспектом є використання багатоканальної комунікації, яка дозволяє підтримувати контакт з клієнтами через різні канали. Важливо постійно моніторити зворотний зв’язок від клієнтів, проводити опитування та аналізувати їхні відгуки, що дає змогу швидко коригувати стратегії взаємодії та підвищувати рівень задоволення споживачів.

Важливим напрямом є автоматизація маркетингу, що полягає у впровадженні платформ для автоматизації маркетингових процесів, як-от персоналізовані пропозиції, керування електронною поштою.

Автоматизація маркетингу полягає в використанні програмних інструментів та технологій для автоматизації різних аспектів маркетингових процесів, таких як управління кампаніями, персоналізація контенту, управління лідами, аналіз даних і взаємодія з клієнтами. Одним з головних переваг автоматизації є можливість збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги даних для створення персоналізованих пропозицій, що дозволяє ефективніше взаємодіяти з клієнтами та підвищувати конверсію. Автоматизація дозволяє також оптимізувати процеси, зменшити людський фактор, знизити помилки і забезпечити більш швидку та ефективну реалізацію маркетингових стратегій. Використання CRM-систем, платформ для автоматизації email-маркетингу, інструментів для управління соціальними мережами і аналізу веб-трафіку дозволяє зібрати та використовувати дані про клієнтів для підвищення ефективності кампаній.

Завдяки цьому компанії можуть зменшити витрати, підвищити якість обслуговування клієнтів та швидше реагувати на зміни на ринку. Автоматизація маркетингу також відкриває нові можливості для тестування й оптимізації маркетингових заходів, даючи можливість безперервно покращувати ефективність кампаній в реальному часі.

Інформатизація та використання Big Data в маркетингу дозволяють компаніям не лише отримувати конкурентні переваги, але й створювати нові можливості для створення персоналізованих та ефективних стратегій для задоволення потреб споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив Big Data на маркетингові дослідження в Україні / Кухта Є. А., Восковнюк С. Є., Рожнова Ю. С., Держипільський А. І., Ковшова І. О. *Молодий вчений.* 2020. № 5. С. 163–168.

2. Стеблюк Н. Ф., Копейкіна Є. В. Технології штучного інтелекту в маркетингу. *Приазовський економічний вісник.* 2019. Випуск 3 (14). С. 462–466.

3. Озерчук Д. А., Романюк О. Н., Ціхановська О. М. Аналіз найпоширеніших пакетів прикладних програм для економістів. *Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 9–10 листопада 2020 р. Суми / Вінниця : НІКО / ВНТУ, 2020. С. 200–203.

4. Аналіз великих даних у комп`ютерній графіці / Романюк О. Н., Павлов С. В., Бобко О. Л., Завальнюк Є. К, Решетнік О. О. *Оптико-електронні інформаційно-енергетичні технології.* 2024. № 1 (47). С. 50–57.

УДК 336.25

ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА BIG DATA ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ

В. С. Євтушенко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
***Науковий керівник:* С.О. Кучеркова,**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

У сучасних умовах нестабільної економіки точне прогнозування доходів і видатків є ключовим для ефективного формування бюджету та фінансової політики. У контексті цифрової трансформації особливу роль відіграють штучний інтелект (далі – ШІ) та аналіз великих даних (Big Data), які відкривають нові можливості для збору, обробки та інтерпретації фінансових показників. Ці технології дозволяють аналізувати значні масиви історичних даних, моделювати економічні сценарії та передбачати ризики, сприяючи прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Сучасна сфера економічного прогнозування стикається з різними викликами та перспективами, пов'язаними з появою великих даних. Аналітика великих даних в першу чергу слугує інструментом для вирішення бізнес-задач. Основна складність роботи з Big Data полягає не стільки в їхньому обсязі, скільки в різноманітності. Реальний процес аналізу даних включає не один алгоритм, а комплексний підхід, що поєднує кілька рівнів методів і алгоритмів. При роботі з великими масивами інформації можуть виникати неочевидні проблеми, які залежать від структури даних і специфіки предметної області. Значна частина роботи аналітиків зосереджена на вирішенні рутинних завдань, таких як інтеграція даних із різних джерел, їх очищення, виявлення аномальних значень, які не відповідають загальним тенденціям, заповнення відсутніх даних найбільш імовірними показниками, обробка та зберігання інформації у хмарних сервісах, а також різні види агрегування даних [1].

Об’єднання ШІ та Big Data відкриває нові можливості для бізнесу, науки та державного управління, дозволяючи не лише оцінювати минулі тенденції, а й передбачати майбутні зміни з високою точністю. Здатність автоматизувати

численні рутинні та повторювані завдання є однією з основних переваг штучного інтелекту, пов'язані з обробкою й аналізом фінансової інформації. Завдяки цьому співробітники можуть приділяти більше уваги складнішим питанням, що потребують стратегічного підходу та креативного мислення. Ще однією важливою перевагою ШІ є можливість аналізувати дані в режимі реального часу, що дає змогу компаніям швидко ухвалювати рішення, адаптуватися до змін і діяти більш гнучко. Крім того, застосування штучного інтелекту сприяє зниженню витрат, підвищенню ефективності управлінських процесів і стимулює розвиток інновацій [2].

Розглянемо основні зміни, які відбулися у сфері економічного прогнозування з появою технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних.

По-перше, спектр джерел даних значно розширився за межі традиційної економічної статистики та охоплює різноманітні ресурси у реальному часі. Це включає дані пошукових систем, соціальних мереж, онлайн-новин, трансакційних платежів та служб доставки, кожне з яких робить внесок у формування економічних прогнозів.

По-друге, з'явилися нові підходи до прогнозування економічних показників. Особливу увагу варто приділяти виявленню кореляцій між пояснювальними та залежними змінними, а не лише причинно-наслідковим зв'язкам, особливо в структурованих та неструктурованих наборах даних.

По-третє, останніми роками набув популярності гібридний підхід до прогнозування. Він поєднує традиційні економетричні методи з алгоритмами машинного та статистичного навчання, а також різними аналітичними методами, які відповідають вимогам обробки великих даних.

Нарешті, інтеграція аналізу великих даних у традиційні економетричні моделі, підвищує точність і своєчасність прогнозів. Це зі свого боку дозволяє ефективніше використовувати стратегічні можливості у сфері економічного прогнозування.

Незважаючи на великі переваги, які ШІ та Big Data надають у сфері обробки фінансових даних, вони також несуть низку ризиків, пов'язаних з безпекою та конфіденційністю інформації. ШІ-системи обробляють великі обсяги конфіденційної фінансової інформації, що робить їх потенційними цілями для кіберзлочинців. Підприємства повинні впроваджувати ефективні заходи безпеки для захисту даних від несанкціонованого доступу, втрат або викрадення. Невідповідність стандартам безпеки може призвести до значних фінансових і репутаційних втрат [3]. Варто зазначити, що використання

Big Data також несе ризики, пов’язані з помилками в обробці та аналізі даних. Через низьку якість або неповноту інформації, а також неправильне застосування алгоритмів, може статися спотворення даних, що негативно вплине на ухвалення рішень. Іншим важливим аспектом є етичні питання, пов’язані з використанням ШІ та Big Data. Невірне або безконтрольне використання даних може призвести до порушення прав людей, маніпуляцій чи дискримінації окремих груп.

Отже, впровадження ШІ та Big Data може значно зміцнити фінансову стабільність підприємств, надаючи потужні засоби для аналізу бізнес-даних, прогнозування фінансових результатів та управління ресурсами. У результаті розвитку технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних, економічне прогнозування та обробка фінансової інформації набули нових можливостей, що значно підвищують точність і ефективність прийняття рішень. Однак з впровадженням цих технологій виникають і певні ризики, пов'язані з безпекою, якістю даних, етичними питаннями та необхідністю високої кваліфікації співробітників. Для успішної інтеграції ШІ та Big Data підприємствам потрібно забезпечити відповідні ресурси, інвестиції в технологічну інфраструктуру, а також організувати навчання персоналу. Враховуючи ці чинники, компанії можуть максимально використовувати потенціал новітніх технологій, сприяючи розвитку економічного прогнозування та забезпеченню стійкого росту в умовах сучасної цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самолейко Л. Б. Можливості та проблеми застосування технологій Big Data вітчизняними компаніями *Ефективна економіка*. 2018. № 1. С. 3. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/59.pdf (дата звернення: 15.02.2025).

2. Фадєєва І. Г., Романишин В. О. Вплив інтеграції штучного інтелекту на підвищення фінансової стійкості підприємств *Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.* 2024. № 10. С. 9. URL : https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/10/10.24._topic_Iryna-G.-Fadyeyeva-Volodymyr-Romanyshyn-Victoria-Krush-6-13.pdf (дата звернення: 15.02.2025).

3. Використання штучного інтелекту для прогнозування фінансових показників / Фаріон В., Гомотюк А., Назар Р., Турчин С. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34, № 2. URL : file:///C:/Users/%D0%BF%D0%BA/Downloads/6066-6565683161-5-PB.pdf (дата звернення: 15.02.2025).

УДК 004.89

СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ BIG DATA В МІСТАХ: КОНЦЕПЦІЯ SMART CITY

І. А. Качуряк,
студент
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Великі дані є універсальним інструментом у всіх галузях людського життя та можуть бути впроваджені у багатьох його сферах. У час розвитку міст виникає безліч питань в області громадського транспорту, медицини, туризму та багато інших, які важко вирішити без новітніх технологій. В Україні, в таких містах, як Київ, Львів та Одеській області Великі дані збирають інформацію на основі, якої можна вирішити або запобігти ту чи іншу проблему [2].

Розглянемо конкретні приклади використання Великих даних у громадському житті міста Київ на прикладі громадського транспорту, медицини й управлінні трафіком.

Через потребу в аналізі користування громадським транспортом, пересування людей по столиці та приїзд людей з сусідніх міст, спільно з компанією «Київстар» Київська влада запровадила технології Великих даних у цій галузі, для створення корисної транспортної моделі міста: популярні зупинки, інформація щодо мережі та завантаженість транспорту. Big data бере участь у регулюванні трафіку за допомогою світлофорів через вимір трафіку та регулювання роботи світлофора. Важливу роботу Великі дані виконують і в медицині, збираючи дані про відвідування медичних центрів, попит на медикаменти, фахівців [1].

Впровадження Великих даних у міста є важливою складовою покращення життя та добробуту, тому потрібно розробити його стратегію.

Насамперед потрібно створити умови для роботи Big data: розвинути технології для зберігання та обробки даних, покращити якість зв’язку. Розвиток штучного інтелекту може піти на користь для аналізу інформації. Найкраще

застосування великі дані знаходять: у транспорті й логістиці, де успішно виконують завдання моніторингу трафіку та прогнозування заторів, оптимізації громадського транспорту; збереженні навколишнього середовища для моніторингу рівня забруднення повітря, ґрунту або води, управління перероблення відходів, аналізу енергоспоживання будівель і вулиць. Охороні здоров'я для моніторингу ситуації в місті, оптимізації роботи лікарень та швидкої допомоги, аналізу звернень громадян для ефективного розподілу ресурсів; економічному розвитку та управління фінансами для аналізу податкових надходжень та ефективності витрат і оптимізації бюджетного планування. Крім того, необхідно подбати про кібербезпеку та захист даних [4].

Згідно з визначенням Британського інституту стандартів «Розумне місто – ефективна інтеграція фізичних, цифрових і людських систем в штучному середовищі заради сталого, щасливого і всебічного майбутнього для громадян». Концепція Smart city є перспективною частиною проживання містян через її мету: регулювання та покращення багатьох компонентів міста: комунікація, управління, безпека, інфраструктура. Розумне місто постійно збирає й обробляє інформацію та за допомогою технології Великих даних здатне самостійно простежити за містом. Smart city збирає інформацію за допомогою відеоспостереження, інтернет речей, фотофіксації та біометрії. Крім того, місто реагує і на проблеми промислового характеру: Аварійні ситуації, пожежонебезпечне середовище, витік газу, води або небезпечних речовин і, звісно, турбується про навколишнє середовище, а тому контролює споживання енергоресурсів. Хоч ідея і розвивається, але вона все одно не завершена через нестачу фінансування, людей, що розуміються на даній темі [3].

Отже, концепція розумного міста є важливою компонентою урбаністики майбутнього, але для її розвитку потрібна співпраця влади, бізнесу та громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великі дані великого міста: Як Big Data змінює життя Києва. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles

2. Розумне місто. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Розумне_місто

3. Smart city Ukraine: що це та як це працює в українських реаліях. URL : https://visitukraine.today/uk/blog/2183

4. Розумне місто: опис. URL : https://deps.ua/ua/knowegable-base/reference-information/67697.html

УДК 330.3

ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДИКТИВНОЇ АНАЛІТИКИ BIG DATA ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ У ЕКОНОМІЦІ

Б. В. Кічак,
здобувач вищої освіти другого рівня,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Big Data відкривають нові горизонти, що дозволяють робити досить аргументований аналіз, який використовує велику кількість чинників, інформації та опціонально – великі проміжки часу. За допомогою новітніх технологій та Machine Learning, держави можуть зробити предиктивну аналітику, що дозволить спрогнозувати та запобігти кризовим ситуаціям в економіці.

Аналіз історичних даних був наріжним каменем економічного прогнозування протягом століть. Цей метод передбачає вивчення минулих економічних даних для виявлення тенденцій, закономірностей і циклів, які можуть стати основою для прогнозів щодо майбутніх економічних умов. Фундаментальне припущення полягає в тому, що історичні закономірності мають тенденцію повторюватися, і, розуміючи ці закономірності, економісти можуть робити обґрунтовані прогнози. Аналіз часових рядів передбачає вивчення точок даних, зібраних або записаних через певні проміжки часу. Економісти використовують статистичні методи для аналізу часової послідовності даних, визначаючи тенденції (довгострокові рухи), сезонні закономірності (регулярні коливання протягом певного періоду) та циклічні закономірності (нерегулярні коливання, зумовлені економічними циклами).

Економічне прогнозування зараз покриває досить багато сфер, та у результаті, отримало багато можливостей по контролю економік різних країн, що приносить їм відповідний ризик, особливо при використанні Big Data. Використовуючи великі дані можна виділити, що вони давно вийшли за всім зрозумілої традиційної економічної статистики, при цьому охоплюють реальні джерела різного характеру. Зокрема, дані пошуку, використання соціальних мереж, різні транзакції платежів та дані служб доставлення вантажів та іншого, що потенційно можуть бути використані для створення економічного прогнозу.

Урядові установи збирають величезну кількість даних, але багато з них, особливо на місцевому рівні, не використовують сучасні методи інтелектуального аналізу даних і аналізу, щоб отримати з них реальну цінність.

Приклади агентств, які дійсно включають IRS та Адміністрацію соціального забезпечення, які використовують аналіз даних для виявлення податкового шахрайства та шахрайських позовів про інвалідність. ФБР і Комісія з цінних паперів і цінних паперів застосовують стратегії великих даних для моніторингу ринків у своєму прагненні виявити злочинну діяльність. Протягом багатьох років Федеральне житлове управління використовує аналітику великих даних для прогнозування невиконання іпотечних зобов'язань і ставок погашення.

Центри контролю за захворюваннями відстежують поширення інфекційних захворювань, використовуючи дані із соціальних мереж, а FDA використовує методи великих даних у випробувальних лабораторіях для дослідження моделей харчових захворювань. Міністерство сільського господарства США підтримує агробізнес і скотарство, розробляючи технології на основі великих даних.

Військові агенції за допомогою експертної допомоги значної екосистеми оборонних підрядників широко використовують складну інформацію на основі даних для внутрішньої розвідки, зовнішнього спостереження та кібербезпеки.

Також були розроблені нові підходи, які використовуються у методологіях та інструментах для прогнозування економічних показників. Увага повинна зосереджуватися на кореляціях між пояснювальними та залежними змінними, а не на причинно-наслідкових зв'язках між структурованими та неструктурованими даними. Останні розробки вчених привели до того, що був винайдений новий гібридний метод прогнозування, що вдало поєднує традиційні економетричні методи з алгоритмами, що використовується для тренування машинного навчання, та іншими аналітичними підходами які використовуються для масової обробки Big Data.

По-третє, інтеграція аналізу великих даних у традиційні економетричні моделі прогнозування покращує точність і оперативність прогнозів, що відкриває стратегічні можливості в економічному прогнозуванні.

Найважливіша відмінність між великими даними та прогностичною аналітикою полягає в тому, що великі дані – це підхід та інфраструктура, необхідні для управління та використання масивних інформаційних потоків. Навпаки, прогнозна аналітика – це лише одна з форм використання даних, як правило, на платформі великих даних, щоб забезпечити прогнози щодо майбутньої поведінки даних.

Обмеженість традиційних методів економічного прогнозування підготувала ґрунт для появи великих даних як трансформаційної сили. Великі дані – це величезні обсяги інформації, що генеруються з різних джерел і характеризуються високою швидкістю, різноманітністю та обсягом. Ця поява зробила революцію в економічному прогнозуванні та формуванні політики, забезпечивши більш комплексний, своєчасний і детальний аналіз. Технологічний прогрес відіграв вирішальну роль у створенні можливостей для збору, зберігання та аналізу великих даних. Інновації в технологіях обробки даних і розробка складних аналітичних інструментів зробили можливим обробку та вилучення інформації з величезних масивів даних. Такі технології, як Hadoop і Spark, зробили революцію у зберіганні та обробці великих масивів даних.

Цифрові платіжні системи, операції з кредитними картками та онлайн-банкінг генерують детальні дані про споживчі витрати, заощадження та інвестиції. Ці фінансові дані дають детальне уявлення про економічної діяльності та динаміки ринку. Пристрої інтернету речей, такі як розумні лічильники, датчики та підключені прилади, генерують безперервні потоки даних про різні аспекти економіки, включаючи споживання енергії, транспортування та логістику ланцюгів постачання. Дані інтернету речей надають інформацію про операційну ефективність та економічні показники в реальному часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Predictive analytics in economics. URL : https://shorturl.at/1PrXD

2. The Impact of Big Data on Economic Forecasting and Policy Making. URL : https://shorturl.at/H0NCG

3. What Are Big Data & Predictive Analytics? How Do They Relate? URL : https://www.weka.io/learn/ai-ml/big-data-predictive-analytics/

УДК 339.138

BIG DATA В МАРКЕТИНГУ ТА СПОЖИВЧІЙ АНАЛІТИЦІ: ЯК БІЗНЕС ОТРИМУЄ КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ

Д. О. Кравченко,
студент
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

З розвитком сучасних технологій, робота з великими даними в маркетинговому напрямку з кожним роком стає все актуальніше. Робота з великими даними в маркетингу відіграє важливу роль для розв'язання проблем, які виникають у маркетинговій аналітиці.

Big Data – це дані, які є різноманітні та об’ємні для традиційних технологій в маркетингу. Вперше термін «великі дані» широко з’явився у 2008 році. Його ввів Кліфорд Лінч в статті для журналу Nature. Розміри таких масивів інформації не просто великі, а ще й збільшуються зі зростальною швидкістю експонентна.

Big Data – це інструмент, який спрямований на збирання, обробку та аналіз даних. У сфері маркетингу вона відображає інформацію про споживача: який товар вони обирають з наявного асортименту, скільки часу йде на цей процес. Результати, отримані в процесі роботи Big Data, дозволяють зрозуміти бажання покупців і пропонувати їм саме той продукт (послугу), яка користується найбільшим попитом.

За допомогою Big Data можна створювати «карти поведінки споживачів». На основі проаналізованої інформації можна спрогнозувати, які товари будуть користуватись найбільшим попитом в майбутньому. Так, якщо при виборі продукції покупці припиняють купувати товар на етапі оплати, існує потреба спрощення або скорочення даного процесу.

Крім того, виробники мають можливість проаналізувати ефективність окремих каналів реклами та оптимізувати їх на основі отриманих даних. Це дозволяє здійснити ефективну рекламну діяльність та оптимізувати фінансові витрати.

В аналітиці виділяють 3 типи великих даних.

Структуровані дані

У фіксованому форматі зберігаються легко доступні масиви, їх називають структуровані дані. Їх легко обробляти, аналізувати, сортувати, зберігати, цим вони дуже зручні в роботі. За допомогою зміни параметрів можна визначити структуровані дані які мають чіткі виміри.

Кожне поле є унікальним і може бути окремо та разом з даними інших полів, через фіксований окремий формат.

Неструктуровані дані

Масиви даних без певної структури називають неструктуровані дані.

Прикладами неструктурованих даних є фотографії які ми публікуємо в соціальних мережах, відео які ми дивимось на різних платформах, пошуки в пошукових системах. Ці всі дані є в необробленому вигляді, організації які працюють з ними не мають уявлення як отримати з них корисну інформацію.

Напівструктуровані дані

Суміш структурованих та неструктурованих даних називають напівструктуровані дані. Цей тип складається з інформації яка не відповідає реляційним базам даних, та не має певної структури. Представники бізнесу вважають Big Data можливістю до зростання. Більша частина бізнесу вже використовує великі дані.

Великі дані допомагають маркетологам зрозуміти структуру споживчого кошика, де коли та чому купують клієнти.

«Великі дані» – це ефективний інструмент, який дозволяє оптимізувати фінансові втрати на основі аналізу великих масивів інформації. Запорука успіху даного інструменту – здатність користуватись та аналізувати всю наявну інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Big Data в маркетингу: як великі дані змінюють гру. URL : https:/linkcuts.org/biyt2o25

2. Big data (великі дані): що, навіщо і як? URL : https:/linkcuts.org/a1nrswj5

УДК 311.21

BIG DATA В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я: ПЕРСОНАЛІЗОВАНА МЕДИЦИНА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ

С. О. Маркова,
студентка
***Науковий керівник:* Б. В. Кічак,**
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

Великі дані радикально змінюють біомедичні дослідження. Безпрецедентні досягнення в автоматизованому збиранні великомасштабних молекулярних та клінічних даних створюють серйозні проблеми для аналізу та інтерпретації даних, вимагаючи розробки нових обчислювальних підходів. Створення потужних систем для ефективного використання великих біомедичних даних у персоналізованій медицині (відомій як прецизійна медицина) вимагатиме значних наукових та технічних розробок, включаючи інфраструктуру, проектування, управління проектами та фінансами.

Концепція «великих даних у охороні здоров'я» зростає в результаті інтеграції даних платників та постачальників медичних послуг, таких як електронні медичні рецепти, рецепти аптек, візуалізація та страхові записи, а також експериментів, що ґрунтуються на геноміці, як-от дані генотипування та експресії генів. Крім того, останнім часом величезні обсяги даних збираються в режимі реального часу з носимих пристроїв, смартфонів, інтелектуальних пристроїв, чіпів та інших даних, отриманих через інтелектуальну мережу «Інтернет» речей (IoT). Основна мета інтеграції великих даних у охорону здоров'я – покращити якість охорони здоров'я, ефективність обслуговування та витрати, а також скоротити медичні помилки.

Окремі сфери, в яких застосовуються великі дані, включають розробку ліків і біомаркерів, а також фундаментальні дослідження в галузі раку, рідкісних захворювань, нейродегенерації, діабету та серцево-судинних патологій тощо. Розвиток цих областей у рамках персоналізованої медицини займає чільне місце в соціальних і державних програмах, вимагаючи великих спільних зусиль, колективного досвіду та розподіленого управління [1].

Сьогодні великий обсяг даних мультиоміки, візуалізації, медичних пристроїв доступний з великомасштабних когортних і популяційних досліджень, виявляючи тонкі відмінності в генетиці людини та дозволяючи проводити втручання персоналізованої медицини, одночасно залучаючи інновації та стійкість у галузі управління інфраструктурою та дослідженнями.

Прецизійна медицина – це концепція, яка може потенційно трансформувати медичні втручання, надаючи ефективні, індивідуальні терапевтичні та лікувальні стратегії, що базуються на індивідуальних геномних та омiксних профілях. Бачення точної медицини XXI століття полягає у наданні «правильного препарату у правильній дозі у правильний час правильному пацієнтові». Нині це нова тема у галузі охорони здоров'я. Прецизійна медицина має на увазі адаптацію лікування, специфічного для людини із захворюванням. Крім того, вона допомагає у профілактиці захворювань. Більш широке використання молекулярної та геномної стратифікації пацієнтів, наприклад, оцінка мутацій, які викликають резистентність до певних методів лікування, надасть медичним фахівцям чіткі докази, на яких можна ґрунтувати стратегії лікування окремих пацієнтів. Завдяки такому розвитку більше не буде залежності від несприятливих результатів спроб та помилок при призначенні методів та доставці ліків.

Сьогодні, коли призначені ліки є неефективними, пацієнта можуть перевести на інші ліки. Цей підхід проб та помилок призводить до погіршення результатів для пацієнтів з погляду побічних ефектів, взаємодії ліків та потенційного прогресування захворювання, що означає, що ефективне лікування затримується, а пацієнти незадоволені. Більше того, це також впливає на галузь охорони здоров'я з погляду втраченого часу, втрачених запасів та загальної якості роботи лікарні. З іншого боку, прецизійна медицина коштує дорого через високу вартість необхідних технологій [2].

У прецизійній медицині великі надії покладаються на геномні дані, які нададуть підказки про причини виникнення та розвитку захворювання, а також дозволять розробити нові стратегії прогнозування, профілактики та лікування захворювань. Ідея полягає в тому, щоб перевести профілі омік у предметно-орієнтований огляд на основі мереж захворювань. Однак здатність розшифровувати молекули та їх механізми залишається обмеженою, незважаючи на зростаючий доступ до профілів омік через складність біологічних процесів, обмежень у статистичному аналізі та клітинну гетерогенність, що призводить до ефекту вузького місця. З того часу вузьке місце змістилося з генерації даних

на інтерпретацію, аналіз, інтеграцію та управління даними. Тому інформатика та обчислювальні технології є найважливішим компонентом точної медицини. Зрештою, інтеграція великих даних про стан здоров'я в точну медицину може бути дорогою на початковому етапі через інвестицій у нові технології. Тим не менш, вона буде надана наступним поколінням за нижчою ціною та з більшою ефективністю.

Незважаючи на те, що прецизійна медицина набуває визнання в наш час, досі не існує повної системи, яка повністю базується на великих даних у персоналізованому охороні здоров’я через брак доказів серед зацікавлених сторін. Однак прецизійна медицина спонукає багатьох початківців та досвідчених компаній створювати системи та програмні засоби, які стануть дуже важливими в управлінні великими даними. Інструменти, започатковані цими компаніями, використовуються для інтеграції геномної та складної інформації в електронні медичні картки, збору складної інформації, візуалізації даних та їх інтерпретації. На шляху до точної медицини робляться невеликі кроки вперед.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Use of Big Data in Personalized Healthcare to Reduce Inventory Waste and Optimize Patient Treatment. URL : https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11051308/

2. Big data analytics for personalized medicine. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0958166918301903

UDC 336.71

BANKING SYSTEM BASED IN THE METASPACE OF FINTECH SERVICES

O. Melnyk,
Postgraduate Student (PhD),
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

The banking system intervenes in all sectors of the economy, serves non-cash payments, carries out storage of funds and credit servicing of clients through national and foreign exchange flows. Its mechanism of functioning in Ukraine depends on external regulators of protection of the national currency, capitalization and distribution of financial capital on electronic payment media, which are characterized by a high level of cyberattacks and threats of fraud. In the absence of protective information resources, this can lead to loss of financial flows when servicing users in the payment landscape of banking institutions, and, accordingly, radically destabilize the financial system of the state as a whole.

The danger in the banking system is subjectively caused by financial threats, which often manifest themselves as an attempt by criminals or fraudsters to destroy payment systems and appropriate financial resources through actions that are given the appearance of legal and (or) economically justified. Therefore, in a multi-space payment system there is a conflict of interest between decentralized finance of the metaspace, which is disguised in information carriers to accelerate the flow of financial resources, and centralized regulatory levers of settlement operations in the interbank market. Their instant protection in the banking system network is carried out on the basis of FinTech service tools, which react with intense speed to new payment systems emerging in banking services. These circumstances force the banking sector to integrate into the digital economy by introducing mobile applications, contactless payments for online lending, the use of artificial intelligence for electronic transactions of venture financing, credit investment in the real sector of the economy [2].

The adaptation of the banking system to decentralized macro-financial regulators using the state's reform policy should be combined in the functions of FinTech services to eliminate contradictions in the diversified multifunctional structure of payment systems formed on the Blockchain technology platform. On the

one hand, Blockchain technologies centralize, and on the other hand, decentralize the system of a public registry of cryptocurrency based on cryptographic algorithms for combining the capital of investment and credit institutions with the maximum increase in the profitability of financial transactions, forming electronic wallets in the interbank market. The effective combination of Blockchain technologies and FinTech services as tools for intensifying the development of the metaspace in the interbank system allows you to translate all possible payment registers into an electronic distribution form of investment and financial flows in the currency industry market and activate financial chains in the capital market [1].

The constant increase in the influence of metaspace tools on the cyberspace of the banking system protects it from threats of cybernetic origin, developed at the global level by international institutions, and laid down in the national strategy of banking policy of each state. The inclusion of Blockchain technologies and FinTech services in the Internet network 24/7 to preserve the confidentiality of information resources of the banking system prevent cybercrime with the aim of illegally seizing financial flows. The harmonious interaction of metaspace financial tools in the segment of banking products is combined with the phenomenon of their virtualization at the level of private-public partnership, which is based on daily technological achievements, the growth of the share of electronic money in payments, online trading, online banking, mobile financial services, etc. [3].

From a single security perspective of the banking system, the level of the banking service hierarchy for participants and users of the NBU SEP is determined based on a comprehensive assessment of threat objects in the metaspace of FinTech services, taking into account Blockchain technology tools. This methodology allows for a formal assessment of the security of the oversight of payment systems (SOPS) and the security of the payment portfolio of banking institutions (SPPB). The assessment platform includes: building an integrated holistic model of FinTech regulators when changing the parameters of information resources in order to identify potential threats to SOPS and SPPB objects in the interbank market and ensure the stable functioning of the NBU SEP.

However, cyberattacks on the banking system have serious negative consequences for users and consumers of payment systems, which depend on the integrity of the functioning of FinTech regulators, which are divided into two types (ISA/IEC 62443; ISO/IEC 27001): the first type is mandatory FinTech regulators to meet the requirements for protecting the financial resources of banking institutions; the second type is recommended FinTech regulators to meet the requirements for

protecting the information resources of the NBU's SEP. To assess mandatory regulators of the first type, the following scale of their implementation degree is established: "no" – a value equal to zero is assigned; "partially" – a value of 0.30; 0.45; or 0.75 is assigned; "yes" – a value equal to one is assigned [4].

Blockchain is a decentralized (in the classical sense) system of a public registry of information and financial resources, based on cryptographic algorithms and containing data on all previously conducted banking and payment system transactions. Fig. 1 shows the difference between centralized and decentralized Blockchain spheres.

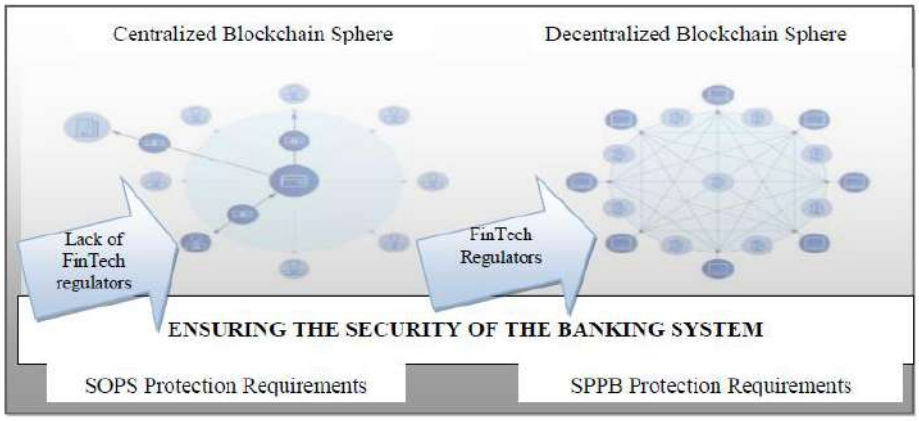

Figure 1. Focus of centralized and decentralized Blockchain spheres under the influence of FinTech regulators in the model of ensuring security in the banking system

Source: own development.

Schematically, the structure of the blockchain looks like this: each transaction is encoded with a special set of characters and forms a hash. The set of hashes is also encoded and forms a new hash. The set of hashed hashes is also encoded and forms a block. Each change in the hash or block causes a change in the hashes of the previous ones, which determines the reliability of the system for servicing information resources of the banking system in the input languages of FinTech regulators [5].

From the position of virtualization of centralized and decentralized Blockchain spheres, the focus of their action is modified at the request of the objects of protection, and since their functionality when conducting transactions for electronic operations enables only partial security of the objects under study, therefore, to increase the level of protection of banking transaction servicing, aggregate hashed registers must interact with FinTech regulators as a holistic platform of a secure banking system.

REFERENCES

1. Barr, M. S., Harris, A., Menand, L., Xu W. (2020). Building the Payment System of the Future: How Central Banks Can Improve Payments to Enhance Financial Inclusion. *Center on Finance, Law & Policy*. 1–28. DOI : http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3664790

2. Doran, N. M., Bădîrcea, R. M., Manta, A. G. (2022). Digitization and financial performance of banking sectors facing Covid-19 challenges in central and eastern European countries. *Electronics (switzerland).* 11 (21), 3483. DOI : https://doi.org/10.3390/electronics11213483

3. Huo, P., Wang, L. (2022). Digital economy and business investment efficiency: Inhibiting or facilitating? *Research in International Business and Finance*. 63. DOI : https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2022.101797

4. Laitsou, E., Kargas, A., Varoutas, D. (2020). Digital Competitiveness in the European Union Era: The Greek Case. *Economies*. 8 (4), 85. DOI : https://doi.org/10.3390/economies8040085

5. Naderi, E., Pazouki, S., Asrari, A. (2022). A remedial action scheme against false data injection cyber attack sin smart transmission systems: Application of thy ristor-controlled series capacitor (TCSC). *IEEE Transaction son Industrial Informatics*. 18 (4), 2297–2309. DOI : https://doi.org/10.1109/TII.2021.3092341

УДК 004.9:330.341.1

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД

А. О. Сиротенко,
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

У контексті відновлення економіки України особливої актуальності набуває питання ефективного використання технологій Big Data для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та оптимізації процесів відбудови. За даними Світового банку, використання аналітичних інструментів обробки великих даних дозволяє підвищити ефективність відновлювальних процесів на 25–30 % та скоротити терміни реалізації проектів відбудови в середньому на 40 % [1, с. 45].

Дослідження Міністерства цифрової трансформації України демонструє, що впровадження технологій Big Data у процеси планування та моніторингу відновлення інфраструктури дозволяє досягти значного підвищення ефективності використання ресурсів [2, с. 23]. Зокрема, аналіз великих масивів даних про стан пошкодженої інфраструктури, логістичні маршрути та наявні ресурси дозволяє оптимізувати процеси відбудови та мінімізувати витрати.

У рамках дослідження розроблено комплексну методологію застосування технологій Big Data для підтримки процесів відновлення економіки. Запропонований підхід базується на інтеграції різних джерел даних, включаючи супутникові знімки, дані геоінформаційних систем, інформацію про економічну активність регіонів та дані про наявні ресурси. Особлива увага приділяється питанням забезпечення якості та достовірності даних в умовах високої невизначеності.

Практична реалізація запропонованої методології передбачає створення єдиної аналітичної платформи, яка забезпечує збір, обробку та аналіз даних з різних джерел. Розроблена система включає модулі прогнозної аналітики, що дозволяють оцінювати ефективність різних сценаріїв відновлення та оптимізувати розподіл ресурсів. За результатами пілотного впровадження в процесах планування відбудови інфраструктури трьох областей України [3, с. 78]

досягнуто скорочення термінів реалізації проектів на 35 % та підвищення ефективності використання бюджетних коштів на 28 %.

Особливу увагу приділено питанням економічної ефективності впровадження технологій Big Data. Проведений аналіз показує, що інвестиції в розвиток аналітичної інфраструктури окупаються в середньому за 6–8 місяців за рахунок оптимізації процесів планування та підвищення ефективності використання ресурсів [4, с. 156]. Важливим чинником є також можливість раннього виявлення потенційних проблем та ризиків, що дозволяє запобігти значним втратам на етапі реалізації проєктів.

Запропонована методологія враховує специфічні умови відновлення економіки України та базується на принципах гнучкості й адаптивності. Система здатна враховувати зміни у зовнішньому середовищі та оперативно адаптувати рекомендації щодо розподілу ресурсів і пріоритезації проєктів. Практичні результати впровадження підтверджують високу ефективність використання технологій Big Data для підтримки процесів відновлення економіки [5, с. 92].

Новизна дослідження полягає у розробці комплексного підходу до використання технологій Big Data в процесах відновлення економіки, який враховує специфіку поточної ситуації в Україні та забезпечує можливість оперативної адаптації до змін умов зовнішнього середовища.

Подальші дослідження планується зосередити на розробці механізмів автоматичної адаптації аналітичних моделей до змін ситуації та вдосконаленні методів прогнозування ефективності різних сценаріїв відновлення економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Bank Group. Digital Technologies in Economic Recovery: Global Experience Analysis. Washington, DC : World Bank, 2024. 218 p.

2. Аналітичний звіт щодо використання цифрових технологій у відновленні економіки України / Міністерство цифрової трансформації України. Київ, 2023. 156 с.

3. Коваленко В. А., Петрук О. М. Використання технологій Big Data у процесах відбудови інфраструктури: досвід України. *Економіка України.* 2023. № 4. С. 76–84.

4. Інформаційні технології в процесах економічного відновлення : монографія / за ред. І. О. Павленка. Харків : Право, 2023. 286 с.

5. Dmytrenko O. V., Shevchenko K. P. BigData Analytics in Post-War Economic Recovery. *Journal of Economic Recovery.* 2024. Vol. 12, № 2. P. 89–97.

УДК 336.743.4:339.1(477)

ПРОБЛЕМИ ТА РОЗВИТОК РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

І. А. Сторожук,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. Я. Стойко,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Поліський національний університет

Криптовалюта являє собою інноваційний інструмент, який може у майбутньому докорінно змінити теперішню структуру економіки держави та функціонування фінансових інституцій. Бачення процесів, що здійснюються на ринку віртуальних активів, є досить вагомим чинником для вироблення фінансової політики держави, удосконалення інфраструктури криптовалютного ринку і розвитку недержавного сектору економіки.

Виконувати операції з віртуальними активами в Україні не заборонено, однак правила їх застосування до кінця ще не врегульовані. У 2022 р. був ухвалений закон «Про віртуальні активи», який набере чинності лише у разі внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів, пов’язаних з обігом віртуальних активів [1].

Наразі Національний банк України не розглядає криптовалюту як законний засіб платежу, а таким єдиним засобом у нашій державі є гривня. Регулятор займає «принципову позицію щодо недопущення звуження сфери застосування гривні як єдиного законного платіжного засобу в Україні та/або створення можливостей для обходу чинного державного регулювання» [2, с. 15]. Водночас НБУ усвідомлює потребу у врегулюванні ринку криптовалют і продовжує «працювати над створенням законодавчої бази, яка враховуватиме європейський досвід і вимоги щодо фінансового моніторингу» [3].

Стрімкий розвиток ринку криптовалют і віртуальних цифрових активів неминуче призведе до повної легалізації криптовалюти в нашій державі. Наразі у рейтингу держав, населення яких володіє цифровою валютою, Україна посідає дев’яте місце. Відсоток українців, що володіє криптовалютою, становить 10,57 % і поступаємося місцем лише ОАЕ, В’єтнаму, США, Ірану, Філіппінам, Бразилії, Саудівській Аравії та Сінгапуру [4].

Аналізуючи проблеми використання криптовалюти та наслідки її поширення в нашій державі, варто розглянути всі «за» та «проти», а також можливості та загрози за допомогою SWOT-аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз використання криптовалют в Україні

Сильні сторони (S)	**Слабкі сторони (W)**
- високий рівень фінансової грамотності молоді, що дозволяє впроваджувати цифрові інновації; - децентралізація ринку криптогрошей робить користувачів незалежними від держави та банків; - швидкість проведення транзакцій забезпечує виконання міжнародних переказів набагато швидше, ніж це роблять банки; - використання криптовалюти в Україні не заборонено, що сприятиме підприємницькій діяльності; - зацікавленість держави щодо щодо цифрової трансформації економіки; - використання криптовалюти як інвестиційного активу, який дає змогу зберегти та наростити капітал	- недостатній рівень цифрової грамотності серед людей середнього і похилого віку, які не розуміють як безпечно користуватися віртуальними активами; - невисокий рівень довіри до цифрових грошей з боку громадян, які розглядають їх як ризиковані чи шахрайські засоби; - обмежені фінансові можливості у чималої частини громадян; - не повна легалізація криптовалюти – не врегульовані дотепер правила її використання; - висока волатильність цифрових грошей, за якої їх курси можуть миттєво і несподівано змінюватися; - майнинг вимагає чималих енергетичних ресурсів, що завдає шкоди екології
Перспективи (O)	**Ризики (T)**
- розвиток сфери блокчейн-технологій, де наша держава може стати світовим лідером через активне впровадження новітніх ІТ; - підвищення інвестиційної привабливості за рахунок повної легалізацій віртуальних активів в Україні; - забезпечення фінансової стабільності, оскільки децентралізований ринок криптоактивів дозволяє нівелювати вплив фінансово-банківських криз на економіку; - можливість створювати сервіси для кредитування, інвестування та інших фінансових операцій без участі банків; - можливості майнінгу, який забезпечує однакову винагороду по всьому світу, що сприяє підвищенню доходів у державах із низьким рівнем економічного розвитку; - полегшення міжнародних розрахунків, що сприятиме підвищенню ефективності роботи бізнесу	- значна волатильність криптоактивів, що може негативно впливати на фінансову стабільність держави; - регуляторні ризики, пов’язані із законодавчими змінами щодо обігу криптовалют; - анонімність транзакцій, що ускладнює правоохоронним органам запобігати злочинним намірам; - комп’ютерна злочинність, яка створює загрози для власників цифрових грошей; - втрата доступу до криптоактивів у разі втрати користувачем приватного ключа або пароля; - дестабілізація діяльності банків та інших фінансово-кредитних установ через масове використання віртуальних активів; - перебої в мережі «Інтернет», що може ускладнити чи унеможливити доступ до криптовалют

Джерело: складено авторами.

Функціонування ринку криптовалют носить доволі суперечливий характер, з одного боку, анонімність транзакцій є безперечною перевагою використання цифрових грошей для клієнтів: жоден користувач за винятком власника не має доступу до інформації щодо проведених транзакцій і кількості монет у його гаманці, з іншого боку – така властивість усуває державні органи від контролю за рухом криптогрошей, які можуть бути використані для злочинних цілей: придбання забороненої зброї, закупівлю наркотичних засобів, торгівлі людьми, незаконного перевезення контрабандних товарів тощо.

До переваг криптовалют можна віднести й те, що для їх виготовлення не потрібні додаткові витрати, оскільки криптоактиви не мають фізичної форми. До того ж код алгоритму є відкритим, що дає змогу іншим користувачам проводити процес видобуття криптогрошей – майнінгом.

Позитивним моментом віртуальних активів є те, що їх використання не призводить до інфляції, адже максимальна кількість цифрових грошей, яка може бути застосована, є обмеженою й зростає з певною швидкістю. Складність функціонування технології блокчейн, виконання транзакцій, процесу майнінгу, попиту й пропозиції на криптогроші стримує їх розповсюдження.

Серйозною проблемою сьогодення, враховуючи систематичні удари по енергосистемі нашої держави, є те, що для функціонування криптовалюти необхідне відповідне обладнання, яке потребує належного споживання електроенергії. Одним із варіантів розв’язання даної проблеми може стати лімітування кількості електроенергії, що використовує один власник криптовалюти (майнер).

Вагомим недоліком віртуальних активів залишається необізнаність громадян нашої держави щодо їх функціоналу та практичного використання. Це пов’язано насамперед з тим, що в нашій державі повністю не врегульовано правовий статус цифрових грошей, не визначено порядок оподаткування операцій з віртуальними активами і частина населення пов’язує операції з цифровою валютою із шахрайськими схемами.

Дотепер криптовалюта в Україні не легалізована через неузгодженість позицій державних органів щодо регулювання ринку віртуальних активів, встановлення обмежень з боку НБУ на банківські операції з цими активами, відсутність єдиного підходу щодо порядку оподаткування операцій з цифровими активами. Усунення вказаних перешкод створить сприятливі умови для розвитку інфраструктури ринку криптоактивів, покращення доступу до платіжних продуктів, підвищення конкурентних позицій на ринку фінансових послуг та збільшення інвестиційних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каращук О. Як оподатковувати криптовалюту в Україні? / Liga Zakon : вебсайт. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/227749_yak-opodatkovuvati-kriptovalyutu-v-ukran (дата звернення: 03.02.2025).

2. Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу : рішення Ради Національного банку України від 13.09.2021. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG_2022-mt.pdf?v=11 (дата звернення: 03.02.2025).

3. Чи є криптовалюта законним засобом платежу в Україні : позиція НБУ / РБК-Україна : вебсайт. URL : https://www.rbc.ua/rus/news/chi-e-kriptovalyuta-zakonnim-zasobom-platezhu-1729071769.html (дата звернення: 03.02.2025).

4. Cryptocurrency Ownership Data Learn about Cryptocurrency Adoption across the globe : Trends, Insights and Statistics / Triple. A : вебсайт. URL : https://www.triple-a.io/cryptocurrency-ownership-data (дата звернення: 03.02.2025).

УДК 336.73:330.322

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ

А. М. Шпомер,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

В умовах стрімкого розвитку технологій та глобалізаційних процесів фінансові установи стикаються з викликами, які вимагають інноваційних підходів до прийняття інвестиційних рішень. Для забезпечення обґрунтованості таких рішень небанківським фінансовим установам (далі – НФУ) необхідний доступ до точних даних і передових аналітичних інструментів. Одним із найпотужніших інструментів у цьому процесі є технологія Big Data, яка дає змогу обробляти великі масиви інформації та відкриває нові можливості для ефективного управління інвестиціями.

Для НФУ, зокрема інвестиційних фондів, страхових компаній і кредитних спілок, використання великих даних дозволяє підвищити точність аналізу ринку, виявляти приховані тренди та приймати стратегічні рішення, що базуються на фактичних даних. Водночас варто звернути увагу на те, що масиви даних неможливо проаналізувати традиційними методами, оскільки їхній обсяг, швидкість обробки та складність потребують застосування спеціального програмного забезпечення. Таке програмне забезпечення вимагає потужних обчислювальних ресурсів і значних можливостей для зберігання даних [1]. Основні підходи до використання Big Data ґрунтуються на:

– алгоритмах машинного навчання та штучному інтелекті. Машинне навчання дає змогу обробляти великі масиви даних у реальному часі, знаходити кореляції та робити прогнози. Так, прогнозні моделі можуть використовуватися для визначення ймовірності дефолту клієнтів або оцінки динаміки фондового ринку;

– хмарних технологіях. Обробка та зберігання великих обсягів даних вимагає значних обчислювальних ресурсів. Хмарні платформи надають НФУ можливість масштабувати аналітичні системи без необхідності здійснення суттєвих вкладень у фізичну інфраструктуру;

– інтеграції даних із різних джерел. НФУ широко залучають інформацію з різноманітних джерел, як-от соціальні мережі, записи транзакцій, макроекономічні показники тощо. Об'єднання цих даних забезпечує комплексне розуміння ринкової ситуації та сприяє ухваленню більш обґрунтованих рішень.

Сучасний фінансовий ринок генерує величезні обсяги інформації, які можуть стати цінним активом для компаній, що приймають інвестиційні рішення. Дані, що використовуються в аналітиці, мають такі ключові характеристики, як обсяг, швидкість, різноманітність, достовірність, змінність, цінність, які визначають підходи до їхнього опрацювання та використання у фінансовій сфері (табл. 1).

Отже, завдяки використанню Big Data НФУ можуть підвищувати прибутковість, зменшувати ризики та створювати більш ефективні стратегії інвестування, адаптуючись до динамічних умов фінансового ринку.

Таблиця 1

Характеристика Big Data в контексті прийняття інвестиційних рішень НФУ

Характеристика Big Data	Опис
Обсяг	НФУ працюють із масивами ринкових даних, включаючи історію котирувань, транзакції клієнтів, макроекономічні показники та аналітику. Обробка таких обсягів інформації вимагає потужних інструментів Big Data
Швидкість	Ринки змінюються щосекунди, а інвестиційні рішення повинні прийматися в режимі реального часу. Big Data дозволяє автоматизувати алгоритмічний трейдинг, швидко оцінювати ризики та адаптувати інвестиційні стратегії
Різноманітність	Інформація надходить із різних джерел: біржові котирування, новини, соціальні мережі, фінансові звіти, поведінкові дані клієнтів. Використання різних форматів даних дозволяє точніше прогнозувати ринкові зміни
Достовірність	Достовірність даних критична для оцінки ризиків та розрахунку ймовірності дефолтів. Big Data допомагає перевіряти інформацію, виявляти шахрайські транзакції та підвищувати точність прогнозів
Змінність	Фінансові ринки залежать від макроекономічних, політичних та соціальних факторів. Big Data дозволяє швидко адаптувати інвестиційні моделі до змінних умов
Цінність	Дані самі по собі не мають цінності, проте їх аналіз дозволяє знаходити нові інвестиційні можливості, прогнозувати прибутковість активів і покращувати управління ризиками

Джерело: складено автором з використанням [1].

Однак ефективне впровадження Big Data потребує не лише сучасної технологічної інфраструктури, а й кваліфікованих фахівців, здатних працювати з великими обсягами інформації. Тому фінансові установи активно інвестують у розвиток аналітичних платформ, кібербезпеку та навчання персоналу, щоб максимально використати потенціал великих даних у сфері інвестування.

Враховуючи те, що НФУ приймають інвестиційні рішення в умовах обмеженої кількості доступної інформації, складності прогнозування ринкових трендів та необхідності точного оцінювання ризиків, то саме використання технології Big Data може стати ключовим інструментом для ефективного управління інвестиціями.

Розвиток технологій – це шлях до успішного майбутнього фінансового сектору. Небанківські установи, які вчасно інтегрують Big Data у свої бізнес-процеси, отримають значні переваги на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання Big Data для оптимізації економічних процесів у цифрову епоху / Сапотніцька Н., Овандер Н., Гарькава В., Кірєєва К., Орленко О. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 4 (51). С. 164–174. URL : https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4131

УДК 004.6

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УТИЛІТ СТИСНЕННЯ BZIP2 ТА GZIP

В. С. Якубовський,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
Д. С. Якубівська,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

Стиснення даних завжди є актуальним, особливо це важливо при використанні хмарних сервісів, електронного документообігу, послуг хостингу, оскільки саме стиснення дозволяє економити не лише простір, але й заощаджувати.

Проведений аналіз свідчить про достатньо велику кількість розроблених утиліт для виконання процедури стиснення та відновлення файлів – brotli; gzip; bzip2; pbzip2; lbzip2; lzip; plzip; xz та інші. У дослідженні наводяться результати аналіщу можливостей функціоналу програм стиснення bzip2 та gzip.

Утиліта bzip2, яка розроблена та підтримується Джуліаном Стюардом, заснована на алгоритмі стиснення даних без втрат, з використанням перетворення Берроуза-Вілера (Burrows-Wheeler transform, BWT) та кодування Хаффмана. Утиліта працює в усіх основних операційних системах і доступна як BSD-подібна ліцензія (Berkeley Software Distribution, розповсюдження ПЗ з відкритим вихідним кодом). Програма сумісна з Windows. Також ця програма працює з даними у розмірах від 100 до 900 Кбайт [1].

Стиснутий файл, який формується командою bzip2 *original_name file,* має ті ж тимчасові мітки, права доступу, власника, як і оригінальний файл, що дає можливість зберегти ці атрибути при розпакуванні файлів. Програма надає стиснутим файлам розширення .bz2 (original_name.bz2). Розпаковування стисненого файлу виконується командою: bzip2 -d file.bz2. Для розпаковування також можна використовувати альтернативу: bunzip2. За замовчуванням bzip2 і bunzip2 не перезапишуть наявні файли. Якщо не потрібно зберігати початковий файл, використовується прапорець - f.

Більш детальний опис опцій утиліти bzip2 може бути отриманий через параметр -h: bzip2 -h.

Ще однією з програм стиснення та відновлення файлів, є утиліта gzip (скорочення від GNU zip), яка використовується в основному в UNIX-системах. gzip зменшує розмір заданого файлу за допомогою алгоритму Deflate, який базується на алгоритмі кодування Лемпеля-Зіва (LZ77) та алгоритмі Хаффмана, і забезпечує стиснення без втрат. Результати стискання залежить від розміру вхідних даних та розподілу у них типових підрядків [2].

Зазвичай текстові файли стискаються на 60–70 %. Кожен стиснутий файл отримує розширення .gz зі збереженням режиму доступу, власника та часу внесення змін. Для операційних систем MSDOS, OS/2 FAT, Windows NT FAT та Atari типовим розширенням стиснутих файлів є .z . Програма є невибагливою до ресурсів операційної системи і, як варіант, підходить для машин з невеликою продуктивністю [3].

Якщо назва стисненого файла задовга для файлової системи, gzip її скорочує. Згідно інструкцій, gzip зберігає початкову назву файла і час модифікації в зміненому файлі. Ця інформація використовується при розпакуванні файла із параметром -N. Стиснені файли можна відновити до їх початкової форми за допомогою команди gzip -d, gunzip або zcat.

Більш детальний опис опцій утиліти gzip можна отримати за допомогою параметра h, задавши команду: gzip -h.

Для порівняння функціональних можливостей вищенаведених утиліт з метою подальшого вибору для застосування було проведено їх тестування. Для порівняння було обрано час, швидкість, розмір, ступінь стиснення та швидкість і час відновлення. Для тестування утиліт був використаний архів linux 5.1-rc5 (ядро Linux – kernel.org), який був попередньо архівований за допомогою програми tar. Розмір файлу tar archive становить 832 MB. Результати тестування наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати тестування

Утиліта	Швидкість стиснення	Час стиснення	Ступінь стиснення	Розмір стиснення	Швидкість відновлення	Час відновлення
1	2	3	4	5	6	7
gzip level 1	104.94	7.92	4.1799	208511455	199.32	4.17
gzip level 2	99.66	8.34	4.3933	198382570	205.73	4.04
gzip level 3	85.95	9.67	4.5568	191263315	210.42	3.95
gzip level 4	79.84	10.41	4.9201	177138635	212.57	3.91
gzip level 5	62.21	13.36	5.1437	169440817	215.33	3.86
gzip level 6	44.54	18.66	5.2470	166103083	218.73	3.80

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
gzip level 7	37.40	22.22	5.2809	165037708	221.05	3.76
gzip level 8	27.33	30.41	5.3068	164233117	221.64	3.75
bzip2 level 1	16.26	51.09	5.6991	152926645	59.24	14.03
bzip2 level 2	16.53	50.27	6.1351	142058911	57.52	14.45
bzip2 level 3	16.36	50.80	6.3625	136983356	57.44	14.47
bzip2 level 4	16.25	51.14	6.5077	133925717	57.12	14.55
bzip2 level 5	15.91	52.21	6.6153	131747470	56.96	14.59
bzip2 level 6	15.91	52.24	6.6991	130099033	56.81	14.63
bzip2 level 7	15.65	53.11	6.7611	128905863	56.19	14.79
bzip2 level 8	15.48	53.67	6.8077	128023871	56.04	14.83

Обидві утиліти забезпечують відносно швидшу декомпресію у порівнянні зі швидкістю стиснення. Водночас gzip робить це набагато швидше, ніж bzip2. Але за показниками ступеня стиснення і розміру стиснення утиліта bzip2 має помітні переваги над gzip. Програма gzip є менш вибагливою до ресурсів операційної системи, тому переваги можна надати саме цій утиліті.

У подальших дослідженнях буде розглянуто завантаження процесора та використання пам’яті при стисненні й розпакуванні файлів утилітами bzip2 та gzip.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. bzip2. *Helpful Pages*. URL : http://www.bzip.org/ (date of access: 20.01.2025).

2. The gzip home page. *Gzip documentation*. URL : http://www.gzip.org/ (date of access: 20.01.2025).

3. GNU Gzip: General file (de)compression. URL : https://www.gnu.org/software/gzip/manual/gzip.html

Наукове електронне мережеве видання

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези доповідей
ІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

26 лютого 2025 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Укладач *В. Ю. Шепиленко*

Відповідальний за випуск *Н. Б. Добрянська*

Верстка *Д. П. Завальніцька*

Друк. арк. 17,2
Замовлення № 1132

Підготовлено науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022